Республикалық ғылыми-педагогикалық орталық
"Білім-Образование-Education"
Республиканский научно-педагогический центр

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы
Международная научно- практическая конференция

АСТАНА, 2018

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМНЫҢ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСЫМДЫҚТАРЫ»

ПРИОРИТЕТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ И СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

УДК 001(063)
ББК 72
Қ 22

Редакционная коллегия:

Батырбаева Н.К. (Председатель)
Алибаев Ерлан Акылжанович
Ләзиза Мырзантайқызы
Дагайқызы Жаннат,
Қарагұлова Айгерім

Ответственные за выпуск:
Алибаев Ерлан Акылжанович
Ләзиза Мырзантайқызы

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМНЫҢ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСЫМДЫҚТАРЫ» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. Международная научно-практическая конференция **«ПРИОРИТЕТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ И СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ». Жинақ. Сборник** . – Астана: РНПЦ «Білім-Образование-Education», 2018.

Настоящий **Сборник** представляет собой итог проведенной Международной научно-практической конференции **«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМНЫҢ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСЫМДЫҚТАРЫ»** («ПРИОРИТЕТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ И СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ»), в городе Астана.

Издание адресовано широкому кругу специалистов в области педагогики, истории, археологии, этнографии, культурологии, философской антропологии и искусствознания и будет полезно преподавателям, студентам вузов, магистрантам и докторантам, а также всем интересующимся педагогикой, политикой, историей и культурой Казахстана.

ISBN 978-601-275-795-8
© РНПЦ «Білім-Образование-Education»

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ТҮРЛЕРІ МЕН ӘДІСТЕРІ

АБДРАХМАНОВА Ботагоз Кадыровна
Көкшетау қаласындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
ағылшын тілі мұғалімі
Көкшетау қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақала оқытудың тиімді әдістері мен түрлері тақырыбына арналған. Автор сабақта белсенді жұмыс түрлерін пайдаланудың маңызы, оның тиімділігі, оларды сұрыптаудың жолдары, қабылдау ерекшелігін ескере отырып жұмыс түрлерін ұйымдастыру секілді бірқатар мәселелерге тоқталған. Автордың мақсаты – сабақта белсенді оқыту түрлері мен тәсілдерді тиімді пайдаланудың жолдарын талқылау. Мақалада оқытудың бірнеше түрі ұсынылып, автор тәжірибесінен мысал келтіріледі.

Аннотация

Статья рассматривает использование активных методов обучения, учет стилей обучения, необходимость знания учителем теоретических основ педагогики при обучении учащихся английскому языку. Целесообразность организации учебного процесса, где в центре урока находится ученик, подтверждает свою эффективность. Практика показывает, что данный подход в обучении, дает ученикам рост самостоятельности и ответственности за результаты обучения.

Барлық практик мұғалімдер сияқты мен үшін де оқу материалын тиімді меңгеруге септігін тигізетін техникалар мен әдістерді білу және қолдана алу маңызды екендігі сөзсіз. Себебі педагогикалық іс-әрекеттің негізгі қағидасы – оқушылардың дамуына көмектесу. Оқушыға оқуда жетістікке қол жеткізуге қалай көмектесуге болады? Оқушыға үйренуге жағдай жасайтын қолайлы білім беру ортасын қалай құру керек? Оқытудың белсенді түрлерін пайдалану, оқыту стильдерін ескеру, мұғалімнің пелагогиканың теориялық негіздерін білуі өздігінен табысты оқу мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Сабақтың басты нысаны оқушы болып табылатын оқу үрдісін ұйымдастыру өз тиімділігін дәлелдейді. Оқытудың бұл жолы оқушылардың өздігінен білім алуы мен оқудың нәтижесі үшін жауапкершілігін дамытатыны тәжірибеде анық көрінеді. Сонымен қатар ақпаратты іздеп сұрыптау, зерттеу дағдыларын дамытады. Мұғалім мен оқушы, оқушылар өзара әрекеттесетін күнделікті сабақ барысында оқушылар беріліп жатқан ақпаратты енжар қабылдаушы рөлінен босатылады. Сабақта бірлескен, жұптық, топтық жұмысты ұйымдастыру өздерінің білімімен, ойларымен бөлісуге мүмкіндік береді, басқаша айтқанда, олар бірін-бірі оқытады. Зерттеу жобалары, рөлдік ойындар барысында әртүрлі ақпарат көздері, шешу жолдары, альтернативті пікірлерді бағалау, талқылауға қатысу әдістері пайдаланылады. Шығармашылық тапсырмалар, көбінесе, бірнеше жауапты талап етеді, осы кезде әрбір оқушыны қызықтыратын шешім іздеу үрдісі басталады. Дифференциацияланған әрі рөлге дұрыс бөлінген топтардың барлық қатысушылары білім беру үрдісінің белсенді қатысушылары болады. Сондай-ақ, әрбір оқушының белгілі бір рөлі болса, онда бұл жұмыс түрлері оқушылардың жауапкершілігін де арттырады. Осы орайда интерактивті оқыту түрлеріне негізделген оқу үрдісі сыныптағы барлық оқушыларды танымдық процеске тартуға мүмкіндік жасайды.

Жоғарыда аталған әдістемелер таңсық дүние емес, себебі олар іс-тәжірибеде көптен бері қолданылып келеді. Мен тек оларды пайдаланудың тиімді жолдарына назар аударғым келеді. Мысалы, сабақтың бастапқы кезеңінде сыныпта ынтымақтастық пен қауіпсіздік атмосферасын құру, оқушыларды басқалардың пікірін қабылдауға үйрету маңызды. Конструктивті «жұмыс» атмосферасын құру үшін әуелі ережелерді анықтап алу қажет.

Бірлесіп қабылданған ережелер оқыту мақсатында ұйымдастырылған сабақтың ойындық мазмұнын сәтті жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Ереже ойынды демократияландырады: оған ойынның барлық қатысушылары бағынады. Қызу талқы барысында бір-бірімізді есту, басқалардың пікіріне сыйластықпен қарау қаншалықты маңызды екендігін барлығымыз да түсінеміз. Осындай ішкі келісімнің мысалдары төмендегідей:

- Бір-бірін есту және тыңдау;
- Көтерілген қол ережесі;
- Тақырыпқа қатысты сөйлеу;
- Бір-бірінің сөзін бөлмеу.

Жалпы ережелерді қабылдауды келесідей жолмен ұйымдастыруға болады: оқушылар өз ойларымен бөліседі, идеялар тақтаға не қағазға жазылады, кейін, дауыс беру арқылы, ең қолайлы пункттер таңдалады. Бұл секілді «келісімдер» жалпы материалды қабылдау тиімділігіне әсер етеді, жылы әрі сенімді ортаны құрайды.

Зерттеулерге сүйенсек, біз оқығанымыздың 10%-ын, естігеніміздің 20%-ын, көргеніміздің 30%-ын, көріп естігеніміздің 50%-ын, айтқанымыздың 80 %-ын, айтып істегеніміздің 90%-ын есте сақтайды екенбіз [1: 4]. Осыған қатысты қытай мақалы еске оралады: «Маған айтқаныңды ұмытамын. Маған көрсеткеніңді есте сақтауға тырысамын. Өзіме жасауға мүмкіндік бер, мен ешқашан ұмыстпастай үйренемін». Көлік жүргізуді жаттығусыз үйренуге болмайтын секілді тілді де үздіксіз жаттығусыз үйренуге болмайтыны айдан анық. Сондықтан да сабақтың барлық кезеңдеріне оқушылардың белсенді қатысуы, оларды қызықтыруға көмектесетін стратегияларды пайдалану маңызды. Оқушылар рөлдік ойындарды жеңіл әрі қызыға қабылдайды, мысалы, топ кез келген мәселенің себептері мен салдарын анықтайды, өз тәжірибелеріне және интернеттегі ақпарат көздеріне сүйене отырып, осы саланың «сарапшылары» ретінде өз дәйектерін келтіреді. Рөлдік ойындар белгілі бір жағдайда өзін-өзі ұстаудың бірнеше нұсқасын көруге мүмкіндік береді, топ мүшелері осы сәттердің барлығына талдау жасап, ең маңыздысы, қажетті қорытынды жасайды, өз өмірлеріндегі әр түрлі жағдайларда шешім қабылдаудың стратегияларын ойлап табады. Рөлдік ойындардың артықшылығы да осында.

«Жасөспірім кезде пән мазмұны оқушылардың зейініне жоғары талаптар қойылады. Материалдың күрделілігі, абстарктілігі еріксіз зейінді белсенді шоғырландыртады» [2:126]. Осы зерттеулердің нәтижелері оқушы білім беру процесінің белсенді қатысушысы болып табылатын әдістердің маңыздылығын дәлелдейді. Жасөспірім жасқа қарамастан, ақпаратты есте сақтаудың ең негізгі әрі қызықты әдістердің бірі ойын болып қала береді. Жоғары мектеп оқушыларына шашыраңқы зейін, ашушаңдық, шыдамсыздық секілді қасиеттер тән болып есептеледі. Жұмыс барысында дұрыс таңдалған әдіс-тәсілдер бұндай қасиеттерді азайтады. Ойын түрінде берілген материалды меңгеру жеңілдірек. Оның үстіне, ойынның арқасында сабақ толыққанды әрі қызықты болады. Ойын қызықтырады және уәждемелейді, жағымды эмоцияларды тудырады, оқу мақсаттарына назарын шоғырландыруға көмектеседі. Ойын арқылы сабақтың грамматикалық, лексикалық материалын бекіту жүзеге асады. Бірақ ойын, қызығушылық пен уәжді, топтың нәтижесі үшін жауапкершілікті арттыру арқылы, бір қарағанда «зеріктіретін» тақырыптардың өзі оңай меңгеріледі. Лексикалық материалды бекітуге арналған ойын түрін мысалға келтірейін:

- Сынып екі топқа бөлінеді. Әр топтан бір оқушы тақтаға арқасымен қарап отырады. Тақтаға мұғалім не оқушы бір сөз жазады, топтағы оқушылар өз тобының өкіліне осы сөздің мағынасын түсіндіреді. Басты шарт топқа берілген сөздің аудармасын айтуға болмайды. Сөздің мағынасын синонимдер, ым-ишара арқылы түсіндіру керек. «Ыстық орындықта» отырған оқушы жасырынған сөзді атау керек.

Материалды меңгеру барысында, кез келген құрылымды, сөйлемді, лексиканы бірнеше рет қайталау маңызды. Бірақ бұндай тапсырма түрлері зеріктіреді. Келесі тапсырма оқушылардың бір-бірімен белсенді қатынас жасауға бағытталған. Сонымен қатар материалды бекітудің тиімді әдісі болуы мүмкін, себебі оқушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасау барысында сол бір сұрақтар, лексика мен грамматикалық құрылымды қайталап жатқанын байқамайды. Осындай тапсырманың ұйымдастырылуы келесідей:

- Сынып 2 топқа бөлінеді, «бірінші», «екінші» деген ретпен де бөлуге болады. Кейін оқушылар екі шеңбер құрайды: «ішкі» - тұрақты және «сыртқы» - жылжымалы. Екі шеңбердегі оқушылар бір-біріне қарап тұрады. сыртқы шеңбердің қозғалысы барысында оқушылар бір-біріне бір сұрақ қояды. Сосын ішкі шеңбердің мүшелері сұрақ қояды, ал сыртқы топтағы оқушылар жауап береді. Ішкі топтың мүшелері орындарында қалады, ал сыртқы шеңбердің мүшелері қозғалады.

Әрбір оқушының оқуы ерекше болатыны жалпыға мәлім. Барлық оқушылар әртүрлі, кейбірі бір пәнге ерекше қабілетті болса, кейбірі басқа пәндер бойынша қабілетті болады. Оқу, жалпы алғанда, ұсынылған ақпаратты қабылдау әрі меңгеру болып табылады. Бірақ неге кейбір балалар осы ақпаратты бір айтқаннан қабылдайды, ал кейбіреулері мың қайталаса да меңгермейді деген сұрақ туындайды. Әрбір адам жеке қабылдау қасиетімен ерекшеленетіні теориялық тұрғыдан дәлелденген. Ақпараттың көп бөлігін суреттер, бейнелер, графикалық кестелер арқылы қабылдайтын адамдар тобы бар да, басқаларды тыңдай отырып ақпаратты оңай қабылдайтын екінші топ бар, келесі топ – кинестетиктер, олар үшін қолмен ұстап көру маңызды. Жоғарыда аталған типтерді ескере отыра құрылған оқу үрдісі білім беруді тиімді ғана емес, сонымен қатар қызықты ете алады. Мысал үшін, оқу материалы қабылдаудың барлық түрлерін (есту, көру, сезу) пайдаланып түсіндіріледі. Осындай жұмыстың мысалы ретінде бейнематериалды көру болып табылады. Сонда «аудиалдар» оқу материалын тыңдаса, «визуалдар» бейнематериалды дыбыссыз көреді де, кейін олар өзара ақпарат алмасады. Осындай жағдайда ақпаратты ұзақ уақыт бойы есте сақтаудың мүмкіндігі жоғары екендігін тәжірибе дәлелдейді. Сонымен қатар оқушыларды жұпқа бөлуге болады. Бір оқушы сурет, график не кестені сипаттайды, сыңары берілген ақпаратты қағазға түсіреді.

Тиімді оқу үрдісін ұйымдастыру үшін біздің оқушылар қалай оқитынын түсіну керек. Жоғарыда аталған әдістер мен техникалардан басқа, олар оқу үрдісінің қай түрі оңай берілетінін, ал қайсысын әлі дамыту керектігін анықтай отырып, өз іс-әрекетін бағалау арқылы да білім алады. Сәйкесінше, алдарына мақсаттар мен оларға жету жолдарын қояды, оқуда жетістікке жету үшін не істеу керектігін ойластырады. Сабақ соңында осы секілді ойлар, мұғалімнің кері байланысымен қоса, оқушыға қажетті ақпарат береді, өзіндік даму бағдарламасын құрауға, келешектегі іс-әрекетін жоспарлауға мүмкіндік береді, осылайша табысты оқудың кепілі болады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Интерактивные методы обучения и воспитания». Методическое пособие для учителей.- Алматы,2010.
2. Психология. Учебное пособие – Москва, 1966.
3. «How to teach» Jeremy Harmer, Pearson Longman, 2011.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА - ПСИХОЛОГА С ДЕТЬМИ ЗАДЕРЖАННЫМ ПСИХИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ

АБИГУЗИНА Римма Нургалиевна
ГУ «Северная средняя общеобразовательная школа Иртышского района»
Педагог-психолог школы
Иртышский район с.Северное
Павлодарская область, Казахстан

Аннотация

В настоящее время наблюдается неблагополучная тенденция к увеличению количества неуспевающих школьников, не справляющихся с учебной программой. Наибольшее число составляют школьники с так называемой задержкой психического развития (ЗПР). «Программа деятельности педагога - психолога с детьми задержанным психическим развитием» разработана для педагогов-психологов общеобразовательных школ с целью развития и коррекции эмоционально-познавательной сферы учащихся с ЗПР. Программа представляет практическую ценность для общеобразовательных школ.

Данный материал подготовлен для педагогов-психологов общеобразовательных школ, работающих с учащимися с задержкой психического развития (ЗПР). Предложенные материалы содержат информацию о проявлениях задержки психического развития у детей. Направленные на оказание помощи педагогу-психологу в организации образовательного процесса с детьми, испытывающими трудности в обучении, обусловленными задержкой психического развития.

Главой государства задан вектор на всестороннее развитие нашей молодой страны. В числе ключевых характеристик стратегии Президента – умение выделять главные приоритеты, предвидеть на десятилетия вперед и добиваться поставленных целей. И на всех этапах становления и развития Казахстана в числе самых главных приоритетов была и остается забота о новых поколениях казахстанцев. Они – будущее страны. Именно им предстоит реализовать далеко идущие планы, продвигать нашу страну к вершинам мировой цивилизации и процветанию. Президент прилагает максимум сил, чтобы предоставить подрастающему поколению большие возможности.

Мы – молодая нация, и не только по времени формирования новой государственности, но и по возрастному составу казахстанцев. При этом дети и молодежь до 18 лет составляют треть населения страны – свыше 5 миллионов человек. Это прекрасная база для движения страны вперед.

Важнейшей задачей является формирование интеллектуального, физически и духовно развитого молодого поколения. Мы должны обеспечить его потребности в образовании, социализации личности, помочь успешно жить и действовать в динамично меняющемся мире и со временем взять на себя основную ношу в развитии страны. Это очень большая ответственность перед будущим.

Уже в новом политическом курсе состоявшегося государства – Стратегии "Казахстан-2050" поставлены новые системные ориентиры, определены новые принципы социальной политики и приоритеты в деятельности государственных органов по ее реализации. Причем вопросам развития молодого поколения уделены два раздела стратегии – о системе образования, подготовке и переподготовке кадров и о защите материнства и детства. В частности, необходимо кардинально пересмотреть законодательство в сфере защиты материнства и детства, на что сейчас обращается особое внимание.

"Любой ребенок, который родился на нашей земле, – казахстанец. И государство должно заботиться о нем" – эти слова Президента, как квинтэссенция, определяют и его стратегический курс, и наши основные задачи в данной сфере.

В настоящее время наблюдается неблагополучная тенденция к увеличению количества неуспевающих школьников, не справляющихся с учебной программой. Наибольшее число составляют школьники с так называемой задержкой психического развития (ЗПР).

На основе методических рекомендации психолого-педагогического сопровождения детей с ограниченными возможностями, коррекционных авторских программ Н.М.Пылаевой, Т.В.Ахутиной и Н.Я.Семаго основанных на нейропсихологическом подходе мною была разработана Программа деятельности педагога - психолога с детьми ЗПР.

Программа актуальна, она направлена на создание условий для психолого-педагогического сопровождения детей с ЗПР, их культурного самоопределения, творческой самореализации каждого ребенка, повышение и рост профессионального мастерства специалистов психологической службы.

Новизна программы в ее системности она построена на основе качественного анализа процесса обучения детей с ЗПР в общеобразовательной школе в условиях интеграции, и их динамики развития (что позволило качественно, повторяю качественно снять диагноз ЗПР с учащегося 6 класса)

Осуществление коррекционно–развивающей работы с детьми с ЗПР в условиях интегрированного обучения для дальнейшей социальной адаптации и полноценного развития личности ребенка это системообразующая тенденция инклюзивного образования реализующегося в стенах нашей школы.

Поставившая перед психологической службой школы ряд задач, результатом выполнение которых стало бы надлежащее инклюзивное образование на практике, а не формализм на бумаге.

Исходя из принципов организации работы психологической службы школы; психодиагностики, психокоррекции и консультирования мною были определены этапы реализации программы:

Подготовительный (август 2017–ноябрь 2017)

- обновление нормативно-правовой базы школы по направлению «Психолого-педагогическое сопровождение детей с ЗПР»
- обновление материально-технической базы
- оформление информационных, правовых уголков
- определение медицинского и психологического статуса ребенка
- планирование работы по сопровождению детей данной категории

Практический (декабрь 2017 – февраль 2018):

- Проведение диагностики детей, сбор анамнестических данных
- составление плана индивидуальной траектории развития ребенка
- расширение социальных связей школы с представителями общественности (родителями)
- обмен опытом
- Осуществление коррекционной работы с детьми с ЗПР
- Второй диагностический срез с целью корректировки образовательного маршрута

Заключительный (март - август 2018)

- Отслеживание динамики уровня развития детей
- Психодиагностическое обследование детей и родителей
- Определение эффективности программы
- Определение приоритетных направлений дальнейшей работы

Программа рассчитана на детей от 7 до 15 лет

Срок реализации программы – 1 год (2017-2018 гг.)

Исходя из собственного опыта работы, в программе были определены перечень и содержание программных мероприятий интегрированных в перспективный план

психологической службы школы, способных на 100% реализовать каждый этап данной программы. Продолжительность практических занятий учитывает психофизические особенности детей с ЗПР и составляет 25-30 мин.

Думается, что после апробации и незначительных корректировок Программы, она станет хорошим помощником психологам, в практике которых будут дети данной категории.

В конце своего выступления хочется сказать. Если маленький человек останется один на один со своими сложностями в освоении окружающего мира, если его развитие будет проходить стихийно и зависеть от случайных влияний, он вряд ли сможет найти свое место в жизни. Только с помощью чуткого, доброжелательного взрослого возможна его нормальная социальная адаптация. Оставить ребенка без психологической помощи недопустимо.

Конечно, работа с детьми с задержкой психического развития требует не только знаний и опыта, но еще терпения, любви к ним, а это огромный и кропотливый труд.

Список использованных источников:

1. Семаго Н.Я., Семаго М.М. Проблемные дети: Основы диагностической и коррекционной работы психолога. - М.; 2000. - С. 129-131;
2. Пылаева Н.М., Ахутина Т.В. Если ребенок невнимателен. Задания и стимульный материал программы формирования навыков программирования и контроля действий. - Пермь, 1998. -112 с.;
3. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 г Астана, 2010 г.;
4. Закон «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», **от 11 июля 2002 года N 343;**
5. Словарь дефектолога;
2. www.inclusion.kz;
3. www.ru.wikipedia.org.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДА КОНЦЕПТІНІ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

АБИШЕВА Жанар Семейхановна
Өскемен қаласы Химия –биология бағытындағы
Назарбаев зияткерлік мектебі
Химия пәні мұғалімі
Өскемен қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

«Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» деп аталатын елбасының биылғы жылғы жолдауында «барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажет дей отырып орта мектептерге жаңартылған білім мазмұнын енгізуге тоқталады. Жаңартылған білім мазмұнының негізі Назарбаев зияткерлік мектептерінде қаланып, болашақ ұрпаққа білім беруде өзінің тиімділігін көрсетіп отыр. Қазіргі күнгі білім саласындағы негізгі зерттеулер қалай оқыту керектігін талдау арқылы білім мазмұнын қалай жақсартуға болатындығына басты назар аударуда. Білім сапасын арттырудағы соңғы кезде жиі қолданылып жүрген технологиялардың бірі концептуалды оқыту. Концепт негізінде құрылыған құрылымдық

тапсырмалар мен концептуалды оқыту оқушының пәнаралық байланысты терең түсіне отырып, зерттеушілік дағдыларын дамытуды көздейді.

Кілт сөздер: жолдау, жаңартылған білім мазмұны, концептуалды оқыту, пәнаралық байланыс, құрылымдық тапсырмалар

Аннотация

В своем новом Послании народу Казахстана «Новые возможности для четвертой промышленной революции» Президент отметил, что «необходимо ускорить создание нашей передовой системы образования, охватывающей граждан всех возрастов» также остановился на внедрении обновленного содержания образования в средней общеобразовательной школе. Основа обновленного контента установлена в Назарбаев Интеллектуальных школах и демонстрирует свою эффективность в образовании будущих поколений. Ключевые исследования в современном образовании путем анализа преподавания особо обращают внимание на то, как улучшить содержания образования. Одним из наиболее часто используемых технологий качественного образования является концептуальное обучение. Конструктивные структурированные задния и концептуальное обучение предусматривают развитие исследовательских навыков, глубокое понимание студентов междисциплинарной связи.

Ключевые слова: послания, обновленная программа, концептуальная обучения, межпредметная связь, структурированная задания

Қазақстан Республикасының Президенті Н.назарбаевтың Қазақстан халқына 2018 жылдың 10 қаңтарында жолдаған жолдауы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» деп аталады. Жолдаудың жетінші тармағы «Адами капитал –жаңғыру негізі « деп аталып Қазақстан Республикасының білім саласындағы жаңа өзгерістерге бағытталған. Білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы **өзгерістерге үнемі бейім болу** және **жаңа білімді меңгеру қабілетін** дамыту болуға тиіс[1]. Бұл басымдылық пен бірге білім берудің барлық деңгейінде математика және жаратылыстану ғылымдарын оқыту сапасын күшейту қазіргі күні еліміздегі Назарбаев зияткерлік мектептерінде іс жүзінде жүзеге асып жатқан басымдылықтардың бірі.

Қазіргі таңда білім саласындағы зерттеулердің көбі негізгі категория ретінде концепт ұғымын алуда. Виггинс және Мак Тигенің айтуы бойынша «Концепт – бұл шығу тегі,уақыт кезеңі мен заттық мазмұн аспектілігі шеңберінен шығатын кең идеялы, ұзақ мерзімді мінездің қағидасы немесе тұжырымдамасы» болып табылады (Виггинс және Мак Тиге 1998). Ғалымның пайымдауынша, кез-келген ұғым концепт бола бермейді, тек қана кейбір күрделі, нақты бір мәдениетті оларсыз елестету, танып-білу мүмкін емес маңызды ұғымдар ғана концепт ретінде танылады. Концепт жалғыз бола алмайды, ол кем дегенде екі құраушы бөліктен тұруы тиіс , яғни кем дегенде екі пәндегі негізгі ұғымның басын біріктіріп бір концепт арқылы түсіндіруге болады. Жалпы, концепт философиялық тұрғыда екі бағытта түсініледі: біріншісі – рухани мәдениеттің өзекті сөзі, екіншісі – сөздің пайда болуына дәнекер алғашқы түсінік. Концептің басты белгілерінің бірі – оның мәдени реңкте болуы. Сондықтан ол ұлттық ерекше дүниетанымды түсінуде басты компонент болып саналады [2, 55-56 бб.].

Назарбаев зияткерлік мектептерінде қазіргі күні өзекті болып тұрған негізгі мәселелердің бірі «Концепт негізінде оқыту». Концепт негізінде оқыту оқушыларға пәнаралық байланысты жүзеге асыра отырып әлемнің күрделілігін түсінуде терең түсінік қалыптастыра отырып, бағалауға мүмкіндік береді. Мысалы, Өскемен қаласындағы Назарбаев зияткерлік мектебінде әр тоқсанда барлық пәндер үшін бір концепт қарастырылса , пәннің жүргізілуіне байланысты осы концептерге бағытталған түрлі жұмыстар жасалып жатыр. Соның бірі концепт негізінде сабақты зерттеу, іс –әрекетті зерттеу топтарының жұмыстары. Іс әрекеттегі зерттеу топтарының тақырыптары да ерекше. Мысалы «Тұжырымдамалық оқыту ғылыми пәндер заңдылықтарын игерудің

тиімділігі» деп аталады. Назарбаев зияткерлік мектебінің 2-ші оқу тоқсанында алынған концепт «Өзгеріс». «Өзгеріс» концептісі негізінде сабақ барысында пәнаралық байланысты жүзеге асыру арқылы биология және химия пәндерінен алған білімдерін қолдана отырып , қазіргі күні әлемді алаңдатып отырған экология мәселесін де қамту арқылы оқушылардың тек білімді меңгеріп қана қоймай , алған білімін қолдана алуға, талдауға және қорытындылап бағалай алу және зерттеушілік дағдыларын құрылымдық тапсырмалар арқылы дамытуға болады. Төменде жоғарыда аталған концепт негізінде құрылған қалыптастырушы бағалау тапсырмасының үлгісі берілген. Тапсырма Назарбаев зияткерлік мектептерінің оныншы сынып оқушыларының **10.1А 15 топ - Азот және фосфор** тарауы бойынша төмендегідей бес оқыту мақсатын:

10.2.1.6 фосфордың құрылысын және аллотропиялық түр өзгерістерін бейнелеу;

10.2.1.7 фосфордың жану өнімдерін білу;

10.2.1.8 фосфордың қоршаған ортада кездесетін қосылыстарын білу және олардың пайда болуын түсіну;

10.2.1.9 фосфор қосылыстарының қоршаған ортаға әсерін түсіндіру;

10.2.1.10 азот және фосфор қосылыстарының қоршаған ортадағы артықшылықтары мен кемшіліктерін салыстыру меңгертуге негізделген.

«Фосфор»

Фосфор тіршілік үшін маңызды элемент. Ағзада фосфор 90% -ы тіс пен сүйекте жинақталған ,ми мен бұлшық ет қызметі үшін маңызды қызмет атқаратын макроэлемент.Сонымен қатар фосфор фосфолипидтер мен фосфопротеиндердің , жасуша мембранасының құрылымына қатысады және жасушаның бөлінуі, өсуімен қатар тұқым қуалаушылық ақпаратты сақтауға да қатысады. Қанның қышқыл негіздік тепе-теңдігін ұстап тұруда маңызды рөл атқарады.

а) ағзада фосфоры бар маңызды рөл атқаратын биологиялық маңызды қосылыстарды жазыңыз _____

b)**i.** фосфордың табиғатта кездесетін аллотропиялық түр өзгерістерін атаңыз

_____

ii. 1-Суретте фосфордың қандай аллотропиялық түр өзгерісі көрсетілген. Олардың қайсысы химиялық тұрғыдан алғанда белсенді. Жауабыңызды кристалл тор тұрғысынан түсіндіріңіз.

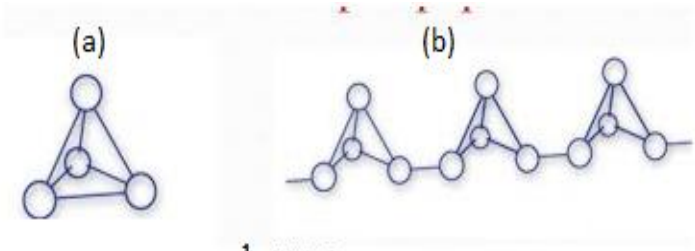

1-сурет

iii. Келесі өзгерістерді жүзеге асыруға болатын реакция теңдеулерін жазыңыз.

$P \rightarrow P_2O_3 \rightarrow P_2O_5 \rightarrow H_3PO_4 \rightarrow Ca_3(PO_4)_2$

iv. Фосфордың қай аллотропиялық түр өзгерісі қараңғыда жарық шығарады? Фосфордың осы аллотропиялық түрін жарықта ұстайтын болсақ қандай өзгеріс байқалады.

с) Фосфаттар бұл фосфор қышқылының тұздары мен күрделі эфирлері. Біз оларды күнделікті тұрмыста синтетикалық жуғашы заттар (СЖЗ) ретінде және тыңайтқыштар ретінде пайдаланамыз. Сонымен қатар фосфаттар судың кермектілігін жою үшін де қолданылады.

2-сурет. Синтетикалық жуғыш заттар (СЖЗ)

Өткен ғасырдың 80 жылдары Европа мемелекеттерінің бірінде мынадай оқиға болыпты.

Перзентханада дүниеге келген дені сау сәбилердің шетінеп кетуі бір айдың ішінде он екіге жеткен. Сәбилердің шетінеуін зерттеу барысында оларды орайтын жаялықты соңғы кезде шыққан СЖЗ пайдаланып жуғандығы анықталған. Жас сәбилерге СЖЗ құрамындағы Х заты аллергия береді, оны сәби организмі көтере алмағандықтан сәбилердің шетінеуі көбейген. Сондықтан дүние жүзілік денсаулық ұйымы (ДСҰ) дамыған елдерде СЖЗ құрамында Х заты бар СЖЗ шығаруға және оны қолдануға тиым салынған.

i. Сіз қалай ойлайсыз СЖЗ құрамындағы Х заты қандай зат болуы мүмкін ?

_____

_____

ii. 3-суретте СЖЗ су қоймаларына түсіп флора мен фаунаға кері әсерін тигізеді. Суретте осы әсер көрсетілген.

3-сурет. СЖЗ су қоймаларына түсу нәтижесінде су қоймаларының бұзылуы

а) Бұл әсер қалай аталады?

_____

б) Осы әсердің су асты тіршілігіне кері әсерін түсіндіріңіз.

_____

_____

iii. СЖЗ құрамындағы Х затының су қоймаларына кері әсерін түсіндіріңіз.

_____

_____

Іс әрекетті зерттеу тобында екі оныншы 10В және 10С сыныптарын алдық. Тоқсан бойынша оқушылардың оқу мақсаттарына қаншалықты жетті деп бағаланғандығын журнал жүргізе отырып анықталды. Нәтижесін төмендегі кесте мен диаграммадағы мәліметтерден көруге болады.

Оқу мақсаттары/ сынып	6	7	8	9	10
10 В	100	100	100	100	100
10С	98	95	100	90	95

Кесте -1. Фосфор тақырыбы бойынша қалыптастырушы бағалау нәтижелері.

Кесте мен диаграммадағы мәліметтерден бақылау сыныбының (10С) оқушыларына қарағанда эксперименттік сыныптағы (10В) оқушылардың оқу мақсаттарының игеру деңгейі жоғары екендігі көрінеді. Концепт негізінде берілген сабақтар оқушыларға :

1) Жахандық мәселелерді талдауға;
2) Тақырыпты жан –жақты талдау арқылы , терең білім алуға;
3) Білімді өмірмен байланыстыруға;
4) Пән аралық байланысты жүзеге асыру арқылы білімін кеңейтіп, нақтылай түсуге
5) Зерттеушілік қабілеттерін дамыта түсуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.назарбаевтың Қазақстан халқына 2018 жылдың 10 қаңтарында жолдаған жолдауы.

2. Ислам А. Ұлттық мәдениет контекстіндегі дүниенің тілдік суреті: филол.ғыл. докт. ... дисс. – Алматы, 2004. – 229 б.

3. Б.С.Тантыбаева, З.С.Даутова Химияны оқыту әдістемесі: оқулық -Өскемен: С.Аманжолов атындағы ШҚМУ «Берел» баспасы-2014- 224 б.

4 . Н.Нұрахметов , Қ.Бекішев, Н.Заграничная Химия 10 сыныпқа арналған оқулық жаратылыстану математика бағыты .Алматы: «Мектеп» баспасы.2006-247 б.

ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ: СТРУКТУРИРОВАНИЕ ТЕКСТОВ

АБЫЛКАСИМОВА ЛАРИСА ОРАЛБАЕВНА
учитель русского языка, заместитель директора по ВР
филиала «Назарбаев Интеллектуальная школа ФМН г.Семей»
АБЫЛКАСИМОВ КАЙРБЕК АНУАРБЕКОВИЧ
учитель физики и информатики, директор КГУ СОШ №39

Аннотация

В данной статье рассматривается организация проектно-исследовательской деятельности учащихся с использованием методов активного обучения в учебно-воспитательном процессе. Рассматривается один из аспектов формативного оценивания, который направлен на развитие исследовательских навыков, для развития устной и

письменной речи учащихся в рамках интегрированной образовательной программы НИШ для развития навыков говорения и письма, а так же применение данного опыта в общеобразовательной школе в условиях обновленной программы в 7 классе. Статья написана для преподавателей, может быть полезна в совершенствовании педагогической практики.

Бұл мақалада оқу процесінде белсенді оқыту әдістерін пайдалана отырып, оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын жобалауы және ұйымдастыруы талқыланады. Оқушылардың ауызша және жазбаша сөйлеуін дамыту үшін зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған формативті бағалаудың бір қыры қарастырылады. Бұл аспект НЗМ интеграцияланған білім беру бағдарламасының шеңберінде, сондай-ақ 7-сыныптағы жаңартылған бағдарлама жағдайында жалпы білім беретін мектепте осы тәжірибені қолдану арқылы қарастырылады. Мақала мұғалімдер үшін жазылған, оқытушылық тәжірибені жетілдіруге пайдалы болуы мүмкін.

Требование современной педагогики - это новые конструктивные подходы в преподавании. В условиях быстро меняющегося мира современный менеджмент в педагогике делает ставку на основной и важный аспект в сфере образования: как обучать по-новому?

Мир стремительно меняется: глобализация, демографические изменения, новые технологии, устойчивое развитие, современное видение, мир и безопасность – это процессы, которые требуют от нас постоянного развития. Особенно этого ждут от учителей. Меняется мир, меняется вектор направленности обучения, меняются учителя, меняются подходы в преподавании.

Изменения, происходящие вокруг нас, требуют и от выпускника определенных навыков, которые помогут быть успешным и востребованным на рынке труда: функциональная грамотность, владение IT навыками, иностранным языком, современное мышление изобретателя, саморегуляция, умение презентовать себя, свою идею, свой проект, навыки коммуникации, навыки работы в команде и сотрудничества, ответственность и адаптивность, обучение новым навыкам и методам, финансовая грамотность, творческое мышление.

Как отмечал глава нашего государства Н.А.Назарбаев. «Наш путь в будущее связан с созданием новых возможностей для раскрытия потенциала казахстанцев. Развитая страна в XXI веке – это активные, образованные и здоровые граждане…Выпускники школ должны знать казахский, русский и английский языки. Результатом обучения школьников должно стать овладение ими навыками критического мышления, самостоятельного поиска и глубокого анализа информации».

Современным инструментом сравнительной оценки эффективности школьного образования на сегодня в мире являются исследования PISA, TIMSS, ***результаты, которых использует в своих проектах ОЭСР***. Данные, полученные в ходе исследования, служат основой для определения стратегий развития системы образования как с точки зрения содержания и методов обучения в целом, так и с точки зрения воздействия контекстных факторов на уровень развития функциональной грамотности школьников.

По данным ОЭСР, около 510 тыс. обучающихся в 65 странах мира приняли участие в PISA-2012. В десятку сильнейших стран по результатам PISA попали Сингапур, Япония, Китай, Финляндия, Норвегия, Южная Корея. Хотелось бы видеть в числе успешных стран и Казахстан. Считаю, что развитие функциональной грамотности не только у учащихся, но и у педагогов просто необходимо – это требование времени.

Я веду русский язык в 10 классе с казахским языком обучения в Назарбаев интеллектуальной школе. Интегрированная образовательная программа НИШ предполагает развитие навыков говорения, слушания, чтения и письма.

В своей практике учителя русского языка и литературы я делаю упор на организацию проектно-исследовательской деятельности учащихся с использованием

методов активного обучения: структурирование текстов (аргументация, конструирование, сжатие, построение мысли в формате тезиса). Развитие данных навыков необходимо для развития устной и письменной речи.

Новый формат оценивания учебных достижений учащихся (критериальное оценивание: формативное и суммативное оценивание - СОР и СОЧ) предполагает постоянное его совершенствование и исследование разных форм в процессе преподавания для улучшения достижений учащихся. Поиск новых форм формативного оценивания на уроках, привел меня к мысли, что задания опережающего характера, выполненные в рамках проектной и исследовательской деятельности учащихся, дают прочные навыки.

Когда учащийся выполняет самостоятельно определенные задания с фокусом исследования и анализа какой-то конкретной проблемы, расширяется его кругозор, развиваются аналитические способности, умение вычленять из большого потока информации главное. Для этого должны быть правильно составлены дескрипторы к заданию и критерии оценивания, определены сроки выполнения работы, даны конструктивные рекомендации, чтобы учащийся конкретно понимал, что от него требуется.

В своей практике я очень часто экспериментирую, подбирая разные задания для отработки навыков говорения и письма, причем очень часто мы это придумываем вместе с ребятами, когда определяем вид работы на будущую четверть. Хочу поделиться с одним из видов таких заданий, которое ребята выполняют в течение четверти самостоятельно при грамотно организованном сопровождении педагога.

Формативное оценивание – «силлабус»: самостоятельное мини-исследование по заданной проблеме, которую выбирает сам ученик.

На выбор предлагается 5 тем, которые проходят в четверти:

- Возможно ли предотвратить угрозу засорения планеты опасными отходами?
- Реализуется ли в нашей стране право на образование?
- Влияют ли вредные отходы на здоровье человека?
- Может ли вегетарианство быть образом жизни в современном Казахстане?
- Участвуешь ли ты, твои родные и знакомые в благотворительности?

Траектория действий учащегося в рамках выполнения данного задания:

1 этап – подготовительный: получает дескрипторы, обсуждает критерии оценивания, выбирает тему.

2 этап – практический:

1) ученик обосновывает почему он выбирает данную тему, составляет план работы, занимается сбором и обработкой информации;
2) работа над написанием статьи по заданной теме;
3) сдает 1 драфт статьи – получает обратную связь и рекомендации;
4) корректирует статью, сдает второй драфт статьи- получает обратную связь и рекомендации;
5) корректирует статью, сдает окончательный вариант статьи на проверку – получает оценку и обратную связь.

3 этап – заключительный: проводится устная защита работы, учащиеся оценивают друг-друга, определяя лучшую работу.

Данный вид деятельности предполагает сотрудничество преподавателя и учащегося в процессе всей работы, т.к. необходимы консультации и сопровождение на всех этапах выполнения задания, когда учащийся испытывает трудности.

Этот вид деятельности имеет свойство цикличности повтора, т.к. учитель проверяет работу в четверти три раза, дает дважды конструктивную обратную связь и рекомендации, проводит устное консультирование и только после третьей проверки оценивает работу.

Затем предполагается этап устной защиты работы, где идет этап взаимооценивания, когда учащиеся определяют самую актуальную и качественно сделанную работу, дают друг-другу советы. Причем на этом этапе формат устной защиты может иметь творческий

характер и принимать разную форму: конференция, постерная защита, ТЕДх конференция, устный журнал, защита проспектов и т.д.

Необходимо отметить, что выполняя задание, ребята изучают эту проблему в масштабах республики, мира, через анализ материалов интернет ресурсов. Затем пишут статью в соответствии с критериями, соблюдая все требования жанра статьи. Делают свой анализ проблемы. На этом этапе им необходимо овладение навыком структурирования текстов, в которую входят: построение основной мысли статьи в формате тезиса, приведение 3 аргументов с доказательствами и статистическими данными, мнением ученых и реальных фактов, предложение своего пути решения проблемы в каждом аргументе и мини-вывода, конструирование структуры всего текста и формулирование общего вывода по всей статье, возможно с перспективой решения её в будущем. После того, как написана статья , они начинают её проверять на соответствие дескрипторам, структуре и объему статьи. Они делают сжатие материала, чтобы выдержать объем слов.

Троекратный повтор проверки и обратной связи дает возможность учащемуся совершенствовать работу, а учителю отслеживать совершенствование навыков и развитие учащегося в действии. Так же считаю, что в процессе такого взаимодействия учащиеся получают хорошие навыки самостоятельной работы, учатся видеть свои ошибки и исправлять их, оттачивают письменную речь. Таким образом, они практически детально изучают проблему и к этапу устной защиты имеют большой арсенал знаний и готовой статьи для «говорения». Важным аспектом здесь является формирование навыка самооценивания и взаимооценивания.

Этот процесс трудоемкий и затратный по времени, особенно для учителя, но он того стоит. Результаты моих учеников доказывают это.

Развитие у моих учащихся навыков говорения и письма подтверждается их успешными и хорошими результатами. Многие из них сегодня выступают на республиканских конференциях MUN под эгидой Асоциированных школ Юнеско, являются лидерами Шаныраков и классов, членами Лидерского совета школы, активными участниками реализации социальных проектов. Я искренне рада за моих учеников, когда они успешны, ведь в этом есть и мой вклад.

Как заместитель директора по воспитательной работке, я пытаюсь использовать данный формат работы и в процессе организации работы по реализации социальных проектов и практик, в рамках деятельности школьных клубов TEDx, GIN, MUN, где учащихся обучают навыкам публичных выступлений и реализации социальных проектов. Здесь ребятам необходим опыт проектной деятельности и исследования (обозначение проблемы, организация исследования, моделирование социального проекта, предложения путей решения проблемы), развития своей устной речи, а это невозможно без навыка структурирования текстов (аргументация, конструирование, сжатие, построение мысли в формате тезиса, формулирование вывода).

Сотрудничество с КГУ СОШ №39 позволило апробировать данную методику в 7 классе с казахским языком обучения в рамках обновленной программы не только в процессе преподавания русского языка, но и в организации проектной деятельности с учащимися.

Организованный семинар позволил нам познакомить коллег с данной методикой работы в учебном и воспитательном процессе в рамках проекта «Служение обществу» при реализации социальных проектов, рассмотреть аспекты применения на уроках и в воспитательной работе.

В процессе обсуждения пытались учесть опыт коллег из общеобразовательной школы, обсуждали нюансы реализации и возможные трудности, которые могут возникнуть, так как контингент и возможности учащихся здесь совершенно другие.

На первом этапе возникли трудности, так как, чтобы применять данную методику, ребята и учителя должны научиться применять метод аргументации. Мы посоветовали коллегам для результативности на первом этапе организовать эту работу по исследованию

в группах или парах и затем постепенно переходить на индивидуальную работу. Первые результаты имели маленькую динамику, но это был положительный результат. Постепенно пошло повышение результатов письменных работ, повысилась мотивация учащихся. Коллеги отмечали, что учащиеся, получая конструктивную обратную связь, улучшали свои навыки говорения и письма (те учащиеся, которые практически не говорили и были закрыты, показали хорошие результаты и уверенность при выступлении). А на этапе устной защиты мы применили творческий формат постерной защиты, мы в реалии увидели как эта методика работает в действии. Анализ рефлексии показал, что все участники процесса отмечали положительный результат.

Хочется отметить, что постоянная рефлексия своей педагогической практики, отслеживание развития своих учеников делает учителя вечным учеником. Но разве это плохо? Вектор перемен требует от учителя творчества и поиска, постоянного совершенства. И ведь это прекрасно, когда ты видишь плоды своего труда в форме успеха твоих учеников, потому что они умеют применять то, чему их научили! Это один из шагов на пути к освоению функциональной грамотности взрослых и учащихся.

Использованная литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050» - новый политический курс состоявшегося государства».

Интернет-ресурсы:

1. http://www.akorda.kz/ru/page/page_215750_poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-n-nazarbaeva-narodu-kazakhstana-17-yanvarya-2014-g
2. http://www.kursiv.kz/news/details/career/top_40_stran_mira_po_effektivnosti_sistemy_obrazovaniya_2014/
3. http://www.oecd.org/pisa/

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК МАТЕМАТИКИ В НОВОМ ФОРМАТЕ

АДИЛГАЛИЕВА Жанлыш Салыковна
Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического школа
Учитель математики
Атырауская область, г. Атырау, Казахстан

Андатпа

Бұл мақалада автор жаңа форматты және дәстүрлі сабақтар арасындағы негізгі айырмашылықтарды анықтайды, жаңа форматты сабақтың әр кезеңінде қолдануға болатын әдіс-тәсілдер мен сабақты ұйымдастырудың тиімді қадамдарын ұсынады.

Аннотация

В данной статье автором раскрывается основные отличия урока нового формата от традиционных, предлагаются шаги организации урока, приемы и методы, которые можно использовать на каждом этапе урока нового формата.

Чтобы дарить ребенку искорку знаний,
учителю надо впитать море Света.
В. Сухомлинский

Динамичность происходящих в современном мире перемен обусловила необходимость переосмысления основополагающих принципов функционирования мировых систем образования. В условиях стремительно меняющегося мира первым, ключевым вопросам и для политиков в сфере образования, и для школ в целом, и для учителей в частности, является вопрос: *«Что подлежит изучению учащимися в 21 веке?»* и

вторым не менее значимым – *«Каким образом учителя подготовят учащихся к 21 веку?» [1].*

Вхождение человеческой цивилизации в информационное общество и общество знаний предъявляет качественно новые требования к системе образования. В 21 веке обучение, ориентированное на ученика, отличается от традиционного, в центре которого стоял учитель, различными подходами к содержанию образования, методике обучения, атмосфере в классе, оценке и технологиям. Целью образования становится не только подготовка человека к будущей деятельности за счет накопления впрок как можно большого объёма готовых, систематизированных знаний, но и развитие личности, овладение ею способами приобретения существующих и порождения новых знаний.

Математика объективно является одной из самых сложных школьных дисциплин и вызывает трудности у многих учащихся. Задача учителя, прежде всего, воспитать активно мыслящую личность.

Как заинтересовать математикой? Дело непростое. Многое зависит от того, как поставить даже очевидный вопрос, и от того, как вовлечь всех учащихся в обсуждение сложившейся ситуации. Активность учащихся, успех урока целиком зависит от методических приемов, которые выбирает учитель. Как сформировать интерес к предмету у ребенка? Через самостоятельность и активность, через поисковую деятельность на уроке и дома, создание проблемной ситуации, разнообразие методов обучения, через новизну материала, эмоциональную окраску урока.

В качестве основных принципов внедрения новых подходов к обучению математики нами выдвигаются: усвоение знаний в системе; креативность (ориентация на творчество); нетрадиционные формы уроков; использование наглядности. Уроки нового формата открывают новые возможности для учеников. Внедрение идей семи модулей позволяют разнообразить урок и главное повышают школьную мотивацию учащихся.

В соответствии с переходом на обновленное содержание образования сравним структуры традиционного урока и урока нового формата. В отличие от традиционного современный урок даёт возможность учащимся самим прийти к открытию нового знания через практическую направленность. Учитель не наставник, а друг, помогающий справиться с возникшими проблемами на уроке. Можно сделать вывод, что современный урок, в отличие от традиционного, это урок совместной деятельности учителя и ученика.

Современный урок имеет уже известные педагогу этапы, которые отличаются при построении традиционного и современного урока (таблица 1).

Традиционный урок	**Урок нового формата**	**Урок нового формата**
Организационный момент -3 мин	Мотивационный этап - 10 мин	Цель: Создание мотивации у учащихся, включение в активный познавательный процесс всех учеников.
Проверка домашнего задания -7 мин	Операционный этап (новый материал) – 15 мин	Цель: Создание учебной ситуации успеха и коллективного сотрудничества для достижения знания
Объяснение нового материала -15 мин	Рефлексивный этап – 20 мин	Цель: Закрепление знаний, их анализ, синтез, оценка на более высоком уровне мышления
Закрепление учебного материала -10 мин		
Рефлексия -5 мин		
Выставление оценок - 5 мин		

Урок математики нового формата состоит из нескольких шагов:

Шаг 1. Готовим «Лист самоконтроля». В нём перечислены основные правила, понятия, формулировки и формулы, которые ОБЯЗАН знать каждый ученик.

Шаг 2. Готовим дидактические материалы: книги, презентации, задания для индивидуальной, парной, групповой работы, карточки.

Шаг 3. Готовим методы и стратегии обучения для активного участия учеников. Например, какие проекты будут ими подготовлены?

Шаг 4. Готовим материалы для повторения пройденного материала: устные вопросы, тесты,

Шаг 5. Продумаем, в какой форме и на каком этапе урока будем проводить оценивание, как организовать самооценивание и взаимооценивание учащихся.

Урок нового формата по математике на тему: «Вторая производная и ее физический смысл».

Предмет	**Математика**	**12 класс**
Тема	**Вторая производная и ее физический смысл.**	
Ожидаемые результаты данного урока	МН 11.20. Находит вторую производную	
Цели урока	Уметь находить производные функции; Решать задачи с применением физического смысла, геометрического смысла; Находить значение производной функции в точке;	
Задачи урока	Математически грамотно объяснять и обосновывать выполняемые действия. Формирование у учащихся представлений о взаимосвязи физики и математики на примере решения задач по физике методом дифференциального исчисления.	
Ключевые идеи	Активизация мыслительной деятельности через диалог (в паре, группе), овладение навыками оценочной деятельности через разработку и обсуждение критериального и формативного оценивания в сотрудничестве с учащимися, использование метода обратной связи через рефлексию учащихся и учителя.	
Критерии успеха	**Учащийся достиг цели, если** Умеет находить вторые производные для разных полиномиальных функций	
Методы	**Стратегии критического мышления, активного обучения**	
Ценности для реализации общенациональной идеи «Мәнгілік ел»	Уважение, открытость. Привитие ценностей осуществляется посредством/через парную и групповую виды работ. Сотрудничество (формирование умения работать в группах, формировать навыки самоконтроля)	
Межпредметные связи.	В физике производная применяется для решения дифференциального уравнения гармонического колебания и вычисления скорости изменения каких-либо величин.	
Навыки использования ИКТ	Свободный сёрфинг в интернете открывает просторы для развития критического мышления. Любая информация данная на уроке может быть подтверждена интернет ресурсами и электронными книгами.	
Первоначальные знания	Правила нахождения производных.	

Ссылка	Мордкович А.Г. Алгебра и начала анализа. 10-11 кл. Мякишев Г.Я., Буховцев Б.Б. Физика: Учебник для 11 кл.
Действия учителя	**Действия учеников**
Мотивационный этап	
Стратегия для приветствия «Улыбка» Учитель предлагает улыбнуться соседу справа, затем соседу слева.	Учащиеся участвуют в эмоциональном тренинге
Прием «Лови ошибку» [2] **Как это работает:** Ученик получает задание со специально допущенными ошибками – пусть «поработает учителем». Задания могут быть заранее приготовлены другими учениками.	Учащиеся находят ошибки и исправляют их. Стратегия оценивания «Светофор»
Операционный этап	
Прием Своя опора. **Цель:** Позволяет формулировать идеи, активно слушать и сконцентрироваться на обсуждении. Способным ученикам позволяет говорить и помогать тем, кто менее уверен в больших группах. Учитель поручает сильным ученикам творческое домашнее задание: составить опорные конспекты по новой теме. **Организация:** *Группа составляет опорный конспект урока или темы на листе большого формата***.**	**Как это работает:** На уроке они становятся тренерами. Класс разбивается на группы, с каждой из них работает такой тренер по своему опорному конспекту. После работы в отведённое время над определённой темой тренеры меняют группы, и процесс повторяется. Важно: группы должны получать от тренеров задание для закрепления полученных знаний**.** ***Оценивание***: Группы решают задания на флипчарте, учитель и тренер -ученик проводят проверку и выставляют баллы за правильные ответы (за каждое задание -1 балл)
Рефлексивный этап	
Прием «Думай- Объединяйся-Действуй». Цель: Структурированный способ развития идей и мыслей. Какой раздел мы изучали?	Ученики записывают как можно больше ответов или идей, которые приходят им на ум (Думай). Затем они объединяют свои идеи с партнером (Объединяйся), и наконец учитель открывает обсуждение идей всего класса (Делись). ***Оценивание:*** Взаимооценивание.
Прием Свои примеры **Цель:** Развитие ассоциативного мышления. **Учитель дает задание** ученикам в группе подготовить для другой группы свои примеры к новому материалу.	**Как это работает:** *Перед тем, как приступить к выполнению заданий, учащиеся анализируют какие критерии успеха им необходимо выполнить успешно, а также прогнозируют примерное время на выполнение задания.* ***Оценивание:*** Учащиеся в группах исследуют данные задачи, решают её, затем сравнивают ответы с другими группами. За каждое правильное решение – 1 балл.

Рефлексия урока. ***В конце урока учитель задаёт вопросы, побуждающие к рефлексии урока.***	**Ученики отвечают на вопросы:** - Что на уроке было главным? - Что было интересным? (Следует различать главное и интересное) - Что нового сегодня узнали? - Чему научились?
Домашнее задание.	*Ученикам дается задание: придумать 3 задачи на применение производной в физике и технике.*

Один из самых распространенных вопросов, который задают нам учителям современные школьники - для чего нужно изучать предлагаемую тему (предмет), каким образом эти знания могут им пригодиться в жизни, в будущей работе. От того, насколько ярко и квалифицированно мы, учителя ответим на этот вопрос, зависит учебная мотивация ребят, их интерес и желание осваивать материал.

Что дают новые приемы обучения мне и моим ученикам?

1. Учащиеся учатся посредством формирования представлений или навыков через активные исследования: изучение, эксперимент, исследование под руководством, решение задач, размышление.

2. Учащиеся учатся посредством формирования представлений и навыков, используя метод диалога: обсуждение, дебаты, сотрудничество, совместное построение знаний.

3. Учащиеся учатся работать в команде, доверять и поддерживать друг другу.

Литература

1.Программа повышения квалификации работников РК..Руководство для учителя, стр.144

2. Конструктор уроков нового формата. Сайт: https://infourok.ru/konstruktor-urokov-novogo-formata-1827020.html

ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚҚА БІЛІМ БЕРУДІҢ ӘРБІР КЕЗЕҢІН ТӘРБИЕ ЭЛЕМЕНТТЕРІМЕН ҰШТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

АЗМАХАНОВА Венера Болатбекқызы
Химия-биологиялық бағыттағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Биология пәні мұғалімі
Қызылорда қаласы, Қазақстан

«Тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы»
(Әл Фараби)

Жоғарыда айтылған данышпан ойдың болашақты болжағыш көрегендігіне еріксіз таңқалмасқа амалың жоқ. Бұл ғалымның өз заманындағы қоғамда ғылым мен техниканың ғажаптары туындай қоймағанымен, сол ғылымда бүгінгі біздер жеткен жетістіктердің болатынын күні бұрын пайымдап, адамзатты өзі жасаған туындылардың қасіретті жағынан алдын-ала сақтандыруы емей немене? Бұған қоса «Тәрбиесіз берілген білім-ақымаққа қанжар ұстатқанмен тең» дейтін шығыс даналығынан алынған тәрбиелік маңызы бір ғылымға бергісіз ой тағы бар. Өсіп келе жатқан жас буынды лайықты тәрбиелеу еліміздің болашағының жарқын болуының кепілі дер едім. Кез-келген қоғамның сапалылығы әрбір білім ордасынан ұшып шыққан түлектің немесе өмірге жаңа аяқ басқан жас маманның білім-біліктілік дәрежесімен айқындалары анық. Қазақ қазақ болғалы бері қай жерде, қай

орында болмасын, тәрбие құбылысын алдыңғы орынға қойып, кейінгі әрекетін соған қарай бейімдеп жасауға дағдыланған халық. Соның жемісі емес пе ұланғайыр байтақ даланы кең жайлап, осы күнге дейін атадан қалған асыл мұраның алдыңғы көшіне туған жерді қойып отырғанымыз. Одан қалды басқа ұлттарға бұйыра бермейтін тәуелсіздікке деген күшті ұмтылыс, ата қанымен берілген елін, елдік белгілерін сақтап қалуға деген патриоттық сезімнің ұшқынынан туындамаса сол еркіндікті бізге кім берер еді. Бүгінде қоғамдық-саяси және әлеуметтік өзгерістерге қабаттаса, шексіздікпен дамып келе жатқан ғылыми жаңалықтардың бел ортасында өмір сүріп жатырмыз. Осындай алас-құпаста жас ұрпақты тәрбиелеу мәселесі шамалы шетқақпайлау болып кетіп жататын жайларды көзімізбен көріп жүрміз. Ондай кезде «көптің ішінен шыққан бір басбұзар боларсың, көпшілік өзі тәрбиелеп алар» дейтін жайбарақаттықпен қарайтынымыз бар. Алайда халқымыздың ұлттық тәрбиесінің түп-тамырына қауіп төндіріп отырған мәселелердің бар екендігін де жоққа шығармауымыз керек. Сол себепті еліміздегі жалпы білім беретін мектептердің тәрбие беру ісіне аса байыпты көңіл бөлуді негізгі жол дер едім. Бүгінгі күні оқушының сапасын білімділік көрсеткіштерімен өлшеу әдетке айналып бара жатқан сияқты. Оған қоса білім беру бағдарламаларының күрделі әрі жиі өзгермелі болып отыруы да сабақтар үстінде білім берушінің оқушының тәрбиелік құндылықтарын арттыруды ескеруіне уақыт тапшылығына байланысты мойын бұрғыза бермейді. Тәрбиелік элементтері бар міндеттер жазылған сабақ жоспарларында ғана көрініс тауып, іс жүзінде көбіне іске асырылмай қалып жатады. Бұл қателікті онша елең қыла бермейтін, яғни «жоспарға сәйкес білім бердім, негізгі міндетім осы» дейтін жас буын ұстаздар қатары да көбейіп бара жатыр. Анықтап қарасаңыз ұлтымыздың болашағына балта шабар қасіретті трагедияда осыдан басталады ғой. Білімі асып-тасығанмен, тәрбиелік қасиеттерден жұрдай, тірі роботты жасап шығарғанмен тең болмай ма бұл?

Сол роботыңыз ертеңгі күні сырт елден білім алып, ол жақта сіздің көзіңізді жоюға арналған бұзып-жарғыш құрал жасап шығаратын «білгіш» болмайды деп кім айтты, егер оның кеудесіне титтей де еліне, отанына деген патриоттық тәрбиені құя білмесеңіз. Кез-келген ағза, мейлі ол адам әлде жануар не болмаса өсімдік болсын, өмірге келген соң тоқтап қалмайды. Белгілі бір дәрежеде өседі, жетіледі. Сол үшін айналасынан өз өміріне қажетті білімді қалай болмасын өзі үшін меңгереді. Алайда сол өзі өмір сүрген ортасынан білімімен қоса сапалы тәрбиені бойына сіңіре алмаса, ішіне бір зат салған қоржын немесе ас құйылған қалбырдан еш айырмасы болмайды. Менің ойымша оқушыға білімді меңгерту үшін қандай стратегия, қай тәсілді қолданамын деп әрлі-берлі шапқылағаннан сол оқушының бойына алдымен өз-өзіне деген құрмет (білімін жетілдіру арқылы өзінің зиялылық сапасының артатындығына көзін жеткізу, өз денсаулығын күтіп, сақтауға үйрету, өзгелермен, қоршаған ортамен қарым-қатынас нормасын сақтауға қалыптастыру), өзгеге құрмет (айналасындағы қоғамға құрметпен қарау, қоршаған табиғи ортаға жанашырлықпен қарау, патриоттық сезім т.б) секілді құндылықтарды дарытуды алдыңғы орынға қойсаңыз, оқушының білімге құштарлығын арттыру да қиын болмайтын секілді. Еріксіз меңгерген білім қашан да есте көп сақтала бермейді. Елімізде мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыруға көзделген бағдарламалар бойынша қыруар қаржы жұмсалып, жұмыстар жасалуда, бірақ неге білім мен біліктілік сапасы бойынша алға жылжуымыз қиындау болып жатыр. Әрине, бұл білім беру саласындағы жаттандылық пен жасандылыққа тола әрекеттерден арыла алмауымыздың кесірі.

Мектептегі тәрбие жұмысымен айналысу тек сынып жетекші немесе куратордың міндеті болып қалуы тиіс емес. Пәндік мұғалімдерініңде сабақтар үстінде тәрбие элементтерін сабақтың әрбір бөлігіне қалай кіріктіріп отыру керектігі жөнінде біліктіліктерін арттыруға арналған курстар жүйелі өткізілуі тиіс деп ойлаймын. Білім беру саласындағы өткізіліп жатқан оқытудың әдіс-тәсілдерін дамытуға арналған сансыз семинарлар, тренингтер т.б іс-шаралар оқушы бойында тәрбиелік құндылықтарды қалыптастыру,жандандыру тақырыптарына қарай ойысса нұр үстіне нұр болар еді.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫЛЫМНЫҢ ІЗДЕНІМДІК, ТАНЫМДЫҚ, ЗЕРДЕЛІК ТҮРЛЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚЫЛЫМ МӘТІНІН ТАЛДАУДЫ ДАМЫТУ

АЙМЕНБЕТОВА Қарлығаш Турлыбаевна
Алматы қаласы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, модератор
Алматы қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Заманауи білім беру басымдылығы бүгінгі күннің басты талабы болып отыр. Мақалада қазақ тілі сабақтарында оқылым дағдысы бойынша мәтінге талдау жүргізу жолдарын жетілдіру мәселесі қарастырылады. Оқылым мәтініне талдау жасау барысында неге назар аудару керек, қалай талдау керек, оны қалай жүргізген дұрыс сияқты сұрақтарға жауап айтылады. Оқушы деңгейі әр түрлі болғандықтан, мәтінге талдау жасау барысында оқылымның ізденімдік, танымдық, зерделік түрлерін қолданып талдатудың тиімді жақтары туралы сөз қозғалады. Мақсат бір болғанымен, оған жету жолдары баланың қабілетіне қарай тапсырманың дифференциацияланып берілу маңызы қарастырылады.

Аннотация

Главным приоритетом сегодняшнего дня является современное преподование. В статье рассматриваются проблемы улучшения способа анализа текста на уроках казахского языка путем навыка чтения. В статье вы найдете ответы на такие вопросы: «Как надо анализировать или на что надо обратить внимание при анализе текста?» «Как можно правильно реализовать анализ текста?» Так, при анализе текста чтения учитывается в первую очередь уровень умений учащихся, обсуждаются наиболее эффективные аспекты чтения, когнитивного анализа и анализа интеллекта. В статье рассматриваются дифференцированные задания для достижения целей обучения всеми учащимися.

Өздігінен білім игеру, оқушының белсенді іс-әрекетін ұйымдастыру жаңартылған оқу бағдарламасының және оқу процесінің алдына қойған негізгі талаптардың бірі болып табылады. Жаңартылған бағдарлама пәндік білімді, әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларды ғана емес, сонымен бірге өзінің жеке мүдделері мен болашағын сезінуге, сындарлы шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді де меңгеруге ықпал етеді. Серіктес, кеңесші ретінде мұғалімнің қолдауы оқушының белсенді танымдық қабілетін артыруға септігін тигізеді. Диалогтік және рефлексивті технологияларды қолдану оқушылардың жоба және зерттеу жұмыстарын сауатты жүргізуге үйретеді.

Білім беру процесін ұйымдастырудағы барлық инновациялық тәсілдер оқытуды білім, идеялар және іс-әрекет тәсілдерімен белсенді түрде алмастыруда. Яғни оқу процесінде түрлі инновациялық іс-әрекеттерді ұйымдастыру арқылы оқушылардың танымдық және әлеуметтік белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Жаңартылған бағдарлама бойынша қазақ тілін функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан оқытуға назар аударылған, яғни төрт дағдыға: тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылымға негізделген.

Функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан оқыту түрлі оқу жағдаяттарында білім және білікпен алмасу, тілдік және сөйлеу нормалары жүйесін дұрыс қолдану сияқты әдіс-тәсілдері арқылы сөйлеу әрекеттерін дамытады. Коммуникативтік әрекеттер әр сыныпта қайталанып, қарапайымнан күрделіге қарай өзгеріп отырады. Пән мазмұнын меңгеру және оқу мақсаттарына қол жеткізу процесінде оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, атап айтсақ: қажетті ақпаратты іздеу, өңдеу, алу, құру және көрсету, ақпараттар және идеялармен алмасу үшін бірлесіп әрекет етеді.

« Қазақ тілінде берілген кез келген ақпараттарды тиімді қолдана отырып, өзіне қажетті мәліметті ала алады; түрлі мәтіндерді өздігінен түсініп оқиды; оқығаны бойынша өзіндік қорытынды жасап, ауызша және жазбаша сөйлеу дағдылары арқылы тың идеяларын өзгелермен еркін бөліседі» делінген.[1] Осы әрекеттерге оқушыларды дағдыландыру үшін оқылым дағдысының рөлі зор. Оқылым деген не? Бір қарағанда мәтінді оқу, мазмұнын түсіну,керекті ақпартты алу сияқты көрінгенмен, оқылым дағдысы күрделі процесс болып табылады. Неге? Оқушылар оқылым мәтінмен қалай жұмыс жасау керектігін, оған талдауды қалай жүргізу жолдарын біле бермейді. Мәтін мазмұны деңгейінде ғана қарастырады. Қазіргі таңда мектеп бітіру кезеңінде тапсыратын тест тапсырмалары да қазақ тілінің оқылым сауаттылығына құрылған. Ол нақты оқылымның сыни дағдыларына бағытталған. Тест сұрақтары оқушылардың мәтіндерді талқылау талдауына құрылған.

Оқушы оқылым мәтініне талдау жасау барысында мазмұн деңгейінде қалып қоймай, оқылған мәтіннің шегінен шығып отыруы тиіс. Оқылым үдерісі оқушыны ойлауға, талдау жасауға, ойын синтездеуге, бағалауға, тақырып бойынша және соған ұқсас өзі білетін тақырып бойынша алған өзіндік біліміне сай нақты мәтінге не қосатыны туралы айтуына және сұрақ қоюына жетелейді. Оқылым мәтініне талдау жасау оқушыны мәтінмен сұхбатқа түсуге жетелейді. Автордың ойымен келісетінін не келіспейтінін айтады, авторға «неліктен?», «не туралы айтылды?» «неге айттыңыз?» сияқты сұрақтар қоя алады. Осындай тәсіл арқылы оқушы мәтін шегінен шығып, өзінің сыни көзқарасын қалыптастыруға бағыттайды.

« Сіздің не оқығаныңыз немесе қаншалықты көп оқығаныңыз емес, сіздің қалай оқығаныңыз оқылым қабілетіңізіге үлкен әсерін тигізеді»[2]. Яғни оқушының мәтінді қалай оқығандығы оқылым мәтінін түсінуге жетелесе, солай мәтінге талдау жасай алады деген сөз. Мәтінді оқушы қалай оқығаны дұрыс? Оқушының деңгейі әртүрлі болғандықтан, оқылым мәтініне талдау жасау да оқушы қабілетіне байланысты болады. Оқылымның ізденмідік, танымдық, зерделік тәсілдерін қолдана отырып оқу осы талабымыздың жауабы бола алады.

Ізденімдік оқылым – берілген материалдардың ішінен оқушы өзіне керекті фактіні, хабарды іздеп тауып, пайдалана білу.

Ізденімдік оқылымның басқа оқылымнан айырмашылығы, біріншіден, мұндай оқу жылдамдықты қалайды,екіншіден,мәтіннен оқушы өз қажетін таңдап алуға мүмкін болатын тапқырлықты қажет етеді. Ізденімдік оқылымда оқушы кітаптан тұтас материалды түгел оқып не қарап жатпайды, тек өзіне керектісін мазмұннан, жоспардан іздестіріп, тауып алады.

Ізденімдік оқылым оқушының көру қабілетін ұштайды, қажет материалға бірден назар аудара білуге баулиды. Мысалы, мәтіннен қажет анықтаманы тауып оқу, берілген ережеге сай мысалдарды табу.

Танымдық оқылым дегеніміз – оқушының кез келген қызықты, танымдық мәні бар мақала, кітап, пікір, газет-журнал материалдарын оқып түсінуі. Танымдық оқуда арнайы ізденушілік, сол материалдарды зерттейін деген мақсат бола бермейді. Мұндай оқылым белгілі бір ақпаратты зерттеуден гөрі, жалпы өмірден хабардар болу үшін жүргізіледі. Танымдық оқылымда шығарманың ішінен автор өзінің қабілеті мен қажетіне қарай ең маңыздысын ұғып пайдаланады. Оқушы өзінің талдап отырған оқылым мәтінінде көтерілген белгілі бір мәселені өзі танып білген ұқсас оқылым мәтінімен немесе жағдаятпен, жаңалықтармен байланыстырып айтады.

Зерделік оқылым бойынша оқушы берілген материалдардың мазмұнын толық біліп, мәтінге анализ жасай білу керек. Сөйтіп бүкіл материалды жан-жақты зерттейді. Мәтінде берілген мәселені әлеуметтік жағынан, саяси жағынан, техникалық жағынан, тарихи жағынан т.с.с мәселелер бойынша талдап шығады.Зерделік оқылым асықпай, ойлы қалыппен өткізіліп, оқушының бар көңілін баулап алуды қажет етеді.

Гербер оқылымның үш деңгейі бойынша алғашқы нұсқаулық құрастырды [3].

1. Мәтіндегі нақты бір жолдарды оқу – әдеби деңгейдегі оқу түрі: жауап

түсінікті автор өз ойын нақты, дәл көрсетеді.

2. Мәтіндегі белгілі бір жолдар аралығын оқу – бұл логикалық, қайта өңдеп оқу түрі: автор ойын нақты, дәл бермейді, оқушы ойланып, табу керек.

3. Мәтінде айтылған жолдардан тыс оқу - шығармашылық немесе бағалау деңгейінде оқу: мәтінде жауабы жоқ, сондықтан оқушы өзінің қосымша алған білімне, логикалық біліміне сүйеніп талдау жасайды.

Бұл оқылым мәтінін талдау барысында белсенді әдіске қолдау көрсету үшін жақсы бастама болып табылады. Оқылымның бірінші түрі бойынша оқушылар оқылымның ізденімдік түрін қолдана отырып, белгілі бір мәліметтерді дәлелдеу үшін мәтіннен іздеп табады, яғни мәтінде ой нақты дәл көрсетіледі. Оқылымның бұл түрімен қабілеті шығармашылық деңгейге жете қоймаған, танымдық қабілетін әлі де жетілдіре түсетін оқушылармен жүргізуге болады.

Мәтіндегі белгілі бір жолдар аралығын оқу арқылы оқушылар оқылымның танымдық түрін пайдаланып, мәтінге талдау жасай алады. Мұнда оқушыға бағыт бағдар беретін оқу жолдары болуы мүмкін. Мұнда ақпарат дәл берілмегендіктен, оқушының ойлануына, өзі танып білген қосымша ақпараттарына сүйене отырып мәтінге талдау жүргізеді. Оқылымның бұл түрі шығармашылық деңгейге жете қоймаған оқушылармен жүргізген дұрыс. Оқылымның бұл түрі зерделік оқу түріне апарар дайындық жолы десек те болады.

Мәтінде айтылған жолдардан тыс оқу деген жоғары деңгейде оқу, мұнда оқылымның зерделік түрін қолданып, мәтінге талдау жасауына сай келеді. Себебі мәтінде оқушыға бағыт бағдар беретін жолдар жоқ, дайын жауап мүлдем жоқ. Мұнда оқушы мәтінде айтылған жолдарға сыни көзқарас танытады, ондағы айтылған мәселені жан-жақты қарастырады, автордың ойына, көтерілген мәселеге баға береді.Мұндай жұмыстарды жоғары деңгейлі оқушылармен жүргізген дұрыс.

Мәтінге талдау жүргізуде оқушы, мәтін, автор және басқа оқырман арасындағы сұхбат шағын топтарда нәтижелі жүзеге асады. Мұнда топтағы оқушылар өз деңгейіне байланысты оқылымның ізденімдік, танымдық, зерделік түрлерін таңдай алады және сол бойынша жұмыс жасайды. Олар шағын топта оқылымның 4 стратегиясын (болжау, түсіндіріу, талқылау, қорытындылау) қолдана отырып, өздерінің оқылым мен ойлауға қатысты когнетивті және метакогнетивті үдерістерге назарын шоғырландыруға мүмкіндіктерін алады.

Болжам оқылымның маңызды стратегиясы болып табылады. Топтағы өз деңгейін таңдап алған оқушылар, яғни оқылымның ізденімдік тәсілін таңдаған оқушылар алдыңғы білімдерін пайдаланады, оқылымның танымдық тәсілін таңдаған оқушылар белсенді ойлануға, оқылымның зерделік түрін таңдаған оқушылар мәтін құрылымын жан-жақты талдауға кіріседі.Аталмыш стратегия белсенді жұмыс жасау үшін оқушыларға оқылым мәтіні бойынша нақты мақсаттар белгілену тиіс. Ол мақсаттар мынандай болуы мүмкін: Мәтін мазмұнына сай қосымша мәлімет табу, алында оқыған мәтіндермен салыстыру, мәтінді ғылыми талқылаудың бір бөлігі ретінде мәтінге талдау жүргізу т.с.с.

Нақты мақсат белгіленгеннен кейін оқылым мәтініне болжау жүргізіле бастайды. Топта оқушылар оқылым мәтініне болжау жасауда өз деңгейлеріне сай өз пікірлерімен бөліседі,өз болжамын растайды, ойларын өңдейді немесе ойларын жоққа шығарады.

Түсіну мәтінді талдауға көмектесетін стратегияның түрі.

Мәтінді талдау алдында топ көшбасшысы мәтінді қаншалықты түсінгенін білу үшін топтағы оқушыларға түрлі сұрақтар қояды. Мысалы, «Мәлімет нақты ма? Оны қалай білдіңіз? Мәтінді кім жазған? Автор осы саланың маманы ма? Автор сізді қандай да бір тұжырымға сендіргісі келеді ме? Ондағы аргумент кең немесе шағын мәселеге бағытталған ба? Аргументті дәлелдеу үшін қандай дәйектер келтірген? Аргументте не берілмеген? Бұған қарсы қандай пікірлер болуы мүмкін? Бұл тақырып бойынша басқа авторлар не айтқан? Бұл мәтін осы тақырып бойынша қандай да бір жаңалық айтқан ба?»

Мәтінді түсіну бойынша оқылымның ізденімдік түрін таңдаған оқушылар мәтіннен нақты ақпаратты, жауабы бар мәліметтерді іздеп табады. Танымдық түрді таңдаған оқушылар өз білімдерін қосымша мәліметтермен,өмірмен байланыстыра отырып толықтырады. Оқылымның зерделік түрін таңдаған оқушылар мәтінді жан-жақты талқылауға кіріседі. Мәтіндегі көтерілген мәселені түрлі жағдайлармен байланыстырып айтады, сыни көзқарасын білдіреді,салыстырады, ғаламдық мәселемен байланыстырады.

Талдау – оқылым стратегиясының маңызды бөлігі. Мұнда оқушылар мәтінді талдауға, мәтін туралы сыни ойлауға,ойларын сұрақ арқылы қалыптастыруға мүмкіндік алады. Тапсырма топ ішінде орындалып жатқандықтан, бұл жерде оқылымның зерделік түрін таңдаған оқушыларға басымдық беріледі. Әрине басқа оқушылар тапсырманы орындаудан тыс қалмайды, олар мәтіннен ақпарт тауып беруге (ізденімдік тәсілді таңдаған оқушылар), ақпартты өмірмен,басқа саламен байланыстырып айтуға,сол туралы ақпаратты іріктеуге (танымдық тәсілді қолданған оқушылар) көмектеседі. Талдау күрделі процесс болғандықтан, оқылымның барлық стратегиялары мен оқылым түрлері бірлесіп жүріп отырады. Оқушылар мәтінде берілген астарлы ақпаратты анықтау, жалған ақпараттың бар не жоқтығын дәлелдеу, өз ойларын дәлелдеуде нақты аргументтер келтіру, оны қорғау сияқты тапсырмаларды орындауда топ ішінде түрлі сұрақтар қойылуы мүмкін немесе мұғалім мәтінді талдауға дұрыс бағыт беру үшін өз тарапынан да сұрақтар беруі мүмкін.

Дей және Парк сұрақтардың келесі типтерін ұсынады[4]:

1. Әдеби деңгейде түсіну сұрақтарды: мәтіннің үстіртін мағынасына ғана назар аударылады.
2. Сұрақтарды қайта құрастыру: мәтіндегі түрлі беттерден ақпараттар табады, соған сай сұрақтарды қайта құрастырады
3. Логикалық сұрақтар: мәтін мазмұнына негізделген, бірақ сұрақ анық сипатталғаннан гөрі жасырын беріледі
4. Болжау сұрақтары: Бұл сұрақ оқылым кезінде не оқып болған соң туындауы мүмкін сұрақтар. «Егер ... болса ше? ... не болар еді? .... мүмкін бе еді? Қалай ойлайсың ...?
5. Бағалау сұрақтары: Бұл күрделі сұрақтар қатарына жатады. Себебі сұрақ сын мен мәтіндегі қарам-қайшылықты көруді талап етеді. Бұл сұрақтарға жауап беру үшін оқушыларда мәтіннің логикалық мазмұнын түсінуі басым болу керек. Көбіне бұл тапсырмамен жұмыс жасайтын оқушылар оқылымның зерделік түрін таңдаған оқушылар болып табылады. Себебі мәтінге байланысты бағалау сұрақтарында дайын жауап немесе жауапқа нұсқап тұратын ойлар немесе өмірде кездесетін ұқсас жағдайлар болмайды. Оқушы бағалау сұрақтарына жауап беру үшін мәтінді жан-жақты зерделейді, өзіндік пайымдауын айтады,оны дәлелдеп, жақтап шыға алу керек.
6. Дара ықпалды сұрақ: бұл мәтіннің әдеби түсінігіне негізделген сұрақ. Мұнда оқушылар алдында алған білімдері мен тақырыпқа сай қосымша білімдерін біріктіру үшін қойылады. Бұл тапсырманы орындауда оқылымның ізденімдік және танымдық түрлерін таңдаған оқушыларға басымдық беріледі.

Қорытынды жасау – оқылым мәтінін талдаудағы маңызды стратегиялардың бірі болып табылады. Ол оқушыға мәтіннің негізгі ойлардың арасындағы айырмашылықты көруге, мәтіндегі детальдардың маңыздылығы мен маңызды емес тұстарын ажырата білуге көмектеседі. Бұл стратегияда оқушы мәтін бойынша алған білімін, түсінігін қолдана отырып, қорытынды шығарады.

Сонымен, оқылым мәтінімен жұмыс жасау, оған талдау жүргізу бұрынғыға қарағанда өзгергенін байқаймыз. Мәтінге талдау жүргізуде оқушы автормен сұхбатқа түсе алады, авторға, мәтінде көтерілген мәселеге қатысты сұрақ қою арқылы мәтіндегі жауабы бар немесе жауабы жоқ детальдарға назар аударады. Мәтіндегі ойларды интерпретациялап өмірде болып жатқан жағдайлармен байланыстырады, өзінің қосымша білімдерін қолданады, мәтіндегі жауабы жоқ мәселелерді анықтап, оны әлеуметттік, саяси, технологиялық, тарихи, экономикалық т.с.с мәселелермен байланыстырып, жан-жақты талдау жүргізеді. Оқушылар мәтінге талдау жүргізуде оқушы өз деңгейіне байланысты

оқылымның түрін таңдай алады және сол бойынша жұмыс жүргізуге мүмкіндік алады. Мақсат бір, оқушы деңгей түрлі болып келеді, осы мақсатқа жетуде оқылымның ізденімдік , танымдық, зерделік түрлері көмекке келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде)
2. Boddington and Clanchy 1999, p,1
3.Гербер.Х.Л (1978). Оқу жоспары аясында оқылымды оқыту. Englewood Cliffs NJ:Prentice-Hall
4. ДэйР.Р, Пак Дж (2005). Өз - өзін тексеруге арналған сұрақтар көмегі арқылы оқылымды дамыту. 17-басылым, №1

ИНФОРМАЦИОННАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

АЙМУРЗИНА Жулдыз Мухамбетовна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления города Костанай
Учитель русского языка и литературы
г.Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Мәтінде тіл пәндері бойынша технологияларды қолданудың маңыздылығы туралы айтылады. Бұдан басқа, мәтінде орыс тілінің сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану бойынша практикалық кеңестер бар, өйткені материалды меңгеру процесін психологиялық тұрғыдан жеңілдетеді және білім тақырыбына үлкен қызығушылық тудырады.

Аннотация

В выступлении говорится о важности применения технологий на языковых предметах. Кроме этого, текст содержит практические советы по использованию информационных технологий на уроках русского языка, потому что психологически облегчают процесс усвоения материала и возбуждают живой интерес к предмету познания.

Мир стал другим. Обилие информации, ускорение ритма жизни, эмоциональное напряжение – все это требует от современного человека ускоренной реакции. Сегодня, для того чтобы быть востребованным, нужно уметь многое. Этому много предстоит научить наших школьников, и эта задача стоит перед нами - учителями.

XXI век – век новейших технологий, и воспользоваться всеми его новшествами есть возможность у каждого. Большинство людей используют мобильные телефоны для получения информации, общения, покупок, для осуществления каких - либо банковских операций. Сегодня задача учителя развить в учениках функциональную грамотность, в частности, и информационную, чтобы в будущем учащиеся могли самостоятельно добывать нужную информацию, правильно ее интерпретировать.

Скептики скажут: «Раньше был только мел и доска, и учили не хуже». Конечно, все правильно. Но у каждого времени свои требования. Мы, учителя, должны помочь нашим ученикам стать конкурентоспособными в любой сфере. Для этого учитель сам должен развиваться и совершенствоваться. Совершенствуя компетенции, мы развиваем навыки обучающихся. Как все в мире взаимосвязано, так и в учебном процессе не может быть все по-отдельности: информатика сама по себе, русский язык сам по себе.

Задача учителя словесника –научить правильно использовать все возможные технические средства для получения, обработки информации и использования ее для языковых целей.

Умение перерабатывать текст, отбирая главную информацию из большого потока, трансформировать текст из сплошного в несплошной и наоборот – все это помогает сегодня быть ученику мобильным. Современный школьник учится не только получать знания, но и совершенствовать аналитические навыки. Именно навыки помогут в дальнейшем использовать все свои умения, знания.

Для развития информационной компетентности на уроках русского языка есть большие возможности. Начнем с простого: с использования аудио на уроке. Прослушивая записи по различным темам, учащиеся оценивают эффективность речи говорящего: смог ли оратор донести свою мысль, соответствовала ли интонация, темп и тон речи цели выступления. Кроме этого, аудио используется для записи своей речи, чтобы постепенно ее улучшать и совершенствовать. У ученика есть возможность стать хорошим оратором.

Использование видео позволяет наглядно описать увиденное. Это большая помощь для развития языка, особенно в старших классах. Учащиеся могут изучать жанры, стили по видеосюжетам, а не только читая тексты. Например, новостной сюжет будет отличаться от шоу или детской передачи. Ученики, просмотрев эти материалы, смогут сравнить, описать, сделать выводы. Есть возможность для развития знаний по типу речи. Когда на уроке демонстрируешь картины времен года – описание или же фрагмент фильма, где сменяются картинки – повествование.

Самым распространенным информационным источником сегодня считается интернет, в котором очень множество ресурсов как для объяснения материала, так и для проверки знаний. Чаще всего учителя используют компьютеры для создания презентаций. Сегодня, наверное, каждый школьник обладает такими знаниями, и его этим не удивишь. Задача учителя русского языка развивать язык, а не компьютерную грамотность. Для решения этой задачи я использую Интернет-ресурсы для сравнения, анализа, интерпретации полученной информации через навыки письма и говорения.

При изучении темы «Здоровье. Здоровый образ жизни» учащиеся сравнивали сайты по предоставлению информации медицинскими учреждениями. Куда можно обратиться по лечению того или иного заболевания, с учетом наличия квалифицированных врачей, оборудования, специализации и, конечно, стоимости пребывания в этих больницах. Кроме этого, проанализировав эти источники, учащиеся отметили плюсы и недостатки некоторых сайтов, и для себя отметили, что нужно для того, чтобы сайт был востребованным.

На уроках делается акцент на выявлении достоверной информация в интернете. Поэтому по одному и тому же вопросу просматриваются несколько источников, при этом используются и печатные издания (словари, критические статьи). Сравнив, учащиеся могут определить, какая информация и из какого источника оказалось достоверной и полной.

Очень хорошим способом развития функциональной информационной грамотности является работа с несплошными текстами. В частности, при изучении темы «Искусство, кино» изучаются афиши разных лет, разных театров на один и тот же спектакль, например «Бесприданница». И снова ученикам понадобятся навыки анализа, синтеза, чтобы проследить развитие печатной продукции и создать «Линию сравнения» по каким-то параметрам. При этом они дистанционно обмениваются друг с другом для получения обратной связи, т.е. создают своеобразный чат. Здесь им придется использовать знания стилей речи, для того чтобы правильно донести свою мысль до оппонентов. Это способствуют развитию письменной речи обучающихся, прививает им стиль правильного общения в виртуальном мире, воспитывает корректное и толерантное отношение друг к другу.

Тема «Социальные проблемы общества» также требует информационной компетентности. Учащиеся рассматривают данную проблему по возрастающей: город – область – республика – континент – мировое сообщество. Создают диаграммы, таблицы

после сравнения и отбора материала, с учетом аудитории. Класс разбивается на группы и каждой дается свой слушатель: младший школьник, пенсионер, чиновники, современная молодежь. Исходя из поставленных задач, ученики создают свой продукт, который будет понятен их аудитории. При этом учитывается лексикон, аргументы, качество и достоверность информации. Немаловажным фактор оценивания данной работы будет демонстрация коммуникативных навыков и взаимодействия партнера или группы.

Ученики 8 классов создавали свои проекты в рамках изучения темы «Мир труда. Мир профессий». По словам самих учеников, это было познавательно и учило их отбирать главную информацию, подбирать слова для заголовков, рисунков, фильмов. На подготовку этого проекта было дано 2 месяца, в течение которых они вели дневниковые записи, где отражали свои действия, эмоции, радости и огорчения. Затем демонстрируя свои работы, они стояли перед большой аудиторией и презентовали свой материал. По отзывам учеников, можно сделать вывод, что это был положительный опыт. Им приходилось работать в разных направлениях.

Если продолжать темы для изучения, где будут развиваться языковые навыки, то их множество, мне хотелось бы обратиться к грамматике русского языка. При помощи определенных программ учащиеся создают свою базу проверочного, контрольного и дидактического материала по определенным темам. Ученик, отработав какое-то правило, создает тестовые вопросы, упражнения для контрольной работы, подбирает слова для диктанта. Обязательным условием является академическая честность, обучающийся не должен копировать имеющийся в интернете материал, а на основе него создавать свой. Конечно, многие могут возразить, сказав «зачем изобретать велосипед», но ведь сегодня главная задача учителя – это развитие навыков. Ученик должен уметь не только учиться, но и учить. Поэтому наш с ними девиз «Обучая другого, я обучаюсь сам».

Я думаю: каждому педагогу известно, что информационные технологии психологически облегчают процесс усвоения материала обучающимися; возбуждают живой интерес к предмету познания, а значит будет и положительный результат в изучении предмета.

Литература

1. Беляков Е.В. Понятие информационно-коммуникационных технологий и их роль в образовательном процессе //Литература в школе. – 2008.-№ 3.- С. 28-31.
2. Мочалова Н.А. Использование компьютера на уроках русского языка и литературы // Русский язык в школе. – 2007.- № 4.-С. 15-17.
3. Поташник М.М. Требования к современному уроку. –М.: Центр педагогического образования, 2008.
4. Семенов А.Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании // Информатика и образование. 2001. № 2. С. 2-6 1.
5. Хуторская Л.Н., Информационная педагогика, Интернет-журнал «Эйдос», 2005 С.12
6. Хуторской А.В. Инновации в общеобразовательной школе. Методы обучения, Российская Академия образования Москва 2006 С. 292

ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА GEOKESKIN БАҒДАРЛАМАСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КАРТОГРАФИЯЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ

АЛИЕВА Жансая Шынболатовна
Қостанай қаласындағы физика математикалық бағыттағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
География пәнінің мұғалімі
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Заманауи білім беру саласында негізгі жұмыс пен талап оқушының өздігінен білім алуына бағытталғаны белгілі. Ол бір жағынан оқушының өз-өзіне деген сенімін қалыптастырса, екінші жағынан сабақтағы мұғалімнің белсенділігін бәсеңдетеді. Бұл әрине, зияткер ұрпақты тәрбиелеуде таптырмас әдіс болып саналады. Сонымен қатар, білім беру саласындағы тағы да бір мәселе - ол сабақ процесі барысында қағаздың көп жұмсалуы. Егер экологиялық тұрғыдан баға бере алсақ, көп қағаздың жұмсалуы, ол-көп орман массивтерінің азаюы. Осы мәселенің төркінін анық көрсете алатындай жұмыс жасау жаңашыл мұғалімді ойландырмай қоймас деп санаймын. Сондықтан да менің жоғарыдағы айтып өткен санаттарымның шешімін түгел қамтымаса да біршама бөлігіне шешім бола алатындай бағдарлама ұсынғалы отырмын. Бұл GeoQeskyn бағдарламасы тек қана Назарбаев Зияткерлік мектептерінде ғана емес, сонымен қатар орта білім беретін барлық оқу орындарында қолдана алады деген ойдамын.

GeoQeskyn бағдарламаның негізгі жаңашылдығы: география сабақтарында картамен жұмыстың оның ішінде кескін картамен жұмыстың онлайн түрде орындалуында , иә әрине бұл бағдарлама кейбір адамдар үшін жаңашыл болмауы мүмкін, бірақ қазақ тілінде төрт бірдей географиялық қабықтағы кескін картамен жұмысқа бағытталған тапсырмаларды орындауға арналған таптырмас оқыту ресурсы деп айта аламын.

Осы бағдарламының оқыту процесіндегі тиімділігі қандай болмақ? Кей жағдайларды сыныптарда оқушылар кескін картаны түгел дерлік әкелмейді немесе керекті беттер кескін картада таусылып қалып жатады. Оқушылар Мысалы пайдалы қазбаларды түсіру керек болса олардың шартты белгілерін біркелкі сала алмауы мүмкін, кен орындарының атауларын жазу кезінде оқушылар жазуларды баспа әріптермен жазбай, яғни жалпы айтқанда картографиялық ережелерді сақтай алмауы мүмкін. Бұл әрине ең алдымен оқушының жұмысын бағалауда мұғалімге қиындық тудыруы мүмкін. Оқушылардың орындалатын жұмысы дерлік ақпараттық - комуникативтік құралдың көмегімен жүзеге асырылады. GeoQeskyn екі бөлімнен тұратын бағдарлама. Олар: географиялық қабықтың құрамдас бөліктері литосфера, атмосфера (алдағы уақытта биосфера мен гидросфера қосу жоспарда бар) Әр бөлімде оқу мақсаттарына сәйкестендірілген тапсырмалар бар. Оқушы онлайн түрде тапсырманы орындап, оны өзінің аты-жөнімен сақтап өзіне электронды нұсқасын ала алады. Сабақатан тыс уақытта да оқушы мен мұғалімге оқушы жұмысы қолжетімді болады. Бұл оқушының жұмысының кез-келген уақытта қолжетімділігімен қатар, уақыт жағынан да тиімді. Неге десек, қағаздағы кескін картадағы тапсырмаларды орындағанда оқушылар бояуға немесе әр кен орындарының атауларын физикалық картадан қарап, белгілеу кезінде де біршама уақыт алуы мүмкін.

Атмосфера бөлімі бойынша әр облыс орталықтарының қаңтар мен шілде айларының орташа температураларын есептеуде орташа температуралар амплитудасын бағдарлама шартты түрде өзі есептеп береді. Бұл әрине оқушының өзінің есептеу дағдысын шектемецді. Керісінше сол жүргізілген есептеулерге қарай отырып, оқушы аймақтар бойынша ауа-райы өзгерісін оған ісер ететін географиялық факторлар бойынша есептелген мәліметтерге талдау жасай алады.

Картамен жұмыс- география сабақтарының ажырамас бөлігі деп айтуға болады. Тақтадағы дайын карталарды көрсетіп, есте сақтағаннан гөрі, оқушы керек картаны өзінің салғаны сабақ белсенділігін арттыра түседі.

GeoQeskyn бағдарламасының негізгі ерекшелігі қазіргі кездегі жағартылған білім беру оқу бағдарламасына сәйкес, жекелеген оқу мақсаттарында Қазақстандық компонент қоса қамтылып отырылуы керек. Сондықтан да бағдарламада географиялық қабықтар бойынша жүзеге асырылатын тапсырмалар дерлік Қазақстандық компонент негізінде жасалынған. Алдағы уақытта егер оқу орындарындағы әріптестер мен оқушылар тарапынан қолдау тауып жатырса, онда жаһандық азаматты тәрбиелеу компоненті бойынша дүниежүзілік география бойынша да тақырыптарға қатысты тапсырмалар енгізілу жоспарда бар.

Аннотация

Основные современные требования в области образования направлены на самообразование ученика. Это, с одной стороны, формирует у ученика уверенность в себе, с другой стороны, уменьшает деятельность учителя на уроке. Это является лучшим методом в воспитании интеллектуального поколения. Кроме того, еще одной проблемой в сфере образования является расходование бумаги в учебном процессе. Если рассматривать этот вопрос с точки зрения экологии, то это ведет к уменьшению лесных массивов. Считаю, что учителя-новатора всегда волновал этот вопрос. Поэтому я предлагаю программу, которая смогла бы решить все вышеперечисленные проблемы. Это программа Geokeski̕n, которую можно использовать не только в Назарбаев Интеллектуальных школах, а также в учебных заведениях среднего образования.

Новизна программы Geokeski̕n - эффективность использования во время работ с картами на уроках географии, в том числе с контурными картами в режиме онлайн. Да, конечно для некоторых людей это может быть не революционная программа, но для выполнения заданий, направленных на обучение на казахском языке, но могу сказать, что это будет уникальный ресурс.

Какова же эффективность этой программы в учебном процесс? В некоторых ситуациях у учеников нет в наличии контурных карт или нет нужных изображений в картах. Например, если нужно нанести условные знаки полезных ископаемых, то у учеников может не получиться нанесение на контурную карту или при подписании географических объектов не соблюдают картографические правила, пишут не печатными буквами. Прежде всего, это вызывает трудности при оценивании работы учащегося. Учащиеся выполняют работы с помощью информационно – коммуникативных технологий. Программа Geokeski̕n состоит из двух частей. Первая: составные части географической оболочки: литосфера, атмосфера (гидросфера и биосфера в ближайшее время планируется включить в программу). В каждом разделе есть задания к предлагаемым учебным целям. Ученик, выполняя задание в режиме онлайн, может сохранить себе электронную версию. Это программа доступна учащимся и во внеурочное время. Этот вид работы для ученика доступен в любой момент и эффективен по времени. Ведь заполнение в ручную контурных карт может занимать много времени.

Программа делает расчеты средней амплитуды температур января и июля по каждой области. Это конечно не ограничивает учеников от самостоятельного подсчета. Наоборот, в зависимости от проведенных расчетов, полученных сведений учащихся может сделать анализ географических факторов, влияющих на погоду по регионам.

Работа с картой - это неотъемлемая часть уроков географии. Чем использовать готовые карты, эффективнее будет пользоваться картами, созданные самими учащимися. От этого повысится активность учащихся на уроке.

Основной особенностью программы Geokeski̕n является то, что на использует современную обновленную программу образования, в соответствии с учебными целями, включая Казахстанских компонент. В программе во всех заданиях присутствует

казахстанских компонент. Если в будущем это программа будет эффективно использоваться учителями и учениками, можно будет добавить задания на глобальное гражданство.

Мектептердегі білім жүйесі қазіргі таңда сабақ барысындағы оқушы белсенділігін арттырып, мұғалім оған бағыт-бағдар беруші тұлға ретінде негізделеді. Бұрынғы кеңес үкіметтік білім беру жүйесіндегі басым рол сабақ барысында негізі мұғалімде болды. Заманауи талапқа сай өзіндік оқыту жүйесі қалыптасты. Осыған орай, барлығымыз да тиімді, сапалы әрі оқушыға қызықтыра алатындай сабақ жоспарын дайындау,қай мұғалімнің болмасын өз кәсібилігіне сын болмақ.

Жаңа технология, жаңа бағдарлама білім беру саласындағы кез-келген жаңа серпіліс бастапқы уақыттарда көп сынға ұшырап, кейін уақыт өте келе, сіңімді болады. Осы мақалада география сабақтарындағы тиімді ресурстар қатары да барлық оқу орындарында бірден жүзеге аспауы мүмкін. Алайда, уақыт өте келе, мұғалімге де оқушыға да пайдасы болатынына дәлел бар.

География сабақтарында тағы бір көп қолданатын тапсырманың түрі ол есептеулер. Осы мақала негізінде есептеулер жүргізуге қолайлы бағдарламаны да қарастырып өткенді жөн деп ойлаймын.Есептеулерді жүргізу арқылы оқушылар маркерлік тақталарды қолдана отырып, өз жауаптарын өздері тексеріп, өз-өздеріне бағалау жүргізе алады. Бұл да жоғарыда айтып өткен сабақтарда оқушы белсенділігінің артуына себеп бола алады. Атап айтатын болсақ, арнайы есептеулерді жүргізуға бәрімізге таныс Exsel арқылы жұмыс жасалатын GeoFlow бағдарламасы.

Заманауи талапқа сай, оқушылар өздері қарастырған елдерді егер де кескін картада бейнелейтін болса,ол картаны оқушылар арнайы ақпарттық құралдармен салады. GeoFlow бағдарламасы арқылы диаграммалар тұрғызып, сол елдерге қатысты статистикалық мәліметтерді де есте сақтауға үлкен септігін тигізеді. Осы тапсырмаларды орындау арқылы оқушыларда сабақтағы материалдарды игерумен қатар, сабаққа деген қызығушылық пайда болатыны да сөзсіз.

Осы орайда картамен жұмыс ол география сабақтарының ажырамас бөлігі ретінде қарастыратын болсақ, картаграфиялық сауаттылықтарын машықтандыруға бағытталған авторлық бағдарлама- Geokeski’n. Қазіргі таңда білім беру саласында қазақ тіліндегі оқушы мен мұғалімнің сұранысын қанағаттандыра алатындай қазақ тіліндегі кескін карта сызуға арналған бағдарлама

Бұл GeoQeskyn бағдарламасы тек қана Назарбаев Зияткерлік мектептерінде ғана емес, сонымен қатар орта білім беретін барлық оқу орындарында қолдана алады деген ойдамын.

География сабақтарында картамен жұмыстың оның ішінде кескін картамен жұмыстың онлайн түрде орындалуында , иә әрине бұл бағдарлама кейбір адамдар үшін жаңашыл болмауы мүмкін, бірақ қазақ тілінде төрт бірдей географиялық қабықтағы кескін картамен жұмысқа бағытталған тапсырмаларды орындауға арналған таптырмас оқыту ресурсы деп айта аламын.

Осы бағдарламының оқыту процесіндегі тиімділігі қандай болмақ? Кей жағдайларды сыныптарда оқушылар кескін картаны түгел дерлік әкелмейді немесе керекті беттер кескін картада таусылып қалып жатады. Оқушылар Мысалы, пайдалы қазбаларды түсіру керек болса олардың шартты белгілерін біркелкі сала алмауы мүмкін, кен орындарының атауларын жазу кезінде оқушылар жазуларды баспа әріптермен жазбай, яғни жалпы айтқанда картографиялық ережелерді сақтай алмауы мүмкін. Бұл әрине, ең алдымен оқушының жұмысын бағалауда мұғалімге қиындық тудыруы мүмкін. Оқушылардың орындалатын жұмысы дерлік ақпараттық - комуникативтік құралдың көмегімен жүзеге асырылады. GeoQeskyn екі бөлімнен тұратын бағдарлама. Олар: географиялық қабықтың құрамдас бөліктері литосфера, атмосфера (алдағы уақытта биосфера мен гидросфера қосу жоспарда бар) Әр бөлімде оқу мақсаттарына сәйкестендірілген тапсырмалар бар. Оқушы

онлайн түрде тапсырманы орындап, оны өзінің аты-жөнімен сақтап өзіне электронды нұсқасын ала алады. Сабақатан тыс уақытта да оқушы мен мұғалімге оқушы жұмысы қолжетімді болады. Бұл оқушының жұмысының кез-келген уақытта қолжетімділігімен қатар, уақыт жағынан да тиімді. Неге десек, қағаздағы кескін картадағы тапсырмаларды орындағанда оқушылар бояуға немесе әр кен орындарының атауларын физикалық картадан қарап, белгілеу кезінде де біршама уақыт алуы мүмкін.

Атмосфера бөлімі бойынша әр облыс орталықтарының қаңтар мен шілде айларының орташа температураларын есептеуде орташа температуралар амплитудасын бағдарлама шартты түрде өзі есептеп береді. Бұл әрине оқушының өзінің есептеу дағдысын шектемецді. Керісінше сол жүргізілген есептеулерге қарай отырып, оқушы аймақтар бойынша ауа-райы өзгерісін оған ісер ететін географиялық факторлар бойынша есептелген мәліметтерге талдау жасай алады.

Картамен жұмыс- география сабақтарының ажырамас бөлігі деп айтуға болады. Тақтадағы дайын карталарды көрсетіп, есте сақтағаннан гөрі, оқушы керек картаны өзінің салғаны сабақ белсенділігін арттыра түседі.

GeoQeskyn бағдарламасының негізгі ерекшелігі қазіргі кездегі жағартылған білім беру оқу бағдарламасына сәйкес, жекелеген оқу мақсаттарында Қазақстандық компонент қоса қамтылып отырылуы керек. Сондықтан да бағдарламада географиялық қабықтар бойынша жүзеге асырылатын тапсырмалар дерлік Қазақстандық компонент негізінде жасалынған. Алдағы уақытта егер оқу орындарындағы әріптестер мен оқушылар тарапынан қолдау тауып жатырса, онда жаһандық азаматты тәрбиелеу компоненті бойынша дүниежүзілік география бойынша да тақырыптарға қатысты тапсырмалар енгізілу жоспарда бар.

Бұл бағдарламаны тек қана география сабақтарында ғана емес, сонымен қа тар, Қазақстан тарихы немесе кескін картамен жұмыс жасауға байланысты оқу мақсаттары бар басқа да сабақтарда да қолдануға болады. Өздері тұратын аймақтарда өндірілетін табиғи ресурстарды түсіріп, немесе өздері тұратын аймақтың тәуліктік температура амплитудасын есептеу арқылы орындалатын тапсырмалар осы бағдарлама қолданылған кез-келген география сабағының өмірмен байланыстылығын көрсете алады деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі :

1. Ержанова А. Білім беруде ақпараттық технологияларды қолдану. –Алматы. 2005.
2. Жалпы орта білімді ақпараттандыру мемлекеттік бағдарламасы. –Астана. 1997.
3. Жильцова О.А. Обучающие технологии в естественно - научном образовании школьников. – М..: Полиграф сервис, 2003.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДАҒЫ, БЕЛСЕНДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

АМАНОВА Гульхан Сабырхановна
«Өрлеу» Біліктілікті арттыру Ұлттық орталығы»
АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ
Инновациялық технологиялар және жаратылыстану-ғылыми (гуманитарлық) пәндерді оқыту әдістемесі кафедрасының аға оқытушысы
Тараз қаласы, Қазақстан

ИБРАЕВА Ж.С.
Тараз қалалық білім бөлімінің
№36 орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Тараз қаласы, Қазақстан

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасында жоғарыда сипатталған жаһандық проблемаларға жауап бере алатындай жұмыстар республикалық деңгейде жүргізілуде. Оқу бағдарламасындағы ұлттық стандарттарға, бағалауға, оқулықтар мен оқыту әдістеріне қатысты білім беру саласындағы өзекті құндылықтар мен мақсаттар мектеп оқушыларының жалпы үлгерімін арттыруды, сондай-ақ инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамытуды, мектеп мәнмәтіні арқылы ұлттық сананы қалыптастырып, іске асыруды және ауқымды халықаралық тәжірибемен өзара әрекеттесуді көздейді. Жаңартылған оқу бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешу үшін қабылданған шаралардың бірі болып табылады. Білім беру мазмұнын жаңарту білім берудің қазіргі заманғы үрдістерін және қазақстандық білім берудің үздік практикасын кіріктіруге бағытталған. Білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде оқу бағдарламаларын әзірлеу кезінде қазақстандық педагог-практиктердің және ғалымдардың ұсыныстары ескеріліп жасалды. Белсенді әдіс-тәсілдер пән бойынша оқу бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын құрудағы негізгі бағдарлар болып табылады. Оқушылар барлық пәндерді оқу кезінде АКТ қолдану дағдыларын дамытады. Ақпаратты іздеу және өңдеу барысында ұжымда идеялармен алмасады, өз жұмыстарын бағалайды және жетілдіреді, түрлі жабдықтар пен қосымшалардың кең ауқымын пайдаланады. АКТ оқушы білімінің, оларды тиімді қолдану бойынша дағдыларының дамуына жәрдемдеседі. Оқу бағдарламаларында оқу мақсаттарының жүйесі түрінде берілген күтілетін нәтижелер тұжырымдалған. Күнделікті білім беру үдерісі оқу мақсаттарына жетуге және оқушыларда алынған білім мен дағдыларды кез келген оқу жәнеөмір жағдайында шығармашылық пайдалануға дайындығын қалыптастыруға бағдарланған.

Белсенді әдіс – үйретуші мен үйренушілердің өзара әрекеттесуін оқытудың негізі деп танитын және сондай қатынасқа жағдай жасайтын әдістер. (inter – аралық, бірнеше, action-әрекет дегенді білдіреді) Өзара әрекеттестік әдетте, белгілі бір мәселені шешу, ол шешімнің тиімділігі Біз оқытуды және білім беруді, егер сабақ барысында мұғалім мен оқушы арасында өзара әрекеттестіктің жоғары деңгейіне қол жеткізсе, «интерактивті" деп атаймыз. Ең бастысы, мұнда мәселені шешу процесі жауапқа қарағанда маңызды екендігін түсіну қажет. Бұл белсенді әдістің мақсаты– тек ақпаратты беру ғана емес, оқушыларға жауаптарды өз бетінше табу дағдысын меңгерту екендігімен байланысты.

Интерактивті негізде оқу мақсаты – білу емес, үйрене білу

өзіне деген сенімге тәрбиелейді;

шешендік өнерін жетілдіреді;

танымның мәнін түсінуге көмектеседі (яғни, кейде абсолютті шындық болмайтынын);

сыни ойлау дағдыларын дамытады;

өз пікіріне деген құқығын түйсінуі артады.

Белсенді оқыту - әрекетпен және әрекет арқылы оқыту, бұл ұстаным үлкен нәтижелерге жеткізетін тиімді жүйе деп есептелінеді, себебі адам санасында бірінші кезекте өзінің әрекеттері мен өз қолымен жасаған істер қалады. Кезінде көне қытай ғұламасы Конфуций (Күн-цзы) былай деген екен : «Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – есте сақтармын, ал өзіме жасатсаң – үйренемін!» деген пікірі дәлел бола алады. Сондықтан интербелсенді оқыту оқушылардың оқу үдерісіндегі белсенді әрекеттерін үйренудің негізгі құралдары ән тәсілдері ретінде танылады. Белсенді әдісте оқушылар төмендегідей білім, білік, дағды, машықтарға үйренеді:

-терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;

-өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;

-ақпаратты өздігімен түсініп, жан-жақты талдап, таңдап алу;

-өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру;

-пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;

-шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу;

Сол себепті белсенді оқытуда оқушылар келесі әрекеттерді атқаруға дайын болу керек:

-бірлескен жұмыс;

-танымдық, коммуникативтік, әлеуметтік тұрғыдан белсенділік таныту.

Белсенді әдістемесінің жұмыс түрлері мен әрекеттері:

бірлескен жұмыстар (жұптық, топтық, ұжымдық),

рөлдік және іскерлік ойындар, пікірталастар,

ақпараттың әртүрлі көздерімен жұмыс жасау (кітап, лекция, интернет,құжаттар, мұражай т.б.)

презентациялар,

тренингтер,

интервью,

сауалнама т.б.

Белсенді әдістерді қолдануда кейбір ережелерді есте сақтау қажет:

1) Жұмысқа балалар толығымен қатысуы керек.

2) Балаларды психологиялық тұрғыдан дайындау, сабақ барысында сергіту сәті, балаларды белсенділігі үшін марапаттау, баланың өзін — өзі көрсетуіне жол беру.

3) Кабинет талапқа сай болуы қажет .

4) Жұмыс орнына назар аудару қажет. Оқу орны ыңғайлы және жайлы болуы қажет. Бала өз пікірін, көзқарасын білдіріп, дәлелдеп беруге мүмкіндік жасалуы қажет.

5) Оқу барысында процедураға және регламентке назар аудару қажет. Мысалы, белгіленген уақыттан асып кетпеу, бөгде кісінің пікірін сыйлау, сөзді бөлмеу, оның ар-ожданын сыйлау.

6) Оқушыларды проблема шешу барысында топқа бөлуге мұқият қарау .

Оқушылар тек тыңдаумен айналыспай, білім алуда белсенді әрекет етуі керек екенін көрсетеді. Белсенді оқу аясында көңілді білім алады. Жаңарту және критериалды бағалау жүйесін енгізу тұрғысынан мұғалімдер өз шеберлігін көрсетеді. Мұғалімдер әр сабақ соңында оқушыдан күтілетін нәтижелерін анықтайды, яғни бүгінгі тақырыпқа деген жаңаша түсінік пайда болды ма, немесе жоспар іске асты ма деген сияқты т.б.

Оқыту тәжірибесі барысы пікірталасқа негізделген және оқыту үдерісінде қолданылатын дидактикалық ойындар сияқты интербелсенді әдістерді пайдалану тиімді екенін көрсетеді. Соның ішінде дидактикалық ойындар оқушылардың білім алуға деген ынтасын, белсенділігін арттырып, алған білімдерін тәжірибеде дұрыс қолдануына көмектеседі. Ойын барысында оқушылардың бойында жағдаятты бағдарлау, яғни жағдайға талдау жасай білу, жағдаят кезінде өзінің атқаратын рөлін сезіну, әңгімеге қатысушы әріптестері арасында байланыс орнату, қарым-қатынас жасауда тілдік ұғымдарды дұрыс пайдалана білу сияқты қабілеттері жетілетіндігі байқалады.

Мұндай жұмыс түрлері оқушылардан өздері тапқан ақпаратты талдау және түсіндіру үшін зерттеу және жоспарлау дағдыларын қолдануды талап етеді, болашақта өз дағдыларын жақсарту мақсатында басқа нәтижелерді бақылауды және талдауды қажет етеді. Сабақ барысында «баланың өзін еңбектендіріп, бірлестіріп, өз бетімен білім тапқандай қылса», «жұмыстайтын материалдар даяр түрінде емес, балалар тәжірибе қылып, зерттеп, өз бетімен шешкендей, тұрмыс жұмбақ түрінде берілсе» (Ж.Аймауытұлы, 1929) оқудың анағұрлым тиімді болатынын естен шығармаған дұрыс. Белсенді оқу оқушының мұғалімді енжар тыңдап қана қоймай, белсенді жұмысқа тартылуын көздейтін оқыту және оқу әдістерінің бірі болып табылады. Бұл тәсілдер оқу үдерісі жаттығудың алдында емес, оны орындау барысында жүзеге асырылатын құбылыс екендігін түсіндіреді. Сыныпта қолданылатын мұндай тәсілдерге топтық жұмыстар (Brodie, 2000), ойын «баламалары» (Bergen, 2002) және пән бойынша белгілі тақырыптағы ойын түрлері кіреді (Peters, 1998). Оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамытуда ойын «баламалары» шынайы өмірдің белгілі бір аспектілерін модельдеу және зерттеу үшін ұсынылған мүмкіндік болып табылады. Мәселен, тіл үйретуде тиімді қолданылатын белсенді оқу стратегиялары:

• жаңа лексика мен идеяларды қоса алғанда, драмалық шығармалардағы бейнелер мен мәтіндерді зерделеу және бағалау;

• мәтіндерді бағалау және өзінің ойын білдіру үшін графикалық органайзерлерді қолдану;

• мәтіннің сюжетін, құрылымын, лексикасын және сөйлемдердің құрылымын талқылау мақсатында әңгімені бірігіп оқу;

• ойлануды қажет ететін мәселелерді ортаға салу және талқылау (Aronson, E., & Bridgeman, D, 1979).

Мұғалімдер осындай белсенді оқу стратегиясын қай жерде және қалай тиімді қолдануға боалтындығы, қандай жағдайларда тікелей нұсқау беру әдісі қолданылатыны туралы ойлануы тиіс, мысалы, бірлескен оқылым немесе жазылым барысында. Сабақта белсенді оқу әдістерін қолдану оқушының өзіндік рефлексия жасау дағдыларының дамуына, сыныптағы жалпы жұмысқа үлес қосып, қатысқанын сезінуге; оқу үдерісінің белсенді мүшесі болуына, құрдастармен қарым-қатынасының дамуына, танымдық белсенділігінің артуына мүмкіндік береді. Сондай-ақ, мұғалімнің сабағын қызықты ұйымдастыруына, оқушыларының танымдық әрекетін күшейтіп, өзінің кәсіби шеберлігін шыңдай түсуіне ықпал етеді.

Бірлескен жазылым әдісі қарастырылатын сабақ – оқытудың интербелсенді түрі, онда мұғалім алдымен көрсетеді, содан кейін жазушы рөлінде әрекет етеді; содан кейін оқушыларға қолдау ала отырып, мәтінді құрастыруға мүмкіндік берердің алдында оқушылардың идеяларын жинақтап, оларды толықтырып түзетеді. Белсенді оқу барысында мұғалімдер:

- барлық оқушылардың оқу үдерісіне қатысуын қамтамасыз ететін жағымды оқу ахуалын қалыптастыруға;

- сенімді, жауапты, белсенді, жаңалыққа ұмтылатын және өзінің іс-әрекетін талдап, рефлексия жасай білетін оқушыларды тәрбиелеуді мақсат етуге;

- оқушылардың дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар мен белсенді әдіс-тәсілдерді қолдануға;

- алға қойылған оқу мақсаттарына қол жеткізу арқылы жоспарланған сабақты тиімді өткізу үшін материалдарды, ресурстарды және қосымша құралдарды пайдалана отырып; бүкіл сынып қатысатын, топтық немесе жұптық жұмыс түрлерін, оқушылардың жеке жұмыс істеуін ұйымдастыруға;

- оқушыларды мадақтап, оқуға еліктіре, қызықтыра отырып, ұғымдарды түсіндіруде және мағынасын ашуда, нұсқаулық беруде түсінікті, анық, қарапайым тілді пайдалануға;

- оқушылардың оқуын бақылап, оларға кері байланыс ұсынуға тиіс.

Оқушылар арасында ынтымақтастық ахуалын қалыптастырып, жағымды психологиялық орта қалыптастыру үшін, оқушылардың арасында өзара қарым-қатынасты нығайтып, олардың өзіне беретін бағасын көтеріп, өзі туралы пікірін жақсарту арқылы табыстылық сезімін ұялату үшін оқушылармен түрлі жаттығу өткізуге болады. Ойын түрінде өткізілетін жаттығулар оқушылардың өзара араласуына және мұғалім мен оқушылар арасындағы тығыз қарым- қатынастың орнауына жол ашады. Оқу үдерісінде оқушылар толықтай өздігінен білім алатын сабақтардан гөрі, мұғалім қажетті жағдайларды жасап, көмекпен қамтамасыз ететін сабақтарда жоғары нәтижелерге жетуі мүмкін. Осы нәтижелерге жетудегі маңызды тәсілдердің бірі мұғалімнің әрбір оқушымен кері байланыс орнатып, келешектегі мақсаттарды айқындауы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1) Аймауытұлы Ж. Комплекспен оқыту жолдары (Мұғалімдерге, қайталама курстарға, тәрбие техникумдарына көмек). Қазақ баспасы, 1929

2) Әбиев Ж. Ә., Бабаев С. Б., Құдиярова А. М. Педагогика: Оқу құралы. Жалпы редакциясын басқарған Құдиярова А. М. – Алматы: Дарын,-2004.

3) Әлімов А.Қ. Интербелсенді оқыту әдістемесін мектепте қолдану. Оқу құралы /«Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014. – 188 бет.

4) Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулық: Оқу- әдіст. құрал /«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ /О.И.Можаева, А.С.Шилибекова, Д.Б.Зиеденованың редакциясымен. - Астана, 2016. - 48 б.

5) Құдайбердіұлы Ш. Шығармалар жинағы. – Алматы, Жалын баспасы, 1988. «Мәңгілік Ел» патриоттық актісін түсіндіру бойынша әдістемелік құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 70 б.

6) «Орта білім мазмұнын Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибесі негізінде жаңарту». Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014.

ФИЗИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕТУДІ ДАМЫТУ МАҚСАТЫНДА CLIL ӘДІСТЕМЕСІН ҚОЛДАНУ

АХАТАЕВА Жадыра Оразхановна
Семей қаласындағы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі физика пәнінің мұғалімі
Семей қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мұғалімнің алдынан кездесетін қиындық-ол пәнмен қатар, оқушылардың қажетті тілді жоғары деңгейде білмеуі немесе жеткіліксіз болуы, үш тілділік стратегиясын толыққанды енгізуді кешеуілдетеді. CLIL әдістемесі элементтерін қолдану оқушыларды ойын еркін жеткізу кезіндегі тілдік кедергілерді жоюға, өз бетімен білім алуға, сонымен қатар пәнге деген қызығушылығын арттыруға, сыныптастарымен бірлесіп ойлауға, топта бірігіп ынтымақтастықпен жұмыс жүргізу дағдыларының дамуына себепкер болады. Бұл мақалада физика сабақтарында оқушыларды ағылшын тілінде сөйлетуді дамыту мақсатында CLIL әдістемесін қолдану тиімділігі, сол мақсатқа жетелейтін кейбір әдіс-тәсілдер сипатталады.

Аннотация

Трудность, с которой сталкивается учитель, заключается в том, что в дополнение к предмету у детей недостаточно знаний на английсском языке, поэтому задерживается полное внедрение трёхъязычной стратегии. Использование методологии CLIL поможет детям устранить языковые барьеры и свободно высказать свои мнения, учится самостоятельно и повысить интерес к предмету, обсуждать вместе с одноклассниками и развивать навыки работы в команде. В этой статье описывается эффективность использования CLIL для обучения физики на английском языке и некоторым методам, которые приводят к этой цели.

CLIL оқу бағдарламасын басқа тілмен кіріктіре отырып беру әдістемесі болып табылады. Қазіргі жаһандану, техникаландыру заманында, яғни әлемнің ғылымындағы, өнеріндегі және технологияларындағы дамуды оқушылар басқа тілді меңгеру барысында біле отырып, өз тілінде сол дағдыларын дамытуға мүмкіндік алады. Бұл оқушыларға шет тілін оқытумен салыстырғанда көптеген жаңа бағыттар береді, себебі, мұнда оқушы тілмен қатар пәнді қоса меңгереді. Мұнда оқу мен ойлау дағдылары біріктірілген.

CLIL әдістемесін әртүрлі жастағы оқушыларға олардың жас ерекшеліктеріне қарай таңдау арқылы қолдануды жүргізуге болады.

CLIL принциптері мен қызметі (сапалы сабақтарды дайындаған кезде осы принциптерді ұстану ұсынылады)

1)Таным

- балада қазіргі және бұрынғы білімі арасындағы байланыс көпіріндей өмірлік тәжірибелердің дағдысын қалыптастыру;
- жеке деңгейін қалыптастыру;
- жетістіктері және бағалау

2)Мәдениет

Бұл қауым мен азаматтық ұғымдарына қатысты. Мектепте жергілікті және жаһандық мәдениетті ескере отырып оқыту. Оқушы өзінің және өзге елдің мәдениетін қабылдай отырып, өзінің әлемнің азаматы екенін ұғынуы тиіс. Нәтижесінде, басты мақсат халықаралық ұғым мен білімді қамти алу, дамыта білу.

Біз ұжымдық сезімді қалыптастыра аламыз:

- тәжірибе алмасу мен бірлесе қызмет ету дағдыларын алу арқылы;
- топтағы көмек пен сыйласымдылықты, бірлескен қызметтерін көтермелеу арқылы;
- тәуекелділігін көтермелеу арқылы;

3)Мазмұны

Мұнда пәннің, курстың немесе тақырыптың мазмұны жайлы айтылады, яғни, түсіну және білу дағдыларын негізге алады.

Мазмұны болу керек:

- табиғи, нақты немесе түсінікті;
- баланың алдыңғы тәжірибелеріне қатысты;
- қызықты және белсенді болуға үйретететін;
- тілді аралық құрал ретінде қолдануын көтермелейтін (рөлдік ойындарда / есептерде т.б.)

4)Коммуникация

Оқушылардың сабақтың мазмұнына қатысты өз ойын, көзқарасын, жаңалығын білдіруге қатысты. Білу үшін тілді қолдануды үйренеді.

Біз ұжымдағы өзара қарым-қатынасты ынталандыра аламыз:

- Сыныптық жұмыстар арқылы (сынып бұрышы, плакаттар, ресурстар), байланысты қолдау үшін.
- ширығуды азайтып, тапсырмаларды орындауды мүмкін ететін топтық, ұжымдық жұмыстар беру арқылы;
- дұрыс немесе бұрыс жауаптарға өздері жету мүмкіндіктерін беру арқылы;
- мұғалімнің сөйлеу уақытын (ТТТ) азайтып және оқушының сөйлеу уақытын (STT) арттыру арқылы

Оқыту және үйренудегі сөздік

Біз күнделікті қолданатын сөздерімізге қарағанда білетін және түсінетін сөздеріміз көп, демек, бәсең сөздігіміз белсенді сөздік қорымыздан артық. Көбінесе кейбір сөздерді қолданбас бұрын мәтіндерден оқып немесе сөйлесу барысында естіп жүреміз

CLIL әдістемесін оқыту және үйрену үшін жаңа сөздерді қалай таңдаймыз:

- Мазмұны жағынан өнімді (сабақта қаншалықты көп сөздер қарастырылады (деңгей / қабілеттілік))
- Жиілігі (жаңа сөздер мен сөз тіркестері қаншалықты жиі қолданылады)
- Диапазоны (олардың қолданылу шегі)
- Танысу (сөз тіпті жиі қолданылмаса да, таныс)
- Пайдасы (алынған мәліметтердің өмірдегі қажеттілігін қарастыру)

Осы CLIL принциптері сабақтың сапасын көтеруге, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыруға көмегі көп. Әсіресе, физиканы ағылшын тілінде қарастыруды 7-11 сыныптан бастаған оқушылар үшін ең маңыздысы сөздік қорларын толықтыру. Осыған байланысты «Game board», «Term», «Working with pictures» сияқты жұмыстарды әрбір тақырып немесе әрбір тарау бойынша жүргізіп отырған ыңғайлы. Осы әдістемеде алдымен тілді дамыту, одан кейін сын тұрғысынан ойлау әдістемесін енгізу ұсынылады. Мұнда оқушылар жаңа терминдерді үйреніп қана қоймай оны қолдану аясын, жиілігін де кеңейтеді. Топтық, жұптық жұмыстар барысында бір-біріне түсіндіру барысында тілдік кедергінің алынып, оқушының ойын еркін жеткізуіне мүмкіндік жасалады.

Әдістеме элементтерін физика пәнінде қолдану әдістерінің бірнеше түрлерін ұсынуға болады.

Activity «Words clouds» Өткен тақырыптарға байланысты бірнеше термин сөздер жиынтығы беріледі. Осы сөздерді қолдана отырып ережелерді, анықтамаларды, құбылыстарды, заңдылықтарды жазбаша немесе ауызша сипаттайды.

Мысалы, «Gravitational field» тақырыбында төмендегі сөздерді қолданып, тапсырманы орындайды.

Activity Alphabet Cards. Екінші жұбын тап.

1. Оқушылар берілген терминдерді оның анықтамасы және сипаттамасы бойынша сәйкестендіріп өз жұптарын табады.

2. Табылған жұп өздерінің терминдерін ережесімен немесе сипаттамасымен бірге айтып өтеді.

Activity «Funny formula»

Оқушылар есеп шығару дағдылын дамыту үшін физикалық формулаларды есте сақтай білуі қажет. Осы дағдыларын жетілдіру мақсатында физика сабақтарында «Funny formula» активитиді қолдануға болады. Мында тарауға және тақырыпқа байланысты формулалар жиыны әр түрлі түспен көрсетіледі, осы жеке бөліктерге бөлінген формулаларды оқушылар жинақтай білуі тиіс. Сол жинақталған формула бойынша олар минитоптарға бөлінеді.

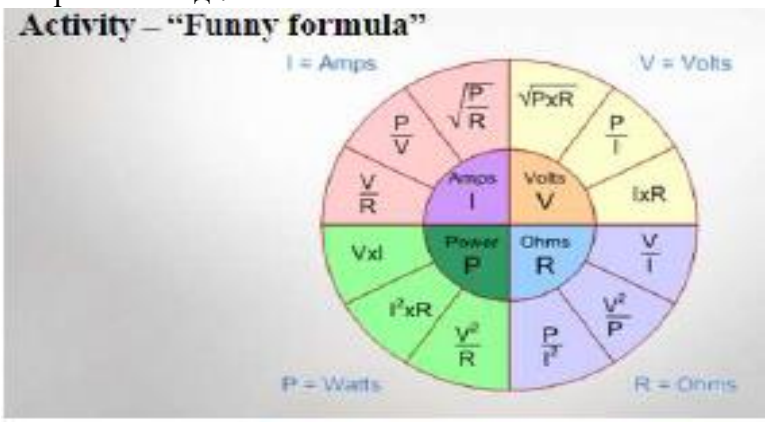

Сөздерді орналастыр. Activity Text

Мәтінді оқып, сөйлемдегі бос орындардың орнына төмендегі сөздерді қойып толықтырады. Тапсырманы жекелеме және жұптық, топтық әдіс бойынша өткізуге болады.

TOPIC: Carnot Engine and Carnot Cycle

1. What is a Carnot engine?

A: A practical (1)_____to convert heat into mechanical work.

2. Describe the heat engine devised by Carnot? Is it possible to generate or produce that Carnot Engine?

A: It is a heat engine free fom all imperfectness of the actual heat engine and hence it is (2)_____(3)_____to generate such an engine in (4)_____practice.

3. Name and describe the five main parts of Carnot heat engine.

A: Cylinder – main part with perfectly (5)_____walls and perfectly (6)_____base, fitted with perfectly (7)_____and (8)_____piston

Source – a very hot body (9)_____at a fixed higher temperature and has infinite (10)_____capacity meaning any amount of heat can be taken out of it without changing the temperature of the (11)_____.

Activity “Boardgame” оқушылардың сабаққа ынтасын арттырып, жаңа тақырыпты бекіту үшін немесе өткен тақырыпқа қайталау жасау үшін, сол сияқты оқушылардың бір-біріне ынтымақтастығын жетілдіру үшін қолданылады. Бұл тапсырманы топтық жұмыстар жүргізген кезде пайдалануға болады. Тапсырманы орындау үшін алдын ала дайындалған домино тақтасы және ойын сүйектері қажет.

Әр топқа жеке домино тақтасы және ойын сүйектері таратылады. Топтың ішінде тапсырамның орындалу реті сүйекті лақтыру арқылы анықталады. Домино тақтасында тапсырмалармен қатар, оқушылардың көңіл күйін көтеруге арналған смайликтерде болады.

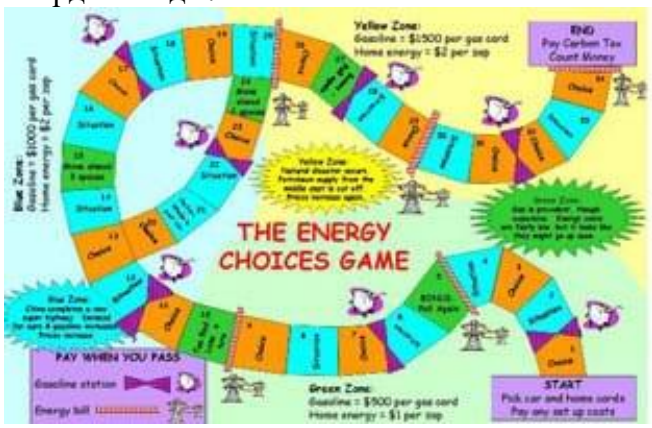

Activity “Key words” жаңа материалды қабылдауға дайындық барысында есте сақтау қабілеттерін байқау, өз ойларын саралау көзделеді. Тарауға және тақырыпқа байланысты негізгі бірнеше сөздер алынады. Сынып топқа бөлініп, әрбір топтан бір-бір оқушыдан шығып, топқа қарап бұрылып отырады, басқа топ мүшелеріне кез келген екі сөз көрсетіледі. Осы көрсетілген сөздерді бұрылып отырған оқушыларға түсіндіріп жеткізу қажет.

CLIL әдістемесі элементтерін қолдану оқушыларды ойын еркін жеткізуге, өз бетімен білім алуға, сонымен қатар пәнге деген қызығушылығын арттыруға, сыныптастарымен бірлесіп ойлауға, үш тілдік стратегиясын жетілдіруге, топта бірігіп ынтымақтастықпен жұмыс жүргізу дағдыларының дамуына себепкер болады. Сабақ барысында немесе сабақтан тыс жұмыстарда топпен, жұппен жұмыс істеу оқушыларды шыдамдылыққа, өзінің көзқарасына жауапкершілікпен қарауға, оқу процесін тек стандартты түрде қарастырмай, нақты өмірмен байланыстырып, жақындатуға үйретеді. Сонымен бірге оқушының жекелеме жұмыс жасау дағдысын дамытуға да септігін тигізеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1) David Sang, Timothy Chadwick «CLIL for Physics»
2) http://www.onestopenglish.com/clil/what-is-clil/
3) https://www.languagelink.ru/services/exams/tkt/clil.php

4) http://bilingual-online.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1821%3Aclil-bilingual-russian-mehrsprachigkeit&catid=50%3Akabinet-psihologa&Itemid=47&lang=ru
5) https://www.slideshare.net/mirun/clil-methodology

КӨРКЕМ ШЫҒАРМАНЫ ТАЛДАУ ЕРЕКШЕЛІГІ

МУКАТАЕВА Гүлназ Кадировна
Өскемен қаласы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі, эксперт

Аңдатпа

Әдістемелік мақала кіріктірілген жаңа бағдарлама бойынша әдебиет пәнінен сабақ беретін мұғалімдерге көмекші нұсқаулық ретінде ұсынылып отыр.Көркем шығарманы талдауда белсенді әдіс-тәсілдерді қолдану жұмыс барысында оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыруға жетелейді деген үміттеміз.

Аннотация

Методическая статья рекомендовано учителям литературы, работающим по интегрированной программе, в качестве вспомогательного материала. Надеемся, предложенные активные методы обучения при анализе художественного произведения помогут повысить интерес учащихся к предмету.

«Талдау», оның ішінде «әдеби талдау» дегеніміз не? «Талдау» сөзінің ең алғашқы терминологиялық мағынасы - зат пен құбылысты аңғарып танып- білу жолдарының бір көрінісі. Көркем шығарманы зерттеп біле отырып, ол қалай және қандай амал-тәсілмен жазылса да, оның көркемдік тұтастығын әрқашан ой-санамызда берік ұстауға тиіспіз. Көркем шығарманың ең шағын деталін, оның әрбір құрамдас бөлігін қарастыра аламыз. Әдеби талдау өзінің нағыз, дұрыс мағынасында – әдеби шығарманы кез келген бөліктер мен бөлшектерге бөлу емес, тек осылай талдау шығарманы терең түсініп білге көмектеседі. Суреткер ойы шығармада ешқашан анық көрінбейді, тереңде "жасырынып жатады". Шығармаға талдау жасай отырып, біз оқушыны суреткердің ой-мақсатын ашуға бағыттап үйретуіміз керек. Шығарманы терең меңгеруге негізделген жағдайдағы талдаудың дұрыс қолданылған амал-тәсілдері көркемдік тұтастыққа алып келетіні сөзсіз. Кез келген талдау өзінің алдына көркем туындының көрінбей жасырын тұрған жақтарын болжай түсуді мақсат етіп қойған жағдайда ғана ол проблемалық сипатқа ие болады. Әдебиет пәні шәкіртті өнер туындысын тануға үйретеді, оны ой көзімен пайымдау үшін қажетті біліммен қатар, дағды қалыптастырады. Бұл орайда шығарманы үстірт оқумен шектелмей, ондағы кейіпкер тағдырына ортақтасып, мазмұн мен түп бірлігін, көркемдік деңгейін, сөз астарын, түрлі деталь қызметін, мәнін аңғара білуге тиіспіз. Осыдан келіп шығармамен жұмыс істеуде әдеби талдауды жетік меңгерудің қажеттігі туындайды. Оқушының көркем шығарманы қызыға оқуы жазушының стиліне,шеберлігіне тікелей байланысты. Ондағы сомдалған кейіпкерлерге өзіндік баға беруге машықтандыру, жазушының ұстанған бағытын, шығарманың идеясын, көркемдік деңгейін танып-біліп, салыстыра отырып және таңдай алатын талғампаздыққа жетелеу, дағдыландыру, көркем туындымен жұмыс істеудің басты міндеттері болып табылады. Оқылған шығарманы мазмұн мен пішін бірлігінде талдау өзекті мәселе. Ол үшін эстетикалық талдау әдістерін - проблемалы талдау, тақырыптық талдау, образ бойынша талдау әдістерін шығарманың жанрлық, көркемдік ерекшелігіне орай қолданған жөн. Көркем шығарманы оқыту адам өмірі, оның өмір сүріп отырған ортасы, заман ағымы, тіпті табиғи мекен-жайымен тығыз байланысты десек,

осының бәрін оқушы санасына жеткізе білу-сыншы Белинский айтқандай "Ақын образбен сөйлейді, ол шындыққа сай дәлелдемей, көзге елестетеді" деген қағиданы жүзеге асыру деген сөз. Демек кейіпкер тұлғасы- кез келген өнерде негізгі буын, ең негізгі түп тамыр. Әдеби шығарманы үйретуде оқушылардың қоршаған орта туралы түсінігін қалыптастыру, қоршаған ортаның әлеуметтік мәселелерін алып көрсетуде жеке кейіпкерлер тұлғасын таныта білу- әдебиетші-ұстаздың басты міндеті екенін ұмытпағанымыз абзал. Осы орайда көркем шығарманың бүкіл композициялық құрылымы мен идеялық түйінін ашуда сюжеттік желі ерекше орын алатынын, ол тағы да көркем бейнеге келіп тірелетінін есте ұстау қажет. Талданылатын көркем туындының мазмұны таныс болуы керек.

Авторлық мақсат шығарма мақсатына байланысты түпкі нысанаға жетелейді. Кейіпкер портреті шығарма ішінде бір ғана оқиғамен ашыла салмайды. Автор айтып отырған "өзге кейіпкер" - шығармадағы басты тұлғаны ашуға себепші болатын образдар. Шығармадағы кейіпкер монологі, өзіндік толғанысы, іс-әрекеті оның көркем бейнесін сомдайтыны анық. Көркем шығармадағы кейіпкерлердің ірілі-ұсақты әрекеті,өмірге көзқарасы, қоршаған дүниені қиялдауы, басқалармен қарым-қатынасы, ой-пікірі, тіпті сөз сөйлеуі - кейіпкерлердің бейнесін ашатын негізгі детальдар. Кейіпкерлер жүйесін қарастыру үшін романнан іріктеліп алынатын үзінділер, дәлелдеулер дұрыс таңдалғаны жөн. Текске жүгіну, көркем шығарманың өзіне терең үңілу - ой мен логикалық-психологиялық жағынан қолдануға тиіс кейіпкер тұлғасын ерекшелейтін детальдарын нақты таба білу деген сөз. Шығарма талдауда жазушының тіл шеберлігін зерттей отырудың мәні зор. Шығарма тілін жазушы тілі және кейіпкерлер тілі деп бөлуге болады. Көркем туындының бүкіл өн бойы осы тілден, тілді құрайтын сөздерден туады. Сондықтан тілдің мәні, атқаратын қызметі үлкен. Көркем шығармадағы кейіпкерлердің орнын, ой-мақсатын оның сөйлесу тілі арқылы айқындауға болады. Тілдік ерекшеліктерді талдауда жазушының жекелеген сөз қолданыстары мен сөйлемдер контексіне, түрлі бейнелегіш тәсілдері мен автордың өзіне тән мәнеріне назар аударылуы тиіс. Көркем шығармадан алынатын цитата, үзінділер жазушы жасаған көркем бейнелердің ішкі жан- дүниесін, тұлғасын, образ жасау үшін романдағы алатын орнын айқындауға сөзсіз көмегін тигізуі шарт. Әр образға талдау жасау, баға беру үстінде оқушы кейіпкер бейнесін оның өскен ортасымен, қоғамдық сипатқа сай, сол дәуірмен байланыста айтып бере білуі қажет. Әр шығарма өзінің мазмұны мен формасы жағынан әр басқа болатыны сияқты, оны талдау да алуан түрлі тәсілді талап етеді. Талдауды бірыңғай сызбаға құруға болмайды. Алайда көркем шығарманы талдау барысында айтылар ойды негізгі мәселелердің төңірегінен өрбітіп отыратын жүйелілік қажет. Бүгінгі таңда Назарбаев Зияткерлік мектептерінің оқу бағдарламасына кіргізіліп, 7-12-сыныптарда оқытылып жатқан кіріктірілген жаңа оқу бағдарламасындағы әдебиет пәнінің маңызы ерекше. Кіріктірілген жаңа оқу бағдарламасындағы әдебиет пәнінің мақсаты: ана тілін қадірлейтін,қоғамдық мәнін түсінетін, тіл нормаларын сақтап қолдана білетін, еркін сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету арқылы дара тұлғаның тілдік, шығармашылық қабілетін дамыту.

Әдебиет пәні бойынша төмендегідей дағдылар қалыптастырылады:

- Түсіну және жауап беру
- Анализ және интерпретация
- Бағалау мен салыстыру анализдері.

Оқушы бойында осы дағдыларды әдеби көркем шығармаларды жете түсініп, талдау арқылы сіңіре білуіміз қажет. Әдеби шығармаларды тілдік ерекшелігіне талдауды қалыптастыруда белсенді оқытудың әдіс-тәсілдерін үйелі пайдалану оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырады. Оқу үрдісінде жаңа бағыт, жаңа технология қарқын алуда. Әдебиет пәнін оқытуда осы жаңа технологияны саралап қолдана білу, көркем шығарманы оқытуда оның идеясын, тілдік ерекшеліктерін жете түсінуге көп көмегін тигізеді. Төмендегі ұсынылған оқытудың белсенді әдіс-тәсілдері арқылы әдеби шығармаларды талдауда нәтижелі жетістіктерге жетуге болады.

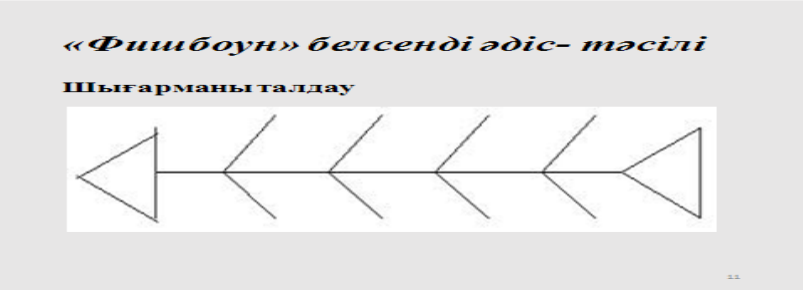

Сурет 1. «Фишбоун» белсенді әдіс – тәсілі

Пайдалану мақсаты: Шығарманы талқылауға арналған жаттығу.

Орындалу барысы:басы – тақырыптың мәселесі, үстіңгі сүйектері тақырыптың негізгі түсініктері, астыңғы сүйектері – себептері, құйрығы мәселенің шешімі. Қаңқадағы жазулар қысқа болу керек. Олар тірек сөздерден немесе тақырыптың негізгі ойын ашатын фразалық сөздерден болуы мүмкін.

«Шың» белсенді оқыту әдісі

Пайдаланатын мақсаты:шығарма кейіпкерлеріне талдау жасауға, мінездеме беруге арналған. Тақтада, флипчартта немесе әр оқушының дәптерінде шыңырауға апаратын жол бар. Биік шыңның суреті салынады. Шыңырау жаман адам/кейіпкер, ал Биік шың – мінсіз адам/кейіпкер болып табылады. Өтіліп жатқан шығарманың кейіпкерлерін осы суретте нүкте арқылы белгілеу керек. Шығарманың бірнеше кейіпкерін алатын орнына, маңыздылығына қарай шың басына не шыңырауға орналастыруға болады. Сонымен қатар, шығармадағы кейіпкерді суреттеудегі автор қолданған көркем бейнелеуіш сөздерді жазып отырады.

«Қар кесегі» белсенді оқыту тәсілі

«Қар кесегі» белсенді оқыту арқылы – оқушы оқып жатқан шығармадағы автор қолданған көркем сөздердің тізімін жасайды. Үзіндіден ең көп троп түрін тапқан оқушы өз тізімін сынып оқушыларына оқиды, ал басқалары өздерінде жоқ бейнелі сөздерді тізімдеріне қосып жазып алады.

Классикалық шығарма себеті

Классикалық шығарма себетін құрудың мақсаты: ұсынылған шығармадағы жазушы қолданған көркемдегіш сөздерді тауып, өз пікірімен байланыстыра отырып, кейіпкерге мінездеме беру. Жазушының стильдік ерекшелігін ашу.

«Жазбаларды толықтыру» тәсілі

Оқушылар топқа бөлініп шығармадағы эпитеттерді, метафораларды табады, содан кейін басқа топ мүшелерінің жазбаларымен ауысады, оны өздерінің тарапынан толықтырып жазады. Шығарманы жұппен тілдік ерекшелігіне талдайды.

«Пирамидалық талқылау» стартегиясы

Топтағы оқушылар шығарма тілі, стильдік ерекшелігі туралы өз пікірін жеке жазып, талқылап, ортақ пікір қалыптастырады. Топтағы оқушылар саны 4 баладан аспауы керек. Әр топ таратылған флипчарт қағазға тапсырмаға байланысты жеке өз ойларын жазады. Қағазды бұру арқылы бір-бірінің жауабымен танысады. Жауаптарымен танысып, ортақ пікірді қағаздың ортасына жазып, ойларын талқылайды.

«Пирамидалық талқылау» стратегиясы

Сурет 2. «Пирамидалық талқылау» стратегиясы

«Адамға тән бір жақсы қасиет – өзін қоршаған әлемнің әсемдік сырларына үңілу, содан рухани нәр алу, өзінің нәзік сезімін образдар арқылы паш ете алу» деген екен ұлы ғұлама Әл Фараби. Ендеше біз оқушы бойына бұл қасиеттердің дәнін әдеби шығармаларды сүйіп оқуға тәрбиелеу арқылы еге аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

[1].Қ.Алпысбаев «Көркем шығарманы талдау жолдары»
[2].Т.Ақшолақов «Әдеби шығармаларды талдау»
[3].Кіріктірілген жаңа оқу бағдарламасы

ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ЖЕТІЛДІРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ӨЗІНДІК КӨЗҚАРАСЫН БІЛДІРУГЕ ӘСЕР ЕТУ

АХМЕТКАЛИЕВА Гүлнар Кеңесбековна
Өскемен қаласы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Өскемен қаласы, Қазақстан

АМИРГАЗИНА Қарлығаш Нұғымановна
Өскемен қаласы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Өскемен қаласы, Қазақстан

МУКАТАЕВА Гүлназ Кадировна
Өскемен қаласы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Өскемен қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Іс – әрекеттегі зерттеу жұмысы екі бағытта жүргізілді. Мектеп бағдарламасына сай оқылым дағдысын жетілдіру мақсатында оқушылардың өзіндік көзқарасын қалыптастыруға бағытталған. Зерттеу жұмысына қазақ тілі бірінші және екінші тіл ретінде оқытылатын 11- сынып оқушылары қатысты. Олар білім деңгейлеріне байланысты іріктелді. Зерттеу барысында мектеп психологімен, кураторлармен және пән мұғалімдерімен, сыни достармен кеңестік. Оқушылардың өз бетінше, жұпта, топта жұмыс

істеуі зерттелді. Іс – әрекеттегі зерттеу күтілетін нәтижесі бойынша оқушылар мәтінмен жұмыс жүйесін, оқылған мәтін бойынша автордың ойын түсініп, өз пікірімен салыстыра алды. Мәтіннің мағынасын, құрылымын ажырату барысында кездескен қиындықтарды анықтап, шешуге тырысты.

Іс – әрекеттегі зерттеу жұмысы мектеп бағдарламасына сай оқылым дағдысын жетілдіру,оқушылардың өзіндік көзқарасын қалыптастыру, жетілдіру бағытында жүргізілді. Зерттеу жұмысына қазақ тілі бірінші және екінші тіл ретінде оқытылатын 11-сынып оқушылары қатысып, салыстырмалы талдау жасалды.

Аннотация

Исследование в действии проходит в двух направлениях. Развитие навыка чтения проводится в соответствии школьной программой в целях формирования собственного мнения.

В исследовательской работе участвовали учащиеся 11-х классов с казахским и русским языком обучения. Они отобраны по уровням знания.

В ходе исследования советовались со школьным психологом, кураторами и учителями – предметниками и критическим другом. Были исследованы виды работ: групповые , парные, индивидуальные.

По ожидаемому результату исследования в действии учащиеся системно работая с текстом смогли сравнить собственное мнение с авторской позицией. В ходе исследования были выявлены и решены возникшие трудности по определению структуры и содержания текста.

Исследование в действии на основе школьной программы, развивая навык чтения, формируют собственное мнение учащихся. Проведен анализ исследовательской работы среди учащихся 11-х классов с казахским и русским языком обучения.

Жаңа кіріктірілген оқыту бағдарламасының негізгі мақсаттарының бірі – оқушының кез келген тақырыпқа өзіндік көзқарасын, сыни, креативті ойлауын дамыту. Қазақ тілі мен әдебиет сабағында оқушылар көбінесе мәтінмен жұмыс істегендіктен оны жан – жақты талдай алуы, өмірмен байланыстыруы шарт. Мәтіннің негізгі идеясын танып, стиліне, тіліне талдау жасау – негізгі талаптардың бірі. Егер осыған дейін тест сауалдары немесе жазбаша жұмыс түрін қорытынды аттестаттау үлгісі ретінде тапсырып келсе, жаңа бағдарлама қорытындысында оқушының мәтін талдай алуы басты талап болуда. Сондықтан да зерттеу тақырыбын осы бағытта «Оқылым дағдысын жетілдіру арқылы оқушының өзіндік көзқарасын білдіруге әсер ету» деп алдық.

Мәтінді тілдік талдау пәнінің нысаны-мәтіндегі тілдік құралдарының көркем мазмұнды бейнелеуге қатысы. Зерттеудің міндеті-осы біртұтас күрделі құрылымды талдап түсіндіру, оның ұйымдасу механизмін ашу. Бұл міндет мәтінді тілдік және тілдік стилистикалық талдаулар арқылы жүзеге асады. Сонымен қатар зерттеудің негізгі міндеттерін төмендегідей қарастыруға болады:

а) оқушылардың қазақ тілінің сөздік құрамын, дыбыс жүйесін, сөздерге түсетін екпін түрлерін, сөйлеу интонациясын, сөз мағынасы түрлері жөнінде білімін тиянақтау, жетілдіру;

ә) шығарма түрі, жанр, композициясы тақырыбы тұрғысынан да талданатын болғандықтан, тілдік талдауды әдеби талдаумен ұштастыра меңгерту;

б) мәтінді дұрыс мазмұндауға дағдыландыру;

в) мәтінді сөйлеу бөліктеріндегі интонацияларды дұрыс қоя біліп, мәнерлеп оқи білуге үйрету;

г) көркемдегіш тілдік құралдарды пайдаланудағы автордың жеке өзіндік қолданыс ерекшелігін тануға көмектесу;

д) прозалық шығармалардан алынған үзіндіні мазмұндау, мәтінге әдеби және тілдік талдау жасау;

ж) поэзиялық шығармаларды мазмұндау, мәтінге әдеби және тілдік талдау жүргізу;

е) драмалық шығарма үлгілерін мазмұндау, мәтінге әдеби және толық тілдік талдау жасау.

Мәтінді тілдік талдау, бір жағынан әдеби тілдің тарихи ерекшеліктерін ескеруге, екінші жағынан жалпы тілдік (соның ішінде көркем тілдік те) фактілер мен авторлардың даралық құбылыстарды айқын ажыратып, дұрыс бағалай білуге негізделеді.

Жаңа бағдарлама оқушының сөйлеуіне, сыни ойлауына бағытталғандықтан сабақ барысында түрлі тапсырмалар мен жаңаша белсенді әдіс – тәсілдерді талап етеді. Назарбаев Зияткерлік мектептеріндегі кіріктірілген жаңа Кэмбридж бағдарламасы бойынша 11 – сынып оқушыларының оқылым, жазылым дағдыларын меңгеруде,түрлі тапсырмаларды орындау барысында кездескен қиындықтарын байқадық. Оны оқушылармен жүргізген сауалнама нәтижесі де көрсетті. Сауалнамада берілген барлық 5 сұрақта да оқушылардың оқылым және мәтін талдауда қиналатындығы байқалды. Сондықтан да осы тақырып біздің зерттеуімізге негіз болды. Ол үшін өзіміз таңдап алған 11 «А», 11 «Е», 11 «С» сынып оқушыларын сабақта бақылай бастадық. Алдымен оқушылардың әлеуметтік жағдайларымен, яғни отбасы жағдайларымен танысып шықтық. Себебі біз, мұғалімдер, алдымызда отырған оқушының қас – қабағынан оның бүгінгі сабаққа деген ынтасын, көңіл – күйін білуіміз керек. Бірақ бұл жерде ең бастысы мұғалім әрекеті шынайы болуы тиіс. Кей жағдайда оқушының отбасына қатысты келеңсіз жағдайлар болуы мүмкін, сондықтан біз әр оқушының әлеуметтік жағдайларын да білуіміз тиіс. Келесі кезең – мектебіміздің психолог мамандарымен бірлескен жұмыс, яғни оқушының психологиялық диагностикасымен танысу. Бұл да зерттеудің жемісті жүруіне және белгілі бір нәтижеге жетуге қозғаушы күш. Психологиялық диагностика әр оқушы туралы ақпарат жинауға толық мүмкіндік берді. Сынып топқа бөлінбейтіндіктен оқушыларды сабақ барысында қадағалап - зерттеуді бірінші жылы бастауымызға байланысты сыныптан шағын фокус – топ алып зерттеуді мақсат еттік. Осылайша жоғарыда аталған әрбір сыныптан 3 оқушыны таңдап алдық. Қазан айында оқушылардың осы зерттеуге келісімі сұралды. Зерттеу барысы түсіндірілді.

Оқушылар бағдарлама тақырыптарына байланысты берілген сөздердің мағынасын түрлі мәтіндерден тауып анықтады. Берілген тақырыптар бойынша өз ойын еркін жеткізуге жаттығу сөздік қорының жеткілікті болуына байланысты болғандықтан үнемі осы жұмыс түрлерін өзгертіп, өзгеше әдіс-тәсілдерді іздестіріп, қолдануға жетеледік. Білім деңгейі жоғары және орташа Г., Ш. атты зерттеуге қатысушы оқушылар күтілетін нәтиже бойынша мәтінмен жұмыс жүйесін, оқылған мәтін бойынша автордың ойын түсініп, өз пікірімен салыстырды. Мәтіннің мағынасын, құрылымын ажырату барысында кездескен қиындықтарды анықтап, шешуге тырысты.

Зерттеу барысында ата-аналармен, мектеп психологімен, кураторлармен кеңесіп, пән мұғалімдерінен құнды пікірлер қабылданды.

Зерттеу жұмысының барысын рефлексивті журналға жазып отырдық. Тақырып аясында үнемі зерттеуге қатысты әдебиеттерді оқыдық. Бір –біріміздің сабақтарымызға қатысып, мәтінмен жұмыс барысын талқыладық.

Сабақ барысында зерттеу аясындағы үш оқушы үш топқа отырғызылды.

Оқылым дағдысы бойынша талдауға ұсынылған мәтіндер бағдарламада берілген тақырыптарға сай алынды. Кіріктірілген жаңа бағдарлама бойынша қазақ тіліндегі тақырыптар тақырыптар 9 бөлімнен тұрады. Т1/ оқыту тілі- қазақ тілі/ сыныбында «**Ақылдың алты қалпағы» әдісі** бойынша құрастырылған тапсырмада берілген «Жастардың мәдениеті көңілге қаяу түсіреді» мәтіні оқушылардың сыни тұрғыдан жауап беруіне, ойлау қабілеттерін жетілдіріп, шығармашылықпен жұмыс жасауға бағытталды.

ЖАСТАРДЫҢ МӘДЕНИЕТІ КӨҢІЛГЕ ҚАЯУ ТҮСІРЕДІ

Жұмыссыздық, баспана проблемасы, жас отбасылар жағдайы және тағы басқасы әрдайым БАҚ беттерінде жазылып жүр. Мемлекетте жастармен айналысатын ұйымдар көп болғанымен, аталған мәселелердің шешімі әлі де табылмай жатыр. «Бүгінде жастардың хал-

ахуалы қандай? Қазақ жастарын не толғандырады? Жастардың мәдениетке, жалпы ел дамуына қосар үлесі қандай?» деген бірер сұраққа жауапты Алматы қаласы Жастар саясаты басқармасының бастығы Санжар Боқаевқа жолдадық.

Мамандық таңдай алмайды

«Қазірде жастардың 47 әлеуметтік тобына көңіл бөлінбейді екен. Әр топтың өзіндік проблемалары, өмірге деген бөлек көзқарасы, ұстанымы бар. Мемлекет тарапынан осы топтарды зерттеп, жіктеп, мәселелерін қарауға бағдар жасалмаған. Қазір әрқайсысын зерттеп, тыңғылықты жұмыс жасау керектігін назарға алдық.

Бүгінде Алматы қаласында 250 мың студент білім алуда. Оның ішінде 160 мың жастар ЖОО-да оқып жүр. Білімгерлердің 74 пайызы – басқа өңірден келетіндер. Сол себепті де жастар үшін ең басты мәселе – баспана. Студенттердің 49 пайызы ғана жатақханамен қамтылған. Қазірде қанша жатақхана жеткіліксіз. Оқу жылы басталған уақытта жатақхана берерде ақша сұрайтын мұғалімдер, болмаса әлеуметтік жағдайына қарамастан кезек күтіп, тіпті ала алмай жатқан студенттерден әртүрлі шағымхаттар түседі. Яғни осының салдарынан әртүрлі тәртіпсіздіктер орын алады. Түскен фактілер бойынша тексеру жүргізіп, университет тарапынан шара қолдануын талап етеміз. Әзірге қолдан келетіні – осы. Бұл – бірінші мәселе.

Екінші мәселе жатақханамен қамтылған студенттердің әлеуметтік тұрмыстық жағдайы.Жастар арасындағы келесі мәселе – жұмыссыздық. Жастардың жұмыссыз қалуының басты факторы – олардың мамандық таңдай алмауында. Жұмыссыздықты зерттеу орталығында IT-байланыс, телекоммуникация, радиотехника мамандықтарына сұраныс көп, маман жоқ. Ал экономика, заң саласы бойынша мамандар жетіп-артылады да, жұмыс жоқ. Жақында Орталық мешіттің жанында жұмыс жәрмеңкесін өткіздік. Жұмыссыз жүрген жастар ақшаның соңынан еріп, түрлі теріс идеологиялық ағымдарға түсіп, жетегіне еріп кетеді. Сол себепті бұл шараны мешіттің жанында өткізу керек деп шештік. Екі күнде 460 жұмыссыз жастың анкетасын алдық. Байқағанымыз, әр үшінші жас азамат «Сіз кім болып жұмыс істегіңіз келеді?» деген сұраққа жауап бере алмайды. Қай салада жұмыс істегісі келетінін білмейтін азамат, қайдан қызмет іздеу керектігін біле ме?! Осы мақсатта Алматы қаласының әкімдігіне бес жылдық мамандар дайындау жоспарын жасап, жұмыс нарығына бағытталған бағдарлама туралы ұсыныс бердік».

Мәтінді оқу арқылы :

«Ақ қалпақ» киген оқушы қажетті ақпаратты анықтап сөйлейді.

«Сары қалпақ» киген оқушы тақырыптың тиімділігін сендіре айтады.

«Қара қалпақ» киген оқушы тақырып бойынша кемшіліктерді анықтайды.

«Қызыл қалпақ» киген оқушы тақырып бойынша болжам жасайды.

«Жасыл қалпақ» киген оқушы тақырып бойынша креативті, жаңа идеялар айтады.

«Көк қалпақ» киген оқушы тақырыпқа сараптама жасап сөйлейді.

Т2 сынып / оқу тілі- орыс тілі/ оқушыларына тапсырма мәтіннің мағынасына, құрылымына, коммуникациясына қарай құрылды.

ПАТРИОТ ЖАСТАР БАРШЫЛЫҚ

I. «Қазіргі қазақ жастары патриот емес» дегенді аға- апаларымыздан жиі естіп қалып жатамыз. Әрине бес саусақ бірдей емес, бірақ қазіргі заманның қазақ жастарында патриот сезімі бар,баршылық деп айта аламын және көріп те жүрмін. Қазіргі қазақ жастары патриот, бұл азаматтар отанын мылтықпен қорғамаса да ақыл ойымен қорғайды.

II. Өз Отаныңды өзің қорғамасаң басқа біреу келіп сенің шекараңды күзетпейді. Бірақ осы тыныштық заманның өзінде отансүйгіштік қасиетті насихаттай алуымыз керек. Мылтықсыз майданның өзінде талай қазақ баласы алдыға суырылып шығып жатыр. Соның өзі біз үшін, сіз үшін үлкен дәлел емес пе?! Патриот жастар баршылық. Аллаға шүкір! Қазақ жастары патриот емес дегенге мүлдем келіспеймін, қазір еліміз аман, заманымыз тыныш лайым солай болғай!

III. «Арыстандай айбатты,

Жолбарыстай қайратты,
Қырандай күшті қанатты —

Мен жастарға сенемін!!» демеді ме Мағжан сол кездің өзінде. Әрине париот жастарды тәрбиелейтін аға буын және сол елдің халқы екені мәлім. Арбаның алдыңғы дөңгелегі қалай жүрсе артқы дөңгелегі де солай жүреді емес пе? Жас буын аға буынға қарап бой түзейді, ой түзейді! Қысқасы, қазақ жастары намысты қолдан бермейтін нағыз патриот жастар екеніне күмәнім жоқ !

Оқушылар мәтін бойынша құрылған сұрақтарға жауап береді.

Сұрақ. Қайсысы мәтін мазмұнына сәйкес?

1. Жастарда отансүйгіштік қасиет жеткіліксіз дейді
2. Бүгінгі таңда да жастар ерлік көрсетуде

А) Тек бірінші
Б) Тек екінші
С) Екеуі де дұрыс
Д) Екеуі де бұрыс

Сұрақ. Қай абзацта қиындықтан қорықпау туралы айтылады?

А) I
В) II
С) III

Сұрақ. Автор неге назар аударғысы келді?

А) жастар туралы ақынның ойына
В) жастардың тек үлгі алуына
С) жастардың елжандылығына
Д) жастардың сезімшіл болуына

Зерттеу барысында ата-аналармен, мектеп психологімен, кураторлармен кеңесіп, пән мұғалімдерінен құнды пікірлер қабылданды. Зерттеу жұмысының барысын рефлексивті журналға жазып отырдық. Бір – біріміздің сабақтарымызға қатысып, үш сыныпта бірге жоспарланған сабақ өткіздік. Нәтижесінде зерттеуге алынған оқушымыздың сабаққа қызығушылығы артып,белсенділігі артқаны байқалды.Бүгінгі күні зерттеу аясында оқушылардың мәтінмен жұмыс жүйесін түсінуіне, оқыған мәтін бойынша автордың ойын жете ұғынуына, өз пікірімен салыстыруына, мәтіннің мағынасын, құрылымын ажырату барысында кездескен қиындықтарды анықтап, шешу жолдарын қарастыра білуіне қол жеткіздік.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012 ж.
2. «Жастардың мәдениеті көңілге қаяу түсіреді»// «Егеменді Қазақстан» газеті, 2014
3. «Патриот жастар баршылық»// «Егеменді Қазақстан», 2014

МЕДИАӨНІМДЕРІНІҢ ОҚУШЫ - ЖЕТКІНШЕКТЕРДІҢ АҚПАРАТТЫ ҚАБЫЛДАУ ҚАБІЛЕТІНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘСЕРІ

АХМЕТОВ Даулет Маратович
Шымкент қаласындағы химия-билогия бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік Мектебі
Тарих мұғалімі
Шымкент қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада автор ақпараттандырудың қауіп-қатер факторлары контекстінде білім алу процесіндегі ақпараттандыру мен оқушының денсаулығы арасындағы байланысты

теориялық-әдістемелік мәселе ретінде қарастырады. Қазіргі замаңғы медианөнімдер (интернет, БАҚ, теледидар, компьютер және т.б) жеткіншектердің сана – сезіміне және денсаулығына әсерін педагогикалық контекстіде қарастырады. Мақалада әр – түрлі ақпараттық құралдардың оқу процессі кезіндегі оқушылардың физиологиялық жай - күйіне жағымсыз әсері туралы анықтама берілген.

Кілт сөздер. Ақпараттық қоғам, білім беруді ақпараттандыру, денсаулық мәдениеті, ақпараттандыру қауіп-қатерінің факторлары

Аннотация

В статье раскрывается проблема влияния медиапродукции на способности восприятия информации учащимися подросткового возраста в образовательном процессе школы. На основе теоретического анализа источников, сделан вывод о том, что влияние медиапродукций на сознание учащихся-подростков не ограничивается психологическими факторами и условиями, как это общепринято в массовом педагогическом сознании.

Ключивые слова: Медиапродукция, восприятие информации, информационное голодание, учащися - подростки инфоматизационное общество

Қазіргі таңда медиаөнімдердің (интернет, БАҚ, теледидар, компьютер және т.б) XXI ғасырдың барлық заманауи оқушы -жеткіншектің қолында бар екені белгілі. Ата – аналар өз балаларының қатарларынан қалмауы үшін, түрлі гаджеттермен, құрылғылармен қамтамасыз етіп отыр. Қазіргі таңда 5 пен 7 жас аралағындағы балалардың 70 пайызында «смартфон», ал 14 жастағы жеткіншектер өмірінің жартысын виртуалды әлемде өткізуде. Сонымен қатар, әлем педагогтары медиаөнімдердің баланың толығымен жетілмеген психологиялық мінез – құлықына кері әсері туралы дабыл қағуда. Оның бірден – бір себептерінің бірі - интернет, БАҚ, теледидардан алынған ақпарат. Мұндай ақпарат жеткіншек оқушылардың бойындағы этикалық, моральдік нормалардың өзгеруіне немесе толық жойылуына алып келеді. Мұндай «виртуализцияның» әсері туралы қазіргі заман психологтары [1, 126 б] көп уақыттарын жасөспірімдер әр турлі ойын ойнап, әлеуметтік желіде «өмір сүреді» және ата – аналар бақылауынан тыс виртуалды қауымдастықтарда тіркелгені туралы ақпарат береді. Балалар мен жасөспірімдер «Виртуальді әлемді» күнделікті әдет ретінде қабылдап, өздерінің ұзақ уақыттарын өткізіп, өзекті қажеттіліктерін шешеді, атап айтқанда өзара қарым – қатынасты күшейтеді. Әсіресе коммуникабельді белсенділіктің пайызын жасөспірімдер құрайды. Олардың көпшілігі желіні өз өмірінің ажырамас бөлігіне айналдырған. Дүниежүзілік желінің қарқынды өсуімен байланысты орын алып жатқан осындай өзгерістер тұлғаның өсу процесіне қалай әсер етіп жатқанын зерттеуге қажеттілік туындатады.

Ғалымдар медиаөнімдерінің жасөспірімдердің психологиясына әсер етіп қана қоймай, сонымен бірге олардың физологиясына әсері болатындығы туралы хабарлайды. Мәселен, интернеттен келген оқу ісіне қатысы жоқ қосымша ақпараттар (компьютер ойындары, теледидар, БАҚ), сонымен қатар ақпараттық сенсорлық әсердің ерекше түрі - шу (мағынасы жоқ ақпаратты тасымалдайтын ақпараттық асыра жүктеу) ойлау процесіне жағымсыз әсер етіп, ақпаратты түсінуге кедергі келтіреді және қабылданған ақпараттын өңделуін шектейді (адам миының ақпаратты өңдеу жылдамдығы секундына 25 биттен аспайды). Бұл феноменді ақпараттың адам ағзасына асыра жүктелу (overload) деп атайды, яғни бұл жағдай актуалды емес және пайдасыз ақпараттардың көлемі адамның физиологиялық өңдеу қабілеттілігінен шектен тыс шығу кезінде туындайды. Асыра жүктеу ағзаның барлық жүйелеріне әсер етеді (сезу мүшелері, орталық және перифериялық жүйке жүйесі, қан айналым, тыныс алу, қимыл-қозғалысы). “Когнитивті асыра жүктеу” ұзақ уақытқа есте сақтау қабілетін нашарлатып, ақпараттың жөнді сақталуын және өңделуіне мүмкіндік бермей, ойларды “анық емес және шашыраңқы” қалдырады. Соның нәтижесінде оқушылардың машықтанбаған жүйке жүйесі, оқу тапсырмасын орындау немесе зерттеу жұмысы кезінде керек мәліметті рационалды жинақтауға, сұрыптауға және түсінуге кедергі

жасайды. Ағазаның адаптациялық жүйесіне едәуір күш түседі, ал бұл оқушының денсаулығына тікелей әсер етіп, психикалық ауруларға алып келеді [2, 68 б].

Бұған дәлел ретінде жастар мен жеткіншектердің ауруға шалдығуының құрылымы мен деңгейіндегі айрықша өзгерістерді атауға болады. Бүкіл әлемдік денсаулық сақтау ұйымының (БДСҰ) дерегі бойынша, соңғы 65 жылдың ішінде неврозбен ауыратындар саны 24 есеге көбейген. Бұл психологиялық кері фактор ретінде саналатын, ақпараттың асыра жүктелуімен түсіндіріледі. Бұндай жағдай ақпараттандыру проблемасын оқушылардың денсаулығын сақтау тұрғысынан да қарауға алып келеді. Бұл жағдай білім беру саласының алдында, дені сау ұрпақтың қалыптасуын инновациялық (ақпараттық) құралдардың қатысында ұйымдастыру мен білім деңгейін көтерудегі өзгерістердің қабылдануы арасында қарама-қайшылықты туындатады.

Ақпаратты асыра жүктеу оқушылардың денсаулығына айрықша әсер ететін маңызды, бірақ жалғыз фактор емес. Тағы бір фактордың болуы парадоксалді болып табылады – ақпараттық аштық, ол информациялық ағымның төмендеуі немесе оның уақытша тоқтауы кезінде болады. Бұл екі құбылыс өзара тығыз байланысты, олар барлық сезу мүшелерімен қабылданылатын информацияның үлкен ағымына деген адаптацияның(үйрену) физиологиялық реакцияларының психофизиологиялық болмысымен ұқсас: ақпараттық ағым бейсана арқылы организмнің сезу органдарымен қабылданылады, және санамен тіркелмейді (ағзаның қорғану реакциясы). Ақпараттық фон адамның қатысынсыз пайда болмайды және де ол оқу процесі мен бұнда қолданылатын техникалық құралдармен ғана байланысты емес, тағы да оқушылардың ортасымен, олардың техниканы басқа мақсаттарда қолдануы(смартфондар, компьютер ойындары, музыка, теледидар, радио, интернет және т.б.) секілді факторлармен байланысты. Ақпараттық фон – ақпараттың асыра жүктелу факторының бір бөлшегі болғанымен, оның кемуі немесе тіпті жоғалып кетуі санамен ақпараттың жетіспеушілігі ретінде қабылданады. Ағза сенсорлық қоздырғыштардың қайта қалпына келуін «қажет етеді». Нақты түсіп жатқан ақпаратқа қатысы жоқ, жағымсыз әсерлер пайда болады. Ақпаратты асыра жүктеудің бөлігі ретінде, ақпараттық фонға тәуелділік туындайды. Бұндай жағдайды сенсорлы депривация деп те қарастырады, ол қарым-қатынастың жетіспеушілігінен, сенсорлық әсерлерден арылғандықтан туындайды. Қайта қалыптасу эффектісін білім алу процесі қарастырса, ақпараттық аштықтың жақсы жақтары да бар, себебі ол ішкі бейсанаалық анализді, ақпаратты талдау және сараптау, өзіндік бапталу процестерін жүргізіп, ағзаны әлсіретеді. Ағза ақпараттың асыра жүктелуінен «сақтанбақшы» болып, тез толып қалатын, адаптациялық резервтерді қолданады. Сондай-ақ, оқушы ақпараттың бір бөлігін қабылдауды тоқтатады (естімейді), оны бұлыңғыр күйде қабылдайды, бұл фактологиялық қателіктерге алып келеді. Осының салдарынан, тапсырманы дұрыс шешпеу, ойлау дағдысы мен шығармашылық қабілеттердің кемуі орын алады.

Білім беру саласында ақпараттандыру контекстіндегі оқушылардың денсаулығымен байланысты келесі фактор ақпаратты (коммуникативті) адаптация – микропроцессордан құралған ақпараттық құрал-жабдықтардың (компьютер, интернет) жеткіншекті шынайы өмірден аластатуы болып табылады. Ендігі мәселе - виртуалды кеңістікке еніп кеткен баланың күрделі психологиялық тәуелділігі болып табылады, бұл сананың өз физикалық жағдайы туралы білімі төмендеп немесе тіпті жойылып кеткенде пайда болады.[3, 109 б]

Сана «тек адамдарға ғана тән жоғарғы және сөйлеумен тікелей байланысты ми функциясы болғандықтан», алдын-ала болжай білуге және рефлексияның арқасында өз әрекетін бақылауда ұстау мен реттеуге мүмкіндік бере отырып, шынайылықты көрсетеді. Шынайылық сезім жүйесінің – бес сезім мүшелерінің (көру, есту, иіскеу, сипап-сезу, дәм сезу) қоздырылуынан пайда болады. Виртуалды әлемге енгенде, ақпарат дәл осы сезім мүшелерімен қабылданылады, алайда мәселе бұның ақиқат шынайылық емес, техникалық құралдардың көмегімен құралған, шынайылықта жоқ әлем екендігінде (білім алу

мақсатында оны құру компьютерлік немесе бағдарламалық жасақтама арқылы жүзеге асырылады).

Цифрлық ортаның қауіптілігі виртуалды әлемнің «шынайылыққа тән әрекет пен әсерді» қалдыра алатынында және де оның объектілері де материалды әлемнің объектілеріне (физика заңы бойынша) тән қасиетке ие. Виртуалды әлемнің бүкіл шынайылыққа тән заттарды көрсетуінен иллюзия пайда болып, қалған бұл кеңістікке тән барлық заттар «ақиқат» деп қабылданады. Сыртқы физикалық әлемнен толық алыстағандай әсер туындайды. Әртүрлі деңгейде виртуалды әлемге енеді: баяндау, кеңістік, эмоция, сенсорлық, психологиялық, тактикалық, стратегиялық түрде санамен, эмоциямен, когнитивті қызметпен манипуляцияға жағдай туғызады. Психикалық жағдай шексіздікті, аса зейін бөлуді, уақыттың өткенін сезбеу секілді сезімдер мен қатар, әрекет еткендегі жеңілдікті сезінумен орын алады. Соңында, наркотикке тәуелділіктің механизмін еске салатын құштарлық пайда болады(цифрлық наркотик).

Жаңа оқу технологияларын жасақтауға (оқыту бағдарламалары, тренажерлер және т.б) мүмкіндік беретін, цифрлық технология өркениеттің дамуының қазіргі сатысында қоғамдық прогресстің бөлігі екендігі күмәнсіз. Алайда, жаңа технологияны жаппай енгізу мен қолдану жолында адамның физиологиялық мүмкіндіктері, әсіресе ақпарат ағымының әртектес және біртектес бағытта болуынан, коммуникативті және танымдық мұқтаждықтардың көзінен, қазіргі әлеуметтік-психологиялық адаптация әдістерінен зардап шегетін жеткіншектер мен жасөспірімдердің әлі толық қалыптаспаған психофизиологиялық ерекшеліктері қажет болуы мүмкін.

Баланың денсаулығын сақтау жолында, ЖОББС-қа сәйкес денсаулық мәдениетін қалыптастыру үшін, білім алу процесінде кездесетін қауіп-қатердің факторларын ескере отырып, ақпараттық жүйені қолдану мәселелеріне қатысты жаңа теория-әдістемелік тәсіл шығару қажет. [4, 204 б]

Ақпараттық білім беру ортасында дені сау оқушының дамуы мен қалыптасуы – бүкіл білім беру жүйесінің мәселесі. Мәселені шешу тек жекелей алынған аурулардың(органдардың ауруы, көздің ауруы, шаршаңқылық, тірек-қимыл аппаратының бұзылуы) алдын - алуға ғана бағытталған әрекет ету алгоритміне тәлімгерлерді үйретуден ғана тұрмайды. Өз еркімен білім алу дағдысын қалыптастыру, оқу-ақпараттық, экспериментті-зерттеу жұмыстарын, өзіндік ақпаратты өңдеу секілді міндеттерден тұратын ақпараттық сауаттылықтың негізінде жүзеге асатын денсаулық мәдениетін білдіретін білім беру саласын ақпараттандырумен, білім деңгейімен, дағдылармен, эмоционалды-бағалық ара-қатынастағы тәжірибемен байланысты бүкіл денсаулық мәселелерін жүйелі түрде түсіну керек.

Мәселенің дәл осылай шешілуі жаңа білім беру стандарттарының талаптарына жауап береді, ал бұл стандарт мынадай негізгі мақсаттарды білдіреді – дені сау ұрпақтың қалыптасуы, оның өзін –өзі тану қабілеттілігін максималды дамыту, ақпаратты іздеу, қабылдау, түсіну және серпінді дамып келе жатқан социумда ақпараттық технологияларды қолдануға ықпал ету.[5, 88 б]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жичкина А.Е Белинская Е.П. Самопрезентация в виртуальной коммуникации и особенности идентичности подростков-пользователей Интернета // Труды по социологии и образования. М., 2000. Т.5 Вып. 7.

2.Андреева И.Г Физиологические механизмы формирование дистонических состояний: Монография.: Интеллект –Центр, 2006. 168с

3. Нечватал.Дж. Идеалы погруженности. Критические дистанции. Lambert Academic Publishing, 2009

4. Андреева И.Г Информатизационные риски здоровья в образовательном процессе.// Педагогика. 2016. № 8.

5. Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 қаулысымен бекітілген

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ӘЛЖАНОВА Бақыт Қонысбайқызы
Ақтөбе қаласындағы физика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Математика пәні мұғалімдерінің бірлестігінің жетекшісі, математика пәні мұғалімі
Ақтөбе қ., Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада Қазақстан Республикасының білім жүйесіндегі оң өзгерістер, яғни жаңартылған білім беру жүйесінің ерекшеліктері атап көрсетілген. Математика пәні бойынша кіріктірілген білім беру бағдарламасының айрықша ерекшеліктері атап көрсетілген. Оқушы пән бойынша меңгерген білімін шынайы өмірде қолдана алатындай қажетті білік, дағдыларын дамыту туралы қарастырылған.

Аннотация

В этой статье рассмотрены положительные изменения в системе образования Республики Казахстан - особенности модернизированной системы образования. Выделены отличительные особенности интегрированной учебной программы по математике. Также рассмотрены навыки и знания учащихся, необходимые для применения полученных знаний по предмету, в реальном мире.

«Бұған дейін жасалғандардың бәрін одан да жақсырақ етіп жасауға болады».
Генри Форд

Қазақстан Республикасының білім саласына енген жаңартылған білім беру бағдарламасы — заманауи талаптарға сай болашақ ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарлама. Қазақстан 2030 стратегиялық бағдарламасы білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңістігімен байланыстыру арқылы сипатталады. Қазіргі таңда қазақ тілі - мемлекеттік тіл, қарым - қатынас тілі – орыс тілі және ағылшын тілі – ғаламдық кеңістікті тану тілін оқытуда жаңашылдықтарды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану - заман талабы болып отыр. [4]

Оқытудың әдіс - тәсілдері өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңартылып, жаңаша ой-пікір пайда болды. Осыған байланысты мұғалімдер алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев: «Біз қазір «білім-ғылым-инновация» атты үштік үстемдік құратын постиндустриялық әлемге қарай бағыт алып барамыз», - деген екен. [1]

Барлық дамыған елдер өзінің бірегей жоғары сапалы білім беру жүйесіне ие. Негізгі мектеп үшін барлық мектептердегі оқыту стандарттарын Назарбаев Зияткерлік мектептерінің деңгейіне дейін жақсарту қажет. Жоғарғы мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеріп шығулары тиіс. Оқытудың нәтижесі сын тұрғысынан ойлау, өздігінен зерттеу және ақпаратты терең талдау дағдыларын меңгеруге тиіс. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама.

Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АКТ – ны қолдану, коммуникативті қарым - қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) қолдану [2]. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Бағалау жүйесі де түбегейлі өзгеріске ұшырап, критериалды бағалау жүйесіне өтеді. Критериалды бағалау кезінде оқушылардың үлгерімі алдын ала белгіленген критерийлердің нақты жиынтығымен өлшенеді. Оқушылардың пән бойынша үлгерімі екі тәсілмен бағаланады: бөлім бойынша жиынтық бағалау (ББЖБ) және тоқсан бойынша жиынтық бағалау (ТБЖБ). Баланың жан - жақты ізденуіне ынталандырады. Критериалды бағалау жүйесі Филиппин, Сингапур, Жапония, Франция, Финляндия сынды дамыған елдерде пайдаланылады. Бұл бағалау жүйесінің артықшылығы - баланың ойлау қабілетін дамытып, ғылыммен айналысуына ықыласын туғызады. Қалыптастырушы бағалау күнделікті оқыту мен оқу үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады және тоқсан бойы жүйелі түрде өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау үнемі жүргізіле отырып, оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және балл не баға қоймастан оқу үдерісін түзетіп отыруға мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау оқу бағдарламасының бөлімдерін (ортақ тақырыптарын және белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы, орта білім деңгейі) аяқтаған оқушының үлгерімі туралы ақпарат алу мақсатында балл және баға қою арқылы өткізіледі.

Кіріктірілген білім беру бағдарламасында математика пәнінің берілу жайы да өзгеше. Бағдарлама «Сандар», «Алгебра», «Геометрия», «Статистика және ықтималдықтар теориясы», «Математикалық модельдеу және анализ» бөлімдері бойынша математикалық білім, білік және дағдыларын дамытуға жағдай жасауға бағытталған. Оқу мақсаттары оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір – бірімен тығыз байланысты. Бұл ұғым шиыршықты курикулум идеясының негізіне салынған – «Әзірленген курикулум оқушы соған сүйеніп, өмір бойы қажет болатын бүкіл формалды аппаратты толық игергенше өзінің негізгі идеяларына сан рет қайтып оралу керек …». Оқытудың әр түрлі кезеңдерінде пәнді әрқашан аса күрделі деңгейде және тереңдетіп оқу қарастырылған. [6]

«Математика» пәнін оқытудың мақсаттары: математикалық тілді және негізгі математикалық заңдарды қолдану дағдыларын дамытуға ықпал ету; әр түрлі мәнмәтіндегі есептерді шығару үшін санды қатынастар мен кеңістіктік пішіндерді оқып білуге бөлісу; шынайы үдерістердің математикалық модельдерін құру және оларға талдау бере алу дағдыларын дамыту; логикалық және сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық қабілеттерді дамыту; коммуникативтік, әр түрлі дерек көздерінен ақпаратты іздеу және пайдалану дағдыларын дамыту; жеке жұмыс жасауға, сондай-ақ топпен жұмыс жасауға қажетті дербестік, жауапкершілік, бастамашылдық, табандылық және толеранттылық сияқты жеке тұлғалық қасиеттерді дамыту; қоғамның ілгерілеуі үшін математиканың маңыздылығын түсінуін қамтамасыз ету; математиканы оқыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану дағдыларын дамыту. [6]

Бүгінгі күні барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде. Өйткені қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының парасаттылығымен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Оқушыларды заманауи әдіс – тәсілдермен оқытып, ой – өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Оның үстіне білім берудің жүйесін қарқынды дамытқан бұл үрдістің жалпы білім беретін мектептерге де енгізіле бастауы көңілді қуантады.

Қорыта айтқанда, жаңартылған білім беру бағдарламасының мәні, оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін шынайы өмірлік қажеттіліктерге асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның

негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ұғымын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады. Үйренгеніміз де, үйренеріміз де көп Үнді халқының тарихи тұлғасы Махатма Гандидің «Егер сен болашақтағы өзгерісті байқағың келсе, сол өзгерісті уақытында жаса» деген ілімін негізге ала отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР-ның Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 2014 ж.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық II басылым «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015 ж.
3. Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, 2011ж.
4. «Қазақстан-2050»стратегиясында Қазақстандағы білім беру туралы.
5. Жанпейісова М.М. «Модульдік оқыту технологиясы», Ақтөбе, 1999ж.

а. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Білім беру бағдарламасы математика пәні бойынша оқу бағдарламасы. Жоғарғы мектеп Нұсқа 11, Шілде 2015ж.

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ОЙНАТУ АРҚЫЛЫ, БАЛАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ

БАЙАРЫСТАНОВА Айгерим Рашитовна
Шымкент қаласы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
география пәнінің мұғалімі
Шымкент қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Сабақ барысында ұмыт қалып бара жатқан ұлттық ойындарды ойнату, және тәрбие үрдісінде пайдаланудың өзектілігі

Аннотация

Играть в забытые национальные игры на уроках и актуальность данного подхода в учебном процессе.

Халық ойынды тәрбие құралы деп таныған. Ойынды сабақта қолдану оқушылардың ой-өрісін жетілдірумен бірге, өз халқының асыл мұраларын бойына сіңіріп, кейінгі ұрпаққа жеткізе білу құралы. Бірақ оны жүргізуге арналған нақты әдістемелік құралдар жоқтың қасы. География сабағында оқушыларды жаңа тақырыппен оқу мақсатымен таныстырып болғаннан кейін жаңа сабақты түсіндіріп, сабақтың соңғы уақытында оқушылармен «сергіту сәті» ойнатылады. Сергіту сәтінде оқушыларды ойын арқылы тәрбиелеуге қазақтың ұлттық ойындарын ұмыт қылмай дәріптеуге бағыттау. Сергіту сәтінде оқушыларға ұлттық ойындардың түрлері таныстырылады Бірінші сабақта ұлттық ойынның бірі асық ойыны ойнатылды. Ойын балаларға қызықты болды. **Асық ойыны** — үшін ұсақ малдың яғни қойдың *асығы* пайдаланылады. Асықтың тұрыстары «омпы», «шомпы», «алшы», «тәйке» болып, жатыстары «бүк», «шік» деп бөлінетіні туралы ақпараттармен оқушылар танысады.

Асық ойыны баланы шеберлікке, мергендікке, батылдыққа, ырысқа-тәрбиелейді. [1]

Осы сиақты сабақ барысында қазақтың ұлттық ойындарын дәріптеп балаларға ойнатылады. Неге ұлттық ойындар ғана ойнатылады. Неге басқа әдістер пайдаланылмайды деген сұрақ туындауы мүмкін. Яғни Қазақ елінің ұмыт қалып бара жатқан ойындары өте көп, соларды баланың бойына сіңіріп, оларды ойнату арқылы баланы шыдамдылыққа іздемпаздыққа, есте сақтауға, көрегендікке тәрбиелейміз. Ұлттық ойынның тағы бір түрі **«Байқап қал!»** — ойыны

Бұл ойынға балалар екі топқа бөлініп қатынасады. Екі топ өздеріне басшылар тағайындап алады. Олар стол үстіне 15—20 ұсақ нәрселерді (қалам, түрлі ойыншық, кішкене сурет т. б.) қойып, бетін шүберекпен жабады, екі жағының да топ басқарушылары өзгелерге көрсетпей стол үстіндегі нәрселердің тізімін жазып алады. Балаларға бір минут қаратқаннан кейін оларды шығарып жіберіп, өздері көрген нәрселердің тізімін жазып келулерін тапсырады. Қай топтың балалары стол үстінен көрген нәрселердің түрін көп жазып келсе, сол топ ұтқан болып саналады.

Ойын - көру, ойда сақтау қабілетін жетілдіре түседі. Міне осындай «сергіту сәті» арқылы қазақтың ұмыт қалып бара жатқан ұлттық ойындарын ойнатып, баланы тәрбиелеуге таптырмас құрал.

Сабақ тақырыбы	Дүниежүзінің тарихи-мәдени аймақтары
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	7.4.1.3 -халықтың этникалық және діни құрамына байланысты дүниежүзінің тарихи-мәдени/ өркениеттік аймақтарының қалыптасуын түсіндіреді .
Сабақ мақсаттары	Тарихи-мәдени аймақтар картасында Қазақстанның орнын нақтылай алады.
Бағалау критерийлері	*Егер төмендегі бағалау критерийлерін орындаса, оқушы оқу мақсатына жетеді* ✓ Тарихи-мәдени аймақтар картасында Қазақстанның орнын нақтылай алса; ✓ Ертеден келе жатқан ұлттық ойындарды жаза алса (Білетінін ғана)
Тілдік мақсаттар	Пәнге тән лексика және терминология: Тарихи –мәдени аймақтар, Өркениет Диалогқа және жазылымға қажетті сөздер топтамасы: ***Тарихи-мәдени аймақтар .....айтады***
Құндылықтарды дарыту	Құндылықтарды дарыту топтық, жұптық жұмыстарды жүргізу барысында оқушылар бір - біріне құрмет көрсету арқылы жүзеге асырылады.
Пәнаралық байланыстар	Тарих, Демография, биология пәндерімен байланыс жасайды.
АКТ қолдану дағдылары	АКТ дағдыларын дамыту өздеріне қажетті ақпараттарды іздеп табуда ғаламторды қолдануда және презентация жасау барысында жүзеге асады.
Бастапқы білім	**Дүниежүзі халқының діни құрамы**

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері	**Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 0-10	**Сәлемдесу** Оқушылардың үй тапсырмасын орындағанын тексеру, кескін карталарына баға ретінде белгілер қойып шығу.	

<table>
<tr><td></td><td>Ой қозғау мақсатында жетелеуші сұрақтар қою
❖ Қазақстанның қандай тарихи аймақтарын білесіңдер?</td><td></td></tr>
<tr><td>Сабақтың ортасы
10- 20 минут</td><td>Тапсырма: №1
Қазақстан аталған тарихи мәдени аймақтардың қайсысына жатады?
Қазақстанға қатысы бар тарихи мәдени аймақты картадан дөңгелектеп сызып көрсетіңіз.

Бағалау
<table><tr><td>Бағалау критерийі</td><td>Дескриптор</td><td>+/-</td></tr><tr><td>Тарихи-мәдени аймақтар картасында Қазақстанның орнын нақтылай алады</td><td>Қазақстанның қайсы тарихи – географиялық аймаққа кіретінін біледі, оны картадан көрсете алады.</td><td></td></tr></table>Оқушылар бір-бірін бағалайды.
Тапсырма 2 . топтық жұмыс
«Тарихи аймақтардың Қазақстанға ықпалына баға беру» тақырыбында постер дайындау
Қаралатын мәселелер:
❖ Қазақстанға қай аймақтардың ықпалы байқалады?
❖ Оны немен дәлелдеугеболады?
❖ Қазақтың қандай ұлттық ойындарын білесіңдер
❖ Ұлттық ойындардың ішінде қандай ойындар сендерге қызық
<table><tr><td>Бағалау критерийі</td><td>Дескриптор</td></tr><tr><td rowspan="3">Тарихи аймақтардың Қазақстанға ықпалына баға беру. Ұлттық ойындарды білу</td><td>Тарихи аймақтардың Қазақстанға ық анықтай алады.</td></tr><tr><td>Ұлттық ойындарды біледі</td></tr><tr><td>Қызықты ойындарды жіктей алады.</td></tr></table>Осы дескриптор арқылы мұғалім немесе жолдастары өзара бағалау жүргізе алады.
❖ Сергіту сәті: Мұғалім оқушыларға асық ойынының ойнау тәсілімен, шығу тарихымен және асық ойынның ережелерімен таныстырады. «Асық ойынын» оқушылар 2 топқа бөлініп асық ойынын ойнайды.
❖ Асық ойыны баланы шеберлікке, мергендікке, батылдыққа, ырысқа-тәрбиелейді.</td><td>Атлас Дүние жүзінің физикалық картасы
Флипчарт, маркер</td></tr>
<tr><td>Сабақтың соңы
40-45 минут</td><td>Қорытындылау.
Рефлексия:
Не білдім?
Не үйрендім?
Не қиын болды?
✓ Бағалау: Оқушылар өздерінің жұмысы мен сыныптастарының жұмысын бағалау критерийлері бойынша бағалай алады.</td><td>Стикерлер</td></tr>
</table>

	Үйге тапсырма: Тарихи жерлерді біліп келу және ұлттық ойындар туралы ата-апаларымыздан ақпарат жинап келу.	

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әлемдік және ұлттық спорт ойындары: Құраст. Мереке Құлкенов. – Алматы: «Мерекенің баспалар үйі» ЖШС, 2014-197 бет.:

ЛАТИНСКИЙ ЯЗЫК - ЗНАЧИМЫЙ АСПЕКТ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

БАЙЖАНОВА Кулимкен Омаровна
Филиал «Международная школа города Астана» автономной организации образования
Учитель русского языка
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақалада шеңберлер жұмысының қажеттілігі мен пайдалылығы, атап айтқанда «Lingua Latina» шеңбері сипатталған. Латын тілін үйрену тек тілдердің ғана емес, сонымен қатар логика мен ой мен жалпы мәдениетті түсінуіне көмектеседі. Еуропалық ойлаудың ортақ екендігі және оны білдіретін тәсілдер, бұл көптеген еуропалық тілдердің ортақ бабалардан - латын тілінен шыққанымен түсіндіріледі. Шет тілін отандық және кәсіби қарым-қатынас құралы ретінде пайдалану қажет, ал латын тілі көкжиектен кеңейтіліп, басқа тілдерді зерттеуге көмектеседі. Сондықтан, студенттердің ежелгі классикалық тілдердің, латын тілінің негізін оқып үйренуге деген ұмтылысын қолдау қажет.

Аннотация

В данной статье излагается нужность и полезность кружковой работы, в частности кружка ««Lingua Latina». Так как изучение латинского языка способствует пониманию общности не просто языков, но и логики и мысли, и культуры в целом. Общность европейского мышления и способов его выражения, которая объяснима тем, что многие европейские языки происходят от общего предка - латинского языка. Иностранный язык нужен как средство бытового и профессионального общения, а латинский язык – для расширения кругозора и для облегчения изучения других языков. Поэтому необходимо поддерживать стремление учащихся к изучению основ одного из древних классических языков, латинскому языку.

Введение в программу дополнительных занятий интеллектуальных школ кружковой работы способствует расширению кругозора учащихся, приобретению практических навыков, формированию деятельности по интересам.

Целью кружка «Lingua Latina» (Латинский язык) методического объединения русского языка является развивать умение «чувствовать язык», закреплять навыки сопоставления универсальных лингвистических явлений, присущих для разных языков, в особенности, изучаемых языков.

Почему «Lingua Latina»? Для чего нужны знания латинского языка?

Если у учащегося есть желание грамотно и интересно говорить по – русски, знать иностранные языки и понимать терминологию, интересующей его специальности, то не обойтись без латинского языка.

Во-первых, латинские слова соотносятся с однокоренными единицами в русском, английском и других языках. Во всех европейских языках много общего. Причем, не только слов, но и грамматических конструкций.

Следовательно, это общность уже не просто языков, но и логики и мысли, и культуры в целом. Общность европейского мышления и способов его выражения, которая объяснима тем, что многие европейские языки происходят от общего предка - латинского языка.

Поэтому знание латинского языка способствует тому, что переход к другому языку становится добавлением новых деталей уже известному. Понимание иностранных слов станет гораздо легче, так как во всех иностранных языках большинство лексики соотносится с исходными латинскими словами.

Иностранный язык нужен как средство бытового и профессионального общения, а латинский язык – для расширения кругозора и облегчения изучения других языков.

Сделать свою речь богаче и выразительнее помогут латинские крылатые выражения. Латинская фраза удобна в русском произношении и легка для запоминания. В них есть неожиданный поворот мысли и остроумие формы: Non ut edam vivo, sed ut vivam edo (Я не живу, чтобы есть, а ем, чтобы жить), Quid leges sine moribus vanae proficiunt? (Что пользы в напрасных законах там, где нет нравственности?); Mala parta,cito dibuntur memoria (Плохо выученное, быстро забывается).[4, 30]

Поэтому в век новых технологий востребованным является один из древнейших классических языков – латинский язык. Так и в Послании Президента Назарбаева Н.А. народу Казахстана обосновывается необходимость перехода на латинскую графику казахского языка. Компьютеризация общества,использование Интернета,стремление к европейским стандартам в различных сферах жизни – все это направляет на внедрение латинской графики.

Перевод современной графики казахского языка на латинскую диктует необходимость знаний латыни, т.е. алфавита, фонетических законов, позволяющих приобретать навыки чтения на латыни. Отсюда и наш интерес к латинскому языку и функционированию кружка «Lingua Latina».

Возникает вопрос: «Ведь это мертвый язык, он не функционирует в живой речи носителей языка?»

Великий мыслитель Юлиан Тувим сказал: «Какой же это мертвый язык, если, не увядая, он пережил тысячелетия?» [2,11] Латинский язык сохранился в текстах, произведениях, которые сохранились до нашего времени и благодаря которым можно наблюдать развитие и изменение языка на протяжении веков; в исторических памятниках и документах средневековья, в творениях эпохи Возрождения. [2,24]

Латинский язык (Lingua Latina) обогатил лексику других языков. Ученые подсчитали, что из 20000 наиболее употребительных слов английского языка около 10400 слов латинского происхождения, около 2200 –греческого и только 5400-англосаксонского. [3,10]

Латинский язык почти двадцать веков служил народам Европы, с его помощью они знакомились, воспринимали римскую и отчасти греческую культуру. Естествено , он оказал на европейские языки большое влияние, главным образом в области лексики, т.е. словарного состава.

Знание латинской лексики, грамматики , а также фразеологии будет способствовать развитию лингвистического кругозора учащихся. Латинские афоризмы с эквиалентами в разносистемных языках, а именно, в изучаемых языках, расширяют словарь учащихся.

Изучение латинских крылатых слов сопровождается знакомством с их историей происхождения. Учащиеся в своей речи могут «блеснуть» метко сказанным латинским выражением. В девятнадцатом и начале двадцатого столетия интеллигенция

имела пристрастие к латинской фразе. Всегда латинский язык с его выразительными, меткими, точными фразами был признаком эрудиции человека.

Поэтому неудивительно стремление наших учащихся к изучению основ одного из древних классических языков, латинскому языку.Поэтому есть необходимость кружка «Lingua Latina», девизом которого является «Per aspera ad astra!»

Программа полиязычного обучения в интеллектуальных школах предусматривает равноправное владение учащимися тремя языками к завершению учебы, т.е. в выпускных классах.

К одним из факторов, способствующих лучшему усвоению мировых языков, относится изучение латинского языка, значение которого неоценимо и в наши дни.

Использованная литература

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г;
2. Ярхо В.Н. Латинский язык-Москва: Высшая школа ,2008. – С. 6-240
3. Петрова Г.В. Lingua Latina popularis-Москва: POY MOSCOVIAE, 2000.-С.6-40
4. Сомов А.Н. По- латыни между прочим - Москва: Юрист,2003.-С.7-323
5. Винничук Л.Латинский язык - Москва: Высшая школа, 1998.С.5-30
6. Филимонова Г. В., Мельникова А. М. Латинский язык — «бессмертная» часть мировой культуры [Текст] // Культурология и искусствоведение: материалы Междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2015 г.). — Пермь: Зебра, 2015

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

БАЙЖАНОВА Мадина Махсутбековна
Филиал «Международная школа города Астана» автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы»
Учитель английского языка
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа

Осы мақалада біз ағылшын тілін үйренуде мотивацияның өсуі ретінде сабақта ойын элементтерін қолдануды сипаттадық. Атап айтқанда, ClassDojo сабақтарын пайдалану арқылы ойын технологиясы. Бұл технологияның артықшылықтары мен артықшылықтары туралы, оны қолдану жолдары туралы әңгімелейді.

Аннотация

В данной работе описывается использование элементов игрофицирования на уроках в качестве повышения мотивации в изучении английского языка. А именно технология геймификации через использование на уроке ClassDojo. Рассказывается о преимуществах и достоинствах этой технологии, способах его применения.

В настоящее время актуально использование инновационных образовательных технологий для повышения интереса к учебе, так как они отвечают потребностям информационного пространства между учителем и учеником.

Для того чтобы разнообразить учебный процесс, сделать его более привлекательным и интересным, геймифицируют (игрофицируют) отдельные элементы обучения, т.е. через потенциал игрового процесса направляют учащихся к учебе.

Использование технологии геймификации для повышения мотивации к изучению английского языка в начальной школе обосновано, прежде всего, возрастными особенностями. Это повышает эффективность и интерес к обучению. Делает урок занимательным, способствует тому, что дети будут более мотивированы в результатах своей работы.

В ряде зарубежных работ изложено описание и применение этой технологии и даны разные определения геймификации.

Габе Зихерманн определяет геймификацию как процесс использования игровой механики и мышления, для того, чтобы увлечь аудиторию и решить проблемы1. Эми Джо Ким считает, что геймификация — это использование игровых технологий для того, чтобы сделать задания более увлекательными и веселыми 2. Карл Капп дает самое развернутое определение геймификации. По его мнению, это использование принципов игровой механики и мышления для того, чтобы вовлечь обучающихся в учебный процесс, повысить мотивацию, активизировать обучение и решить проблемы3. Таким образом, технология геймификации (gamification – от англ. game – игра) – это перенос механизмов компьютерной игры в образовательную реальность, что позволяет эффективно решать учебные задачи, повысить мотивацию учеников к предмету, а также осуществлять позитивный стиль управления классом в целом4.

Геймификация позволяет использовать на определенных этапах урока игровые приемы для эффективности работы и достижения запланированных целей.

Игровые приемы развивают самоконтроль, навыки самооценки учащихся и стимулируют их на улучшение своих результатов. Это разнообразит урок и будет результативно воздействовать на обучающихся. Тогда урок доставит учащимся начальных классов удовольствие и понимание своих маленьких достижений.

Технологию геймификации применяю через использование на уроке ClassDojo.

ClassDojo был основан в 2011 году Сэмом Чодхари, британским школьным учителем с экономическим образованием, и Лайамом Донои, разработчиком MMO-игр. Идея сервиса, который поможет учителям быстро и просто оценивать классную и домашнюю работу, уровень дисциплинированности и посещаемости, возникла после того, как Сэм опросил сотни учителей и выяснил, что половина урочного времени тратится не на процесс обучения, а на контроль над поведением детей. Сейчас сервисом, который доступен на нескольких языках, пользуется более 3.5 миллионов учителей во всем мире.5

На сайте www.classdojo.com нужно зарегистрировать свой класс, и на экране демонстрировать прогресс учащихся на уроке 6.

Учитель сам определяет, за что будет поощрение: помощь товарищу, активность на уроке, выполнение домашней работы и т.д. А также обговаривает и штрафы: отсутствие домашней работы, опоздание на урок, не ответил на вопрос, отвлекался на уроке.

На сайте ученики изображаются в виде выбранных ими милых монстриков. Это зрительная демонстрация стимулирует учащихся, и появляется здоровая конкуренция между ними.

---

[1] Zichermann G., Linder J. Game-based marketing: inspire customer loyalty through rewards, challenges, and contests. — John Wiley & Sons, 2010.

[2] Kim A. J. Community building on the web: Secret strategies for successful online communities. — Addison-Wesley Longman Publishing Co., Inc., 2000.

[3] Kapp K. M. The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education. — John Wiley & Sons, 2012.

[4] Zichermann G., Linder J. Game-based marketing: inspire customer loyalty through rewards, challenges, and contests. — John Wiley & Sons, 2010.

[5] https://newtonew.com/tech/classdojo-samyj-druzheljubnyj-v-mire-klassnyj-zhurnal

[6] ClassDojo [Электронный ресурс] : [учеб.-информ. портал, посвящ. организации учебной и внеклассной работы].–Электрон. дан. и прогр. – Режим доступа: https://external.classdojo.com/ru-ru.

На сайте могут зарегистрироваться также и родители, которые смогут получать ежедневный отчет об успехах детей в учебе и поведении.

Виртуальные игровые бонусы и вознаграждение за выполнение заданий стимулирует к активизации учащихся, дает возможность учителю получать обратную связь и осуществлять рефлексию.

В основе геймификации лежит триада из основных элементов:7

1.Очки (points), показывающие прогресс прохождения по игровому пространству; как правило, выдаются за определенные действия.

2. Бейджи (badges), которые являются в большей степени приятным дополнением, однако необходимо учитывать, что бейджи могут выдаваться как за высокие результаты, так и за низкие.

3.Доски лидеров (leaderboards), которые отображают прогресс игрока относительно других в игровом пространстве. Классов можно создавать сколько угодно. Как я создала класс?

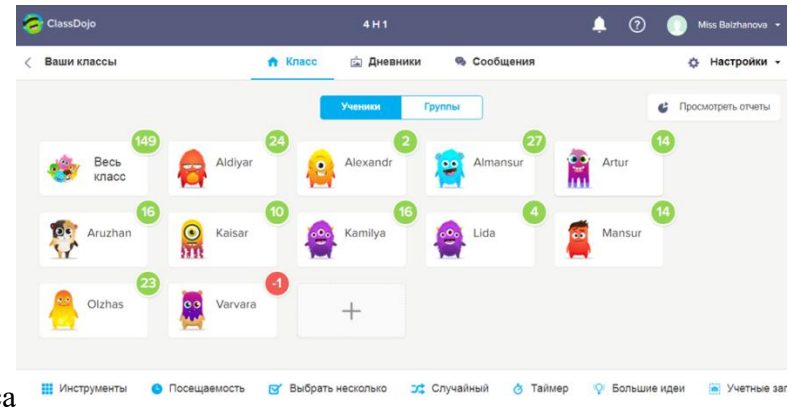

Создание класса

Выбор монстриков.

Данный ресурс позволяет родителям держать "руку на пульсе", т.к. сообщения о "заработанных баллах" приходят моментально в режиме-онлайн, если они установили это приложение. И при необходимости учитель может комментировать работу в виде сообщения родителям и возникает своеобразный чат.

В конце учебного дня Интернет-ресурс создает отчет, своеобразный электронный журнал, который фиксирует не только учебную деятельность учащегося, но и его поведение. Родители в любой момент могут просмотреть результат работы своего ребенка за день, неделю.

Таким образом, используя данный сервис, мы можем создавать карту учета индивидуальных достижений по предметам и вести учет личностного развития учащегося.

[7] Невоструев П. Ю. Применение концепции игрофикации в рамках разработки контент-стратегии // Евразийское научное объединение. — 2015. Т.1. № 3(3). с. 73–74.

Считаю, что данный ресурс содействует развитию внутренней мотивации ученика, помогает формированию самооценки учащихся.

Цель сервиса ClassDojo достигается с помощью выдаваемых бейджей двух категорий: положительных и отрицательных (которые не называются «отрицательными», а именуются «нужно работать усердно»).

Среди стандартных положительных бейджей, например, у нас есть "балл" " On task", который учащийся получает за сообразительность при правильном выполнении любого задания и за то, что выполнил его одним из первых.

Также использую баллы или бейджи за спеллинг - тест, за грамотность в диктанте, правильно выполненное задание на уроке, групповую работу, а также за активность. Бейджи за хорошее поведение, помощь другу и в наведении порядка в классе после урока.

Среди отрицательных (« нужно работать усердно») — «перебивал», «не подготовился», «не выполнил домашнее задание». Бейджи полностью кастомизируемы(т.е. их можно редактировать под каждый класс, а именно, выбрать иконку, изменить название бейджа). В разделе “над чем нужно работать усердно” включены следующие бейджи или баллы: опоздание, невыполнение домашнего задания, использование русской или казахской речи на уроке английского языка, списывание и отсутствие тетради или дневника. А также неуважение, создание дискомфорта другим ученикам. Можно дополнять бейджи по мере необходимости. Вводить больше позитива с целью благоприятной дружелюбной атмосферы в классе. Кроме фиксации поведения, есть пометки о посещении урока. Одной из последних новинок сервиса то, что теперь можно подключить всех заинтересованных учителей и проводить совместное оценивание. Это позволит проводить межпредметную связь и сделает возможным оценить учащегося с разных сторон его деятельности.

Исследователи в сфере образования постепенно приходят к мысли, что без мотивации научить чему-то невозможно в принципе. А мотивация всегда принимает вид какой-то награды.

Игровые методики могут стать самой причиной, по которой учащиеся снова захотят учиться. Использование новых технологий при изучении английского языка в начальной школе особенно эффективно. Так это соответствует их возрастным и психологическим особенностям. А если это имеет игровую форму, то вдвойне действенно и результативно, а главное мотивирует их на изучение языка.

Список использованной литературы:

1. Zichermann G., Linder J. Game-based marketing: inspire customer loyalty through rewards, challenges, and contests. — John Wiley & Sons, 2010.

2. Kim A. J. Community building on the web: Secret strategies for successful online communities. — Addison-Wesley Longman Publishing Co., Inc., 2000.

3. Kapp K. M. The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education. — John Wiley & Sons, 2012.

4.Zichermann G., Linder J. Game-based marketing: inspire customer loyalty through rewards, challenges, and contests. — John Wiley & Sons, 2010.

5.https://newtonew.com/tech/classdojo-samyj-druzheljubnyj-v-mire-klassnyj-zhurnal

6. ClassDojo [Электронный ресурс] : [учеб.-информ. портал, посвящ. организации учебной и внеклассной работы].–Электрон. дан. и прогр. – Режим доступа: https://external.classdojo.com/ru-ru.

7. Невоструев П. Ю. Применение концепции игрофикации в рамках разработки контент-стратегии // Евразийское научное объединение. — 2015. Т.1. № 3

ПРИМИНЕНИЕ СРЕДСТВ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОДГОТОВКЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО СПЕЦИАЛИСТА

БАЙЖУМАНОВА Карлыгаш Узаковна
Талдыкорганский колледж промышленной индустрии и новых технологий
преподаватель математики
Алматинская обл, г.Талдыкорган
Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақалада болашақ мамандардың компьютерлік технологияларды қолдануда уақытты ұтымды үнемдеу, сондай-ақ ақпараттық технологияларды студентденттердің білім алу жолында уақытты энергетиалық үнемділікті арттырады.

Бұл технология оқу үрдесінде қолмен жазылған немесе баспа түріндегі сөзді таныстырылым жасау үшін улкен мүмкіндіктер береді. Жобаның негізгі қызметі дәріс берушінің аудиториямен байланысы кезіндегі ауызша сөлеу мәдениетіне көмектеседі. Дәрісті жүргізіп жатқан мұғалімге көмекші ретінде сабақ үстіндегі мұғалімнің дәріс материалын визуалды түрде(экран видиопроектор) аудиториядағы адамдардың көріп отыруына ықпалы зор.

Аннотация

В статье ставится задача дефицита общего времени подготовки будущих специалистов применение компьютерных технологий, а в целом и информационных технологий, должно быть направлено на сокращение энергетических и временных затрат студента, на освоение учебного материала.

Данная технология дает возможность модифицировать учебный процесс с применением презентационной техники так, чтобы оптимально использовать возможности, как живого, так и печатного слова. Основой модели является непосредственное взаимодействие лектора с аудиторией, использующей возможности устной речи. Канал визуального предъявления информации включает компьютер лектора и аудиторный дисплей (экран видеопроектора), который включает материал электронного конспекта лекции.

В настоящее время в системе образования актуальна проблема интеграции информационных и педагогических технологий, включающих:

1. Структурно-логические технологии обучения, которые представляют собой поэтапную организацию системы обучения, обеспечивающую логическую последовательность постановки и решения дидактических задач на основе адекватного выбора содержания, форм, методов и средств обучения.
2. Интеграционные технологии - это дидактические системы, обеспечивающие интеграцию разнопредметных знаний и умений, различные виды деятельности на уровне интегрированных курсов, учебных тем, учебных проблем и других форм организации обеспечения.
3. Игровые технологии представляют собой дидактические системы применения различных формирующих умения решать задачи на основе комплексного выбора альтернативных вариантов: занимательные, игровое проектирование, индивидуальный тренинг, решение практических задач.
4. Тренинговые технологии - это система деятельности обучаемых по отработке определённых решений. Сюда можно отнести психологические тренинги интеллектуального развития и решение, управленческих задач.

5. Информационно-компьютерные технологии, реализующиеся в дидактических схемах компьютерного обучения на основе диалога, «обучаемый - машина», с помощью различного BI обучающих программ (информационных, контролирующих и других)

6. Диалоговые технологии представляют собой форму организации и метод обучения, основа на диалоговом мышлении во взаимодействующих дидактических системах субъект - субъективного уровня «обучаемый - преподаватель», «преподаватель - автор», «обучаемый - автор».

Смысл и назначение технологий обучения состоит в том, чтобы сформировать сознателен отношение к способам учебной деятельности, рассматриваемой как совместную деятельность подготовке конкурентоспособного специалиста. При проведении урока с применением современных информационных технологий меня постоянно беспокоит вопрос: как построить урок наиболее рационально для развития общеучебных пониманий и умений. Педагоги и ученые сходятся во мнении: традиционные формы обучение устарели, чтобы овладеть вниманием современных обучающихся и подготовке конкурентоспособного специалиста востребованного на рынке труда, прежде всего надо воспитат в них сознание повышения своей конкурентоспособности, связанной с высоким профессионализмом, нравственностью, плодотворным творческим трудом, что предпола! ориентирование не столько на передачу знаний, а сколько на овладение базовыми компетенциями^; позволяющими приобретать знания самостоятельно. Сделать это совсем не просто. Для этого; преподаватель должен помочь каждому обучающемуся ощутить свою причастность к дисциплину к учебно-профессиональной деятельности; необходимо говорить о формировании системы устойчивых личностных качеств, создающих возможность успешного выполнения деятельности; развитии способностей; развитии знаний о себе; формировании профессиональной направленности личности; формировании системы самополагания; развития систем отношения в коллективу формировании самосознания личности.

Как создать на уроке условия для проявления познавательной активности студента, для успешной самостоятельной работы, самореализации при решении поставленных на уроке задай? Решая эти задачи, использую в преподавании современные информационные технологии, направленные на развитие и активизацию познавательной деятельности студентов с чтением лекций, с применением аудиовизуальных средств и раздаточных материалов. Для того чтобы стимулировать самостоятельную работу студентов с материалом прослушанной лекции, учебником, ресурсами Интернет, электронным учебным пособием, необходима система контроля учебно-познавательной деятельности, включающая средства текущего оперативного контроля, который может быть произведён в начале следующей лекции или на практическом занятии. Учебный материал, выносимый на лекцию, структурирую и разделяю по трём каналам информационного взаимодействия: со студентом, аудиторным дисплеем и рабочей тетрадью. При этом последняя ни в коем случае не должна заменять собой учебник, но должна играть роль ориентировочной основы учебно-познавательных действий на лекции и после неё. Принципиально важным педагогическим условием совместного применения аудиторного дисплея и рабочей тетради в условиях лекции презентации учебного материала является принцип бимодального предъявления информации. Это означает, что речь комментарий лектора должна быть обращена на материал, представленный либо на экране, либо на страницах рабочей тетради. В тех случаях, когда студенты должны что-либо перенести с экрана в тетрадь-конспект, комментарий должен быть минимизирован, в противном случае внимание студентов будет рассеиваться, и будут возникать потери учебной информации. Мною разработаны лекции по дисциплине «Теоретические основы электротехники» на базе электронного учебника. Лекции - презентации могут применяться и для других дисциплин естественно-научного цикла, где необходим поэтапный анализ взаимодействий, последовательный вывод формул. Здесь, в случае необходимости, рабочая тетрадь может содержать схемы или рисунки, на

зарисовку, которых с аудиторного экрана может потребоваться неоправданно большое время. Однако, на них должно быть оставлено место для ряда обозначений, подписей и другой информации, дополняемой студентами по моему указанию в ходе лекции.

- В общем виде в рабочей тетради следует предусматривать такие разделы, как: название темы (лекции);
- основные теоретические и прикладные проблемы лекции;
- глоссарий (словарь терминов или понятий);

-сложные иллюстрации, схемы, формулы расчётов, законы;

-разделы для конспектирования и выполнения упражнений на закрепление лекционного материала;

- дополнение конспекта в работе с учебником (по указанным мною страницам или по выбору студента);
- тематика творческих работ и рекомендаций по организации самостоятельной учебно-познавательной деятельности.

Применение рабочей тетради с такой структурой на лекции-презентации позволяет перевести её в режим лекционно-практического занятия и минимизировать временной разрыв между получением знаний и их использованием на практике в решении задач. Кроме того, создаётся более благоприятные условия для совмещения (чередования) проблемного метода изложения материала лекции с объяснительно-иллюстративным, диалоговым и другими активными методами. Например, основные проблемы лекции, перечисленные в рабочей тетради, раскрываются по возможности в образной визуальной форме с помощью аудиторного дисплея. Он остается главным на этапе объяснительно иллюстративного изложения материала, так как рабочая тетрадь становится ведущей на этапе выполнения упражнений, закрепляющих изложенный материал (сложные задачи рассматриваются на практических занятиях).

На этапе подведения итогов лекции, при анализе взаимосвязей и оформления (или рассмотрения), свёрнутого в опорную схему логического «каркаса» лекции рабочая тетрадь и лекционный экран используются совместно. Рабочая тетрадь используется также для создания ориентировочной основы действий студентов при выполнении заданий на самостоятельную учебно-познавательную деятельность (правая часть модели).

В виду дефицита общего времени подготовки будущих специалистов применение компьютерных технологий, а в целом и информационных технологий, должно быть направлено на сокращение энергетических и временных затрат студента, на освоение учебного материала.

Данная технология дает возможность модифицировать учебный процесс с применением презентационной техники так, чтобы оптимально использовать возможности, как живого, так и печатного слова. Для этого предлагается более широко использовать печатные раздаточные материалы, с которыми студенты должны работать на лекции, на ее этапах, а на каком, именно, этапе лекции, я определяю сама.

Приведенные в коммуникационной модели дидактические принципы необходимы и достаточны для проектирования и совместного применения электронного конспекта лекции (ЭКЛ) и раздаточного материала в форме рабочей тетради (РТ) дисциплины.

Основой модели является непосредственное взаимодействие лектора с аудиторией, использующей возможности устной речи. Канал визуального предъявления информации включает компьютер лектора и аудиторный дисплей (экран видеопроектора), который включает материал электронного конспекта лекции.

В частности, визуальное и аффективное представление проблемной ситуации играет важную роль в начале лекции, на её вводно-мотивационном этапе, и в конце лекции, на этапе постановки вопросов для размышления над учебным материалом после лекции.

Внедряя средства современных информационных технологий, стараюсь формировать конкурентоспособного специалиста, готового активно действовать в меняющихся условиях.

Литература

1. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза. М. Педагогика, 1980.
2. Каган В.М. Конспект-схема в оптимизации обучения специальным техническим дисциплинам. М. Педагогика, 1986.
3. Инновации в образовании Издательство М. 2009.

4 . Журнал профессионал Казахстана № 8, 2009

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ ЖАҒДАЙЫНДА САБАҚТАҒЫ РЕФЛЕКСИЯНЫҢ РӨЛІ

БАКТЫБАЕВА Кулизат Сагынгалиевна
«Өрлеу» Біліктілікті арттыру Ұлттық орталығы» АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ
Инновациялық технологиялар және жаратылыстану-ғылыми (гуманитарлық) пәндерді оқыту әдістемесі кафедрасының меңгерушісі
Тараз қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақала жаңартылған білім беру мазмұнына көшу жағдайында сабақта рефлексия жасаудың маңыздылығы және рефлексия жасаудың түрлері, кезеңдері және әдіс-тәсілдері мәселелеріне арналады.

Аннотация

Статья посвящена вопросам важности организации рефлексии на уроке в условиях перехода на обновленное содержание образования, также приводятся виды, этапы, методы и приемы рефлексии.

Жаңартылған білім беру мазмұнына көшу педагогтің сабақты жоспарлау, оқыту, мақсатын анықтау, бағалау сипатында бағдарлануын өзгертуге және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін анықтауға бағытталады. Сондықтан қазіргі педагогке оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытумен бірге оларға сабақта мәселенің шешімін табуға, оларды еңсеруге, талдауға, жалпылауға үйренуге жағдай жасауы керек. Ал жаңартылған білім беру мазмұнына көшуде мұғалімнің сабақта рефлексия жасауы міндетті, оның ішінде іс-әрекет рефлексиясына баса назар аудару қажеттігі туындайды, сабақтың соңында ғана емес түрлі кезеңдерінде жүргізу рефлексияның түріне байланысты болады.

Рефлексия – адамның өз әрекетіне, жай-күйіне және болған оқиғаларға талдау жасауға бағытталған ой толғанысы. Рефлексияның, яғни өзінің іс-әрекетіне талдау жасаудың жан-жақты және толық болуы адамның білімділік деңгейіне, моральдық күйі мен өзін-өзі бақылай білу дәрежесіне байланысты болады. қарапайым тілмен айтқанда, рефлексияны «өзімен-өзі кеңесу» деп атауға болады. Рефлексия сөзі латынның reflexio – бұрынғыға оралу деген сөзінен бастау алады. Шетел сөздерінің сөздігінде рефлексияға өзінің ішкі жағдайы туралы толғану, өзін-өзі тану деген түсінік берілген. Орыс тілінің түсіндірме сөздігінде рефлексия өзіне-өзі талдау жасау ретінде қарастырылады. Қазіргі педагогика ғылымында рефлексия іс-әрекет пен оның нәтижесіне өздігінен талдау жасау ретінде түсіндіріледі.

Сабақтағы дамытушы ортаны қалыптастырудың міндетті шарты рефлексия кезеңі болып табылады. Ол оқушылардың қол жеткен нәтижелерін дұрыс тұжырымдауға, жүргізілетін жұмыстардың мақсатын нақты белгілеуге, одан кейінгі іс-әрекеттерін түзетіп отыруға мүмкіндік береді. Әсіресе, рефлексия оқушы мен мұғалімнің арасы алшақ жағдайда қашықтан оқыту формалары үшін өзекті болып табылады. Мұндай жағдайда оқушыға өзінің іс-әрекетін танып-білу мүмкіндігімен қатар, қашықтан оқытушы педагогке

де үйрену барысын бақылауға мүмкіндік туады. Рефлексия аса маңызды әрекетпен – мақсатты тұжырымдаумен тығыз байланысты. Оқушының өзінің білім алу мақсаттарын белгілей білуі олардың орындалуына және қойылған мақсаттарға жету жолдарын саналы түрде ұғынуына ықпал етеді. Рефлексияның түрлері:

а) **жеке** – нақты өзін-өзі бағалауды қалыптастыру (-не үшін өз жұмысыңды бағалай аласың? - өзін-өзі бағалау нәтижелері бойынша оқушымен сұхбат жүргізу, -неліктен осы немесе басқа деңгей таңлады?

б) **топтық** – қойылған мақсатқа жетуде ең жоғары нәтижеге жету үшін топтың әр мүшесі әрекет етуінің құндылығына назар аудару («Егер бізбен бірге ... (есімі) жұмыс істемегенде, біз осыны орындай алар ма едік » «Жұмыс барысында ... (есімі) қандай көмек берді»).

Топтық рефлексияның алгоритмі

1. Жұмыс барысындағы қарым-қатынас тапсырманың орындалуына қалай ықпал етті?

- оны бұрынғыдан тиімді етті
- тапсырманың орындалуын тежеді
- тапсырманы дәл орындауға мүмкіндік бермеді, топтағы қарым-қатынасқа кері әсерін тигізді

2. Қандай деңгейде топтағы қарым-қатынас барынша кеңінен жүзеге асырылды?

- ақпарат алмасу
- өзара әрекет
- өзара түсіністік
- барлық деңгейлер біркелкі қамтылды

3. Топ мүшелері тапсырманы орындау барысында қандай деңгейдегі коммуникативтік қиындықтарға кездесті?

- ақпараттың жетіспеуі
- қарым-қатынас құралдарының тапшылығы (сөйлеу үлгілері, мәтіндер және т.б.)
- қарым-қатынас жасаудағы қиыншылықтар

4. Жұмыста қандай қарым-қатынас стилі басым болды?

- адамға бағдарланған
- тапсырманы орындауға бағдарланған

5. Тапсырманы орындау барысында топтың бірлігі сақталды ма?

- топтағы бірлік пен әріптестік қарым-қатынас сақталды
- жұмыс барысында топтың бірлігі бұзылды

6. Топта орын алған жағдайда кім шешуші роль атқарды?

- жұмыс барысында айқындалған көшбасшы тұлға
- топ мүшелерінің басым бөлігінің байланыс орнатуды қаламауы
- бірлескен жұмысты орындау үшін белгіленген мақсатты түсінбеу
- қойылған міндеттің өзі қызықтырмайтын, қиын тапсырма болды

Психологияда әдетте **рефлексияның бірнеше түрі** қарастырылады:

♦ **Коммуникативтік** – оның қарастыру нысаны басқа адамның ішкі жан дүниесі мен оның әрекеттерінің себептері туралы түсінік. Мұнда рефлексия басқа адамды танып-білудің тетіктері ретінде қолданылады.

♦ **Тұлғалық** – танып-білудің нысаны ретінде танумен айналысатын тұлғаның өзі, оның қасиеттері мен сапалары, мінез-құлық сипаттамалары, басқалармен қарым-қатынас жасау жүйесі қарастырылады.

♦ **Интеллектуалдық** – әртүрлі міндеттерді шешу барысында, шешім табудың түрлі жолдарын талдап, тапсырманың шарттарына бірнеше қайтара оралып, ең тиімді тәсілдерін таба білу қабілеті арқылы айқындалады.

Рефлексияны тек сабақтың соңында ғана емес, кез келген кезеңінде жүзеге асыруға болады. Рефлексия өтілген материалды ұғынуға, ортақ жинаққа әрбір топ мүшесі тарапынан ойластырылған, түсінген нәрселерді жинақтауға бағытталған. Оның мақсаты сабақтан бекітілген нәтижемен шығу ғана емес, тұтас мағыналық тізбек құру, басқалардың қолданатын әдіс-тәсілдерін өзінің қолданғанымен салыстыру болып табылады. Рефлексияның міндеттеріне қарай төмендегідей топтастыру қолданылып жүр:

1. Көңіл-күй және эмоционалдық ахуал рефлексиясы
2. Іс-әрекет рефлексиясы
3. Оқу материалының мазмұны бойынша рефлексия

Рефлексия жасауға үйретуді төмендегідей бірнеше кезеңге бөлуге болады:

1 кезең – өзінің көңіл-күйін талдау
– өзінің жетістіктерін талдау
2 кезең – күнделікті өзін-өзі талдау (рефлексивті күнделік жүргізу)
3 кезең – сыныптастарының жұмысын талдау
4 кезең – өз тобының, сондай-ақ басқалардың жұмысын талдау

Рефлексияны жүргізу тәсілдері

Рефлексия бүкіл оқу үдерісінің барысында, оның әр кезеңінде түрлі қызметтерді атқара отырып жүзеге асады. Сонымен қатар, рефлексия үдерісіне білім алушылар мен оқытушылар қатысуы маңызды. Тәжірибе көрсеткендей, рефлексия үдерісіне оқу үдерісі субъектілерінің біреуі қатыспаған жағдайда, рефлексияның барлық құрылымы тиімсіз болып шығады.

Рефлексия ауызша немесе жазбаша түрде жүзеге асырылуы мүмкін. Соған байланысты, ол әртүрлі мағынаға ие болады.

Ауызша рефлексия:

Ауызша рефлексияның мақсаты өзінің жеке ұстанымын жариялау, оның басқа адамдардың ой-пікірлерімен арақатынасын айқындау болып табылады. Студенттер мен оқушылардың айтуы бойынша, көп жағдайда өз ойларын білдіру, диалог немесе сұрақ түрінде жеткізу кейбір маңызды мәселелерді анықтауға көмектеседі. Ауызша рефлексияның алуан түрлі тәсілдерінің арасында (диалог, тоғыспалы дикуссия немесе «Бірлескен ізденіс» дискуссиясы) педагогикалық тәжірибе үдерісінде педагогтер мен оқушылардың жұмысында ең тиімді қолданылатын тәсілдерінің бірі – «Екі қатарлы дөңгелек үстел», оның мақсаты қатысушылар үшін өзекті болатын мәселелер жөнінде пікір алмасу болып табылады.

Екі қатарлы дөңгелек үстел

Оқытушы «Екі қатарлы дөңгелек үстелді» жүргізу барысында қатысушылардан екі топ құрады. Бірінші топ «ішкі» шеңберді құрайды. Бұл топ қатысушылары талқыланатын мәселе жөнінде пікірлерін еркін айтады. Сонымен қатар, қатысушылар бір-бірінің көзқарасын сынамай, өз пікірлерін қысқа әрі нақты айтуы маңызды. Екінші топ қатысушылары («сыртқы шеңбер») ішкі шеңбер қатысушыларының пікірлерін белгілеп, оларға өз сұрақтары мен түсіндірмелерін дайындап отырады. Түсіндірмелер талқыланып жатқан сұрақтың мәніне, ішкі шеңбердегі талқылану үдерісіне, айтылған ұстанымдарының заңдылықтарына, осындай пікірлердің мүмкін себептеріне қатысты болуы мүмкін. Ішкі шеңбер қатысушылары өз ойларын нақты және қысқа білдіріп, алдыңғы айтылып кеткен пікірмен байланыстыру керек. Оқытушы айтылған пікірлердің мазмұнына араласпай, диалогті талқыланатын мәселе аясына бағыттап, әртүрлі көзқарастарды белгілеп, жұмысты үйлестіріп отырады. Ішкі шеңбердің жұмысы аяқталғанда, оқытушы сыртқы шеңберді құрайтын топты талқылауға қатысуға шақырады. Сыртқы шеңбер қатысушылары жоғарыда айтылған ережеге сәйкес жұмыс жасайды. Жұмыс соңында оқытушы қатысушылардан

қорытындыларын ауызша немесе жазбаша түрде құрастыруын сұрайды, содан кейін өзінің түсіндірмелері мен ескертпелерін айтады.

Жазбаша рефлексия:

Психолог-ғалымдар мен педагогтердің көпшілігі, оның ішінде Ф.Кортахен, тұлғаның дамуы үшін ең маңыздысы жазбаша рефлексия деп белгілейді. Жазбаша рефлексияның жиі қолданылатын бірнеше түрлерін атап кетуге болады:

- *Эссе* – шағын көлемдегі, нақты белгіленген тақырыпты ашатын және айрықша субъективті түсіндірме берілетін, еркін композицияға құрылған, ауызекі тілге бағытталған, парадокстерге бейімділігі бар туынды (М.Н.Эпштейн "Образ бен түсініктің тоғысында"). Эссе жазу білім алушының белгілі бір мәселе бойынша барлық қарама-қайшылықтар бойынша өз тәжірибесіне жүгінуін .
- *«Борт журналы»* (ағл. Log) – ақпаратты тірек сөздер, графикалық модельдер, қысқа сөйлемдер мен ой тұжырымдар, сұрақтар арқылы бекіту түрі. Білім алушылармен толтырып отыратын «борт журналына» оқытушы тарапынан ұсынылатын бөліктері ретінде: тақырып бойынша тірек сөздер, студенттің өзі айқындауы тиіс байланыстар, маңызды сұрақтар болуы мүмкін.
- *Күнделіктің түрлері*: қарапайым күнделік, күнделік-көркем альбом, екі бөлімді күнделік (бір бағанында – бақыланатын фактілер, нақыл-сөздер, ал екіншісінде – өзінің түсіндірмелері). Күнделіктің эссе мен «борт журналынан» ерекшелігі оның ұзақ мерзім аралығында жүргізілуі және оқушының тікелей үдерісті бақылап, уақыт аралығындағы өз әрекеттерін салыстыра отырып («кейінге қалдырылған рефлексия»), терең рефлексияны жүзеге асыруына мүмкіндік беретіндігінде болып табылады.
- *Жазбаша сұхбат* – топ қатысушыларының сұрақтар мен жауаптар түріндегі топтық жазбаша рефлексия нұсқасы. Бұл тәсіл өзара пікір алмасу мақсатында жүргізілетін жазбаша рефлексияны қысқа мерзім аралығында өткізуге мүмкіндік береді.
- *Өлең түрінде* (мысалы, синквейн – бесшумақты өлең) – бұл оқып үйренген түсінікті, үдерісті немесе құбылысты көркем түрде бағалауға мүмкіндік беретін шығармашылық рефлексия тәсілі.
- *Портфолионың түрлі нұсқалары* оқушылар мен студенттер қызметтерінің жекелеген аспектілерін барынша толық сипатта жұмысының жиынтығы болып, олардың байланыстырады. (К.Берк). И.Загашевтің айтуы бойынша, портфолиода бағалау парақтары, бақылау парақтары, күнделіктен үзінділер, «борт журналдары», видеоүзінділер, таныстырылымдардың жоспарлары мен жобалары қамтылуы мүмкін. Портфолио қарапайым оқушы жұмыстарының жиынтығы ғана емес, одан да көбірек маңызы бар, алдын ала жоспарланған, оқушының қол жеткізген жетістіктерінің дербес жиынтығы (Hamm & Adams, 1991).

Рефлексия жасау кезеңісіз қазіргі кезде сабақты жүргізу мүмкін еместігін педагогтер түсінуі қажет. Рефлексия жасау нұсқасын таңдау мұғалімнің өз құзырында.

Қорыта келе рефлексия жасауды әдетке айналдыру оқушыға өзін-өзі бақылау, бағалау, реттеуге үйретеді және жағдайды, мәселені, өмірді түйсіну дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар рефлексия оқушының сыни ойлауын дамытады, өз әрекетіне саналы қарауға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бизяева А.А. Психология думающего учителя. Педагогическая рефлексия. Псков 2004, стр.208
2. Голицын Г.А. Рефлексия как фактор развития// Проблемы рефлексии/ отв. ред. Ладенко И.С. - Новосибирск: Наука,1987. - С. 54-60.
3. Алексеев Н.Г., Ладепко И.С. Направления изучения рефлексии / Н.Г. Алексеев, И.Н. Семенов // Проблемы рефлексии. Современные комплексные исследования. -Новосибирск, 1987.-С. 3-13.
4. Семенов И.Н., Степанов С.Ю. Рефлексия в организации творческого мышления и саморазвития личности // Вопросы психологии. - 1983. - № 2. - С. 35 - 42.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КРЕАТИВТІ-ЖАСАМПАЗДЫҚ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

БАУБЕКОВА Нурсауле Алимхановна
Шымкент қаласы ФМБ НЗМ
География пәнінің мұғалім-модераторы
Шымкент қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада білім берудің жаңа сапасындағы инновация ұғымына талдау жасалады.Сонымен қатар қазіргі таңда оқушыға білім беру жаңа, тиімділігі жағынан ұтымды, оқушыны шығармашылық ізденіске жетелейтін технологиялар жайлы айтылады.

Аннотация

В статье анализируется новые инновационные подходы в образовании. В настоящее время невозможно творческое развитие учащихся без эффективных развивающих технологий способствующих рациональному мышлению ведущих к цели.

Н.Назарбаев: «Оқыту әдістемесі-инновациялық, ал білім беру технологиясы-креативті болуы тиіс»

«Рухани жаңғыру» - еліміздегі білім берудің бүтіндей жүйесінің айрықша «мүмкіндіктер кеңістігіне» айналуда. Бұл маңызды құжат білім беру ошақтарының тәрбие және идеологиялық жұмыстарын жүйелеуге кең мүмкіндіктер ашады. Табысты болудың ең іргелі, басты факторы білім екенін әркім терең түсінуі керек. Жастарымыз басымдық беретін межелердің қатарында білім әрдайым бірінші орында тұруы шарт. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді.Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты

мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, оқушының бойында шығармашылық ойлауды, бастамашылдықты дамытуға мүмкіндік жасау, тұлғаның үйлесімді дамуына қолайлы жағдай туғызу нәтижесінде оның өзіндік мүмкіндіктерін жоспарлы пайдалана білуіне қол жеткізу арқылы тұлға біліктілігін қалыптастыру. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға, кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту» деп атап көрсетілген. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін – өзі дамытып, оқу үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі. Сондықтан әрбір оқытушы - өз ісінің шебері, яғни жан-жақты ізденгіш жаңашыл болып, білім алушылардың білімге ықыласы мен қызығуын арттыру мақсатында сабақтың құрылымы мен әдіс тәсілдерін өзгертіп отыруы қажет. Сондай ақ, бұл әдістер оқушылардың креативті ойлау дағдысын дамытады. Мысалы, келесідегідей тапсырмалар беру барысында оқушылардың шығармашылығының дамуына ықпал етуге болады.

Суретті талдауға арналған аналитикалық жұмыс парағы

1-қадам.БАҚЫЛАУ
А. Суретті 2 минут ішінде зерттеңіз. Суреттен алған жалпы әсерді сипаттаңыз, содан соң оның жеке элементтерін зерттеңіз. Суретті жеке бөліктерге бөліп, оның әр элементін зерттеңіз
В. Суреттегі адамдар, нысандар және іс-әрекеттерді анықтау үшін төмендегі кестені қолданыңыз.

Сурет 1. Шай плантациясы.

2-қадам. ҚОРЫТЫНДЫ

Өз бақылауларыңыздың негізінде негізгі үш нәрсені көрсете отырып, суреттен қорытынды шығарыңыз.

3-қадам. СҰРАҚТАР

А. Бұл сурет бойынша қандай сұрақтар туындайды?
В. Оларға жауаптарды қайдан таба аласыздар?

Қазіргі мұғалім оқушының жеке тұлғасын қалыптастыруда креативтіліктің қандай маңызы барын жақсы түсінуі керек. Креативті ойлау оқушының өмір жағдайларына тың көзқараспен қарап, өзіне тиімді, қажетті болашаққа сенім артатын шешімдер қабылдай білуіне ықпал етеді. Креативтілікті қалыптастыру мәселесі көптеген ғалым, педагог-психологтардың еңбектерінде көрініс тапқан. Креативтілік – ең алдымен адам әрекеті. Креативті әрекет түрінде қарастыру адам дамуының мүмкіндігінің шексіздігін көрсетеді және оның өзін белсенді етуге бастайды. Креативтілікті қалыптастыру тұлғаның шығармашылыққа жетелейтін қабілеттері мен шығармашылық қызметі сапасын анықтайтын, жаңаны тану мен жасауға бейімделуге апаратын әрбір жеке тұлғаға тән интеллектуалдық үрдіс ретінде сипатталады. Креативті ойлауды үйренуге, үйретуге болады ма деген пікір болуы мүмкін. «Мен болады» деп айтқым келеді. Креативті ойлау қабілетін дамытуда география пәнін оқыту мәселесімен байланыстыру оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырады деп ойлаймын. Өйткені пәнді төменгі сыныптарда қызыға меңгерген оқушылардың жоғары сыныптарға барғанда, қызығушылықтары

төмендеп, селқостық пайда болатыны белгілі. Креативті оқыту әдістерін география пәнін оқытуда пайдалану оқушылардың креативті ойлау іскерлігін дамытумен қатар, оқу сауаттылығын, білімін арттыруға көмектеседі деп ойлаймын. Пәнге деген қызығушылықты ояту үшін мұғалім сабақта оқушының ойлау белсенділігін оятатын әдіс-тәсілдерді үнемі қолданып отыруы керек. Сондықтан сабақта қолданылатын әдістерді таңдағанда, сабақты жоспарлағанда, мұғалім оны оқушының қажеттілігі мен қызығушылығын дамытатындай етіп таңдап, іріктеп отыруы керек. Оқушы мұғалім дайындап әкелген материалды қабылдап алушыдан оны іздеп табушыға айналады. Жаңа тақырыпты оқушылар шығармашылық ізденіс үстінде өздігінен меңгеруі қажет. Сондықтан мұндай сабақтарда оқушылардың ынтасын, белсенділігін арттыру үшін оларға проблемалық тапсырмалар беріліп отырады. Тақырып бойынша жасақталған деңгейлік тапсырмалар жүйесі дамыта оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.Әрбір елдің технологиялық даму дәрежесі оның экономикалық қуаты мен халқының тұрмыс деңгейі ғана емес, сол елдің әлемдік қоғамдастықта алатын орны, басқа елдермен экономикалық және саяси ықпалдасу мүмкіндіктері, сондай-ақ ұлттық қауіпсіздік мәселелерін шешуіне де байланысты. Қазақстан мектептері үшін бүгінгі күні кең инновациялық ізденіс тән. Инновациялық мектепте жұмыс мазмұнын, біртұтас педагогикалық үрдістің оқу-тәрбиелік тетіктерін мұғалімдер ізденістер арқылы толықтырып отырады. Оқу мен тәрбие тетігі мұғалім мен оқушының өзара қарым-қатынасы – іскерлік ынтымақтастығы, бірлескен қызметтің сипатына тәуелді екендігіне көз жеткізуге болады.Жаңа технологияның басты мақсаты-өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру. Сабақ барысында сабақ беру мен оқытудағы жаңа тәсілдерді қолдануда «диалогтік оқыту» тәсілі де ерекше мәнге ие әдіс болып табылады. Әсіресе, орыс сыныптарындағы оқушылар диалог әдісін қолдана отырып, мысалы:талқылау, білімді бірлесіп құру, түсіну мен дағдыларды қалыптастыру арқылы білім алады. Әрбір сабақта оқушыларға сұрақтар қою арқылы, тақырып бойынша өз ойларын айтуға мүмкіндік беріледі. Өзара талқылау арқылы, олардың бойында креативті ойлардың болатындығын, бір - бірінің түсінуіне көмектесетінін көруге болады.Сұхбаттасу арқылы өз ойларын дәлелдеуге тырысады.Бұл оқушылардың қандай деңгейде екенін түсінуге көмектеседі. Диалогтік тәсілдің оқушылардың ашылуына, ойын жеткізуіне, сөздік қорының молаюына көмектесетінін түсіндім. Ендеше, оқушылардың өзара әрекет дағдыларын дамытудың бір тәсілі - топтарға берілген ортақ проблемалар арқылы түйінді шешімге келетіні анықталды. Оқушыларды көбірек ойынға, бірлескен жұмысқа бағыттағанда ғана балада креативті ойлау дағдысы дамып, шығармашылықпен жұмыс істеуге дағдыланады. Шығармашылық тапсырмалар оқушыларға зақым келмейтіндей және мәжбүрлемей, оқушының шынайы білімінің тереңдігін көрсетеді. Олар оқушының креативті ой-санасын дамытып ойлануды үйретеді. Сондықтан сабақ барысында «ойлап табыңыз», «құрастырыңыз», «салыстырыңыз», «түзетіңіз», «дәлелдеңіз», «жинақтаңыз», «мағынасына қарай бөліңіз» деген тапсырмаларды ұсынуды қажет етеді. Жүсіпбек Аймауытов айтқандай, «Мұғалімнің айналысатыны – үнемі қозғалып, өзгеріп, өркендейтін тірі адам болғандықтан, біркелкі әдістен табан аудармай, шектеліп қалуға болмайды. Сабақ беру үйреншікті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер». Мектеп қабырғасында оқушы білім стандартына сәйкес білім алумен қатар ғылым көкжиегіне көз жіберіп, зерттеу мен зерделеуді саралап сараптауды үйрене бастауы тиіс. Бүгінгі күні өте қабілетті, дарынды балаларды іріктеп, олардың дамуына жағдай жасау - кезек күттірмейтін іс. Бала қабілеті мен дарынын толық ашу тек бала үшін ғана емес, ең алдымен, қоғам үшін маңызды.

Осы кезеңдердің ұтымды өткізілуі төмендегідей нәтиже береді:

- оқушылар басқалармен қарым – қатынас жасай біледі;
- басқаларды тыңдап кез келген жауапқа сыйластық, түсіністікпен қарайды;
- өз ойын топ алдында ашық айтып, қорғай біледі;
- керек кезде өз көзқарасын өзгертуге үйретеді, дамуын қамтамасыз етеді;
- оқушының өз мотивациясы өзгереді;

Мұғалім сабақта әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып, балалардың ұсыныс-пікірлерін еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әдіс-тәсіл көмегімен өткізген әрбір сабақ оқушылардың ойлауына және қиялына негізделіп келеді, баланың тереңде жатқан ойын дамытып, оларды сөйлеуге үйретеді. Түрлі әдістемелік тәсілдер пайдалану арқылы қабілеті әр түрлі балалардың ортасынан қабілеті жоғары баланы іздеп, онымен жұмыс жасау, оны жан-жақты тануды ойлап, оқушылардың шығармашылық деңгейін бақылып отыру - әрбір мұғалімнің негізгі міндеті . Шығармашылық тұлғаның, дарынды оқушының ерекшелігі неде? Шығармашылық тұлға, яғни жас дарын жасының ерекшелігіне, қызығуына қарамастан өзгелерден даралылығымен, табандылығымен, шұғыл шешімділігімен, өз күшіне деген сенімділігімен, сезім ұшқырлығымен, өз бетімен жұмыс істеуге деген құштарлығымен, асқан шабытымен ерекшеленеді. Ендеше, оқушы шығармашылығын дамытудың мазмұны, әдіс-тәсілі қандай? Оқулықтарды берілген тапсырмалардан басқа шығармашылықты дамытудың басты нысанасы ретінде төмендегідей жұмыстарды жүргізуге болады:

- өздігінен бақылау жүргізу;
- қарапайым тәжірибелер жасау;
- эксперимент қою;
- мәтінмен, сызбамен, суретпен, диаграммамен жұмыс істеу;
- модельдеу;
- жекеден жалпыны шығару;

Қорытынды

Бүгінгі заман талабына сай бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеуде оқушыларға қажетті білімді меңгертудің тиімді жолдары мен әдіс-тәсілдерін іздеу,сол талапқа сай болу әр ұстаздың міндеті. Дарынды, білімді жастар ғана Егеменді еліміздің ертеңін баянды етіп, қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуына үлес қоса алады. Сондықтан оқушыға мұғалімнің берген білімді, іс – әрекет тәсілдері мен бағалау өлшемдерін қамтитын қоғамдық және ұжымдық тәжірибе тағылымдарын игеріп қана қоймай, оны әрі қарай өзінің белсенді, нысаналы, зерделі креативтілік іс – әрекетімен сабақтастыруға тиіс. Инновациялық оқыту арқылы креативтілікті қалыптастыру – жеке тұлғаның сапалық қасиетін дамытатын, рухани құндылықтарды игерудің бірден – бір жолы. «Кез-келген адам басқалардың және оның білімін кемеліне келтіруіне көмектеспесе, өзінің де білімін кемеліне келтіре алмайды» Чарльз Диккенс деген сөзімен қорытындылаймын. Өзіміз, өз қолымызбен , өз қиялымызбен жасай білейік.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, Алматы. 2008. 6-б
2. Қазақстан Республикасында 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту Тұжырымдамасы. Астана. 2004. 3-4 б.
3. Н.Ә. Назарбаев."Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру"
4. М.Жұмабаев. Педагогика. Алматы. Ана тілі, 1992. 160-б
5. "Интеллектуалды ұлт - 2020" .// Қ.М, 01 акпан , 2010 ж.

ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА КЕЙС СТАДИ ӘДІСІНІҢ МАҢЫЗЫ

БЕЙСЕНБАЕВА Ажар Какимовна,
БАЙБОЛТАЕВА Н.А.
Қазақ Ұлттық аграрлық университеті
«Гидротехника, мелиорация және бизнес» факультетінің
«Есеп, аудит және қаржы» кафедрасының аға оқытушысы,
экономика ғылымдарының кандидаты
Алматы облысы, Қаскелең қаласы
Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада жоғарғы оқу орнындарындағы студенттерге білім берудегі қолданылатын оқу әдістерінің бірі кейстік әдісті қарастырған. Оқу үрдісіне кейстік әдісті қолдану бүгінгі күні өте өзекті. Кейстік технология оқыту әдісі – белгілі бір жағдаймен байланысты болғандықтан оқытушы нақты материалдар мен ресурстармен қамтамасыз етуі шарт. Кейс әдісті тұжырымдау бойынша қарастыратын болсақ, онда оқу материалдарының студенттерге берілетіні жағдай түрінде, ал оның қорытындысы өз беттерімен мақсатты түрде ақпарат жинап белгілі бір шешім қабылдау нәтижесінде әртүрлі көзқарас арқылы талдау және шешім қабылдау, процеске бақылау жасаумен қатар нәтижесін жинақтау кейстің типтеріне сәйкес орындауы қажет.

Түйін сөздер: кейс, оқыту технологиясы, мәселелер, нақты жағдай, ұйымдастыру кезеңі

Аннотация

Данная статья посвящена рассмотрению метода кейсов, который выступает как активный метод, применяемый для обучения студентов высших учебных заведений. Внедрение учебных кейсов в практику высших учебных заведениях в настоящее время является весьма актуальной задачей. Кейсовая технология (метод) обучения – это обучение действием. Сущность кейс-метода заключается в том, что учебный материал подается студентам в виде проблем (кейсов), а знания приобретаются ими в результате самостоятельного осуществления целеполагания, сбора необходимой информации и ее анализа с разных точек зрения, выдвижения гипотезы, выводов, заключения, самоконтроля процесса получения знаний и его результатов.

Ключевые слова: кейс, образовательная технология, проблемы, конкретная ситуация,этапы организации

«Қазақстан – 2050» Стратегиясында сапалы және заманауи білім беру жүйесін құру алдыңғы қатарлы мақсаттардың бірі ретінде білім беру жүйесін жаңғыртудың табыстылығы оқытушылардың кәсіби біліктілігі және жауапкершілігімен анықталатындықтан көрсетілетін қызметіне айрықша мән беріледі.

Елбасы Н.Ә Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында білім беру жүйесінің қазіргі жағдайына жаңғыру қажет, яғни күнделікті экономикалық жағдайды ескере отырып білім беруде инновациялық технологияларды енгізу есебінен, оның бүгінгі күнгі шаралармен тығыз байланыстарына ерекше назар аудару керектігін атап көрсеткен. Бұл үрдіс студенттерге білім берудегі қажетті құзыреттіліктермен қамтамасыз ететін ЖОО оқытушыларының біліктілігін арттыру мәселесінің өзекті екендігін негізге алады.

Студенттерге теориялық білім беру арқылы кәсіби бағытқа баулу нарықтық бәсекелестікте инновациялық жағдайда үлкен жылдамдықпен бір бірімен алмасып отырған ұйымдар жұмысына етене араласуға машықтануға септігін тигізеді. Яғни, экономикалық мамандықтар бойынша талап қоюдың өзектілігі уақытша ресурстар, ақпараттық ағым тапшылығы және анықталмаған жағдайда басқарушылық шешім қабылдау мүмкіншілігін

анықтауға бейімдеу. Сонымен қатар оқу үрдісі арқылы топпен жұмыс істеу және коммуникативтік шеберлікке үйрену басты мақсат. Экономикадағы инновациялық тың өзгерістер мен ғылымның орнының маңыздылығының артуы кәсіби біліктілікті жоғарлату үшін жаңа ізденістер мен заманауи қажеттіліктерге жауап беретін білім үрдісін ұйымдастыру әдістерін талап етеді.

Ақпараттық және коммуникациялық технологияның дамуы оқу үрдісін ұйымдастыру барысында студенттердің ақпаратпен қамтамасыз етілу мүмкіншіліктерін арттырып отыр.Осы ретте студент пен оқытушының ролі ауысып оқу материалдарымен қамтамасыз ету белсенді түрде қамтылады. Оқытушы үшін оқыту үрдісінің маңыздылығын арттырып студентпен қарым қатынас жасау аясы кеңейеді. Теориялық білім беру мен оқыту әдістері педагогикалық технологиямен де ақпараттық мүмкіншіліктің оқу орнындағы ролін арттырады. Яғни қарым қатынастық моделін жасау арқылы көрсетеін болсақ төмендегі 1 суретте көрсетілген сызба арқылы қарастыруға болады.

Педагогикалық технологияны оқу үрдісінде мақсаты пайдалану арқылы бүгінгі күнгі еңбек нарығына қажетті маман дайындау үшін білім мен құзіркеттілігін қалыптастыру арқылы оқытудың нәтижесін айқындауға болады. Оқытуда теориялық білімді белгілі бір шаралармен байланыстыру арқылы тереңдетіп оқыту және үйрену арқылы меңгеру кәсіби деңгейін жоғарлатып машықтандырады. Сондықтан студенттерге білім беру ұшін қолданылатын педагогикалық технология оқытудың жоспарлы нәтижесі мен оның үрдісін сипаттау арқылы мақсатқа жету үшін қолданылатын барлық жеке тұлғалық, құралдық, әдістемелік тәсілдердің жүйелі жиынтығы мен қызмет көрсету тәртібі.

1 сурет. Оқыту үрдісіндегі оқытушы мен студенттің байланысы

Педогогикалық технология ретінде кейс стади (case-stady) әдісін қарастырсақ, кейс сөзі ағылшын тіліннен - оқиға немесе жағдайды талқылау деген түсінікті білдіреді. Оның атауы жеке оқиғаның нақты жағдайын техникалық талдау нәтижесін білдіруі мүмкін:

Біріншіден бұл технологияның негізінде нақты жағдай мен оқиғалардың анықтауда қолданылады. Талдау мақсатында қарастырылған оқиға нақты өмірдегі жағдайды көрсетуі керек;

Екіншіден, зерттеу нәтижесі бойынша шешім қабылдауды оған қатысты мәселелер, туындаған тікелей немесе жанама қиындықтар, қарама-қайшылық, жасырын тапсырмалар болуы қажет:

Үшіншіден кейспен жұмыс істеу үрдісінде талдау жасаушылар қосымша ақпараттармен қамтамасыз етілуі шарт. Нәтижесінде жеке көзқарасы мен пікірін, қорытындысын, мәселелі жағдайдың шешімін және бір ғана емес көптеген шешімдерін табуы мүмкін.

Аталған педагогикалық технология негізі интерактивті болғандықтан студенттер көлденеңі бойынша бетпе-бет қарым-қатынаста болады, сонымен қатар студенттердің

белсенділігін, ынтасын, жауапкершілігін арттыруға ықпалын тигізеді. Алайда, бұл тәсілдің ең бастысы ол оқу аясында бағытталған және оның кәсіби біліктілігі, теориялық білімін ұштастыру мәселелерінің шешімін табуы, қызығушылығы нәтижесінде ықпалдылық туындайды. Мәселен нағыз инновациялық технологияларға сәйкес теориялық білімі және оқу үрдісі жеке тұлғалық емес, ол студентті құзіреттілігін арттырудың басты құралы екендігін білуіміз шарт. *Демек* case-study әдісін интерактивті оқыту әдісі деп танып оған біріктірілген әдістер, көлемі мен оны көрсету, жасау үдерісі, жұмыс істеу технологиясы деп танимыз.

Кейс стади (case-stady) әдісі бүгінгі күні жаңа технология емес, яғни пайда болу тарихына үңілсек Гарвард бизнес мектебінен 1909 жылдары бастау алғанмен тек 1921 жылы кейстер жинағы жарық көрген болатын. Онда арнайы жоба бойынша студенттер тапсыралар орындап нәтижесінде анықталған мәселелердің шешімін табу жолдарын анықтау арқылы ұсыныстарын баяндаған. Бүгінгі күні кейстік әдіс ауқымы кеңейіп шетелдік оқу орындарының бсты педагогикалық технологиясына айналып отыр. Дегенмен осы әдісті қолданатын оқытушылардың басты мақсаты – нақты сәйкестендірілген материалдар жинау болса, студенттер қойылған міндеттерге сәйкес мәселелерді шешу жолдарын ұсына отырып басқа тұлғалармен іс әрекетті талқылау. Демек, оқытушы орындаушы студенттермен кейсті орындау мақсатында пікір алмастырып белгілі бір мақсатты бағытты таңдауы тиіс. Сонымен қатар теориялық аспектілерді түсіндіріп қолданатын әдебиеттер мен нормативтік актілерді негізге алу қажеттігін ескертуі шарт. Кейсті орындау барысындағы студенттердің білімін тексеру оқытудың дидактикалық қағидаларына сәйкес жүргізіліп бағаланатындықтан. оған қойылатын талаптар келесідей ерекшеленеді:

- объективтілік – қойылған талаптар бойынша әрбір студенттің біліміне сәйкес нақты бағалау бойынша жағдай жасау;
- бағалау негізі – ақпараттың шынайылығы;
- бағалау тәртібіне келісім.

Жалпы орындалған кейс тапсырмасының бағалану реті студенттердің тапсырмаға қосқан үлесі мен орындау деңгейіне дейін жинақтаған балмен бағалау. Осы сәтте оқытушының бағалау шарасы үлкен маңызға ие. Себебі, әрбір студенттің белсенділігі, мақсатқа жету деңгейі, ойлау өресі мен баяндау жағдайы да ескерілуі шарт. Осыған байланысты кейс әдісімен тапсырма орындау күрделі үрдіс екендігіне тоқталсақ, оқытушының да және студенттің де дайындық деңгейін анықтауға болады. Гарвард бизнес мектебі оқу үрдісінде кейс әдісін қолданудың 4 типін ұсынған. Төмендегі кестеде қарастырылған белгілер бастама деңгейі мен оқытушы белсендігі, студенттің жағдайларды шешудегі пікірі мен көзқарасының маңызы, жауапкершілігі мен шешім қабылдау нәтижесіне байланысты нақты бөлінгені – проблемалық жағдайдың құрылуынан бастап қорытынды шешімге келгенше типтері бойынша бөлінген. Бұл типтерді негізге алып оқыту мақсаты бойынша проблемалық жағдайды анықтау және дайындау сипаттамасы мен қорытындылау арқылы студенттердің білім деңгейіне сәйкес ынталандыру және белсенділігі мен қабылдау санатына байланысты орындаған жұмысын бағалауға мүмкіншілік туады.

1 – кесте. Кейстің типтері бойынша орындау сипаттамасы

Кейс типтері	*Проблемалық жағдайдың анықтауы*	*Кейсті дайындау сипаттамасы*	*Таңдау жасау, қорытынды шешім*
1.Оқыту (Case-stated method). *Stated - белгіленген, тіркелген*	Оқытушы тапсырма беру арқылы	Оқытушы кейс дайындауда кейс құрамындағы 2-3 дайын нұсқасын қарастырып проблема бойынша шешім қабылдау	Студенттерге өз пікірлерін білдіріп және оның нәтижесін оқытушы өзі таңдап түсіндіре отырып студенттердің пікірін талқылайды

2.Талдамалық (Case-incident method). *Incident - өзіне тән, байланысты*	Оқытушы тапсырма беру арқылы	Оқытушы кейс дайындауда кейс құрамында бірнеше нұсқасы және қарастырып отырған проблема бойынша ақпараттар болуы	Студенттер оның нұсқасын таңдау және дайын кейстің материалдарына сүйене отырып шешім негіздеу
3.Эвристикалық (Case-problem method). *Problem - проблема, проблемалық жағдай*	Оқытушы және студенттер нақтылайды	Оқытушы бастапқы кейсті дайындайды, қажет болған жағдайда толықтырады және кейс құрамында қарастырылған проблема бойынша ақпараттық көздерін қамтуы және кейбір шешімдер нұсқасында көрсететін мысалдар және т. б болуы	Студенттер негізгі шешіміне сүйене отырып, дайын кейске материалдар құрайды. Пікірлерін негіздеу үшін кейсті жаңа ақпаратпен толықтырады
4.Зерттеу (Case-study method). *Study- зерттеу*	Оқытушы проблемалық бағытты, ал студенттер өз бетінше проблеманы жою міндеттемелерді орындайды	Оқытушы бастапқы кейс дайындайды, сонымен құрамында қарастырып отырған проблема бойынша ақпараттық мәтін болуын қадағалайды	Студенттер өз шешімін негіздеу үшін көзқарасын дәлелдейді, толықтырады немесе байланысты шешімдер қабылдап, жаңа кейс дайындайды

Сонымен қатар, кейстің типтеріне сәйкес оқыту үрдісінде студенттердің жаңа деңгейге көтеріліп, зерттеліп отырған және қосымша сұрақтар бойынша кейс жасауға мүмкіндік туындайды. Нәтижесінде студенттер авторлық зерттеу нәтижесін шығарып, жобалау мүмкіндігін қалыптастырады.

Кейс әдісін оқу үрдісінде қолдануда оқытушы мен студенттер бірігіп талқылау арқылы жағдайды шешу жолдарын анықтайтындығы орындаған жұмыстың маңыздылығын ашып нәтижесінің мақсатты орындалуына кепілдік береді. Дегенмен бұл тұжырым Гарвард бизнес мектебінің профессоры Р.Мерри пікірінше, яғни ол бұл әдістің пәнді оқытудағы студент бірнеше кейсті орындауда әртүрлі комбинацияларды пайдалану арқылы бір шешімге келуі тиіс деген. Демек оның ойы әртүрлі жағдайды студент терең түсіне отырып ойлау қабілетін дамыта басқару тетіктерін жете түсінуі қажет екендігінде.

Қортындылай келе тұжырымдайтын болсақ, кейс-технологиямен оқыту студенттің құзіреттілігін келесідей тұрғыда дамытады:

- өзекті мәселелерді анықтау мен талдау;
- өз ұстанымын нақты айқындау және аргументтеу;
- вербалды және вербалды емес ақпараттарды талдау, қабылдау, пікірлесу;
- нақты жағдайларға және нақты ақпараттарға сүйене отырып шешім қабылдау.

Кейс- технологияның көмегі:

- шешім тек біреу ғана болмайтындығын түсіну;
- өзінің күшіне және өзіне сенімділігін жоғарылату, өз көзқарасы мен пікірін, ұстанымын қорғау;
- өзін-өзі ұстаудың мақсатты қабілеттерін дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.ҚР Президентінің «Қазақстан 2050» стратегиясы. «Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауы - 21 желтоқсан 2012 жыл.

2. ҚР Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы – «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» 10 қаңтар 2018 жыл.

3. Прозументова Г.Н. Изменения в образовательных учреждениях: опыт исследования методом кейс – стадии /- Томск, 2003.

4. Козина И.М. Case study: некоторые методические проблемы // Рубеж.- 2007.- № 10-11.- С. 177-189.

5. Михайлова Е.И.,Кейс и кейс-метод: общие понятия//Маркетинг.- 2005.- №1.
6.Смолянинова О.Г. Инновационные технологии обучения студентов на основе метода Case Study//Инновации в российском образовании: сб.- М.: ВПО, 2000.

ПРОЕКТНЫЙ МЕТОД ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ И ЕГО РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ ОБРАЗНОГО МЫШЛЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИСКУССТВУ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

БЕЙСЕНОВА Мира Сембаевна
Назарбаев Интеллектуальная школа
химико-биологического направления
учитель искусства,
магистр «изобразительного искусства и черчения»

Аңдатпа

Иновациялық технология арқылы оқушылардың бейнелі ойлауын қалыптастыру, оларға бастапқы идеялар ұсынуға көмектесетін арнайы психологиялық-педагогикалық жағдай жасау болып табылады. Олар көркемдік өнімді одан әрі енгізу үшін ақпаратты талдау, интеграциялау және синтездеу дағдыларын дамытады, зерттеу жұмыстарына үйретеді. Қазіргі заманғы өнердің интеграциялық процестері кеңеюге, көркемдік білім беру жүйесінің динамикасына, инновациялық нысандар мен әдістерді енгізуге алып келеді.

Кілтті сөздер: білім беру технологиялары, дизайн, кәсіби оқыту, бейнелі ойлау, интеграция, жобалау әдісі.

Аннотация

Формирование образного мышления школьников средствами инновационных технологий заключается в создании специальных психолого-педагогических условий, которые будут способствовать формированию у них проблемного видения и способности к выдвижению оригинальных идей. Научат исследовательской деятельности, и преодолению инерции мышления, разовьют умения анализировать интегрировать и синтезировать информацию для дальнейшего ее воплощения в художественном продукте. Интеграционные процессы в реалиях современного искусства приводят к расширению, динамике системы художественного образования, внедрению инновационных форм и методов.

Ключевые слова: учебные технологии, дизайн, профессиональная подготовка, образное мышление, интеграция, проектный метод.

Современные тенденции развития общества диктуют нам новые возможности в сфере образования, поэтому в современной системе образования необходимо использовать педагогические инновации и в сфере художественного образования. Рассматривая новые педагогические технологии (такие, например, как проектные методы обучения, интерактивные методы, информационные технологии обучения), современный педагог должен понимать, какие же технологии наиболее эффективно применять на предмете «Искусство» в среднем школе с целью развития образного мышления у школьников.[1] Процесс историко-культурного становления системы художественного образования в Казахстане отражает принципы формирования художественной культуры в целом. На протяжении многих веков шло накопление опыта, совершенствование методов и форм обучения в каждом из видов искусств. Такая относительная самостоятельность образования в области музыкального, театрального и изобразительного искусства неизбежна. Ведь

стремление к специализации, дифференциации - один из краеугольных камней развития знания. Однако знанию, в равной степени, присуща и другая тенденция - к интеграции.[2] До недавнего времени художественное образование в Казахстане было в стороне от указанного интегративного процесса. Тем не менее, сама художественная культура, искусство, особенно искусство XX в., дает многочисленные примеры межвидовой, внутривидовой, межродовой, межжанровой, формообразующей интеграции. Ретроспективный и актуальный опыт интеграции искусств обуславливает необходимость определения новых форм и выработки новых методов в художественном образовании.

В средних школах дисциплина «Искусство» заложена в учебном плане 1-го по 9 класс. Основной **целью** дисциплины является выработка у школьников сознательного подхода к творческой работе в любой сфере художественного творчества, будь то создание образа в сфере дизайна интерьера, костюма, графического дизайна, а также в сфере индустрии красоты и рекламной деятельности, при работе в декоративно-прикладном искусстве, а также в направлении станковой живописи. Это получение ими знаний в области художественного формообразования. Очень часто развитие у школьников эстетического вкуса, опирается на интуитивное отношение к творческому процессу вообще и к красоте в частности. Результатом прохождения дисциплины «Искусство» является формирование творческого процесса как двуединого, построенного на логике, знании основ, правил и закономерностей изобразительного искусства и интуиции. **Педагог по «Искусству» должен ставить перед собой задачу** освоения обучающимися метода решения простых композиционных учебных формальных задач. Этот метод сочетает в себе выражение принципов формообразования и живого композиционного творчества, выражающего индивидуальный вкус и почерк школьников. Целью решения композиционных задач является получение общего художественного результата. Изучение и использование на практике приемов и принципов построения художественного произведения формируют и развивают творческое начало личности школьника, его образного мышления, как основы его индивидуального видения и креатива. Применение проектных методов обучения, интерактивных методов, информационных технологии обучения на практике в процессе создания и коррекции визуального образа является основой для освоения школьниками азов творчества в области декоративно-прикладного искусства, живописи, графики, дизайна, рекламы. В процессе изучения дисциплины школьник начинает понимать основы композиционно-художественного формообразования во всей его сложности, многообразии и целостности одновременно, проектировать и создавать композиции с учетом разумной экономии художественных средств, достигая максимума выразительности.

Дисциплина «Искусство» является базой, фундаментом для развития творческой индивидуальности и оригинальной личности будущего художника любой сферы. Знания, навыки, умения в этой области являются основой для формирования художественно-образного мышления, творческого видения, креативности, оригинальности школьника. Учитывая, что современные тенденции развития общества диктуют нам новые возможности в сфере образования, необходимо использовать педагогические инновации в сфере художественного образования. Безусловно, и интерактивный метод обучения, который можно активно применять в теоретическом курсе предмета «Искусство», может дать эффективный результат; и использование информационных технологий в обучении говорит только о положительных результатах. Образное мышление – это создание образов и оперирование ими в процессе решения задач. Реализация этой функции обеспечивается специальным механизмом представления, направленным на видоизменение, преобразование уже имеющихся образов и создание новых образов, отличных от исходных.[3] Таким образом, творческие задачи, которые решает школьник в процессе обучения, неразрывно связаны с его представлениями, воображением, образным мышлением. Проектный метод обучения может давать широкие возможности для развития необходимых качеств личности будущего творца.

Представим такой метод обучения на конкретном примере. Предположим, клиент (директор школы) заказывает у компании, которая занимается росписью стен (группа школьников 9-х классов, участвующих в проекте), проект по росписи фойе школы с его последующей реализацией. Группа «художников» во главе со своим «креативным директором», разрабатывает полностью этот проект от начала – процесса эскизирования и утверждения проекта, и до конечного результата – росписи фойе. В данном проекте каждый участник может реализовать свои способности и навыки творческой деятельности. Для превращения проекта в жизнь, необходимо пройти все творческие этапы. Команда должна разделиться на группы. Первая группа исследует объект и производит замеры (высота, ширина, периметр объекта и др. замеры). Вторая группа работает над выполнением эскизов. При таком распределении групп необходимо выделить лидера, который ищет интересные идеи для сюжетов росписи, его цветовой гаммы и подачи в целом. Всю работу групп, безусловно, ведет преподаватель, который координирует и направляет действия рабочего коллектива. В результате слаженной работы, где у каждого есть свои обязанности и ответственность, группа достигает результата на данном этапе работы. Готовы эскизы, разработки для реализации росписи. При встрече заказчика и исполнителя обсуждаются и утверждаются выполненные эскизы. После чего группа готова к реализации проекта. К этому этапу приступают все члены коллектива рабочей группы. Для применения своих профессиональных навыков, знаний и умений, которые школьники получили в процессе обучения классных занятиях, участники проекта берутся коллективно за роспись фойе для собственной школы. На реализацию проекта заказчик дает определенное время и назначает дату сдачи заказа. Тем самым участники проекта готовятся к реальным условиям в профессиональной деятельности, которые их ждут после окончания учебного заведения.

В наше статье, мы рассматриваем применение педагогических инноваций в формировании образного мышления. Отмечаем, каким образом проектный метод обучения этому способствует. Описывая конкретный проект, мы распределили в нем все роли между участниками проекта. Для успешной и продуктивной деятельности на каждом этапе, школьнику необходимо применить не только теоретические знания в области художественных технологий, но и включить весь свой творческий потенциал. Так как все участники работают в связке, каждый из них должен понимать свою степень ответственности. И невыполнение своих задач работы ведет к невыполнению дальнейших задач так, что может пострадать работа всего коллектива в целом. Например, на этапе задумки и идеи росписи фойе в целом, необходимо подключить воображение, образное мышление, творческое видение, чтобы представить, как будет выглядеть фойе с росписью. На этапе эскизирования необходимы те же качества. Таким образом, знания, навыки и умения, которые получает школьник на предмете «Искусство» на классных занятиях, включающие в себя умение создавать форэскизы, составлять колористические подборки для эскиза, эскизирование в графике и в цвете, использование стилизации и трансформации, создание декоративного изображения, а также владение профессиональной терминологией – просто необходимы в процессе дальнейшего развития. Делая выводы о вышесказанном, можно говорить о том, что проектные технологии в художественном образовании помогают реализовать проблемное обучение как активизирующее и углубляющее познание, позволяющее обучать самостоятельному мышлению и деятельности, системному подходу в самоорганизации, дающее возможность обучать групповому взаимодействию. В решении проблем и задач, которые возникают в процессе работы над проектом, школьники учатся применять воображение, развивая креативность, оригинальность и образное мышление. Все эти качества будут просто необходимы в профессиональной деятельности вне учебного заведения. Сама жизнь, современные социокультурные условия, интеграционные процессы в искусстве обуславливают, востребуют инновационные подходы к организации художественного образования. Если рассматривать систему художественного образования в целом (школа - среднее специальное учебное заведение - вуз), то в ней может присутствовать не только традиционное классическое разновидовое (в соответствии с

разными видами искусства) дифференцированное образование, но и инновации, базирующиеся на практике художественного синтеза искусств. Всегда есть выбор, на каком материале и как воспитывать.

Современное искусство «многоканально», соответственно «многоканальным» должно быть и художественное образование.[4] Современное образование в средней школе должно обеспечиваться на новом уровне, обобщающем и синтезирующем знания, образование становится инновационное по смыслу (содержанию) и форме подачи материала (технологиям). В связи с вышесказанным можно сделать следующий вывод: такие реалии современной художественной культуры дают основания для инновационного расширения возможностей системы художественного образования.

Список литературы:

1. Гуслова М.Н. Инновационные педагогические технологии: учеб. пособие для студ. сред. проф. учеб. заведений. М.: Академия, 2010.
2. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования. М.: Школа-Пресс, 2004.
3. Бродягин В.А. Мышление формой // Педагогика. №4. 2004: Периодическое издание / В.С Лазарев, Б.П Мартиросян. Педагогическая инноватика: объект, предмет и основные понятия. С. 12–14.
4. Гузеев В.В. Образовательная технология XXI века: деятельность, ценности, успех. М.: Центр «Педагогический поиск», 2004.

РАБОТА НАД СРЕДСТВАМИ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ В КЛАССЕ ФОРТЕПИАНО

БЕЙСЕУОВА Бакытгуль Сейсеновна
Жамбылский гуманитарный колледж имени Абая
Преподаватель, концертмейстер
г.Тараз, Казахстан

Аңдатпа

Мақала фортепианоға арналған шығармаларды орындау барысында олардың мәнерлілігін айқындау мәселелеріне арналған. Одан өзге, ырғақ және динамика, ладтық бояу сараптамасы, шығармалардың бейнелік драматургиясын құрастыру, ассоциация және ойлау көкжиегін дамыту мәселелері жеке қарастырылғын.

Аннотация

Статья посвящена работе с учащимся над выразительностью исполнения при разучивании фортепианных произведений. Отдельно рассматриваются такие проблемы, как работа над ритмом и динамикой, анализ ладовой окраски, выстраивание образной драматургии произведения, привлечение ассоциаций и развитие воображения.

Владение искусством передачи оттенков и нюансов чувств и настроений лежит в основе выразительной игры на фортепиано. Элементы, из которых складывается музыкальный образ, известны, как средства музыкальной выразительности. Это мелодия, ритм и метр, темп, динамика, лад и тембр. Преподавателю важно вооружить учащегося навыками анализа данных элементов в нотном тексте произведения и методикой работы с каждым из них.

На начальном этапе обучения необходимо обратить внимание на выразительную роль темпа и динамики, как наиболее видимых и слышимых в создании образа. Это наиболее легко поддающиеся анализу и слуховому восприятию элементы музыкальной

выразительности. Объясняя значение темпа в произведении, желательно дать учащемуся прослушать и обсудить ряд музыкальных пьес в контрастных темпах. Говоря о медленных темпах, следует упомянуть о существовании жанра Адажио, непосредственно связанном с темповым термином. Яркие примеры – Адажио из балетов П.Чайковского «Щелкунчик» и «Лебединое озеро», знаменитое «Адажио» Альбинони в исполнении популярных певцов: Лары Фабиан, Сопрано Турецкого, Димаша Кудайбергенова. Медленные темпы связаны с образами сосредоточенности, печали, созерцания. Говоря о быстрых темпах желательно привести примеры программных пьес, таких как «Вечное движение» Паганини, кюи «Адай» и «Сарыарка» Курмангазы, «Полет шмеля» Н.Римского-Корсакова, обратив внимание учащегося на легкость звучания коротких и быстрых звуков, создающих образы полета, стремительности, простора. Следующим этапом станет восприятие произведений с яркой сменой темпов и, соответственно, художественных образов. Хороший пример – вальс Евгения Доги к фильму «Мой ласковый и нежный зверь». Мелодия вальса, представляющая собой восходящее движение по звукам тонического трезвучия, вначале звучит медленно и затаенно. Постепенно темп ускоряется, и новая тема проводится уже в быстром темпе, как затягивающий вихрь страсти и упоения. Возвращение первоначальной темы знаменуется резкой сменой темпа с Allegro на Moderato. Произведение очень эмоциональное и запоминающееся, оставит в памяти учащегося яркий образ контраста темпов в рамках одной пьесы.

Говоря о ладовой основе музыкального произведения, не следует ограничиваться связью окраски лада с эмоциональными антиподами «весело-грустно». Мажор может быть суровым, жестким, отчаянным, пасторальным. Приведем примеры нетипичных образов мажорного лада. Ария Орфея из оперы К.Глюка «Орфей и Эвридика» со словами «Потерял свое я счастье» звучит в тональности До мажор. И добиться передачи скорби и печали можно только с помощью исполнительских средств: выбора правильного темпа, особого звукоизвлечения, динамики. Другой пример – сцена ссоры Ленского с Онегиным в опере П.Чайковского. Вся сцена исполняется в мажорном ладу, воплощая высшую степень отчаянья, эмоционального накала, страсти, на что, вероятно, по мнению композитора, мягкий, интимный минор не способен. Следовательно, анализируя ладовую основу произведения. Нужно постараться уловить, какую образную цель преследовал композитор. При этом, нужно стремиться поощрять учащихся на поиски различных интерпретаций, различных исполнительских версий. Приведем любопытный пример полярно противоположных раскрытий образов в известной пьесе Л.Бетховена «Весело-грустно». Пьеса сама по себе содержит своего рода исполнительскую загадку. Она написана в простой трехчастной форме с ярко контрастной серединой. Крайние части звучат в тональности до мажор, при этом движение стаккато восьмыми и четвертями. Средняя часть написана в тональности до минор, но движение, по сравнению, с крайними частями, в два раза быстрее, так как преобладают шестнадцатые длительности. Это непривычное для слуха сочетание, когда мажорная тема звучит в умеренном темпе, а минорная – в оживленном, вызвало различные прямо противоположные интерпретации. Ряд исполнителей смягчает мажорную тему, придавая ей черты пасторальности и меланхоличности, в то же время подчеркивая оживленность и стремительности минорной середины, что образует драматургию «грустно-весело-грустно». Другие пианисты, напротив, делают акцент на staccato крайних частей, выводя на первый план скерцозность и танцевальный характер темы, стремясь в минорной середине отразить романтический порыв и печально никнущие интонации вздоха, что порождает сюжет «весело-грустно-весело». Оба варианта исполнения, несмотря на противоположность художественного решения, имеют право на существование. Данная пьеса может стать хорошим упражнением в попытках передачи различных эмоциональных наклонений.

Большое значение имеет работа над динамическими оттенками. В распоряжении пианистов есть много замечательных образов, связанных с конкретной динамикой. Назовем некоторые из них. Вальс И.Штрауса «На прекрасном голубом Дунае» начинается с

сопоставления кантиленной восходящей фразы по звукам тонического трезвучия на динамике *mf* и ответных мотивов в верхнем регистре на тихом звучании, как далекое эхо. Хорошо, если данный контраст «громко-тихо» попытается объяснить сам учащийся, найдя соответствующие варианты образов. Переложение для фортепиано великолепной пьесы Э.Грига «В пещере Горного Короля» дает возможность потренироваться в создании медленно нарастающего крещендо от *pp до fff*.

Большим диапазоном выразительных возможностей обладает музыкальный ритм. «Ритм музыкального произведения часто и не без основания сравнивают с пульсом живого организма. Не с качанием маятника, не с тиканием часов или стучанием метронома (все это метр, а не ритм), а с такими явлениями, как пульс, дыхание, волны моря, колыхание ржаного поля и т. п.» - писал Г.Нейгауз [1, 23]

Зачастую ритмический рисунок связан исторически с жанровой основой: ритмы мазурки, танго, джазовые ритмы безошибочно определяются слухом. Нередко правильное исполнение ритмического рисунка вызывает трудности у начинающих пианистов. Причиной может быть излишнее напряжение кисти, невнимательность, неудобная аппликатура. Работа над ритмом должна вестись постоянно. Учащиеся стремятся к разучиванию и исполнению современных популярных мелодий. Для современной музыки характерно обилие синкоп – внутритактовых и междутактовых. Зачастую нотная запись синкопированной мелодии выглядит достаточно сложно, и просчитать ритм по привычной методике «раз-и-два-и» бывает затруднительно. Эффективнее на начальном этапе освоения новых ритмов показать ученику запись и характерное звучание наиболее часто встречающихся в популярной музыке ритмов. Слуховое восприятие и периодическое повторение ритмических фигур на материале знакомых песен позволит освоить особую, характерную для современной музыки энергию ритма. Для накопления опыта в исполнении сложных ритмов рекомендуется разучивать пьесы в джазовом стиле. Существуют выразительные и несложные программные пьесы, созданные композиторами специально для исполнения детьми. [2, 3] Следует отметить, что игра джазовых пьес не только вырабатывает чувство ритма, но и способствует формированию навыка крепкого, плотного звукоизвлечения.

Известно, что разучивание произведения включает в себя три этапа:

1) ознакомительный;

2) детальная работа над произведением;

3) завершающий, подготовка к концертному исполнению.

Работа над выразительными средствами приходится преимущественно на второй и третий этапы. Но уже на первом этапе очень важно определить, какой художественный образ, какой характер и настроение лежат в основе музыки. Если «...не выкристаллизовался жизненный образ произведения, то вся дальнейшая над ним работа будет вестись вслепую», - писал С.И.Савшинский. [4, 53] Опытные педагоги на этапе ознакомления не только сами исполняют произведение, но и предлагают прослушать его в записи, в исполнении разных музыкантов, предлагают сравнить различные интерпретации. Восприятие различных исполнительских версий подтолкнет учащегося к размышлениям, к эстетическому выбору и оценке, к попыткам найти свое уникальное прочтение нотного текста. Важно воспитывать в ученике осознанное отношение к исполняемой музыке. Для этого необходимо проанализировать форму произведения, отметить повторы и контрастные эпизоды. Анализ структуры должен вестись параллельно с образной драматургией. Желательно выявить линию эмоционального развития на протяжении всего произведения, отметить кульминацию, подъемы и спады, моменты переключения настроения.

Многие педагоги отмечают пользу пропевания мелодической линии нотами, или слогами. Особенно полезно так работать над кантиленными, лирическими темами. Когда учащийся начинает пропевать мелодию, игровой аппарат невольно подстраивается под характер вокализации. В игре появляется связность, осмысленность, дыхание на границах фраз.

Работа над выразительным исполнением невозможна без развития воображения, фантазии, артистичности. Эффективное упражнение на развитие воображения и креативности – использование различных ассоциаций: цветовых, вкусовых, обонятельных, осязательных, сюжетных. «Закрой глаза и представь, что перед тобой стоит автомат по изготовлению попкорна. Зерна кукурузы весело подпрыгивают, ударяются о стекло и друг о друга, ты чувствуешь аромат жареной кукурузы, тебе радостно, потому что ты купил билет на долгожданный фильм. Наверное, такую картинку рисовал себе композитор Гершон Кингсли, сочиняя знаменитую пьесу «Попкорн». Как нужно прикасаться к клавишам, как извлекать звуки, чтобы они стали похожи на круглые, упругие зернышки кукурузы?»

Приведем другой пример подключения ассоциативного воображения. Учащийся прослушивает пьесу Л.Бетховена «Элизе» и подбирает ассоциативный комплекс, отвечая на вопросы:

– Какой цветовой гамме соответствует, по-твоему, музыка?

– Какие ароматы, или вкусы возникают в твоем воображении?

– Какие осязательные ощущения сочетаются со звуками?

– Какой персонаж рисуется в мыслях, какого возраста, пола, какие внешние черты, характер?

В подавляющем большинстве учащиеся выбирают бело-голубую или розовую цветовую палитру, говорят об ощущении легкой, воздушной, полупрозрачной ткани, ароматах весенних цветов и образе юной девушки. После этого следует порассуждать о том, как добиться при игре такой легкости и нежности.

Интересный пример работы с ассоциациями приведен в статье преподавателя Казахской национальной консерватории имени Курмангазы И.П.Федоровой. Педагог рассказывает, как студенту народного отделения никак не давалось исполнение до минорной прелюдии И.С.Баха. «Овладение двигательными навыками сопровождалось излишней затратой энергии, физической напряженностью, скованностью... После долгих совместных усилий и поисков достойно выйти из ситуации и добиться результата нам помог метод ассоциаций», - пишет педагог. [5, 22] Зная, что студент хорошо знает казахскую инструментальную музыку, пианистка сыграла ему кюй «Сарыарка» в фортепианном переложении А.Гуревича. Кюй Курмангазы по характеру, стремительности, токкатности оказался близок прелюдии Баха. Студент сумел перенести исполнительские ощущения игры на домбре на новый для себя инструмент. Техническая задача была решена, а с ней и художественная.

При работе на стадии подготовки к концертному исполнению хорошим подспорьем становится видеозапись. Учащиеся охотно записывают свое исполнение на смартфон. Преподаватель может обратить это в пользу, предложив объективно проанализировать исполнение учащегося на основе видеозаписи. Насколько ровно выдержан темп и ритм, каково качество звука на разной динамике, насколько удается передать задуманный образ. «Только в курсе фортепиано студент соприкасается во всей полноте с его композиционной структурой, пытается дать целостный анализ на основе своих знаний... Аналитическое познание произведения должно увлечь студента, вызвать теоретическое воображение и пытливость, он должен заметить художественные, стилевые, жанровые, формообразующие, ладогармонические, метроритмические, фактурные, интонационные и динамические особенности сочинения... Способность видеть произведение изнутри усиливает творческое мышление и именно уроки фортепиано наиболее благоприятны для занятия исполнительским анализом, поскольку развивают студента», - пишет Д.Даукеева [6, 38]

Работа на выразительностью исполнения, пожалуй, самая интересная в процессе разучивания музыкального произведения. И успеха в этом можно добиться только совместными творческими усилиями учащегося и педагога.

Литература

1. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. М., 1958.
2. Крит К. Джазовые игрушки. Для старших и средних классов ДМШ. М., 2008.
3. Питерсон О. Джазовые этюды и пьесы. СПб., 2004.
4. Савшинский С.И. Работа пианиста над музыкальным произведением. М., 2004.
5. Федорова И.П. Фортепиано в профессиональном становлении студентов-музыковедов // Проблемы музыкального образования и методики. Алматы, 1993.С.18-27
6. Даукеева Д.Т. Роль фортепиано в процессе воспитания творческого мышления студента-композитора // Проблемы музыкального образования и методики. Алматы, 1993. С.28-44

ЭКСПРЕССИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ СИНТАКСИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ В КАЗАХСТАНСКОЙ ПРОЗЕ

БЕЛОЗЕРОВА Ольга Игоревна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления г.Тараз
учитель русского языка и литературы
г.Тараз, Казахстан

Аңдатпа

Экспрессивті синтаксис қазақ жазушыларының прозасының стилистикалық ерекшелігіне айналды. Бұл жұмыста біз Н.Келімбетовтің прозасында табылған синтаксистік конструкциялардың егжей-тегжейлі талдауын ұсынамыз.

Аннотация

Экспрессивный синтаксис в настоящее время стал стилистической особенностью прозы казахстанских писателей. В работе нами приведен подробный анализ экспрессивных синтаксических конструкций, встречающихся в прозе Н.Келимбетова.

В настоящее время мы становимся свидетелями глобального изменения норм русского литературного языка, которое затронуло практически все уровни языка. Синтаксис не исключение. Данные изменения рассматриваются как следствие влияния определенных внешних факторов. В современной казахстанской прозе гармоничный синтаксис сменил «синтаксис потока сознания»[1, 43]. Лучше всего данные изменения в синтаксисе можно проследить на примере казахстанской прозы.

Язык произведения известного в Казахстане двуязычного писателя Немата Келимбетова «Не хочу терять надежду» обладает особой экспрессивностью. Особую роль в создании данной экспрессии играют разнообразные синтаксические конструкции. В данной повести-монологе Н.Келимбетов использует такие единицы разговорного синтаксиса, как: *лексический повтор:*

*Какое это благо – быть живым, здоровым, бегать, веселиться. Но, с другой стороны, люди, не испытывавшие боли, многого лишены, многого не понимают, о многом не догадываются (*Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

В данном примере выбор такого экспрессивного средства автором не случаен – подобная конструкция ярче всего передает авторский замысел: градация в описании несчастий персонажа, раскрытие причины печального образа главного персонажа. Понимание причин постоянно грусти в образе героя важно для раскрытия идейного смысла всего рассказа. Причиной грусти становится тяжелая болезнь, которая толкает на философские размышления о смысле жизни.

*А Река жизни текла. Она всегда течет. А ты, Гаухар, задумывалась, куда она течет? Куда несет нас на своих могучих волнах? Честно скажу, я не задумывался. Плывем, ну и плывем. Как все. Как тысячи, как миллионы (*Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

Лексический повтор в данном примере плавно сменяется на другой. Создается образ плавного «течения» мыслей и раздумий главного персонажа. Повтор сравнительного союза *как* передает градацию чувств героя, который только сейчас стал ценить каждое мгновение жизни, только сейчас задумался о смысле своей жизни. Такого рода повторы характерны для разговорного стиля, и как нельзя лучше передают замысел автора.

Лексический повтор помогает выйти и на идейный замысел повести-монолога автора: «жизнь», «жив» и однокоренные им слова повторяются в повести более 100 раз. Этот синтаксический прием помогает нам увидеть, что автор не собирается сдаваться, опускать руки и терять надежду – для него главным остается мысль о жизни, об оптимистических взглядах на будущее своего героя.

Расчлененность синтаксиса в произведениях Н.Келимбетова хорошо передается с помощью парцеллированных конструкций. Но парцелляция не является доминирующей экспрессивно-разговорной конструкцией в творчестве данного писателя. Что представляет собой парцелляция? Обратимся для начала к характеристике данной синтаксической единицы в лингвистике.

"Парцелляция (от франц. parcelle - частица) - способ речевого представления единой синтаксической структуры – предложения несколькими коммуникативно самостоятельными единицами – фразами. Речевая парцелляция синтаксической структуры осуществляется посредством интонации (в письменном тексте - ее графическими показателями - знаками препинания) ..." [2, 369].

Так, *парцелляция* в повести-монологе Н.Келимбетова создает ощущение «живого» разговора с человеком, который так дорог герою – его супруга Гаухар.

1) *Я думал о тебе.*
О детях.
О нашем будущем.
(Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

2) *Почему я так испугался?*
Чего боюсь?
Операции?
Или смерти?
Что такое страх?
Вопросы вертелись у меня в голове, я не мог избавиться от них.
(Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

Для усиления эффекта, для создания ощущения спонтанности речи (герой как будто ищет необходимые слова для того, чтобы точнее передать свои мысли, свои переживания) автор не просто расчленяет высказывание на части – он выделяет каждую часть в самостоятельный абзац. Особую экспрессию высказыванию придают цепочки вопросительных предложений, которые часто используются автором. Такого виды построения синтаксических конструкций очень часто встречаются в прозе Немата Келимбетова.

Я буду бороться с этими мучениями, с горькими думами, с печальными предчувствиями.

Не поддамся унынию.

Буду изо всех сил сопротивляться болезни, отчаянно цепляться за жизнь.

Я не из тех, кто опускает руки, сдается без борьбы.

Трусов презираю. (Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

Несмотря на то, что каждая синтаксическая единица в данном примере является полной в лексическом плане, создается впечатления «порционности» высказываний, что усиливается еще деление высказывание на новые абзацы.

В целом в произведениях Н.Келимбетова представлено взаимодействие малого абзаца с конструкциями экспрессивного синтаксиса. В их основе – различные виды текстовой расчлененности. Дополнительное расчленение вызвано субъективацией авторской речи, либо авторской оценочностью, а также стремлением актуализировать уточнение, пояснение, характеристику.

Что со мной происходит?
Почему я так испугался?
А может, это не я, а только мое бедное сердце боится завтрашней операции?
(Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).
Самообман?
Воплощение мечты?
Но ведь мечта не одна, мечты неисчерпаемы…
Неужели счастлив лишь тот, кто осуществил все свои мечты?
А так как всем мечтам не суждено осуществиться, то, значит, нет и счастливых людей? Нет, не так… (Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

Порой усиление экспрессии в синтаксических конструкциях писателя происходит не только за счет цепочки вопросительных предложений, но и использования усеченных конструкций, создающих впечатление некой недоговоренности.

… Я скрыл от тебя, что операция назначена на завтра…
Почему?
Отвечу. (Н.Келимбетов «Не хочу терять надежду»).

Иногда автор использует и прием смешения персонажной речи. Это помогает ему передать «разговор», который мысленно ведет главный герой с любимой супругой.

Рассмотрев представленные примеры, можно заключить, что в творчестве Н.Келимбетова *экспрессивные синтаксические конструкции выполняют различные функции:*

1) *Изобразительная функция. Служат для изображения и описания характера, а также мыслей, чувств главного героя.*
2) *Актуализирующая функция. С помощью лексических повторов автор акцентирует внимание читателя на тех вещах, которые дороги и важны для повествователя.*
3) *Функция градации, динамизма повествовательного слова, организации текстового пространства. Данную функцию выполняет деление текста на малые абзацы.*

Литература

1. Акимова Г.Н. Новое в синтаксисе русского языка. – М., Высшая школа, 1990.
2. Активные процессы в современном русском языке. Сборник научных трудов, посвященный 80-летию со дня рождения проф. В.Н.Немченко. Нижний Новгород: Издатель Ю.А.Николаев, 2008.
3. Антология современной литературы в трех томах. «Моих степей полынная звезда». Проза, М.: «Художественная литература», 2013.
4. Келимбетов Н. Не хочу терять надежду: Повесть-монолог. Эссе. – *Алматы: Раритет, 2006.*

НОВЫЕ СТРАТЕГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ЧЕРЕЗ ВЛИЯНИЕ ГРУППОВОЙ РАБОТЫ НА ПОВЫШЕНИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

ВАРАВА Марина Владимировна
КГУ «Средняя школа-гимназия №9»

Учитель английского языка
г.Актобе, Казахстан

Аңдатпа

Аталған мақалада ағылшын тілді үйренуде топтық жұмыстың ерекшелігі сөз етіледі. Бұл жұмыстың нәтижелігіне оқушылардың аса белсенділігі, қорқыныш сезімнің болмауы, өз ойын еркін жеткізе алуы сияқты оқушы дағдысы себеп бола алады. Ең бастысы, топтық жұмыс сыныптағы психологиялық қарым – қатынастың жақсаруына, өз ойын еркін білдіруіне ықпал етеді.

Аннотация

В данной статье говорится о необходимости групповой работы на уроках английского языка. Как результат – мы можем увидеть повышение мотивации, снижение уровня тревожности, страха оказаться неуспешным в решении каких-то задач на уроке. А главное – групповая работа способствует улучшению психологического климата в классе, развитию взаимоуважения, умению вести диалог и отстаивать свою точку зрения.

Казахстан стремительно врывается в мировое сообщество и ставит перед собой высокие цели развития. Именно под этим ракурсом стоит рассматривать и вопросы изучения иностранных языков, качественное знание которых есть сегодня не самоцель, а требование времени.

Сегодня вряд ли найдётся кто-либо в образовании, кто не согласится, что учителям необходимо меняться. Почему нас, учителей, просят работать упорнее, выполнять что-либо по- новому, отойти от старых подходов? Вот почему – мы меняемся по той же причине, по которой мы сначала пришли в преподавание, потому что мы заботимся о детях и знаем, что не овладев навыками и знаниями, мы не сможем передать их нашим учащимся. Мы должны измениться, потому что из всех людей в мире – учителя понимают ценность непрерывного обучения. Именно мы понимаем, как важны отношения, и мы заинтересованы в передаче наследства нашим детям. Мы меняемся, потому что понимаем необходимость обучения в динамике и то, что отсутствие изменений означает остановку в росте. Мы меняемся, потому что мир изменился, потому что мы любим обучение и детей, и мы знаем, что они нуждаются в нас, чтобы мы направляли их в этом быстро меняющемся мире. И чтобы это сделать, мы должны сначала обрести свой путь, поэтому мы и должны измениться.

Сегодня учителя нуждаются в овладении большим набором стратегий преподавания, а также должны уметь комбинировать подходы и знания о том, как и когда использовать определённые методы и стратегии. Применяемые стратегии должны включать открытое для всей группы преподавание, групповую работу, помощь в самообучении.

Одной из важных форм повышения внутренней мотивации учащихся является совместная работа в группах. Возникают следующие вопросы: зачем работать в группах и как их организовать? Для начала необходимо разобрать, что такое сотрудничество и коллаборативное обучение, потому что они являются главным составляющим групповой работы на уроке.

Сотрудничество – это философия взаимодействия, тогда как кооперация – это структура взаимодействия, направленная на производство конечного продукта или достижение цели.

Коллаборативное обучение – образовательный подход к преподаванию и обучению, предполагающий совместную работу групп учащихся при решении проблемы, выполнений заданий. В основе коллаборативного обучения лежит идея о том, что обучение по своему характеру – это социальная деятельность, в которой участники сотрудничают друг с другом, а процесс обучения осуществляется посредством общения.

Существует множество подходов к коллаборативному обучению, но основные представления кооперативного обучения заключаются в следующем:

1) Обучение – это активный процесс, в котором обучающиеся усваивают информацию и соотносят новые задания со структурой предыдущих знаний.

2) Обучение предусматривает вызов, дающий возможность учащемуся вступать взаимодействие со сверстниками, и затем, обрабатывать, обобщать информацию, а не просто заучивать и бездумно повторять её.

3) Учащиеся извлекают для себя пользу, когда сталкиваются с многообразием мнений людей, имеющих различные знания.

В условиях коллаборативного обучения перед учащимися ставятся как социальные, так и эмоциональные задачи, поскольку они слышат различные точки зрения и должны формулировать и защищать свои идеи. Таким образом, учащиеся начинают создавать свои собственные уникальные понятийные рамки и учатся полагаться не только на мнения экспертов или понятия, представленные в учебнике, а имеют возможность общаться со сверстниками, излагать и отстаивать своё собственное мнение.

Причины, обусловливающие проведение кооперативной работы в группах: социальные – обмениваться опытом и идеями, находить способы совместного решения проблем, достигать более высоких коллективных результатов; познавательные – предлагать и обмениваться идеями об альтернативных способах работы, развивать важные навыки и понимания; эмоциональные – опираться на знания и опыт отдельных членов группы, обеспечивать благоприятную среду для выполнения сложных задач.

Определяем цели осуществления работы в группах: установление стандартов, поддерживание дисциплины, развитие командного духа, поощрение, мотивация, развитие целеустремлённости, распределение ролей, обеспечение общения внутри группы, умение признавать и использовать способности членов группы, умение обучать членов группы и помогать им.

Групповая деятельность предполагает решение более сложных задач, чем те, которые могут решаться индивидуально. Любая команда должна руководствоваться общим сводом правил, которые должны знать и понимать все её члены. Это необходимо для того, чтобы каждый член группы знал, что от него ожидают, как будет распределяться и поддерживаться работа, и каким образом будут достигнуты результаты. Наиболее благоприятным аспектом работы в группах является возможность общения, но это требует умения не только говорить, но и слушать, поэтому существует несколько основных правил, которые должны знать учащиеся: 1) говорить по очереди; 2) активно слушать; 3) задавать вопросы и спрашивать, если есть вопросы; 4) вносить предложения и спрашивать, есть ли предложения у других; 5) выражать свои мысли и мнения и интересоваться идеями и мыслями других; 6) совместно обсуждать предложения, идеи и мнения; 7) помогать и просить о помощи; 8) давать и просить пояснения; 9) пояснять и оценивать идеи; 10) принимать групповые решения и приходить к единому мнению; 11) подводить итоги обсуждения; 12) приводить убедительные аргументы.

Работа в группах с целью решения существующей проблемы – очень действенный способ учения. Учащиеся будут планировать задания и организовывать их выполнение, чтобы не зависеть от взрослых. Этот подход подходит учащимся:

- Эффективно планировать время
- Совместно обсуждать инновационные подходы и идеи
- Определять, требуется ли какая-либо индивидуальная деятельность или обдумывание до работы в группе
- Поручать части задания различным членам группы
- Достигать согласия при выполнении задания.

Эффективность проведения групповых занятий зависит от подбора учителем заданий в зависимости от уровня подготовленности учащихся. При групповой форме обучения меняется роль учителя. Он выступает в качестве организатора познавательной деятельности учеников, следит за соблюдением правил сотрудничества, осуществляет

корректировку работы группы. Такими заданиями являются: заполнение кластера по теме урока, ранжирование, составление презентаций в программе Power Point по теме урока, создание постера по теме урока и т. д. Такие задания в группе способствуют развитию у учащихся умению мыслить самостоятельно, настроиться на успех. Учащиеся активно взаимодействуют в группе, обмениваются мнениями, сотрудничают.

Исходя из своего наблюдения, я отметила, что учащиеся со слабым уровнем мотивации, проявляют в группе активность и в какие-то моменты даже проявляют лидерские качества, например при оформлении и защите постеров. Учащиеся со среднем уровнем мотивации, по результатам моих наблюдений, принимают также непосредственное участие в группе, стараются помочь своим одноклассникам. Что касается учащихся с высоким уровнем мотивации, то при групповой работе им необходимо поручать более ответственные роли. Например, в конце урока отследить роль каждого учащегося и оценить работу в группе каждого ученика. По итогам моих наблюдений хотелось бы отметить следующее: на традиционных уроках наблюдалось, что учащиеся с низким уровнем мотивации чаще всего не участвовали в процессе обучения, старались быть незамеченными, то при групповой форме работы такие учащиеся становятся более раскрепощенными, так как чувствуют поддержку со стороны своих одногруппников. Также при выполнении более сложных заданий в группе учащиеся добивались положительного результата чаще, чем при выполнении таких заданий индивидуально.

Таким образом, применяя групповую работу на своих уроках, я хотела бы отметить, что повышается учебная и познавательная мотивация учеников, снижается уровень тревожности, страха оказаться неуспешным, некомпетентным в решении каких-то задач, в группе выше обучаемость, эффективность усвоения и актуализации знаний, при совместном выполнении задания происходит взаимообучение, поскольку каждый ученик вносит свой вклад в общую работу, групповая работа способствует улучшению психологического климата в классе, развитию взаимоуважения, умению вести диалог и аргументировать свою точку зрения.

Использованная литература:

1. Почему учителям нужно меняться? С.Бич, 2012.
2. Руководство для учителя. Третий уровень. 2016 г.
3. Групповая работа на уроке. Х. И. Лийметс. — М. 1975.

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКЕ

ВОРОБЬЕВА Ирина Юрьевна
Назарбаев Интеллектуальная школа
физико-математического направления города Алматы
Учитель математики
г.Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада математика пәнін оқытудағы дифференциалды тәсіл қарастырылады. Автордың ойынша, Қазақстандағы білім берудің жаңартылған кезеңінде дифференциалды оқытудың рөлі едәуір артуда, себебі математика ең күрделі мектеп пәні болып саналады. Автордың пікірі бойынша математика сабақтарында дифференциалды тапсырмаларды қолдану білім сапасын арттыруға ықпал етеді.

Аннотация

В данной статье рассмотрен вопрос о дифференцированном подходе в обучении математике. Автор считает, что в условиях обновленного содержания образования в Казахстане роль дифференцированного подхода в обучении значительно возрастает, так как предмет математики объективно является наиболее сложным школьным предметом. Применение дифференцированных заданий на уроках математики, по мнению автора, способствует повышению качества знаний.

В условиях обновленного содержания образования в Казахстане преподавание математики очень сильно изменилось. «В классах с обновлённым содержанием образования вводится новая система оценивания – критериальная. Оценки будут выставляться по ряду чётких, заранее определённых критериев. Такая методика обеспечивает значительно более качественное и объективное оценивание знаний и умений учащихся. Кроме того, система развивает у школьников способность адекватно контролировать и оценивать свою работу, самостоятельно выявлять причины возникающих трудностей и устранять их. Критериальное оценивание, в свою очередь, состоит из формативного и суммативного. Формативное оценивание определяет уровень навыков ученика, это промежуточные отметки, которые не влияют на четвертные и годовые. Суммативное оценивание проводится для выставления итоговой отметки после изучения определённого блока материала». «Целью формативного оценивания является корректировка деятельности учителя и учащихся в процессе обучения. Корректировка деятельности предполагает постановку задач учителем или совместно с учащимися для улучшения результатов обучения».

Учитывая все это, мне кажется, возрастет роль дифференцированного подхода в обучении. Учебный процесс должен быть организован так, чтобы каждый ученик был оптимально занят учебной деятельностью на уроках и дома с учетом его способностей и интеллектуального развития, чтобы не допускать пробелов в знаниях и умениях школьников, и в конечном итоге дать полноценную базовую подготовку учащимся обычного класса. Предмет математика объективно является наиболее сложным школьным предметом, требующим более интенсивной мыслительной работы, более высокого уровня обобщений и абстрагирующей деятельности, и добиться усвоения материала по математике всеми учащимися на одинаково высоком уровне очень трудно. Необходима такая организация учебного процесса, которая позволила бы учитывать различия между учащимися, их индивидуальные особенности, а это и есть дифференциация.

При подготовке и проведении уроков я очень часто применяю данную технологию. Ведь каждый ребенок должен работать на уроке с интересом, а это возможно, если он выполняет посильное для него задание. Всех учащихся я делю на три группы:

- С – активный/высокий уровень развития,
- В – средний уровень развития
- А – низкий уровень развития.

Задания подбираются так, что при единой познавательной цели и общем содержании они отличаются разной степенью трудности, т.е. учащиеся идут разными путями. Учащиеся получают право и возможность выбирать тот уровень усвоения, который соответствует их потребностям, интересам, способностям. Дифференцированный подход организационно состоит в сочетании индивидуальной, групповой и фронтальной работы, с использованием технологий коллективных способов обучения и групповых способов обучения. Включение разноуровневых заданий в контроль способствует повышению активности и работоспособности на уроке, появлению у школьников интереса к собственной познавательной деятельности, качественному росту результатов экзаменов. Домашнее задание детям предоставляются на выбор, распределенные по уровню сложности. Практика

показывает, что использование на уроках элементов дифференцированного обучения, приносит результаты.

Приведу примеры разноуровневых заданий по математике в 7 классе для раздела «Элементы статистики», которые я использую на своих уроках.

1. 30 абитуриентов на четырех вступительных экзаменах набрали в сумме следующее количество баллов (оценки на экзаменах выставлялись по пятибалльной системе, причем, если абитуриент получал двойку, то на следующий экзамен его не допускали):
20,19,12,13,16,17,15,14,16,20,15,19,20,20,15,13,19,14,18.17,12,14,12.17,18,17,20,17,16,17.

Уровень А
a) Определите объем выборки
b) Напишите ранжированный ряд для данной выборки
Уровень В
c) Сделайте выборку из результатов, стоящих на четных местах
Уровень С
a) Напишите общий ряд данных количества баллов, которые могли получить абитуриенты (генеральную совокупность);

2. У 25 семиклассников спросили, сколько в среднем часов в день они смотрят телевизор. Вот, что получилось:

ТВ в день (ч)	0	1	2	3	4
Число школьников	1	12	9	2	1

Уровень А
a) Определите моду;
Уровень В
b) Определите размах;
c) Определите среднее выборки
Уровень С
d) Определите медиану;

3.После группировки данных некоторого эксперимента получилась такая таблица их распределения:

Варианта	-3	0	4	5	9	11	12	15	20
Абсолютная частота	12	9	1	64	34	56	7	8	9

Уровень А
a) Определите объем выборки;
b) Найдите варианту, которая встречается чаще всех;
c) Найдите относительную частоту для каждой варианты;
Уровень В
d) Проверьте данные таблицы на непротиворечивость;
e) Постройте полигон частот;
Уровень С
f) Какова относительная частота (в процентах) множества всех четных по величине вариант?
g) Какова относительная частота (в процентах) всех нечетных по величине вариант?

Список использованной литературы

1.Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Е.Н. Кохаева. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014.

2. https://www.zakon.kz/4880877-mon-rk-nazval-6-vazhnyh-izmeneniyah-v.html

ПРЕПОДАВАНИЕ ФИЗИКИ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

МИРЗОЕВ Дабир Назирович
Политехнического института Таджикского технического университета имени академика М.С. Осими в городе Худжанде
Старший преподаватель
Г.Худжанд, Таджикистан

Abstract

The article deals with the problems of teaching physics nowadays and some methods of solving them. A questionnaire

survey conducted among teachers has resulted in favorable opinions of the functioning of the developed systems.

Key words: teaching physics, teaching system, questionnaire survey.

Аннотация

Рассматриваются проблемы обучения физике на современном этапе и некоторые методы их решения. Проведено анкетирование преподавателей и получены положительные отзывы о работе разработанных систем.

Ключевые слова: преподавание физики, обучающие системы, анкетирование.

Проблемы таджикского высшего технического образования, непосредственно связанные с учебным процессом, известны. На наш взгляд, их можно свести к следующим:

1. Спад экономического развития в связи с кризисом существенно уменьшил интерес к обучению по техническим направлениям и специальностям (кроме связанных с нефтью и газом).

2. Введение ЕГЭ при отсутствии обязательного экзамена по физике.

3. Создание профильных школ не способствует изучению физики в школе.

4. Подготовка к ЕГЭ в школе, а также с репетитором существенно уменьшает способность школьников к самостоятельной работе. Отсутствие опыта самостоятельной работы сказывается с первых дней изучения физики, математики и других дисциплин в вузе, проявляется в неспособности к усвоению вузовских курсов и при проведении лабораторных работ. Оснащение физических кабинетов многих школ оставляет желать лучшего; компьютерная техника в школах есть, но она практически не используется для обучения дисциплинам (кроме информатики).

Чтобы помочь студентам освоить вузовские курсы математики, физики, химии и других дисциплин, вводятся так называемые выравнивающие (пропедевтические) курсы, задачей которых является по сути повторение информационного материала средней школы. При этом физику студенты не усваивают еще и потому, что не знают соответствующих

разделов математики. Поэтому пропедевтический курс по физике содержит и элементы математики. Таким образом, первый курс (по крайней мере, первый семестр) для вузовского обучения оказывается неиспользованным.

5. Одним из аспектов традиционного таджикского образования является его фундаментальность. При этом под фундаментальностью подразумевается не только глубина освоения дисциплины, но и понимание глубины связей дисциплин учебного плана [2] как системы, отсутствие хотя бы одного элемента в которой сказывается на достоинствах всей системы. Возникает опасение в сохранении фундаментальности образования при переходе на многоуровневую систему образования (асинхронную): когда принят модульный принцип изучения дисциплин, системность и логика могут исчезнуть.

Обучающая система по математике создавалась с учетом особенностей ее как дисциплины. К ним относится высокая абстрактность понятийного аппарата математики.

Студенты младших курсов, не имея представления о содержании профессиональных дисциплин, по вышеуказанным причинам испытывают затруднения при изучении математики, и кроме того им кажется, что математический аппарат никогда не пригодится в дальнейшей деятельности. Поэтому в информационном материале обучающей системы сформулированы способности выпускника вуза, которые будут сформированы в результате изучения данного раздела математики, а также указывается, в каком разделе при решении профессиональной задачи будут использованы знания, умения и владение опытом по данной теме. Это усиливает заинтересованность студентов изучении математики, чему в немалой степени способствует комфортная среда, организация самостоятельной работы, обратная связь обучающей системы. Учтена также особенность математики, при изучении которой в отличие от физики (при традиционном ее изучении используется в основном индуктивный метод), применяется дедуктивный метод, поскольку решение уравнений сначала находится в общем виде, а затем получают частные приложения. Дедуктивный характер умозаключений в математике дает расширение сферы ее приложений, что было отмечено в профессиональных компетенциях выпускника вуза.

Обучающая система по физике для школьников физико-математических и профильных школ содержит информационный материал, структурированный до определенного минимума с выделением элементов знаний, тестовые задания, задачи с решениями («подсказка») разного уровня сложности и для самостоятельного решения. На экране компьютера благодаря обратной связи содержится полная информация о действиях школьника и результаты его работы. Теоретическая часть доступна с любой позиции: если ошибка произошла в решении, можно проверить, сверяя с теорией, и решить заново.

Преподавателям, работавшим со школьниками с использованием обучающей системы, предложили ответить на вопросы анкеты с целью выяснения удовлетворенности процессом обучения и использования этих данных для дальнейшего улучшения программного и методического обеспечения обучающей системы, рис. 1. Были получены положительные отзывы в целом о работе обучающей системы, в особенности, что касается индивидуализации, возможности самоподготовки, усиления мотивации, самостоятельного приобретения знаний и др.

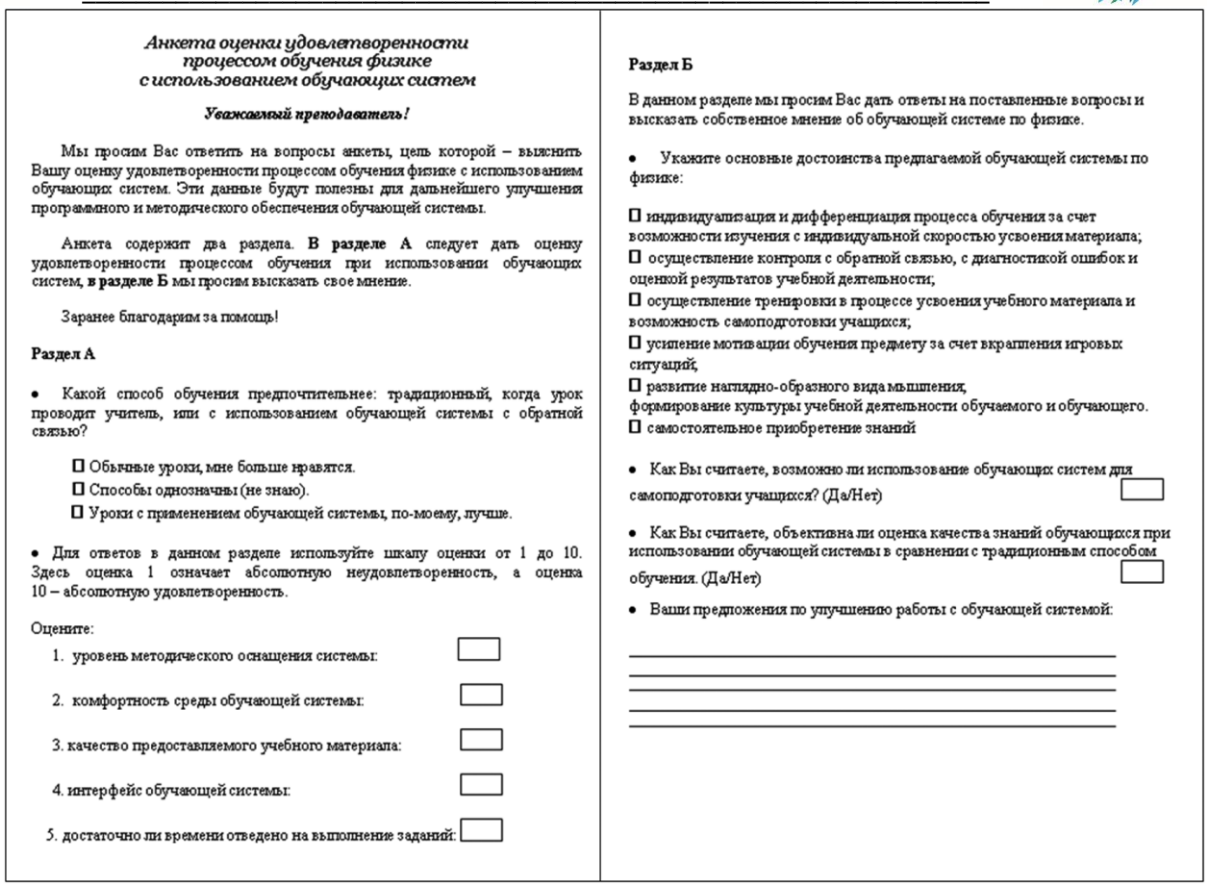

Анкета оценки удовлетворенности процессом обучения физике с использованием обучающих систем

Уважаемый преподаватель!

Мы просим Вас ответить на вопросы анкеты, цель которой – выяснить Вашу оценку удовлетворенности процессом обучения физике с использованием обучающих систем. Эти данные будут полезны для дальнейшего улучшения программного и методического обеспечения обучающей системы.

Анкета содержит два раздела. **В разделе А** следует дать оценку удовлетворенности процессом обучения при использовании обучающих систем, **в разделе Б** мы просим высказать свое мнение.

Заранее благодарим за помощь!

Раздел А

- Какой способ обучения предпочтительнее: традиционный, когда урок проводит учитель, или с использованием обучающей системы с обратной связью?

☐ Обычные уроки, мне больше нравятся.
☐ Способы однозначны (не знаю).
☐ Уроки с применением обучающей системы, по-моему, лучше.

- Для ответов в данном разделе используйте шкалу оценки от 1 до 10. Здесь оценка 1 означает абсолютную неудовлетворенность, а оценка 10 – абсолютную удовлетворенность.

Оцените:

1. уровень методического оснащения системы: ☐
2. комфортность среды обучающей системы: ☐
3. качество предоставляемого учебного материала: ☐
4. интерфейс обучающей системы: ☐
5. достаточно ли времени отведено на выполнение заданий: ☐

Раздел Б

В данном разделе мы просим Вас дать ответы на поставленные вопросы и высказать собственное мнение об обучающей системе по физике.

- Укажите основные достоинства предлагаемой обучающей системы по физике:

☐ индивидуализация и дифференциация процесса обучения за счет возможности изучения с индивидуальной скоростью усвоения материала;
☐ осуществление контроля с обратной связью, с диагностикой ошибок и оценкой результатов учебной деятельности;
☐ осуществление тренировки в процессе усвоения учебного материала и возможность самоподготовки учащихся;
☐ усиление мотивации обучения предмету за счет вкрапления игровых ситуаций;
☐ развитие наглядно-образного вида мышления, формирование культуры учебной деятельности обучаемого и обучающего.
☐ самостоятельное приобретение знаний

- Как Вы считаете, возможно ли использование обучающих систем для самоподготовки учащихся? (Да/Нет) ☐
- Как Вы считаете, объективна ли оценка качества знаний обучающихся при использовании обучающей системы в сравнении с традиционным способом обучения. (Да/Нет) ☐
- Ваши предложения по улучшению работы с обучающей системой:

Рис. 1. Анкета оценки удовлетворенности процессом обучения с использованием обучающих систем

Список литературы

1. URL: http: www.tsogu.ru/news/university/kitajskie-shkolniki-udivili-ves-mir/
2. Ерофеева Г. В., Толмачева Н. Д., Тюрин Ю. И., Чернов И. П. Фундаментальность образования – основа его качества // Репутация и качество. 2008. № 11. С. 68–70.
3. Ерофеева Г. В., Склярова Е. А., Крючков Ю. Ю. Методическая система обучения физике в техническом университете // Известия Том. политех. ун-та. 2007. № 3. С. 237–242.

О СВОЙСТВЕ НЕПРЕРЫВНОСТИ ПОТЕНЦИАЛОВ РИССА

ДАУЖАНОВ Айназар Шынназарович
Каракалпакский государственный университет имени Бердаха
г. Нукус,Узбекстан
НУРМАХАНОВ Кайрат Ерпайызович
Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза
г. Нукус,Узбекстан

АХМЕДОВ Казбек Эркинович,
Каракалпакский государственный университет имени Бердаха,
г. Нукус,Узбекстан
ЖУМАБАЕВ Адилбай Хожабаевич
Каракалпакский государственный университет имени Бердаха,
г. Нукус,Узбекстан

Аңдатпа

Жумыста базыбір μ борель өлшемі бойынша α ретті $U_\alpha^\mu(x)-$ потенциалдың дифференциалданушылық қасиеттері қаралған.

Базыбір кіші өлшемді жиынның сыртында $U_\alpha^\mu(x)-$Рисс потенциалының текіс үздіксіздігі дәлілденген.

Аннотация

В работе рассматриваются дифференциальные свойства потенциала $U_\alpha^\mu(x)$ по некоторой борелевской мере μ порядка α

$$U_\alpha^\mu(x)=\int_{R^n} K_\alpha(x-y)d\mu(y),\ 0<\alpha<n,$$

где $K_\alpha(x)=\dfrac{1}{|x|^{n-\alpha}}-$ ядро Рисса. Доказывается гладкость потенциала Рисса вне некоторого множества малой ёмкости.

В книге [1, стр.231] А.Картаном доказана следующая замечательная теорема, которая является ёмкостным аналогом классической теоремы Лузина.

Теорема А. *Пусть $U_\alpha^\mu(x)-$ произвольный потенциал. Тогда для любого $\varepsilon>0$ найдётся открытое множество $U_\varepsilon\subset R^n$ с ёмкостью $cap_{n-\alpha}(U_\varepsilon)<\varepsilon$ такое, что потенциал $U_\alpha^\mu(x)$ непрерывен на дополнении $R^n\setminus U_\varepsilon$.*

Основным результатом настоящей статьи будет следующее её обобщение.

Теорема. *Пусть $U_\alpha^\mu(x)-$ произвольный потенциал Рисса. Тогда для любого $\varepsilon>0$ и для любого $\beta:0\le\beta<\alpha$ существует открытое множество $U_\varepsilon\subset R^n$ с ёмкостью $cap_{n-\alpha+\beta}(U_\varepsilon)<\varepsilon$ такое, что потенциала $U_\alpha^\mu(x)$ непрерывен на дополнении $R^n\setminus U_\varepsilon$.*

Доказательство. Оно будет основано на следующей лемме.

Лемма [3]. *Пусть $\mu-$ конечная борелевская мера с компактным носителем в R^n: $supp\mu\subset R^n$. Тогда для любого $\varepsilon>0$ существует открытое множество $U_\varepsilon\subset R^n$ с ёмкостью $cap_{n-\alpha}(U_\varepsilon)<\varepsilon$ такое, что*

1) *семейство функций*

$$\int_{|x-y|<\delta}\frac{d\mu(y)}{|x-y|^{n-\alpha}}$$

сходится равномерно к нулю при $\delta\to 0$ на дополнении $R^n\setminus U_\varepsilon$;

2) *семейство функций*

$\frac{\mu(B(x,t))}{t^{n-\alpha}}$

сходится равномерно к нулю при $t \to 0$ *на дополнении* $R^n \setminus U_\varepsilon$. Далее, не нарушая общности, будем изучать непрерывность потенциала Рисса

$$U_\alpha^\mu(x) = \int_{R^n} \frac{d\mu(y)}{|x-y|^{n-\alpha}},\ 0<\alpha<n,$$

для конечной борелевской меры μ, сосредоточенной в единичном круге

$$B(0,1) = \{x \in R^n : |x| < 1\},\ \ supp\mu \subset\subset B(0,1).$$

Так как $U_\alpha^\mu(x)$ вне единичного круга является бесконечно гладким.

Множество U_ε определим следующим образом. Зафиксируем числа $\varepsilon > 0$ и $\beta : 0 < \beta < \alpha$. В качестве $U_\varepsilon \subset B(0,1)$ берём открытое множество с ёмкостью $cap_{n-\alpha+\beta}(U_\varepsilon) < \varepsilon$ такое, что для некоторой функции $\gamma_0(t) > 0,\ t \in (0,+\infty),\ \gamma_0(t) \to 0$ при $t \to 0,$ для которой выполняется условия:

1) $\mu(B(x,t)) \le \gamma_0(t) t^{n-\alpha+\beta},\ \ x \in \overline{B} \setminus U_\varepsilon;$

2) $\int\limits_{|x-y|<t} \frac{d\mu(y)}{|x-y|^{n-\alpha+\beta}} \le \gamma_0(t),\ \ x \in \overline{B} \setminus U_\varepsilon.$

Существование множества U_ε, удовлетворяющего указанным двум свойствам следует из леммы.

Рассмотрим на компакте $\overline{B} \setminus U_\varepsilon$ разность

$$R_j(x,h) = \frac{\partial^{|j|} U_\alpha^\mu(x+h)}{\partial x^j} - \sum_{|j+l|\le\beta} \frac{1}{l!} \frac{\partial^{|j+l|} U_\alpha^\mu(x)}{\partial x^{j+l}} h^l,\ |j| \le \beta.$$

Рассмотрим случай $j = 0$. Имеем

$$R_0(x,h) = \int\limits_{|x-y|<2|h|} \left[\frac{1}{|x-y+h|^{n-\alpha}} - \frac{1}{|x-y|^{n-\alpha}} \right] d\mu(y) -$$

$$- \sum_{0<|l|\le\beta} \frac{h^l}{l!} \int\limits_{|x-y|<2|h|} \frac{\partial^{|l|}}{\partial x^l} \frac{d\mu(y)}{|x-y|^{n-\alpha}} +$$

$$+ \int\limits_{|x-y|\ge 2|h|} \left[\frac{1}{|x-y+h|^{n-\alpha}} - \sum_{|l|\le\beta} \frac{h^l}{l!} \frac{\partial^{|l|}}{\partial x^l} \frac{1}{|x-y|^{n-\alpha}} \right] d\mu(y) =$$

$$= J_1(x,h) - J_2(x,h) + J_3(x,h).$$

Для $J_1(x,h)$ получим оценку

$$|J_1(x,h)| = \left| \int\limits_{|x-y|<2|h|} \left[\frac{1}{|x-y+h|^{n-\alpha}} - \frac{1}{|x-y|^{n-\alpha}} \right] d\mu(y) \right| \le$$

$$\le \int\limits_{|x-y+h|<3|h|} \frac{|d\mu(y)|}{|x-y+h|^{n-\alpha}} + \int\limits_{|x-y|<2|h|} \frac{|d\mu(y)|}{|x-y|^{n-\alpha}} \le$$

.

$$\le \int\limits_{|x-y+h|<3h} \frac{d\mu(y)}{|x-y+h|^{n-\alpha}} + \int\limits_{|x-y|<2h} \frac{d\mu(y)}{|x-y|^{n-\alpha}} .$$

Далее переходя к полярным системам координат [2, лемма 3] последние интегралы перепишем в виде:

$$\int\limits_0^{3h} \frac{d\mu(B(x+h,t))}{t^{n-\alpha}} + \int\limits_0^{2h} \frac{d\mu(B(x,t))}{t^{n-\alpha}} =$$

$$= \frac{3^\beta \mu(B(x+h,3|h|))}{(3|h|)^{n-\alpha+\beta}} |h|^\beta + (n-\alpha) \int\limits_0^{3|h|} \frac{\mu(B(x+h,t))}{t^{n-\alpha+\beta}} t^{\beta-1} dt +$$

$$+ \frac{2^\beta \mu(B(x,2|h|))}{(2|h|)^{n-\alpha+\beta}} |h|^\beta + (n-\alpha) \int\limits_0^{2|h|} \frac{\mu(B(x,t))}{t^{n-\alpha+\beta}} t^{\beta-1} dt.$$

Так как $x,\ x+h \in \overline{B} \setminus U_\varepsilon$, то из условия 2) леммы следует, что

$$|J_1(x,h)| \le \gamma_1(h)|h|^\beta,\ \gamma_1(h) \to 0 \text{ при } h \to 0.$$

Точно так же оценивается и величины $J_2(x,h)$:

$$|J_2(x,h)| \le const \sum_{0<|l|\le\beta} \frac{|h|^l}{l!} \int\limits_{|x-y|\le 2|h|} \frac{|d\mu(y)|}{|x-y|^{n-\alpha+|l|}} =$$

$$= const \sum_{0<|l|\le\beta} \frac{|h|^{|l|}}{l!} \int\limits_0^{2h} \frac{d\mu(B(x,t))}{t^{n-\alpha+|l|}} \le \gamma_2(h)|h|^\beta, \text{ где } \gamma_2(h) \to 0 \text{ при } h \to 0.$$

Осталось оценить $J_3(x,h)$. Пользуясь неравенством для ядра

$$\left|\frac{1}{|x-y+h|^{n-\alpha}}-\sum_{|l|\le\beta}\frac{h^l}{l!}\frac{\partial^{|l|}}{\partial x^l}\frac{1}{|x-y|^{n-\alpha}}\right|\le const\frac{|h|^{k+l}}{|x-y|^{n-\alpha+k+1}},$$

где $x,y,h\in R^n$, $|x-y|\ge 2|h|$, $k=[\beta]-$ целая часть числа β, для $J_3(x,h)$ получим оценку $|J_3(x,h)|\le const|h|^{k+1}\int\limits_{|x-y|\ge 2|h|}\frac{|d\mu(y)|}{|x-y|^{n-\alpha+k+1}}=$

$$const|h|^{k+1}\int\limits_{2|h|}^{\infty}\frac{d\mu(B(x,t))}{t^{n-\alpha+k+1}}.$$

Интегрируя по частям последний интеграл и применяя условие 1) леммы получим $|J_3(x,h)|\le\gamma_3(h)|h|^{\beta}$, где как и выше $\gamma_3(h)\to 0$ при $h\to 0$.

В результате получим оценку для $R_0(x,h)$:

$$|R_0(x,h)|\le\gamma(h)|h|^{\beta},\ x,x+h\in\overline{B}\setminus U_{\varepsilon},$$ где $\gamma(h)\to 0$ при $h\to 0$.

Таким же путём можно доказать и оценки для остальных разностей $R_j(x,h),\ 0<|j|\le\beta$.

Таким образом, потенциал $U_{\alpha}^{\mu}(x)$ принадлежит классу $C^{\beta}(\overline{B}\setminus U_{\varepsilon})$. Теорема доказана.

В заключение благодарим А. Садуллаева за внимание к работе.

Список литературы:

1. Ландкоф Н.С. Основы современной теории потенциала. – М., Наука, 1966. . — 515 с.
2. Садуллаев А., Мадрахимов Р. Гладкость субгармонических функций// Мат.сб.–1990. – Т.181, №2. – С.167-182.
3. Имомкулов С.А. Дифференцируемость субгармонических функций// УзМЖ.– 1994. №1. – С.35-40.
4. Имомкулов С.А., Даужанов А.Ш. Дифференциальные свойства потенциалов Рисса// Крайові задачі для диференціальних рівнянь. Зб. наук. пр. – Чернівці (Украина),Прут,2005. – Вип. 12. – С.120-128.
5. Даужанов А.Ш., Нурмаханов К.Е. О гладкости потенциала Рисса вне множества малой ёмкости// Труды межд. конф. студентов и молодых учёных «Фараби әлемі». – КазНУ им. Аль-Фараби, Алматы,2014. – С.23.

БІЛІМ БЕРУДІҢ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДА ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

ДЖАРКИНБАЕВА Гульжан Абдиманаповна
«Өрлеу» Біліктілікті арттыру Ұлттық орталығы»
АҚ Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ
Инновациялық технологиялар және жаратылыстану-ғылыми (гуманитарлық) пәндерді

оқыту әдістемесі кафедрасының аға оқытушысы
Тараз қ., Қазақстан

ЕРКИМБАЕВА А.А.
Тараз қалалық білім бөлімінің №24мектеп гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Тараз қ., Қазақстан

Елімізде соңғы уақытта білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдің білім кеңістігіне қадам бастып келеміз. Нұрлы болашақты бетке алып, дамыған мемлекеттердің қатарынан көрінуді басты мұрат етіп алған біздің қоғамымыз үшін білім саласын жаңғыртып, әлемдік білім кеңістігіне енуде жүзеге асыру уақыт талабынан туындап отырған дүние.Мемлекеттік білім беру жүйесі қызметкерлерінің алдына қойылып отырған басты міндеттердің бірі оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру, жаңа педагогикалық технологияны меңгеру.

XXI ғасырда білім жолындағы оқушыларды замануи біліммен қаруландырып, көшбасшылық қабілетін, түлғалық қасиетін қалыптастыру мақсатында бүгінгі педагог мамандардың білім беру жағдайында инновациялық даярлығын жетілдіру міндеттелген. Озат педагогикалық тәжірибе мен ғылыми әдістемелік жұмыс, инновациялық педагогикалық үйрену,пайдалану, іс тәжірибеде пайдалану сынды педагогикалық тәсілдер мұғалімдердің кәсіби даярлықтарын жетілдіруге бағытталуы тиіс.

Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы туралы » Заңында «білім беру жүйесінің мақсаты ұлттық және жалпы адамзаттық мәдени құндылықтар негізінде жеке тұлғаның қалыптасуына қажетті жағдай жасау» делінген.

Білім берудің ұлттық моделіне өту, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа тәсілдерін, инновациялық технологияларын игерген, озық тәжірибені іс жүзінде пайдалана алатын шығармашыл педагог , шебер мұғалім болуын талап етеді.

Мемлекет мәдениетінің айнасы-мектеп. Шын мәнісінде еліміздің әлеуметтік, мәдени, саяси, психологиялық жай-күйі халықтың білім жүйесінен, оның деңгейінен, ағартушылық іс-әрекетінен анық аңғарылады. Осы орайда, жазушы *Ә.Кекілбаевтың «Уақыттың жалғыз өлшемі бар ол-адам ғұмыры.* Адам ғұмырының жалғыз өлшемі бар, ол – арттағы халықтың қамы үшін бітіретін іс» -деген сөзін еске алсақ, осындай үлкен іс атқарар бір сала – мектеп және оның мұғалімі.Педагогикалық іс- өте нәзік, қасиетті іс. Ол тәрбиешіден сезімталдықты, балаға деген сүйіспеншілікті, бала жанын бірден танитын қырағылықты талап етеді.

Бүгінгі мектептің басты міндеті- өзіндік ой- көзқарасын ашық айта алатын, өмірге бейім тұлға қалыптастыру болса, оған мұғалімнің шәкіртіне деген сүйіспеншілігі, оны тұлға ретінде бағалауы баланың адамдық қасиеттерінің дамуына басты кепіл бола алады.

Қазіргі заман талабы - оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Оқытудың жаңа технологияларының бірі - интерактивті техника және технология.Интерактивті техника және технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті оқушы даярлау мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Білім беру реформасы - Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі.Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі - оқытуды ақпараттандыру, яғни арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінде жаңашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізілді. Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Білім беру

саласында интерактивті техника және технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдері іздестірілуде.

Осыған орай бүгінгі күннің басты мәселесі:

- Ақпараттық сауаттылығын;
- Ақпараттық мәдениетін;
- Ақпараттық құзіреттілігін сияқты қабілеттіліктерді қалыптастыру.

Оқушылардың құзыреттілігі «Оқушылардың білімі мен біліктілігін бағалаудың халықаралық бағдарламасы» негізіндегі тестілер арқылы анықталатындығын оның қойып отырған мақсатынан аңғаруға болады. Оқушылардың білімі мен біліктілігін бағалаудың халықаралық бағдарламасының мақсаты әлемдік деңгейге салыстырылатын әр мемлекеттің оқыту нәтижелері жөніндегі сенімді мәліметтерді алу саралау.Құзыреттілік тақтадағы жауабын мәтіннен алып талқылап тұрған жауаппен емес жаңа өнімнің жасалуы мен алынуымен бағаланады. Сонда ғана оқулықтар оқушының өз бетімен жұмыс жасау рөлін атқарады, оқулық оқушының танымдық, пәндік, практикалық, тұлғалық – тәжірибесінің күрделі пайымдамасы синетезі ретінде оқушы құзырлылығын арттыруға мүмкіндік жасай алады.

Ақпараттық құзіреттілік:

- сын тұрғысынан ұсынылған ақпараттар негізінде саналы шешім қабылдауға;
- өз бетінше мақсат қоюға және оны негіздеуге, мақсатқа жету үшін танымдық қызметті жоспарлауға және жүзеге асыруға;
- ақпаратты өз бетімен табуға, талдауға, іріктеу жасауға, қайта қарауға сақтауға, түрлендіруге және тасмалдауға, оның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асыруға;
- логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымдау, тікелей және жанама дәлелдеу, аналогия бойынша дәлелдеу, моделдеу, ойша эксперименттеу, материалды жүйелеу) қолдана отырып, ақпаратты өңдеуге;
- өзінің оқу қызметін жоспарлау және жүзеге асыру үшін ақпаратты қолдануға мүмкіндік береді.

Үшінші мыңжылдық кезінде қоғамның даму көрсеткіші ретінде ақпараттық қоғамға өту ісі алынады да, ал оның ең анықтаушы рөлін ақпарат түсінігі атқарады. Ақпаратта жинау, сақтау, өңдеу және тарату тәсілдері мен құралдары динамикалық түрде өзгеріске ұшырап, солар арқылы қоғамның инфрақұрылымы қалыптаса бастады.

Мектеп ұстаздары үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетімен жұмысына;
- уақытын үнемдеуге;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеруде;
- шығармашылық есептер шығару кезінде физикалық құбылыстарды түсіндіру арқылы жүзеге асыру;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып
- үйренуде (би өнері, қол еңбегі, дене шынықтыру сабақтары т.с.с);
- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процесстерімен әр

түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді;

- оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

Оқытушы сабағында ақпараттық технологияның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану іс-тәжірибесі тиімді болады.

Сонымен қатар электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды. Әрбір оқушы тандалған тақырып бойынша тапсырмалар мен тарау бойынша тест жұмыстарын орындап, анимациялық практика тапсырмаларымен жұмыс жасауға дағдыланады. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тындатып көрсетуге болады. Бұл, әрине мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. Меңгерілуі қиын сабақтарды компьютердің көмегімен оқушыларға ұғындырса, жаңа тақырыпқа деген баланың құштарлығы оянады. Осылайша оқыту құралдарының бірі - электрондық оқулық. Ол оқушыларды даралай оқытуда жаңа информацияларды жеткізуге, сондай-ақ игерілген білім мен біліктерді тестік бақылауға арналған бағдарламалық құрал.

Құзірет - оқушының жеке және қоғам талаптарын қанағаттандыру мақсатындағы табысты іс-әрекетіне қажетті білім дайындығына әлеуметтік тапсырыс.Құзыреттілік - оқушының әрекет тәсілдерін жан-жақты игеруінен көрінетін білім нәтижесі. Ақпараттық құзыреттілік арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану - бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық -коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан-жақты қолдану қабілеті. Оқушылардың түпкілікті құзіреттіліктері - білім берудің жаңа нәтижелер. Құзіреттілікті оқушының пән бойынша игерген білім, білігінің жинағы деп қабылдауға келмейді. Ол - оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа.

Қорыта келе , егеменді еліміздің болашағын жарқын етіп, мерейін асқақтатын бүгінгі жас ұрпақтың дарынды, рухани бай, ой өресі биік тұлға болып қалыптасуы педагог мамандардың кәсібилігіне тікелей байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы: «Қазақстан жолы-2050. Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» 2014 ж.
2. Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары: оқу құралы / К. Өстеміров.- Алматы: ЖШС «Казпрофтех», 2007.
3. «Қазақстан мектебі» журналы №8**,** 2004 жыл
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
«Мектеп» 2015 №2

«GEOGEBRA» РЕСУРСЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ПЛАНИМЕТРИЯДАН ЕСЕП-ЖАТТЫҒУЛАРДЫ ОРЫНДАУ ӘДІСТЕМЕСІ

ТОЙГУЛОВА Алия Абдрахмановна
Алматы облысы Талгар ауданы №26 ОМ
математика пән мұғалімі
Алматы облысы Талгар ауданы
Қазақстан
ДЖАРЫЛГАМЫСОВА Гаухар Сарсембаевна
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы АОПҚБАИ
аға оқытушысы
Алматы облысы Талгар ауданы
Қазақстан

Андатпа

Бұл мақалада математика сабақтарында интерактивті геометриялық ортаны

пайдалану, яғни математика пәні мұғалімдеріне әдістемелік көмек көрсету қарастырылған. Интерактивті геометриялық орта көмегімен жұмыс және оқу әдістерін қолдану тәжірибесін меңгеру теориялық білімнің ұтымды үйлесуі мен математика бағдарламаларын зерттеудің нақты мәселелерін шешу үшін практикалық қолдану үшін негіз бола алады.

Аннотация

В данной статье описывается, использование интерактивной геометрической среды на уроках математики, что является оказание методической помощи учителям математики. Овладение опытом использования методов работы и обучения с помощью интерактивной геометрической среды может стать основой рационального сочетания теоретических знаний и их практического применения для решения конкретных проблем изучения программы математики.

GEOGEBRA- еркін таралымындағы геометриялық орта. Бағдарламаны Java тілінде (көптеген операциялық жүйелерде жұмыс істейді) Маркус Хохемвартер жазған.

GEOGEBRA көбінесе мектептің геометрия курсындағы есептерді шығаруға арналған. Онда нүктелердің, кесінділердің, түзулердің, векторлардың барлық мүмкін конструкциларын, элементар функциялардың графиктерін тұрғызуға, берілген түзуге перпендикуляр, параллель түзу тұрғызуға, орта перпендикуляр, бұрыштық биссектрисасын, қисыққа жанама тұрғызуға, кесіндінің ұзындығын, көпбұрыштың ауданын есептеуге мүмкіндік болады. Сонымен бірге объектілер панеліне нүктенің координаталарын қолмен ендіруге, сәйкес командалар беру арқылы жанаманың теңдеулерін ендіруге болады.

GeoGebra бағдарламасы арқылы Пифагор теоремасын көрсету және дәлелдеу өте ыңғайлы.

Біз бұл мақалада GeoGebra бағдарламасы арқылы Пифагор теоремасын қалай жеңіл түсіндіруге болатынына тоқталмақпыз:

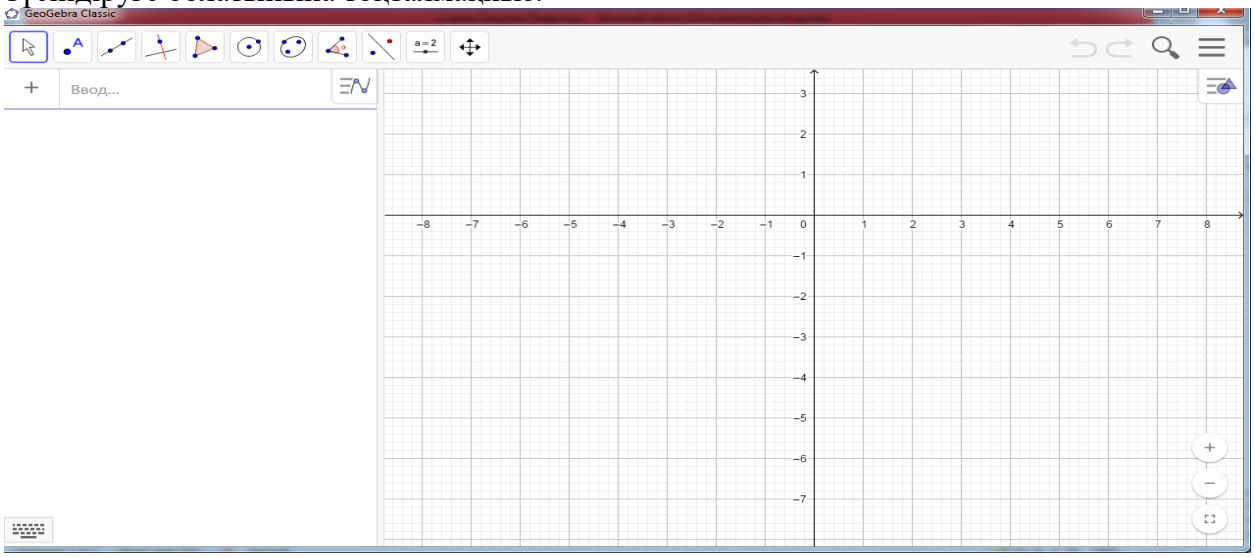

Абсцисса және ордината осьтері мен сетканы алып тастаймыз.

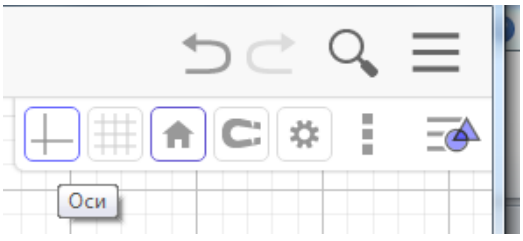

Қосымша саймандар панелінен «Оси» және «Сетки» мәзірлерін ашып осьтер мен сетканы жұмыс облысынан алып тастаймыз.

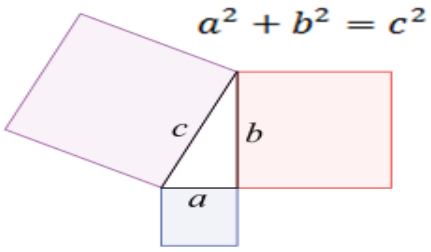

Пифагор теоремасы тікбұрышты үшбұрыштың қабырғаларының арасындағы қатынасты көрсетеді. Онда оның катеттеріне тұрғызылған квадраттардың аудандарының қосындысы гипотенузасына тұрғызылған квадраттың ауданына тең екенін көрсетеді. Біз алдымен тікбұрышты үшбұрышты тұрғызамыз. Ол үшін саймандар мәзіріне екі нүкте арқылы түзу жүргізіп, ол нүктелерді А және В деп белгілейміз.

Сол түзуді жүргізейік:

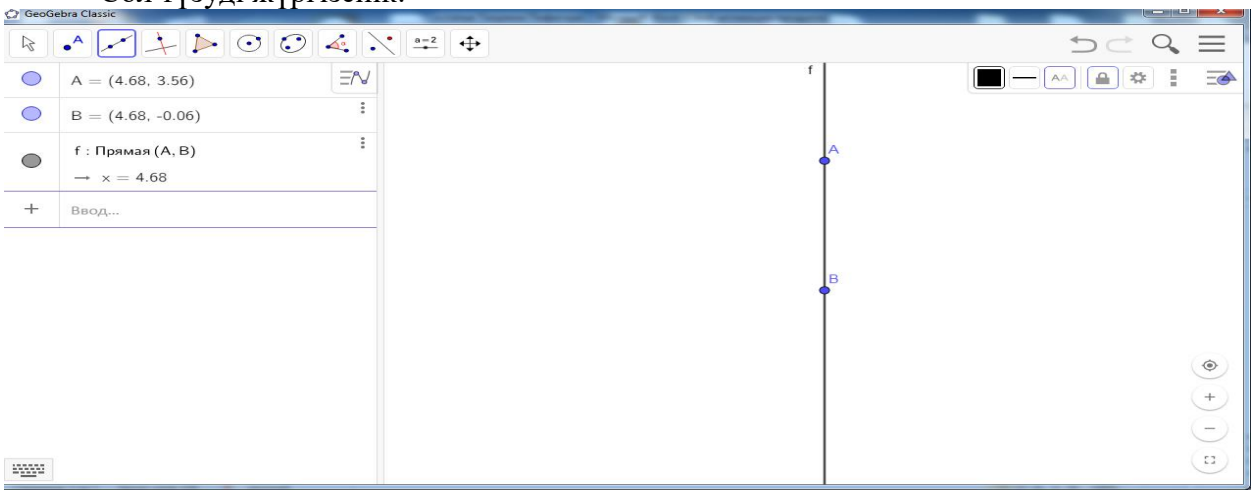

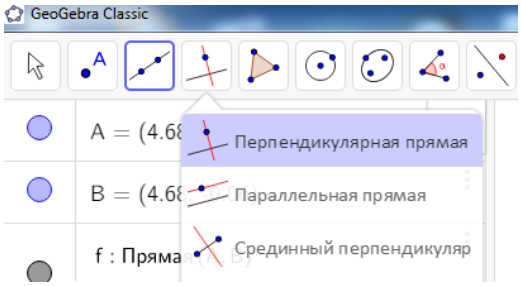

Енді АВ түзуіне В нүктесінен перпендикуляр түзу жүргізу керек.

«Перпендикуляр түзу» мәзірімен берілген түзуге перпендикуляр болып өтетін түзу бойындағы нүктені таңдаймыз. Содан В нүктесі арқылы өтетін перпендикуляр түзуді тұрғызамыз.

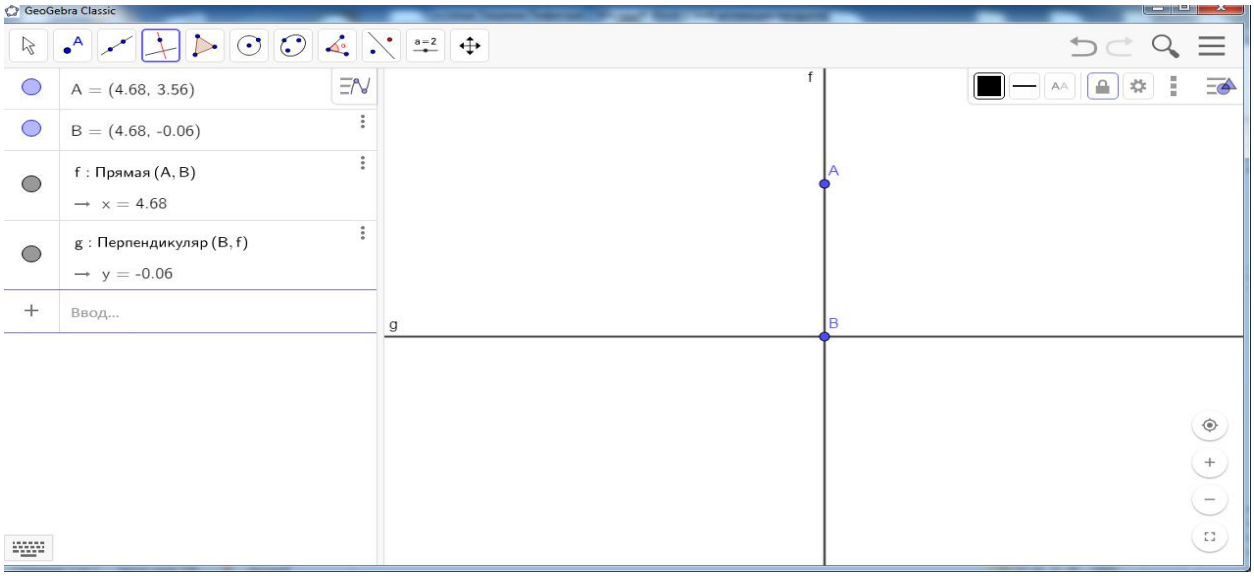

Енді В нүктесі арқылы өтетін перпендикуляр түзуден С нүктесін таңдап алып, АС түзуін жүргіземіз. .А, В, С нүктелері тікбұрышты үшбұрыштың төбелері болады.

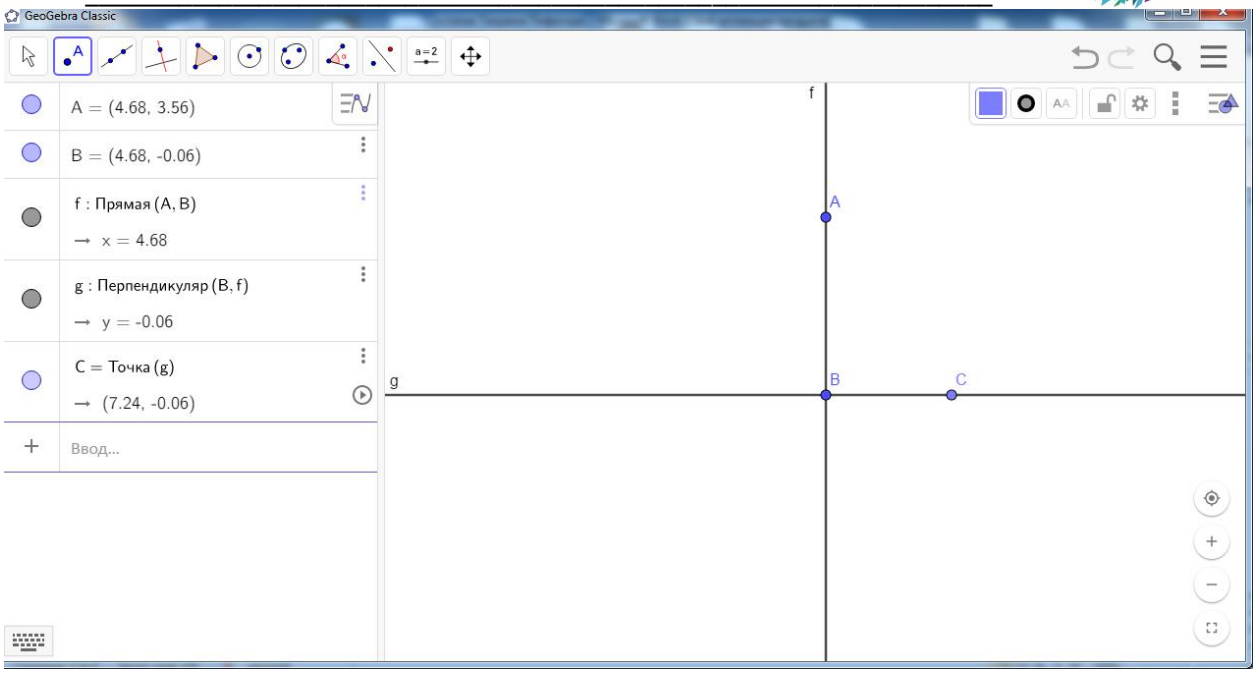

Енді үшбұрыштың төбелерінен басқа керексіз детальдарды алып тастаймыз.

Все объекты	**Оставив нужные объекты**
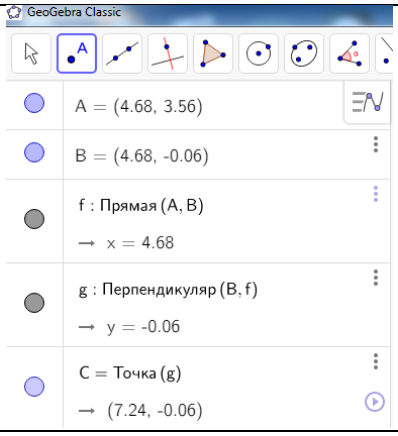	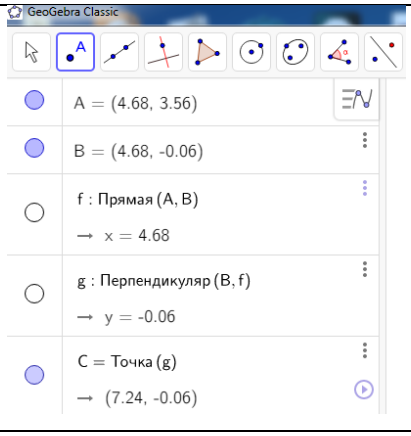

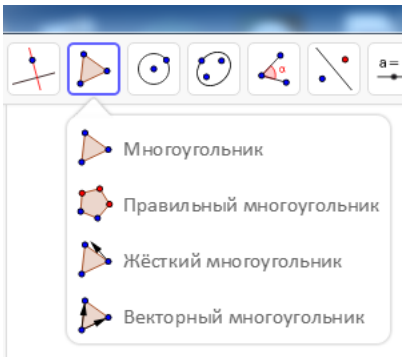

Енді үшбұрыштың катеттеріне жәнегипотенузасына квадраттар тұрғызамыз. Ол үшін арнайы ***«Правильный многоугольник»*** сайманын пайдаланамыз:

ВА катетіне тұрғызылатын дұрыс көпбұрыш қабырғасы үшін ВА кесіндісін таңдаймыз. Квадраттың төрт төбесі бар. Сондықтан дұрыс көпбұрыштың қабырғасы төрт деп көрсетеміз.

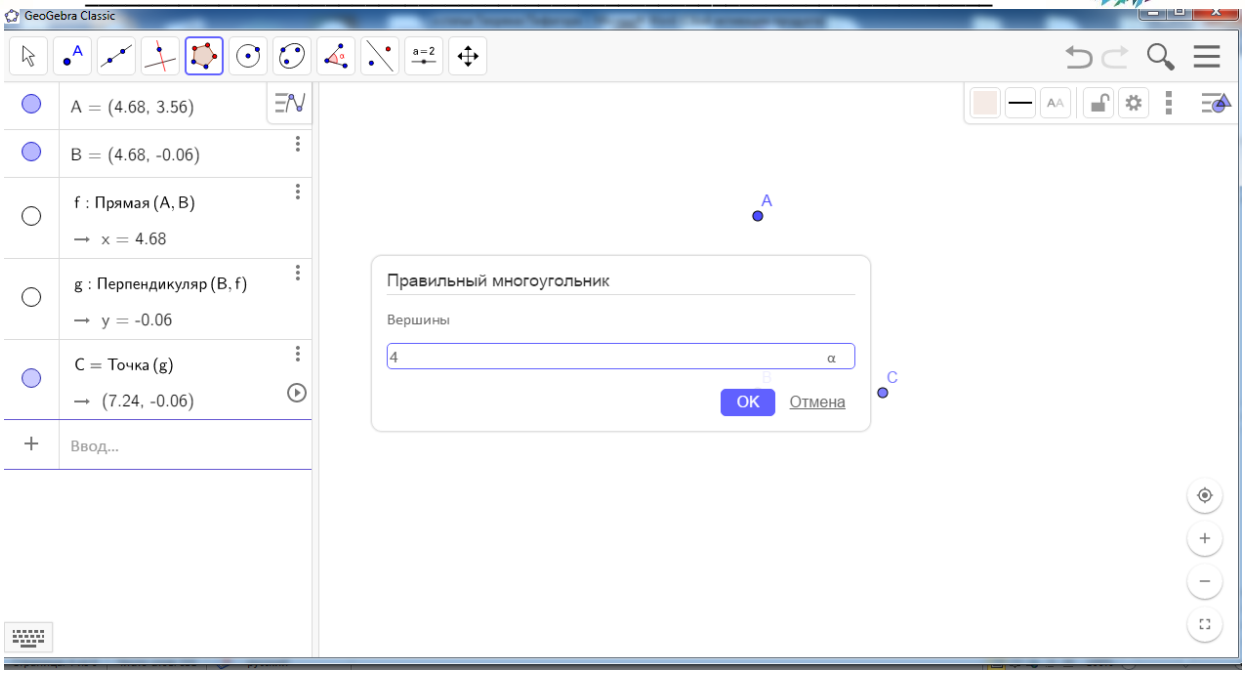

Біз BA қабырғасына тұрғызылған ADEB квадратын салдық.

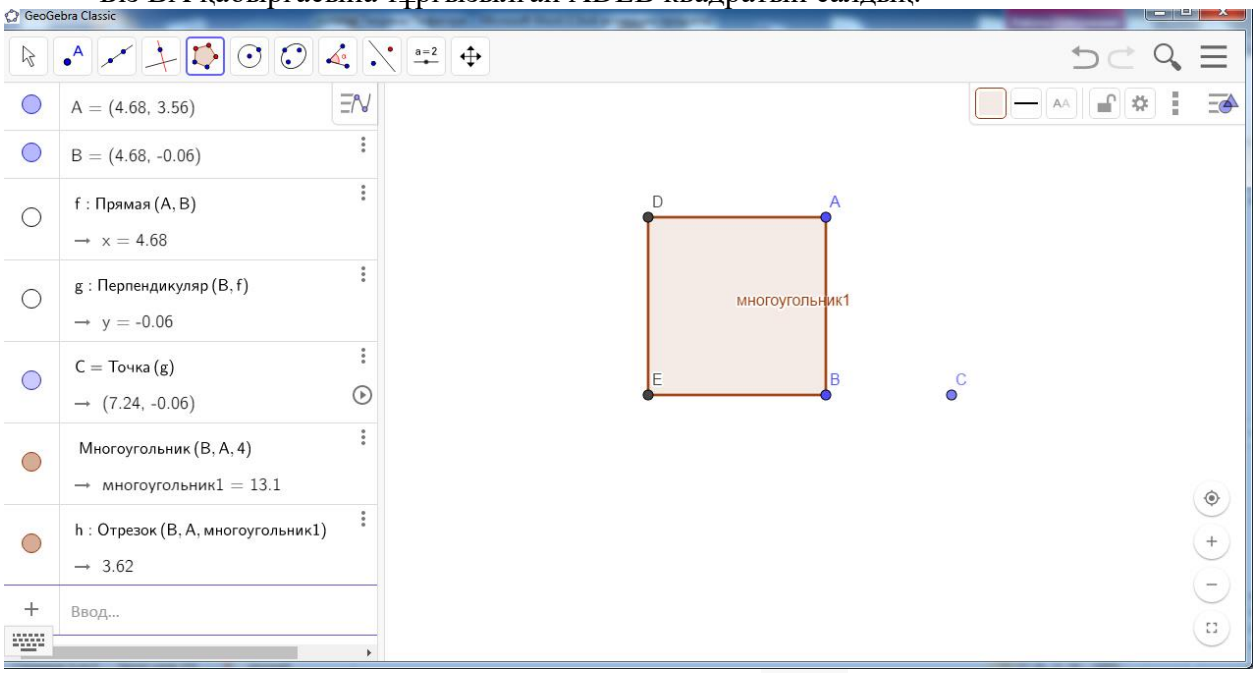

Осы жолмен ***«Правильный многоугольник»*** сайманының көмегімен CB катеті және AC гипотенузасы қабырғасы болатындай квадраттар саламыз.

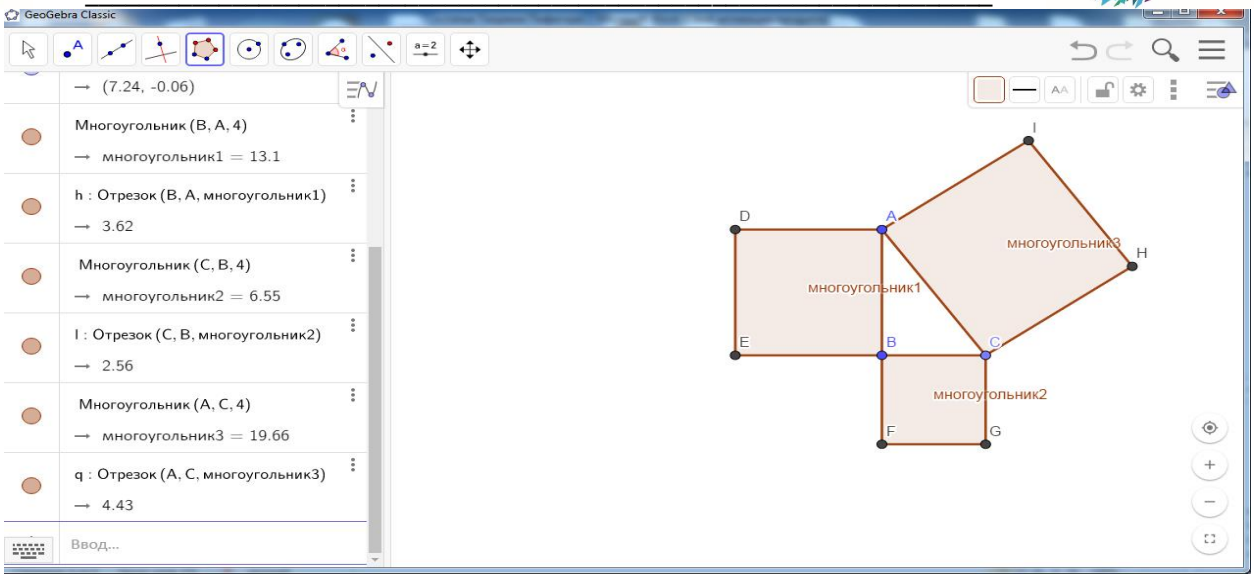

Бұдан көретініміз:

Катеттер мен гипотенузаның узындығы	Шаршы алаңы	Пифагор теоремасы
BA = 3,62	BA^2=13,1	$BA^2 + CB^2 = AC^2$ 13,1+6,55=19,65
CB =2,56	CB^2 =6,55	
AC =4,43	AC^2 =19,65	

Көріп отырғанымыздай BA катетіне тұрғызылған квадраттың ауданы 13,1, ал CB катетіне тұрғызылған квадраттың ауданы 6,55. AC гипотенузасына тұрғызылған үлкен квадраттың ауданы 19,65. Яғни 13,1+6,55=19,65 осыдан Пифагор теоремасының дұрыстығына көз жеткіземіз.

Ендеше GeoGebra бағдарламасы ***«Правильный многоугольник»*** сайманы арқылы Пифагор теорамасының дұрыстығына көз жеткізіп дәлелдедік.

Қолданылған сілтемелер:

1. Официальный сайт программы GeoGebra: http://www.geogebra.org/cms/
2. Ролики на YouTube посвященные GeoGebra: https://www.youtube.com/watch?v=yONlvZZMNFI&index=11&list=PLMgKLy7UjW_ukd9t0JrkV2xU9OkuBDEJo

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ИСТОРИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ 8-10-Х КЛАССОВ ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ НА ОСНОВЕ ИСТОРИЧЕСКОГО КОНЦЕПТА – ИЗМЕНЕНИЕ И ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ

ДОСИМОВА Асель Оралбаевна
Назарбаев Интеллектуальная школа
химико-биологического направления города Шымкент
Учитель всемирной истории
г. Шымкент, Казахстан

Аңдатпа

Пәннің мақсаттары мен міндеттері: Назарбаев Зияткерлік мектептері желісінде дүниежүзі тарихы орыс және қазақ сыныптарында орыс тілінде жүргізіледі. Жаратыластыну-математикалық бағыттығы пәндер секілді гуманитарлық пәндер оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге және біздің белгілі бір дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Қазіргі заманда біз білетініміздей, тақырып бойынша нақты білімдерге жету жеткіліксіз, бұл білімді өмірде қолдануға, білімді дағдыға айналдыра білуге, оларды шеберлікке айналдыруға және автоматизмге дейін меңгеруге мүмкіндік беру әлдеқайда маңызды.

Аннотация

Цели и задачи учебного предмета: в сети Назарбаев Интеллектуальных школ предмет Всемирная история преподается в классах с казахским и русским языками обучения на русском языке. Как и предметы, естественно-математического цикла дисциплины гуманитарных наук призваны расширить кругозор и привить определенные навыки наших детей. В современном мире, как все мы знаем, недостаточно обладать фактологическими знаниями по предмету, гораздо важнее уметь применять эти знания в жизни, уметь преобразовать знания в умения, трансформировать их в навык, а навык довести до автоматизма.

Именно на формирование личности, обладающей на сегодняшний день востребованными навыками, ориентирована интегрированная образовательная программа Назарбаев Интеллектуальных школ. Формирование у учащихся исторического сознания, толерантности, уважения к истории и культуре стран и народов, привитие общечеловеческих ценностей, выработанных людьми на протяжении многих веков, развитие исследовательских, мыслительных, коммуникативных навыков является целью предмета всемирная история; формирование и развитие навыков критического анализа и оценки исторических событий, процессов, явлений и деятельности исторических личностей в контексте их влияния на мировую историю; развитие навыка аргументированного суждения на основе анализа исторических фактов; Навыки исторического мышления нужно развивать на каждом уроке с учетом их постепенного расширения и прогрессии.

Развитие навыка ориентации во времени и пространстве на основе концепта «изменение и преемственность»

Историческое мышление предполагает способность выделять исторические явления, осозновать последовательность связи событий, явлений, причинно-следственной связи, давать оценку исторической непрерывности, анализировать. Блок ЦО1, Д1 навык знание и понимание, важно обратить внимание учащихся на соблюдение исторического концепта изменение и преемственность. Приложение 1.

Как на уроке можно развивать данный навык?

Подготовить задание, в котором события, связанные с «тематикой» данного периода времени показывают непрерывность и изменение с течением времени. Учащимся нужно провести анализ определенного исторического периода определяя 3 изменения по заданному вопросу и в конце резюмируя показывают непрерывность и изменение с течением времени. Развивая навык ориентации во времени и пространстве в этом задании важно учесть, что ношение хиджаба женщинами в послевоенное время в мусульманских странах такие как Саудовская Аравия, Кувейт, Иран, Ирак и др., вменялось за правило, и сегодня продолжается считаться правилом в повседневной жизни женщин-мусульманок. Более того, и здесь нужно обратить внимание учащихся, на сегодняшний день ношение этого вида одеяния считают правильным и обязательным для себя мусульманки всего мира. Будь то западное общество или не западное. Важно отметить, что и в казахстанских школах сегодня наблюдается тенденция ношения хиджаба девочками несовершеннолетнего возраста, что не всегда согласовано с родителями ребенка, а зачастую сами родители становятся инициаторами подобного образа дочери. Здесь можно провести межпредметную

концептуальную параллель изменение и преемственность с предметом «Основы права», тема «Бала құқығы қалай қорғалады?», раздел 9.3С «Отбасы мүшелерінің құқығы мен міндеттері». Останавливаясь на данном вопросе, учитель не должен забывать, что тема требует деликатного подхода в объяснении. Можно рассказать о том, что в 1994 году Казахстан ратифицировал Конвенцию ООН о правах ребенка. Главной целью закона «О защите прав детей» является создание максимальных правовых и социально-экономических условий для реализации и защиты прав и законных интересов детей. Вопрос ношения хиджабов для маленьких мусульманок является достаточно распространенным, однако возможно кто-то еще не разобрался окончательно, особенно с какого возраста необходимо его носить и стоит ли вообще задумываться по этому поводу, пока дочь еще не выросла. На самом деле все достаточно просто. В соответствии с Исламом, ребенок не несет ответственности за свои поступки до достижения совершеннолетия. Казахстанские школьники не должны посещать образовательные учреждения в хиджабах и коротких брюках, так как школьная форма должна соответствовать светскому характеру обучения. Казахстан – светское государство. И это нужно правильно объяснить.

Учащиеся должны уметь:

- анализировать и оценивать исторические примеры непрерывности и изменения во времени и пространстве;
- объединять примеры непрерывности и изменения в течение продолжительного времени до масштабных исторических процессов или тем.
- объяснять основания (критерии) систематизации и организации исторических событий и процессов внутри определенного временного блока.

Диагностика * (формативное оценивание). ЦО1. Д1. Навык знание и понимание. Пример №1.

<table>
<tr><td>?</td><td>?</td><td>?</td></tr>
<tr><td>Преемственность №1</td><td>Преемственность №2</td><td>Преемственность №3</td></tr>
<tr><td colspan="3">работа с термином «эмансипация»
на примере страны Дания</td></tr>
<tr><td colspan="3">концепт изменение и преемственность
↓
показать непрерывность и изменение с течением времени</td></tr>
<tr><td colspan="3">работа с термином «хиджаб»
на примере страны Иран</td></tr>
<tr><td>Преемственность №1</td><td>Преемственность №2</td><td>Преемственность №3</td></tr>
<tr><td>после указа 1936 года, на улицах Тегерана с женщин срывали платки, которыми они покрывали головы, женщины старшего возраста вынуждены были стать затворницами и не выказывали желание выходить из дома так как идеология страны на тот момент шла вразрез с их религиозными убеждениями.</td><td>после революции 1979 г. покрывать голову платком вменялось девочкам 6-го возраста, а женщины среднего возраста ДОЛЖНЫ были кутаться в длинные одеяния черного цвета, не забывая при этом про чадру. Не следующая правилам консервативного ислама и нормам шариата новой идеологией страны женщина подвергалась «воспитательной беседе» с представителями «полиции нравов».</td><td>никакие религиозные, и даже государственные законы, не смогут подавить желание женщины быть привлекательной, этим объясняется наличие под чадрой у некоторых женщин джинс, мини юбок, платьев выше колен, которыми можно похвастаться не только у себя дома, но и у друзей. Даже при таких ограничениях женщины в Иране умудряются</td></tr>
</table>

		одеваться модно и очень стильно. В 2000-х годах в Иране официально разрешена косметика, поэтому многие иранки умеют красиво наложить макияж.

Работа с термином эмансипация *(знание, понимание)*. Говоря об *эмансипации* женщин Востока и Запада после Второй мировой войны, важно отметить, что изменение статуса и роли женщин происходило в разных уголках Мира по разному. Неравномерно. К примеру, родоначальницей эмансипации в Дании считают Матильду Фибигер (1830-1872), автора феминистского романа "Двенадцать писем Клары Рафаэль" и первую в истории Дании женщину-телеграфиста. И хотя датская пословица гласит "Направляй коня поводьями, а жену — палкой", в Дании ей уже давно никто не следует. В 1908 году датчанки получили право участия в муниципальных выборах, в 1915 году были допущены к выборам в парламент. И даже 8 марта был учрежден как день солидарности трудящихся женщин в Дании — на конференции женщин-социалисток, проходившей в Копенгагене.

Диагностика * (формативное оценивание). ЦО1. Д1. Навык применение.
Пример №2.

НИЗШИЙ КЛАСС	СРЕДНИЙ КЛАСС	ВЫСШИЙ КЛАСС
люди, не имеющие собственности, с низким уровнем образования, работающие по найму.	те, кто имеет экономическую независимость (т. е. является собственником предприятия) или ярковыраженную профессиональную ориентацию.	относительно небольшой слой богатых людей, выполняющих главным образом функции управления экономической, политической и культурной *жизнью общества.*
низкий и очень низкий уровень доходов	*уровень дохода от зажиточного до удовлетворительного*	*уровень дохода очень высокий*
пенсионеры, инвалиды, бездомные, безработные, работники низкой квалификации	высококвалифицированные юристы и экономисты, врачи, специалисты в области науки и искусства; профессура высших учебных заведений; высшая бюрократия.	правящая элита, крупные бизнесмены и цвет творческой интеллигенции.
———	*играет роль стабилизатора общества, сохраняя его равновесие и устойчивость.*	*высший класс не является гарантом устойчивости и стабильности общества.*

Справка: под ***классом*** понимают большую социальную группу людей, владеющих либо не владеющих средствами производства, занимающую определенное место в системе общественного разделения труда и характеризующуюся специфическим способом получения дохода.

Диагностика * (формативное оценивание). ЦО1. Д1. Навык *применение.*
Межпредметную концептуальную параллель *изменение и преемственность* при объяснении задания можно провести с предметом русская литература 10 класс, раздел 10.3.С(L)3.

Пример №3.

вертикальная социальная мобильность *(индивид занимает более высокую должность, значительно улучшает свое материальное положение, побеждает на выборах и т. д. или теряет престижную работу, его фирма банкротится и пр.)*	**примеры**	
	русская литература	*история*
	произведение И.Бунина «Господин из Сан-Франциско» 10 класс	личность Наполеона
	произведение М.Булгакова «Мастер и Маргарита»	султан Бейбарыс
	произведение Ф.Достоевского «Преступление и наказание»	Адольф Гитлер
горизонтальная социальная мобильность *(перемещение индивида или группы в пределах одного социального слоя;) переезд из одного города в другой, смена вероисповедания, переход из одной семьи в другую после распада брака, смена гражданства, переход из одной политической партии в другую, смена работы при переводе на приблизительно равнозначную должность.*	?	?
	?	?
	?	?

Диагностика * (формативное оценивание). ЦО1. Д1. Навык *анализ.*

При работе с заданием на *анализ* важно: провести концептуальную параллель *изменение и преемственность* горизонтально и вертикально как я говорю своим ученикам. Горизонтальное изменение в вопросе *изменение статуса и роли женщин* проявляется в том, что учащимся нужно исследовать ЭТО ИЗМЕНЕНИЕ в одно и тоже время, но в разных странах. Вертикальное изменение по вопросу изменение статуса и роли женщин проявляется в сравнении ЭТОГО ИЗМЕНЕНИЯ в разное время в одной и той же стране.

Пример №2. Написание эссе на навыки анализ, синтез, оценка. На тему: «Изменения в положении женщин невозможно рассматривать в отрыве от других социальных вопросов».

При выполнении данного задания, хочется отметить, что задание покрывает выполнение 3-х учебных целей по теме:

- ✓ прослеживать непрерывность исторических процессов на протяжении всех периодов истории;
- ✓ классифицировать изученный материал и приводить оригинальные примеры;
- ✓ делать аргументированные выводы по изученному материалу;

Пример №1.

Женщины Британии

(записать 3 доказательства)

до военное время послевоенное время

Пример №2.

Женщины в мусульманских странах

_____

до военное время *(записать 3 доказательства)* послевоенное время

Вывод: учащиеся развивают в себе исследовательские навыки, закладывает в 10-м классе основы навыков сбора данных, классификация данных и источников, отбор интересных фактов по теме, умение давать оценку источнику и собственным выводам. А как мы знаем развитие исследовательских навыков в учащихся поможет им в дальнейшем в работе над проектными работами по предмету «Казахстан в современном мире», при работе с научными проектами с предметами по выбору. Нужно также отметить, что именно развитие навыков исследования помогает на уроках истории развить навык исторического мышления, и огромную помощь я вижу в применении на уроках исторических концептов.

Литература

1. Назарбаев Н. А. «Времена и думы», «Алматыкітап баспасы», 2013.
2. Назарбаев Н.А. «Критическое десятилетие», 2003.

ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТАРДА ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІГІНЕН БІЛІМ АЛУЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

ДӨНЕНҚОЖАЕВА Мейрамгүл Өтегенқызы
Қызылорда қаласындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің модератор мұғалімі
Қызылорда қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада автор зерттеуші ғалымдардың пікірлерін басшылыққа ала отырып, сыныптағы топтық жұмыстың жаңа білімді қалыптастыруда маңызды рөл атқаратынын көрсетеді. Топтық жұмыстарда дифференциациялық тапсырмалар арқылы топ оқушыларының зейінін тұрақтандырып, өздігінен білім алуға бағыттайтын әдіс-тәсілдерге тоқталады. Мақаланың ғылыми-практикалық жаңалығы қазақ әдебиеті пәні бойынша сабақта қолданған дифференциациялық тапсырмалардың түрін және оқушылардың деңгейін арттыруға қосқан үлесін талдайды. Топтық жұмыстағы дифференциациялық тапсырмалардың маңызын көрсете отырып, кездескен қиындықтарды және алдағы уақытта ескеретін міндеттерді анықтайды.

Аннотация

В данной статье рассматривается вопрос организации групповой работы в учебно-познавательной деятельности на уроке, показаны роль и значение данной формы деятельности в условиях обновления содержания образования в Республике Казахстан. В своей работе основное внимание автор акцентирует на методах и приемах дифференцированной организации групповой учебной деятельности, которые помогают раскрыть индивидуальность учащегося, развивают навыки самостоятельной работы. На основании анализа уроков казахской литературы автор показала разнообразие видов дифференцированных заданий, их роль и значение в повышении уровня учащихся. В статье раскрываются сложности при организации групповой работы с использованием дифференцированных заданий, а также предлагаются пути решения данного вопроса.

XXI ғасырда жаһандық технологиялардың қарыштап тез дамуы қазіргі жастардың қазақ көркем әдебиетіне деген құмарлығын төмендеткені рас. Бұның себебін әркім әр түрлі түсіндіреді. «Қазақ тіліндегі шығармалар қызық емес, бір сарында, тілі ауыр, ал шетел әдебиетіндегі шығармалар шым-шытырық, қиял-ғажайып оқиғаларға толы, оқуға жеңіл» деген сияқты жауаптар айтып жатады. Алайда Елбасымыздың «Рухани Жаңғыру» жолдауына сәйкес ұрпақ бойына рухани-адамгершілік қасиеттерді дарытып, ұлттық мәдениетіміз мен әдебиетіміздің нәрімен сусындату арқылы ой-санасын жаңғырту - бүгінгі ұстаздың, яғни, қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімдерінің міндеті. Сондықтан мұғалім қазақ әдебиеті сабақтарын асқан шеберлікпен, ұқыптылықпен ұйымдастыра алуы қажет.

Қазіргі жаңартылған білім беру мазмұны бойынша әрбір бала-жеке тұлға. Тұлғаның өзіндік ерекше қасиеттері болады, сондықтан мұғалім оқушының бойындағы ерекше қасиеттерді байқап, оның ашыла түсуіне септігін тигізе алуы тиіс. Күнделікті сабақты ұйымдастыруда « оқушының қажеттілігін қалай анықтай аламын?» деген сұрақ туындау қажет. Бұл сұраққа сабақ барысында дифференциацияны қолдану арқылы жауап таба аламыз. Дифференциация оқу процесінде оқушылардың ерекшелігін айқындап, мүмкіндіктерін кеңейте түсуге септігін тигізеді. [1]

Көп жағдайда өтпелі кезеңге байланысты жасөспірімдердің мінез-құлықтарындағы психологиялық әр түрлі ахуалдар және әлеуметтік, эмоционалдық аспектілер әсерінен (тез зерігу, жалығу) жаңа білімді қалыптастыруда қиындықтар туындап жатады, соның әсерінен ішкі жиынтық бағалау тапсырмасы кезінде көбіне әдебиет пәнінен оқушылардың аз ұпай жинайтыны анықталды. 9-сыныпта жүргізілілген Lesson Study зерттеу жұмысы топтық жұмыстарда оқушының зейінін тұрақтандыру арқылы өз бетінше білім алу дағдыларын дамыту мақсатына бағытталды.

Көркем шығарманы сынып ішінде топтық жұмыс арқылы меңгертудің тиімділігі тәжірибеде байқалып жүр, өйткені жасөспірім жастағы оқушылардың басым бөлігі өз бетінше үйде көркем әдебиет оқымайды.

Ғылыми-теориялық еңбектерге сүйенсек, Мерсер «білімді бірлесіп алуда немесе "пікір алмасу" барысында оқушылар тең құқылы серіктестер болып табылады» деп тұжырымдайды және ол құрдастар тобындағы өзара қарым-қатынас оқуда маңызды рөл атқаратынын дәлелдеп шыққан. [1,47] Сонымен бірге топтық жұмыстарды ұйымдастыру теориясының негізін салған А.Г.Ривин, В.К.Дьяченконың пікірінше, [2,5] топтық жұмыстың аса басымдылығы -топ ішінде, мұғалім мен оқушылар арасында қандай да бір шартты талаптарсыз еркін түрде, демократиялық тұрғыда оқыту мүмкіндігі жүзеге асады.

Мектептегі Lesson Study зерттеу сабақтарында ішкі дифференциялап оқыту әдісі басшылыққа алынды. Себебі, дифференциация дегеніміз-оқушыларды қандай да бір ерекшеліктерінің негізінде топтастырып оқыту. Дифференциялап оқыту – бұл әр оқушының қабілетін, бейімділігін, қызығушылығын ескере отырып жеке басын дамытуды қамтамасыз ететін білім берудің жүйесі. Дифференциацияның мәні – оқушыларды бөлу емес, оларды біріктіруде дер кезінде дифференциалды көмек көрсету.

Дифференциацияның түрін зерттеген В.М.Монахов пенВ.А. Орловтың пікірлері бойынша, ішкі дифференциация - әдеттегі сынып көлемінде әр оқушының даралық ерекшелігін ескере отырып сабақ барысындағы жұмыстың ұтымды түрін анықтауға арналады. Қазіргі кездегі ішкі дифференциацияның ерекшелігі ол тек оқуда қиындық сезген оқушыларға ғана емес, сонымен бірге дарынды балаларға да бағытталған. [3,18]

Топтық жұмыстарды жүргізудің екі түрі бар: бірыңғай топтық жұмыс мен сараланған топтық жұмыс. Бірыңғай топтық жұмыс барысында барлық топ бірдей тапсырма орындайды, ал сараланған топтық жұмыста топ мүшелері қабілетіне қарай әр түрлі жұмыс орындап, ортақ пікірге келіп, бір топтық өнім жасауға негізделеді. [4]

Әдебиет пәнінен «А.Құнанбаев өлеңдеріндегі замана көрінісі» деген тақырыпта, «автордың негізгі ойын сол заманғы өмірмен байланыстырып, заман көрінісін түсінеді» [5] оқу мақсатына сай өтілген сабақта мұғалім құпия түрде оқушыларды өз деңгейлері бойынша топқа отырғызуды жүзеге асырды. Оқыту ортасы -бес оқушыдан құралған

(сараланған) топтық жұмыста әр топқа өз деңгейіне сай бес түрлі тапсырма берілді, көшбасшы оқушының араласуымен тапсырмалар бөлінді. Топтық жұмысқа 15 оқушы қатысты, 3 оқушы әр топқа сарапшы, 1 оқушы жалпы сыныпты бақылаушы рөлін атқарды. **1-топ. С деңгейі- қолдану**. «Сегіз аяқ» өлеңіндегі кейіпкерге карикатура стилінде қабырға газетін жасайды.

№1 кесте 1-топтың жетістік критерийі

Оқушы аты	Топтық өнім- карикатура немес қабырға газетін жасау
1.	Кейіпкер суретіне карикатура жасай алады;
2.	Өлеңдегі 3-4 әлеуметтік мәселені анықтай алады;
3.	Ақын қолданған 3-4 сөз не сөз тіркестерін қолданып, өлең кейіпкеріне мінездеме бере алады; (Кейіпкер кім, қандай?)
4.	«Сабырсыз, арсыз, еріншек» өлеңіндегі кейіпкермен салыстырып, 3 ұқсастығын айта алады;
5.	Дәйексөздерді қолданып, кейіпкерге 3-4 сөйлеммен үгіт-насихат айтады.

2-топ. В деңгейі-талдау. Осы шығармадағы шумақ басындағы, не ішіндегі қанатты сөзге айналған 5 ғибратты сөздерді тауып, мағынасын ашады, талдау жасайды. Топтық өнімді «Бес саусақ» стратегиясы арқылы постерге түсіреді.

№2 кесте 2-топтың жетістік критерийі және жауап үлгісі

Оқушы аты	Тапсырма: Эстетикалық талапты ескере отыры, «Бес саусақ» макетін жасайды.
1.оқушы	Бірлік туралы туралы қанатты сөзді тауып, маңызын 2-3 сөйлеммен түсіндіре алады;
2.	Еңбек туралы (Еңбек етсең ерінбей, Тоябы қарның тіленбей.)
3.	Жұмыссыздық (Тамағы тоқтық, Жұмысы жоқтық , Аздырар адам баласын)
4.	Сөз өнерінің құдіреті. (Толғауы тоқсан қызыл тіл, сөйлеймін десең өзің біл.)
5.	Адалдық, әділдік туралы.

3-топ. А деңгейі- жинақтау. Осы өлең арқылы А.Құнанбаев қазақ әдебиетіне қандай жаңалық әкелді? «Ақыл» картасын жасайды.

№3 кесте 3-топтың жетістік критерийі және болжам жауабы

Оқушы аты	Тапсырма: ақын жаңалығын тауып эстетикалық талапқа сай«Ақыл картасын » жасайды
1-оқушы	Ақынның көпқырлы өнерін ашады; Абай- сазгер, әнші.
2.	Жаңа өлең өлшемін анықтайды; (бір шумағы сегіз тармақтан тұратын 5-8 буынды өлең енгізді,дәлел:)
3.	Өлең ұйқасындағы жаңалығын табады; (егіз ұйқас, дәлел)
4.	Сөз өнерінің құдіретін айтып, ақынға талап қоя алды...
5.	Өлең идеясын қанатты сөздерімен тұжырымдай алды... (дәлел)

Жұмыстың бұл формасы өзара деңгейлес оқушылардың өзара әрекеттесу тәсілдеріне себепші болды. Топтағы бес оқушы тапсырмаларды бөліп алып орындады, өзара келісе отырып, ортақ мәселе-топтық өнімді бірлесіп жасау қажет болғандықтан, өнімді ортаға салды. Топтық айтыс та, ынтымақтастық, өзара жәрдем, өзара түсінісу де жүзеге асты.

Топтық жұмысты тыңдау үшін берілген жеке жұмыс (кесте толтыру) басқа топ таныстырылымын тыңдап, жаңа білімді игеруге итермеледі. Топтық жұмыстан білім алуға, зейінін тұрақтандыруға үйренді.

Сарапшылар мен бақылаушы оқушы топтық жұмысты мұқият бақылап, кесте бойынша бағалау жасады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында негізгі мәселенің бірі -оқушыларың сөздік қорының аздығы, ойды көркемдеп, әсерлі жеткізе алмауы. Оқушылар, әсіресе, әдебиет сабақтарында ойды метафора, метонимия, синекдоха, теңеу, эпитет, поэтикалық тіркестер, мақал-мәтелдер және тұрақты тіркестер арқылы астарлап, көркемдеп жеткізуден қиналады. «Көркем шығармадан алған білімдерін қолдана отырып, әдеби көркемдегіш құралдарды пайдаланып, өзгеше стильмен жазады» деген оқу мақсатына сай тапсырмалар дайындалды

Қолдану, жинақтау, бағалау деңгейлері бойынша дайындалған барлық тапсырмалардың мақсаты – оқушы деңгейіндегі ілгерілеушіліктің бар-жоғын бақылау. Мысалы, **1- қолдану (**қарапайым деңгей) тапсырмасында өлең үзінділерінен көркемдегіш тәсілдерді, өлең өлшемдерін, өлең тақырыбын тауып сәйкестендіреді. Тапсырма бұл деңгей оқушыларына осыған дейін алған білімдерін сәйкестендіріп, салыстырып, қолдана алу мақсатында берілді.

2-жинақтау (орта деңгей) «Пирамида» әдісі арқылы «Абай ақын өлеңдері арқылы ұрпағына не берді? тақырыбында бүгінгі ұрпақ атынан 8 жолдан тұратын естелік жазу; Тапсырма оқушылардың білгендерін талдай, сараптай алу дағдысын жетілдіру мақсатында жоспарланды.

3- бағалау (жоғары деңгей) «Сегіз аяқ» өлеңі үлгісінде 8 тармақтан тұратын 1 шумақ өлең жазады. «Абай атама мың алғыс» тақырыбында арнау жазғызу арқылы оқушының шығармашылық қабілетін дамытуға, бағалауға бағытталған.

Оқушылардың топтық жұмыстан өз бетінше білім алуына арналған кесте өз бетінше дәптермен жұмыс түрінде ұйымдастырылды.

№6 кесте жеке жұмыс

Бүгінгі сабақтан білгенім 1.	Мен үшін маңызды ақпарат 1.

Топтық жұмыстағы дифференциацияда тапсырмаларды мұқият дайындап, «Әдеби шеңбер», «Топтық тергеу», «Дананың кілттері», (Т.Райан), «Ақылдың алты қалпағы» (Э.Боно), «Брейн-ринг»(МОТ) сияқты түрлі стратегиялар арқылы жүзеге асыруға болады.

Топтық жұмыстағы деңгейлік тапсырма арқылы оқушылар өздерінің қай деңгейде жүргенін немесе деңгейінің қаншалықты өскенін байқай алады. Тапсырманың жеңілден ауырға қарай жүйелі құрылуы оқушыларды шығамашылыққа бағыттайды. Дифференциациялық тапсырмалар арқылы топтық жұмысты ұйымдастыруда қиындықтар көп кездеседі:

Бір топта бірыңғай А деңгейінің не С деңгейінің оқушылары кездейсоқ жиналып қалуы мүмкін. Әр түрлі деңгейдегі оқушыларды құпия түрде бір топқа түсіру үшін де түрлі стратегияларды таңдап алу қажет.

Деңгейлік тапсырмаларды дайындау уақытты көп қажет етеді, топтық дифференциациялық тапсырмаларға сай әдіс-тәсілдерді түрлендіру және тапсырманың жеңілден ауырға қарай жүйелі құрылуы көп ізденуді талап етеді.

Сабақты зерттеуден шығатын қорытынды топтық жұмыстарды тиімді ұйымдастыра алғанда ғана оқушылардың зейінін тұрақтандырып, шығарманы өз бетінше оқуға, талдауға дағдыландыруға, қызықтыруға болатыны дәлелденді. Топта бірлесе жасаған жұмыс барысындағы өзара ықпалдастық сыныптағы психологиялық ахуалға және оқушылардың өзін - өзі бағалауына жағымды әсер етеді әрі топтық жұмыс оқу материалының жеңіл әрі тез игерілуіне тиімді ықпал жасайды.

Пайдаланылған әдебиет тізімі:

1.Мұғалімге арналған нұсқаулық,. Екінші (негізгі) деңгей, 2012ж,47-бет

2. www.rusnauka.com/7_NITSB_2014/.../2_161586.doc.htm, Дьяченко В.К. Сотрудничество в обучении: О коллективном способеучебной работы. -М., 1991 г.

3. psu.kz/arm/upload/umk/179767.doc Оқыту технологиясы,18-бет.

Концепция дифференциального обучения в средней общеобразовательной школе /под ред. Монахова В.М., Орлова В.А./ Москва, 1990г. Стр.78

4. Кобдикова Ж.У. Деңгейлеп саралап оқыту педагогикалық

технологиясы талаптарына сәйкес өтетін сабақтардың үлгісі. -А., 2006.
4. Кіріктірілген білім бойынша 9-сыныптың қазақ әдебиетіне арналған оқу жоспары, 2015ж.
5.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СПОСОБОВ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ИДЕЯМИ И ИНФОРМАЦИЕЙ

ЕДИГЕНОВА Гульнара Тургуновна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления города Костанай
учитель русского языка и литературы
Костанайская область Костанайский район п. Затобольск
Казахстан

Аңдатпа

Осы мақалада оқушы және мұғалімнің арасындағы шығармашылық серіктестігіне негізделген сын тұрғысынан ойлау технологиясының өзектілігі ашылады. Сын тұрғысынан ойлауға оқыту технологиясының ерекшелігі және осы технология бойынша орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында қолданылатын түрлі жұмыс формалары карастырылған.

Аннотация

В данной статье раскрывается актуальность технологии критического мышления, основанной на творческом сотрудничестве ученика и учителя. Рассматриваются специфика образовательной технологии развития критического мышления, различные формы работы по данной технологии на уроках русского языка и литературы.

Не так важно, чему учат в школе, а важно как учат. *Макс Планк*

Цель современной системы образования и процесса обучения - предоставление учащимся возможности размышлять, сопоставлять разные точки зрения, формулировать и аргументировать собственную точку зрения, опираясь на знание фактов, законов, закономерностей науки, на собственные наблюдения, свой или чужой опыт. Все эти факторы направлены на формирование и развитие интеллектуального и нравственного потенциала личности, умение работать с информацией, формирование критического мышления.

В настоящее время существует множество определений критического мышления. По мнению Д. Халперн, *«критическое мышление - это использование когнитивных техник или стратегий, которые увеличивают вероятность получения желаемого конечного результата»*. Профессор Дэвид Клустер в своей статье «Что такое критическое мышление» **выделяет следующие параметры:** *«критическое мышление есть мышление самостоятельное», «информация является отправным, а отнюдь не конечным пунктом критического мышления», «критическое мышление начинается с постановки вопросов и уяснения проблем, которые нужно решить», «критическое мышление стремится к убедительной аргументации», «критическое мышление есть мышление социальное».*

Определение Д. Клустера я считаю наиболее емким, точным и строю свою практическую деятельность, учитывая значимость каждого из аспектов данной формулировки. Проанализировав свою работу в данной технологии, я выделила несколько эффективных приемов для уроков русского языка и литературы.

На стадии вызова наиболее действенной считаю стратегию «Прогнозирование». Ученики активно вовлекаются в процесс обучения, прогнозируя содержание текста по заглавию, начальным предложениям или картинкам. Есть и другой вариант: вывести на экран неоконченное предложение, затем предложить учащимся спрогнозировать его окончание, которое послужит началом следующего. Прекрасным контекстом для прогнозирования являются короткие видео. Ученики с энтузиазмом принимаются за подобные задания: они бросают учащимся вызов, позволяют активировать грамматические и лексические знания в интересной форме. К тому же активизируются знания, полученные ранее, устанавливаются связи между старой и новой информацией. Учащемуся приходится задействовать другие когнитивные механизмы – память и мышление.

«Блеф-игра», или цифровой диктант, также позволяет ученикам включиться в активную познавательную деятельность, актуализировать ранее приобретенные базовые знания, которые необходимо быстро помнить для понимания новой темы, а учителю - тут же диагностировать степень усвоения и, в случае необходимости, произвести коррекцию слабо осознанного материала. Ученикам даётся установка: «Вашему вниманию предлагаются утверждения, которые могут быть правильными или ошибочными. Если вы согласны со сказанным, ставьте цифру 1, если нет - 0. Затем проверьте ответы и разберитесь в ошибках». Данный вид работы развивает также скорость реакции, непроизвольное внимание, формирует умение не только слушать, но и слышать задания учителя, быть независимым от мнения других и формировать собственное мнение.

На этапе осмысления информации, на мой взгляд, эффективен прием создания ментальной карты. На уроках русского языка и литературы приходится работать с объемными текстами, и ученикам при переработке информации достаточно карандаша и бумаги для структурирования учебного материала. При помощи «Интеллект-карты» ученики выделяют основную мысль текста, знакомятся с новыми терминами; читая книгу, отмечают ключевые моменты, выписывают цитаты. Использование картинок и образов облегчает понимание и запоминание значения материала. Знакомясь с творчеством писателя, поэта учащиеся составляют карты, включающие в себя их основные произведения, ассоциации к ним, строки из стихотворений, крылатые выражения, биографию и т.д. Также можно предложить учащимся составить ментальную карту прочитанного произведения. При этом интересно послушать их концепции нарисованного и написанного. Составление этих карт поднимает мышление на новую высоту. А также учащиеся сами видят преимущества интеллект-карт перед другими методами. Они отмечают: «это очень интересно», «пишем быстро, мало»; «видим взаимосвязь», «развиваем память, воображение»; «запоминаем быстро, много, качественно».

Одним из продуктивных методов работы с текстом является стратегия «Чтение с пометками». Обучаемые по ходу чтения статьи делают в тексте пометки. Они следуют правилам расстановки маркировочных знаков, обозначенному времени. После прочтения текста учащиеся заполняют таблицу, количество граф которой соответствует числу знаков маркировки, например: “V” – знаю, “+”- новое, “?” - есть вопросы. Использование маркировочных знаков помогает соотносить новую информацию с имеющимися представлениями. Применение этого приёма способствует развитию систематичности мышления, развитию умения классифицировать поступающую информацию и развитию умения выделять новое. Условные значки помогают детям читать более внимательно, превращают чтение в увлекательное путешествие, становятся помощниками в запоминании материала.

Хотелось бы отметить и действенность на данном этапе стратегии «Идеал». «Идеальный» метод решения проблем разработали известные психологи Дж.Брэндсфорд и Д.Стайн. Они так и назвали его – «ИДЕАЛ» (IDEAL). Каждая буква – это шаг, который нужно сделать, чтобы повысить вероятность выхода из трудной ситуации. Вот что они из себя представляют:

Интересно, в чем проблема?

Давайте найдем как можно больше способов решения проблем!
Есть ли какие-либо хорошие решения?
А теперь сделаем выбор!
Любопытно, как это осуществить на практике?

Ниже представлено описание этой стратегии.

Интересно, в чем проблема? Учащимся предлагается сформулировать проблему в виде вопросов, начинающихся со слова: «Как?» В формулировке должна отсутствовать частица «не» и обязательно присутствовать местоимение «я». Нужно избегать пространных, общих слов. Например, формулировка «Как можно заработать больше денег?» – неудачная, потому что она не говорит о том, сколько нужно заработать денег, за какой срок и для чего. Вопросов должно быть не менее восьми, и все они должны быть разными. Затем предлагается выбрать из них наиболее точный вариант.

Давайте найдем как можно больше способов решения проблемы! Итак, проблема сформулирована. А теперь в течение 10 минут (может быть и другое количество времени), необходимо записывать все пришедшие в голову варианты ее решения, включая самые безумные. Нельзя критиковать себя и говорить: «Я больше ничего не придумаю», «Других способов нет», «На этом и хватит» и т. д. Вы должны придумывать все новые и новые варианты, пока не истечет указанное время, либо определенное заранее количество идей.

Есть ли какие-нибудь «сильные» решения? Ученики отмечают в своем списке «галочкой» или знаком «+» те способы, которые хоть в какой-то степени могут быть осуществимы. По ходу дела можете их уточнить, но ни в коем случае не критикуйте! Если удачных вариантов учащиеся не видят, то нужно сделать небольшой перерыв и продолжить работу над пунктом «Д». Если по поводу какого-то варианта есть сомнения, то его можно обозначить как «+ –».

А теперь сделаем выбор! Итак, перед учениками листок с наиболее приемлемыми, отмеченными «галочкой» (или знаком «+») способами решения проблемы. Они внимательно читают их еще раз и напротив каждого пишут его положительные и отрицательные стороны. Проанализировав свои записи, выбирают оптимальный вариант. Учтите, что он может только «выглядеть» оптимальным, поэтому надо быть готовыми вернуться к списку через некоторое время.

Любопытно, как это осуществить на практике? Пришло время наметить план осуществления вашего ИДЕАЛьного решения. Распишите возможный план действий по пунктам или изобразите его в виде схемы. Но при этом не забудьте китайскую мудрость: «Кто много планирует, тот теряет бдительность». Действуйте!

Этот метод, на мой взгляд, эффективен при работе с текстами, содержащими определенную проблему. Работа с использованием стратегии «ИДЕАЛ» может занимать больше времени, чем один урок, к ней можно возвращаться в течение изучения темы (листы с промежуточными результатами могут достаточно долго находиться на стенах класса). Также этот метод используется и во внеклассной работе: при совместном решении каких-либо повседневных учебных и внеучебных проблем.

Благодаря ему ученики учатся лучше формулировать проблему, увереннее чувствуют себя в поиске вариантов решения жизненных трудностей, привыкают к безоценочному обсуждению различных вариантов решения.

Получая в конце урока обратную связь от учащихся, убеждаюсь в том, что стратегия «Идеал» способствует изменению отношения детей к урокам русского языка и литературы, повышает познавательное отношение к прочитанному (учащиеся учатся показывать своё исследовательское отношение, желание глубже вникать в суть текста); развивает их творческие способности.

Стадия рефлексии превращает информацию, изучаемую на уроке, в собственное знание. Ученики возвращаются к первоначальным записям-предположениям, корректируют их, дополняют добытой информацией. На этом важном этапе они выполняют

творческие, исследовательские и практические задания на основе изученного: пишут эссе, составляют синквейны, диаманты.

Синквейны, диаманты предоставляют прекрасную возможность резюмировать информацию в лаконичной форме, осуществляя рефлексию на основе полученных знаний. Например, при изучении разделов «Вода» в 8 классе и «Традиции и обычаи» в 7 классе ученики составили следующие диаманты:

ВодаВакула
Прозрачная, прохладная. Смелый, талантливый.
Оживляет, лечит, бодрит. Любит, мучается, достигает.
Жизнь, спасение, чудо, любовь. Честность, сила, любовь, доброта.
Пылает, спасает, радует. Мешает, мстит, исчезает.
Сильный, спасительныйЗлой, хитрый
Огонь. Черт.

Работая над диамантой, учащиеся выражают своё отношение к рассматриваемой проблеме в творческой форме, обогащают словарный запас. Кроме того, развиваются способности выделять существенное.

Свободная форма письма, эссе, позволяет провести письменную рефлексию, оно подталкивает ученика обратиться к собственному опыту. Эссе позволяет автору свободно выражать свои мысли, не ограничивая их, приводить свои суждения, часто – оригинальные, что особенно интересно, так как у обучаемых уже есть опыт анализа и обсуждения проблемы. Вот, к примеру, отрывок из эссе, написанного от имени родника ученицей 8 класса: *«Я беру свое начало глубоко под землей. Мой путь к солнечному свету был долгим и трудным, но, зная, что ждет меня впереди, я двигался, не останавливаясь. Когда я почувствовал тепло солнечных лучей и пение птиц, мне стало радостно. я увидел детей, которые наслаждались вкусом моей целебной воды. Их душа была такая же кристально чистая, как вода из моего источника. Я хочу, чтобы все люди стремились быть похожими на меня. Ведь я, преодолев все трудности на своем пути, пришел к поставленной цели. Я орошаю земли, утоляю жажду путников, животных. Вы тоже должны приносить пользу окружающей среде и друг другу. Если на вашем пути будут препятствия, преодолевайте их так же, как я».*

Наблюдая за деятельностью учеников, читая их работы, проводя рефлексию и саморефлексию в конце урока, понимаешь важность и пользу применения приемов технологии критического мышления. Конечно, в данной работе отражена лишь малая часть стратегий; приемов ТРКМЧП очень много, это многообразие помогает делать уроки насыщенными, разными, непохожими, а работу обучающихся деятельностной, эффективной, интересной, приносящей удовлетворение. Самое важное – на таких уроках дети учатся мыслить, предлагать свое мнение, пусть и неверное, обсуждать разные варианты решения. Уроки, проведенные в рамках технологии критического мышления, воспитывают творчески думающего ученика, делают его успешным.

Литература:

1. Халперн Д. Психология критического мышления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://royallib.com/
2. Клустер Д. Что такое критическое мышление? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: rus.1september.ru/article.php?ID =200202902
3. Заир-Бек С., Муштавинская И. Развитие критического мышления на уроке. Пособие для учителя. – М., 2004. – 14 с.

АҒЫЛШЫН ТІЛІНІҢ АРТИКЛІ ЖӘНЕ ОНЫҢ МӘТІНІНІҢ ГРАММАТИКАДАҒЫ РӨЛІ

ЕҢСЕПБАЕВА Нурсулу Аралбайқызы
Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан
Мемлекеттік университеті
4- курс студенті
Ғылыми жетекшісі - аға оқытушы, магистр ГАБДЕШЕВА А.Е.
Орал қаласы, Қазақстан

Рухани интеграция дәуірлеген бүгінгі таңда ағылшын тілі - ғаламдық феноменге айналды. Мемлекетаралық байланыстарды нығайту елдердің экономикалық қарқынына ғана емес, ол руханиятқа, соның ішінде, тілге де тәуелді. Тілдің іс жүзіндегі қызметін зерттеген кезде тілдік тұлғалардың стилистикалық мүмкіндіктерін жақсы білуден өзге, тілдік қолданыстың типтенген формалары мен мәтін түрлерін, тілдік шығармалардың өзіндік болмыс-бітімін де жақсы білу керек.

Ағылшын тіліндегі артикль мәселесі XVI ғасырларда ағылшын грамматикасында зерттеле бастады. Артикль қазақ тілінің граматикасында кездеспейді. Артикль тақырыбы қазіргі ағылшын тілінде де жан-жақты қарастырылуда.

XVI – XVIII ғасырлардағы артикль басқа сөз табынан бөлініп шыққан зат есімнің белгісі ретінде қарастырылды. Ал XVI ғасырдың аяғында артикль сын есімнің бір түрі ретінде қарастырылды.

XVIII ғасырда бірқатар авторлар артикльді сөз бөлшегі деп санады. Ю. А. Миронец «definite» және «indefinite» терминдерін Дж. Хауэлл 1662 жылы тіл біліміне енгізген деп пікір айтады.

XVIII ғасырда артикльдің маңыздылығына қатысты лингвистер екі тұжырымдама әзірледі. Алғашқысы бойынша артикль сөз бөлшегіне айналады, ал екіншісіне сай - сын есім түрлерінің бірі.

Артикльді сөз бөлшегі дейтін көзқарас XIX ғасырларда да болды. Бірқатар ғалымдардың әзірлеген тұжырымдамасына сәйкес артикль есімдік не сын есім тобына енгізілді.

XX ғасырда артикльді бұрынғыдай сөз бөлшегі деп қарастырушылар қатары сиреді. Дж. Керм артикльді зат есімдерді классификациялау кезінде қолданылады деп тұжырымдайды. Ал О. Есперсен артикльді есімдіктер қатарына жатқызды.

Осы замандық лингвистикада ағылшын артиклінің табиғаты, артикльдің грамматикалық маңыздылығы және оның тілдегі орны мәселелері жөніндегі зерттеулердің жеткіліксіздігі жасырын емес.

Ал енді көркем шығармадағы тілдік құбылыстарды қарастырудың негізгі бір саласы оның стильдік ерекшеліктерін тану мәселесімен байланысты болып келетіні мәлім. Ағылшын тілінде мәтіндік деңгейде стилистикалық талдаудың әдіснамалық негізін шығарманың өзара тығыз байланысты және диалектикалық қатынаста болатын пішімі мен мазмұнының бірлігі туралы қағида құрайды. Белгілі бір мақсатқа орай, пішімнің жекелеген жақтарын бөліп алып талдауға болады, бірақ соның өзінде оның мазмұнмен байланысын, түрлі мәтіндердегі олардың өзара қатынасын ескермеуге болмайды. Маңыздылығы жағынан мазмұн алғашқы орында, алайда ол пішімнің көмегімен бейнеленіп қабылданады (көрінеді немесе естіледі). Пішім мен мазмұн категорияларының көріну сипаты мәтіннің түріне байланысты әрқалай. Пішім мен мазмұнның өзіндік ерекшеліктері мол ең күрделі қарым-қатынасы мен байланысы көркем мәтіндерде көрінеді. Мұнда ең күрделі әрі қиыны - мәтіннің құрылымдық ерекшеліктерін мазмұндық категориялармен (тақырыбы мен идеясымен) сабақтастырып талдайды.

Ағылшын тілінде стилистикалық талдау арқылы мазмұнның белгілі бір пішімге ие болуы - мәтіннің құрылымы анықталады. Мұнда тілдік фактілер бір-бірімен байланысыз,

жеке-жеке айтпайды, қарым-қатынасы (сәйкесуі) ескеріледі. Мәтіннің құрылымдық-композициялық негізі, құрылымдық тәсілдері стилистикалық талдаудың арқауы болады. Сол арқылы шығарманың негізгі ойын, басты идеясын толық әрі терең түсінуге мүмкіндік туады.

Стиль құраушы және құрылымдық тәсілдер бірлікте көрінеді. Егер көркем және публицистикалық стильдің кей түрінде олар эмоциональды-бейнелі құрылымдар жасап, мәтіннің экспрессивтілігін, эмоционалдығын бейнелесе, ғылыми және әсіресе ресми іс-қағаздары мәтінінде олардың рационалды-логикалық құрылымын жасап, мәтіннің логикалық негізін құрап тұрады.

Шығарманың жанры оның көптеген стильдік ерекшеліктерін қалыптастырады. Бұл жалпы мәселелер десек, ішінара арасында өлеңмен жазылған роман, дастан, поэма, баллады, тіпті мысал жанырларына қарағанда, лирикалық өлеңнің тілдік-стилдік қалыбы ерекше. Әрине, лирикалық шығарма ортақ стильдік-композициялық ерекшеліктермен бірге әр ақынға, әрбір өлеңге тән стильдік белгілер болатыны түсінікті. Шығарманың граматикалық, тілдік бірліктері өзінен өзі жүйеге түсе алмайды. Сол себепті оларды бір арнаға тоғыстырушы, ортақ стилистикалық жүйеге келтіруші категорияның болуы заңды. Осы стилисика ғылымы арқылы аылшын тілінде көркем әдеби шығармада артикльдің стилистикалық қолданылузерттеледі.

Артикль екі түрлі функция атқарады:

1. Ол анықтаушы ретінде зат есімнің белгісі болып табылады, яғни зат есім қатарындағы сөздердің алдында тұрып сілтеу мағынасын береді.
2. Артикль әңгімелесушіге не оқырманға белгісіз бірыңғай заттар тобынан бөлінбеген заттарды көрсетеді, белгілейді не болмаса әңгімелесушіге не оқырманға белгілі бірыңғай заттар тобынан бөлінген затты білдіреді. **Ағылшын тілінде артикльдердің екі түрі бар.**

1. - белгілілік (the)
2. - белгісіздік (a, an) артикльдері.

Артикль (француздың Artikle, латынның Articulus) - бірқатар тілдердің зат есімдерімен тіркесе жүретін әрі оған белгілілік не белгісіздік мән беретін, аталған зат есімдерге ұқсас грамматикалық мүше. Сондай-ақ бір тілдің (мәселен, ағылшын тіліндегі) тек (род), түр (жекеше, көпше) және өзге де мағынасындағы артикльдер өзгермейді, ал келесі біреулерінде тегі, түрленуі және септелуі бойынша өзгереді. Артикль сөзге жалғанған кезде жеке сөз не постпозитивті жұрнақ болып та келуі мүмкін (скандинавия және болгар тілдеріндегідей).

Артикльдің грамматикалық маңызы мен оның тілдегі орны мәселесі – ағылшын грамматикасының аса күрделі мәселелерінің бірі әрі оны әр алуан авторлар түрлі мағынада қарастырады.

Қазіргі заманғы ағылшын тілінде артикльдердің үш түрі аталады. Олар – белгілілік (the), белгісіздік –a, an және нөлдік артикль. Белгілілік артиклі жекелендіру мағынасын береді. Ол зат есім мағынасын білдіретін және олармен біртектес топтағы нақты заттық мағынаны білдіреді. Артикль әр түрлі жағдайда қолданылады.

Олар: Біріншіден, ол айтылмас бұрын белгілі болады. Мысалы; I brought you the book – мен сізге кітапты әкелдім, мұнда «Сіз әкелген кітап» туралы айтылған. Сонымен қатар белгілілік артикльдері оқырмандарға әбден таныс кейіпкерлер туралы ертегі-аңыздардағы батырлардың аттарымен бірге қолданылады. Мәселен; the Lion - Арыстан, the Fox – Түлкі.

Екіншіден, белгілі бір зат алдын ала ескерілмеген жағдайда да артикль контекстегі барлық оқиғаларға байланысты қолданылады. M; he came up the window – ол терезеге жақындады. Мұнда адамның белгілі бір терезенің алдына барғаны айтылған. Аналогиялық тұрғыдан белгілілік артиклінің анықталуы кітапта және мақалада автор өз оқырманын the

riader – оқырман деп атаған жағдайда түсіндіріледі. Мұнда жалпы оқырман мағынасында емес, сол уақыттағы белгілі бір кітапты оқып отырған оқырман жайлы әңгіме етілген.

Үшіншіден, егер зат нақты жағдайда немесе жер жүзінде жалғыз болып табылатын болса, белгілілік артиклі қолданылады. Бұл көбінесе ғаламшар атауларына қатысты. М; the Sun - Күн, the Moon - Ай, the North – Солтүстік.

The Earth is millions of kilometers from **the Sun** – **Жер Күннен** миллиондаған шақырымдай қашықтықта. Белгілілік артиклі белгілі бір затпен қатар тақырыптар тобын тұтасымен, оны басқа топтармен салыстыра отырып айқындайды. Мәселен; the English verb – ағылшын етістігі, The dog is Stronger that the cat – Ит мысықтан күшті. Мұнда белгілі бір жануарлар тобын басқасымен салыстырған.

Белгісіздік артиклі кез келген тақырыптық атаумен байланысты сипатталады. Жекешелендірудің кез келген сәті бұл артикльдермен байланыспайды. Бұл - түрлендіруші артикль. М: an English verb - ағылшын етістігі. Ағылшын тіліндегі кез келген етістікті алсақ; I saw a dog – мен итті көрдім. Мұнда мысықты емес, қандай да бір итті көргендігі айтылған.

Белгісіздік артиклі, егер белгілі бір топ өкілін ғана емес, оны жалпылай айтқанда ғана қолданылады. Мәселен; a dog is an animal - ит-жануар. Бұл сөйлемде жалпы ит атаулыға байланысты сөз етілген. Белгісіздік артиклі саналатын зат есімдермен ғана қолданылады. Мысалы; a lamp - лампа, an umbrella – қолшатыр.

«Нөлдік» артикль термині артикльдің қолданылмайтындығын білдіреді. «Нөлдік» артикль дегеніміз – артикльдің түсіп қалуы. Яғни, оның түсіп қалуы белгілілік және белгісіздік артикльдеріне қатысты әрі оларға семантикалық жүктеме болатынын білдіреді. Артикль заттық және абстрактылық категорияларды сипаттайтын сөздердің алдында қолданылмайды. Мәселен; snow - қар, beauty – сұлулық, әдемілік, lore – махаббат.

Артикль қолданылмаған жағдайда зат есім жалпы және кең мағынада оның қандай да бір өзіндік белгілерінің дерексізденуі мен оның маңызына тоқталады. Мәселен; snow – судың белгілі бір күйі ретінде, beauty – эстетика категориясы ретінде. Белгілілік және белгісіздік артикльдерін зерделеу барысында зат есімдер семантикалық өзгеріске ұшырады. Салыстырып көрелік. Мәселен; beauty – сұлулық (эстетика категориясы) – a (the) beauty – сұлу, light – жарық (физикадағы) - a (the) light – от, жалын, language – тіл (қатынас құралы ретіндегі) және (the) language – нақты бір тіл.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Емберді А.С. Practical English grammar wih rhymes – ағылшын тілін үйренуші мектеп бітіруші талапкерлерге және студенттерге арналған оқу-әдістемелік құралы. Шымкент, 2006. – 60б.
2. Трофимов В.Н. Практическая грамматика английского языка для школьников, абитуриентов и студентов технических ВУЗов. Грамматический справочник.: - М: «Издательство Рученькина», МН.: «Современное Слово», 2001. – 144с.
3. Резник Р.В. и др. Грамматика английского языка с упражнениями. – Смоленск-Москва: По лицензии РИЦ «ТОК», 1994 – 288 стр.
4. Голыцинский Ю.Б. Грамматика: Сборник упражнений. - 4-е изд., - СПб.: КАРО, 2003. – 544с.
5. Бонк Н.А., Котий Г.А., Лукьянова Н.А.. Учебник английского языка В 2-х ч.. Часть 1. – М: ГИС. 2001 – 2009 – 637 стр.

КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ – ЖЕТІСТІККЕ ЖЕТУ ЖОЛЫ

ЕРМАГАНБЕТОВА Акбота Жаналыковна
Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті
оқытушы, гуманитарлық ғылымдар магистрі
Қостанай қ., Қазақстан

ЖУНАЕВА Мафтуна Надиржанқызы
Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті
«Химия» мамандығының 2-курс студенті
Қостанай қ., Қазақстан

ҚАЗАМБАЙ Арайлым Саутбекқызы
Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті
«Химия» мамандығының 2-курс студенті
Қостанай қ., Қазақстан

СРАЙЫЛ Гүлзира Ізбасарқызы
Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті
«Химия» мамандығының 2-курс студенті
Қостанай қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада білім мазмұнын жаңарту контекстінде оқушылардың білім жетістіктерін бағалау жүйесіндегі түбегейлі өзгерістер туралы айтылады. Білім берудегі жаңашылдықтың бірі - критериалды бағалауға түсінік беріледі. Авторлар оқушылардың оқу үрдісінде критериалды бағалаудың тиімділігін атап өтеді.

Аннотация

В статье говорится о кординальных изменениях в системе оценивания учебных достижений учащихся в условиях обновления содержания образования. Даются пояснения нового подхода к оцениванию - критериальному. Авторы отмечает эффективность видов критериального оценивания в процессе обучения учащихся.

Қазіргі жаһандану заманының талабы білікті, білімді, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу. Осы орайда, педагогтарға қойылатын талап мен жауапкершіліктің де деңгейі артуда. Қазіргі заманғы XXI ғасыр педагогы жай ғана мұғалім ғана емес, жан – жақты дамыған, жаңа технологияларды меңгерген, білім шеңбері кең, шығармашыл ұстаз, сонымен қоса, балаға мотивация беруші, қоғамда өз орны бар жеке тұлға ретінде қараймыз. Заман талабы өзгеріп, соған сай білім беру жүйесіне де күнделікті өзгерістер еніп жатыр. Яғни, дамыған шет елдердің білім беру жүйесінің жүйесі мен принциптері де біздің еліміздің беру саласына еніп, өзінің оң нәтижелерін беріп жатыр. Атап айтатын болсақ, олардың қатарына үш тілде білім беру, жаңа технологияларды сабақта тиімді пайдалану және бағалау жүйесі енгізілді. Жаңа бағалау жүйесі, яғни критериалды бағалау жүйесі толыққанды еліміздің облыс, әр аймақтарында енгізілді.

Критериалды бағалау жүйесі – оқушылардың білім сапасын жоғарылату және мектеп бітіруші түлектердің білім деңгейін халықаралық деңгейге жеткізу. Критериалды бағалау жүйесі 2012 жылдан «Назарбаев зияткерлік мектебінде» сынақтан өткізілді. 2016-2017 оқу жылының 1-қыркүйегінен бастап еліміздің барлық мектептерінің 1,3,5,7-сыныптарына оқушылардың оқу жетістістіктерін бағалау мақсатында енгізілді. Сонымен қоса, осы жылдан бастап мектеп табалдырығын алғаш аттаған 1-сынып оқушылары 12 жылдық білім алады. Бұл білім жүйесіндегі енгізілген білім жүйесінің оң бастамасы. Осы

критериалды бағалау жүйесінің негізінде, мұғалім-оқушыға тек білім беруші ғана емес, оның оқуға деген ынтасын, зейінін көтеріп, оқушы мен достық қарым-қатынаста жұмыс жасай білетін тұлға. Бағалау жүйесі барысында, мұғалім мен оқушыға өз пайдасын тигізетін маңызды үрдістердің бірі-мотивация. Бұл ұғымның негізгі мағынасы мынада: педагог оқушыға мотивация беру арқылы, оқушының оқу мен қатар өмірге деген қызығушылығын арттырып, қоғамда өз орнын таба білетін жеке тұлға ретінде қалыптасуына өз септігін тигізеді.

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы-заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты талабы. Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты – білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс – тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Негізінен, жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді, қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау АКТ – ны қолдану, коммуникативті қарым – қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу. Жаңа білім беру бағдарламасы сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) үйретеді [1, 19 б.].

Жаңа бағдарламаның тиімділігі жоғары. Ол тиімділікті ата – ана да, оқушы да, мұғалім де өз пайдасына дұрыс қолдана білсе. Дәстүрлі оқыту жүйесінде мұғалімге құжат жағынан, қағазбастылық кері әсерін тигізетін. Бұл жаңа бағдарлама бойынша, педагог өз уақытын ұтымды пайдалануға мүмкіндік алды. Критериалды бағалау жүйесінде электронды бағалар қойылып, жиынтық бағаны компьютер өзі есептеп шығарады. Осының негізінде біз жаңа ақпараттық технологиялардың пайдасын көрудеміз. Жаңа бағалау жүйесі оқушыға сыни тұрғыдан ойлауға, жан – жақты қарым – қатынаста болуға, кез келген ортада өзін алып шығардай болуға үйретеді. Қазіргі бағалау жүйесінің дәстүрлі оқу жүйесінен негізгі айырмашылығы – әр бір оқушы сабақ барысында өз ойын, пікірін дұрыс жеткізіп, өз – өзін бағалап, қорытынды шығара алуында.

Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» жолдауында: Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына енуі үшін, заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды – дамыған 30 елдің қатарына жеткізетін – білім. Ғылым мен техниканың күн санап өсуіне байланысты педагогика ғылымының теориясы мен оқыту үрдісі де түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Соған орай оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Орта білім беру мазмұнын жаңарту бүгінгі күннің талабы болғандықтан осы талап деңгейінде жұмыс атқару әр ұстазға жүктелер үлкен міндет, үлкен сын [2, 11б.]. Біздің ойымызша, осы жүйе негізінде төрт дағдыға баса назар аударуымыз қажет. Олар: оқылым мен жазылым, айтылым мен тыңдалым. Бұл дағдылар қоғамдық қажеттіліктен туындап отқаны мәлім. Осыған дейінгі оқу жүйесінде, оқылым мен жазылымға аса мән беріліп келсе, жаңа білім беру мазмұнында ең бірінші тыңдалым және айтылымға мән беріледі. Үш тілділік саясаты мектептерде техникалық бағыттағы пәндерде жүзеге асырылуда. Барлық пәндерді бір – бірімен тығыз байланыста сабақ өткізу, яғни, кіріктіріле өткізуге оқушыны бағыттау. Пәндерде ортақ тақырыпты кіріктіре сабақ өткізу – оқушының мәлімет жинақтап, келесі сабаққа да дайын бола алуы және де сабаққа қорытынды жасап, тұжырым жасай алуында.Біздің ойымызша, қазіргі жаһандану үдерісінің негізгі міндеті – жан – жақты жетілген, эстетикалық талғамы биік, рухани – адамгершілік мәдениеті жоғары, әлемдік мәдениеттен хабары бар, ұлттық құндылықтарды қадірлей білетін, отаншылдық рухтағы тұлға етіп қалыптастыру. Жыл басында Мемлекет басшысы

Н.Назарбаев халыққа Жолдауында Қазақстанның үшінші жаңғыруы басталғанын жариялаған болатын. Президент мақаласында негізгі бағыттарды таңдап алды, олар: ғылым, мәдениет, білім, рухани құндылықтар. Мақалада айтылған маңызды дүниелердің бірі – білімнің салтанат құруы. Білім – адамды болашаққа бастайтын жолына өз шуағын түсіретін күн сәулесі іспеттес. Біз болашақ педагогтар шәкірттерімізге білімді адам ретінде өз білімін ел игілігіне қолдана білетін, жол іздегенге дұрыс бағыт көрсете алатын, рухани құндылықтарды бойына сіңірген, патриот тұлға тәрбиелеу.

Критериалды бағалау – бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу – танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критериялармен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген процесс. Ал критерийлер дегеніміз – оқытудың міндеттерін жүзеге асыратын өлшемдер. Бүгінгі күні оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау үрдісінің маңызы өте зор деп есептеймін. Себебі, білім беру жүйесінде ұзақ жыл бойы оқушылардың білімі бес балдық жүйемен, ал жетістігі басқа оқушының жетістігімен бағаланып келді. Яғни, оқушылардың оқу жетістігін шынайы бағалау болмады. Ал, мына жаңа жүйе оқушылардың оқуға деген қызығушылығын жоғарылатуға өз септігін тигізеді деген үміттеміз. Балдық жүйемен бағалау өте тиімді. Тиімділігі білім деңгейі үш түрлі оқитын баланың негізгі бағасы анықталады[3, 6б.].Критериалды бағалаудың міндеттері: сабақтың әр бөліктеріндегі әр оқушының дайындық деңгейін анықтауға; бағдарламаға сәйкес оқу мақсаттарын орындау қабілеті; жеке оқушының даму жетістігін бақылауға; оқушының бақылау білім алу барысындағы қателіктері мен олқылықтарын айқындауға және толықтыруға; әртүрлі жұмыс барысындағы алған өз бағасының әділдігіне көзін жеткізуге; оқу бағдарламасының тиімділігін саралауға; сабақ үдерісі мен білімнің меңгерілуі туралы оқушы мен мұғалім және ата – ана арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуге. Критериалды бағалау негізінен екі түрге бөлінеді: қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағалау. Қалыптастырушы бағалау, яғни, оқыту үшін бағалау – оқушы мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді, оқу үдерісін балл және бағақоймай – ақ дер кезінде түзетуге мүмкіндік береді. Осы формативті критериалды бағалаудың негізінде оқушыға ынта, мотивация беру арқылы оның сабаққа деген қызығушылығын, үлгерімін жоғарылатуға болады. Бірақ, мотивацияны шамадан тыс, артық беруге болмайды. Себебі: бала артық мақтағандықтан, өзіне берілген тапсырманы орындауға деген жауапкершіліктен қалуы мүмкін. Әрине, бұл жағдай оқушыға кері әсерін тигізуі мүмкін. Ал, жиынтық бағалау бұл оқытуды бағалау болып табылады, яғни, белгілі бір оқу кезеңі аяқталғанда баллдық немесе баға қою арқылы өткізіледі. Жиынтық бағалау үдерісі бөлім бойынша және тоқсан бойынша жүргізіледі.Суммативті бағалауды түрліше әдістермен өткізуге болады: тест, емтихан және т.б. Осы жаңадан енгізілген критериалды бағалау жүйесі негізінде білім алушы «Блум таксономиясының» алты қадамы бойынша сабақты меңгереді. Олар: білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау. Осы қадамдар арқылы білім алушы өз білімін жетілдіріп, алғанбілімін тәжірибе жүзінде және өмірдің кейбір сәттерінде қолдануға негіз болады. Осы сатыларды оқушы қаншалықты жақсы түсініп, сол саты бойынша өз білім траекториясын кеңейтетін болса, оның алған білімі соншалықты нәтижелі болмақ. Бұл оң нәтижелер еліміздің ертеңгі білімді жастарының қалыптасуына өз ықпалын тигізеді деген сенімдеміз. Сол себепті оқу үрдісінде әр бір оқушының осы сатыларды тиянақты орындап шығуын педагогтар мен қатар, ата-аналар да бақылауда ұстауы тиіс.

Ата-ана үшін де бұл бағдарлама бір жағынан қорқыныш тудырса, екінші жағынан қызығушылық та тудырып отыр. Ата – аналар мәжілістерінде әр оқушының қалыптастырушы бағалау нәтижесін есеп беру бетшесі арқылы таныстырудың өзі ата – ана мен мұғалімдердің арасында ынтымақтаса жұмыс жасауға ықпал ететіндігін көрсетуде. Кері байланыс бетшесінде алған мәліметтерін, жазған ұсыныстарына қарай отырып ата – ананың бағдарлама мақсатын түсінгендігін байқауға болады. Бағдарламаның тек оқушы ғана үшін емес мұғалімнің де кәсіби дамуына үлкен ықпалын тигізетіндігін айта аламыз.

Себебі, Қазақстанның әр облысынан жиналған мұғалімдер орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында ұйымдастырылған курстарда, бас қосып, білімін жетілдіруі, координатор болып бекітілген облыстық «Назарбаев Зияткерлік Мектебі» мектебінің мұғалімдерімен үнемі байланыс жасап, өзара тәжірибе алмасуы әр мұғалімнің кәсіби дамуы үшін таптырмас мүмкіндік [4,13 б.].

Оқушының қаншалықты дамығаны, қандай қиындықтарға тап болғаны туралы ақпарат алу ата-ана үшін аса маңызды. Критериалды бағалау жүйесінің енгізілуі әр оқушы мен оның ата-анасына түсінікті тілде, айқын, нақты бағалау критерийлері бекітілген. Ата-ана өз баласының білімін күнделікті тексеріп отыруы қол жетімді болды. Баласының сабаққа қаншалықты дайындықпен барғанын қадағалап отырады. Оның оқуындағы табыстылықты бақылауға; оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндік туғызды. Ата-ана мен мұғалім арасындағы ынтымақтастық балаға өте үлкен әсер етеді. Баланың білімі жоғарғы деңгейге жетуі үшін осы ынтымақтастықты одан әрі күшейтіп, ата-аналармен жиі жиналыстар өткізіп, сыныптан тыс іс-шараларды ата-аналармен бірге ұйымдастырған дұрыс. Білім беру саласында, әр бір мектептерде ата-ана пікірінің маңыздылығы ескеріліп жатыр. Сондықтан да, заман талабы және ата-аналардың ой-пікірі нәтижесінде критериалды бағалауға жаңадан талаптар енгізілу үстінде. Бұл еліміздің қарқындап дамуының бір белгісі.

Критериалды бағалау технологиясы оқушы бойындағы үрейленуді басады және мұғалімді «төрешілік» қызметінен босатып, оқушы бойында өзін – өзі бағалау, өз іс – әрекетіне баға беру, жауапкершілік қабілетінің дамуына ықпал етеді. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалаумен ерекшеленеді. Мұндай бағалау кезінде өзіңді басқа адаммен салыстыру шарты жоқ, сондықтан критерий түрлері бойынша мүмкіндігіңді бағалап, жетістікке жету жолдарын қарастыру. Сондай – ақ критериалды бағалау жүйесінің өзіндік тиімділігі бар:

- заман талабына сай бәсекеге қабілетті, білімді, іскер, ойлау жүйесі дамыған, логикалық тұжырым жасауға бейім, еркін ойлай алатын жеке тұлғаны қалыптастырады;
- жеке жұмыстар жүргізу арқылы білім дәрежесін, ой – өрісін әрі қарай дамытады;
- оқушылардың білім сапасын арттырады;
- оқушының тұлғалық бағытын белсенді позициясына бағыттауға мүмкіндік беретін бірден-бір бағалау жолы;
- тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұғырлы нәтижеге, бағытқа жеткізетін, шығармашыл бағалау жүйесі [3, 6 б.].

Дәстүрлі оқыту жүйесінде мұғалім дайын мәліметті оқушы алдына беретін еді, ал қазіргі бағалау жүйесі бойынша мұғалім оқушыға өтілетін тақырыпты айтып, сол тақырыпқа сәйкес дескрипторлар құрады және оқушы алдына береді. Айырмашылығы мынада: бала өзі жан -жақты іздені, толғанып, өз білім деңгейін толықтырып, дескрипторлар бойынша сабақты меңгеріп, өзін- өзі бағалау мүмкіндігін алды. Сабақ барысында топтарға бөлініп, топпен жұмыс жасай алу қабілетін арттырып, топтағы әр бір адамның пікірімен санасып және топтағы адамдардың пікірімен санасуға, өз пікірін жеткізе білуге дағдыланады, топқа баға беріп үйренеді. Осы енгізілген бағалау жүйесінің оқушыға деген бірден бір тиімділігі тек өз достарымен ғана емес, қоғамдық орындарда, бейтаныс ортада өзінің қоғамнан шет қалмауын қамтамасыз етеді.

Критериалды бағалау – уақыт және заман талабы. Осы бағалау жүйесі қазіргі күнде білім саласында көптеген өзгерістердің енуіне негіз болып отыр. Критериалды бағалау-білім сапасын таразылаудың инновациялық үлгісі. Бұл бағалау үрдісінің пайдасы оқушы білімін бағалау кезінде нақтылық, әділдіктің болуы және оқушының оқуға деген ынтасын, белсенділігін арттырып, жеке тұлға ретінде қалыптасуына мүмкіндік берді. Біздің ойымызша, қазіргі жаһандану үдерісінің негізгі міндеті-жан-жақты жетілген, эстетикалық талғамы биік, рухани-адамгершілік мәдениеті жоғары, әлемдік мәдениеттен хабары бар, ұлттық құндылықтарды қадірлей білетін, отаншылдық рухтағы тұлға етіп

қалыптастыру.Сонымен қатар оқушының тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттап, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұғырлы нәтижеге, бағытқа жеткізіп, білім алушылардың дайындық деңгейі мен өсу динамикасын кез-келген кезеңде анықтап, әртүрлі жұмыстардан алған жетістіктерін қоғамдық іс-шараларға белсене қатысуының бірден – бір белгісі деп біледі. Сапалы білім-саналы ұрпақтың қалыптасуының үздіксіз үдерісі.Ең бастысы-білім беруге қойылып отырған жаңа талаптарды орындауда көптеген жұмыстар жүргізіліп, жастардың үш тілде білім алуына, жаңа технологияларды білім беру жүйесіне енгізуде өңірімізде келелі жұмыстар атқарылуда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Берикханова А., Қазақстан мектебі // Жаңартылған бағдарлама – білім берудің жаңа мазмұны. 2017. №8. URL: www.kazmektep.kz/0206 - 3409)
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығы.
3. Қазыбаева К., Асылбаева Ж. Бастауыш мектеп // Критериалды бағалаудың тиімділігі мен маңыздылығы. 2015. №6.
4. Алимова А., 12 жылдық білім беру. Жаңартылған білім беру мазмұнын енгізу – мектеп тәжірибесінде. 2016. №1.

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА СӨЙЛЕУГЕ ҮЙРЕТУ БАРЫСЫНДА АУТЕНТТІК МАТЕРИАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ

ЕРМАН Аягөз Мәлікқызы
Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан
Мемлекеттік университеті
4-курс студенті
Ғылыми жетекшісі-аға оқытушы ПОЛЯНИНА О.Г.
Орал қ., Қазақстан

Аңдатпа

Төменде берілген мақалада ағылшын тілі сабақтарында сөйлеуге үйрету барысындағы мәселелер қарастырылады. Осы мәселелерді шешуде аутенттік фильмдерді қолдану әдістері талданады, сонымен қатар ғаламтордағы фильмдерді пайдалану мысалдары ұсынылады.

Аннотация

На данной статье рассматривается вопросы научить правильно говорить на английском языке. В решении этих вопросов анализируются методы использования аутентичных фильмов, а также примеры использования фильмов в интернете.

Заманауи ағылшын тілі сабағы шет тілінде сөйлеусіз өтуі мүмкін емес. Коммуникативтік құзыреттілік және оған қол жеткізу әдістері, шет тілінде сөйлеу біліктерін қалыптастыру және дамыту, мектептегі барлық кезеңдерде ағылшын тіліне үйретудің әдісіне қойылған өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Осындай біліктілікті меңгеру жолы көптеген қиындықтармен байланысты, мысалы шетел тілінде сөйлейтін тұлғалармен қарым-қатынастың шектеулі болуы және сөйлеу біліктілігін оқу орнынан тыс пайдалану және т.б. мәселелер. Қоғамның өзгеруіне байланысты заманауи технологиялар сабақ шеңберін кеңейтуге және оқытудың қызықты формаларын қолдануға мүмкіндік береді. Осындай формалардың бірі бейне сабақ

болып табылады, оның ішінде аутенттік мультипликациялық, көркем, бейне және ғылыми танымдық фильмдерді қолдануға болады [1, с. 31]. Аутенттік фильмдер ағылшын тілін үйрету үрдісі кезінде эмоционалдық әсер береді. Өйткені, аутенттік бейнематериалдар таза, шынайы, табиғи әрі тірі тіл болып табылады. Сонымен қатар, көптеген аутенттік фильмдерді түпнұсқасында көру мәдениетін арттыру үшін қажет. Мысалы, сюжет арқылы оқиға болып жатқан қаланың көрнекі орындарымен танысуға болады, тілін үйреніп жатқан елдің мерекелері мен дәстүрлерінің ерекшеліктерімен де танысуға болады [2, с. 120]. Сабақта бейнематериалдарды қолдану тәсілі білім сапасын арттырумен қатар, коммуникативті әрекеттердің тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу (жаттығуларды орындау барысында) сияқты түрлерін қолдануға көмектеседі. Сонымен қатар, ағылшын тілі сабағында аутенттік бейнематериалдарды қолдану оқушылардың қызығушылықтары мен белсендіктерін арттырады, өздігінен жұмыс істеуге деген ынтасын арттырады. Аутенттік бейнематериалдарды қолдану зейін және есте сақтау , тыңдап түсіну қабілетін дамытуға көмектеседі.

Ағылшын тілі сабақтарында қолданылатын аутентті материалдарды қайдан табуға болады? Кейбір мұғалімдер үшін бұл жағдай ауыр болуы мүмкін. Бұл жағдайда ең негізгісі *World Wide web* яғни интернетке деген қол жетімділіктің болуы.

Аутенттілік түсінігі 1970 жылдары пайда болған тілді коммуникативті оқыту бағдарының шығуынан бастау алады. *Аутенттілік* грек тілінен аударғанда негізігі, түпкі деген мағынаны береді. Коммуникативті оқыту принципі өз кезегінде бұрынғы әдістемеден бас тартып, тілді комуникативті мақсатта оқыту үшін дәлірек келетін аутентті материалдарды қолдануды алға тартты. Бұл саясаттың басты философиясы тілді коммуникативті оқытумен байланыстылығында. Осыдан келе көптеген зерттеуші ғалымдар бұл салада көптеген дебаттар жүргізіп, барлық істе аутенттілікті қолданып, зерттеу жұмыстарын жүргізуді көздеді. Морроудың айтуы бойынша аутенттік мәтін - нағыз тілдік, нақты серпінді әсер ететін, белгілі аудиторияға нақты мәлімет беру үшін нағызтіл білгірі немесе жазушы тарапынан түпкі негізде жазылған мәтін. Көріп отырғанымыздай , Морроу бұл жерде түпкі, нағыз деп ойдан жазған дегенге қарсы мағынада қолданып, басқаша айтқанда аутентті мәтін білім беру саласында қолданылатын оқулықтардағы емес, белгілі бір мағлұмат беру ұшін жазылған мәтін және бұл тілді үйрету аудиторияларында емес, күнделікті қарым-қатынас аясында қолданылатынын айтты. Тілді коммуникативті оқыту өзінің даму барысында ең негізгі сөйлеу құзіреттілігіне көңіл аударады. Ғалым жазушы Лидің көзқарасы бойынша тілді үйрету мақсатында жазылмаған мәтін аутентті деп аталады. Сонымен қатар Ли аутентті мәтіндерді жазушылар оқушыларға белгілі бір мәлеметті нақты жеткізу үшін жазады, сол себепті ол коммуникативті сапасы жағынан жоғары деңгейде болуы керек, дейді. Ал, Крамштың пайымдауынша аутенттік мәтіндер педагогикалық салада емес, табиғи күйінде, күнделікті қарым- қатынаста қолданылатын мәтіндер. 1980 жылдары тілді коммуникативтік әдіспен оқытуға ден қойылған кезде басты назар мәдениетаралық қарым- қатынасқа қойылды, өйткені ауызекі сөйлесім белгілі бір мәдени ортада жүзеге асады, себебі, негізінен аутенттік мәтіндер белгілі бір тілдік мәдени орталыққа қатысты және әлеуметтік мақсатта жазылады. Аутенттік мәтіндер сол тілде сөйлеушілердің мәдени аутенттік контекстінде қолданылады. Аутенттік мәтіндерді ағылшын тілі оқулықтарына түпнұсқа күйінде енгізу керек. Ағылшын тілі сабағында аутенттік бейне тәсілі көрнекілік әдістердің топтамасына жатады [3, с. 20]. Осы тәсілді қолдану барысында келесі шарттарды сақтау қажет:

- фильм оқушылардың білім деңгейлеріне сәйкес болуы;
- бейнематериалды тым көп пайдаланбау, сабақтың сәйкес сәтінде ғана біртіндеп көрсету;
- бейнематериалды тамашалау жұмысын барлық оқушыларға демонстрациялық материалды жақсы көруге мүмкін болатындай

ұйымдастыру;

- негізгі және басты ойды нақты анықтау;
- бейнематериалды тамашалау барысында түсініктемелерді нақты ойластыру;
- демонстрациялық бейнематериал оқу материалдарына және тақырыпқа сәйкес болуы.

Аутенттік бейнемәтіндермен жұмыс жасау негізгі үш кезеңге бөлінеді: мәтінге дейінгі кезең, мәтіндік кезең және мәтіннен кейінгі кезең.

Аутенттік видеоматериалдарды ағылшын тілі сабағында қолдану кезінде екі мотивация дамиды: бұл фильмді көру барысында пайда болатын өз-өзін мотивациялау мен оқушыға жеткізілетін мотивацияның түрі. Осы кезеңде оқушыға жеткізілетін мотивацияға көп көңіл бөлінеді, себебі мәтінге дейінгі кезеңде оқушылардың қызығушылықтарын ояту қажет, мәтінді қабылдауда мүмкін болатын қиындықтарды жою және оқушыларға мәтін мазмұнын көрсететін сұрақтар қою арқылы, тапсырмаларды дұрыс орындауға көмектесу. Дайындық жаттығулары – ауызша сөзді түсінуге қажетті тілдік құбылыстарды қабылдау, мәнін ұғыну, мағыналық үзінділерге бөлу және оны танып білу дағдыларын қалыптастыруға арналған жаттығулар.Екінші кезеңнің мақсаты – фильмнің мазмұнын түсіну, оқушылардың сөйлеу, ойлау қызметтерін белсендету [4]. Бұл кезеңде төмендегі жаттығуларды қолдануға болады:

- стоп-кадр (фильмді тоқтату, сұрақ: «Не туралы айтылды?»);
- «үнсіз тамашалау» (фильмнің бөлігін дыбыссыз көрсету);
- мәтінді қайта құру (көру барысында мәтіндегі жазылмаған сөздерді толтыру, парақта жазылған).

Үшінші кезеңде оқушылардың сөйлеу шығармашылық қызметтері ұйымдастырылады [5, с. 13]. Таныс лексиканы қолдану мен аудару тапсырмалары, пікірталас және диалогтар ұйымдастыру, жазуды дамытуға бағытталған жобалар мен тапсырмалар. Тапсырмалар түрлері:

- кейіпкерлердің мінезін және іс-әрекеттерін талқылау;
- тамашаланған материалдың үзіндісін сахналау;
- фильм бойынша пікірталастар, диалогтар және рөлдік ойындар құру;
- фильм сюжетінің әрі қарай дамуын болжамдау;
- басты кейіпкерлердің өмірбаянын жазу;
- сөзжұмбақтар құру және оларды шешу;
- жобалар әзірлеу және орындау;

Ғаламторда ескі фильмдер де бар, оларды тегін көруге болады. Мысалы, http://feeds.feedburner.com/mp4;

Аутенттік бейнефильмдер және бейнесюжеттермен жұмыс жасау оқытушылардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырумен қатар, оқушыларды өзара сөйлесудің нормаларымен таныстырады және оқып отырған тілде сөйлетін тұлғалардың іс-әрекеттерінің ерекшеліктерімен де таныстырады. Бұл сабақты ақпаратты, тиімді, танымды және қызықты ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Мятова М.И. Использование видеофильмов при обучении иностранному языку в средней общеобразовательной школе // Иностранные языки в школе, 2006. – №4. – С. 31 – 32.

2. Антонова И.В. Просмотр аутентичных художественных фильмов, как способ совершенствования коммуникативной компетенции в области английского языка // Молодой ученый, 2011. – №6. – Т.2. – С. 119 – 122.

3. Барменкова О.И. Видеозанятия в системе обучения иностранной речи // Иностранные языки в школе, 1999. – №3. – С. 20 – 25.4. http://www.ref.by/refs/29/29117/1.html.

4. Смирнов И.Я. Развитие устной речи учащихся на основе аутентичного художественного фильма // Иностранные языки в школе, 2006. –№6. – С. 11 –

DEVELOPMENT OF A PRACTICAL LESSON ON ICT ON "WORKING WITH WORD"

ЕРСУЛТАНОВА Зауреш Сапаргалиевна
Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті
Информатика және компьютерлік технологиялар кафедрасының доценті,
техника ғылымдарының кандидаты
Қостанай қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада «Information and communication technology» пәні бойынша практикалық сабақтың әзірлемесі ұсынылады. Әзірлеме сабақтың тақырыбын, мақсаттарын мен міндеттерін қамтиды. Тапсырмалар кестесі 100 балдық жүйе бойынша тапсырмаларды бағалаумен қамтылған. Сонымен қатар, жұмыста тапсырмалардың әрқайсысының орындалуы визуалды материалдармен көрсетілген.

№п/п	Names of tasks	Requirements	marks
Task1	resume	Fill out **the resume** with your datas.	15
Task2	reference	Create a document in **inscription**, put one picture and group elements.	15
Task3	timetable	Create table, fill out **blank rows**, as this exercise, make **combine rows**, make **rotate text**, repeate this operations for 2 rows of table. Make **cell alignment**. Used **above the menu** ‘’Work with tables”, put styles of table and **borders**, highlight rows.	20
Task4	awarts of sports	Create the table. Fill out a table with text and nambers. Add to a table 2 rows, make one diagram and fill out diagram in fit table.	25
Homework	sudoku	Fill out Sudoku.	15
Interaction	test	Fill out blank boxes in site online.	10
		In total	100

Аннотация

В данной статье предлогается во внимание разработка практического занятия по дисциплине «Information and communication technology». Разработка включает тему, цели и задачи занятия. Table Tasks отражает инструкцию выполнения заданий и их оценивание по 100 бальной системе. Так же в работе показано наглядное представление выполнения каждого из заданий.

Subject: "Working with Word". Object: Work with text, datas. Create tables, diagram. Tasks: Table Tasks.
Accomplish the tasks.

Task1. Resume

1. [User]
2. [Enter your phone number]
3. [Enter your email address]
4. Objectives
5. [Enter Goals]
6. Education
7. [Enter the end date] | [Enter a scientific degree]
8. [Enter a list of promotions]
9. experience
10. [Enter start date] - [Enter end date] | [Enter a post]
11. [Enter company name] | [Enter the address of the organization]
12. [Enter the service title]
13. Skills and abilities
14. [Enter a list of skills]

Task 2. Reference

Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Kostanay State Pedagogical Institute

of _____ №_____

REFERENCE

A student_____ issued in the fact that he (a) is studying in Kostanay State Pedagogical Institute

Dean of the Faculty of Philology Esergepova K.T.

Task 3. Timetable

Timetable				
Monday	8.30		14.30	
	9.30		15.30	
	10.30		16.30	

	11.30		17.30	
	12.30		18.30	
	13.30		19.30	
Tuesday				
Wednesday				
Thersday				
Friday				
Saturday				

Task 4. Awarts of sports

Sports awards				
№	Kind of sport	Type of medal		
		gold	silver	bronze
1	boxing,	7	12	15
2	swimming,	5	2	4
3	wrestling,	5	13	7
4	weightlifting	8	5	6

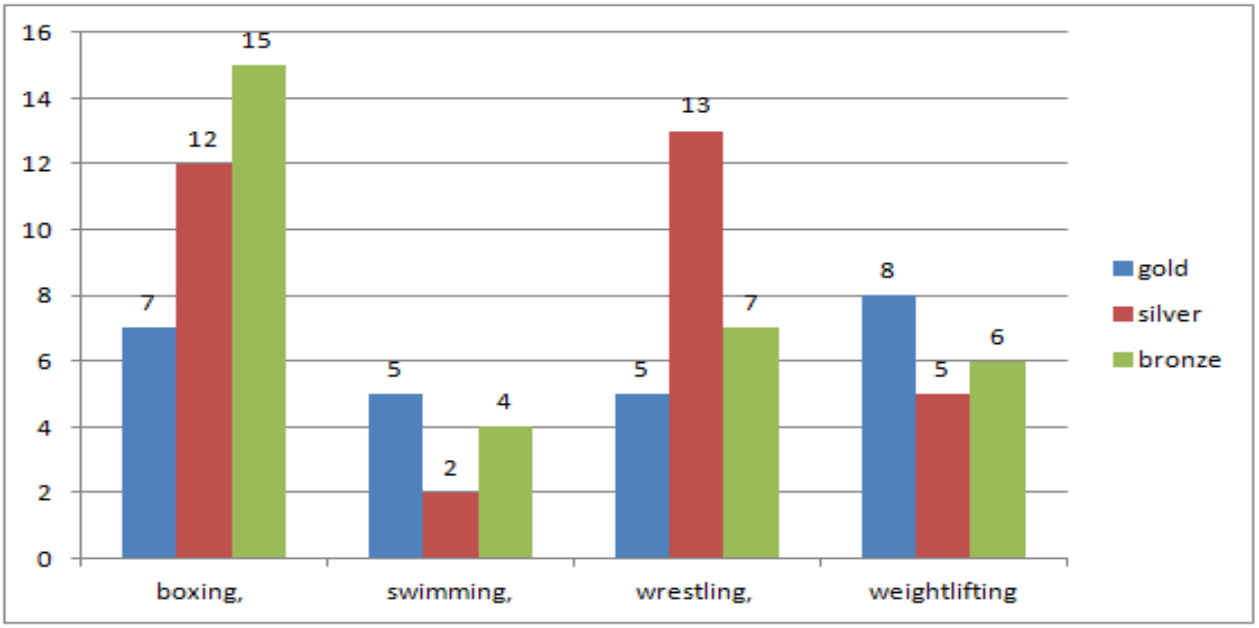

Interaction. Test

I. Match these defination of buttons (1-11) with names of buttons(A-K).

1. The **long key** on a keyboard which is used when you want **to separate** one word from another when writing, is called the_____

2. The key you **press once** to write in UPPER-CASE/**CAPITAL letters**, is called the_____

3. A key that **begins with 'C'** that is used **for shortcuts** in applications, is called the_____

4. A key that is used to make **multiple spaces/indent** in a text document, is called the_____

5. A key that is used **to remove** a letter/space which is **in front** of the cursor on the screen, is called the_____
6. **A group of keys** which are used to move through a web page, are called the_____
7. A key on a **laptop/notebook** that when pressed with other keys **changes the audio volume**, is called the_____
8. A key that **when pressed** and held down will write **letters in UPPER-CASE/CAPITALS**, is called the_____
9. A key that begins **with 'A'** that is used **for shortcuts** in applications, is called the _____
10. A key that is used **to move to a new line** when writing in a document, is called the_____
11. A key that is used **to remove** a letter/space which is **behind the cursor** on the screen, is called the_____

A = Delete Key	**F= Shift Key**	Answers:
B= Backspace Key	**G= Control Key (Ctrl)**	1-J 2-F
C= Tab Key	**H= Function Key**	3-G 4-C
D= Return Key	**I= Alt Key**	5-A 6-K
E= Caps Lock Key	**J= Space Bar**	7-H 8-E
	K= Arrow Keys	9-I 10-D 11-B

References

1. www.pearsonlongman.com/vocationalenglish.
2.http://www.blairenglish.com/exercises/technology_web/exercises/computers_keyboard_keys1/computers_keyboard_keys1.html

PBL (PROBLEM-BASED LEARNING) – ӘДІСІН МАТЕМАТИКАДА ҚОЛДАНУ МАҢЫЗДЫ МА?

ЕСЕНТАЕВА Гульнар Кобландиновна
Ақтөбе қаласындағы физика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
математика пәнінің мұғалім-модераторы
Ақтөбе қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада PBL (Problem-based Learning) –оқыту әдісін математикада қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудың тиімді жолы екендігі баяндалады.

Аннотация

В данной статье представлен метод обучения PBL (Problem-based Learning) как один из наиболее эффективных путей развития функциональной грамотности учащихся при изучении математики.

Проблемалық-бағдарланған оқыту әдісін математикада қолдану МАҢЫЗДЫ! Есіңіздеме, бұрын мектептегі сабақ қалай өтетіндігі. Қызықсыз болатын! Сіз класта мүмкіндігінше көп жаттап және соңында тест тапсыруға тырысатын едіңіз. Бірақ сіз материалды жеткілікті үйрене алдыңызба? Ол үшін оқушылардың назарын пайдалы болатын жұмысқа аудару қажет. Проблемалық-бағдарланған оқыту немесе PBL (Problem-based Learning) – бұл оқыту тәсілі нақты проблемаларды үйрену үшін ынталандыру ретінде пайдаланады. Осы проблемаларды талдау пәндік жаңа білім алу мен проблемаларды шешу дағдыларының қалыптасуына әкеледі, басқаша айтқанда, оқушылардың функционалдық сауаттылығы арта түседі.

Функционалдық сауаттылық оқушыларға не үшін қажет?

Функционалдық сауаттылық оқушыларға: анықталған проблеманы математикалық тілге аударуға; проблеманы шешу үшін қажетті математикалық әдіс-тәсілдерді таңдауға; PISA (оқушылардың білім жетістігін бағалаудың халықаралық бағдарламасы) тестілеуге дайындық тапсырмаларын орындауға; теориялық білімдерін өмірде қолдануға көмектеседі.

Оқушылардың функционалды сауаттылығын қалай арттыруға болады? Өмірлік жағдаяттарды оқумен байланыстыру; оқушыларды тәжірибелік біліммен қаруландыру; оқушылардың белсенділігі мен дербестігін дамыту; тұрақты танымдық қызығушылығын арттыру; оқу материалдарын меңгеру үшін мақсатты көзқарасын қалыптастыру арқылы арттыруға болады.

Оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру үшін PBL әдісін математикада қалай қолдануға болады?

Жаңа әлем өскелең ұрпақтан өзін-өзі мотивациялайтын , компетентті, функционалды сауатты, әрі мәселені өзі шеше алатын болуын талап етеді. Ал болашақтың иелері болып саналатын оқушыларымыз уақыттарының көп бөлігін білім мекемелерінде өткізеді. Сондықтан пәнді оқыту арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын проблемалық бағдарланған оқытудың ішінара-ізденіс әдісі арқылы дамытуды жөн санаймын. Сол себепті өз сабақтарымда практикалық сипаттағы тапсырмаларды көп қолданамын және PBL әдісінің қолданысын кеңейту мақсатында оқушыларды бейнематериалдар жасауға ықпал етемін. Оқушылармен бірлесе әзірленген бейнематериалдарды https://www.youtube.com/watch?v=xbmX2OPTSak осы сілтеме арқылы көре аласыздар.

Кіріктірілген білім беру бағдарламасын және математика пәні бойынша оқу жоспарын оқып зерделей отырып, оқушылардың бойында математикалық білімді үйренумен қатар, шынайы өмірде математикалық модельдерді қолдану, зерттеу, қажетті стратегияларды таңдау сияқты дағдыларын қалыптастыру маңызды. Соның бір мысалы ретінде 9 класс математикасының «Шеңберге іштей және сырттай сызылған көпбұрыштар» тақырыбына арналған сабақ жоспарын келтіргім келеді. «Шеңбер формасы , оның ұзындығы мен дөңгелектің ауданы» сияқты өлшемдердің өмірдегі қолданыс аясы көп болғанымен, «шеңбердің көпбұрыштармен конфигурациясына» тапсырмалар көп жағдайда архитектура саласында ғана кездеседі. Сол себепті сабақ тақырыбының өмірмен сабақтастығы ескерілді. Оқушыларға сабақ тақырыбының өмірлік тәжірибесінде қажеттігін сезіндіру үшін, алдымен «Проблемалық сұрақ» стратегиясын қолдану оңтайлы тәсіл деп таныдым. Бұл стратегияны қолдану сабақтың сәтті басталуына кепілдік береді деп ойладым. Қандай да болмасын құбылыс немесе фактіні түсіндіруде оқушының интеллектуалды қиындыққа душар болуы оның мотивациясын арттыруға себеп болады. Қоршаған ортадағы құбылыстарды түсіндіруде функционалдық сауаттылықтың ауадай қажеттігін ұғынады. Сонымен қатар, мұғалім үшін оқушылардың алдыңғы меңгерілген

білім деңгейлерін анықтауға мүмкіндік туатыны сөзсіз. Оқушыларға берілген мәселе сұрақ мына түрде болатын: *«Почему люки на дорогах почти всегда делают круглыми?»* Яғни, проблемалық сұрақтың жауабын тыңдау арқылы оқушылардың квадраттың диагоналінің оның қабырғасынан ұзын екендігі және эллипстің фокальдық радиустарының (фокустары арасындағы жартылай қашықтық) әртүрлілігі, ал шеңбер диаметрінің тұрақты шама екендігі жөнінде білімдерінің қандай деңгейде екендігін анықтадым. Осы сұрақтың төңірегінде бірнеше мәселені қозғауға болатындығы мәлім болды. Мысалы: дөңгелек пен шеңбердің өмірдегі қолданыс аясы, шеңбер мен дөңгелектің эллипске немесе көпбұрыштарға қарағанда артықшылықтары. Бұл сұрақтардың жауабы жаңа сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтауға көмектеседі деп шешкен болатынмын.

Іріктеліп алынған тапсырмалардың өзі оқушылардың Функционалдық сауаттылығын арттыруға, математикалық модельдеу дағдыларын дамытуға бағытталған еді. «Проблемалық сұрақ» стратегиясын қолданып миға шабуыл жасау оқушылардың зейінін бірден шоғырландырады. Сұраққа байланысты көрсетілген бейнероликтің қызықтылығы оқушылардың танымдық дағдысының дамуына септігін тигізді. Күнделікті көше жолдарында көріп жүрген люктің неліктен дөңгелек формалы екендігін бұрын соңды оқушылар ойланбағандықтары туралы айта отырып, сұраққа аса қызығушылықпен жауап іздеуге тырысты. Олар төртбұрыштың диагоналін Пифагор теоремасын қолданып есептеу арқылы қабырғасынан ұзын екендігін дәлелдеп көрсетті, сондықтан квадрат пішінді люктердің қақпағының люк ішіне түсіп кетуге бейім екендігін негіздеді. Ал люктердің неліктен дөңгелек формалы екендігін түсіндіруде кейбір оқушылардың ой ұшқырлығымен ерекшеленетіндіктері, математикалық интеллектісі жоғары екендігі байқалды. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда дөп басып орынды сұрақ қоюдың өзі маңызды екендігіне тағы бір мәрте көзім жетті. Осылайша сабақ тақырыбының адам өмірі үшін маңыздылығы, қажеттілігі айқындалған соң, осы сабақтың мақсаты мен күтілетін нәтижелері айқындалды. Сонан соң ;ұптық жұмыс «Go» әдісі арқылы жүзеге асты. Класс бөлмесінде ілініп тұрған нөмірленген тапсырмаларды оқушылар белгіленген уақыт ішінде орындады. Оқушылар жауаптарының дұрыстығын интербелсенді тақтада көрсетілген дұрыс жауап нұсқалары арқылы бір-бірінің жұмысын тексерді.

Оқытуда ойын технологиясын қолданудың өзі оқушылар бойында іскерлік, жауапкершілік дағдыларының орын алуына әсер ететіндіктен «Пазл» ойынын ойнаттым. «Пазл» құрастыруда оқушылардың ауызбіршілігі айқын көрінді.

Пазл құрастыру үшін берілген суреттер

1-сурет

2-сурет

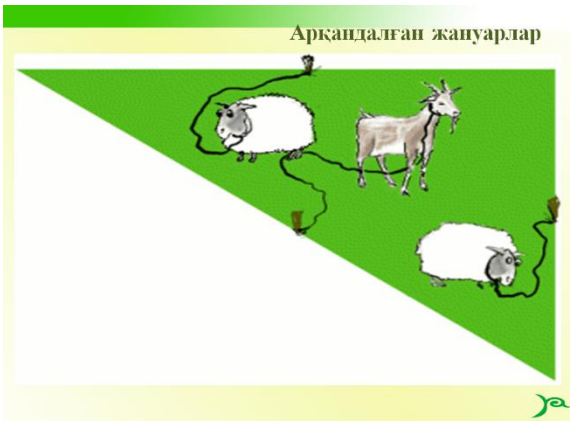

1-суретке байланысты есеп шарты:

An architect is designing a park with an entrance represented by point C and a circular garden with center O6 as shown in the accompanying diagram. The architect plans to connect three points on the circumference of the garden, A,B, and D, to the park entrance at C with walkways.

Waikways CA and CB are tangent to the garden, and walkway DOEC is a path througt the center of the garden. If $m\widehat{ADB} \div m\widehat{AEB}$ *=3:2 BC=60 meters, and EC=43.6 meters, find*

a. The measure of the angle between walkways CA and CB, correct to the nearest degree.

b. The diameter of the circular garden, correct to the nearest meter.

2-суретке байланысты есеп шарты:

A one hectare field is in the shape of a right angled triangle. At the midpoint of each side is a post. Horace the goat is tethered at the midpoint of the hypotenuse, and two sheep, Sid and Sadie, at the midpoints of the other two sides. Each rope is just exactly long enough to allow the animal to reach two adjacent vertices. One and only one animal can reach all points in the field. Which one is it and why?

Сурет бейнесіне қатысты ақпаратты оқып, топта талқылау, мәселенің шешімін табудың жолдарын іздестіру ішінара – ізденіс (PBL әдісі) әдісінің көрінісін берді. Тапсырма көпбұрышқа іштей және сыртай сызылған шеңберлер центрлерінің орналасуын анықтау мақсатына бағытталған болды. Осы мақсатты жүзуге асыруда проблемалық бағдарланған оқытудың (PBL) FILA стратегиясын қолдану оқушыларға қойылған мәселенің нақты шешімін табуда көмектесті. (Facts, Ideas, Learning Issues, Action Plan) FILA кестесін толтыруда берілген мәселеге қатысты фактілерді іріктей алу, оған қатысты туындайтын идеяларын ұсыну, сол идеяларға байланысты оқыту сұрақтарының тізімін жасау және іс-әрекет жоспарын құру оқушылардың теориялық білімдерінің практикамен ұштасып жатқандығын көрсетті. Оқушылар топтық жұмысты шығармашылықпен орындай отырып, өздерінің пәндік білімдерін шынайы өмірдегі табиғи үдерістерде қолдану дағдыларының жоғарғы деңгейде екендігін байқатты. Көгенделген жануарлардың қайсысы жайылымды толығымен айналып шығатындығын анықтауда, шеңберге іштей сызылған тікбұрыш қасиетін қолданып, жауаптарын негіздеді. Сол сияқты «Архитектордың жоспары» тапсырмасын орындаған топ оқушылары да есеп шартына сәйкес математикалық моделін құра білді.

Бастапқыда есеп шартын талдай отырып кестеге фактілерді толтырылды, сонан соң дұрыс сызылған сызба - есеп шешімінің 50 процентін құрайды деп математиктер айтпақшы, оқушылар демалыс саябағы бейнеленген суретті геометриялық сызбаға шебер ауыстыра білді.

«Архитектор жоспары» есебінің шешімі:	«Арқандалған жануарлар» есебінің шешімі:
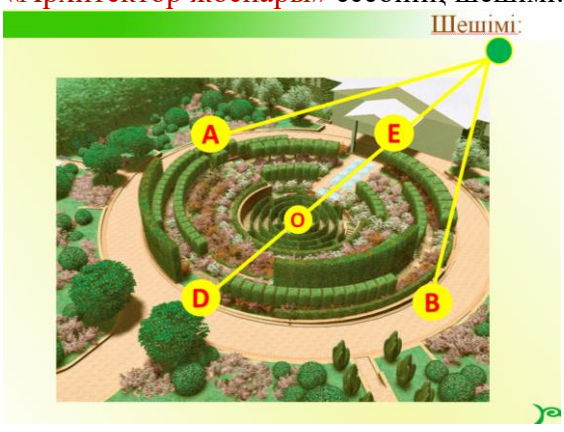	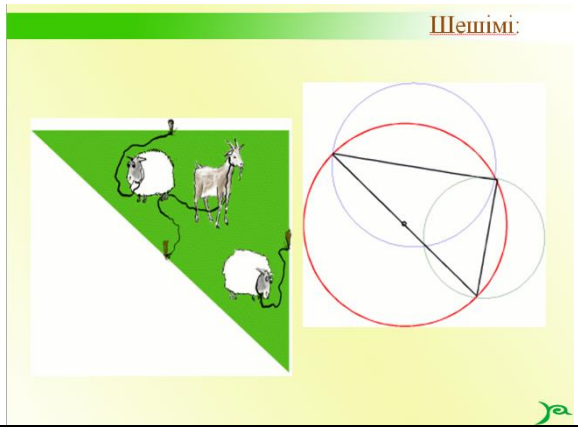

Соның нәтижесінде топ оқушылары мәселенің шешіміне жетудің тиімді жолын тапты. Топ оқушылары жасаған жұмыстарын презентациялау сәтінде келесі топ оқушылары мазмұнды сұрақтар қоя білді. Сол мезетте топтар арасында жағымды пікірталас туындады. Топ оқушылары бір-біріне топтық жұмыста орындаған тапсырмаларының мазмұны ұнағандығын айтты. Топ мүшелері өз жұмыстарына топтық жұмысты бағалау критерийлеріне сәйкес бағалау жүргізді.

Оқытуда PBL әдісін қолданудың бірнеше артықшылықтары байқалды. Атап айтатын болсам, «Проблемалық сұрақ» стратегиясы оқушылардың сабақ мақсатын айқындауға жетеледі, GO әдісі бойынша жұптық жұмыс жасау оқушылар білімін актуализациялауға мүмкіндік туғызды. Ал FILA кестесі оқушылардың зерттеушілік дағдысын дамытуға жетелейтін зияткерлік құрал болып табылды. Осы стратегияның сабақ үстіндегі шағын жоба жасату үшін де қолайлылығын байқадым. Сабақ үстінде жоба жұмысын жүргізудің тиімді тәсілінің табылғандығы қуантарлық тұсы болды.

FILA кестесі

FACTS фактілер	IDEAS идеялар	LEARNING ISSUES зерттеу сұрақтары (оқу пәні)	ACTION PLAN іс-әрекет жоспары

Проблемалық оқытудың ішінара-ізденіс әдісі оқушылардың бойында зертеушілік дағдының пайда болуына ықпал етті. Кім біледі, осындай стратегияны қолданған еңбектің нәтижесінде мүмкін оқушыларымыз әлемді өзгертетін идеялардың генераторлары болатын шығар? FILA кестесін толтыру оқушылар үшін қызықты болды, топтық жұмыс нәтижесін презентациялау кезінде олардың жазған идеялары бірінен-бірі асып түсті. Аталған стратегияны бағалау үшін қолдану тиімді болды. Топтар жұмыстарына өзіндік бағалау жүргізу кезінде әділ баға бере білді. Оқыту үдерісінде әріптестермен бірлесіп таңдалған бағалау стратегияларының тиімділігіне осылайша көз жеткіздім.

Топтық жұмысты бағалау парағы

	Бағалау критерийлері:	Жетті	Талпынд
1	Топта жұмыс жасау ережелерін сақтай алады;		
2	FILA кестесін шартқа сәйкес толтыра біледі;		
3	Іс әрекет жоспарына сәйкес тапсырма шешімін жаза алады;		
4	Шеңбер және үшбұрыштың орналасу жағдайларына немесе шеңберге жүргізілген жанама, қиюшыға қатысты қасиеттерді біледі;		
5	Шеңбер және үшбұрыштың орналасу жағдайларына немесе шеңберге жүргізілген жанама , қиюшыға қатысты қасиеттерді қолдана алады;		
6	Есептің дұрыс жауабын таба алады.		
	Қорытынды		

Атап айтатын болсам, теориялық білімдерін шынайы өмірде қолданудың жолдарын үйрену оқушылардың оқу жетістіктеріне жетуі деп түсінемін. Басқаша айтқанда, оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру және ізденіс арқылы зерттеушілік дағдысын дамыту болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық үшінші деңгей (базалық деңгей) «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ. 2012 ж
2. http://bie.org/object/video/project_based_learning_explained
3. Проблемное обучение (PBL) на уроках математики . *Методическое пособие.* Е.В.Кузьмина, учитель математики «НИШ ФМН» г.Семей

ЭФФЕКТИВНЫЙ УРОК

ЖАИЛГАНОВА Ботагоз Балтабаевна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления города Костанай
Учитель химии
г.Костанай, Казахстан

Аңдатпа

«Эффективный урок» мақаласы сабақтың жаспарлау формасымен қалыптастырушы бағалаудың ерекшелітерімен және күнделелікті сабақтағы тәжерибелермен таныстырады. Назарларарынызға оқушылардын оқу жетістіктерін бағалаудың жаңа жүесіне көшудегі «кері байланасқа» түсу жолдары көрсетілген.

Аннотация

Статья «Эффективный урок» знакомит с формой планирования урока и особенностями формативного оценивания, как ежеурочной практики. Вашему вниманию представлены пути выхода на «обратную связь» в контексте перехода на новую систему оценивания учебных достижений учащихся.

Abstract

Article "Effective Lesson" introduces with the form of a lesson plan and features of formative assessment as hourly practice. The way out on the "feedback" in the context of the transition to the new system of evaluation of students' achievements represented for your attention.

«Эффективный урок» мақаласы сабақтың жаспарлау формасымен қалыптастырушы бағалаудың ерекшелітерімен және күнделелікті сабақтағы тәжерибелермен таныстырады. Назарларарынызға оқушылардын оқу жетістіктерін бағалаудың жаңа жүесіне көшудегі «кері байланасқа» түсу жолдары көрсетілген.

Статья «Эффективный урок» знакомит с формой планирования урока и особенностями формативного оценивания, как ежеурочной практики. Вашему вниманию представлены пути выхода на «обратную связь» в контексте перехода на новую систему оценивания учебных достижений учащихся.

Изменения, которые происходят повсеместно как на экономической так и на политической арене, неизбежно ведут к переосмыслению и в сфере образования, как неотъемлемой части социума. Поскольку, именно мировые тенденции и задают тон всем изменениям в условиях глобализации общества, наше государство не является исключением. Мировая экономика нацелена на переход от производственного, индустриального потенциала к сфере услуг которые начинены интеллектуальным содержанием. Поэтому, именно специалисты способные к постоянному саморазвитию и самообразованию, способные решать такие задачи нужны как для каждого отдельно взятого государства, так и для мирового сообщества в целом. Считаю, что именно сфера образования поможет подрастающему поколению определиться и найти свою нишу в социуме, быть тем винтиком государства который важен и необходим. Очень часто, наталкиваясь на информацию о стремительно развивающихся государствах, встречаешь информацию об «человеческом капитале», думаю, что именно этой амбициозной задачей и займется преобразованная сфера образования современного Казахстана. Воспитание подрастающего поколения нацеленных на необходимость быть для нашей страны той самой технически прогрессивной, интеллектуальной, производительной мощью, которая может легко адаптироваться в быстро изменяющемся мире.

Поэтому, ежедневная и ежеурочная работа учителя имеет наибольшее воздействие на учащихся, на их результаты и процесс обучения. Поскольку, «стержневой фигурой в совершенствовании деятельности школ и обеспечения успешности обучения учеников является личность учителя» (Strong, Ward & Grant, 2011), именно учитель основа всех

изменений и начинаний. Педагог – профессионал по большому счету, теперь – менеджер процесса обучения, обладающий арсеналом психолого-педагогических навыков и приемов, мастером мысли и действий! Традиционное обучение, построенное на трансляции готовых знаний, уже не может удовлетворять запросы развитого общества, с всё более расширяющимся полем информационных технологий. Динамика развития современного общества предполагает в идеале видеть своего субъекта: самостоятельным, развитым, уверенным и умеющим критически мыслить. Поэтому от образования требуется для развития мышления создавать соответствующие ситуации на уроках.

Итак, эффективный урок, не будучи мифом, должен в первую очередь эффективно спланированным, а это зависит от постановки целей урока.

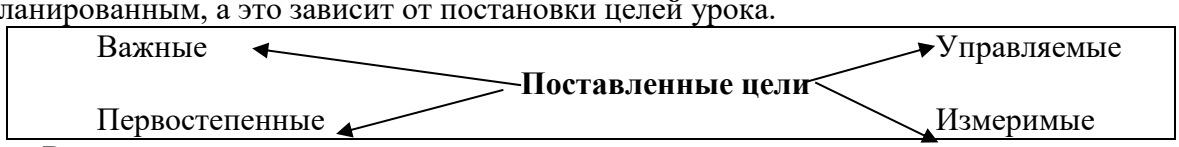

Важные:

Эффективный урок нацелен на самый важный материал, и виды деятельности с помощью которых учитель планирует развитие навыков мыслительной деятельности обучающихся.

Первостепенные:

Первоопределяющей является –цель, и если она эффективна, то от нее отталкиваются виды деятельности на уроке, но не в коем случае не подгонять выбранные виды деятельности под определенный уровень.

Управляемые:

Освоение определенного навыка и временные рамки в которые учащиеся должны войти.

Измеримые:

Цели требуют четкой сформулированности и возможности оценки её достижения. Поскольку главное стремление – объективность, обязательным условием является четко разработанные критерии и дескрипторы, помогающие в их достижении.

Традиционная система оценивания по пятибалльной шкале, являясь по сей день мощнейшим рупором в спорах об перспективности, а для некоторых бесперспективности изменения системы оценивания в школьном образовании, при всех своих положительных аспектах себя изжила как инструмент. Именно поэтому, формативное оценивание как процесс, дает возможность учащимся возможность осмысленного подхода к собственному обучению, где они являются строителями и управленцами своей траектории развития. Формативное оценивание позволяет перейти в категорию когда ответственность за обучение разделена между обучающимся и обучающим, о которой в последние годы так часто вещают эксперты в области образования.

Формативное оценивание:

- направлено на обучение с развитием навыков мыслительной деятельности от низкого до высокого порядка;
- направлено на то, чтобы своевременно и эффективно проверять текущий уровень освоения учебного материала для дальнейшего направления и поддержки;
- направлено на то, чтобы при необходимости, исходя из потребностей обучающихся, вернуться к пройденному материалу, в предоставлении качественной обратной связи и множества приемов и подходов индивидуального обучения.

В процессе формативного оценивания оценки и баллы не выставляются, по результатам выполненной работы учащимся предоставляется ***обратная связь****. При этом учитель решает сам, в какой форме её предоставить.*

Обратная связь – это комментарий на работу учащегося, предназначенный для своевременного информирования о текущем состоянии процесса обучения. Является неотъемлемой частью формативного оценивания.

Особенности формативного оценивания:

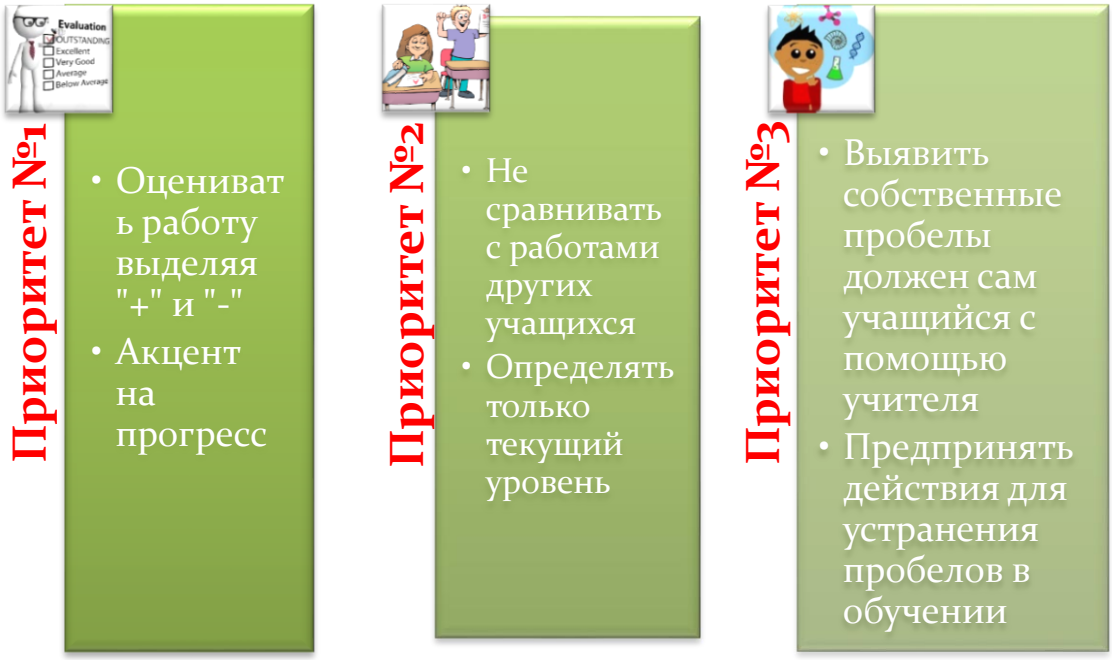

Однако получение обратной связи имеет большое значение не только для ученика, но и для учителя. Благодаря информации, полученной в ходе обратной связи от учеников или коллег, учитель может внести качественные изменения в процесс своего преподавания. Существуют разные формы получения обратной связи от учащихся, но все они сводятся к рефлексивной деятельности ученика.

Для эффективной обратной связи полезно задавать такие вопросы в конце урока:

-Что вы ожидали от урока и что получилось?

-Что вам лучше всего удалось во время урока, какие виды деятельности были выполнены наиболее успешно? Назовите наиболее эффективные из них.

- Перечислите в порядке убывания основные проблемы и трудности, которые вы испытывали во время урока. Какими способами вы их преодолевали?

- Что мы делали не рационально? Назовите одно действие, которое можно добавить, что бы завтра сделать нашу работу наиболее успешной.

-Какой тап урока вы бы опустили, вычеркнули? Почему?

Анализ результатов опроса поможет учителю идентифицировать проблемы не только в обучении детей, но в своем преподавании. А это, в свою очередь, поможет послужить толчком для совершенствования собственное практики.

Учителю, необходимо, для полноценной реализации процесса формативного оценивания, систематически наблюдать за деятельностью обучающихся и фиксировать промежуточные результаты.

Для эффективности учебного процесса в целом, учитель не только тщательно планирует деятельность с учащимися, но и тщательно составляет вопросы и задания, прогнозирует ожидаемый результат. Планирование оценивания – важнейший инструмент для достижения целей обучения учащимися.

Эффективное планирование формативного оценивания:

Учитель, исходя из современных интерпретаций, выступает главным образом как менеджер активной деятельности учащихся, в рамках которой они способны к усвоению необходимых знаний, умений и приобретения навыков для дальнейшего применения самостоятельно. Поскольку именно способность обучаться на протяжении всей жизни, является основой практически всех изменений в сфере образования. Именно для обучения таких учащихся учитель и сам должен быть готовым обучаться на протяжении всей жизни!

Из числа современных научных подходов, используемых различными мировыми системами среднего образования, наиболее популярными и получившими высокое мировое признание, являются подходы, основанные на ключевых принципах конструктивистской теории (Hattie,2009). Конструктивистская теория базируется на утверждении о том, что развитие мышления учащихся происходит в условиях взаимодействия имеющихся знаний с новыми, либо со знаниями, полученными в классе из различных источников, в качестве которых могут выступать как учителя, сверстники, так и учебники, информационные сайты и пр.

Цель преподавания, основанного на конструктивистской теории, заключается в развитии глубокого понимания предмета учеником, сформированности у него навыков дальнейшего применения полученных знаний вне школы.

Конструктивистская теория в области преподавания требует от учителя сосредоточенности на личности ученика, организации учебных занятий с приоритетами на динамику совершенствования знаний, идей и навыков у учеников, что достижимо при условии предоставления ученикам возможностей для подтверждения своих знаний по изучаемой теме, критического переосмысления определенных предположений, коррекций своих убеждений и формирования нового понимания. Важными приоритетами в деятельности учителя являются:

- стремление к пониманию способов постижения отдельными учениками конкретных тем учебных занятий;
- осознание необходимости соответствующей работы с учениками в целях корректировки или модификации их знаний;
- понимание того, что отдельными учениками восприятие темы может происходить довольно уникальным способом.

Указанные характеристики сущности конструктивистского обучения предполагают наличие у учителя определенного образа мыслей и убеждений, а также, навыков широкого диапазона действий, адекватных этим убеждениям. (Руководство для учителя, с.136).

Являясь за последние три года активным слушателем всевозможных тренингов, семинаров и вебинаров по оцениванию, и из множества заключений, выводов и тезисов могу пожалуй очевидно доподлинно процитировать высказывание одного из экспертов: «В 21-м веке важно не то что ты знаешь, а то что ты можешь с этими знаниями сделать!» .

Литература

1.Руководство для учителя, Программа повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан «Лидерство учителя в школе», Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. [с.162].

2.Брансфорд Дж., Браун А., Кокин Р. (2000). Как учатся люди: Мозг, ум, опыт и школа. Национальная академия печати.

3.Мерзано Р. (2009). Формативное оценивание и оценка по стандартам. Мерзано ресёрч.

4.Международный Экзаменационный Совет Кэмбриджа (2015). Оценивание для обучения.

5.Пиаже Дж. (1954). Создание реальности в ребенке. Бейзик Букс.

6.Под редакцией Пеллегрино Дж., Чудовски Н., Глейзер Р. (2001). Знать то что знают учащиеся: Наука и дизайн оценивания в образовании. Национальная академия печати.

7.Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-методическое пособие. (2016). Под ред. О.И. Можаевой, А.С. Шилибековой, Д.Б Зиеденовой. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы».

8.Садлер Р. (1989). Формативное оценивание и разработка обучающих систем. Образовательная наука, [18(2), 119-144].

ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЭЛЕМЕНТТЕРІ ЖӘНЕ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ХИМИЯ САБАҒЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ІС – ӘРЕКЕТТЕРІН БЕЛСЕНДІРУ

ЖАКУПБЕКОВА Гульнар Оразалиновна
Талдықорған өнеркәсіптік индустрия
және жаңа технологиялар колледжі
химия пәнінің оқытушысы
Талдықорған қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада педагогикалық заманауи технологиялары элементтерін және интербелсенді әдістерді қолдануда қазіргі білім берудегі оның маңызы туралы қарастырылған. Түйінді сөздер: технология, интербелсенді оқыту әдістері: «ақылға қозғау салу», «ой қозғау», «топтық жұмыс түрлері», «брейн-ринг», «пікір-сайыс» т.с.с., шығармашылық жұмыс және өз бетінше тапсырмалар, пән бойынша ғылыми – ізденіс жұмысына және пәнге деген қызығушылығын арттыру.

Аннотация

В статье рассматриваются задачи, которые решает творческую деятельность, классификация инновационных технологий и место интерактивного метода в современной педагогике. Ключевые слова: технология, интерактивные методы, творческие заданий, самостоятельная работа, повышение интереса к научно-исследовательской работе по изученному предмету.

Біздің қоғамдаға нарықтық экономика жағдайында бәсекелестік қабілетті арттыру тікелей осы инновациялық шешімдер мен қызметтерді қажет етеді. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына кезекті Жолдауының баға жетпес құндылығы айқын бағыт-бағдар үлгісі ретінде ұсынуы.

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне бағыт алуда. Бұл педагогика тарихы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

Оқытушылардың алдына қойылып отырған басты міндеттердің бірі- оқытудың әдіс - тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басым міндеттерінің бірі-оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсетілген.

Педагогикалық технология - оқытушының кәсіби қызметін жаңартушы және сатыланып жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс - әрекеттер жиынтығы. Педагогикалық технологиядағы басты міндет – білім алушының оқу - танымдық әрекетін жандандыра отырып, алға қойған мақсатқа толықтай жету. Ал бұдан педагогикалық технологияның тиімділігі шығады.

Оқытудың жаңа педагогикалық технологиясын меңгеру оқытушыдан орасан зор іскерлік пен шығармашылыққа негізделген ізденістерді қажет етеді. Осындай мақсат көздеген жүйелі ізденістер оқытушының жаңа технологияны, әдіс - тәсілдерді меңгеріп, инновациялық жетілуіне әкеледі.

Жаңа педагогикалық технологияны меңгеру барысында оқыту міндеттері жаңаша сипат алады.Олар мына төмендегідей:

- педагогикалық қызметтің өзекті мәселелерін білу;
- оқу бағдарламасының түрлендірілген нұсқауларын құрастыру;
- оқу жобаларының мазмұнын анықтау, әр білім алушыға арналған тапсырмалар құрастыру;
- білім алушылардың жаңа материалды меңгеруі бойынша деңгейленген жаттығулар жүйесін жасау;
- оқу әрекетінің бағалау көрсеткіштерін анықтау;
- жетіспейтін дидактикалық құралдарды жасау дағдысын қалыптастыру.

Педагогикалық технологияны игеруге қойылатын жаңа міндеттерді меңгеру оқытудың ең жоғары нәтижесіне жетуге мүмкіндік беретін оқу - тәрбие үрдісін ұтымды әрі үйлесімді жобалап, ұйымдастырып басқаруды жүзеге асыруға тікелей байланысты.

Біздің қазіргі «жаңа технология» деп жүргеніміз де бұрыннан қолданылып келе жатқан оқыту әдістерінен бастау алып, жалғасын тапқан, толықтырылып өнделген педагогикалық технологиялардың жаңа үлгісі. Мысалы: деңгейлеп оқыту, дамыта оқыту, топтық—ұжымдық оқыту белгілі әдістер. Сондықтан қазіргі қолданылып жүрген оқыту әдістерін озық технология үлгілері деп атаған жөн.

Бүгінгі ұрпақтың сана—сезімі, жан дүниесі, ой-өрісі біз ойлағаннан әлдеқайда күрделі. Олар заман ағымына қарай ерте жетілген және ең соңғы технакалық және электрондық ақпарат құралдары арқылы жан—жақты мағлұматтар жинақтаған. Әдетте олардың қоғамдық көз—қарасы, моральдық ұстанымы оқытушының талабы мен талғамына сай келмей жатады. Жаттанды дәстүрге айналған сабақтар оларды қызықтыра қоймайды. Оның үстіне оқулық материалдары, (мен күнделікті ақпараттар арасындағы үйлесім болмайды) оқу бағдарламасы ескі, оқытушылар ұғымына қиындық келтіреді және заман талабына сай келе бермейді. Содан барып оқу материалдары мен күнделікті ақпараттар арасындағы үйлесім болмайды, оқыту әдістерінің біркелкілігі, жаттандылығы және өмірден алшақтығы сезіліп тұрады. Нәтижеде шәкірттің сабаққа деген құлшынысы төмендеп, белсенділігі жоғалады. Білім алушылардың сабаққа ықылассыз қатысуы, келмей қалуы, тастап кетуі немесе оқытушыға деген құрметінің жойылып, ол қойған талаптарға да мойынсұнбауы да осы жағдайға байланысты.

Мұндай қайшылықтар біздің елімізде бұдан жиырма шақты жыл алдын-ала сезіле бастаған еді. Оқытудың дәстүрлі емес әдістерін қолдану сол кездерден бастап қолға алына бастады. Дәстүрлі емес оқытудың ұстанымдарына сүйенсек, біз білім алушылар бойындағы сан қырлы қасиеттер мен ерекшеліктерді ескере отырып, олардың әрбіріне тұлға ретінде қарауымыз керек, әрқайсысының жеке мүмкіндіктерін жетілдіру, шындау арқылы барлық оқушыны ортақ мақсатқа ие, ұлттық мүддемізге сай тәрбиеленген ұйымшыл ұжым ретінде қалыптастыруымыз керек болады.

Бұл орайда бізге ақпараттар алмасу арқылы химия сабағында шәкірттердің өзін-өзі, бірін-бірі оқытуын, өзіндік ой-пікір қалыптастырып, қорытынды жасай алуын, ізденгіштігін, логикалық ойлау қабілетін қалыптастыратын интербелсенді оқыту әдістері «ақылға қозғау салу», «ой қозғау», «топтық жұмыс түрлері», «брейн-ринг», «пікір-сайыс» т.б. өте тиімді деп санаймын. Мұндай сабақтарды оқытушыларды әдеттегідей тек ақпарат беруші және жинақтаушы тұлға деп емес, оқуға үйретуге, ізденуге, ақпарат алмасуға итермелеуші, бейімдеуші жан деп есептеу керек. Білім алушылар оқытушымен тең дәрежеде белсендік көрсететін мұндай сабақтарда оқу материалы 90%-дейін игеріледі.

Сабаққа қойылатын қазіргі талаптар оқытушыдан зор шеберлігін қажет етеді. Білім беруші химия сабағында материалды дайын күйінде бермей білім алушы ізденісіне жол ашатындай әдіс-тәсілдерді таңдап алуы қажет. Сонда ғана білім алушы шын мәнінде өзіндік ойлау қабілеті бар жеке адам болып қалыптасады. Ұлы ойшыл, қытай философы Конфуцийдің «Естігенді ұмытпаймын, көргенді есте сақтаймын, ал өз ақыл—ойыммен істеген ісімді түсінемін» деген даналық сөздері осы айтылғандарды дәлелдей түседі.

Қазіргі таңда оқытылатын пәндердің балалардың болашақта таңдайтын мамандығына қарай бағатталуына, яғни мақсатты білім беру ісіне ерекше назар аударылуда. Сондай-ақ жеке тұлға дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы болып отыр.

А. Эйнштейн айтқандай, қоршаған орта туралы білімді тек ойлау арқылы ғана меңгеру мүмкін емес,нақты әлем туралы білім тәжірибеден басталып, тәжірибемемен аяқталуы тиіс.

Мектеппен байланысты көп жылғы тәжірибе педагогикалық экспериментті төмендегі бағытта жүргізудің қажеттігн байқатты. Әрине, алдымен химия эксперименталдық ғылым болғандықтан, эксперимент баяндау арқылы түсіндіріліп, отырған құбылыстың көрнекілік құралына айналып кетпеуі керек. Оқытушы білім алушының сабақтағы әрбір әрекетін алдын ала жоспарлау арқылы оның ойлау, болжау, тұжырымдау секілді оқытудың негізгі зерделік көрсеткіштерін де қалыптастырады.

Сабақтың нәтижесінен мейлінше жоғарғы көрсеткішпен шығу үшін оны бастамас бұрын білім алушы қандай мәселеге жете көңіл аударуы қажет, нені біліп, нені игеріп шығатыны туралы толық мағлұмат беріледі. Сабаққа осындай дайындықпен келген білім алушы одан көптеген жаңалықты қызықты химиялық құбылыстарды күтеді.

Оқытушының міндеті – білім алушының осы үмітін ақтау, оның маздап жануына қажетті бағыт беру. Ендеше сабақтың қызықты да тартымды және тиімді түрде өтуінің арқауы болып табылатын, алдағы уақытта оны бұдан да терең білім жолдары күтіп тұрғанын сезіндіріп, перспективасы айқын көрінетін оқытудың бір тиімді әдісі болып қала береді.

Әрбір химиядан жаңа сабақ өткен сабақтың материалымен байланыстырудан басталады. Бұл әдіс білім алушының назарын бірден сабаққа белсенді түрде араласуға аударады, қайшылығы бар ұсыныстар мен сұрақтар қою арқылы ділгірлік жағдайлар туғызып, оның шешімі пікір таластыра отырып ақиқатты іздеумен жалғастырылады. Оқытудың осы бөлімінің сабақ мерзіміндегі үлесі 10 пайыздан аспауы керек. Бұдан кейін жаңа тақырып талданады. Білім алушы оның мақсатын орындау әдістерін ұғып меңгергеннен кейін тақырыптың мазмұны толығымен ашылады. Сонымен бірге тақырыптағы бұған дейін кездеспеген жаңа ұғымдар мен атаулардың мағынасы, қолдану аясы айқындалып, білім алушылардың санасында олар туралы түсініктің берік орнауы қадағаланады. Бір тақырыпты топ болып бірге талдап, бірге орындаудың нәтижесінде, ақиқатты бірге іздеудің арқасында білім алушылардың санасында ұйымшылдықтың нышандары қалыптасады, терең ізденістің нәтижесінде білімді өз бетінше игеруге ұмтылудың қажеттілігіне көз жеткізіледі. Оқытудың бұл бөлімінің үлесі сабақ мерзімінің 30 пайызын құрауға шақталып дайындалады.

Сабақтың шешуші мәселелері үшінші бөлімде орындалады. Бұл жерде қолданбалы бағдарламаны пайдаланып, тақырыптың мазмұны соңғы рет шолудан өткізіліп, тестілік сұрақтарға жауаптар ойластырылып, білім алушының тақырыпты қаншалықты түсінгені бағаланады. Қажет болған жағдайда оған қосымша талқылау, қайталау ұсынылады. Зерттеу нәтижелерін пайымдап талдау арқылы білім алушы өзінің ойын тұжырымдауға, химиялық өзгерістердің себебін, олардың арасындағы заңдылықтарды анықтауға бейімделеді. Осы тұста оқытушы білім алушыны әрбір істі тиянақты орындап, бұған дейін кездеспеген құбылысты байқауға, сол арқылы өз әрекетіне шығармашыл түрде қарауға баулиды. Бұл бөлімнің үлесі сабақ мерзімінің 50 пайызын құрайтындай болып ұйымдастылады. Уақыттың қалған 10 пайызы өтілген материалды бекітуге арналады. Оқытушы бұл уақытты да мейлінше тиімді түрде пайдаланып, білім алушының белсенділігі мен танымдылығын жетілдіруге тырысады және әрбір білім алушының жұмыс туралы пікірі сараланып, қаншалықты мағыналы екені бағаланады.

2015 жылдан бастап әдістемелік мәселе бойынша жұмыс істеймін. Осы уақыт ішінде мәселесі бойынша ашық сабақтар мен сыныптан тыс іс-шаралар өткізу барысында интербелсенді әдістер мен жаңа жұмыстың түрлерін ұйымдастырып, білім алушыларды талдау жасай алуға, сыни тұрғыдан ойлауға, күрделі мәселелерді шешуге, дұрыс шешім қабылдауға, мақсатқа жете білуге, шығармашылық жұмыстарды орындап қорғай алуға үйретті. **Педагогикалық тәжірибенің тақырыбы:** Заманауи технологиялар элементтерін пайдалану арқылы сабақта білім алушылардың танымдық іс – әрекеттерін белсендіру

Мақсаты: Нарық заманына сай бәсекеге қабілетті жан-жақты маман ретінде жеке тұлғаны қалыптастыру.

Міндеттері:

- Педагогикалық қызметтің өзекті мәселелерін білу;
- Оқу бағдарламаларының түрлендірілген нұсқауларын құрастыру;
- Оқу жобаларының мазмұнын анықтау, әр білім алушыға арналған тапсырмалар құрастыру;
- Білім алушылардың жаңа материалды меңгеруі бойынша деңгейленген жаттығулар жүйесін жасау;

- Оқу әрекетінің бағалау көрсеткіштерін анықтау;
- Жетіспейтін дидактикалық құралдарды жасау дағдысын қалыптастыру.

Тәжірибенің жаңалық деңгейі:

- интерактивті оқытушы – білім алушы, білім алушы – білім алушы қарым-қатынас түрін берді.
- білімгерлерге барынша еркіндік беріліп, өздіктерінен жұмыс істей алатындықтарын дәлелдете білді. Білім алушылардың өз іс-әрекетін бақылау, бағалау мүмкіншілігі туды.
- Білімгерлердің пәнге деген қызығушылығы артты.
- өзін-өзі көрсету мүмкіншілігі туды.

Тәжірибенің қысқаша сипаттамасы:

Заманауи технология элементтерін: Модульдік технология, Деңгейлеп саралап оқыту; Блум таксономиясы, Тірек – сызба технологиясы т.с.с.

Ұжымдық оқыту технологиясы элементтерін шебер қолданумен, ғылым негізін тереңдете оқыту үшін дүние танымдық құндылықтарды қалыптастырумен, көзқарастарын және сенімділіктерін дәлелдей білуімен ерекшеленеді.

Негізгі әдістерінің бірі сызбамен жұмыс істеу:

- тұлғалық тәжірибеден – күнделікті және өмірлік білік, дағды сараптамасынан ғылым теориясына жету;
- білімгерді тақырып құрылымына «негізгі түсінік» - «сұрақ» - «мәселелер» тәсілі арқылы жетелеу.

Білім алушылар таныс екі түрлі бағдарламамен дәріс алады. Алғашқысын колледж ұсынса, соңғысын өмір береді. Жас мамандардың өмірге деген көзқарастарын дұрыс қалыптастыру мақсатында әр сабағында интербелсенді жұмыс формаларын және оқыту әдістерін қолданып, білімгерлерді ойлауға, сараптама жасай алуға, күрделі мәселелерді шешуге, дұрыс шешім қабылдауға, мақсатқа жетуге, шығармашылық жұмыстар мен өз бетінше жұмыстарды орындауға, оны қорғай білуге үйретеді. Оқытушының жұмысында жағдай жасауы, көптеген тиімділіктерді қамтамасыз етуі білімгерлердің сенімін тудырады. Сол себептен де оқытушының қойылған сұрауларына шын жүректен жауап беруге дайын тұру қажет. Сабақта білім алушылардың көзқарасын әңгімелесу кезінде талқылап, олардың түсінігін дұрыс қалыптастыруды мақсат етіп қояды.

Білімгерлердің шығармашылық тапсырмаларға, ғылыми – ізденіс жұмыстарына, пәнге деген қызығушылығын арттыру тәжірибенің нәтижесі болып табылады.

Бұл тәжірибенің тиімді жағы мына төмендегі жайттарды айқындап берді:

- білімгердің шығармашылық мүмкіндігін, жекелей ерекшеліктерін ашу;
- болашақ маманның практикалық және кәсіби тәжірибелік дағдыларын қалыптастыру;
- эстетикалық талғамын, логикалық және талдауға бейім ойлау қабілетін дамыту;
- іскерлік мәдениетін, қарым – қатынас дағдысын, ойлауды қалыптастыру;
- танымдық, ізденіс, шығармашылықтарын дамыту;
- білімгерлер белсенділігі және шығармашылық ынталарын, бірігу сезімі, достық, ұжым болып жұмыс істеуге тәрбиелеу.

Американдық ғалым Бенджамин Блумның кеңінен тараған педагогикалық идеяларының бірі – Блум таксономиясы. Блум таксономиясының танымдық деңгейлері

1. Студенттердің оқу материалын меңгеру деңгейін бақылау.
2. Әрбір студенттің дамуын қадағалау.

«Таксономия» ұғымы биологиядан алынған. Ол күрделі нәрсеге бірінен соң бірі орналастырылған және өзара тығыз байланыстағы обьектілерді жіктеуді және жүйелеуді білдіреді. Таксономия идеялары бүкіл әлемдік педагогикалық кеңістікте таным және ойлау әрекеттерінің деңгейлерін, оқу мақсаттарын айқындауда кеңінен қолданыс тапты.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Жаңашыл педагогтар іс-тәжірибелері. – Алматы,1991.
2. Педагогикалық ізденіс. – Алматы, 1990. – 8-58; 58-100, 147,215-беттер.
3. Ұстазға рухани қуат керек. Р.Нұртазина туралы//Қазақстан мектебі, 1999. №1-2. 8-11-бет.
4. Курманалина Ш.Х. Функциональная модель электронной мстодической системы в колледже: Учебное пособие. – Алматы: Алем, 2000.
5. Курманалина Ш.Х. Методология и технология создания электронной методической системы в условиях информатизации оброзования: монография. – Алматы: Алем, 2002. – 316 с.
6. Курманалина Ш.Х. Обновление методического обеспечения учебного процесса в условиях информатизации образования (в соавторстве: Н.Б.Чекалева): Монография. Омск: ОмГПУ, 2002. – 89с.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ РИТОРИКАНЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

ЖОРАБЕККЫЗЫ Гулдейжан
Алматы қаласы Физика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Педагог-ұйымдастырушы-куратор
Алматы қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада болашақ педагог маманның сөйлеу мәдениеті мен шаршы топ алдында сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға қажетті әдістер жан-жақты талданады. Әр әдістің өзіндік ерекшелігі мен қолдану шарттары қарастырылады. Сонымен бірге педагог маманның тіл байлығын арттыруда, шебер сөйлеуге дағдыландыруда әдістердің алар орны көрсетіледі.

Аннотация

В статье анализируются способы детального анализа речевой культуры будущего учителя, необходимых для формулирования речевых навыков. Рассмотрены особенности и применения разных методов речевой культуры, в формировании речевых навыков будущих педагогов.

Тіл байлығы мол, сөзге шебер маман дайындауда педагогикалық риториканы оқытудың маңызы өте зор. Жоғары оқу орындарының гуманитарлық бөлімдерінің бағдарламасына педагогикалық шешендіктануды енгізу – болашақ мамандардың гуманитарлық ойлауын кеңейтудің тағы бір мүмкіндігі. Педагог мамандардың шебер сөйлеуді меңгеруі, өз пікірін нақты айтуды үйреніп, шешен сөйлеуге дағдылану қажет.

А.Қыдыршаев: «Жалпы, сөз сөйлеуді шебер меңгеруді қажет етпейтін мамандық атаулы жоқ» [1, 7 б.] – деп көрсеткендей, кез келген саладағы маманның сөз саптауы шебер, тілі көркем болуы тиіс. Сондықтан да болашақ кәсіби маман болып табылатын студенттердің сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, тіл байлығын молайтуда педагогикалық риториканың алар орны ерекше. Студент сауатты жазуға, іс қағаздарын мүлтіксіз орындауға, баяндамалар жасауға, пікір-сайысқа түсуге, топ алдында әдеби тілде сөйлеуге жаттығуы тиіс. Оған мектептегі тіл дамытудан алған білім дағдысы жеткіліксіз. Сол себепті жоғары оқу орындарында студенттердің әдеби тілде жатық та шешен сөйлеу дағдылары қалыптастырылуы қажет.

Студенттердің шешен сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың өзіндік әдістері бар. Қолданбалы ғылым ретінде қалыптасып үлгерген қазақ тілін оқыту әдістемесінің өзінде оқыту әдістерін классификациялауда нақты бір анықтылықтың жоқтығын ескерсек, педагогикалық шешендіктануды оқыту әдістерін жіктеу тым күрделі. Дегенмен педагогикалық шешендіктануды оқытуға сәйкес мақсатты жұмыс оқыту үрдісі жүйесінде қай әдіс немесе қай тәсіл қандай орын алатыны, қандай мақсат көздейтіні, өзге әдістермен қандай байланысы барлығы және тағы басқаларды түсінуді керек етеді. Осыған байланысты А.Қыдыршаев шешендіктануды оқыту әдістерін шартты түрде төрт топқа бөліп қарастырады. Олар: коммуникативтік мүмкіндіктерді дамыту әдістері; сөйлеу мәдениетін қалыптастыру әдістері; сөйлеу техникасымен жұмыс әдістері; шаршы топ алдында сөйлеу дағдыларын қалыптастыру әдістері [2, 131]. Бұған шешендіктану сабақтарында белсенді түрде қолданылатын анкета, жазбаша сұрау салу, тестілеу сияқты көмекші әдістерді қосуға болады. Енді осы әдістерге және ондағы жұмыс түрлеріне кеңінен тоқталып өтейік.

Коммуникативтік мүмкіндіктерді дамыту әдістері. Бұл топтағы әдістерді талдаудың негізінде сөздегі ой ұшығынан оның тілдегі мағынасына өтудегі психологиялық үрдіс ретінде және одан әрі «адамдар арасындағы мақсатты байланысты орнату әрі сақтау» үрдісі іспеттес сөздің сыртқы қалпын ауызша немесе жазбаша жүзеге асыру тұрғысындағы түсінік жатыр. Коммуникативтік мүмкіндіктерді дамытудың мақсаты: студенттерді өз сөзін белгілі бір коммуникативтік ой ұшығына толық күйде сәйкес келетіндей тұрғыда құра білуге үйрету.

Мәтінге логикалық-композициялық талдау жасау. Шешендіктану теориясында сөздің логикасы мен композициясының арақатынасы қашан да маңызды. Шаршы топ алдында сөйленер сөздің негізгі бөлім мен қорытынды қалпындағы жіктелімі – күрделі ой еңбегінің сыртқы жағы ғана. Маңыздысы – студенттердің мәтін композициясының автордың ой тұжырымына негізделген барлық бөлімдерінің заңды орналыстырылуы екендігін тани білуге үйренуі. Әдіс тиімділігі – студенттердің пайымдаулары күйінде сөйленер сөздегі ой ұшығын сөздің аяғына дейін бұлжымай сақтаулы күйінде орналастыра алу қабілетін қалыптастыруы.

Магнитафонға жазу арқылы оқылған мәтінді әңгімелеу. Бұл әдісті алғашқы сабақтарда қолдану тиімді. Себебі ол жадығатты дәлме-дәл қабылдау, есте сақтау қабілетін көрсетумен бірге, коммуникативтік ой ұшығын жүзеге асыру қабілетін де танытады. Осы әдіс арқылы студенттер өздерін «сыртттай» тыңдауға мүмкіндік алып, оқытушымен бірге өз сөзіндегі қателіктерді анықтауға және вербальді-коммуникативті мүмкіндіктерін жетілдіруге бағытталған жұмыстарды айқындайды.

Тірек сөздер арқылы мәтін құрастыру. Ұсынылған әдіс ойлаудың ерекшелігіне баға беруге, логикалық ойлау деңгейін, тілді меңгеруін (грамматиканы) анықтауға (мейлінше шартты болса да) жағдай жасайды [2, 133].

Еркін пікір алмасу. Аталмыш әдіс сөйлеу логикасы мен грамматикасының дұрыс бейнеленуіне қоса, тілдің мәнерлеу құралдарын орынды қолдана білуді талап етеді, сондай-ақ студенттердің өз пікірін ашық білдіріп, оны дәлелдей алу, бірін-бірі тыңдап, бір-біріне сыншы ретінде сөз сөйлеу білігін қалыптастыруға септеседі.

Еркін пікір алмасу көбіне сабақ тақырыбымен байланысты, сонымен қатар тақырыптан тыс қалыпта да болуы мүмкін. Мәселен, алдын-ала тек мәселенің бастапқы тұсы тапсырылған тақырып бойынша берілген тапсырмаларға сәйкесті сөздерді тыңдау әрі талдау кезінде пікір алмасу болмай қалуы мүмкін емес.

Коммуникативтік ойын. Шешендіктану сабақтарында коммуникативтік ойындарды оқытудың әрі әдісі, әрі түрі ретінде қарастыру жөн. Біздіңше, қай жағдайда да осы саптағы жұмыс түрлерін қолдану қарым-қатынастың мейлінше тиімді әрі сәйкесті тәсілдерімен қарым-қатынас жасау.

Сөйлеу мәдениетін қалыптастыру әдістері. Сөйлеу мәдениеті – шешендіктану негізі. Сөйлей білу шеберлігі бастапқыда тілдік нормаларды білуді, сөздің дәлдік, орындылық, мәнерлілік талаптарына орай сөзді дұрыс орналастыра білу білігін керек етеді.

Демек, сөйлеу мәдениеті деңгейін жетілдіру – қазіргі шешендіктану мәселелерінің бірі. Студенттердің сөйлеу мәдениеті деңгейін жетілдіру – шешендіктану бойынша әрбір лекцияда, әрбір сабақта, тақырыптың қандайлығына қарамастан, үнемі үздіксіз жүргізілер жұмыс.

Шаршы топ алдында сөз сөйлеу дағдыларын қалыптастыру әдістері. Алғашқы машықтық сабақтардан бастап-ақ студенттерді шешендік шеберлікті кім де болса меңгере алатындығына иландыра беру орынды. Өйткені шешендік өнер тек шартты түрде ғана өнер, ал шын мәнісінде, бұл – бойында бұған қатысты аса қажетті белгілері жоқ болса да, әрбір адам игере алатын басым дәрежедегі шығармашылық іс-әрекет. Әрбір сауатты адам үздіксіз, қажырлы, мақсатты еңбектің нәтижесінде шешендік өнер негіздерін, яғни аудитория алдында түсінікті де қызғылықты және иланымды сөз сөйлеу білігін әбден меңгере алады. Шаршы топ алдында сөйлеу үшін сөз мәдениетін толық білу керек. Сөз мәдениетінің сапалық көрсеткіштерінің бірі – сөз көркемдігі. Зерттеушілердің пайымдауынша, сөз көрнектілігіне мынадай жағдайлар әсер етеді:

-сөз иесінің ойлау даралығы, саналы әрекеті;
-сөз иесінің өзі сөйлейтін сөздің мазмұны мен оны тыңдаушыларға деген ықыласы;
-тілді, оның көріктеуші құралдарын жақсы меңгеруі;
-тілдік стильдердің ерекшеліктері мен өзіндік заңдылықтарын жете білуі;
-өзінің сөйлеу дағдыларын жүйелі түрде шыңдап отыруы;
-өз сөзіне үнемі бақылау жүргізіп, қай жерде көрнекі, қай тұста құрғақ сөзге жол берілгенін бағамдай алуы;
-өзінің алдына көрнекі сөйлеуді нақты мақсат етіп қоя білуі [3, 115].

Өзіндік тұсаукесер рәсімін жасау. Бұл студенттің шешендіктану сабағындағы алғашқы «сөзі». Алдын-ала студенттерге «өзін көрсете білу» білігінің өте қажеттілігі мен ілгергі қарым-қатынас не бірлескен өзара іс-әрекетте алғашқы сезім-күйдің ерекше маңыздылығы айтылады. Қысқасы, осы алғашқы сөз сөйлеудің өзі әрбір студенттің ілгергі ісіне ойланарлық мол азық береді. Ал оқытушы олардың сөйлеу техникасындағы, сөйлеу мәдениетіндегі, мәнер тәртібіндегі кемшіліктерін, олқы тұстарын көрсетіп, бұларды курс сабақтарының барысында жоюға кеңес береді.

Баяндама – студенттерге тапсырылған тақырып бойынша хабарлама әзірлеуде кең таралған жұмыс түрі. Баяндамаға қойылар басты талаптар: ақпарттылық, ойды аз сөзбен мейлінше тұжырымды, анық етіп жеткізу шеберлігі ықшамдылық, айқындылық.

Бейнетаспаға жаза отырып, таңдалған тақырыпта сөз сөйлеу. Бұл бағыттағы тапсырма – студенттердің ерекше ынталылықпен орындар жұмыс түрлерінің бірі. Аталмыш жұмыс түрін сабақтың бастапқы және қорытынды кезеңінде қолдану орынды.

Басқы тұсы тапсырылған тақырып бойынша сөз сөйлеу – алғашқы кезекте мәтінді композициялық-логикалық тұрғыда қалыптастыру дағдырын сіңіретін жұмыс әдісі. Студенттер ұсынылған фразалардың бірін таңдауға құқылы.

Тапсырылған тақырып бойынша сурырып салма сөз – маңызды шешендік білік-дағдыларды қалыптастырар жаттығулардың бірі. Спонтанды сөйленген сөз барынша сәтті болу үшін есте ұстар не сұхбаттасушыңды тыңдай келе, ілгергі сөйлер сөзіңнің мақсатын көз алдыңа анық елестете білудің, негізгі ойды мейлінше нақты жүйелеуге тырысудың қажеттігі; екіншіден, айғақ-дәлелдер мен мысалдарды қолдануға асықпау, қайта олардың ішінен бірден-бір күштісі мен айқынын екшей ала білудің тиімділігі; үшіншіден, қашан да сөз түйіні оның басқы тұсының тезисімен сәйкес үйлескенде ғана иланымды боларын ескертудің орындылығы. Шешендік сөздегі импровизиция өнері – шешендіктанумен айналысушының ұмтылар биігі.

Тестілеу – студенттердің әрқайсысына өзіндік тұлғалық бейнесі, коммуникабельдік деңгейі сияқты қырларын бағдарлауға көмектеседі. Студенттердің анкета сауалдарына жауаптары сұралғандардың коммуникабельді деңгейі туралы мәлімет алуға, коммуникативтік мәселелерінің шеңберін анықтауға мүмкіндік туғызады.

Шешеннің өзіндік көзқарасының ой ұшығы, сезімі мен ойлары, оның сөйлеу логикасы мен фактологиясы аудитория үшін дыбысталған сөз күйінде көрініс табады. Шаршы топ алдында шебер сөйлеу білігі сияқты шешеннің басты қасиеті оның ойын ақырына дейін мейлінше дәл білдіруге көмектесетін бірден-бір айқын да жарқын сөздерді ершеп ала білу білігімен бөлінбес бір тұтастықта болып келеді**.** Әдемі, сенімді сөйлей білу қабілеті шешеннің сөз таңдау, сөз тіркестерін әдемі, әуезді, әсерлі құру, бейнелегіш-суреттегіш құралдарды шебер қолдану дағдыларынан қалыптасады [4, 19]. Шешеннің тіл мәдениеті – сөйлеудің тиімділігін, ұғынықты да түсініктілігін және мәнерләгін қамтамасыз ететін, ана тілінің барлық байлықтарының ішінен аса қажеттті әсер етуші тілдік құралдарды іріктеп, саралап алу білгірі.

Жоғары оқу орындарында студенттерді шешен сөйлеуге оқыту әдістерінің бірі, яғни шешендік өнерге баулу амалдарының бірі – түрлі тақырыптардағы ойбөліс (дебат) әдісі. Карл Поппердің дебат технологиясы тілдік тұлғаның дамуына көмектеседі. Бұл технология ЖОО-да оқитын студенттердің шығармашылық белсенділігін арттырады, сонымен бірге зерттеушілік, ізденушілік, жалпы интеллектуалдық қасиеттерін қалыптастырады. Ойбөліс (дебат) сайыстарын жүргізудің негізгі мақсаты – студенттің ой-өрісін дамыту, іздендіру, мәдениеттілікке тәрбиелеу, заңгер, адвокат, судья болуға баулу, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру.

Дебат (ойбөліс) технологиясын сабақта пайдалануда оқытушы студент, болашақ педагог-шешеннің бойында мынандай қасиеттерінің қалыптасуына жол ашады:

- ең бастысы студенттердің сөйлеу мәдениеті артады. Бұған оқытушы баса назар аударуы керек;
- студенттердің байсалдылығы, ұстамдылығы, тыңдау мәдениеті қалыптасады /Мәселен, *Болат мырза, Ардақ ханым* тәрізді тіркестер қолданады/;
- сөйлесім әрекетінің алуан түрі жетіледі;
- терең білімділігі дамиды;
- пәнге деген қызығушылығы артады;
- ой мен сөздің сабақтастығының белсенділігі артады;
- сыни тұрғыдан ойлау дағдысы қалыптасады;
- ойының дүниетанымдық деңгейі кеңейеді.

Аристотель риториканың табиғатын түсіндіре келе, мынандай пікір айтады: «Шешендік өнер – дәрігерлік өнерге ұқсас, дәрігерлік өнер барлық адамды бірдей сауықтыра алмайды, бірақ, мүмкіндігінше, сауықтыруға жақындатады. Сонымен қатар мүлде айықпайтын адамдарды тәуірлендіреді».

Бұл орайда бұл әдістер негізінде шешен мұғалімдерді толыққанды түрде қалыптастырмаса да, педагогтер бойына педагогикалық шешендік шеберлікті сіңіру, дарытуға үлкен үлес қосары анық.

Жоғарыда педагогикалық риториканы оқытудың бірнеше әдістері талданды. Бұл әдістер болашақ педагог маманның тіл байлығы мол, шешендік шеберлігін дамытуға, соғұрлым қоршаған ортадағы нәрселер мен құбылыстарды, сондай-ақ педагогикалық ұжымда өзін де, айналасындағыларды да, олардың қасиеттерін де толығырақ тануға мүмкіндік береді. Оларды түсіне тұра, кәсіби шешендік тереңіне бойлай түседі, соның әдістерін меңгереді, сөйтіп педагогикалық шешендіктің сырын ғана емес, педагогикалық ойлаудың да тереңдей түсуіне мүмкіндік жасайды.

Шешендік – тіл өнері мен сөйлеу мәдениетінің ең жоғарғы сатысы [5, 55]. Шешендіктану мұғалімге өзара пікірлесу, сөйлесу мүмкін еместей көрінетін ең ауыр сыныптармен қарым-қатынас жасауға, сондай-ақ мұғалім не оқушы тарапынан өзара тіл табысуға еш құлқы, ұмтылысы, мүмкіндігі жоқтай, тіпті қабілет-қарымы таяздау көрінетін алынбас қамал іспетті орталарда монологтық сөз сөйлеуге мүмкіндік туғызады.

Педагогикалық риториканы оқытуда жоғарыда талданған әдістерді пайдаланудың негізінде студенттің сөз саптауында жан-жақтылық пен сөз тазалығы, сөздің орындылығы мен мәнерлілігі қалыптасады. Студент өз пікірін нақты айтып, шаршы топ алдында еркін

сөйлеуге дағдыланады. Сонымен бірге тіл байлығы молайып, сөз мәдениеті мен тазалығын сақтап, шебер сөйлеуге мол мүмкіндік алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қыдыршаев А.С. Шешендіктану: теориясы және практикасы. – Орал, 2012. – 232 б.
2. Қыдыршаев А.С. Шешендіктануды оқытудың әдістері. // Білім берудегі менеджмент. –№ 2, 2002.
3. Байтұрсынұлы А. Алты томдық шығармалар жинағы. – Алматы: «Ел-шежіре», 2013. Т. I. – 384 б.
4. Қосымова Г. Қазақ шешендік өнерінің негіздері. – Алматы: «Білім», 2003. – 260 б.
5. Балақаев М., Серғалиев М. Қазақ тілінің мәдениеті. – Алматы: «Зият Пресс», 2006. – 140 б.

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ В РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ОБРАЗОВАНИЯ В СФЕРЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ

ИЗМУХАНБЕТОВА Софья Салахиденовна
АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» «Института повышения квалификации педагогических работников по Западно-Казахстанской области»
Директор филиала АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» «Института повышения квалификации педагогических работников по Западно-Казахстанской области»
г.,Уральск, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада білім беру саласындағы мемлекеттік саясатты жүзеге асыруда «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Батыс-Қазақстан облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтындағы оқу процесін ұйымдастыру мен мұғалімдерді әдістемелік қолдауда басшылыққа алынатын педагогикалық тұрғылар қарастырылған.

Аннотация

В статье рассматриваются основные педагогические подходы к организации учебного процесса и методической поддержки учителей в Филиале АО «НЦПК «Өрлеу» «Института повышения квалификации педагогических работников по Западно-Казахстанской области» в рамках реализации государственной политики в сфере образования.

Преобразования в системе повышения квалификации педагогических кадров связаны с ключевыми задачами Главы государства, указанных в приоритетных программах сферы образования. В частности Министерство образования и науки РК приняло ряд стратегических документов, которые призывают педагогические кадры переосмыслять свои знания, совершенствовать квалификацию, соответствовать времени: Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы, Устав подпрограммы «Тәрбие және білім» в рамках реализации Программы «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ», Правила организации и проведения курсов повышения квалификации педагогических кадров, Правила и условия проведения аттестации педагогических работников и приравненных к ним лиц, занимающих должности в организациях образования, реализующих общеобразовательные учебные программы дошкольного,

начального, основного среднего, общего среднего, образовательные программы технического и профессионального, послесреднего образования, и иных гражданских служащих в сфере образования и науки, Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям. На основе этих документов четко определена цель, приоритеты и инструменты государственной образовательной политики, которые должны соответствовать новым условиям и, которые предполагают основные направления деятельности, совершенствующие квалификацию педагогической системы образования, обеспечивающие современное качество общего образования.

В Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 гг. отмечается, что «для обеспечения высокого качества образования необходимо иметь квалифицированные кадры. Для этого предусматриваются меры по усилению требований к педагогам». Поэтому к современным задачам системы повышения квалификации можно отнести определение и уточнение образовательных потребностей педагогов; оказание помощи каждому учителю в построении индивидуальной образовательной траектории профессионального роста; обеспечение информационно-методического сопровождения; организацию плодотворных педагогических взаимодействий.

К качественным изменениям в деятельности АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» можно отнести: обучение профессорско-преподавательского состава филиалов на курсах повышения квалификации у педагогов международного класса для внедрения новых программ ПК и внедрение нового статуса педагога – «тренер»; внедрение нового формата курсов повышения квалификации по программе уровневых курсов, включающих обучение в аудитории «face-to-face» и внеаудитории «online»; реализация программ повышения квалификации педагогических кадров по новым учебным предметам, соответствующих обновленному содержанию образования в Республике Казахстан; внедрение Национального портала системы повышения квалификации – первого образовательного проекта для педагогов республики через обучение в формате «Blended learning».

В ходе обучения профессорско-преподавательского состава Филиала АО «НЦПК «Өрлеу» «Институт повышения квалификации педагогических работников по Западно-Казахстанской области» по актуальным направлениям развития системы образования и повышения квалификации у педагогов международного класса 18 сотрудников Института прошли обучение в Великобритании, Франции, Австрии, Сингапуре, Южной Корее, Австралии, России и активно внедряют опыт данных стран в практику деятельности.

С 2016 года в филиалах «Өрлеу» проводится обучение учителей по программе повышения квалификации в рамках обновления содержания среднего образования. В течение двух лет в нашем филиале было обучено и сертифицировано 4055 учителей школ области. В этом году запланировано обучение 1817 педагогов. Программа курса ориентирована на совершенствование педагогического мастерства учителей в контексте обновления образовательной программы и внедрения новой системы оценивания. Учитывая международные тенденции и отечественный опыт в образовании на курсах учителя обучаются использованию педагогических подходов и учебных материалов в соответствии с обновленной учебной программой, овладевают навыками применения стратегий активного обучения, изучают сущность критериального оценивания, учатся планировать уроки с учетом потребностей учащихся, используют методы организации взаимообучения, обучения педагогической рефлексии и эффективные формы обратной связи.

После окончания курсов учителя осуществляют планирование уроков в новом формате, где четко структурируют цели урока, отбирают методы для достижения целей обучения и вовлечения всех учеников в активный учебный процесс; дифференцируют задания с учетом потребностей обучающихся. Учитель здесь руководствуется одним из содержательных отличий обновленных учебных программ – системно-деятельностным

подходом в обучении, активным включением ученика в процесс познания. В рамках курсов учителя осваивают навыки применения критериальной системы оценивания, основанной на критерии оценивания.

Наряду с повышением квалификации педагогов по обновленному содержанию образования, Институт выполняет государственный заказ по курсам повышения квалификации учителей информатики, математики и физики по программе робототехника, разработанной АО «Международный университет информационных технологий», учителей самопознания по программе «Общечеловеческие ценности на уроке» «Самопознание» разработанной Национальным научно-практическим центром «Бөбек».

Краткосрочные курсы для педагогических работников системы образования проводится по 58 категориям. Краткосрочные курсы разработанный на модульной основе, которая делится на общие, повышенного уровня, продвинутые (исследовательские), приоритетным является практический блок обучения слушателей. В программах выделены инвариантная и вариативная части. За счет вариативной части программы имеется возможность связать содержание теоретического модуля с практической работой в школе, которая реализуется на базе инновационных школ, т.е. сочетание занятий в институте повышения квалификации с практической работой в школе.

На краткосрочных курсах предусматриваются различные формы курсовой подготовки. В частности, как уже выше говорилось через Национальный портал системы повышения квалификации в формате «Blended learning» (смешанное обучение), сочетающее «Face-to-face» (обучение в аудитории), «On-line» обучение через интернет и самостоятельное обучение «Off-line».

В соответствии с научно-методической темой Филиала АО «НЦПК «Өрлеу» «ИПКПК ЗКО» «Педагогические и технологические основы повышения квалификации педагогических работников в условиях внедрения процесса SMART Education», курсовая и межкурсовая работа по данному направлению проводится с обязательным использованием Smart-устройств. Так, например, в программу краткосрочных курсов повышения квалификации включены такие темы как: Использование Smart-устройств в обучении; Информационно-коммуникационные технологии Smart школы; Формирование информационно-коммуникационной компетентности педагога при разработке цифрового образовательного контента; Роль SMART техник при формировании функциональной грамотности школьников; Веб-сервисы Prezi, Padlet и Realtimeboard; QR-коды как средство трансляции учебно-методической информации в учебном процессе.

Также проводятся повышение квалификации работников образования дистанционно на онлайн курсах по теме «Электронные услуги и электронное правительство», «Транзакционные услуги и мобильный кошелек», «Возможности smart устройств», «Веб-сервис Prezi», «Языки HTML+CSS». Онлайн курсы повышение квалификации осуществляется индивидуально, по инициативе педагогического работника. Содержание видеолекции педагог осваивает самостоятельно без отрыва от трудовой деятельности, т.е. от выполнения должностных обязанностей по месту работы. В целом структура и содержание занятий соответствуют требованиям времени: использование Смарт обучения, педагогических, информационных и коммуникационных технологий, активных форм и приемов обучения.

Методическая поддержка педагогов области осуществляется на основе законодательных и нормативных документов образования. Профессорско-преподавательский состав Филиала АО «НЦПК «Өрлеу» «ИПКПК ЗКО» в ходе профессиональной поддержки учителей школ области в рамках обновления содержания образования и внедрения критериального оценивания проводит наблюдение уроков учителей, окончивших курсы, мастер-классы, обучающие семинары, тренинги, круглые столы, а также практикумы, форумы, дискуссий, проблемные лекций, рецензирование научных проектов.

В деятельности Филиала «Өрлеу» по профессиональному развитию педагогов

большое внимание уделяется интеграции содержания аудиторных занятий с межкурсовыми мероприятиями посредством проведения международных, республиканских, областных конференций, семинаров и вебинаров, конкурсов профессионального мастерства. Так, для повышения статуса педагога, мотивации к профессиональной самореализации педагогов области Филиалом АО «НЦПК «Өрлеу» «ИПКПК ЗКО» с 2013 года проводятся областные конкурсы «Лучший контент урока», «Панорамный урок», «Лучшая сельская школа», «Цифровой формат сельской школы», «SMART-педагог».

Глава государства, в своем Послание народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» от 10 января 2018 года в пункте 7 «Человеческий капитал – основа модернизации» определил основные задачи образования:

- Ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний.

- Содержательность обучения должна гармонично дополняться современным техническим сопровождением.

- В Интернете необходимо размещать видеоуроки и видеолекции от лучших преподавателей средних школ, колледжей и вузов. Это позволит всем казахстанцам, в том числе в отдаленных населенных пунктах, получить доступ к лучшим знаниям и компетенциям.

И здесь хотелось бы отметить, что задание Призидента о размещении видеоуроков и видеолекции от лучших педагогов средних школ уже реализуется на базе нашего Института. За пятилетний период организации областного конкурса «Лучший контент урока», 633 педагогов области имели возможность распространить свою практику и разместить видеоуроки на сайте Coogle. Из всех участников 37 педагогов стали победителями, 160 учителей награждены дипломами и 436 учителей получили свидетельство участника.

Также на сайте Филиала zkoipk.kz разработана платформа «План урока», где учителя могут разместить и поделиться своими разработками уроков (краткосрочных планов) по всем школьным предметам. Кроме этого с целью улучшить изучение предмета математики в средних общеобразовательных школах Республики Казахстан разработан проект «Учебник математики», где собрана информация в цифровом формате обо всех учебниках, общеобразовательных школ с 1902 по 2015 годы. В соответствии с данным проектом в Институте оборудован кабинет «Учебник математики», где находятся все учебники по математике для 1-11 классов общеобразовательных школ. Основную форму работы по проекту и первые результаты можно увидеть на сайте Филиала по ссылке: http://zkoipk.kz/kz/math-textbook-project.html

В целом системная работа Института по методической поддержке в посткурсовой период повышения квалификации педагогов области по Смарт-образованию положительно повлияло на повышение уровня владения педагогами Smart-техникой. Все эти мероприятия позволили объединить педагогическое сообщество области, стимулировали зарождение инноваций и внедрение в практику лучших педагогических идей.

В целом за пятилетний опыт деятельности АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» можно наблюдать успешную адаптацию системы повышения квалификации к новой социально-экономической среде, основанной на новом централизованном корпоративном управлении, внедрении методологии и трансляция мирового и казахстанского опыта:

- успешная реализация ИКТ-политики через автоматизацию работы сайтов филиалов Центра с целью быстрого обмена информацией, оперативного и качественного ведения профессиональной деятельности;

- внедрение Национального портала системы повышения квалификации – первого образовательного проекта для педагогов республики через обучение в формате «Blended learning».

- в организации курсовых и межкурсовых мероприятий используются ИКТ-технологии посредством Smart техники и Интернета для ведения образовательной деятельности на основе облачных сервисов и инновационных решений;

- установление обратной связи со слушателями с целью посткурсовой поддержки через создание сетевого сообщества педагогов на областном и республиканском уровнях для решения профессиональных проблем, обмена опытом, продуктивного сотрудничества; онлайн-консультаций; организация и проведение интернет-конференций, онлайн конференций, семинаров, вебинаров, мастер-классов, посещение уроков и методическая помощь.

Таким образом, комплексная целевая программа непрерывного образования педагогических кадров поможет преодолеть сложности в овладении профессиональных компетенций педагога и решить вопросы повышения квалификации педагогических кадров в условиях модернизации образования. Соответственно современная система повышения квалификации работников образования по структуре, кадровому производству, содержанию работы вышла на новую ступень, которая ориентирует педагогов на самосовершенствование и профессиональную самореализацию, повышение качества и эффективности педагогического труда.

Использованная литература:

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы. Астана, 2016.
2. Правила организации и проведения курсов повышения квалификации педагогических кадров. Астана, 2017.
3. Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям. Астана, 2015.

О КАЗАХСТАНСКОЙ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ШКОЛЕ ИГРЫ НА САКСОФОНЕ

ИМАНБАЕВ Азамат Капуханович
РГУ «Казахская национальная консерватория имени Курмангазы»
Магистрант 1 курса специальности «Инструментальное исполнительство» (саксофон)
г.Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақала Қазақстандағы саксофонда ойнау өнері мектебінің тарихи қалыптасуына арналған. Сонымен қатар Қазақстанның саксофонда ойнау өнері майталмандарының орындаушылық және педагогикалық қызметіне шолу жасалған. Құрманғазы атындағы ҚҰК доценті И.Ю. Шубиннің педагогикалық қызметіне ерекше көңіл бөлінген.

Түйінді сөздер. Саксофон, орындаушылық өнер, педагогикалық әрекеттер, шығармашылық талаптарының жүйеленуі, Г.М. Геллер, И.Ю. Шубин.

Аннотация

Данная статья посвящена истории становления школы игры на саксофоне в Казахстане. В ней дан исторический обзор исполнительской и педагогической деятельности ведущих саксофонистов Казахстана в контексте достижений французской и российской школ. Особое внимание уделено педагогической деятельности доцента КНК им. Курмангазы И.Ю. Шубина.

Ключевые слова. Саксофон, исполнительская школа, педагогическая деятельность, систематизация программных требований, Г.М. Геллер, И.Ю. Шубин.

В 1842 году, когда появился совершенно новый деревянно-духовой инструмент как саксофон, многие великие музыканты, в частности, французские, обратили свое внимание на этот богатый индивидуальным тембром и красочной звуковой палитрой инструмент, который не уступал остальным инструментам по своим параметрам и техническим возможностям. История возникновения инструмента и развитие школы игры на саксофоне закономерно связаны с именем знаменитого музыкального мастера, который являлся создателем данного инструмента и превосходным музыкантом, саксофонистом А. Саксом. Создание инструмента совпадает с эпохой расцвета романтического инструментализма в Европе. Это то время, когда на многих концертных площадках звучали сочинения для духовых инструментов великих европейских и российских композиторов, таких как Ф. Шуберт, Ж. Бизе, Л. Шпор, П. Чайковский, Н. Римский-Корсаков.

Конечно же, на фоне бурного развития различных направлений в музыке, композиторы и музыканты искали новые тембровые краски и совершенно иной музыкальный язык, что впоследствии привело к появлению саксофона. Как известно, история становления саксофона в качестве солирующего инструмента началась именно в Европе, где на кафедрах исполнительства на духовых и ударных инструментах, появились совершенно новые классы исполнительства на саксофоне. В частности, первый подобный класс открылся в Парижской консерватории и первым педагогом стал никто иной, как А. Сакс. Появлялось множество учебных пособий для игры на саксофоне и, конечно же, первые произведения для саксофона, среди которых отметим «Прелюдию, каденцию и финал», созданный французским композитором Альфредом Дезенкло. Это сочинение является итогом и воплощением лучших традиций Пражской консерватории, где выпускники кафедры композиции сочиняли специальные опусы для выпускников кафедры инструментального исполнительства. Так, экзамены проходили в форме концерт-премьер. На них были впервые исполнены «Фантазия» Ж.Б.Синжеле (J.-B. Singelée), «Карнавал в Венеции» для саксофона-альта Ж. Демерссемана (J. Demersseman), виртуозные конкурсные и концертные соло Г. Клозе – «Концертное соло» для саксофона-сопрано и саксофона-тенора (G. Close «Solo de Concert»).

Французская школа игры на саксофоне подарила миру музыки целую плеяду известных исполнителей виртуозов и талантливых саксофонистов, таких как: Ш. Саулье, Э. Леферб, М. Гаирра, Б. Хентон, Ж. Виард, А. Вюильe, А. Сакс, Н. Викман, Г. Пончелет, исполнительство которых было нацелено на совершенствование школы игры на саксофоне сольного, ансамблевого и оркестрового исполнительства. Историческую роль в развитии саксофона сыграл ученик А. Сакса, француз Э.Леферб, создавший первый квартет саксофонистов и выступивший с ним на самых известных концертных сценах Америки [1].

Конец XIX и начало XX веков характеризуются стремительным ростом развития исполнительства. Разумеется, это связано с активной концертной деятельностью саксофонистов. Очевиден более высокий уровень педагогического и исполнительского мастерства, сольной и ансамблевой игры. Для исполнительской культуры характерно появление новых технических приемов игры на деревянных духовых инструментах, открывающих совершенно новые горизонты в сфере звукоизвлечения и тембро-интонационных возможностей саксофона. Безусловно, все это находит непосредственное отражение в музыке современных композиторов. Как известно, французская музыка, существенно преобразившаяся к началу XX столетия, явилась мощным импульсом к развитию академической школы исполнительства на саксофоне. Исполнители, благодаря современным тенденциям музыки, стали активно осваивать репертуар, изобилующий новыми техническими приемами игры, яркими музыкальными красками, разнообразной фактурой и формами.

В отечественную инструментально-исполнительскую и композиторскую практику саксофон вошел не так давно. После открытия класса саксофона на кафедре духовых инструментов и ударных инструментов в Казахской национальной консерватории им. Курмангазы, начали готовить первых выпускников. Вопрос репертуара стоял очень остро. Исполнители-саксофонисты нуждались в ярких и неординарных произведениях казахстанских композиторов. Они способствовали повышению интереса к произведениям для саксофона и

популяризации самого инструмента. Несомненно, что одаренные и талантливые личности придали необходимый импульс творческим поискам отечественных композиторов. Одним из первых таких композиторов стал К.Х. Кужамьяров, создавший «Концерт для саксофона с симфоническим оркестром». Так же можно отметить следующих композиторов: Т.Ш. Кажгалиева с пьесой «Элегия» для саксофона и оркестра, М. Рахимбаева «Романс для саксофона с оркестром», Д. Останьковича «И повториться все …» для сопрано, саксофона и фортепиано и т.д. Несмотря на небольшое количество сочиненных произведений, безусловно, их можно причислить к «золотому фонду» отечественной композиторской и исполнительской школы ввиду их несомненной художественной значимости и ценности.

Говоря об истории отечественной школы игры на саксофоне, следует отметить, что, на сегодняшний день эта область остается малоизученной ввиду того, что саксофон не так давно был «включен» в исполнительскую практику.

Роль исполнительской школы в истории отечественной музыкальной культуры значительна. Многие композиторы, педагоги и мастера внесли значительный вклад в ее развитие и на протяжении нескольких десятилетий способствовали ее расцвету и распространению. Исполнители же, в свою очередь, оттачивали свое мастерство и находили новые приемы игры.

Считая основной задачей исследовать данную тему, остановимся подробнее на истории становления отечественной школы игры на саксофоне и первых педагогах. По сравнению с европейской и российской школой игры на саксофоне, отечественная исполнительство на саксофоне довольно молодое. Открытие в Казахской национальной консерватории им. Курмангазы класса саксофона стало первой вехой освоения игры на данном инструменте. Основателем саксофонной школы в республике по праву считается выдающейся педагог и талантливый музыкант, кларнетист и саксофонист Г. Геллера. Георгий (Герш) Михайлович Геллер родился 5 июня 1945 года в г. Чимкент. Если обратиться к его профессиональному музыкальному образованию, то следует отметить, что он 1966 году окончил чимкентское музыкальное училище по классу кларнета у Г. Алиева и 1970 году Алма-атинскую консерваторию по классу кларнета у А. Мовша.

В отечественной и российской истории саксофон долгое время занимал свое место в исполнительской практике, был менее известным или же был под запретом, так как в советское время саксофон считали влиянием запада, что привело к тому что, по сравнению с той же Францией, исполнительская практика очень сильно отставала в развитии. Композиторы редко писали для саксофона, опасаясь, что оно не будет исполнено. Как отмечал Г. Геллер, в первое время не было материала для работы, следовательно, делались разные переложения произведений с репертуара кобыза, виолончели, флейты, гобоя и кларнета. Большую помощь оказала профессор РАМ им. Гнесиных М. Шапошникова, щедро делясь материалом и нотными сборниками. Отечественная школа исполнительства тогда и в настоящее время тесно связана с российскими музыкантами, под влиянием которых развивались мастерство и умение казахстанских музыкантов. В советский период проводилось множество разного рода конкурсов, где могли первые выпускники и исполнители отечественной консерватории имели возможность показать свое дарование.

Важным импульсом развития игры на саксофоне явилось то, что Г. Геллер создал первый ансамбль саксофонистов в Казахстане под названием «Сакс хорус». Ансамбль был настолько известным, что его приглашали для выступления в Москву, также о нем сняли документальный фильм. Успешно функционируя некоторое время, ансамбль вскоре прекратил свою деятельность. Однако многие музыканты вспоминали этот ансамбль с трепетом. Спустя несколько лет известный педагог КНК им. Курмангазы И. Шубин воссоздал этот ансамбль под тем же названием «Сакс хорус». В нем сейчас выступают студенты консерватории. Это: Д. Капан (сопрано саксофон), И. Кузар (альт саксофон), О. Ткаченко (тенор саксофон), А. Иманбаев (баритон саксофон). Первое выступление коллектива совпало с вечером памяти Б. Шукенова, где, в основном, выступали известные саксофонисты, друзья и соратники Батыра. Среди первых выпускников консерватории можно назвать: Б. Шукенова, И. Шубина, Р. Бабаджанова. Все они

стали известными в своей исполнительской и педагогической деятельности и достигли признания в своем деле.

Следует отметить, что вскоре первый педагог, Г. Геллер, по личным обстоятельствам вынужден был переехать в Израиль, где продолжил свою исполнительскую и педагогическую деятельность, оставив в качестве своего преемника, своего ученика И. Шубина.

Игорь Шубин достойно продолжил дело учителя. При нем саксофонное исполнительство словно обрело «второе дыхание». В настоящее время практически во всех регионах и городах работают его ученики, обучая подрастающее поколение юных музыкантов. Например, в Алматы в РССМШИ им. Байсеитовой трудится Т. Казмирук, в КССМШИ им. Жубанова – А. Мусаипов и Д. Сембаев, в Оскемене – А.Адамов. Все они уже добились признания и выпустили ряд талантливых и одаренных музыкантов, которые занимают призовые места на Международных и Республиканских конкурсах.

Педагогическую деятельность Игорь Юрьевич Шубин начал в 1990 году и за это время выпустил большое количество лауреатов – Т. Казмирук, А. Бухарбаев, Г. Ногай, А. Сафонов, И. Краснобаев, Д. Айсариев, А. Мусаипов, И. Кузар, К. Амангелды, А. Иманбаев, Д. Капан, Н. Сагат, Э. Ропперт. Также он является автором несколько нотных и методических сборников таких как «Формирование творческой активности студента инструменталиста в процессе профессиональной подготовки» в Сборнике статей «Камерная музыка: история жанра, исполнительства, интерпретации», «Произведения композиторов Казахстана для саксофона», «Произведения композиторов Казахстана для ансамбля саксофонов», «Хрестоматия ансамблевой игры» [3].

Как отмечалось выше, в развитие исполнительской практики значительный вклад внесли российские музыковеды, методисты и педагоги. Основной базой в формировании исполнительской деятельности и мастерства является «Школа игры на саксофоне» А.Б. Ривчуна. Этот сборник сделан по принципу И.С. Баха, где по мере поступления этюды усложняются в тональном, техническом и в аппликатурном плане. Также можно перечислить работы зарубежных саксофонистов М. Мюль (написал большое количество этюдов для саксофона) и Ч. Кёклен.

Если говорить об отечественных методистах, то следует отметить И. Шубина. Ему принадлежит пособие для ансамблевой игры, в котором на базе казахских народных песен и кюев («Балбыраун» и «Боз Шолақ» Курмангазы), были сделаны переложения для квинтета саксофонистов. По мнению С. Розанова: «В воспитании музыканта, главнейшее значение имеет изучение и критическое освоение имеющегося музыкального наследия, базироваться исключительно на собственных сочинениях и оригинальных произведениях – ошибочно» [2].

Систематизируя программное требование освоение по всем курсам обучения на саксофоне, И. Шубин на протяжении нескольких лет создал новый модуль программ для бакалавриата, который рассчитан на четыре курса. Так, на первом курсе изучаются осваиваются правильное положение инструмента, амбушюр, изучаются образование звука на инструменте, гаммы и арпеджио в объеме 2-х или 3-х октав в C, G, D, H, E, F, B, Es на всех видах штрихов и длительностей. Примеры произведений включают крупную форму такую как Концерт П. Бонно (классический), Концерт для саксофона с духовым оркестром М. Готлиба, «Фантазия» Ж. Демерссман и т.д.

Второй курс включает все гаммы и арпеджио мажора и минора в объеме 3 октав и уроки ансамблевой игры. Программа для игры состоит из «Концерта-каприччио» Г. Калинковича, Сонаты Ф. Вудза, Концерт для саксофона с оркестром А. Фляркovского и т.д.

На третьем курсе также проходятся мажорные и минорные гаммы, хроматические гаммы по всему диапазону инструмента. Особое внимание уделяется умению распределять дыхание для правильной фразировки, а также навыкам игры на родственных инструментах (выбор инструмента по желанию студента). Произведения более крупного концертного плана, включающие каденции, виртуозные элементы и сложные для ансамблевой игры с концертмейстером.

На четвёртом курсе студент должен проявить себя во всеоружии, показать свой богатый исполнительский багаж, умение и, конечно же, профессиональный кругозор. На выпускном прослушивании звучат произведения, включающие казахскую пьесу, крупную форму, произведение виртуозного плана и сочинение эпохи классицизма (на звук).

В заключении можно утверждать, что плодотворная работа отечественных педагогов в сфере педагогики и исполнительства осуществлялась в русле общемировых тенденций. И такие события, как открытие класса саксофона в Алматинской государственной консерватории им. Курмангазы (ныне КНК им. Курмангазы), участие ее выпускников в различных Международных конкурсах, создание эстрадно-симфонического оркестра и ансамбля саксофонистов, концертная практика известных исполнителей заложили прочный фундамент для дальнейшего роста академического саксофонного исполнительства в Казахстане.

Список литературы:

1. *Понькина А*. Феномен саксофона в музыкальном искусстве второй половины XIX века // Теория и история искусств 2017. – №4 (67).
2. *Усов Ю.* История отечественного исполнительства на духовых инструментах. М., 1975. – 199 с.
3. http://www.partita.ru/articles/geller.shtml

КРАЕВЕДЕНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОЙ ПОЗИЦИИ

ИСАТАЕВА Любовь Жантаевна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления города Тараз
Учитель истории
г.Тараз, Казахстан

ИСКАКОВА Насибахан Абдуманаповна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления города Тараз
Учитель истории
г.Тараз, Казахстан

Аңдатпа

Мақала оқушылардың азаматтық көзқарасы мен зерттеушілік дағдыларын қалыптастыру үшін өлкетану пәнін оқыту ерекшелігіне арналған. Жұмыста Өлкетануды Қазақстан тарихы пәнімен кіріктіріп оқыту тәжірибесі ұсынылған. Өлкетануды оқытудың мақсаттары мен міндеттері көрсетілген. Азаматтық көзқарас және зерттеушілік дағдыны дамыту кезеңдері көрсетілген.

Аннотация

Статья посвящена особенностям преподавания краеведения для формирования гражданской позиции у учащихся, развития исследовательских навыков. В работе представлен опыт преподавания краеведения и его интеграции с историей Казахстана. Указаны цели и задачи преподавания краеведения. Отражены этапы формирования патриотизма и развития исследовательских навыков.

Өзіңнің ғажайып отаныңды ұмытпа,
өз туған жеріңе ешқашан соқпай өтпе.
(Свою Родину прекрасную никогда не забывай,
места, где ты родился, никогда не обходи)
Казахская народная поговорка

Современный мир очень сложен и многранен. Изменения в нем происходят очень быстро, необходимо успевать меняться в соответствии с ними. Для того чтобы соответствовать требованиям времени, важно, «изменить общественное сознание, чтобы стать единой Нацией сильных и ответственных людей», так отметил Президент Республики Казахстан, Н.А.Назарбаев в своей программной статье **«Рухани Жаңғыру»**. Изменение общественного сознания - сложный процесс, однако «дорогу осилит идущий». В статье, наряду с другими значимыми элементами модернизации сознания, подчеркивается значение сохранения национальной идентичности. Основой же национальной идентичности является земля предков. Предложенный главой государства проект «Туған жер» направлен на формирование патриотизма через любовь к своей малой родине: «Первое: необходимо организовать серьезную краеведческую работу в сфере образования, экологии и благоустройства, изучение региональной истории, восстановление культурно-исторических памятников и культурных объектов местного масштаба».[1] Это направление возможно реализовать через введение в школах такого предмета, как краеведение.

«Краеведение вносит в окружение человека высокую степень духовности, без которой человек не может осмысленно существовать», это цитата академика Д. Лихачева доказывает значение данного предмета для формирования нравственных ценностей у молодежи. Краеведение – предоставляет уникальную возможность совместить обучение и воспитание через практическую деятельность вне школы; развивать исследовательские навыки на примерах, непосредственно из жизни. Нестандартный, практико-ориентированный подход к учащимся мотивирует их к получению знаний, приобретению навыков самостоятельной деятельности. «Занятие краеведением не только требует знаний в области истории, искусствоведения, литературоведения, природоведения и пр., но приучает людей всем этим интересоваться и повышать свой культурный уровень, создавать новые и пополнять старые музейные и архивные хранилища, связываться со специалистами, читать научную литературу». [2]

Одной из форм краеведения, является проект «Туған елге тағзым», стартовавший в 2012 году в Назарбаев Интеллектуальных школах. Он включает в себя исследовательские краеведческие экспедиции, направленные на формирование у учащихся интереса к родной стране, чувства патриотизма. Назарбаев Интеллектуальные школы обмениваются группами школьников, которые совершают экспедиции по маршрутам в различных регионах Казахстана. В рамках проекта, учащиеся знакомятся с особенностями развития всех областей страны, исследуют их флору и фауну, памятные места, историческую значимость, культуру, инновационные объекты, архитектурные сооружения и многое другое. При этом у учеников в экспедициях расширяются знания об истории своей страны, ее культуре; формируются навыки проведения исследований и интервью, отбора материалов для использования в практике; развиваются коммуникативные навыки, взаимодействия в группах. Учащиеся имеют возможность проверить свою физическую и психологическую выносливость, готовность к принятию самостоятельных решений.

По мнению Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, обозначенному в статье «Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к обществу всеобщего труда»: « в настоящее время весь учебно-воспитательный процесс базируется на устаревших методиках. Такая важная составляющая учебно-воспитательного процесса, как исторические знания, абсолютно не настроена на решение задач становления личности, гражданина и патриота. Реальность такова, что учащиеся считают предмет истории Казахстана «скучным», «не интересным», «запутанным».

Краеведение способствует решению данной проблемы и является одним из эффективных средств повышения качества учебно-воспитательной работы в школе. Так историю родного края учащиеся могу изучать в контексте истории Казахстана. В 7 классе, по истории Казахстана, есть темы "Почему Караханиды ислам обьявили государственной религией", "Как повлиял ВШП на развитие средневекового Казахстана", рассмотреть их,

пропустив информацию через себя, помогает тема элективного курса по краеведению «Разнообразие объектов культурного наследия на территории края». Был посещен мавзолей Айша биби, ребята узнали интересные факты в беседе с шыракшы (хранитель). Памятник был восстановлен по приказу правителя Мавераннахра - эмира Тимура. А предки нынешнего шыракшы были назначены хранителями мавзолея лично Железным Хромцом.

Из рассказа шырыкшы ребята узнали, что до брака Айша биби звали просто Айшой, а после заключенного с ней перед смертью мусульманским браком ее стали называть "биби" т.е. "замужняя"(женщина в браке).

Ребята, посетив эти два исторических сооружения, получили возможность углубить свои знания по предмету, развить критическое мышление, делать выводы, подтверждая их фактами и аргументами.

Особенность краеведческой деятельности в том, что учащиеся становятся исследователями, у них расширяется кругозор, они выходят за рамки предмета и могут в то же время, применить свои знания на практике. Увидеть необычный факт в обычном явлении природы, установить закономерность явлений, доказать на них наличие причинно-следственной связи – вот только часть возможностей походов по родному краю.

Краеведение, при учете возрастных особенностей учащихся (их интересов, физических возможностей), помогает привить им:

- знания, основанные на традициях, истории, культуре родного края;
- любовь к малой родине;
- осознания себя как части мира, в котором он живет;
- навыки бережного отношения к окружающему миру;
- творческое отношение к жизни;

Школьное краеведение решает следующие задачи в познавательной деятельности учащихся:

- углубление и расширение знаний о родном крае;
- развитие навыков исследовательской деятельности;
- создание условий для раскрытия личности ребенка;
- воспитание человека мирового гражданства.

Для эффективного изучения любого краеведческого объекта необходимо следовать определенному алгоритму:

1. Распределение обязанностей между участниками похода
2. Выбор темы, определение целей и задач исследования.
3. Разработка и принятие общего плана работы
4. Подготовка программы сбора материала
5. Определение методики эксперимента
6. Разработка экспериментальной части
7. Определение итогового продукта по каждому разделу плана: выпуск рукописной книги, журнала, альбома, написание летописи, подготовка очерка, организация выставки, презентации, создание фильма, проведение вечера, конференции, викторины, олимпиады
8. Изучение опубликованной литературы и других источников по теме исследования.
9. Выявление и изучение документальных источников, хранящихся в местных архивах и музеях
10. Выявление участников исторических событий, их очевидцев и ветеранов, старожилов
11. Сбор, описание и изучение предметов материальной и духовной культуры
12. Проверка достоверности собранного материала на фальсификацию
13. Обработка, систематизация оформление собранного материала

Соблюдение данной последовательности действий позволит развить у учащихся навыки самостоятельной работы, критическое мышление, системный подход к своей деятельности.

В нашей школе, благодаря опыту проведения «Туған елге тағзым», разработана база туристических маршрутов. Не обойдены вниманием все значимые, памятные места нашей области. Каждый участник походов открывает для себя что-то новое, это может быть открытие красоты своей малой родины, или открытие в себе самом, внутреннего своего потенциала. Походы совершались в рамках деятельности краеведческого кружка «Музейная тропа».

В этом учебном году, в школе, проводится элективный курс для учеников 8-9 классов, «Историко-культурное краеведение Жамбылской области». Один из разделов элективного курса, посвящен семейным ценностям. Темы занятий формируют у учащихся более осознанный взгляд на семейные ценности, реликвии, легенды. Учащиеся обсуждают такие вопросы, как: что такое семья, род? Какие семейные ценности, традиции есть у них в семьях? Какие легенды и реликвии хранят из поколения в поколение? Ребята учатся рассуждать, оценивать семейные ценности и постепенно приходят к пониманию, что эти ценности являются основой общечеловеческих. Ключевая ценность - это любовь: к семье, Родине. Ученики понимают, что любовь к родной земле требует внимания к ней, изучения. От исследования семейных ценностей к историческим исследованиям, вот путь, который проходят ребята.

Летом 2017 г., учащиеся нашей школы приняли участие в Международном молодежно-культурном Форуме «Диалог поколений» под девизом «Семейные ценности и семейные традиции», в городе Санкт-Петербург, Россия. Программа форума включала мероприятия, посвященные году семьи в странах Содружества, а также проблемы межкультурного и поликультурного образования, международного сотрудничества населяющих СНГ народов. Одним из запоминающихся мероприятий форума была презентация на тему: «Моя семейная реликвия». Участниками форума были представлены памятные вещи: письма, фотографии, шкатулки, награды. Ученик 11 класса Бакытжан Б. презентовал шежире - генеалогическую родословную казахов рода Аккойлы, составленное его дедушкой. Знание шежире (или своих предков до седьмого колена) обязательно для каждого казаха. О значении знания о своих предках, говорит словами своего героя в «Белом пароходе» Чингиз Айтматов: «Дед говорит, что если люди не будут помнить отцов, то они испортятся. Дед говорит, что тогда никто не будет стыдиться плохих дел, потому что дети и дети детей о них не будут помнить. И никто не будет делать хорошие дела, потому что все равно дети об этом не будут знать». [3].

Развитие исследовательских навыков происходит постепенно, незаметно для самих учащихся. В конце сентября, был организован однодневный поход в пески Мойынкумы. У учащихся была типичная точка зрения о песках, как не подходящем для жизни человека месте. Им было предложено взглянуть на данный рельеф под другим углом – как о благодатном месте. Так выявилась проблема. Формулирование проблемы – это определение затруднений, неопределенности. «Чтобы устранить проблему, требуются действия, в первую очередь – это действия, направленные на исследование всего, что связано с данной проблемной ситуацией. Одно из самых важных свойств в деле выявления проблем – способность изменять собственную точку зрения, смотреть на объект исследования с разных сторон. Ведь если смотреть на один и тот же объект с разных точек зрения, то обязательно увидишь то, что ускользает от традиционного взгляда и часто не замечается другими». [4].

У учащихся стала меняться собственная точка зрения, и возникли вопросы:

- Как можно использовать песчанный рельеф для хозяйственной деятельности?

- Какие существуют условия для жизнеобитания в песках?

В поисках ответов на эти вопросы, дети начали высказывать различные гипотезы, основываясь на том, что они уже знают или видели, о чем слышали. Какие растения растут в песках, каких представителей фауны можно встретить здесь, как выжить в песках – эти вопросы заставляют учеников актуализировать свои знания, вспомнить рассказы взрослых, продемонстрировать свой кругозор. Дальнейшее обсуждение плавно переходит в распределение поручений. На этом этапе учитывается уровень развития коммуникативных навыков у детей, навыки взаимодействия в группе, их способности и предпочтения. Они могут выбрать следующие поручения:

1. Режиссер - сценарий фильма о природе
2. Оператор - сьемка фильма о природе
3. Режиссер - сценарий фильма о людях
4. Оператор - сьемка фильма о людях
5. Журналист – подготовка и интервью у жителей и работников местности
6. Биолог - составление определителя флоры местности
7. Биолог - составление определителя фауны местности
8. Географ - определение высоты, сторон света, расстояния между населенными пунктами.

Выполнение данных поручений предполагает мини-исследование по выбранным областям деятельности. Учащиеся погружаются не только в историю, но и другие предметы. Окружающий мир воспринимается целостным. Деятельность каждого члена группы дополняет деятельность других. Это взаимодействие между собой и природой, изучаемым местом, внутренне меняет их. «Краеведение придает местности, не имеющей "авторского происхождения", историзм, открывает в ее прошлом, хотя бы и очень недавнем, что-то совершенно новое, ценное. Когда мы узнаем, кто жил в том или ином доме, какая жизнь протекала в нем, что в нем было создано, дом этот для нас уже особый. Он наполняется духовным содержанием, преобразуется… То же самое происходит, когда мы узнаем сведения по растительности местности, по ее животному миру, геологии, климату». [4].

Таким образом, краеведение, не навязчиво, без помпезности помогает формировать личность с большой буквы - Гражданина Республики Казахстан»

Примечания

1 Назарбаев Н.А. "Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания". Официальный сайт президента Республики Казахстан. 12.04.2018 г.

2 Лихачев Д.С. Краеведение как наука и как деятельность. Русская культура. — М.: Искусство, 2000. — С. 159—173.

3 Айтматов Ч. Белый пароход. Советский писатель.- 1980 г.

4 Букреева И. А., Евченко Н. А. Учебно-исследовательская деятельность школьников как один из методов формирования ключевых компетенций. Молодой ученый. — 2012. — №8. — С. 309-312.

РОЛЬ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

ИСМАГУЛОВА Анжела Зинешовна
Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления города Атырау
Учитель-модератор русского языка и литературы
г.,Атырау, Казахстан

«Не будет никакого значительного улучшения в образовании до тех пор, пока учителя не поймут важность понятий и концептуального понимания интеллектуального развития, более глубокое понимание мотивации обучения». Эриксон (2007) (1.с.245)

Основной проблемой, с которой сталкивается учитель, является то, что учеников достаточно трудно мотивировать к познавательной деятельности, к поиску новой информации. Это происходит потому, что ученики испытывают большие трудности в восприятии учебного материала. Русский язык не является исключением. На уроках ученики не могут определить ключевые идеи и найти доказательства из текста, подкрепляющие понимание этих идей. Причина этого кроется в недостаточно высоком уровне развития мышления, особенно критического. «Как же использование концептуального обучения повлияет на развитие критического мышления учащихся?» - вопрос, который заинтересовал меня и моих коллег и помог определить цель моего профессионального развития. Изучив материалы программы «Развитие одаренности детей» и осознав всю важность концептуального обучения, мы с коллегами решили понаблюдать за данной методикой в действии, на практике. С этой целью мы решили провести исследование Lesson Study. Для достижения намеченной цели было осуществлено совместное планирование, преподавание, наблюдение трёх последовательных уроков в исследуемом классе.

В своем рефлексивном отчете я постараюсь поэтапно рассмотреть один из уроков, проведенный в рамках данного исследования. По счету это второй урок из серии запланированных уроков на тему «Людвиг Ван Бетховен» по концепту «Сила».

Для исследования проблемы я выбрала 7 «В» класс с казахским языком обучения. Надо отметить, что мой выбор был неслучаен. Исследования познавательной активности учащихся данного класса показали, что при высоком уровне способностей учащихся многие ученики имеют низкий уровень школьной мотивации. Данная проблема связана с коммуникативными навыками учеников, а также с уровнем развития критического мышления. Учитывая важность положительной мотивации к учебной деятельности, необходимо было при планировании подбирать такие методы и приёмы, которые вызывали бы у учащихся интерес к рассматриваемой теме. Высокая скорость изучения материала одарёнными детьми и их способность усваивать большие объёмы информации указывали нам на необходимость тщательного планирования работы. Мы спланировали урок так, чтобы дети смогли освоить учебный материал с таким темпом и глубиной, которые соответствовали бы их возможностям, а также развили исследовательские навыки учащихся. Нами были учтены рекомендации предыдущего урока.

Планируя уроки исследования, мы понимали, что главное для нас - это то, чтобы ученики поняли главный рассматриваемый концепт «Сила». Если раньше на уроках по разделу «Музыка в нашей жизни» мы, в основном, говорили о различных видах данного искусства, теперь мы должны поговорить о выражении данного концепта в эмоциях авторов и музыкантов. Учитывая важность мотивации учащихся в видении связи тем и рассматриваемого концепта, данный урок, целями которого были: понимать основную информацию сообщения с опорой на ключевые слова , решили начать с самого концепта и с примера к нему, использовав информацию предыдущего урока. А поскольку на пройденном уроке, участвуя в диалоге-расспросе, ученики обсуждали тему «Музыка в моей жизни», они могли использовать ранее полученные знания в качестве доказательств понимания идеи. Модель концептуального развития, которую мы использовали при составлении урока, была основана на работе Таба (1962), который считал, что «процесс

является конструктивным, где вначале ведётся опрос учащихся об их текущих знаниях, что они уже знают об этом понятии, далее они организуют мысли и говорят об этом, развивают обобщённость и затем применяют эти обобщённости к тем первоначальным знаниям». Для того чтобы учащиеся смогли преодолеть этот процесс концептуального развития самостоятельно и смогли достичь желаемых результатов урока, мы искали интересные ресурсы и активные методы обучения, принимая во внимание рекомендации предыдущего урока. Надо было подбирать такие методы , которые будут вызывать у учащихся интерес и мотивацию к обучению. В соответствии с модулем «Новые подходы в обучении» была предусмотрена групповая работа, применение ИКТ, формативное оценивание. Использованы эффективные приемы критического мышления, такие как «ЗУХ», «Две звезды, одно пожелание», на стадии рефлексии «Синквейн». Были подобраны такие активные методы, которые позволили бы не только интересно провести урок , но и помогли бы сфокусировать внимание учащихся на концепции. «Просвещает не ответ, а вопрос» - принцип, по которому выстраиваются многие занятия программы «Развитие одарённости детей». Поэтому при обсуждении с коллегами плана урока, мы старались выбрать наиболее качественные вопросы, которые бы продвигали учащихся от ковергентного к дивергентному, далее оценочному мышлению. Особую дискуссию на этапе подготовки урока вызвали задания на формативно оценивание. Нужно было подобрать такие задания, которые бы позволили мне оценить не только достижение критериев успешности урока, но и концептуальное обучение, так как концепция является основным измерителем урока. Совместно с коллегами были разработаны вопросы для оценки концептуального обучения, а в качестве домашнего задания учащиеся должны были прочитать отрывок из произведения «Слепой музыкант» (тема следующего урока), рассмотреть тему и ключевую идею и установить связь с данным концептом

Бесспорно, преимущества совместного планирования велики: педагогический опыт каждого члена команды позволил спланировать интересный и в то же время достаточно сложный урок. В процессе планирования урока мы начинали активнее интересоваться информацией о концептуальном обучении, поскольку возникшие вопросы, связанные с новой технологией, предполагали не простое повторение методов, а глубокое их переосмысление. Были и слабые стороны. Например, нам не удалось разработать до конца стратегии формативного оценивания учащихся, которые позволили бы оценить уровень критического мышления учащихся.

На уроке для меня важно было достичь поставленных целей, в том числе и цели профессионального развития «Развитие навыков критического мышления через концептуальное обучение». Я решила начать с самого главного. Развитие критического мышления происходило через концептуальное обучение на уроке, через специальные приемы, соответствующие каждому этапу урока. В качестве основного организатора урока было использовано понятие «Сила». Прогрессируя через стадии данного урока, делая выводы от частного к общему, ученики в конечном итоге должны были прийти к обобщённому понятию «Сила способна оказывать влияние».

Интерес к обсуждению данного концепта был подогрет еще в начале урока, на стадии вызова, использованием стратегии «Сравни себя с известным человеком». На данном этапе нужно было построить диалог с учениками для мотивации их к работе. Каждый из учащихся, выбрав себе портрет одного из известных людей, начал выбирать те качества, которые хотел бы развить в себе. Учащиеся выдвигали различные идеи. Но для того, чтобы дети сами пришли к понятию «Сила», а затем уже и к обобщению, мне пришлось использовать вопросы, заранее подготовленные нами перед уроком, которые помогали выбрать правильное направление урока и мотивировали учеников на обсуждение данного концепта. Было приятно наблюдать за тем, как заинтересованно дети отвечали на вопросы: «Какой силой обладают данные люди?», «Что такое сила и какой она бывает?». Поражало креативное мышление учащихся. Данное упражнение помогло узнать текущие знания учеников о «Силе», а также позволило организовать их мысли и развить

обобщённость. Постановка проблемного вопроса «А есть ли у музыки сила?» помогла учащимся увидеть связь рассматриваемой темы с предыдущими темами. Ученики определяли ключевые идеи текста предыдущего урока «Музыка в моей жизни» и выделяли нужные доказательства. Актуализировав известную им ранее информацию и сформулировав собственные цели, ученики стали искать ответ на вопрос: «В чём заключается сила музыки и какое влияние она оказывает на людей?». Путем обсуждения была проведена связь между выдвинутым понятием и темой данного урока. Хочется отметить и минусы данного этапа урока: не все вопросы приносили желаемую информацию, не все ученики сразу же могли ответить на вопросы и правильно сориентироваться. Думаю, что нужно тщательно продумывать вопросы высокого порядка. Этап осмысления урока связан непосредственно с новой информацией. Такие виды работы, как работа с таблицей, просмотр видеоролика, групповая работа были направлены на рассмотрение данной темы через концепт «Сила». Внимательно выслушав текст видеоролика «Людвиг Ван Бетховен» и сделав записи в таблице «ЗУХ» по мере осмысления новой информации, ученики отследили своё понимание материала и подготовились к обсуждению услышанного. Работая в группе, ученики, проанализировав прослушанную информацию, отобрали не только ключевые слова и выражения, тем самым отработав навык по цели урока, но и определили ключевые идеи текста относительно рассматриваемого концепта. Учащиеся говорили о выражении концепта «Сила» в жизни и искусстве композитора. Узнав о детстве, юности и недуге Л.Бетховена, о том, как музыка сделала его образованнейшим музыкантом своей эпохи, ученики пришли к выводу, что сила музыки безгранична. Путём обсуждения вопросов «Как сила музыки воздействовала на Бетховена?», «Как музыка помогла перебороть недуг Бетховена?» учащиеся самостоятельно пришли к обобщению, что «сила музыки способна оказывать влияние». Следовательно, сила – это возможность музыки формировать эмоции и влиять на поведение. Оценивая эффективность этапа осмысления, хочется отметить, что все подобранные методы и ресурсы были направлены не только на выполнение критериев оценивания: записывать ключевые слова и уметь формулировать основную мысль. Они вовлекали учеников в исследование полученных информаций и мотивировали их определять ключевые идеи, развивая навыки критического мышления. Удалось организовать и групповую работу и, самое главное, поддержать обсуждение. С этой целью деление на группы происходило так, что в каждой команде оказались учащиеся с разной мотивацией. Выстраивая диалог, они аргументировали свои высказывания, что способствовало взаимному обучению. Не секрет, что не все ученики могли правильно формулировать мысли и свободно выражать их. Некоторым ученикам приходилось разъяснять значения слов. Думаю, в дальнейшем необходимо обратить внимание на словарную работу по теме изучаемого раздела, которая поможет развить как коммуникативные навыки, так и навыки критического мышления. На на стадии рефлексии, учащимся было предложено пересмотреть примеры обобщённых понятий и привести собственные. Для этого была использована стратегия «Разговор по кругу», которая давала возможность каждому ученику высказывать свое мнение о том, какое отношение имеет лично он к концепту «Сила». Внимательно выслушивая обсуждение учащихся, я еще раз убеждалась в том, что концепции не только связывают дисциплины между собой, а также устанавливают связь с жизнью.

Так, ученики размышляли о том, какое влияние оказывает на них сила чтения, как чтение книг помогает им многое узнать, обогатить словарный запас. В данный разговор были вовлечены даже слабые ученики, которым помогала поддержка товарищей. Проанализировав и оценив процесс преподавания, я пришла к выводу о необходимости использования концептуального обучения в развитии критического мышления. Мною были определены дальнейшие направления моей педагогической практики: больше работать над развитием критического мышления учащихся, учить детей задавать вопросы высокого уровня, размышлять и принимать решения.

Процесс усвоения знаний невозможен без оценивания. Поэтому на уроке использовались различные методы оценивания. Учитывая, что понимание концепта и его обобщения учащиеся могли демонстрировать на каждом этапе урока, я старалась оценивать каждый вид работы. В этом мне помогали оценочные суждения «Правильно», «Не совсем правильно, подумай», которые мотивировали детей к поиску новых творческих идей. Ученики с интересом провели взаимооценивание по стратегии «Две звезды, одно пожелание» после того, как просмотрели видеоролик и записали ключевые слова и словосочетания. Надо отметить необходимость такого вида оценивания. Он позволил не только оценить ответ, сделать анализ и выводы проделанной работы, но и позволил оценить критическое мышление учеников. Ведь для того, чтобы объективно оценить товарища, ученик должен правильно строить рассуждения, аргументировать свои мысли, делать умозаключения. При работе с текстом было использовано упражнение, в ходе которого ученики в группе должны были подготовить пересказ одной части («Детство Л.Бетховена», «Юность Л.Бетховена», «Недуг Бетховена»). Перед выполнением задания были разработаны критерии оценивания. Затем по стратегии «3-х минутная пауза» обсудили главные моменты своего ответа:

- умею пересказывать текст, обобщая основное событие;
- умею описывать события ;
- могу назвать причины поступка основного героя.

Думаю, что самостоятельно разработанные критерии дают возможность учащимся не только почувствовать себя активными участниками учебной деятельности, но и планировать работу над собой. Однако данное самооценивание помогло определить только уровень понимания тем учащимися, но не уровень критического мышления учащихся. Нам стоит серьёзно продумать критерии, которые позволили бы судить об умениях учеников обобщать и делать выводы. Анализируя проведённый урок, могу сказать, что в общем, урок получился хороший. Следует особо отметить, что использование эффективных приёмов критического мышления способствовали интерактивному диалогическому обучению учащихся. Совместно продуманные вопросы высокого порядка позволили вовлечь в критическое обсуждение прослушанного текста большое количество учеников. На уроке ученики размышляли, обсуждали, находили решения проблем. Умение учащихся определять ключевые идеи и находить доказательства из текста возросло. Думаю, это показатель эффективности урока. Размышляя о дальнейшей практике, считаю, что участие в совместном планировании и анализе урока позволило увидеть как положительные, так и отрицательные стороны. Я смогла рассмотреть урок с разных сторон, и это дало мне возможность увидеть, какие приёмы работают, а какие нет. В будущем, при планировании урока, буду практиковать навыки составления вопросов высокого порядка. Думаю, их можно будет улучшить, если использовать модели опроса, представленные программой. Также мне и моим коллегам следует обратить внимание на разработку дифференцированных заданий, которые необходимы в работе с одарёнными детьми. Нужно обратить внимание на словарную работу, ведь главным на уроках русского языка, несомненно, является работа со словом.

Наша исследовательская работа показала нам, что критическое мышление можно развить у учащихся, если грамотно построить учебный процесс и умело использовать методы и приёмы. Уверена, что только совместными усилиями коллег нам удастся решить все вопросы.

Использованная литература

1. Программа «Развитие одаренности детей», 2013 г.

КІШІ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЛПЫ ОҚУ ІСКЕРЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

КАРИПБАЕВА Шынар Тоқтарқызы
Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті
аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі
ШҚО, Семей қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада кіші сынып оқушыларының оқу іскерліктерін қалыптастырудың жолдары қарастырылған.

Аннотация

В данной статье рассматриваются пути формирования общих учебных умений и навыков младших школьников.

Қазіргі кезде жалпы орта білім беретін мектептердегі оқу - тәрбие үрдісін дұрыс ұйымдастырудың бірден-бір жолы ғылым негіздерінен білім берумен қатар, сол білімді алуға ынталылықты, яғни оқушылардың танымдық қызығушылығын ояту, шығармашылық белсенділікті өз бетінше ізденуді арттыру.

Еліміз тәуелсіздік алып, басқа елдермен иық теңестіру үшін, келешек қоғам иелерін, ұлтымыздың болашағын тәрбиелеу-құрметті де, қадірлі міндет болғанымен, ал оны іске асыру оңай іс емес. Әрбір ұстаз өзінің алдындағы шәкірттеріне бойындағы барлық күш қуатын жұмсай отырып, оны еліміздің білімді, имандылығы мол, зиялы азаматы етіп тәрбиелеуге міндетті екенін естен шығармағанымыз жөн.

Оқушылардың танымдық қызығушылығы оянбаған жерде пән бойынша сапалы білім болуы мүмкін емес. Ол үшін міндетті түрде оқушылардың өздері талаптану керек. Сондықтан әр шәкірттің ойына өзгеріс енгізіп, санасына сілкініс туғызу біздерге, яғни ұстаздар қауымына байланысты.

Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясын енгізу. Қазіргі кезеңде білім беру жүйелерінде қайта құру жүріп жатыр, білім беру жүйелерінің жаңа ұлттық моделі құрылуда.

К.К.Платоновтың теориясын дамыта отырып, Е.А.Милерян былай деп атап көрсетеді: «іскерлік өзіндік синтезді білдіреді, ол тұлғаның табиғи және алған қасиеттерінің құрылымдық ансамблі, сондықтан да әрбір іскерлікке тұлғалық қасиеттер мен сапалар құрылымы тән болады». Ю.К.Бабанский былай деп атап көрсетеді: «қандай да қызмет тәсілін игеру іскерлік деп аталады. Нақты мүмкін болғанға дейінгі автоматтандыруға жеткізілген іскерлік дағды ретінде сипатталады... бұл оқу үдерісінде бірмезгілде қандай да бір іскерліктің және соған сәйкес дағдының қалыптасқандығын білдіреді». Г.И.Щукина іскерлікті интеллектуалдық қасиетке жатқызады. Автор іскерліктің мәні бар қасиетіне олардың түрлі және алуан түрлі жағдайларда сәтті жүзеге асырылуының салдары деп есептейді. «Іскерлік» ұғымының анықтамасының саны тұрақты артып отырады. Іскерлік деп дағдыны (А.М.Левитов), ең жоғары адамзаттық қасиет (К.К.Платонов), дағдыны игерудегі алғашқы баспалдақ (Е.Н.Кабанова–Меллер) және оны тәсілдер мен әдістердің жиынтығы ретінде (Т.А.Ильина) сипаттайды.

Психологиялық әдебиетте іскерлік пен дағдының қалыптасуының бірнеше теориялары бар: жалпы еңбектік политехникалық іскерліктің қалыптасуы (Е.И.Милерян, Т.В.Кудрявцева), интеллектуалды іскерлік пен дағдының қалыптасу тұжырымдамасы (Н.А.Менчинская, Д.Н.Богоявленская, Е.Н.Кабанова-Меллер), іскерліктің дағдыға айналу тұжырымдамасы (Н.Д.Левитов, М.М.Шварц), дағдының іскерлікке айналу тұжрымдамасы (К.К.Платонов) және т.б. Қазіргі таңда психология мен педагогикада оқыту үдерісінде

қалыптасқан іскерлікті жіктеудің бірегей тәсілі жоқ десе де болады. Д.Н.Богоявленский мен Н.А.Менчинская іскерлікті олардың талдап қорытылу дәрежесі бойынша жіктелуін ұсынады. Іскерліктің және бөлінудің шарттылығының өзара байланыстылығын атап көрсете отырып, А.В.Усова барлық іскерліктерді екі үлкен категорияға бөледі: 1) іскерліктің практикалық сипаты (кітап оқу, есептеп шығару және т.б.); 2)танымдық сипаттағы іскерлік (сөйлеудің қысқаша жазылуын жүргізу, әдебиетпен жұмыс істеу).

В.С.Цетлин өзінің зерттеулерінде іскерлікті бірнеше негіздер бойынша жүйеге келтіруге әрекет жасады. Ол жасалған әрекетте бастапқы іскерлік пен дағдылардың екі түрі аталған: 1) теориялық сипаттағы іскерліктер мен дағдылар, оның негізіне талдау-жинақтау (аналитикалық–синтетикалық) іс-әрекет ережелері жатады; 2)практикалық сипаттағы іскерліктер мен дағдылар. Т.И.Шамов іскерлікті интеллектуалды, жалпы және арнайы деп бөледі және оларды оқудың тәсілдері деп атайды. Интеллектуалды іскерлікке бәрінен бұрын ойлау операцияларын жатқызады, оларға салыстыру, салыстырып қарау, талдау, синтез, талдап қорыту және т.б. жатады. Автор оқу еңбегінің ортақ іскерліктерінің тобына танымдық қызметті жоспарлай білу, оны ұйымдастыра білу, бақылау және оның орындалуын жатқызады. Сондай-ақ, Т.И.Шамов қызметтің бағыттары бойынша арнайы іскерліктерді бөліп алып қарайды. Интеллектуалдық іскерліктер негізінде жататын ойлау операцияларының кейбір түрлеріне төмендегідей сипаттама беруге болады. Талдау және жинақтау–логикалық ойлау операцияларының негізгілерінің бірі. Кез келген зат бір-бірінен өзіндік айырмашылықпен ерекшеленетін жеке бөлшектерден тұратынын адам ерте кезден байқаған. Еңбек әрекеті үстінде бұрын өзі бөлшектенген затты көрген адам жинаған тәжірибе негізінде енді сол затты ойда бөлшектеуге кіріседі. Уақыт өтісімен мидың бұл қабілеті дами бастаған. Талдай білу қабілеті дамыған адам еңбекте үлкен жетістіктерге жеткен, себебі затты ойында бөлшектей білген адам оны өмірлік іс-әрекетте іске асыра білген. Осылайша, талдау атты логикалық ойлау операциясы дүниеге келді.

Педагогикалық еңбектердегі іскерліктің алуан түрлері өзара байланысты болады. Іскерліктің біреуінен басқа типтегі іскерлікке оқыту сапасы байланысты болады. Техникалық циклдағы пәндер бойынша сабақтардың арнайы және интеллектуалдық іскерліктерінің қалыптасуы бойынша бай мүмкіндіктері болады. Мысалы, оқытушы сызба жұмысындағы қателерді табу үшін интеллектуалды іскерлікті (салыстыру, талдау) табу мақсатында әрекет ету тәсілдерін анықтайды.

Осындай тапсырмаларды одан әрі пайдалана отырып, оқушылар интеллектуалды іскерлікті игере отырып, өз бетімен жұмыс істеудің тұрақты түрде өсіп отырған ақыл-ой әрекеттерінің тәсілдерін қолданады. Бірқатар интеллектуалды тұжырымдамаларда интеллект ақыл-ой операцияларымен, мәселелерді шешудің стратегиясы мен стилімен теңестіріледі, танымдық белсенділікті талап ететін жағдайға дара тиімді тәсілмен, когнитивті тәсілмен де теңестіріледі.

«Интеллектуалды іскерлік» түсінігінің нақты, бірегей анықтамасы жоқ. Психология мен педагогикада интеллектуалдық іскерлік мына төмендегідей терминдер түрінде кездеседі: «ойлау операциялары», «ойлау қызметінің тәсілдері», «ақыл-ой қызметінің тәсілдері», «жалпы логикалық іскерлік», оқуға ептілік», «оқу қызметінің іскерлігі», «ойлаудың логикалық тәсілдері», «талдап қорытылған іскерлік» және т.б.

Бастауыш мектеп түлектері төрт жыл ішінде тек қана оқу процесінің алғашқы қадамдарын ғана игереді. Психолог Т. Г. Егоровтың айтуынша «іштей», саналы, мәнерлі және жүрдек оқу, оқыту процесінің соңғы этаптарында ғана ұстаз ойлаған деңгейге жетеді. Сондықтан бастауыш мектеп сыныптарында балалардың оқу іскерлігі аяқталмайды, ол ұзақ дамудың тек қана алғашқы бөлімі болып табылады. Оқушы үлгеріміне әртүрлі жағдайлар әсер етеді. Соның ішінде ең күшті орын алатыны - баланың оқу жылдамдығы болып шыққан. Егер оқушы нашар оқыса, оның оқуға ынтасы өзінен - өзі төмендейді, үлгермейді. Әдетте кім тез оқыса, сол көп оқиды, көп оқыса, көп біледі. Оқу техникасы артқан сайын, есте сақтау қабілеті де, ақыл - ой еңбегіне ынталығы да арта түседі. Мәтінді әрі жылдам, әрі дұрыс, әрі мазмұнды түсіне оқи білу - үлкен еңбектің жемісі.

Тілдің негізгі элементі – сөздік қор. Ал сөздік қор дегеніміз – тілдің құрамының ішіндегі ең тұрақты, талай ғасырлар бойы өмір сүріп келе жатқан, жалпы күнделікті өмірде кеңінен қолданылатын халыққа ортақ сөздер жиынтығы.

Тілдің негізгі сөздік қоры – тілдің сөздік құрамының ең тұрақты бөлігі. Сөздік қор тілдегісөздерді ғасырлар бойы сақтай отырып, тілдегі жаңа туынды сөздер мен жаңа мағынаның жасалуына ұйытқы болады. Сөздердің негізгі сөздік қорда кең қолданылуы мен ұзақ сақталуы олардың сөз жасау қабілетін дамыта түседі. Сөздік қордың тіл бірлігін сақтап, көне дәуір әдеби ескерткіштерін ұғынуға, тануға мүмкіндік тудырады.

Біздің ана тіліміз, қасиетті қазақ тілі өзінің мемлекеттік мәртебесін абыроймен атқарып, міндет жүгін қиналмай көтере алатын аса бай, оралымды да сұлу тіл. Бүкіл оқыту барысында оқушының тілін дамытып, сөз байлығын арттыру – ең маңызды жұмыстардың бірі. Бұл әрине бастауыш сыныптан бастап оқушылармен үзбей жүргізілетін жұмыстар нәтижесінде ғана іске асады.

Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын байытуда сөздерді үйретудегі ұстанымдары:

- сөздің оқушылардың күнделікті өмірмен байланыстылығын ескеру;
- үйретілген сөздің жеңілділігін;
- бастауыш сынып оқушыларының ұғымына сөз мағынасының сай келуі;
- сөздерді оқытылатын тақырыптармен байланысты таңдап алу;
- сөздердің мағыналық ерекшеліктерін ескеру;
- сөздердің тәрбиелік, ізгілік ұғымына сәйкестілігін есепке алу және т. б.

Сөйлеуге байланысты мынадай талаптар қойылады: мазмұнды сөйлеу, дәл сөйлеу, жүйелі сөйлеу және мәнерлі сөйлеу.

Қорыта айтқанда тіл дамыту жұмысына қойылатын талаптар да оқушыға білім беру, іскерлікке үйрету және олардың білімін дамыту мақсаттарына бағынуы тиіс.

Әдебиеттер:

1.Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.// -Егемен Қазақстан 2003, 26-желтоқсан, №332

2. Рахметова С. Бастауыш класта оқушылардың тілін дамытудың ғылыми-әдістемелік негіздері (пед.ғыл.док.дисс.) –Алматы, 1994, 434б.

3.Әбдікәрімова Т.М. Бастауыш класта текс арқылы ауызша тіл дамыту. (пед.ғыл.док.дисс.). –Алматы, 1993. 165б.

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

КАСЕНОВА Лялихан Жамшитовна
КГУ «Школа-лицей №60» г. Астаны
Учитель математики
г.Астана, Казахстан

Аннотация

Сегодня как никогда необходимо ответить на вопрос: что происходит с обучающимися в процессе обучения? Какова взаимосвязь психического и умственного развития? Каков характер и источники внутренних сил, механизмы формативного оценивания?

Аңдатпа

Қазіргі таңда міндетті түрде келеі сұрақтарға жауап беру керек: оқу процесі барысында оқушылармен не болады? Психика мен ақыл-ой дамуының өзара байланысы қандай? Қалыптастырушы бағалаудың ішкі күштерінің сипаты мен көздері, тетіктері қандай?

Именно урок в современной педагогической науке признан основной формой учебного процесса. Для того чтобы доказать это, необходимо решить целый ряд задач. Во-первых, проанализировать историю возникновения и развития классно-урочной системы обучения. Во-вторых, изучить структуру урока и его элементы. В-третьих, известно, что по своим дидактическим целям, существуют разные типы уроков: обобщающий, комбинированный, контрольный, сообщение новых знаний, формирование и закрепление умений и навыков и др. Поэтому необходимо дать общую характеристику основных типов урока, а также показать плюсы и минусы того или иного из этих типов. Рассматривая урок как основную форму учебного процесса необходимо также уделить внимание дидактическим, воспитательным, развивающим и организационным требованиям. При этом акцент следует сделать именно на нравственный аспект урока, как наиболее важный. Наиболее важный он потому, что «урок не просто форма организации, а часть жизни ученика и продолжение этой жизни, и, прежде всего общение». Другими словами урок – продолжение процесса формирования личности ученика. При этом урок – как основная форма учебного процесса, ярко характеризует те проблемы, которые необходимо решать в современных условиях.

Я хотела бы проанализировать один из уроков, проведенных в 5 классе.

Тема урока « Решение текстовых задач с помощью диаграммы Эйлера- Венна».

Цели обучения, которые достигаются на данном уроке: Усвоить понятия множества и его элементов; использовать символы: ∪;∩; ∈; ∅ ⊄ при работе с множествами; усвоить понятия подмножества; знать определения пересечения и объединения; находить пересечения и объединения множеств; решать задачи, используя диаграмму Эйлера- Венна.

Критерии успеха: Показывает приёмы решения задач на определение объёма найденной информации при помощи кругов Эйлера.

Привитие ценностей: Ценности, основанные на национальной идее «Мәнгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность;уважение; сотрудничество; труд и творчество.

Межпредметная связь: Взамисвязь с геометрией.

На этом уроке я продолжила работу в группах. Для деления на группы я раздала детям картинки с изображением животных, растений и птиц. После этого мы повторили правила работы в группе.

При проведении групповой формы работы я преследовала следующие цель:

- Оценка деятельности каждой группы
- Оценка деятельности некоторых учеников
- Самооценивание, взаимооценивание;
- Применение дескрипторов и критерии оценивания;

На уроке я увидела положительные стороны групповой работы:

- В группе идет совместный поиск на вопросы
- Даёт ученикам возможность общения
- Создается атмосфера непринужденного сотрудничества

Конечно же осталось не мало проблем таких как:

- Каждого вовлечь в работу
- Научить самих ребят умению организованной работы

Урок цели достиг, учащиеся в полной мере закрепили понятия множества, смогли решить задачи с помощью кругов Эйлера- Венна. На этом уроке эффективно

использовалась раздаточный материал, использована индивидуальная и групповая формы работы.

Повторение проводилось по принципу «от простого к сложному». На уроке наблюдалась активность учащихся и интерес к предмету. Каждый этап урока был оценен и всё заносилось в лист оценивания.

Так как урок проводился в преддверии празднования Нового года по восточному календарю, я провела с ними следующую работу.

Выполните следующее действие:

запись	произносимый текст
Число*2	Число умножить на 2
*10	Теперь умножить на 10
+73	Прибавить 73
*5	Результат умножить на 5
+ месяц	Прибавить порядковый номер месяца
- 365	И вычтите 365. (ответ 2003)

Какую цель я преследовала, когда проводила эту работу:

Воспитание патриотизма, сохранение ценностей нации.

На уроке ребята решали задачи с помощью диаграммы Эйлера – Венна, которая требует определённых расчётов и умения мыслить, рассуждать. Например: 1)Составьте слова, буквы которых образуют подмножества множества А-{л, а, с, т, о, ч, к}; В-{п, о, д, с, н, е, ж, и, к}; С-{м, е, д, в, ж, ё, н, о, к}.

2)Пусть А- это множество натуральных чисел, делящихся на 2, а В- множество натуральных чисел, делящихся на 4. Какой вывод можно сделать относительно данных множеств?

3)В пятом классе 24 ученика. Все они приняли участие в спортивных мероприятиях. 10 учеников играли в асыки. 16 в тогыз кумалак, а 12 в перетягивании каната. Сколько учеников смогли принять участие во всех мероприятиях?

Выберите объект и по рисунку составьте задачу. Ответьте на вопрос задачи.

Вывод по уроку:

Применение кругов Эйлера позволяет даже пятикласснику легко решать задач и, которые обычным путем решаются только в старших классах.

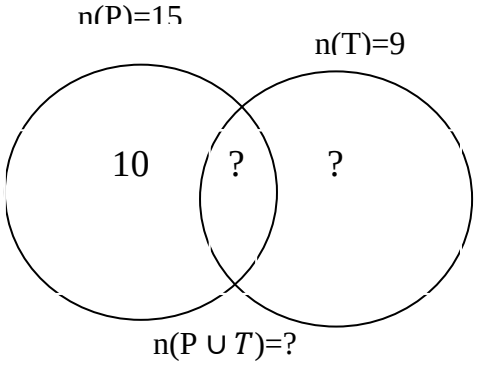

Ситуация современного урока – это ситуация расставания с уроком строгим и встреча с малоизученным и не совсем знакомым уроком свободным, характеристики которого рождаются по велению культуры, но не сами по себе, а благодаря усилиям педагога, выстраивающего свободный урок. Свободный урок – дитя современной культуры. Это урок, порожденный стремлением гуманизировать действительность, признать человека как наивысшую ценность, предоставить человеку максимум свободы

для индивидуального развития. Урок родился около четырехсот лет назад. Существуя несколько столетий, урок не мог не трансформироваться. Он, находясь в контексте современной ему культуры, приобретал черты этой культуры, будучи, таким образом, сам продуктом культуры и, одновременно, носителем культуры.

«Урок окончен», — говорю я ребятам, но каждый раз знаю, что урок мой будет продолжаться. И продолжать его будет сама жизнь. Выпуская ребят, я всегда думаю о том, стал ли мой урок для них проповедью Добра, Чести, Справедливости, Достоинства.

У современных детей имеется множество источников информации, а учитель потерял приоритет единственного источника знаний. Доказано, что 80 % информации, подлежащей усвоению в школе, ученики узнают из других источников. Поэтому учитель в современной школе должен быть не ретранслятором знаний, а организатором учебной деятельности учащихся. Даже в эпоху информационных технологий живое слово, взгляд, дар учителя не заменят компьютерные презентации, которые делают урок ярким, убедительным. Очень точно и метко об учителе написал известный писатель С.Л. Соловейчик: «Он артист, но его слушатели и зрители не аплодируют ему. Он - скульптор, но его труда никто не видит. Он – врач, но его пациенты редко благодарят его за лечение и далеко не всегда хотят лечиться. Где же ему взять силы для каждодневного вдохновения? Только в самом себе, только в сознании величия своего дела».

Профессия учителя – это и труд, и призвание.

Используемая литература:

1.Послание президента РК- Н.А.Назарбаева, народу Казахстана, Стратегия «Казахстана-2050» «Новый политический курс состоявшегося государства»,31 августа 2016;

2.Критическое мышление: технология развития: Пособие для учителя / И. О. Загашев, С. И. Заир-Бек. – СПб: Альянс «Дельта», 2003.

3.Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика. – Красноярск: 2003.

4.Щуркова Н.Е. Культура современного урока. М., 2000.

5.Учебник математики 5 класс. Автор Алдамуратова Т.А. и др

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ ИСТОРИЧЕСКИХ КОНЦЕПТОВ

КЕНЖЕГАЛИЕВА Гульнара Бектлевовна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико-математического направления города Шымкент
Учитель истории
г.Шымкент, Казахстан

Андатпа

Тарихи концептерді пайдалану арқылы оқушылардың тарихи ойлау, кеңістікті бағдарлау, түрлі оқиғаларды талдау және салыстыра отырып сыни ойлау дағдыларын дамыту.

Аннотация

Использование концептов (фокусов) на уроках способствует развитию исторического мышления учащихся, систематизации знаний, ориентации во времени и пространстве, умению анализировать и сравнивать различные события.

Современное образование напрямую зависит от формирования мировоззрения и духовного развития учащихся во время обучения. Перед учителем стоит большая задача передать ценности изучаемого периода, культуры, научить правильно анализировать исторический источник, события и документы. Важная часть обучения - научить достойно жить в современном постоянно меняющемся мире.

Целью Интегрированной Образовательной программы по всемирной истории является развитие навыка исторического мышления, на основе активизации познавательной деятельности на уроке. Историческое мышление включает в себя умение правильно описывать историческое событие, ориентироваться во времени и пространстве, осуществлять исторический анализ, определять главные и второстепенные моменты, сопоставлять с другими периодами и странами, извлекать уроки и определить свое отношение к данному историческому вопросу, умение интерпретировать исторический источник или проще, мыслить исторически.

Каждый урок по всемирной истории строится на основе определенных исторических концептов, такие как доказательство, изменение и преемственность, причина и следствие, сходство и различие, значимость и интерпретация.

Например: в 7 классе тема: «Почему Римская империя пала на Западе?» изучается на основе исторического концепта (фокуса): *причина и следствие*. Цель данной темы: 7.3.2.1 выявлять главные и второстепенные причины распада Римской империи. Ученикам предлагается приложение с причинами падения Западно-Римской империи. Изучив материал ученикам необходимо составить свое собственное объяснение-следствие, сфокусировавшись на самых важных четырех-пяти причинах. Эта работа научит делать выводы на основе данного материала, пополнит знания учеников и даст направление для изучения следующей темы: «Почему Римская империя сохранилась на Востоке?». Цель темы: 7.3.2.4 описывать внутреннюю политику Византии, выявляя главные второстепенные причины ее долговечности. Анализ исторических источников способствует пониманию материала на новом интеллектуальном уровне, «читать» между строками, и как говорится, «за строками», делать правильные выводы.

Причины падения Западной Римской империи	Причины сохранения независимости Восточной Римской империи
1. Потеря армией боеспособности, использование наемников. 2. Сильно развито рабство, а рабы не были заинтересованы в результатах своего труда 3. Нехватка продовольствия. 4. Неразвитая торговля, которая могла бы приносить доходы. 5. Большие налоги, которые постоянно росли 6. Слабые императоры 7. Сложность контроля очень большой территории	1. Отсутствие рабства. 2. Земля давала несколько урожаев в год 3. Развитые ремесло и торговля 4. Доходы от налогов и пошлин поступали в казну. 5. Сильный император содержал сильную армию и большой флот. 6. Централизованное управление 7. Использование дипломатии 8. Удобное географическое положение 9. Укрепление со стороны моря регулируемыми подводными цепями 10. Укрепление религии

Изучение темы «Что представляли собой феодальное общество и экономика?» фокусируется на концепте *доказательство.* Можно использовать задание из исторического источника и иллюстрации для достижения одной из целей темы: 7.4.2.1 характеризовать особенности феодального типа хозяйства, объясняя формы экономических отношений:

Повинности зависимых крестьян (вилланов) Нормандии
(отрывок из поэмы середины XIII века)

Вилланы должны косить луга, сгребать и собирать сено в копны и складывать его стогами на лугах, а потом везти на барский двор. Затем должны они чистить мельничные канавы, каждый приходит со своей лопатой. Наступает август. Вилланы должны жать хлеб, собирать, отвозить. И вот подъезжает он к амбару, где берут с него штраф, если он потерял хоть один сноп, упавший с воза в поле или на дороге.

А потом подходит сентябрьский день, когда надо нести поросят. Если у виллана восемь поросят, то он берёт двух наилучших. А сверх того, надо приложить по монете за каждого поросёнка из оставшихся. Затем идёт пивная повинность: ячмень и пшеница с каждого. Если виллан выдаёт дочь замуж за пределы сеньории, то сеньор получает пошлину.

После этого пора отправляться за дровами в лес. Кроме того, на них лежит обязанность молоть на мельнице сеньора, виллан должен заплатить ещё и за выпечку своего хлеба.

Также использую формулу ПОПС и HIPP, чтобы ученик мог более подробно доказать свою позицию к данному вопросу.

Для развития навыка ориентация во времени и пространстве на основе концепта «изменение и преемственность» подходят темы: «Какие ключевые события в истории ислама произошли между 610 и 1258 годами?», «Почему VIII-XII вв. называют «золотым веком» исламской культуры?» или «Как крестовые походы изменили христианскую Европу и мусульманский мир?». Используя исторические источники можно проследить изменения в обществе, а также положительные и отрицательные последствия событий.

Последствия	Значение
В Европе стали соблюдать правила гигиены: мыть руки перед едой, купаться в горячих банях, сменять грязное белье и верхнюю одежду, постельные принадлежности.	+ В Европе соблюдается необходимые нормы гигиены
Два века жесточайших конфликтов между католической церковью и мусульманами принесли огромное количество страданий и смертей обоим сторонам.	− Католическая церковь хотела расширить свое влияние на Востоке. Конфликт между религиями
Укрепились взаимные сношения народов, обмен знаниями и произведениями труда, от арабов и греков перешли в Европу некоторые ремесла и искусства (приготовление стали, бумажных тканей, ковров, ветряные мельницы).	+ Европейцы узнали насколько восток опережал Запад в развитии, и достижения Востока проникли в Запад.
В Европе стали выращивать рис, гречиху, лимоны, абрикосы, арбузы.	+ Европейцы впервые узнали о таких растениях
Европейцы научились у восточных народов изготавливать шелковые ткани, стеклянные зеркала, лучше обрабатывать металлы.	+ Технология производства проникла на Запад
Затормозили развитие мировой цивилизации, так как были уничтожены многие творения искусства и культуры.	− Разрушили хозяйственную систему Востока.

Имена	Чем известны	Высказывания
Ибн Сина (Авиценна)	В области медицины. Его труд „Медицинский канон"	Человек может быть плохим поэтом, учителем, но не имеет права быть плохим врачем
Аль-Бируни	Астраном, за 500 лет до Н. Коперника сделал макет земного шара	Ученые поступают сознательно даже тогда, когда тратит деньги
Аль-Фараби	Философ автор труда "Политика"	Возможное — не известное, но каждое не известное не есть возможное
Аль-Хорезми	математик, философ автор книги "Алгебра", "Книга об Индийском счёте"	Я составил краткую книгу об исчислении алгебры заключающая в себе вопросы арифметики не обходимые людям...

Концепт «сходство и различие» можно использовать для сравнения исторических событий и личностей, сыгравших важную роль в истории государства. Например можно сравнить периоды правления Екатерины II и Фридриха II, или Петра I и Людовика XIV на основе предоставленного источника или видеоролика. Для развития критического мышления использую диаграмму Венна, RAFT-технологию и "Фишбоун" (Рыбий скелет).

Для того, чтобы тема была более интересна для визуального восприятия использую показ видеоматериала из серии «Семь дней истории», видеоуроки, «Энциклопедия истории» и другие.

Концепты систематизируют знания, развивают навыки исторического мышления, дают целостную картину исторического развития человечества.

Литература:

1. Причины падения Западной Римской империи (Дрязгунов К. В.)
http://www.roman-glory.com/04-01-07
2. Прием ТРКМ "Кольца (диаграммы) Венна"
http://pedsovet.su/metodika/priemy/6089_diagranny_venna
3. Фишбоун: метод глубокого анализа, шагнувший из педагогики в другие сферы
https://staff-online.ru/fishboun-metod-glubokogo-analiza-shagnuvshiy-iz-pedagogiki-v-drugiye-sfery/

ЖОЛДАСТЫҚ КЕЗДЕСУ

КИНЕЕВ Архат Аргынович
№26 орта мектебі
Дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі
М.Маметова ауылы, Қазақстан

Н.Ә.Назарбаев: «Халықтың денсаулығы – ел дамуының аса маңызды тұтқасы, болашағымыздың кепілі» демекші Ақмола облысының осынау кішкене Мәншүк Маметова атындағы ауылда 23- ші қысқы олимпиаданы қолдау барысында № 26 орта мектебінде ұстаздар командасы арасында баскетбол, волейбол ойындарынан жолдастық кездесулер болып өтті. Спорт десе ішер асын жерге қоятын қазақпыз ғой. Осы кездесуге Жалғызқұдық ауылындағы №24 орта мектебінің ұстаздары мен Шалқар ауылындағы № 29 орта мектебінің ұстаздары өз біліктілігін ортаға салып өте жақсы деңгейде ойын көрсетті.

Осы жолдастық кездесулерде Баскетбол ойынынан 1-орынды Жалғызқұдық орта мектебінің ұстаздары жеңіп алса, 2-орын Мәншүк орта мектебі, 3- орын Шалқар орта мектебі иеленді.

Волейбол ойыны қызыққа толы ойын болып өтті, осы ойында 1- орынды Мәншүк орта мектебі жеңіп алды. 2- орынды Шалқар орта мектебінің ұстаздары иеленсе, 3 – орынды Жалғызқұдық орта мектебінің ұстаздары еншіледі.

Мектебімізге келген ұстаздарға жарыс соңында мектеп директоры Исаев Ғани Қуантай ұлы құттықтау сөз сөйлеп, 1 –ші орын алған командаларды кубоктармен және мақтау қағаздарымен марапаттады. Марапаттау барысында 2 номинация бойынша мақтау қағазы қоса тапсырылды.

«Өнерлі Баскетболшы» номинациясы бойынша № 24 орта мектебінің дене шынықтыру пәнінің мұғалімі Зампай Өнербек марапатталды. «Шебер Волейболшы» номинациясында № 26 орта мектебінің дене шынықтыру пәнінің мұғалімі Кинеев Архат Арғынұлы марапатталды.

«Спорт – денсаулық кепілі» деген мақсатпен осындай игі спорттық іс – шаралар жалғасын таба береді деген сенімдеміз.

МЕТОДИКА CLIL НА УРОКАХ ХИМИИ

КОЖАХМЕТОВА Лейла Жагпаровна
КГУ «Школа-лицей №60» г. Астаны
Учитель химии
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа

Орта білім мазмұнын жаңарту, әр пәннің оқу бағдарламасы үш тілде білім беруді қамтамасыз етеді. Үш тілде білім беру саясатын жүзеге асыруды әр пәннің көп тілді оқыту ортасын құруға қосқан үлесі қамтамасыз етеді. Пән мен ағылшын тілді кешенді оқыту әдістерінің бірі CLIL әдістемесі болып табылады.

Аннотация

Обновление содержания среднего образования, учебные программы каждого предмета предусматривают реализацию трехьязычного образования. Вклад каждого предмета в создание полиязычной обучающей среды в совокупности обеспечивает реализацию политики трехьязычного образования. Одной из методик интегрированного обучения предмету и языку является методика CLIL.

Президент страны Н.А.Назарбаев поставил высокую планку перед отечественным образованием. Оно должно стать конкурентоспособным, высококачественным, таким, чтобы выпускники казахстанской школы могли легко продолжать обучение в зарубежных вузах. Поэтому важнейшей стратегической задачей образования является, с одной стороны сохранение лучших казахстанских образовательных традиций, с другой стороны, обеспечение выпускников школ международными квалификационными качествами, развитие их лингвистического сознания, в основе которого - овладение государственным, родным, и иностранными языками.

Достижение этого возможно на основе пошагового перехода на полиязычное обучение. Одной из методик, направленной на реализацию полиязычного обучения, является методика CLIL. Данная методика представляет собой интегрированный подход, который используется при преподавании предмета на иностранном языке.

Данный урок химии разработан по методике CLIL в соответствии с авторской программой факультативного курса для учащихся 7-8 классов «Core chemistry», утвержденной городским методическим советом от 23.01.2017г, протокол №2. Урок является частью раздела «Chemical changes».

Форма урока – урок формирования новых знаний.

Тема урока химии в 8 классе: «Types of chemical reactions»
(Типы химических реакций)

Smart - цель: учащиеся смогут определять типы химических реакций, составлять уравнения химических реакций разного типа.

В начале урока с целью создания коллаборативной среды учащиеся приветствуют друг друга на 3 языках. На этапе актуализации знаний ребята повторяют термины на трех языках: казахском, русском, английском. Расставляют коэффициенты в уравнениях реакций, читают записи уравнений на английском языке.

Стадия вызова осуществляется через демонстрационный эксперимент, определяется тема урока и цель.

Этап осмысления начинается с показа видеоролика на английском языке: «Types of chemical reactions». Класс делится на 4 равноценных группы по 4 типам реакций: соединения, разложения, замещения и обмена. В группах учащиеся составляют постеры по схемам реакций данного типа, защищают постеры на английском языке.

После защиты постеров, учащиеся выполняют лабораторную работу, записывают уравнения проведенных ими реакций. Групповая работа оценивается формативно. Каждому ученику выдается оценочный лист с критериями оценки групповой, парной и индивидуальной работы.

Затем выполняют дифференцированные задания уровней A,B,C. Оценивают друг друга по критериям.

Закрепление проводится в виде выполнения заданий по чтению текстов на английском языке и подборе пропущенных слов. Затем учитель организует работу онлайн-викторину (Интернет) через платформу Kahoot.

Стадия рефлексии осуществляется через стратегию «Дорожка успеха».

Краткосрочный план урока химии по методике CLIL

School-lyceum №60	**Title:** Types of chemical reactions
subject	**Chemistry**
Date:23.02.2018	**Teacher: Kozhzkhmetova L.**
Grade 8	**Present:**23
Common goal	distinguish types of chemical reactions, make up equations of chemical reactions of various types
Goal	**All students will be know** • types of chemical reactions **Most students will be able to:** • determine types of chemical reactions by equations **Some students will be able to:** • form equations of reactions according to the types of chemical reactions
Language goal	**Students can:** • correctly pronounce and write words on the topic of the lesson
	Key words and phrases:
	types of chemical reactions, combination, decomposition, replacement, double replacement reactions
Expected Result	Students will be know and distinguish between types of reactions, make reaction equations, call reaction types, read reaction equations in English.
Psychological attitude **1 min** **Iterance** **3 min** **Division into 4 groups** **1min** **Challenge** **3 min** **Video** **3 min**	**Приветствие на 3 языках** **1. Повторить слова, перевести на 3 языка** **Look at the interactive board and translate these words into three languages** **2. Расставить коэффициенты в уравнениях реакций, прочитать их** **Place the coefficients in the equations of reactions and read them.** Назовите на английском языке те предметы, которые находятся на столе (колба, воронка, стакан, пробирка). У вас на столах находятся эти же предметы из бумаги. Выберите тот, который вам нравится. Разделимся на **4 группы: №1 – колба, №2 – стакан, №3- воронка, №4- пробирка.** **Демонстрация опытов:** 1. Горение ленты магния 2. Разложение бихромата аммония **Определение темы и целей урока** What will we do at the lesson today, what will we learn? **Видео «Типы химических реакций» на английском языке** **Brainstorming (Bloom Taxonomy)**

Comprehension **10 min**	**Мозговой штурм (Таксономия Блума)** **Работа в группах** Защита постеров Protection of posters **Формативное оценивание групп** **Лабораторная работа** Laboratory work Взаимооценивание по критериям
Fixation **3 min**	**Задание** Прочитайте текст, заполните пропущенный слова, используя ключевые слова
3 min **Reflation** **1 min**	**Самооценивание по критериям** Interactive test – Kahoot **Reflection «Walkway of success»** **Our lesson is over. Thank you for your working!**

Одним из плюсов использования методики CLIL на практике можно назвать повышение мотивации к изучению английского языка у учеников. Изучение языка приобретает более целенаправленную форму, так как язык применяется для решения конкретных задач общения. Зачастую дети ограничены в получении конкретной информации программным материалом учебника английского языка. Методика языкового интегрирования позволяет отойти от стандартной подачи материала и получить более обширные знания, которые, несомненно, пригодятся для будущего профессионального и бытового общения. Учащиеся получают возможность показать не только свои лингвистические способности, но и знания в различных сферах жизни, например химии.

Использование методики предметно-языкового интегрирования позволит: значительно повысить мотивацию учащихся к изучению иностранных языков, научить детей осознанно и свободно использовать иностранный язык в повседневном общении; расширять кругозор детей, знание и принятие других культур и ценностей; подготовить учащихся к продолжению образования по выбранной специальности; развивать и совершенствовать лингвистические и коммуникативные компетенции через изучение иностранного языка.

Литература:

1. Chemistry 8. Textbook. Dauren Kaliyev, Almas Ordabaev, Almaty: Астана-кітап, 2017
2. Coyle D. Content and Language Integrated Learning Motivating Learners and Teachers [Электронный ресурс].Режим доступа: http://blocs.xtec.cat/clilpractiques1/files/2008/11/slrcoyle.pdf
3. Лалетина Т.А. Интегрированный подход и использование предметно-языковой интеграции при обучении иностранному языку. [Электронный ресурс].Режим доступа: http://conf.sfukras.ru/uploads/3_Laletina%20T%5B1%5D.A.pdf

УДК 494.3
ББК 81.2 (Қаз)
Қ 76

«ЕЛБАСЫНЫҢ ЖОЛДАУЛАРЫН НАСИХАТТАУ» АТТЫ САБАҚ ҮЛГІСІ

АТЫҒАЕВА Клара Мінайдарқызы
Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, қазақ тілі кафедрасының доценті
СҚО, Петропавл қ., Қазақстан

ҚОШАНОВА Жазира Төлегенқызы
Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, қазақ тілі кафедрасының доценті
СҚО, Петропавл қ., Қазақстан

Аңдатпа

«ҚР Президентінің Қазақстан халқына Жолдауларын насихаттау жұмыстарын жүргізу басты мәселердің бірі болып тұрған кезде аталмыш сабақ үлгісі жоғары оқу орындарында оқитын студенттердің Жолдау бойынша білім деңгейлерін мемлекеттік тілде меңгеруге дағдыландырады және тұлғаның көзқарасын, өзіндік пікірін кеңейтуге, өз пікірін дәлелдеуге үйретуге септігін тигізеді.

Аннотация

Одна из главных задач в настоящее время – пропаганда идей Президента РК, изложенная в Послании 2018 г. В статье представлены задания, составленные на основе Послания и направленные на повышение уровня знании студентов, расширения их кругозора, формирования у них навыков изложения своих мыслей и отстаивание своего мнения на казахском языке.

Сабақтың мақсаты: жоғары оқу орындарында студенттердің Жолдау бойынша білім деңгейлерін мемлекеттік тілде меңгеруге дағдыландыру және тұлғаның көзқарасын, өзіндік пікірін кеңейтуге септігін тигізу, әртүрлі мамандықта оқитын орыс тілді аудиториядағы студенттердің екеуара сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, сондай-ақ Жолдау туралы дүниетанымын кеңейтіп, білімін беки түсіру, әрі өзіне өзінің сенімін арттырып, өз пікірін дәлелдеуге үйрету.

Сабақтың барысы: бүгінгі сабақ ҚР Президентінің 2018 жылдың 9 қаңтарында жарияланған Жолдауына арналады, соның ішінде «Адами капитал – жаңғыру негізі» атты жетінші тармағына сүйене отырып, тапсырмаларды орындаңыз.

1- **тапсырма:** Президент жас ұрпақты ғылыми– зерттеу саласына және өндірістік–технологиялық ортаға ұтымды түрде кірістіруге не істеу керек екенін айтты. Кестеге сүйеніп, не айтқаны туралы әңгімелеңіз.

2- тапсырма:Төменде берілген сұрақтар мен жауаптарға сүйеніп, Елбасымыздың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халқына Жолдауын еске түсіріңіз де, жауап беруге тырысыңыз.

1. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» Жолдауында Президент не істеуді ұсынды?
..... қолға алуды ұсынды.
2. Нені қолға алуды?
..... жүзеге асыруды.
3. Нені жүзеге асыруды?
.....«тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын».
4.Қалай жүзеге асыруды?

.....кезеңдеп.
5. Қазақстан бүкіл әлемге не ретінде танылуы тиіс?
.....халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде.
6.Ол кандай тілдер?
.....бұлар – қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі.

3- тапсырма: Сіздердің ойыңызша, қазіргі заманда ағылшын тілін білу неге маңызды болып тұр. Ойыңызды білдіріңіз. Дәлелдерді келтіріңіз. Егер қиналсаңыз, Елбасымыздың бұл жөнінде айтқандарын еске түсіндіріңіз.

ҚР Президентінің айтқандары.

Ағылшын тілі - әлемдік бизнес тілі, оны меңгеру – жастарға әлем танудың кілті болмақ.Ағылшын тілін білу біздің жастарға шексіз мүмкіндіктер ашады. Ол -жаһанданудың кепілі. «Ақпараттық технология дамыған қазіргі дәуірде күн сайын дерлік ағылшын тілі дүние жүзі халықтарының тілдеріне жаңа сөздер мен ұғымдар арқылы батыл ену үстінде. Бұл үдерістен біз де тыс қалмауымыз керек».

4-тапсырма: **Кестеге сүйеніп, қазақ, орыс, ағылшын тілін білу үшін елімізде қандай шаралар жүргізілетіні туралы әңгімелеңіз.**

... тілі бойынша	**Не істелініп жатыр?**	**Бұл шаралардың нәтижесі?**
1. Қазақ	1.Орыс тілді мектептер үшін жаңа әдістемесі енгізілуде	1. Барлық түлектеріміз елімізде және жаһандық әлемде өмір сүреді. 2. Жұмыс істеу үшін қажетті деңгейде үш тілді меңгеретін болады
2. Орыс	Жаңа бағдарлама енгізілген. 2016 ж. бастап орыс тілі қазақ мектепте рінде 1- сы нып тан оқытылып келеді..	3. Нағыз азаматық қоғам құрылады. 4 . Кез келген этникалық топтың өкілі кез келген жұмысты таңдай алады.
3. Ағылшын тілі	**1.** 1- сынып оқушылары ағылшын тілін 2 сағат оқиды. **2.** 2018-2019 оқу жылында информа- тика, химия, биоло- гия, физика пәнде- рі ағылшын тілінде жүргізіле бастайды. **3.** Бағдарламаны жүзеге асыру үшін кәсіби мұғалімдер дайындалып жатыр. 4. Ағылшын тілінде сабақ беретін про- фессорлардың саны 2500 – нан асады.	5. Тіпті Прези- дент болып сайлануға да мүмкіндігі болады. 6. Қазақстан біртұтас мемлекетке айна лады

5- тапсырма: Алдын ала тапсырма бойынша студенттердің ашық сайттардан теріп алынған ақпараттары бойынша «Елші стратегиясы» әдісімен әр топ бір басшы студентті таңдап, сол студент түсінгенін әр топқа жеткізеді.

Мысалы: Үш тілде білім беруді енгізу шеңберінде «Биология», «Химия», «Физика», «Информатика» пәндерінің мұғалімдерінің біліктілігін жоғарылату;

Курстың мақсаты ағылшын тілінде мұғалімдерді ағылшын тілінде оқыту және ағылшын тіліндегі пәндерді оқытудың негіздері болып табылады;

Курс аяқталғаннан кейін пән мұғалімдері:

- Ағылшын тілін меңгеру деңгейін B1 деңгейіне дейін жалпы еуропалық тілдік құзыреттілік шкаласына (CEFR) қарай арттыру;
- ағылшын тіліндегі тақырыптың тақырыптық терминологиясын меңгеру;
- өздерінің тақырыптарын сапалы оқыту үшін инновациялық оқыту әдістерін енгізеді;
- ағылшын тілін үйрету үшін тілдік интеграцияланған оқыту әдістемесін (CLIL) пайдаланады;

6- тапсырма: Президент Жолдауында жоғары білім саласында не істеу керек екендігіне де тоқталды.

Бірінші қатарда отырған студенттерге тапсырма: кестеге сүйеніп, ақпараттық технологиялар бойынша білім алған түлектердің санын көбейту үшін не істеу керек екенін айтыңыз. Танысқан мәліметпен екінші қатарда отырған студенттермен бөлісіңіз.

Екінші қатарда отырған студенттерге тапсырма: «Жоғары білім беру ісінде не істеу керек екенін?» сұрағына жауап беріңіз. Кестеге сүйеніп, Президент қандай тапсырма бергенін бірінші қатарда отырған студенттерге айтып беріңіз. Ой бөлісіңіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2018 жылдың 10 қаңтарындағы Қазақстан Республикасы Президентінің «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауы.
2. К.М. Атығаеваның, А. С. Бейсенбаеваның, М. Қ. Атығаеваның «ҚР Президентінің Қазақстан халқына Жолдаулары бойынша СӨЖ-ді ұйымдастыру тапсырмалары» атты студенттерге арналған оқу - әдістемелік құралы. Петропавл қаласы, 2017ж.

ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ ПӘНІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

КУАНДЫКОВА Акмарал Калдарбековна
Шымкент қаласы физика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Өзін-өзі тану пәнінің мұғалім-модераторы
Оңтүстік Қазақстан облысы, Шымкент қаласы
Қазақстан

Аңдатпа

Өзін-өзі тану пәні арқылы рухани-адамгершілік тәрбиені берудің жолдары мен мақсаттары, пәннің психология ғылымымен байланысы, психологиялық әдістер мен жаттығулардың көмегі арқылы оқу мақсатына жету жолдары берілген. Тәжірибеде қолданылып жүрген әдіс-әсілдер жан-жақты берілген.

Аннотация

Показана связь предмета самопознание с психологией, достижение цели с помощью психологических приемов и упражнений, использование различных методов и приемов в практической деятельности.

Қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық жағдай адам психикасына әсер беретін стрестердің жиеленуі, жастардың өмірдегі бағдарының өзгеруіне байланысты бүгінгі күні оқушыларды рухани-имандылыққа тәрбиелеу мәселесінің белсенділігі артуда. Оқушыларға адамгершілік тәрбие беру әрбір өзін-өзі тану пәні мұғалімдерінің маңызды міндеттерінің бірі.

Бүгінгі таңда өркендеп жатқан еліміз жаңа ғасырдың табалдырығын асқақ жетістіктермен аттап, дамыған елу елдің қатарына қосылуға бет бұрып отырғандықтан, еліміздің білім беру жүйесі де бүкіл әлемдік білім талаптарына сәйкес болуы тиіс. Ал әлемдік білім кеңістігінде адам мүмкіндігінің шексіздігін, өзін-өзі дамыту қабілетіне сенімі мен ерік бостандығын мойындау, абыройын қорғау және адамның бақытқа жету жолындағы құқығы мен сұраныстарын қамтамасыз ету негізгі мақсаттардың бірі. Қазіргі біздің басты мақсатымыз бен міндетіміз адамзаттық құндылықтары толысқан, мәдениетті, білімді, шығармашылықпен айналысуға қалыптасқан, алдына мақсат қоя білетін және сол мақсатқа жету жолында табандылық көрсететін белсенді тұлға қалыптастыру.

Өзін-өзі тану пәнінің психологиялық қырларын ашу, ғылыми көзқарастарға сипаттама бере отырып, өзін-өзі тану мен психология арасындағы байланысты көрсету. Психологиялық әдістер мен жаттығуларды өзін-өзі тану сабақтарында тиімді пайдалану.

Өзін-өзі тану пәнімен психология ғылымы тығыз байланысты. Өзін-өзі тану пәніннің негізгі мақсаттарының бірі баланың өзін, өмірді тану дағдыларын дамыту болғандықтан түрлі психологиялық әдістер мен жаттығуларды пайдалану қажет.

Өзін-өзі тану сабақтарында міндетті бөліктердің бірі ол - тыныштық сәтін ұйымдастыру. Оқушының бойында тыныштық орнатып, көңілін жайландыру үшін тыныштық сәті ұйымдастырылады. Тыныштық сәтін ұйымдастыруда "Теңізге саяхат" және "Нұрға" бөлену әдістерін көбіне қолданамын. Психологияда бұл терминді "медитация" немесе "релакс" деп

атайды. Медитация бұл - адамның өзінің ішкі әлеміне қалтқысыз үңілуін, барлық рухани назарын жан дүниесіне бағыттауын, сананың өзіндік мазмұнға терең батуын білдіретін ұғым. Медитация кезінде сананың күйі өзгереді, оған кәдімгі тәжірибеде кездеспейтін аян беру, көріпкелдік секілді өзгеше сезімдік күйлерді бастан кешіру тән. Қазіргі қоғамда медитациялар бұл өмірден толық кету үшін емес, психосоматикалық ауруларды емдеуде, ішкі рухани әлемді тазартып, қалыпты тепе-теңдікке келтіру мақсатында пайдаланылады. Демек, бұл психологиялық әдісті өзіміздің пәнге кіріктіріп, тиімді пайдалансақ сабақтың нәтижелі өтуне өз көмегін тигізеді және бұл сабақтарда дәлелденіп келеді.

Қазіргі уақыттың негізгі талаптарының бірі-бала шығармашылығының бастауын, қайнар көзін ашып, оны тұлғалық тұғырға көтеру. Шығармашылық - тұлғаны дамытудың ең тиімді тәсілі. Күнде өзгеріп отырған аласапыран өмірде аман қалу, биіктерге беттеу, нәтижелерге жету тек қана шығармашыл адамдардың қолынан келеді және бұл мәселені неғұрлым ерте қолға алса, соғұрлым нәтижелі болатындығы ғылымда дәлелденген. Оқушыға белгілі бір көлемдегі білім - білік, дағдыларды меңгерте отырып, жаңа педагогикалық технологияларды шебер пайдалана білу арқылы оқыту үрдісін демократияландыру және ізгілендіру, сабақтағы оқушының шығармашылық рөлін арттырып, еркіндігін қамтамасыз ету арқылы оқушылардың даралық, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін, бейімділіктерін ашу және дамыту қажеттігі туындап отыр.

Сыныптағы қарым-қатынасты жақсарту мақсатында түрлі жаттығулар орындалады. Жаттығулардың басым көпшілігі оқушының өзіндік қабілеттері мен қасиеттерін ашуға және ортаға бейімделуге бағытталады.

1 жаттығу. **Ақ және қара орындық**. Мақсаты: оқушы өзінің бойындағы жақсы және түзетуді қажет ететін қасиеттері мен әрекеттерін біліп, қажетті іс-шара, өзгеріс енгізу.

Ортаға бір орындық қойылады. Оқушылар өз қалаулары бойынша ортаға шығып оқушыларға теріс қарап отырады. Мұғалім ең алдымен қазір ортада отырған оқушының қарым-қатынасқа, достыққа кедергі келтіретін, түзетуді қажет ететін қасиеттері мен әрекеттерін бір-бірлеп айтып шығуды сұрайды. Оқушылар кезегімен айтып тұрғанда мұғалім ортада отырған оқушыны бақылап отыруы тиіс. Екінші айналымда оқушылар ортада отырған оқушының жақсы қасиеттерін кезегімен айтып шығады. Барлығы аяқталғанда мұғалім ортада отырған оқушыдан бақылау нәтижесіне және айтылған пікірлерге байланысты сұрақтар қояды. Ең бастысы мұғалім оқушының көңіліне тимейтіндей етіп, кедергі келтіретін, қиындық туғызатын әрекеттер мен қасиеттерден оның арылуы қажет екені туралы пікірде қалдыруы керек.

2 жаттығу. **Балықшы.** Бұл жаттығуды алаңда не мектеп ауласында жүргізген тиімді. Мақсаты: қарым-қатынасты жақсарту, бірлікке баулу. Бір оқушы "балықшы" рөлінде болады. Қалған оқушылар белгіленген шеңберден аспай балықшының қолына түспеу үшін жүгіріп жүреді. Балықшы ұсталған оқушылармен тізбектеліп, қалған оқушыларды қолға түсірулері керек. Ойын барлық оқушылар қолға түскенше жалғасады.

3 жаттығу. **Жылы лебіз.** Мақсаты бір-біріне жақсы сөздер айту, көңілін көтеру. Сынып оқушылары қалаулары бойынша немесе мұғалімнің нұсқауымен (оң не сол жақтағы) оқушының атын жазып, сол оқушыға жылы лебізін жазулары қажет және осы шақта жазылуы керек.

4 жаттығу. **Айна.** Мақсаты оқушының бойында байқампаздық қабілетін дамытуға, басқа адамның көңілін сезіне білуге бағытталады. Оқушыларды бір уақытта бір-біріне қаратып жұп болып тұрғызу қажет. Мұғалім кімнің айна рөлін атқаратынын Оқушылар белгіленген уақыт аралығында өз міндетерін жақсы атқарып шығулары керек. Оқушылардың рөлдерін ауыстыру керек.

5 жаттығу. **Жемістерден салат жасау.** Мақсаты оқушыларды сергіту, көңіл күйлерін көтеру және жағымды қарым-қатынас орнату. Шеңбер бойына отырған оқушыларды мұғалім немесе жүргізуші жемістерге бөледі. Жүргізушіде орын болмайды ол ортада тұрып 2 не 3 жеміспен салат жасаймын деп жемістердің атын атайды, аты аталған жемістер бір-бірімен орын алмасулары қажет. Жүргізушіде орынға отырғандықтан бір оқушы орындықсыз қалып, салат жасауды өзі жалғастырады.

Өзін-өзі танудың пәндік саласы әр оқушының ішкі жан-дүниесін байытуы және өзіндік қайталанбас жеке даралығын пайымдауы арқылы табиғи қабілеттіліктері мен жасампаздық әлеуетін ашуға бағытталған мақсатты білім беру үдерісін ұйымдастыруды көздейді. Өзін-өзі тану пәнінің оқу-әдістемелік құралдары оқушылардың қоғамға және өз-өзіне қызмет етуіне бағытталып, олардың жасампаздық белсенділігін танытуға мүмкіндік беретін өмірлік маңызы бар, кең ауқымды біліктілік дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі.

Өзін-өзі тану пәнін бағалау оқушылардың шығармашылық және жеке жұмыстарын тиімді әрі әділ бағалауға көмек береді. Сондай-ақ, оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын тудыруға жол ашады.

Психологиялық әдістер мен жаттығуларды мұғалімнің шеберлігіне қарай дұрыс қолданатын болсақ, онда оқушылардың жасырын, толғандыратын мәселелерін, сыныптастарымен қарым-қатынастарын жақсартады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Өзін-өзі тану. Мұғалімдерге арналған әдістемелік құрал. А.Сейтақов - Алматы «Бөбек», ҰҒПББСО, 2010.

2. «Қазақстан»: Ұлттық энцклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998ISBN 5-89800-123-9, VI том.

ӨНЕР ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫСЫ МЕН ИНТЕРПРЕТАЦИЯЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

КУЛАНОВА Фариза Әкімжанқызы
Шымкент қаласы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебінің
Өнер пәнінен мұғалім-сарапшы
Шымкент қ., Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада оқушылардың интерпретациялау қабілетін шығармашылық жұмыстар арқылы дамыту туралы айтылады. Интерпретациялау қабілеті дамыған оқушыларды жеке тұлға ретінде, өз қиялынан идеяларын ұсынып, қайталанбас дүниелер жасай алуына машықтандырады.

Аннотация

В этой статье обсуждается способность учащихся интерпретировать свои творческие способности посредством творческой работы. Развивает студентов с умением интерпретировать навыки как личности, давая им идеи из своего воображения и делая их уникальными по своей природе.

Іс-әрекетті зерттеу бұл - әрекеттер мен олардың салдарын жүйелі түрде зерттеу мен қоса, оқыту мен оқуды жетілдіру мақсатында іс-әрекетті орындау үдерісі. Мектепте іс-әрекеттегі зерттеуді жүргізудің басты мақсаты – мұғалімнің кәсіби дамуы мен сабақ үдерісінің табысты болуы. [1,б.61] Сабақ процесін жақсарту мен ұстаздардың кәсіби дамуы үшін «Іс-әрекеттегі зерттеу» жобасы мектептерге ендіріліп, мұғалімдер өз іс-тәжірибесін зерттеуді қолға алуда. Кіріктірілген мектеп бағдарламасында «Өнер» пәнінің өзіндік ерекшелігі бар. Ал өнер сабағында берілген тапсырмалардың барлығы дерлік қайталанбаған болуымен байланысты. Өнер пәнінің мақсаты: оқушылардың

функционалдық дағдысын дамыту, оқушы сабақта алған білімін өз өмірінде қолдана алуға ықпал ету.

Зерттеудің тақырыбы:«Өнер пәнінде оқушыларының зерттеушілік дағдысы мен интерпретациялау қабілеттерін түрлі әдіс-тәсілдер арқылы дамыту»

Зерттеудің мақсаты:Оқушылардың шығармашылық жұмыс жасау барысында дәйектер мен дәлелдерге сүйене отырып жұмыс жасай алулары және өз қиялдарынан суреттерді сала алулары, образды дағдыларының, сондай-ақ креативті қасиеттерінің дамуы көзделеді. Жеке пікір мен ойдың маңызы зор екендігін көрсету және сол арқылы оқушылардың интерпретациялау қабілетін дамыту. Осы алған білімдерін өмірде, тәжірибеде қолдана алу дағдыларының дамуы да негізгі мақсаттың бірі болып табылады.

Зерттеудің міндеттері:

1. Іс-әрекеттегі зерттеу үдерісінде балалардың сын тұрғысынан ойлауын дамытуға арналған тапсырмалар дайындау;

2. Белгілі бір бейімделген тапсырмалар арқылы оқушылардың интерпретация жайлы түсініктері мен зерттеу дағдыларын дамыту;

3. Зерттеу үрдісі барысында деректерді жинақтап және өз тәжірибелерін жақсарту мақсатында нәтижелерді өңдеп, қолдану.

Күтілетін нәтиже: Оқушылардың өздері қиялдай алатын, қайталанбас және ерекше жұмыс жасай алатын , сыни тұрғыдан ойлай алатын, алған білімдерін өмірде қолдана алатын, шығармашыл тұлға қалыптастыру.

Зерттеу әдістері:

- Оқушылармен үш стратегия бойынша жұмыс істеу(Жеке, жұпта және топта);
- Белсенді әдіс-тәсілдерді қолдану;
- Оқушылармен сауалнама жүргізу;
- Сабақта балаларды сын тұрғысынан ойлауға дағдыландыратын тәсілдерді пайдалану;коллаж техникасы, түстер шеңбері т.б.
- Балалардың қажеттіліктері мен жас ерекшеліктеріне қарай тапсырма әзірлеу.

Зерттеу нәтижелері мен оларды талдау

Зерттеу 8 сыныптар арасында жүргізілді. Сауалнамалар нәтижесінде зерттеудің өзектілігі анықталды. Оқушылардың образды шешім, қиялдан сурет салу, интерпретация сынды ұғымдармен таныс немесе таныс емес екендігін білу мақсатында арнайы сұрақтармен жаттығуға арнайы тапсырмалар берілді. Сынып ішіндегі жауаптар легі үш түрлі деңгейде анықталды. Сауалнама нәтижесі төмендегі кестедегідей болды.

Сіз интерпретация жасай аласыз?				
Жиі . Сурет салуда үнемі эксперимент жасаймын.	Қиялдан сурет салу қиын, бірақ дәл ненің қиын екенін анықтауға тырыстым	Ғаламтор көзін қолданбай сурет салуға тырыстым.	Қиын, бірақ нәтиже көрсеттік, сабақты меңгерген сияқтымын	Қиындау, бірақ соған қарамастан тапсырмаларды орындай алдым
A	B	C	-	-
Интерпретация жасап болған соң қандай сезімде болдыңыз?				
Мүлде сенімсізбін	Сенімсізбін	Аздап сенімдімін	Сенімдімін	Өте сенімдімін
-	-	C	B	A

Оқушыларға арнайы берілетін екі тапсырма жеке орындауға, кейінгі тапсырмалар топқа және жұпқа деп арнайы әзірленді. Бірінші сабақта жүргізілген сабақ бойынша мұғалімнің назарында сыныптағы A B C типіндегі үш оқушы болады. Әрине қай баланың қандай қабілетімен дағдысы дамығандығын, қандай іс-тәжірибелік дағдысы қалыптасқандығын білу үшін, сауалнама жүргізіліп, зерттеу қолға алынды. Зерттеуге түрткі болған жайт – балаларға тапсырма берілсе, қиялдан ойлап табуға қиналып, дереу

қосымша дереккөздерге жүгіргендері еді. Осы орайда іс-әрекеттегі зерттеуге байланысты төмендегі үш негізгі сауал аясында жұмыс жасалынды:

1. Қандай сурет жақсы болып жатыр? Не себептен?
2. Қандай сурет жаман түрге енді? Неліктен?
3.Нені өзгерту керек? Не үшін ?

Зерттеу жұмысы дұрыс жүргізіліп, өз нәтижесін берсе - әрине ол ұстаздың кәсіби алға жылжуымен қатар, сабақтың да табысты болатынының кепілі. Сабақ барысында оқушылардың жұмыс жасау дағдыларын дамытумен қатар сол арқылы қарапайым ережелерді де ұстанып, жұмыс жасап отырған оқушыларды мұғалім бақылайды. Ең бірінші көзделетін мақсат - балаларға «образды шешім», «интерпретация» дегеннің не екендігі туралы түсінік қалыптастыру. Содан соң ғана барып, сабақтың табыстылығы мен сапасын арттыру болды. Сыни тұрғыдан ойлау – Қазақстандағы білім сапасын жақсарту үшін маңызды болып табылатын ең басты педагогикалық модульдерінің бірі. Аталған модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауын дамытуды саналы және сапалы ой мен қабылдауын көздейді. [2,б.8].

Бөлім: Микрожүйелер 2Д

Тақырып: Микрожүйлер тақырыбына кіріспе. Зерттеу, сурет салу.

Оқушылардың да қызығушылықтары мен көзқарастарына қарай тапсырмаларды да өзгертіп, сурет дәптерлерінің сыртын түрлендіре отырып, өздері туралы мәлімет беруі керек болатын.

Нәтиже ойдағыдай болған жоқ. Әрине барлығы шығармашылық жұмысқа икемді емес екендіктерін ескерсек, нәтиже жаман емес. Бірақ көшірме болды.

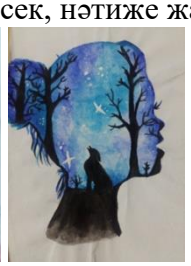

Оқушылардың басым бөлігі белгілі кейіпкерлерді салды. Салынған суреттерге қарап оқушылардың жай-күйін бақылауға болатындықтан, кейбір суреттерді мектеп психологтарымен бөлікен едім.

Бұдан шығатын ой, осы зерттеу жұмысы бойынша көп жұмыс жасалынуы керек екендігін көрсетсе, ол маған шабыт бере түсті. Осы зерттеу жұмысы үздіксіз жасалынып, жүргізіліп отырды. Нәтижесінде оқушылардың да ұстанымдары мен қабілеттері өзгере бастағаны көрінді.

1-бөлім Микрожүйелер:2D

Тақырып: Түрлі техникаларда шығармашылық жұмыс орындау (тушь, парафин қарандаштары, акварель, гуашь).

Сабаққа зерттеу тақырыбын кірістіру үшін, міндетті түрде тиянақты жоспарлау керек болды, онымен шектелмей, әдіс-тәсілдерді де түрлендіріліп, нәтижесі бақыланып отырылды. Бірінші зерттеу нәтижесімен салыстыру үшін нәтижелі болған жұмыстар ұсынылады.

Жалпы сынып ресурстың көмегінсіз жұмыс жасай алуға үйренгендігін көрсетті.

Балалардың зерттеу барысында қаншалықты дамығандықтарын бақылау үшін фото және бейне түсірілімі жүргізілді. Бейне түсірілімде мен сабақ үрдісі барысында қалт

жіберген тұстарды қайта қарап, ескеруге тиісті тұстарын келесі сабақты жоспарлағанда жүзеге асыруға болады. Әр сабақтан соң, зерттеуге алған тапсырмалардың қаншалықты тиімді болғанын, сабақтағы оң және теріс жақтарын және зерттеу тақырыбын ашу үшін сабақпен ықпалдастырудағы әдіс-тәсілдердің қаншалықты өз жемісін бергендігі туралы рефлексия жазып жүру тиімді. Балалардың тапсырманы қаншалықты білімді игеріп жатқандарын біліп отыру үшін, олардың кері байланыстарын оқытушы өзіне алып, жинақтап жүруі қажет. Балалардың жазған кері байланыстарын оқи отырып, мұғалім осал тұстарын түзейді, жақсы қырларын дамытады. Осылай оқытушы олардың қажеттіліктерін қарастыруға тырысады. Әр сабақтан соң, балалардан сауалнама, бірнеше сұрақтардан тұратын жауап парақтарын да алып отырған тиімді. Зерттеу басындағы назарға алынған оқушылар екінші және үшінші тапсырмаларды алған кезде өздерін басқа қырларынан көрсете бастайды және балалар жақсы нәтиже шығара алады. Сабақ барысында жасаған жұмыстарына сәйкес бағалау үдерістері де жүреді. Ол оқушыларды ынталандырады. Балалар осындай әр түрлі деңгейдегі тапсырмаларды орындау арқылы теориялық материалдарды меңгеріп, талдап, жинақтап, зерттеп және бағалауды дамытуға мүмкіндік алды.

Бастапқы нәтиже Соңғы нәтиже

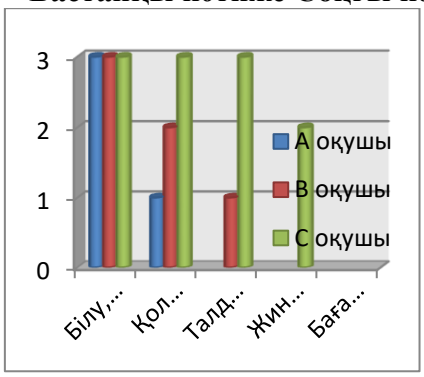

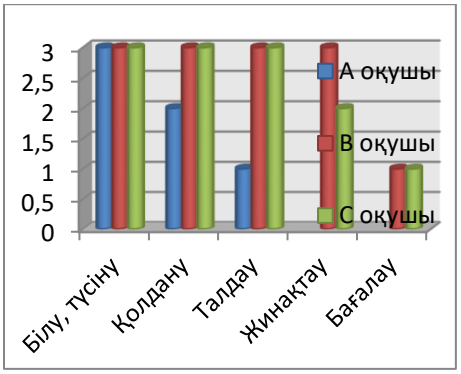

Сабақ басында немесе сабақ соңында бекіту мақсатында немесе кіріспе ретінде сыни ойлауды қажет ететін, жоғары деңгейлі сұрақтар қоюға болады.

Тұжырымдар мен қорытынды.

Сабақ барысында ғана мұғалім өзгерткен дүниелерді оқушылар сабақтан тыс уақытта да қолдана бастайды. Оған дәлелдеме ретінде мұғалім бақылауындағы сыныптың басқа сабақтарына да қатысып байқайды. Олар өз ізденіс жұмыстарында, постерлерінде «Өнер» сабағында алған дағдыларын қолданып, дәлелдеме және дәйектеме қолданып сөйлеп жатқандарын байқайды. Таныстырылым жасау кезінде өз жауаптарына сенімсіз болса, үндемей қала салуға әдеттенген балалар болады. Зерттеу соңында балалардың бойында сенімділіктің пайда болғанын мұғалім өзі байқайды. Өйткені өз жасаған жұмыстарын таныстырып, сол жайлы талқылып, сыныптастарымен ортақ пікірге келіп, сындарын естіп, соған сәйкес түзеле білуді де бала үйренеді. Балалар сұрақтарға жауап беруде, өз ойларына нақты дәлелдеме келтіріп айтуға дағдыланады. Оқушылар топпен де, жұппен де, жеке де жұмыс жасап, ең белсенді ширақ оқушылар сыныптастарының ойларын, пікірлерін сындарын қабылдай алуды дағдыға айландырады.

Зерттеу жүргізу барысында мұғалім де өзгереді, оқушылар да өзгереді.

	Үнемі			кейде			Ешқашан		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Менің ұстазым мәліметті түсінікті етіп баяндады	+	+	+						
Менің ұстазым мен қиналғанда көмектеседі	+	+	+						
Басқа оқушылар біраз кедергі келтірді.				+	+	+			

Бәрі өзгереді:ойлар, сабақ беру әдістері мен тәсілдер, ең негізгісі және бастысы – өз оқушыларына деген қарым-қатынас. Бұл зерттеу үдерісі мұғалімді балалармен жақындастырады, оларды бұрынғыдан жақсы түсінетін болады. Сабаққа деген

белсенділіктері артады және шығармашылықтары шыңдалады. Алдағы уақытта да бұл зерттеу өз жалғасын табады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы (2012). Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ.
2. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының мұғалімге арналған нұсқаулық (2014). Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ.
3. Кузнецов С.Ю.: Калейдоскоп: расходные материалы (2016)
4. http://www.uroki-risovania.ru/jivopis_palitra.html

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ЗНАНИЯ И КУЛЬТУРА – СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕСУРС МОДЕРНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ ПО ПРОГРАММЕ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»

КУЛЬШАРИПОВА Зару Касымовна
Павлодарский государственный педагогический университет
доцент
г.Павлодар, Казахстан

КАЙРБАЕВА Асем Геннадьевна
СОШ №11 модульного типа г.Павлодар
Учитель казахского языка
г.Павлодар, Казахстан

БАГДАТОВ Диаз Кабылбекович
Павлодарский государственный педагогический университет
Студент
г.Павлодар, Казахстан

КАИРБАЕВ Ардак
КГУ Средняя школа села Калкаман Калкаманского с.о.г.Аксу
Школьник 11 А класса
г. Павлодар, Казахстан

Андатпа

Қазақстанның қазіргі замаңғы қауымдастықтар көп қабатты және рухани жаңғыру ретінде қазіргі қоғамның ұлттық мәдениеттің ажырамас бөлігі ретінде психологиялық мәдениет, білім беру жүйесінің сәйкестілік ұлттық өзін-өзі сақтаудың дамуы білім беру мазмұнын жаңарту кезеңінде ерекше маңызы бар.

Мақалада Қазақстан ұлттық мәдени мұрасы мен байлық сақтау және болашақ ұрпақтар үшін қалааралық беру үшін негізгі шарты ретінде «әлеуметтік болжамды» анықтау мәселелерін қарастырады.

Аннотация

Психологическая культура как составная часть общей национальной культуры современного сообщества также многослойна и духовное возрождение казахстанского современного сообщества, развитие национального самосознания, сохранение

самобытности образовательной системы приобретает особую актуальность на этапе обновления содержания образования.

В статье рассмотрена проблематика определения понятия «социальная ожидаемость» как базового условия сохранения национально-культурного наследия и богатство Казахстана и дальней передачи будущему поколению.

О «Модернизации общественного сознания» говорят с момента выхода стратегической статьи Президента Н.А. Назарбаева «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» в контексте национальной идеи «Мәңгілік ел».

Глобальные направления стратегии формируют новый подход к решению нравственно-духовных, социально-культурных, профессиональных и учебно-образовательных задач в успешном развитии молодого поколения.

Духовное возрождение казахстанского современного сообщества, развитие национального самосознания, сохранение национальной самобытности образовательной системы приобретает особую актуальность на этапе обновления содержания образования.

Этот процесс предполагает укрепление нравственно – духовного статуса молодежи, сохранение социальных ценностей и традиций за счет обучения новым формам и технологиям коммуникаций как «неосязаемых ценностей жизни».

Согласно базовым направлениям программы «Тәрбие және білім» и подпрограммам «Отаным Тағдырым» мы ученые можем ориентироваться на целевые задачи развития у молодого поколения гражданской позиции, патриотизма как важнейших нравственно – духовных ценностей как основы национальной системы образования.

Но, важно понять, что для решения глобальных задач нужен стратегический ресурс подготовки казахстанского сообщества в сфере образования и других профессиональных сообществ. Перед образовательным сообществом Глава государства ставит задачу создания «собственной передовой системы образования, охватывающей граждан всех возрастов и всех категорий казахстанского профессионального сообщества». Президент еще раз акцентирует внимание на том, что только способность к постоянному развитию, обновлению психологических знаний и навыков, обеспечит индивидуальный успех каждого в развитие ресурсного потенциала – психологической устойчивости в переходный период созревания национальной системы образования, а государству процветание. Поэтому важно понять свою роль и позицию в этом направлении и нам психологам – ученым, психологическому сообществу – рк кахак когамы. отправила как правильно пишется на удостоверении.

Психологическая культура как составная часть системной общей культуры современного сообщества также многослойна. В нее входят: 1) обыденное психологическое знание и психологические практики, присутствующие в рамках религиозной жизни, общественно-политической, экономической, образовательной деятельностей.

Вопрос модернизации общественного сознания касается в первую очередь оптимизации сознательно выбранных межличностных отношений, достижений взаимопонимания на разных уровнях нравственного – духовного взаимодействии в процессе коммуникации и установления системы взаимодоверия, положительных связей для лучшей реализации мотивов делового сотрудничества. Здесь отношения сотрудничества устанавливаются за счет освоение психологических знаний и культуры. Профессиональная позиция в этом отношении порождает иную стратегию (не уничтожать человеческий состав), а оснащать инструментами самосохранения.

Следовательно, осознанная, нравственно – духовная связь может облегчить процессы передачи и обмена опытом знаний, принять совершенные координационные сущности понимания, существующие в индивидууме в форме образцов и эталонов нравственного поведения.

В инновационном плане, на наш взгляд, будущее конкурентоспособное сообщество является конструктивной модельютолерантного стиля коммуникации с проявлением

гибкости мышления, активности и стремления к творческому созиданию, готовность к новым типам осознанного поведения.

Этико – культурный, нравственно – духовный стиль коммуникации есть динамическая характеристика личности коммуникантов, характеризующая их психологическую устойчивость в системе формирования оценочных отношений. И в этом случае, только сам коммуникант со сформированным стилем общения в нравственно – духовном направлении способен активно проявляться в процессе взаимодействия на учебных занятиях и научиться новым технологиям коммуникаций [4].

В связи с этим необходимо учитывать уровень истиной активности всех субъектов коммуникационного процесса, выбирать стратегию формирования коммуникативных способностей как нравственно – духовной основы коммуникативных компетенций.

Никакое определение не может в полном объёме охватить реально существующую деятельность как система моделирования общественного сознания. Несмотря на это, определения полезны тем, что в них делается попытка выделить наиболее существенные черты развития общественного сознания с применением новых технологий коммуникационных процессов.

Однако анализ существенных аспектов развития общественного сознания показывает не достаточность предъявляемых требований к согласованности общественной к профессиональной деятельности на современном уровне. В исследовании модернизации общественного сознания и нравственно – духового феномена как проблематика согласованности социальных ожиданий занимает особое место.

Ее разработка позволяет определить основные характеристики согласованности общественно – профессиональной деятельности сообщества как предмета совместной деятельности, с возможностью создания целевых показателей эффективности и прогнозирования результатов в аспекте целостности параметров и природы взаимодействия его элементов.

Социальные ожидания модернизации общественного сознания оформляются через социальные представления сообщества о ценностно-ориентационном, нравственно – духовном целевом единстве, где согласованность представлений связана со структурой совместной деятельности в целостности ее элементов: интеллектуальное, эмоциональное и волевое единство.

Это возможно проанализировать с позиции системно – деятельностного подхода, позволяющего выявить содержание, состав и строение причины не согласованности, поскольку индивиды профессионального сообщества не моделируют структуру технологии и техники коммуникаций, которая формировала бы готовность к модернизации в начале личного сознания как части общественного.

Профессионально - общественное единство - это динамическая характеристика коллективной коммуникации в профессионально – общественном сообществе, характеризующаяся психологической устойчивостью в системе формирования оценочных отношений, как к себе, так и к другим.

И в этом случае, только коммуникационные технологии являются эффективными способами включения современного сообщества в конкурентные отношения и перспективы на «новом» уровне с проявлением новых ощущений в условиях модернизации общественного сознания.

Такой подход делает возможным исследование феномена модернизации общественного сознания и нравственно – духовного образа социальных ожиданий и их согласованности в широкой исторической перспективе. Данные феномены позволяет выявить содержательные особенности представления существенных параметров, которым относятся следующие аспекты (Таб.1):

Таблица – 1 Содержательные особенности представления

№	Особенности представления	Содержательная составляющая

1.	Особенность содержательной составляющей 1	выделение значимых для нее сторон действительности (объектов интенции) – предметов, субъектов или явлений (экзистенций) внешнего или внутреннего мира
2.	Особенность эмоционального отношения	осознанность личностью характера отношения к значимому, оценкой личностного смысла жизненных ситуаций
3.	Особенность действенности	готовностью (намерением) к проявлению различного рода целенаправленной активности
4.	Особенность локус контроля	приписывание субъекту ответственность за результативность действий либо себе (интернального локуса контроля) либо усилиям других людей или стечению обстоятельств (экстернальный локус контроля).

Содержание представление феномена модернизации общественного сознания и нравственно – духовного образа и согласованности общественно – профессиональной деятельности позволяет выявить специфику социальных представлений как портрета социальных ожиданий субъектов взаимодействия в виде его стратегических ресурсов, зоны перспективного развития на уровне параметров согласованности.

На основе кодификации осуществлялся подсчет общих, процентных и средних значений представления феномена модернизации общественного сознания и нравственно – духовного образа как семантической единице и тематической категории с последующих попарно сравниваемых показателей характера модернизации общественного сознания и степень согласованности нравственно – духовных параметров в коллективной деятельности при сравнении общественной и профессиональной сферы.

В психологическом плане, социальные ожидания рассматривается как выявление готовности общества или коллектива к сотрудничеству и определению зоны конструктивного взаимодействия: понимания/непонимания субъектности/объектности в профессиональной деятельности.

Таким образом, обнаруживается противоречие между необходимостью повышения эффективности модернизации общественного сознания в нравственно – духовном направлении и недостаточной технологической проработкой процесса самосознания в условиях системы профессионального образования. Вопросы, помогающие интегрировать весь процесс деятельности, способствующие осознанию типологизации значения социальных ожиданий:

- ценности, убеждения, руководство в своей жизни, развитие способности действовать, личная сила, логические уровни (Таб. 2)

Таблица – 2 Типологизации значения социальных ожиданий

Уровни	Содержание	Значения в вопросах
Уровень – 1	Миссия	Зачем я пришел в этот мир? Каково мое назначение?
Уровень – 2	Самоидентификация	Кто я? Чего я хочу?
Уровень – 3	Ценности	Что важного в том, что я хочу достичь? Что будет, когда я это достигну? Каковы мои идеалы?
Уровень – 4	Способности, возможности (расширение спектра способов)	Что я могу изменить? Что мне для этого нужно? Зачем я хочу это изменить?
Уровень – 5	Деятельность (действия, поведение: вербальное, невербальное)	Что и как я делаю? Зачем? Что имею? Как к этому отношусь?
Уровень – 6	Среда, социум, окружение (Я + мое окружение)	Кто я есть на самом деле? Какой я? Кто они? Какие они?

Вопросы, помогающие интегрировать весь процесс деятельности, способствующие осознанию значимости своего участия и степени ответственности (Табл.3).

Таблица 3 – Типологизации значения социальных ожиданий

Уровни	Содержание	Значение социальных ожиданий
Уровень – 1	Среда, социум, окружение	эмоционально-волевая, мотивационная сферы личности, ценности, личностные или профессиональные смыслы, уровень духовного, морально-нравственного развития личности
Уровень – 2	Деятельность	прогнозирование желаемого результата, критерии, анализ осознания собственной целенаправленности и степень ответственности за получаемые результаты
Уровень – 3	Реализации поставленных задач	происходит расширение спектра способов, выбор способов, адекватных ситуации
Уровень – 4	Актуализация ценностей	определяет смыслы выполнения той или иной деятельности адекватным способом
Уровень – 5	Осознание и самооценка	в реализации общественно полезной деятельности, развивающей различные способности личности
Уровень – 6	Укрупнение смыслов (личная сила)	интегрировать весь процесс деятельности, способствующие осознанию значимости своего участия и степени ответственности

На сегодняшний день, очевидно, что морально - духовная активность будущего поколения зависит от убеждения в собственных знаниях и в правильности своих действий в системе требований, предъявляемых жизнью, в сочетании с реальной действительностью. В соответствии с убеждениями формируются психологические реакции и готовность отстаивать в процессе коммуникаций сложившиеся в опыте традиций и обычаев убеждения.

Таким образом, только при формировании самодостаточной убежденности в психологических знаниях и коммуникативных навыков индивид способен успешно выполнять и функциональные обязанности согласно своему социальному предназначению.

Проблема введения программы модернизации общественного сознания «Рухани жаңғыру» обсуждалась на международной арене, и она на наш взгляд заключается в определении понятия социальная ожидаемость как базового условия сохранения национально-культурного наследия и богатство Казахстана и дальней передачи будущему поколению.

И этот факт даст возможность определить способы научения молодежи воплотить в жизнь идеи Елбасы по модернизации общественного сознания. От нее зависит результат нравственно - духовных преобразований. Перемены в духовном климате в обществе стимулируют подъем психологической устойчивости и сознательной активности.

Литература

1. http://www.maek.kz/press-centry/news/poslanie-prezidenta-nursultana-nazarbaeva-abvzglyad-v-buduschee-modernizaciya-obschestvennogo-soznaniyabb Ссылка на статью президента Н.А. Назарбаева «Рухани Жаңғыру».

2. Кульшарипова З.К., Жилбаев Ж.О., Сырымбетова Л.С., Каирбекова Б.Д. Глобальное будущее — главный вызов на пути к «новому» образованию Вестник карагандинского Университета, серия педагогика, № 4(88)/2017. С. 82-89.

3. Кульшарипова З.К., Шарип Е.Ш., Дворниченко Л.Н. Кризис индивидуального сознания: формирование научного творческого начала и развитие профессионального сотрудничества //Қазақ ғылыми психологиясының 100 жылдығына арналған «психологиялық ғылым мен тәжірибенің қазіргі кездегі даму үрдістері және болашағы» атты VII халықаралық ғылыми -әдістемелік конференция және Қазақ психологиялық

қоғамының I құрылтай съезінің материалдары. 7 желтоқсан, Алматы қ. – Алматы: Қазақ университеті , 2017. – б. 292- 294.

4. Кульшарипова З.К., Жантлесова А.Б. Generative education and its functional relevance in higher education//«Вестник ПГУ», серия педагогическая. Павлодар–2016.–№ 4. – С.147-152

5. З.К. Кульшарипова, Жантлесова А.Б. Подготовка студентов в условиях диверсификации высшего педагогического образования //Фундаментальные исследования. - 2015 - №. 2. С 1300-1304 Москва. РИНЦ-0,582

ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ – ОҚУ МЕН ОҚЫТУДЫҢ АЖЫРАМАС БІР БӨЛІГІ

КУНЕВА Қарлығаш Елеусизовна
Қарағанды қаласы химия - биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қарағанды қ., Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада оқу үдерісінде қалыптастырушы бағалауды жүзеге асыруға байланысты ақпараттар беріліп, нұсқаулықтар ұсынылған. Сондай – ақ, автор қазақ тілін екінші тіл ретінде оқитын орта үшін қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар әзірлеуде қолданылатын әдіс – тәсілдердің тиімділігін дәлелдеу үшін өз тәжірибесінен нақты мысалдар келтіріп, тапсырма үлгілерін ұсынған. Мақалада қалыптастырушы бағалауды дұрыс ұйымдастыру – күтілетін нәтижеге жетудің басты кепілі екендігіне баса назар аударады.

Аннотация

В данной статье даны рекомендаций и информация о проведений формативного оценивания в учебном процессе. Также автор приводит примеры заданий из своего опыта для подготовки заданий по формативному оцениванию для учащихся казахскому языку как второму, чтобы показать эффективность используемых методов при их разработке. В статье обращается особое внимание на то что гарантией достижения ожидаемых целей является правильная организация формативного оценивания.

Еліміздегі білім саласындағы басты бағыттардың педагогикалық инновацияға бет бұруы әлемдік білім беру кеңістігінен лайықты орын алу үшін жасалып жатқан маңызды қадам болып саналады. Дәлірек айтқанда, Қазақстанның білім беру жүйесі терең де сатылы стратегиялық жаңғырту кезеңін бастан өткеруде.

Осы орайда бүгінгі педагогикалық инновациядағы басты нысана сапалы да функционалды білім беру үшін оқушылардың оқу жетістіктерін анықтаудың тиімді жүргізілуі болып табылады. Себебі, тиімді әрі дұрыс жүргізілген бағалау түрі оқушыға өзінің жеткен жетістіктері мен табыстарын қадағалап отыруға ғана емес, сондай – ақ өзінің білім алудың қандай сатысында тұрғанын, білімінде қандай олқылықтардың бар екенін дер кезінде біліп, түзетуге мүмкіндік бере алады.

Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін бүгінгі күні еліміздегі Назарбаев Зияткерлік мектептерінде критериалды бағалаудың кіріктірілген моделі қолданылуда. Бағалаудың бұл моделінің тәжірибеге енгізілгеніне айтарлықтай көп уақыт өте қоймаса да, сәтті енгізілген

өзгеріс нысаны екендігіне оқушылар мен ата-аналардың, сондай- ақ, мұғалімдер қауымының көздері күннен – күнге жетіп келеді. Оқушының бағдарлама бойынша күтілетін нәтижеге табысты жетуінің яғни, жиынтық бағалауда сапалы білім нәтижесін көрсетуінің негізі қалыптастырушы бағалаудың дұрыс әрі тиімді жүргізілуіне байланысты қаланады. Сондықтан қалыптастырушы бағалауды сабақ жүйесінде жеке қарастыру мүмкін емес, ол сабақтың барлық кезеңінде оқыту әрекетімен қатар жүретін үрдіс және осы арқылы оқу процесі аясында оқушылардың жетістіктері мен пәнді түсіну деңгейін үздіксіз бақылап отыра аламыз. Нақтырақ айтқанда, қалыптастырушы бағалау қалыпты оқытудың құрамдас бөлігі ретінде жүзеге асуы керек. Қалыптастырушы бағалаудың (оқыту үшін бағалау) маңызы – білім беруді, оқытудың белсенді және тиімді әдістері арқылы ұйымдастыра отырып, оқу сапасының жақсаруына ықпал ету, мақсаты– оқыту үдерісіндегі қиындықтарды анықтау, алдағы жұмыстарды болжау мен сұрыптау, жетістікке жету жолдарын жан – жақты қарастыру болып табылады. Сонымен қатар, оқушының жаңа білімді, тарауды қалай меңгеріп жатқандығын жүйелі түрде бақылап, қадағалап отыру және жиынтық бақылау жұмысына дейінгі оқушының білім деңгейін сатылап жетілдірудің тиімді тәсілі екендігіне өз тәжірибемде көзім толық жетіп отыр.

Қалыптастырушы бағалауды белгілі бір қадамдармен біртіндеп жүзеге асырған жөн деп есептеймін. Мысалы өз тәжірибемде қалыптастырушы бағалауды тиімді жоспарлауды оқу мақсаттарын анықтаудан бастаймын. Оқушылардың игеретін білімін қандай бағытта тексеретінімді, яғни, нені, қандай дағдыны бағалау туралы шешім қабылдаған соң, соған сәйкес тапсырманы оқу жоспарын қолдана отырып әзірлеймін. Тапсырма оқушының бір немесе бірнеше оқу мақсаттарына табысты түрде жетуіне ықпал ететіндей болып әзірленуі керек екенін үнемі назарда ұстау керек. Сонымен қатар, қалыптастырушы бағалау жұмысы сабақтың толық бөлігін қамтуы міндетті емес, ол сабақтың кез келген бөлігінде, яғни, сабақтың басында, ортасында не болмаса сабақтың соңғы бөлігінде жүргізіле береді. Уақыт көлемі тапсырма деңгейіне сәйкес болуы да қатаң ескерілуі керек. Бұл алғышарттар тек оқушы үшін ғана емес, пән мұғалімі үшін де жан-жақты ізденісті, шығармашылықты талап етеді. Сондықтан да қалыптастырушы бағалауда мұғалімнің жұмысты қадамдап жоспарлап, табысқа жету алгоритмін құра білуі аса маңызды.

Кез – келген пән бойынша бағдарлама мазмұны мен оқыту мақсатына сәйкес қалыптастырушы бағалау тапсырмасын құруда мәселелер туындап жататыны анық. Тапсырма түрін таңдау, бағалау тәсілін анықтау, сапалы тапсырма құру барысында кез – келген пән мұғалімі мәселелермен жиі ұшырасып жатады. Қазақ тілін екінші тіл ретінде меңгертуді қадамдап жоспарлау кезінде қалыптастырушы бағалау тапсырмаларының көптеген түрлерін жоспарлап, қолданып жүрмін. Кіріктірілген білім беру бағдарламасында қазақ тілін тек жеке пән ретінде ғана меңгертуді емес, оқушылардың жалпы білім алуының негізгі құралы ретінде оқытуға және функционалдық білім беру бағдарына баса назар аударылады. Сол себепті бағалауға арналған оқу тапсырмаларын дұрыс құрау мен бағалау тәсілдерін дұрыс таңдаудың маңызы зор.

Қалыптастыру тапсырмаларын әзірлеуде ескерілетін мәселелер:

- ҚБ тапсырмасының бағдарламадағы сілтеме мен оқу мақсатына негізделіп жасалуы қажет екендігін үнемі назарда ұстау;
- тапсырманың шұбалыңқы емес, оқушыға түсінікті тілде құрылуы;
- қысқа көлемді тапсырмалардың қолданылуы, тапсырма көлемі мен орындау уақытын алдын – ала жоспарлау;
- бағалауда бақылауды қажет етпейтін артық ақпараттың тапсырмада қолданылмағаны жөн;
- кейбір күрделі тапсырмаларда міндетті түрде орындау қадамдары берілуі керек(мысалы, жазылымда және айтылымда)
- шығармашылық сатыға арнап құрылатын тапсырмалар үшін арнайы шектің немесе жауап үлгісінің алдын-ала даярлануы өте маңызды.

Мен өз тәжірибемде қолданып жүрген сол қалыптастырушы бағалау тапсырмаларының кейбір түрлеріне тоқталғым келеді.

Материалдың оқыту мақсатына сәйкес меңгерілу деңгейін анықтау мақсатында даярланатын тапсырмалар. Мұндай тапсырма түрлеріне тыңдалған немесе оқылған мәтін бойынша алған ақпаратты қаншалықты дұрыс түсінгендігін тексеру және оқушының қажетті ақпаратты іріктеп, таба білуін бағалауға бағытталған жабық сұрақты тапсырмалар жатады.

Мәліметтерді сәйкестендіруге арналған тапсырмалар төмендегідей үлгілерде беру арқылы оқушының өзін – өзі бағалауын және жұптағы бағалауды тиімді жүзеге асыруға болады.

Негізгі ой мен идеяны тауып, айтылымда қолдануға негіз болатын сызба, кесте

1. Астанаға келгеніме ..... апта болды. 2. Қазіргі уақытта сабақтарымыз таңғы сағат тоғызда басталып, түскі ..... бітеді. 3. Кітапханаға кешкі ..... дейін баруға болады. 4. Әдебиеттердің жалпы саны қанша?	A. 12 B. 10 C. 3 D. 9

түріндегі тапсырмалар

Үлгі: Мәтінді оқып, негізгі ойды берілген сызбаға түсіріңіз.

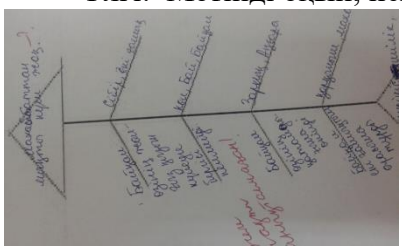

Мұндай түрдегі тапсырмаларды жеке, жұппен және топпен орындатуға да болады.

Көп нұсқалы тест түрлерін қолдану. Тілдік дағдының қайсысында болмасын тест тапсырмалары жиі қолданылады. Ұзын – сонар бірнеше сұрақтардан тұратын тест тапсырмасын беріп, оқушыларды жалықтырып алмау үшін және уақыт үнемдеу үшін (себебі, тест тапсырмасын орындау үшін оқушыларға оқу үшін және түсініп орындау үшін біраз уақыт керек болады, ал 24 баладан тұратын сыныптың жұмысын тексеріп сабақ үстінде бағалау үшін мұғалімге де аз уақыт кетпейді) тест түріндегі қалыптастырушы бағалау тапсырмасын түрлендіріп, түрлі формада өткізуге болады.

Мысалы:

- сигналды карточкалар бойынша орындалатын тест (оқушылар A,B,C,Д карточкаларын көтеру арқылы жауап береді, әр сұрақтан кейін тақтаға дұрыс жауабы шығарылып, әр оқушы өзін – өзі тексеріп, бағалайды);
- ортақ шешімге бағытталған тест (шағын топта отырып талқылау арқылы жауап беру);
- тұжырымдамаларды қолдану («иә», «жоқ» немесе «дұрыс», «бұрыс» деп бір сөзбен жауап беріледі);

Формативті сұрау және тақырыптық сөздік қорды қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар.

Таныстырылым, бейнефильм, диаграмма, кесте, сурет, рольдік және іскерлік ойын, мәтінді талдау, ақпараттық графика әдісі т.б. жұмыстардан кейін мұғалім «Неге? Не себепті? Не үшін?» деген сияқты сұрақтар бере отырып, оқушының тақырып сөздік қордың қалыптасу деңгейін ғана емес, кез – келген дағды бойынша оқу мақсатына жеткен – жетпегенін ауызша бағалай алады.

Мысалы: ПОПС (ПТМС) формуласы

- Позиция *(мен солай санаймын,....)*
- Түсіндіру *(....себебі...)*

- Мысал *(мен мұны мынадай мысал арқылы дәлелдей аламын....)*
- Салдар *(айтылған мәселе бойынша мынадай қорытынды жасаймын)*

түрінде тапсырма құрып бағалау анағұрлым жеңіл әрі оқушының білімін нақты бағалауға қолайлы.

Қалыптастырушы бағалаудың сәтті жүзеге асырылуы тапсырма түріне ғана емес, таңдалған бағалау түріне де тікелей байланысты. Тәжірибе барысында тиімділігін танытып отырған қалыптастырушы бағалаудың маңызды компоненттерінің бір түрі - өзін-өзі бағалау және өзара бағалау. **Өзін-өзі бағалау** арқылы оқушылардың мінез-құлқы реттеледі, өзіне сыни көзқараспен қарауға үйренеді. **Топта, жұпта қолданылатын өзара бағалау** маңызды рөл атқарады, себебі ол ынталандыру деңгейін көтереді, оқушыларға сыни көзқараста болуға мүмкіндік береді, сынды қабылдауға ықпал етеді, сондай-ақ мұғалімдерге процесті толық бақылауға мүмкіндік береді. Өзара бағалауды тиімді жүргізу үшін жетістік критерийлерін оқушылардың өздеріне құратып, арнайы сарапшы топ тағайындауға немесе топ мүшелерінің ішінен бақылаушы –сарапшы сайлап қоюға болады және мұндай бағалау түрлерінде міндетті түрде бағалау парақтарын қолдану қажет.

Қалыптастырушы бағалау үдерісінде тиімді берілген кері байланыстың маңызы өте зор. Кері байланыс оқушыға мұғалім тарапынан беріледі немесе оқушы мен оқушы арасында да жүргізуге болады. Тиімді берілген кері байланыс оқушыға өз білімін жетілдіруде көп қолдау көрсетеді.

Кері байланысты ұйымдастыруда нені ескеру қажет?

1. Кері байланыс кез келген оқушылар үшін ол нені жақсарта алатындығына байланысты ұсынымдар мен жұмыс ерекшеліктеріне қатысты ұсыныстардан құрылуы керек және кері байланыста оқушыларды салыстыруға жол бермеу қажет.

2. Оқушы мен мұғалім арасындағы диалогты, қарым – қатынасты дамыту үшін кері байланыс терең ойлы, жинақы, нақты болуы және барлық оқушылардың ойлану, өз идеяларын білдіру мүмкіндігі болатындай жағдайда өткізілуі тиіс.

3. Кері байланыс оқуға, жан-жақты білім алуға құнды бастама болады, ол үшін жаттығулар, тапсырмалар анық және оқу мақсаттарына қатысты болуы тиіс. Бұларға берілетін кері байланыс әр оқушының өз жұмысын қалай жақсартуы керек екендігі туралы ойлануына мүмкіндік беруі тиіс, оны жақсарту бойынша әрі қарай жұмыс жасау мүмкіндігін беріп, көмектесуі керек.

4. Кері байланыс әрекетін ұйымдастыруда көзделетін басты мақсат оқушының саналы ішкі рефлексиясын даярлау, сол арқылы қазіргі кездегі маңызды болып саналатын өз бетімен еңбектену, бәсекеге қабілетті болу, алғырлық сияқты қабілеттерін дамыту болуы тиіс.

Өз тәжірибемде төмендегідей кері байланыстың түрлерін қолданып жүрмін:

1.Көңіл – күй мен эмоциялық жағдайды анықтауға арналған кері байланыстың әдіс – тәсілдер. Көңіл – күйдің алуандығын білдіретін әртүрлі суреттер, түрлі - түсті карточкалар, бет әлпетті бейнелейтін карточкалар (смайликтер), көңіл - күйді бояу түстерімен анықтау. («Ауа райы», «Бағдаршам»т. с. с)

2. Сабақтағы іс - әрекетке кері байланыс.
(Мысалы: «Табыс сатысы» әдісі)

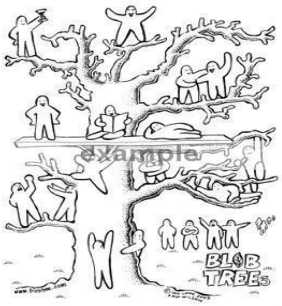

3.Тапсырманы орындау барысында берілетін кері байланыс .
Мысалы: «Аяқталмаған сөйлем», «Бағытты тексеру» әдістері
«Жетондар бойынша бағалау» немесе «Бағдаршам» түріндегі бағалау

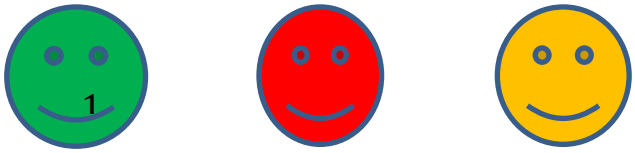

Мұндағы «1, 2, 3» сандары жетістік критерийінің реттік нөмірін білдіреді. Жұмыс жасап отырған оқушы осындай нөмірленген жетондар алса өзінің қай критерий бойынша қандай деңгейде екенін бірден түсінеді.

Қалыптастырушы бағалау тапсырмасын орындату кезінде тиімді кері байланысты ауызша және жазбаша формада ұйымдастыруға болады. Кері байланыста оқушының нақты жеткен жетістігін атап көрсетіп, содан кейін біліміндегі олқылықты түзеу үшін келесі қадамда не істеу керек екені анық нұсқаулық түрінде берілуі керек.

Мысалы: Талқылау кезінде сен мәтін бойынша өз көзқарасыңды анық білдіргенсің. Келесі қадамың: мәтіндегі дәлелдерге сілтеме жасай отырып, өз көзқарасыңды негізде.

«Баға беру және есепке алу – керемет мақсаттар. Білім алу үдерісіне кедергі тигізбейтін және біздің жан салып жасап жатқан ісімізге пайдалы да әділ баға беретін жүйе...» деген Теодор Сайзердің пікірін жоғарыда айтылған бағалау түрлеріне берілген баға ретінде қабылдауға болады.[2] Қалыптастырушы бағалауды дұрыс ұйымдастырудың оқу және оқыту үдерісінде нәтижелі өзгеріс енгізуде маңызы зор деп ойлаймын. Мұндай нәтижелі өзгерістер тәжірибеде мұғалімнің қалыптастырушы бағалаудың теориялық негіздерін және оны ұйымдастырудың алгоритмін жетік меңгерген кезде ғана жүзеге асады.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Қалыптастырушы және ішкі жиынтық бағалауға арналған басшылық. «Назарбаев зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымы Білім сапасын бағалау департаменті . Астана 2015 ж. 15-18 беттер

2. Assessment Reform Group, (2002b). Testing, Motivation and Learning. [Тестілеу, қызықтыру және оқыту] University of Cambridge Faculty of Education.

СОТРУДНИЧЕСТВО КАК ЦЕННОСТЬ КАЗАХСТАНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

КУШНИР Марина Петровна
ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников
по Карагандинской области
Заведующая кафедрой дошкольного воспитания и начального обучения
г.Караганды, Казахстан

Аңдатпа

Автор білім беру жүйесінің өзгеру жағдайында қазақстандық қоғамның құндылықтарын қарастырады. Ынтымақтастық-әлеуметтік құндылық және білім беру құндылығы ретінде ұсынылды. Тиімді ынтымақтастықтыңсипаттамалары талданады. Біліктілікті арттыру курстарында педагогтермен ынтымақтастықты ұйымдастырудың жалпы тәсілдері сипатталды.

Аннотация

Автор рассматривает ценности казахстанского общества в контексте изменений в системе образования. Сотрудничество представлено как социальная ценность и ценность образования. Анализируются характеристики эффективного сотрудничества. Описаны общие подходы к организации сотрудничества педагогов на курсах повышения квалификации.

Реформирование системы образования – приоритетное направление социальной политики Республики Казахстан. Реформирование предусматривает системное обновление среднего образования на основе методологии образования, ориентированного на результат, с сохранением положительных исторически сложившихся традиций. Это актуализирует усиление ценностной значимости образования и определение ценностей, которые способствуют как развитию личности, так и общества в целом.

Ценность – это идея, вещи, явления, смыслы, имеющие позитивную значимость для человека и общества. Ценности не подвергаются сомнению, служат эталоном, идеалом для всех людей, на их формирование направлен педагогический процесс [1, с.382].

Мы считаем, что следует разделять ценности социальные, которые отражают социально одобряемые и разделяемые большинством людей представления о том, что такое добро, справедливость, патриотизм и т.п. [1] и ценности образования как один из действенных способов передать будущим поколениям понимание смысла человеческой жизни [2].

Если рассматривать социальные ценности Республики Казахстан, то «… для нас [казахстанцев] на первый план выходят гражданский мир и межнациональное согласие, равенство прав людей всех национальностей, консолидация казахстанского общества. Создавая и поддерживая условия для продвижения этих ценностей, власть преследует благую цель воспитания духовно-нравственной личности, создания сильного государства, которые должны взаимно дополнять друг друга» [3].

Выделенные ценности находят отражение в содержании социальной политики государства. Так, Типовой комплексный план по усилению воспитательного компонента процесса обучения во всех организациях образования [4] указывает на необходимость формирования патриотизма, норм морали и нравственности, межэтнической толерантности и общественного согласия, законопослушания, а также физическое и духовное развитие.

В Концепции государственной молодежной политики РК до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее» [5] представлен перечень 12 ценностей, на которых должен основываться процесс социализации молодежи, ее вовлечение в общественно-политическую жизнь. Например, патриотизм, единство народа, культурное многообразие.

Совокупным отражением ценностей суверенного развития республики является национальная идея «Мәңгілік Ел». Она объединяет ценности – опыт Казахстанского Пути – и составляет идейную основу Нового Казахстанского Патриотизма [6]. Также идея «Мәңгілік Ел» определила базовые ценности Государственного общеобязательного стандарта образования Республики Казахстан.

При обращении к ценностям образования О.В.Никифоров [2] предлагает учитывать три «слоя» ценностей образования:

- как ценности государственной;
- как ценности общественной;
- как ценности личностной.

В последнее время приоритет отдается личностной ценности образования, индивидуально мотивированного, пристрастного отношения человека к уровню и качеству своего образования.

В связи с этим, актуальными становятся тенденции образования, относящиеся к организации взаимодействия обучающегося и преподавателя и фиксирующие необходимость организации обучения как коллективной, совместной деятельности обучающихся, где акцент переносится «с обучающей деятельности преподавателя на познающую деятельность студента» [2].

По нашему мнению, под указанным взаимодействием следует понимать сотрудничество.

Сотрудничество – совместная работа нескольких человек, направленная на достижение общих целей. Это понятие можно рассматривать, как минимум, с двух позиций:

1. Стратегия поведения в конфликте и сам процесс разрешения проблем, которые характеризуются стремлением сторон учесть потребности и интересы каждой из сторон и найти взаимно удовлетворяющее решение.
2. То же, что совместная деятельность [7]. Т.е. взаимодействие в паре или группе.

Ценностное значение сотрудничества связывается с социокультурной ситуацией, которая характеризуется переходом к «открытому», постиндустриальному информационному, гражданскому обществу и требует в сфере образования партнерских отношений, отношений сотрудничества и совместного действия. Это Асмолов А.Г. объясняет тем, что «без понимания важности установки на сотрудничество и развитие свободной личности, без понимания ценности совместных действий сфера образования может остаться навсегда в роли просителя. В этом контексте сотрудничество – это не вчерашний и даже не сегодняшний день, а перспектива образования и проект строительства … гражданского общества» [8].

В системе образования Республики Казахстан сотрудничество определено в качестве базовой ценности всех уровней образования, а умение работать в группе – как навык широкого спектра [9]. Следовательно, сотрудничество в системе казахстанского образования совокупно можно рассматривать как ценность социальную и как ценность образования.

В позиционировании сотрудничества как ценности образования и в формировании умения работать в группе отведена роль каждому предмету начальной школы. Типовые учебные программы начального образования предлагают учителю использовать такие стратегии обучения, как организация самостоятельной деятельности учащихся: индивидуальная и групповая работа и взаимообучение. Выстроенная в учебной программе система целей обучения является основой развития навыков широкого спектра [11]. В условиях обновления содержания образования групповая работа, основанная на сотрудничестве обучающихся друг с другом, определяется в качестве основной формы обучения.

Следует отметить, что работа в группе не тождественна сотрудничеству, а сотрудничество не требует обязательной работы в группе. Чтобы два эти явления

совпадали, ключевыми в них должны стать общение и взаимодействие в процессе совместной работы. Причем общение должно быть именно детей друг с другом и носить продуктивный характер. Последнее выражается в совместном решении проблем, поиске, обмене мнениями и идеями, учебных диалогах, принятии решений, оценивании, оказании помощи друг другу и обучении друг друга. Учитель в этом случае выступает как организатор этого сотрудничества и партнер.

Мы согласны с **Харченко С.А., что «с**отрудничество как форма межсубъектного взаимодействия может осуществляться разными способами, иметь разное предметное содержание и разную степень связи взаимодействующих сторон. Определяющими служат не процессуально-содержательные характеристики сотрудничества, а особое ценностное отношение к нему, порождающее и регулирующее процесс взаимодействия» [8, с.210]. Поэтому автор трактует сотрудничество как творческий процесс в сфере совместного созидания предметов (вещей, идей) и в сфере построения гуманных отношений между людьми.

Несмотря на значимость сотрудничества в педагогической деятельности некоторые авторы [8;11] указывают, что современные педагоги слабо ориентированы на сотрудничество и использование групповой работы в педагогическом процессе, считая эту форму работы для определенного возраста неэффективной или невозможной для воплощения.

Харченко С.А. [8] **объясняет сложившуюся ситуацию тем, что учителя не владеют культурой сотрудничества. И указывает, что развитие этой культуры у будущих педагогов возможно посредством реализации кластерного подхода в образовательном пространстве вуза.**

Обучение уже работающих, опытных педагогов культуре сотрудничества, навыкам организации групповой работы эффективнее в смоделированной ситуации взаимодействия в малой группе на курсах повышения квалификации. Построение подобного обучения на тесном взаимодействии между обучающимися либо между обучающимися и преподавателем обеспечивает коллаборативное обучение (collaborative learning, обучение в сотрудничестве).

Коллаборативное обучение позволяет поддерживать активное обучение, что особенно актуально для курсов повышения квалификации педагогических кадров в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан.

Для планирования деятельности слушателей на этих курсах повышения квалификации в первый день мы определяем работу в группах как основную форму и организуем выработку общих правил работы в группе. Определение норм работы происходит в процессе совместной (преподавателя и слушателей) деятельности по алгоритму на основе упражнений «Международный симпозиум» и «Протокол ожиданий и перспектив». Преподаватель в обсуждении норм группы не участвует, но предлагает во время определения норм 2 пункта, исполнение которых он считает обязательным: ограничение в использовании сотовых телефонов и гаджетов на занятии и сотрудничество как приоритетное правило.

Затем мы ежедневно планируем приемы для поддержания коллаборативной среды и задания для группового обсуждения и взаимообучения. Регулируется деление на группы. Практический опыт показывает, что если слушателям необходимо объединиться в группы, то они идут по пути наименьшего сопротивления и садятся с теми, кого знают, а остальные объединяются по остаточному принципу. Такого подхода мы придерживаемся на организационном этапе или в дальнейшем, когда намеренно не вмешиваемся в группообразование. В других случаях мы используем такие **способы объединения в группы: «как учитель скажет», «по признаку» и «по жребию»** [12]**.**

Особенностью курсов повышения квалификации педагогических кадров в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан **является микропреподавание. Эту форму следует рассматривать как профессиональное**

взаимодействие с элементами взаимообучения и деловой игры. Нам оно позволяет поддерживать ситуацию кооперации и сотрудничества и одновременно решать задачи совершенствования педагогического мастерства слушателей.

В посткурсовой деятельности сотрудничество продолжается в сетевых педагогических сообществах [13]**.**

Таким образом, мы считаем, что в современных условиях необходимо позиционирование сотрудничества как ценности образования и изменение подхода к организации процесса обучения на всех уровнях системы образования. Т.к. подобная ситуация будет работать на развитие у обучающихся навыков межличностных отношений и совместной деятельности, коммуникативных навыков как качеств человека 21 века и, с другой стороны, положительно влиять на их личностное и профессиональное развитие, их базовых, предметных и специальных компетенций в комфортной среде взаимодействия на равных.

Примечания

1. Коджаспирова Г.М. , Коджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. – М.: ИКЦ «МарТ», 2005. – 448 с.

2. Никифоров О.В. Представления о ценности образования. – URL: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?level1=main&level2=articles&textid=868

3. Боярский М. О ценностях казахстанских и общечеловеческих// Казахстанская правда. – № 232. – 13 июля. – 2013.

4. Типовой комплексный план по усилению воспитательного компонента процесса обучения во всех организациях образования. – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1200000873

5. Концепция государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее». – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300000191

6. Послание Президента народу Казахстана «**Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее».** – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400002014

7. Психологический словарь. – URL: http://www.anypsy.ru/glossary/sotrudnichestvo

8. **Харченко С.А.** Сотрудничество как высокопродуктивная модель педагогического взаимодействия. В сб.: Психолого-педагогические проблемы личности и социального взаимодействия: материалы III международной научно-практической конференции 15-16 мая 2012 года. – Пенза – Шадринск – Ереван: Научно-издательский центр «Социосфера», 2012. – 300 с.

9. Государственный общеобязательный стандарт начального образования РК. – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1200001080#z265

10. О внесении дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций». Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 апреля 2016 года № 266. – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013619

11. Бірінші сыныпта оқу үдерісін ұйымдастыру туралы әдістемелік ұсыныстар (Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибесінен) = Методические рекомендации по организации учебного процесса в первом классе (из опыта Назарбаев Интеллектуальных школ)/ Құраст.-авт.: Д.С.Ильясова, М.К.Тасбулатова, Т.А.Оспанова. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016. – 92 с.

12. Реализация интерактивного подхода в работе со слушателями на курсах повышения квалификации педагогических работников: метод.рекомендации/ сост.: М.П.Кушнир. – Караганда: РИО ИПК ПР, 2017. – 48 с.

13. Филинова Н.А. Сетевое педагогическое сообщество как форма профессионального развития педагога// Өрлеу. Вести непрерывного образования. – № 3(6). – 2014. – С.80-85.

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ НЕГІЗІНДЕ ҚОҒАМНЫҢ БЕЛСЕНДІ АЗАМАТЫНЫҢ ӨНЕГЕЛІ ТҰЛҒАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

ҚҰЛАБЕКОВА Гүлшат Қамарбекқызы
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
6Д010300 – Педагогика және психология мамандығының PhD 1 курс докторанты
Шымкент қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада өскелең ұрпақты ұлттық тәрбие негізінде тәрбиелеудің тиімділігі мен қажеттілігі туралы айтылады. Қоғамның ең прогрессивті бөлігі болып саналатын жастарды тәрбиелеуде ұлттық тәрбие жүйесінің маңыздылығы ашылады. Тұлға ұғымына түсінік беріледі.

Түйін сөздер: жастар, ұлттық тәрбие, белсенді тұлға, салт-дәстүр.

Аннотация

Данная статья посвящена проблемам воспитания подрастающего поколения на основе национального воспитания. Раскрывается значимость системы национального воспитания молодежи, которая считается самой прогрессивной частью общества. Делается акцент на понятие личность.

Ключевые слова: молодежь, национальное воспитание, активная личность, традиции.

Кез-келген мемлекеттің қоғамдық-саяси өміріне белсенді қатысатын, оның кешенді дамуы үшін стратегиялық ресурс болып табылатын маңызды құрамдас бөлігі, қоғамдағы прогрестің дамуына ықпал ететін елдің еңбек және экономикалық әлеуеті – жастар болып табылады.

Жастар тәрбиесі – бүгінгі қазақстандық қоғам дамуының басты стратегиялық бағыттарының бірі. Мемлекетіміз өскелең ұрпақтың денсаулығына, білім сапасына, ұлттық санасы мен мәдениетіне аса назар аударады.

Тәуелсіз мемлекетіміздің болашақ ұрпағының сана-сезімін, белсенді азаматтық ұстанымын, психологиясын ұлттық салт-дәстүр, әдет-ғұрыптармен сабақтастыра тәрбиелеу – бүгінгі күннің ең өзекті мәселелерінің бірі. Парасатты да, өміршең тәжірибе – бұл дана халқымыздың тәрбиелеудегі тұшымды тұжырымдары, ғасырлар бойы ұқыптылықпен сұрыптап сақтап келе жатқан үрдістері, дәстүрлері мен баға жетпес ұстаздық ой-пікірлері.

Соңғы жылдарда әлемде болған саяси оқиғалар, атап айтқанда 2004 жылғы Украинадағы, 2010 жылғы Қырғызстандағы, 2011 жылғы Солтүстік Африка мемлекеттеріндегі, сондай-ақ Ресейдегі Парламенттік сайлаудан кейінгі және басқа да орын алған оқиғалар жастардың қоғамдағы теріс әрекеттерді өткір, әрі тез қабылдайтынын, жастармен жасалатын жұмыстардағы жіберілген қателіктер қолайсыз салдарға әкеп соқтыратындығын дәлелдеді. Жастардың осы ерекшеліктерін біле отырып оны елемеу немесе жеткілікті деңгейде зерделемеу, олардың елдегі саяси-әлеуметтік жағдайды дұрыс түсінбеуіне әкеліп соқтырады.

Кез-келген мемлекеттің басты капиталы – білімді жастар десек, бүгінгі өркениетті қоғам мен бәсекелестік жағдай болашақ мамандардан кәсіби біліктілік пен сапалы

білімді, жоғары мәдениеттілік пен белсенділікті талап етеді. Бүгінгі жастарға қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ететін болашақ элита, жан-жақты бәсекеге қабілетті тұлға ретінде ерекше роль тағайындалады. Қазіргі таңда тұлға жайында жалпыға ортақ анықтама болмаса да, дегенмен көптеген теорияларда тұлға –даралық айырмашылықтардың ортақ идеясы, гипотетикалық құрылым, бүкіл өмір бойындағы даму үрдісі және мінез-құлықтың тұрақты түрлерін түсіндіретін негіз ретінде қарастырылады. [1, 31б.]

Тұлғаның руханилығы жалпыадамзаттық құндылықтарды құрметтеуінен көрінеді. Руханият әдебиет, өнер, халық даналығы, салт, мәдени дәстүрлер, ғылым, білім арқылы келеді. Рухани байлыққа ұмтылатын адам күнделікті өмірде ұшырасатын қиындықтарды жеңіп, қоғаммен үндес өмір сүреді.

Жер бетін мекендеген ұлттар өзінің ғасырлар бойы жинақталған рухани және материалдық құндылықтармен, яғни белгілі бір ұлтқа тән адами қадір-қасиет, жөн-жоралғылар, дәстүрлерімен ерекшеленеді. Демек, ұлттық құндылықтар дегеніміз – белгілі бір ұлтқа тән, сол ұлттың даму, қалыптасу тарихында ғасырлар бойы мәнін жоймаған рухани және материалдық қасиеттер мен қажеттіліктердің жиынтығы, белгілі бір бағытты, мақсатты, жүйелі ұлттық көзқарасты, мінез-құлықты, тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе.

Кеңес өкіметі сынды алып империя ыдырағаннан кейін, тоқырау жылдарында бірыңғай мәдениет жасаймыз деп ұлт мәдениеті, ұлт тілі, ұлт өнерінен алшақтаған, халқымыздың тарихы мен мәдени, әдеби мұраларын өз ана тілінде оқып, тыңдап, түсініп, тәлім-тәрбие ала білмейтін, өз ұлтының ізгі дәстүрін ұмытқан, халқының тілі мен өнеріне, болашағына немқұрайлы қарайтын, адамгершілік сапасы мен мәдениеті төмен, рухани дүниесі жүдеу талғамсыз ұрпақ қалыптасты.

Бүгінде халқымыздың тарихын, әдет-ғұрпы мен рухани мұраларын қастерлеп, күнделікті өмірде ұлттық тәлім-тәрбие құралы ретінде кеңінен пайдаланудың қажеттігі туды. Бұл біздің тәрбие саласында жіберген олқылықтарымыздың орнын толтыруға, жастарды жаңаша түлетуге мүмкіндік береді. Ұлттық тәрбиенің өзегі – қайта жаңғырған салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар, әдебиет пен өнер қоғамның белсенді де өнегелі азаматын даярлаудың негізгі құралына айналды.

Бүгінгі таңда жастар тәрбиесінде ерекше көңіл бөлетін тағы бір өзекті мәселе руханилық, бұл – болашақ ұрпақтың үйлесімді дамуының кепілі болуы керек. Парасат, имандылық, дәстүр, тіл, дін, діл, отансүйгіштік, моральдық-этикалық дәстүрлер тәрбие мен білім берудің негізгі ұстанымы.

Моральдық-этикалық дәстүрлер тұлғаны халықтың бай мәдени мұрасына, өнеріне, халықтың психологиялық тәжірибесі мен көлемді әлеуметтік проблемаларына жүйелі бейімдеу арқылы, тұлғаның адамгершілік бағыттылығын, іс-әрекеттегі дербестігін, мінез-құлқын нығайту арқылы жетіле түседі. Демек, моральдық-этикалық дәстүрлерде тәрбиелеу кездейсоқ үдеріс болуы мүмкін емес. Ол адамгершіліктің бүкіл болмысынан тұтастай көрініс беретін арнайы ұйымдастырылған, мақсатты іс-әрекетті қамтуы тиіс.

Қазақ халқының моральдық-этикалық дәстүрлерін шартты түрде «ар-намыс, абыройлық дәстүрлер», «мінез-құлықтық дәстүрлер», «сана-сезімдік дәстүрлер» деп жүктемелеуге болады.[2, 116-117бб.]

Ұлттық тәрбиенің құндылықтары негізінде тәрбиеленген ұрпақ қана адами қасиеттері жоғары, қоғамда белсенді бола алады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар – рухани жаңғыру» атты мақаласында: «Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды. ...Ұлттық жаңғыру деген ұғымның өзі ұлттық сананың кемелденуін білдіреді. Ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз,

әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс.» - деп атап көрсетті.[3]

Қазіргі білім берудің негізгі мақсаты білімін, біліктілігін, дағдысын қалыптастыруға қол жеткізу ғана емес, ұлттық тәрбие негізінде ертеңгі қоғамның белсенді азаматы – бүгінгі жастарымыздың өнегелі тұлғасын қалыптастыру болып табылады.

Ұлы даланы мекен еткен еркін халқымыз өзі өмір сүрген ортаның әлеуметтік-экономикалық жағдайларына, мәдениеті мен тарихына, табиғатына орай жас буынға тәлім-тәрбие берудің ерекше талап-тілектерін дүниеге әкелді.

Көшпелі өмір тіршілігі қиыншылықтарға төзімді, табиғат жағдайына тез икемделгіш, рухани жан дүниесі жан-жақты қалыптасқан, «кемел» адамдарды жетілдірді.

Елбасы 2018 жылғы халыққа Жолдауында: «Ұлттың әлеуетін арттыру үшін мәдениетіміз бен идеологиямызды одан әрі дамытуымыз керек. «Рухани жаңғырудың» мән-маңызы да нақ осында.Өзінің тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сондай-ақ заманына лайық, шет тілдерін меңгерген,озық әрі жаһандық көзқарасы бар қазақстандық біздің қоғамымыздың идеалына айналуға тиіс» -деп жас азаматтардың өнегелі тұлғасының қалыптасуының маңыздылығын көрсетті.[4]

Қорытындылай келе, ұлттық тәрбие – бұл ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін құнды қазына, тарихи бай мұра, халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған тәжірибесі мен ең ізгі қасиеттері және оларды жас ұрпақтың бойына сіңіру, соған сай ұлттық мінез-құлықты, қоғамның белсенді азаматының өнегелі
тұлғасын қалыптастыру болып табылады. Ұлттық құндылықтардың негізінде тәрбиеленген жас – қазақ қоғамының болашағын жасайтын білімді, саналы, дені сау азамат бола алады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Бапаева М.Қ.,Әбеуова И.Ә., Бапаева С.Т. Тұлға психологиясы: Оқулық.-Алматы: «Нұрлы әлем».2015-192б.
2. Ұзақбаева С. Қазақ халық педагогикасы: оқу құралы. – Алматы. «Глобус» баспасы, 2013-468б.
3. http://www.akorda.kz/ kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy
4. http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakstan-respublikasynyn-prezidenti-n-nazarbaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-2018-zhylgy-10-kantar

МЕТОД КЕЙС-СТАДИ КАК ИНОВАЦИОННАЯ МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ

МАМИШОВА Аидам Касамхуновна
Казахский Государственный Женский Педагогический Университет
Магистрант 1 курса
Научный руководитель - ф.ғ.к., доцент Аскарова С.А.
г.Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада студенттердің шетел тілдеріне сапалы білім беру мәселесі, әсіресе, тіл - бизнес, экономика және кәсіби қызметтің басқа салаларында практикалық мақсаттарға жету үшін қолданылатын құрал ретінде қарастырылады. Ағылшын тілі сабақтарында пайдаланылатын коммуникативтік кейсті зерттеудің негізгі артықшылықтары (теория мен практиканың үйлесуі, оқушылардың әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істеу дағдыларын

дамыту, іскерлік қарым-қатынас дағдыларын алу). Студенттерді ағылшын тілін әртүрлі тілде оқытуға арналған кәсіби ағылшын тіліне оқытудың әдіс-тәсілін қолданудың орындылығы мен тиімділігі қарастырылады.

Тірек сөздер: кейс-стади әдісі, арнайы мақсаттағы ағылшын тілі, оқыту әдістері, көп деңгейлі оқыту, коммуникативтік әдіс, тіл үйрету міндеті, әдіс тиімділігін бағалау.

Аннотация

В статье затрагивается проблема качественного обучения студентов иностранным языкам, в особенности как язык является прикладным инструментом для достижения практических целей в бизнесе, экономике и других сферах профессиональной деятельности. Представлены основные преимущества коммуникативного метода кейс-стади, используемого на занятиях английского языка (сочетание теории и практики, развитие у студентов умений работать с разными источниками информации, приобретение навыков делового общения). Рассмотрены целесообразность и эффективность применения метода кейс-стади для обучения студентов с разной языковой подготовкой профессиональному английскому языку.

Ключевые слова: метод кейс-стади, английский для специальных целей, методика преподавания, многоуровневое обучение, коммуникативный метод, задача обучения языку, оценка эффективности метода.

В условиях высоких темпов роста международной торговли и увеличивающейся вовлеченности стран в мировую экономику особенно возрастает роль языковой личности способной совершенствовать собственный уровень владения иностранным языком через активное участие в коммуникативно-когнитивной деятельности, т.е. в межкультурном общении и познавании, что имеет важное значение при профессиональной подготовке будущих специалистов.

Современная методика преподавания иностранных языков – это гибкая и расширяющаяся информационно-образовательная среда, в которой наряду с традиционным подходом к преподаванию наблюдается повышение интереса к новым образовательным моделям, педагогическим инновациям, технологиям и методам, напрямую влияющим на мотивацию к изучению иностранного языка. Мотивирующий компонент, который предопределяет психологическую и коммуникативную готовность студентов к самостоятельной работе, может быть активизирован посредством применения интерактивных форм работы и соответствующего комплекса интерактивных заданий.

Одной из таких интерактивных образовательных моделей является способ организации обучения, получивший название Case Study – метод анализа ситуаций. В зарубежных публикациях данный метод также называют метод деловых историй (casestories), кейс стади (casestudy), а в русскоязычных изданиях говорят о методике конкретных ситуаций (КС), деловых ситуаций, кейс-методе и методе ситуационных задач [2].

Данный метод преподавания английского языка характеризуется комплексностью, интегративностью и многоуровневостью. Комплексность метода заключается в том, что кейс стади в своей сути имеет прямое отношение к экономическим предметам, риторике и этике делового общения, теории речевой коммуникации, стилистике английского языка. При этом наблюдается активизация межпредметных связей, что в свою очередь делает образование студентов более емким. Интегративность отражается в том, что данный метод имеет своей целью развить у студентов как коммуникативные, так и профессиональные навыки. Многоуровневость характеризуется тем, что в рамках одного и того же кейса можно применять различные подходы для формирования межкультурной коммуникативной компетенции [1].

Вопрос применения метода кейс-стади в обучении иностранному языку в настоящее время является весьма актуальным, что объясняется двумя причинами: 1) общая тенденции

развития образования, его ориентации на формирование профессиональной компетентности, в т.ч. на основе знания хотя бы одного иностранного языка; 2) повышение требований к качеству подготовки специалиста, который должен обладать также способностью получения информации из различных источников, в том числе и на иностранном языке, уметь вести дискуссию, как на родном, так и на неродном языке, которая, возможно, приведёт к принятию решений по профессиональной проблеме.

В современных условиях специфика деятельности менеджеров неизбежно влияет на процесс их подготовки в высших учебных заведениях. Речь идёт об использовании разнообразных методов обучения, способствующих максимальному приближению обучения к реальным ситуациям.

Цель любого обучения состоит в подготовке высококвалифицированного специалиста со знаниями, умениями и навыками, обеспечивающими ему конкурентоспособность на рынке труда. То есть на современном этапе цель обучения лежит не в овладении готовыми решениями, а в выработке знаний в процессе совместного творчества студентов и преподавателя, чему способствует применение метода кейс-стади.

Применение кейс-метода на занятиях по английскому языку для профессиональной языковой подготовки преследует две взаимодополняющие цели: совершенствование коммуникативной компетенции (лингвистической и социокультурной) и формирование профессиональных качеств обучаемых. Знакомство с кейсом (чтение профессионально направленного текста, в котором сформулирована задача по специальности, в оригинале или с небольшими сокращениями и незначительной адаптацией, и последующий перевод), самостоятельный поиск решения (внутренняя монологическая речь на английском языке), процесс анализа ситуации во время занятия (монологическая и диалогическая речь, подготовленная и спонтанная, также на английском языке) – всё это примеры коммуникативных задач.

Студенты, ознакомившись с описанием организационной проблемы в поликультурной среде, самостоятельно анализируют ситуацию, диагностируют проблему и обсуждают свои решения в групповой дискуссии. Этот метод нацелен на получение студентами реального опыта по выявлению и анализу сложных проблем при деловой интеракции с инокультурной средой. Комментарии студентов по содержанию кейса оцениваются преподавателем по следующим навыкам: аналитический, управленческий, навык принятия решения, навык межличностного общения, творческий подход, навык устного и письменного общения на английском языке (лексико-грамматический аспект). Поэтому метод кейсов включает одновременно и особый вид учебного материала и особые способы его использования в учебной практике английского языка

Иноязычная речевая деятельность осуществляется в следующей последовательности: обсуждение полученной информации, содержащейся в кейсе, выделение наиболее важной информации; обмен мнениями и составление плана работы над проблемой; работа над проблемой (дискуссия); выработка решения проблемы; дискуссия для принятия окончательного решения; подготовка доклада; аргументированный краткий доклад [3].

Основные разновидности кейсов, применяемых в обучении профессиональному иноязычному общению:

1. *Case-Study-Method (кейс без формулирования проблемы):* этот вариант отличается большим объемом материала, так как помимо описания случая предоставляется и весь объем информационного материала, которым могут пользоваться участники. Основной упор в работе над случаем делается на анализ и синтез проблемы и на принятие решений.

2. *Case-Problem-Method (кейс с заданной проблемой):* при этом варианте в ходе описания кейса явно формулируются и проблемы. Таким образом, остается больше времени на разработку вариантов решения и подробное обсуждение решений.

3. *Case-Incident-Method (прикладные упражнения):* в центре внимания находится процесс получения информации. По этой причине кейс часто изображается не фрагментарно. Хотя такая форма работы требует много времени, ее можно рассматривать как особенно приближенную к практике, где получение информации составляет существенную часть всего процесса принятия решения.

4. *Stated-Problem-Method (кейс с принятым решением):* предоставление готовых решений и их обоснований. Задача студентов заключается в ознакомлении со структурой процесса принятия решений на практике, в критической оценке принятых решений и по возможности в разработке альтернативных решений [5].

Обоснованность внедрения кейсов, иллюстрирующих реальную практику российских предприятий в кросс-культурном контексте, в обучение магистрантов иностранному языку связана с выработкой у студентов умения анализировать и прогнозировать положение дел в собственной организации, вырабатывать пути решения возникающих проблем и разрешения межкультурных конфликтов и трудностей. Изучение применения западных кросс-культурных концепций и теорий к российскому деловому поведению в конкретных бизнес-организациях является богатым полем для дискуссий и неожиданных управленческих решений.

Также, необходимо широко использовать в преподавании посредством метода кейс-стади интерактивные и мультимедийные технологии, позволяющие непосредственно иллюстрировать современные кросс-культурные процессы в режиме реального времени, например, сетей дистанционного контроля знаний типа Uniweb, а также дистанционные технологии обучения, позволяющие осуществлять контроль за текущей работой студентов. Высокую мотивацию студентов обеспечивает такой канал учебной коммуникации, как видео-конференции и вебинары, существует большое количество видео-кейсов, доступных на различных образовательных порталах. Следует инициировать работу студентов по созданию собственного интернет-контента, который будет наглядно демонстрировать результаты их учебной деятельности совместно с преподавателями [4].

Список литературы:

1. Горскина Н.Н., Коровин С.В. Педагогические технологии развивающего обучения – метод ситуационных задач. Материалы III Всероссийской научно-практической конференции.М.: РГСУ, 2010.
2. Колесникова И.Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков: справочное пособие / И.Л. Колесникова, О.А. Долгина. – М.: Дрофа, 2008. – 431 с.
3. Кравченко М.П. Использование кейсовой методики (case study) в преподавании делового иностранного языка студентам неязыковых специальностей [Электронный ресурс] / Доступ: kgau.ru/img/konferenc/2010/g32.doc
4. Гришин И.А., Николаева Е.А. Особенности исследований и преподавания кросс-культурного менеджмента в условиях глобализации рынков и интернационализации производства в России // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса №4 (21), 2012. – С.78-82.
5. Парамонова Т.Н., Блинов А.О., Шереметьева Е.Н., Погодина Г.В. Маркетинг: активные методы обучения. М.: КНОРУС. 2009.

РЕШЕНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ЗАДАЧ НА ОСНОВЕ КРАЕВЕДЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА

МУРТАЗОЕВА Светлана Кронидовна
Международная школа города Астана
Учитель начальных классов
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа

Мақала «Математики» сабағында математикалық есептерді жинау арқылы туған жерді зерттеудің ерекшеліктерін ашып көрсетеді. Мақалада мұғалімнің ой-пікірлері көрсетіледі және математика бойынша нақты тапсырмалар беріледі.

Аннотация

Статья раскрывает особенности изучения родного края через составление математических задач на уроках «Математики». В статье представлены размышления учителя и приведены конкретные задания по математике

Давайте зададимся вопросом: хорошо ли мы знакомы с тем, что всего ближе к нам: со своей Родиной и всем тем, что к ней относится? Большое и емкое понятие Родины, естественно, вмещает в себя и любовь, и глубокий интерес к истории, к настоящему, к будущему родного края. А показателем наших знаний прежде всего, является степень развития краеведения.

12 апреля 2017 года была опубликована новая программная статья Главы нашего государства «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру». Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев предложил внедрить программу «Туған жер», которая легко перешла в более широкую установку - «Туған ел».

В Программе говорится о том, что краеведческое образование способствует духовно-ценностной и практической ориентации обучающихся и реализуется через учебные предметы, дисциплины, также различные внеурочные факультативные занятия и кружковую работу.

Одна из основных задач Программы**:**

- **создание условий для краеведческого образования в организациях образования.**

Чтобы её реализовать, как сказал Нурсултан Абишевич, «необходимо организовать серьезную краеведческую работу в сфере образования, экологии и благоустройства, изучение региональной истории, восстановление культурно-исторических памятников и культурных объектов местного масштаба. Например, лучшая форма патриотизма - это изучение истории родного края в средних школах.»

Действительно, особая ответственность за воспитания краеведческой культуры ложится на общеобразовательные школы, в том числе и на ее начальное звено.

Особое внимание к проблемам воспитания краеведческих знаний у детей младшего школьного возраста можно объяснить двумя причинами: необходимостью рассматривать воспитание краеведческих знаний как непрерывный и систематический процесс в течение всего периода школьного обучения и **актуальностью** формирования элементарных краеведческих знаний в наиболее благоприятный период познания ребенком нравственных ценностей, которые лежат в основе любви к Родине.

В Международной школе города Астана ведется предмет «Введение в науку», программа которого разработана в соответствии со стандартами Организации Международного Бакалавриата и с учётом требований Государственного общеобязательного стандарта начального образования РК и направлена на развитие природной любознательности обучающихся, исследовательских навыков, формирования научного понимания и видения окружающего мира.

Известно, что межпредметный подход в обучении направлен на преодоление такого недостатка в образовании, как разрозненность знаний, формируемых в процессе обучения освоения детьми школьных дисциплин. Краеведческое образование, по мнению ученых, как раз создает реальные возможности для осуществления межпредметного подхода к обучению и воспитанию учащихся, а в рамках Международной школы как раз и происходит дифференциация предметов.

В решении указанной проблемы особенно четко просматривается связь между математикой и «Введением в науку». Сама специфика этих дисциплин помогает представить мир как единое целое – применение математических вычислений на уроках исследования и использование краеведческих сведений в качестве сюжета для задач.

В 2016-2017 учебном году (2 класс), работая по теме «Животный мир» ребята много рассказывали о животных, которых они видели в зоопарках мира, посещая различные уголки нашей планеты. Была изучена тема «Заказники и заповедники РК», когда учителем была предложена задача на уроке математики:

«Кургальджинский заповедник основан в 1957 году. Сколько лет исполнится заповеднику в этом году?» (60 лет)

Эта задача вызвала интерес ребят. И мы решили попробовать свои силы в составлении тематических задач. На следующий день была ребятами прочитана и решена в классе задача:

1. На территории Кургальджинского заповедника гнездятся сотни тысяч птиц. Они играют большую роль в охране лесов от вредных насекомых. Известно, что одна пара крачек приносит птенцам за день около 300 гусениц, дятлы приносят птенцам гусениц на 900 больше, чем крачки. Сколько гусениц приносят своим птенцам дятлы ? (Сайлаубаева Саида)

При изучении юнита «Вода» говорили о бережном к ней отношении, о причинах загрязнения воды. На уроке математики составили задачи:

1. Длина реки Нура 978 км. Нура короче реки Сырдарья на 422 км, которая короче реки Ишим на 300 км. Определите длину реки Ишим. (Кандыбаева Айдана)
2. Из неисправного крана за 1 час вытекает 1 литр воды. Сколько литров воды мы теряем за день? За сутки ? (Кабдулов Кайсар)

Такая практическая направленность содержания задач, которые составляли учащиеся, демонстрировала межпредметные связи, имела практическую направленность (учащиеся узнали названия рек своей Родины; дети стали следить, чтоб кран в классе не был включён без необходимости), что в свою очередь позволило лучше учитывать определяющую особенность младших школьников – целостность восприятия и освоения окружающей действительности.

В 2017-2018 учебном году (3 класс), начиная с первого юнита, на уроках математики я стараюсь приблизить изучение программного материала к жизни, сделать процесс обучения более эмоциональным и интересным. Первый юнит «Службы спасения» ребятам запомнился посещением пожарной части Сарыркинского района нашего города. Учащиеся были впечатлены посещением «Музея-славы» (*Приложение 1*) этой части и рассказом экскурсовода. Итогом стало составление задач на уроках математики:

1. Реши пример, и ты узнаешь, сколько в среднем в год происходит пожаров в Астане: (340 +60-280:7x5)x3=600 (Муканов Нурмухаммед)

Такие задачи вызывают интерес, расширяют кругозор ребят, имеют практическую направленность. Одновременно рассматривается проблема: как уберечь себя и своих близких от такой беды, составляются памятки.

Работа по юниту «Исчезающий мир» была особенно плодотворной. На уроках математики создавались условия для составления задач, содержание которых знакомило учащихся не только со знанием животных и растений, находящихся в Красной книге Казахстана, но и с их числовыми характеристиками: массой, скоростью, количеством уничтожаемых вредителей и т.д.

Использование сведений краеведческого характера дает много возможностей для обучения, а главное – пробуждает интерес к новому, к желанию познать мир, что помогает учащимся лучше осваивать программный материал.

Так, читая задачи с учебника по теме «Формула пути», учащиеся преобразовывали их содержание на местные краевые данные:

Материал из учебника:

«Расстояние от Москвы до Новосибирска 3320 км. Самолёт пролетает его за 4 часа. С какой скоростью летит самолёт?»

Эксперимент: Учащиеся работают в трёх группах и преобразовывают задачи, пользуясь раздаточным материалом, согласно, местного материала: *Приложение №2*

Хочется отметить, что рассматривая таблицу расстояний между городами нашего государства, учащиеся не скрывали своего удивления и восторга, видя, что это большие расстояния и это их восхищало. То есть и здесь они делали для себя открытие, насколько велика наша Родина.

Работа в группах:

1 группа: Расстояние от Павлодара до Шымкента 1710 км. Самолёт пролетает его за 2 часа. С какой скоростью летит самолёт?

2 группа: Расстояние от Астаны до Алматы 1224 км. Пешеход двигается со скоростью 6 км\ч. За какое время он преодолеет это расстояние?

3 группа: Расстояние от Астаны до Алматы 1224 км. Автомобиль двигается со скоростью 68 км\ч. За какое время он преодолеет это расстояние?

Так же в период изучения тем «Нумерация многозначных чисел», «Сложение и вычитание многозначных чисел», «Умножение и деление многозначных чисел» (3 класс) я предлагала следующие задания:

1. В 2017 году наш город отметил свое 185-летие. Сколько лет исполнится нашему городу в текущем году? В каком году был основан наш город?
2. Акмолинская земля испытала немало сражений. Летом в 1838 году хан Кенесары с воинами осадили Акмолу. Сколько лет (десятков лет, сотен лет) прошло с тех пор?

Запиши цифрами:

а) Территория нашего государства превышает территорию таких государств Европы, как Великобритания, Франция, Испания, Швеция, Италии и Финляндия вместе взятых. Площадь Казахстана составляет 2717300 квадратных километра.

Б) Кулан – это животное, которое находится на грани исчезновения и взято под охрану государства; занесен в Красную Книгу Казахстана. Всего в мире насчитывается 20 000 голов, в Казахстане обитают 2000 голов.

Эти задания способствуют не только познанию родного края, но и формируют у учащихся вычислительные навыки.

Многие задачи используются не только для математических целей, но и для воспитания детей. На основании вышеупомянутых заданий на уроке «Познание мира» можно построить беседу о нашем государстве, его величине, о животных, их охране и значении.

Задачи, составленные детьми и предложенные учителем имеют практическую направленность и очень важны и для расширения детского кругозора. Такие задачи нравятся детям, а запоминание новой информации зависит от интересов конкретного ученика. Для сильного ученика решение задачи приобретает смысл познания, и закрепление математических навыков уже не является работой. Интересный сюжет задачи стимулирует слабого ученика применять математически навыки для получения результата.

Таким образом следует вывод, что при обучении младших школьников математике, необходимо так ставить вопросы и организовывать познавательную деятельность, чтобы задания были направлены не только на формирование математических понятий, но и на формирование краеведческих сведений, расширение кругозора учащихся,

развитие пространственного мышления детей и навыков самостоятельного поиска информации, связаны непосредственно с жизнью и несли практическую направленность, без которых невозможно развитие современного школьника и это способствует решению задач, поставленных нашим Президентом Н. А. Назарбаевым.

Список литературы:

1. Making the PYP happen: A curriculum framework for international primary education.
2. Программа «Математика».
3. Инновационные уроки. Учитель. - 2007г.
4. Мясцова В.И. Краеведческий материал как средство художественно-творческого развития школьников. Начальная школа. - №7, 2006.
5. Акмолинская область в цифрах и фактах прошлого. Акмола -1996 г.
8. Конакова Г.Н. Задачи на уроках природоведения. Начальная школа.- №2 1996
9. На земле Приишимья. Алматы: Онер. 1987 г
10. Дубицкий А.Ф. Город на Ишиме. Алма-Ата, Казахстан. 1986 г.
11. Учебник Математика. Л.Г.Петерсон 3 класс
12. Интернет сайты

Приложение 1

Приложение 2

Областные центры	Астана	Актау	Актобе	Алматы	Аркалык	Атырау	Жезказган	Караганда	Кызылорда	Кокшетау	Костанай	Павлодар	Петропавловск	Семей	Талдыкорган	Тараз	Уральск	Усть-Каменогорск	Шымкент
Астана	0	2737	1448	1224	611	2031	733	196	1155	276	694	426	476	761	1359	1326	1926	1038	1505
Актау	2737	0	1301	3493	2504	893	2791	2948	2365	2500	2059	3184	2509	3519	3732	2986	1388	3796	2810
Актобе	1448	1301	0	2191	1225	595	1489	1659	1063	1201	760	1895	1210	2230	2430	1684	461	2507	1508
Алматы	1224	3493	2191	0	1671	2787	1309	1013	1123	1523	1937	1444	1723	1116	249	498	2680	1068	677
Аркалык	611	2504	1225	1671	0	1820	332	822	756	548	454	1058	609	1393	1806	1380	1715	1670	1204
Атырау	2031	893	595	2787	1820	0	2085	2242	1659	1796	1355	2478	1805	2813	3026	2280	488	3090	2104
Жезказган	733	2791	1489	1309	332	2085	0	507	419	880	786	954	941	1191	1444	1041	1979	1465	865
Караганда	196	2948	1659	1013	822	2242	507	0	929	495	909	412	695	649	1148	1104	2137	923	1283
Кызылорда	1155	2365	1063	1123	756	1659	419	929	0	1304	1210	1368	1365	1613	1383	617	1553	1887	441
Кокшетау	276	2500	1201	1523	548	1796	880	495	1304	0	430	715	188	1050	1658	1625	1698	1327	1804
Костанай	694	2059	760	1937	454	1355	786	909	1210	430	0	1141	439	1476	2072	1834	1250	1753	1658
Павлодар	426	3184	1895	1444	1058	2478	954	412	1368	715	1141	0	915	315	1184	1539	2373	592	1710
Петропавловск	476	2509	1210	1723	609	1805	941	695	1365	188	439	915	0	1250	1858	1825	1700	1527	1813
Семей	761	3519	2230	1116	1393	2813	1191	649	1613	1050	1476	315	1250	0	856	1625	2701	264	1804
Талдыкорган	1359	3732	2430	249	1806	3026	1444	1148	1383	1658	2072	1184	1858	856	0	758	1919	809	937
Тараз	1326	2986	1684	498	1380	2280	1041	1104	617	1625	1834	1539	1825	1625	758	0	2174	1577	167
Уральск	1926	1388	461	2680	1715	488	1979	2137	1553	1698	1250	2373	1700	2701	1919	2174	0	2985	1998
Усть-Каменогорск	1038	3796	2507	1068	1670	3090	1465	923	1887	1327	1753	592	1527	264	809	1577	2985	0	1756
Шымкент	1505	2810	1508	677	1204	2104	865	1283	441	1804	1658	1710	1813	1804	937	167	1998	1756	0

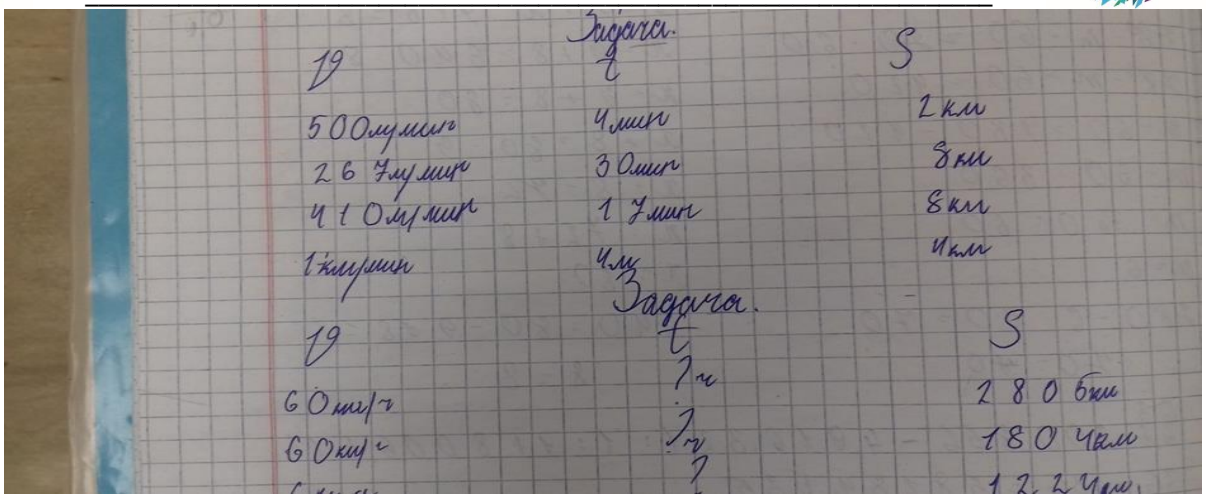

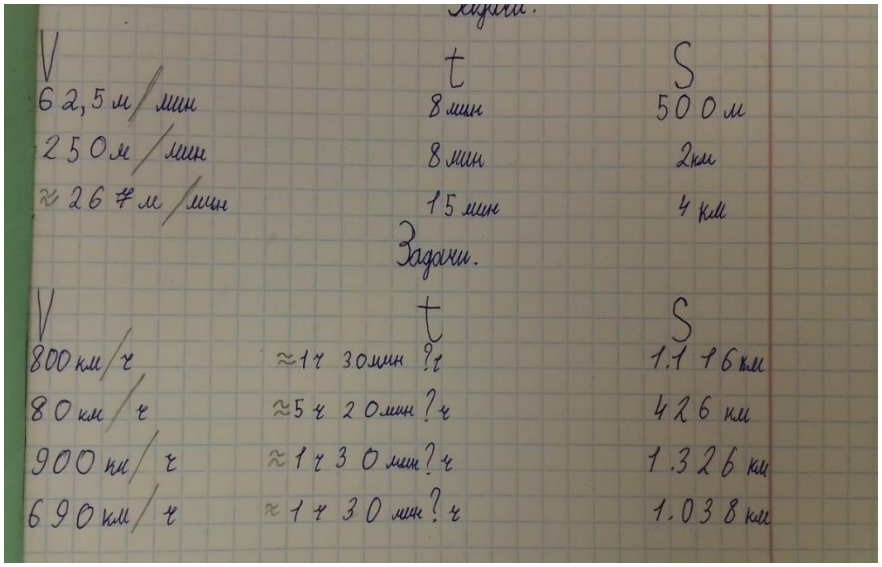

Приложение 3

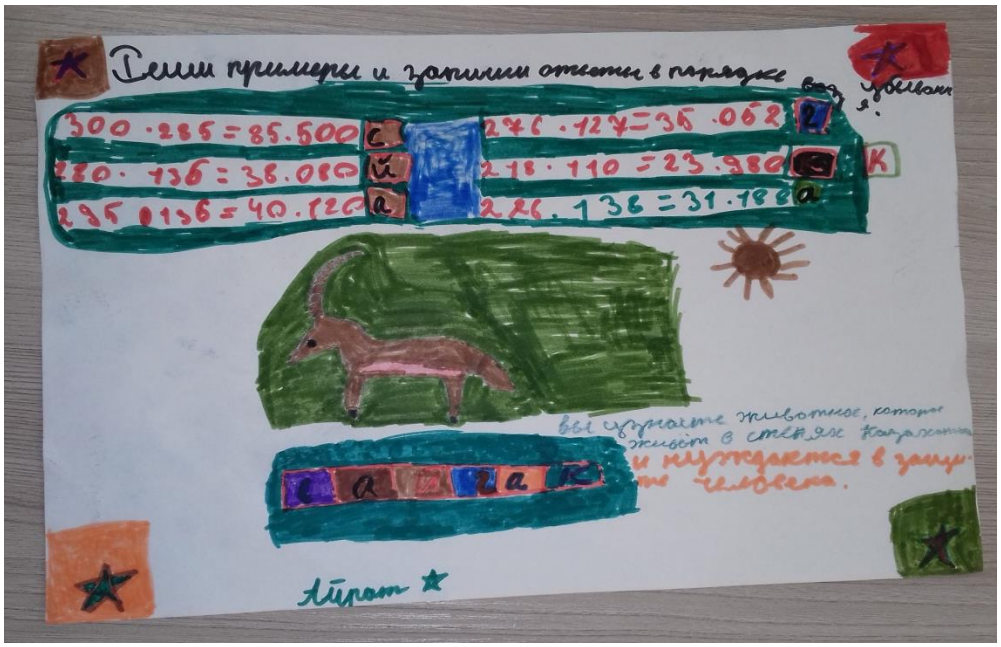

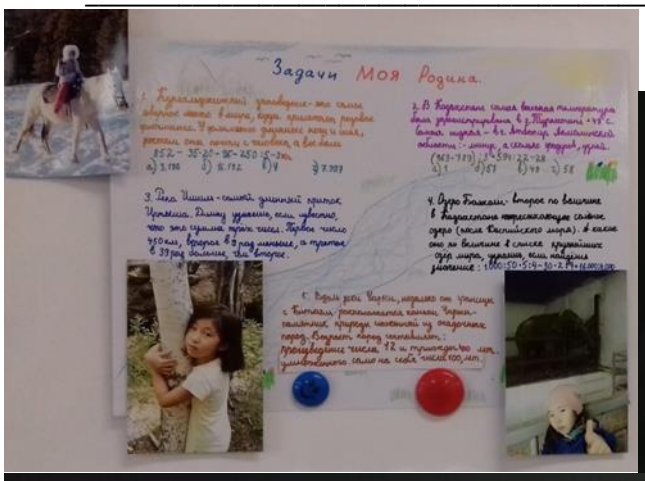

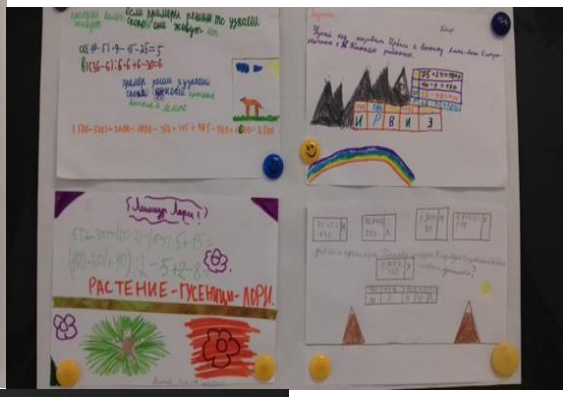

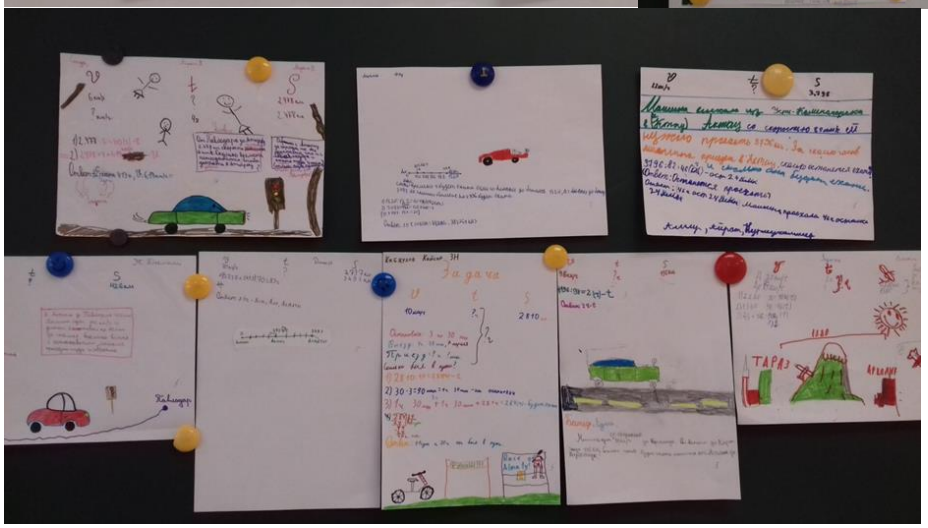

ОБ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ Г.И. КОНОНЕНКО

МУСАПИРОВА Жанар Толкымбековна
РГУ Казахская национальная консерватория имени Курмангазы
Докторант 1-го курса
г.Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Мақала белгілі концертмейстер және педагог – ҚР еңбек сіңірген артісі, профессор Г.И. Кононенконың іс-әрекетіне арналған. Оның Қазақстандағы ансамблдік өнердің қалыптасуына сіңірген еңбегі өлшеусіз, өйткені оның шығармашылығы осы заманғы қазақстандық концертмейстерлік шеберліктің дамуының негізі кезендерін көрсетеді.

Түйінді сөздер: концертмейстерлік шеберлік, Г.И. Кононенко, ансамблдік өнер, концерттік бағдармалар.

Аннотация

Статья посвящена деятельности выдающегося концертмейстера и педагога – Заслуженной артистки РК, профессора Г.И. Кононенко. Ее вклад в становление ансамблевого искусства в Казахстане неоценим, т.к. ее творчество отражает основные этапы развития современного казахстанского концертмейстерского мастерства.

Ключевые слова: концертмейстерское мастерство, Г.И. Кононенко, ансамблевое искусство, концертные программы.

Многие музыканты, критики убеждены в том, что выдающиеся результаты параллельно на двух поприщах – педагога и исполнителя – невозможны, что успешная педагогическая деятельность требует самоотречения, огромного напряжения и значительных временных затрат. Будучи прекрасным исполнителем, профессором консерватории, имея непререкаемый авторитет среди коллег, еще и заведуя кафедрой, Г.И. Кононенко доказала обратное.

После окончания обучения в аспирантуре начиналась активная концертная и педагогическая деятельность Г.И. Кононенко. Концертная деятельность ее характеризовалась необычайной широтой и размахом. Это касалось всех сторон ее концертирования: репертуара, форм, «географии». Она выступала в симфонических концертах под управлением Ф. Мансурова, Г. Дугашева и в камерных концертах со многими профессионально крепкими и ведущими вокалистами и инструменталистами Казахстана. Ее исполнительское мастерство находит свое признание, начиная с первого публичного выступления в 1964 году в Ташкенте на фестивале «Мелодии Долины Роз», на который, она поехала с народными артистами СССР Е. Серкебаевым и Р. Джамановой.

На протяжении длительной и весьма плодотворной творческой жизни выдающийся концертмейстер успешно сотрудничала со многими выдающимися казахстанскими и зарубежными мастерами музыкального искусства, среди которых выделяются имена народных артистов СССР Р. Джамановой, Е. Серкебаева, Ю. Мазурка, Б. Менжилкиева, Б. Тулегеновой, А. Днишева, народных артистов Казахстана М. Мусабаева, Р. Жубатуровой, Х. Калиламбековой, Ш. Умбеталиева, Г. Есимова,С. Байсултанова, Н. Усенбаевой, заслуженных артистов Казахстана В. Орленина, Л. Аслановой, Л. Дороховской, С. Курмангалиевой, М. Максутова, К. Омарбаева, доцентов К. Бобошко. Г.И. Кононенко побывала с многочисленными концертами во многих странах мира: Япония, Китай, Испания, Швеция, Финляндия, Австрия, Швейцария, Чехословакия, Польша, Болгария, Голландия.

Особо следует подчеркнуть чрезвычайно весомый в количественном отношении репертуарный объем «кононенковских» концертных программ; в них было представлено «большое разнообразие имен». Стержнем этих программ служили произведения композиторов романтической направленности, в первую очередь – Р. Шумана, Ф. Листа, Ф. Шуберта, Ф. Мендельсона. Г. Кононенко достаточно часто обращалась к сочинениям Г. Генделя, И. Баха, В. Моцарта. В ее программном перечне также значился ряд композиций русских и французских авторов – П. Чайковского, Н. Римского-Корсакова, С. Рахманинова, Н. Метнера, Ф. Пуленка, М. Равеля, К. Дебюсси.

Г.И. Кононенко явилась первым в Казахстане концертмейстером, дававшим монографические клавиробенды, посвященные композиторам классикам. В «Алма-Атинской газете» за 1977 год был отмечен один из концертов: «2 апреля, в зале Филармонии, запланирован концерт г-жи Кононенко. Концерт имеет своеобразный характер и программу для Алматы. Г.И.Кононенко исполнит 103 романса Чайковского, превосходно ею передаваемые, в четыре вечера, на суд зрителей будут предоставлены исключительно произведения одного композитора.

В своем интервью Х.И. Калиламбекова вспоминает, что «Галина Ивановна после окончания Аспирантуры, плодотворно совмещала педагогическую работу с практической деятельностью концертмейстера в ведущих музыкальных коллективах республики (ГАТОБ им. Абая, консерватория им. Курмангазы). В союзе композиторов Казахстана, Кононенко была незаменимым концертмейстером. Когда Г. Жубанова или Е. Рахмадиев должны были представить новое произведение на суд художественного совета, первой на помощь приходила Г.И. Кононенко. Она в театре разучивала с нами партии, терпеливо и очень тщательно. А с 1976 Г.И. Кононенко возглавляла отделение концертмейстерского

мастерства. Занимая эту должность, она проявила себя умелым организатором, ставящим перед учащимися, педагогами и иллюстраторами конкретные цели и задачи, видящим пути их скорейшего достижения и воплощения. Г.И. Кононенко отличается тонким умом, педагогическим тактом и доскональным знанием профессионального дела концертмейстера. Кононенко сумела подготовить отличных специалистов, значительный ряд из которых награжден грамотами лучших концертмейстеров и дипломами лауреатов конкурсов исполнителей» [3].

Более тридцати лет, с 1969 по 2000 год, Г.И. Кононенко преподавала в Алма-Атинской государственной консерватории им. Курмангазы на кафедре камерного ансамбля и 1976 года на кафедре концертмейстерского мастерства, вместе с молодыми педагогами Р.Р. Николаевой, И.В. Шабыниной, Л.С. Кисельковой, М.К. Романовой, Е.А. Ковалевой, Т.Н. Сулейменовой, Т.Б. Шульгиной, Е.Э. Боос.

К тому времени, когда Г.И.Кононенко занялась педагогической работой, огромный опыт, накопленный западным, в частности, российским концертмейстерским искусством XX века, требовал многостороннего обобщения. Г.И. Кононенко не могла не ознакомиться с наиболее распространенными пособиями, освещавшими принципы обучения ансамблевой игре. Из нескольких методических работ, принадлежащих ее перу, следует выделить «Рекомендации по вопросам методики преподавания и подбора учебного репертуара в классах аккомпанемента и общего фортепиано» [2] и «Некоторые особенности работы концертмейстера с вокалистом», на страницах которых отражены ее педагогические и исполнительские воззрения и взгляды. Класс аккомпанемента, по мнению Кононенко, – это, прежде всего: обогащение восприятия юного пианиста звучаниями скрипки, виолончели, народных, духовых инструментов и особенно певческого голоса, что потребует новых средств выразительности и приемов звукоизвлечения; выработка чувства ансамбля, чего порой не хватает ученикам, привыкшим, в основном, к условиям индивидуального обучения; изучение большего объема разнообразного материала, способствующего творческому росту ученика.

Так, в своих методических работах Г.И. Кононенко поднимает вопросы о том, что на занятиях по классу аккомпанемента необходимо всегда придерживаться определенного плана урока, предполагающего наличие различных форм работы. В изучении вокального сочинения – это знакомство с литературным первоисточником, эпохой написания музыкального произведения, проигрывание партии сопровождения в сочетании с вокальной строкой, где особое значение имеет слияние слова и звука. В работе над инструментальным произведением аккомпаниатору требуются знания штрихов, приемов и возможностей солирующего инструмента.

«Искусство камерного ансамбля и концертмейстерского мастерства часто недооценивается молодыми пианистами и воспринимается, как нечто маловажное, второстепенное, – пишет Г.И. Кононенко. Желание учащегося совершенствоваться в одной из областей музыки: работы в качестве солиста, легко создает почву для узкой специализации в ней. Нужно поощрять тягу наиболее одаренной части молодежи к концертному исполнительству. Но, также необходимо преодолевать распространенное мнение, что сольное концерты единственная достойная цель обучения» [2]. И в этом Г.И. Кононенко абсолютно права. К примеру, М. Фейгин также считал, что «концертировать смогут единицы из тысяч. Возрастает спрос в пианистах-профессионалах других, более «скромных» специальностей. Необходимо с юных лет пробуждать уважение и интерес к этим специальностям, в особенности – к концертмейстерскому мастерству и педагогической деятельности» [2].

В своей методической работе Г.И.Кононенко отмечает, что «пианисту необходимо иметь прочную профессиональную базу для практической работы в качестве солистов, концертмейстеров или педагогов. Умение читать с листа, транспонировать, играть в ансамбле – это профессиональные умения. Это умения, характеризующие степень владения инструментом, квалификацию и пригодность в работе. Такая база необходима всем

будущим пианистам, независимо от их индивидуальных качеств, наклонностей и будущего поля деятельности» [2]. На наш взгляд, многим пианистам-выпускникам, кто не может рассчитывать на карьеру концертного артиста, и, в то же время, не мыслит себя без исполнительства, профессия концертмейстера при опоре на психологический фундамент способна дать возможность реализовать свои мечты и при этом ещё стать мастером человеческого общения. Сольное исполнение приучает пианиста к «слушанию» себя, его внимание собрано в определенном фокусе, изменить который не так легко, так как пианисты не обладают хорошо известным оркестрантам навыками игры в ансамбле.

Г.И. Кононенко за короткий срок создала образцовый класс, зарекомендовала себя как видный педагог и завоевала главенствующее положение. Недаром Н. Баяхунова, доцент, педагог кафедры «Концертмейстерское мастерство», ученица Кононенко, поступившая в консерваторию в 1976 году, в своем интервью подчеркивает, что «особенно высоко ценился в консерватории класс Г.И. Кононенко. У Кононенко учились «лучшие из лучших», учиться в ее классе было престижно» [3]. Работа над утверждением собственной концертмейстерской школы заняла в жизни Г.И. Кононенко основное место. Другая ученица Кононенко, Ф. Амантурлина, впоследствии обращающаяся к воспоминаниям о ее творческом пути, не без основания считает, что с той поры началось, становление «… эпохи Кононенко в концертмейстерской педагогике Казахстана» [3].

Она жила в созданном ею самой мире требовательных отношений к ученикам, строго, официально вела себя с коллегами, сохраняя дружеские отношения. Музыканту была свойственна некоторая острота суждений. Это сказывалось в оценках исполнения. Ученики привыкали, не обижались, а иногда и повторяли острое словцо педагога. Общий тон занятий не всегда выдерживался в спокойном русле, чаще на творческом подъеме, «главное – это настрой на музыку», – говорит Кононенко. Немало заключено в вопросе о количестве времени, затрачиваемого педагогом на подготовку программы со студентом. Г.И. Кононенко занималась с учениками очень много. Это отвечало ее стремлению привить, ученикам определенные «фамильные» черты. Только такая частота творческого общения, по ее мнению, могла способствовать выработке у всех ее подопечных «пианизма Кононенко».

Важной составной частью комплекса профессиональных навыков учеников класса Г.И. Кононенко было, чтение с листа фортепианных произведений любого уровня сложности. Кононенко подчеркивала важность и необходимость приобретения этого умения в процессе обучения. Интересно одно из высказанных ею цитат А. Есиповой: «Для каждого музыканта чтение нот с листа должно являться таким же обычным занятием, как для каждого культурного человека чтение книг»[3].

Следует отметить, что, зная безграничное старание и прилежание своих студентов и аспирантов, в концертмейстерском классе профессор, целенаправленно и неустанно пополняла их академический репертуар, составленный из вокальных, инструментальных, хоровых, оперных произведений зарубежных, русских и казахстанских авторов. Прославленный педагог-концертмейстер обучала молодых музыкантов особенностям работы концертмейстера, особенно над сочинениями вокального репертуара. За время обучения концертмейстерскому мастерству, преподаватель сумела связать во многом еще отрывочные профессиональные познания своих воспитанников, в единство, создававшее надежный фундамент для их последующего педагогического и исполнительского развития и совершенствования.

Г.И. Кононенко очень тщательно работала над звуковой стороной пианизма. Идеалом был яркий звук С. Рахманинова, его густые, терпкие краски. Работа над звуком проводилась на материале художественных произведений, и не только. Все упражнения представляли собой этапы выработки звука многообразных оттенков и окраски. В подтверждение этому можно привести слова Т. Скибиной, преподавателя ДМШ им. Н. Римского-Корсакова (Москва), которая отмечала, что «очень детально Галина Ивановна прорабатывала с нами партию рояля – ничего не упускалось, сохранялось движение от

частного к целому. Всегда вызывало у меня восторг с замиранием сердца, когда Галина Ивановна обращала мое внимание на, казалось бы, незначительные вещи и после её показа или объяснения значимости музыкального эпизода, отдельных аккордов, мелодических линий аккомпанемента, всё вдруг вставало на свои места: получалось, «слушалось» выстраивалось исполнение. Причем музыкального показа, которым владела сама Кононенко, и который широко применяла в обучении, не требовал многих слов. Показ значительно глубже раскрывал смысл произведения, чем любое словесное оформление. Перед глазами у меня всегда руки Галины Ивановны: они удивительно, какие-то мягкие, умеющие заставить звучать фантастическими красками любой регистр рояля, руки, умеющие волею исполнителя-аккомпаниатора вместе с солистом раскрыть глубины сочинений эпохи Барокко или произведений композиторов XX-го века» [3].

Кононенко соглашается с мнением знаменитого профессора Московской консерватории В.Н. Чачава, что даже «спор о том, какая линия работы важнее – техническая или художественная – нелеп. Только соединение той и другой может привести к ценным результатам. Понятие «техника» охватывает все стороны исполнительства, а не является синонимом беглости» [1]. В осуществлении своей преподавательской деятельности Г.И.Кононенко реализовывала утверждение, что техника является не самоцелью, а действенным средством передачи художественного замысла музыкального произведения, поэтому не должна сводиться к механистической точности и быстроте исполнения. Можно отметить, что Г.И.Кононенко для развития технических навыков придавала значение только гаммам, арпеджио и аккордовой технике, так как эти виды фактур являются основным при исполнении аккомпанемента.

Так же стоит отметить такую важную сторону педагогической практики Г.И. Кононенко, как характеристики учеников. Они являлись для нее личной педагогической необходимостью, органичным элементом воспитания, помогали в том, что она считала изначально существенным – в «диагностике». Методика их написания и стиль составления дорисовывают педагогический портрет Г.И. Кононенко. На первом году обучения она внимательно присматривалась к учащемуся, его пианистическому уровню, характеру, интеллекту, психологии. По окончании данного учебного курса, после переходного экзамена-концерта, являвшегося важным показателем профессиональных и артистических качеств, она заносила в записную книжку свое впечатление, своеобразный письменный диагноз, помогающий твердо определить и расставить дальнейшие акценты в обучении.

Исходя из вышесказанного, можно смело утверждать, что основное место в творческой деятельности пианистки занимали руководство кафедрой, педагогическая и концертная деятельность. Методика Г.И.Кононенко основывалась на традициях прошлого, собственном опыте концертирующего музыканта и практикующего педагога. Именно Г.И. Кононенко с ее колоссальным исполнительским опытом, ярко выраженным качеством лидера, аналитическим складом мышления, склонностью к педагогическим обобщениям оказалась в состоянии поднять уровень мастерства пианистов-концертмейстеров на иную ступень. Плодотворная работа Г.И. Кононенко в Алма-Атинской консерватории явилась значительным этапом в развитии концертмейстерской педагогики в стенах данного учебного заведения.

Роль мастера в формировании казахстанского ансамблевого искусства неоценима. Можно констатировать, что Г.И. Кононенко – основоположник казахстанской концертмейстерской школы и создатель гибкой педагогической системы, которую продолжают развивать ее ученики.

Список литературы:

1. Мур. Дж. Певец и аккомпаниатор. пер. с англ. – М.: Радуга, 1987. – 432 с.
2. Потешкина Н.И., Кононенко Г.И. Рекомендации по вопросам методики преподавания и подбора учебного репертуара в классах аккомпанемента и общего фортепиано. – Алма-Ата, РУМК, 1988. – 40 с.

3. Из личных бесед Мусапировой Ж.Т. с Кононенко Г.И., Баяхуновой Н.Я., Амантурлиной Ф.З., Калиламбековой Х.И., Скибиной Т. от 18-22 марта 2015 г.

ТЕОРИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСКУССТВА

МЫНБАЕВА Айнур Сарсембаевна
Филиал Назарбаев Интеллектуальная школа
физико-математического направления города Алматы
учитель искусства
г.Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Осы мақалада проблемалық аймақ болып табылатын бейнелеу өнерін оқыту әдістерін анықтаудың өзекті мәселесі, өнер тәжірибесі мен теорияны ұштастыратын пән ретінде қарастырылатын өзекті сұрақ қозғалады.

Зерделеудің негізі болып қызмет ететін түрлі параметрлерді дұрыс орналастырудың мүмкін еместігі, шығармашылық дамудың шектеулерсіз дәл және түсінікті әдісті анықтау міндетін қойып отыр. Осы себепті күмән мен түсініксіздік пайда болуы мүмкін. Сондықтан тапсырма міндеті - әдісті анықтап, содан кейін ол білімдерді әрі қарай зерттеу үшін қолдану.

Кілттік сөздер: оқыту әдістері, интерактивті әдістер, теория, тәжірибе, оқыту құралдары.

Аннотация

В данной работе рассматривается актуальный вопрос определения методов преподавания изобразительного искусства, который представляет собой проблемную область, рассматривается как предмет переплетения практики искусства и теории.

Невозможность правильно установить разные параметры, которые будут служить основой для изучения, ставит задачу определить точный и понятный метод без ограничений творческого развития. По этой причине могут возникнуть сомнения и двусмысленности. Поэтому задача состоит в том, чтобы определить метод, а затем применить эти знания для дальнейшего изучения.

Ключевые слова: методы обучения, интерактивные методы, теория, практика, учебные пособия.

Развитие и постоянное совершенствование методов обучения в целом может помочь в дальнейших исследованиях и совершенствовании методов преподавания изобразительного и прикладного искусства. Циклическое повторение определенных методов в различные исторические периоды происходит как потенциально изменяющееся явление. [1,с.30].

Однако установленное определение одного метода не означает, что мы можем применить это определение того же метода к различным историческим периодам. По этой причине могут возникать нарушения, поскольку методы разрабатываются за пределами исторического периода, в котором они первоначально происходили. Тем не менее, нарушения в один конкретный период могут быть пересмотрены и преобразованы в закономерности, но за пределами этого исторического периода развитие методов имеет очень непредсказуемый ход. Необходимо объяснить, как, почему, когда и где концепции искусства, творчества, опыта, гения, мира снаружи, внутри, выражения, стиля, символа и т. д. Развиваются как часть искусства.

История искусства и само искусство постоянно преобразуются. По мере изменения социальных условий взгляды на искусство прошлого тоже меняются. Творческие выражения людей, которые прожили совершенно разные жизни в течение многих лет, могут очаровывать умы и вызывать эмоции. Когда видим произведение искусства с любого периода, первое, что задаем себе, - это то, почему он выглядит так. Ответ может заключаться в том, что художник хотел, чтобы работа выглядела так.

Область изобразительного искусства представляет собой результат намерений художника.

Во-первых, это формальный анализ, который объясняет желание художника связать такие элементы, как линия и цвет, особым образом, чтобы представить конкретный предметный контент.

Согласно второму подходу, библиографический, в личности художника и индивидуальном духе есть что-то приводит к созданию его работы.

Третий подход - культурный, где художник выражает ценности.

Четвертый подход, который касается клиентов и аудитории, объясняет, что художник уполномочен производить работу определенным образом или что он представляет особую идею.

Наука никогда не могла найти необходимые и тесные отношения с технологиями, измерениями и свободным экспериментом, если групп, занимающихся ремеслами и художественными навыками, не существует. Однако технология - это не последнее применение теоретической, созерцательной науки, представленной истиной, наблюдением и чистой логикой. Однако это не ведет процесс создания, а служит тому, кто создает.

Понимание методов и понимание людей (событий) - это два разных процесса. [2, с. 67].

Метод обучения: определение принципов.

Чтобы решить эту проблему, необходимо определить, какой аспект более важен - метод преподавания курса или обучения. Выбор затруднен, поскольку оба они важны и неразрывно связаны между собой. Для того, чтобы кто-то стал хорошим учителем, мастерство обоих имеет важное значение. Метод обучения - это способ передачи студентам предмета содержания. Однако рефлексия и внимание к деталям имеют решающее значение в процессе выбора и использования надлежащих методов обучения. Успех преподавателей зависит от творческих усилий, духа тестирования и исследований и гармонизации отношений между тремя инвариантами - студентом, преподавателем и предметным содержанием. Все это должно быть достигнуто с использованием методов обучения. Методы обучения можно разделить на три: 1. Методы лектора; 2. Интерактивные методы; 3. Методы решения проблем.

1. Методы лектора - в этом методе преподаватель искусства выбирает, организует и представляет предметный материал для студентов. Существуют разные варианты этих методов. История метода обучения восходит к тому времени, когда не было печати. Знание было передано устно учеником учителем. Учитель использовал память и устно передавал знания своим ученикам. Фактически, метод обучения в прошлом был необходим для передачи знаний из поколения в поколение. [3, с. 87].

1. Основной характеристикой формальной лекции является обмен или общение - от преподавателя до ученика. Он принимает все решения и учит в соответствии с его заранее определенным планом. В этом методе студенты являются пассивными слушателями. Если у них есть какие-либо вопросы, они могут спросить в конце лекции. Неформальная лекция - это обмен сообщениями, однако лектор не только зависит от своего заранее определенного плана, но также добавляет спонтанно предметный контент в зависимости от того, как развивается ситуация. Студенты могут участвовать в обсуждении ключевых моментов, но дискуссия контролируется лектором, как он сам выбирает. Если мы хотим добиться определенной степени улучшения в образовании, нам необходимо предложить учебную программу, которая отвечает не только потребностям основных предметов, но и

потребностям на всех уровнях. Лектор должен не только знать содержание своего предмета, но и проводить исследования учебной программы.

2. Интерактивные методы - эти методы основаны прежде всего на успешном взаимодействии между преподавателем и студентами, а также на взаимном взаимодействии между учащимися. Качество преподавания будет хорошим, если все части целого функциональны, и процесс начинается со студентов и преподавателей. [4]. В то же время сложность с точки зрения количества студентов увеличивается с большей части до самых маленьких групп.

3. Методы решения проблем. Проблема, возникающая в лекциях в художественных академиях и культуре в целом, заключается в существовании различия между искусством и наукой, поскольку эти два способа действия и мышления - художественная и научная точка зрения - это два совершенно разных мира. Хотя связь между искусством и наукой исторически часто была актуальной, примером, который был сделан Леонардо да Винчи, идеал, который он представляет, не является вопросом согласия между художественным и научным сообществом. Тем не менее, все меняется, и новые поля возникают из-за синтеза других областей. Таким образом, творчество влияет на развитие группы. Развивая себя, ученики должны уметь разрабатывать идеи таким образом, чтобы они имели некоторый смысл для других и эффективно реализовывали их.

4 Ответ на вопрос о том, как преподавать художественную практику и решать методы изобразительного искусства, предполагает определение постоянно меняющегося, из-за культурных и исторических причин. Границы искусства испытали радикальные изменения за прошедшее столетие. Раньше искусство было создано в исторически подтвержденной среде и было представлено в ограниченном наборе контента для ограниченного набора целей, таких как поиск красоты, религиозного прославления или рисования людей и мест. [5, с. 154].

Художественные учебные заведения все чаще потребляют различные формы экспериментов. Современные художники используют нетрадиционные материалы, инструменты, техники и идеи, вдохновленные миром науки, техники, экономики, психологии, социологии, антропологии и т. Д. Некоторые из них присутствуют в нехудожественных материалах, таких как фабрики, лаборатории, интернет, школы и улицы. Социальные вмешательства многочисленны, и процесс создания искусства завершается проблемами, связанными с проектированием и принятием решений. В этом смысле наука может поддерживать искусство, предоставляя материалы, средства массовой информации и рациональные подходы к решению проблем. [6, с. 85].

Как улучшить обучение: учебные инструменты - цели обучения определяют методы обучения, а учебные пособия поддерживают их, чтобы повысить эффективность лекций и тем самым обогатить лекции. Типы учебных пособий:. печатные материалы; аудиовизуальные материалы.

1. Учебники и скрипты являются основным источником печатных материалов. Ряд лекторов на факультетах изобразительных и прикладных искусств пишут сценарии, используемые для обучения, и используются в качестве эффективного источника: a) идеи организации учебного содержания, б) действия, стратегии и проблемы, которые помогут и потребности в обучении, c) ссылки, показания и другие материалы, d) планирование занятий по предложениям учащихся, чтобы подумать о идеях и информацию, содержащуюся в сценариях, и использование разных частей текста.

Преподаватель не должен ограничивать свое обучение, используя только скрипты, поскольку они содержат следующие недостатки: проблема поверхностного использования. [7, с. 98].

2. Аудиовизуальные материалы. Эти материалы одновременно посылают стимулы нескольким чувствам, и они эффективны в привлечении внимания студентов. Они включают компьютерные проекторы, которые экономят много времени из класса, который очень ценен. Это лучше, чем фильмы в том смысле, что лектор напрямую работает со

студентами. Очень важно привлечь больше внимания со стороны студентов, чтобы узнать больше о них. . [8, с. 63]. Однако, завоевав внимание, известность данного стимула неявно определяется по отношению к другому, доступная только для текущих стимулов [9, с. 65]

События могут повлиять на визуальное внимание, основанное на их индивидуальной визуальной структуре, и они делают это настолько, что нас удивляет, если они нарушают наши ожидания. Когда дело доходит до фильмов, у студентов есть возможность увидеть события, в которых участвуют люди, процессы и опыт, которые не смогут увидеть иначе. Кинофильмы включают глаза перед ушами, поэтому они сравнительно более эффективны. Однако, лектор, в использовании фильма, имеет способность действовать следующим образом: а) фильмы напрямую связаны с лекцией; б) лектор сначала смотрит фильм, а затем его ученики; с) цели обучения передаются учащимся до выхода фильма, поэтому они могут смотреть фильм с помощью этих предварительных знаний; г) основные особенности фильма представлены перед просмотром; е) лектор просит студентов написать краткое описание фильма после просмотра; f) способ оценки фильма, чтобы проверить его эффективность.

Таким образом, можно подвести итоги, что человеческий рост и развитие представляют собой сложное и многомерное предложение. Человеческая природа проявляется в определенных склонностях и объектах, некоторые из которых являются универсальными особенностями. На реализацию потенциала каждого человека влияют поведение, отношения, убеждения и ценности, переживаемые во времени, в отношениях.

Видимые размеры могут влиять на художественное развитие, в том числе биологическое разворачивание, культурные влияния, развитие мастерства и личную предрасположенность. В рамках художественной практики методы использования результатов, которые в точности воспроизводятся, требуют практического использования технологий и навыков для управления материалами, таким образом, теоретическое участие науки в установлении закономерностей или причинно-следственных связей в рамках общей картины доказательств. Важно установить, какие теории научного метода способствуют развитию художественной практики и как их использовать. Современная наука развивает способность решать проблемы, используя ее брезгливость и различные типы программ сокращения явлений, тем самым увеличивая число общих теорий. Если модель основана только на принципе, без систематической практики, необходимой для ее эффективного участия в экспериментальной науке, сама практика не будет эффективной. Только под влиянием свободной дискуссии наука могла бы расширить свой полностью теоретический способ познания и логических методов.

Список используемой литературы

1. Эфленд (1990). История художественного образования. с. 177. (Дата обращения 9.03.18)
2. Эйснер, Эллиот W.; День, Майкл Д. (2014). Справочник по исследованиям в области художественного образования. с. 769.
3. . Рокмен Д. А. Искусство преподавания искусства: руководство по обучению и обучению основам рисования на основе 1-го издания 450 с.
4. Кастро, Хуан Карлос, Исследования в области художественного образования Изучение и преподавание искусства: через социальные медиа Журнал: Исследования в области художественного образования. 2014. 152 с.
5. Зендер, М.Д. Расскажите мне историю: сила повествования в практике преподавания искусства. Название журнала: Исследования в области художественного образования. 2015. 189 с. Национальная ассоциация художественного образования. ProQuest LLC.
6. Мадейя, Ф. Роберт Сабол. Оценка экспрессивного обучения: практическое руководство для направленной на учителя, аутентичной оценки в образовании визуальных искусств K-12. Лоуренс Эрлбаум Ассошиэйтс. Махва, Нью-Джерси. 2014.

7. Бурнафорд Г.,Апрель А., Виэсс С.. Ренессанс в классе: Интеграция в искусство и знающее обучение. Лоуренс Эрлбаум Ассошиэйтс. Махва, Нью-Джерси. 2015
8. Смит, Питер (1986, сентябрь). Экология картинного исследования, художественного образования [48-54с].
9. .Метр М. L. (2015.). «Художественная терапия и специальное образование» (PDF). (Дата обращения 9.03.18)

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

НАЗАРОВА Нилуфар Жураевна
Ташкентский институт инженеров железнодорожного транспорта старший преподаватель
г. Ташкент, Узбекстан
ЖУМАНИЯЗОВА Насиба Сапарбаевна
Ташкентский институт инженеров железнодорожного транспорта
ассистент кафедры “Социально-гуманитарные науки”
г. Ташкент, Узбекстан

Аңдатпа

Бұл мақалада, авторлар талдау мәселесін қалыптастыру, тұлғалық және кәсіби қасиеттерді қалыптастыру студенттердің оқыту процесінде.

Аннотация

В данной статье, авторы анализировали проблему формирования личностной и профессиональных качеств студентов в процессе профессионального обучения.

Если обратить внимание на различные события и явления происходящие на протяжении всей жизни, можно проследить, что в основе их лежит воспитание и обучение, а точнее, как их результат выражение какой-либо формы поведения. Это в свою очередь требует обратить внимание на роль педагога и воспитателя, который планирует учебно-воспитательный процесс, управляет ею, обеспечивает качество и совершенствует его. В подготовке личности специалиста огромная роль отводится педагогам и воспитателям, которые проявляют самоотверженность, преданность в сфере образования.

Воспитание личности специалиста в системе образования является одним из важных задач непрерывного образования. На этом этапе формируется жизненное мировоззрение личности, и происходит переход на этап осознанного самовоспитание. Поэтому при организации духовно-нравственного воспитания в образовательных учреждениях целесообразно применять комплексный подход. То есть, необходимо обеспечить целостность и единство учебно-воспитательного процесса и научно-исследовательской деятельности студентов. Взаимосвязь учебно-воспитательной и научно-исследовательской работы определяется целостностью качеств характеризующих профессионализм специалиста и ценностных целей.

Личностное развитие молодежи в образовательном учреждении характеризуется углублением и обогощением их самостоятельного мышления, творчества, активности, стабильностью характерных свойств и мировоззрения, формированием потребности самоконтроля и самовоспитания. Процесс обучения в образовательных учреждениях для будущих специалистов - это оптимальный период овладения и развития профессионально значимых знаний, качеств на основе определенных критериев, которые способствуют успешному осуществлению трудовой деятельности, а также это период самосовершенствования личности.

Обучающиеся в данном процессе воплощают в себе такие свойства, как накапление знаний, их сохранение и воспроизведение, создание их логической структуры, продумывают способы эффективного использования этих знаний в своей будущей профессиональной деятельности. Образование является важным стратегическим источником развития общества. После приобретения независимости Республики Узбекистан, воспитание гармонично развитого поколения рассматривается как приоритетное направление политики государства. Приоритетность вопросов воспитания в системе образования четко отражаются в таких документах посвященных формированию идеи национальной независимости, как Закон Республики Узбекистан "Об образовании" и Национальная программа по подготовке кадров, Постановления Президента Республики Узбекистан "О мерах по дальнейшему развитию системы высшего образования" принятого 20 апреля 2017 года и "О мерах по дальнейшему расширению участия сфер экономики и отраслей в повышении качества подготовки специалистов с высшим образованием" принятого 27 июля 2017 года, а также Указ Президента Республики Узбекистан "О стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан" принятый 7 февраля 2017 года.

Как утверждает узбекский педагог-ученый Н.Ортиков - "Основная задача духовно-нравственного воспитания заключается в формировании личности высокой духовности на основе воспитания его на национально-духовных и общечеловеческих ценностях". В результате возникновения различных опасностей и угроз в сферах социальной жизни, сегодня как никогда становится важным и практически-жизненно значимым вопросы духовно-нравственного воспитания молодежи. Поэтому повышается потребность к рекомендациям по содержанию, формам и нормам воспитания, которые вводятся на различных этапах образования: начиная с дошкольного образования до высшего образования.

Под духовно-нравственной воспитательной деятельностью предусматривается целенаправленная и системная деятельность тесно взаимосвязанная с образованием. Эта взаимосвязанная деятельность направлена на формирование социально значимых качеств и ценностей, на создание условий всестороннего: духовного, интеллектуального и физического развития, на самостоятельное самовоспитание и самообразование, также на творческое проявление личности будущего специалиста.

Политика высшего образования в сфере духовно-нравственной работы определяется такими задачами как, обеспечение гармонии национально-духовных и общечеловеческих идей, высоких человеческих качеств и их творческое развитие. Здесь основное место занимает фундаментальность подготовки специалистов, опора на основные ценности общего и профессионального мастерства, взаимосвязь знаний в области естественных и гуманитарных наук, интеграция учебной и научной деятельности, академическая свобода образования и ее прогрессивный характер. Эта задача отражается в теоретической модели специалиста в облике выпускника высшего образовательного учреждения и включает в себя следующее:

– в образовательном учреждении для умственного, эмоционально-волевого, физического, нравственного и душевного развития необходимо предоставлять информацию мотивирующую усвоение теоретических знаний и выполнение практических действий, усвоение иннновационных, информационных технологий, создание возможностей и условий для изучения иностранных языков, учить анализировать различные процессы и системы, формировать навыки практической мобильности и адаптивности к профессиональной деятельности;

– формирование гармонично развитой личности, который полностью отвечает требованиям реформ осуществляемых в обществе, конкурентоспособный, адаптивный в изменчивых условиях, также эффективно функционирующий, действующий на уровне требований к квалификации специалистов на рынке труда;

– обеспечение непрерывного, поэтапного осуществления решения проблем формирования и развития качеств, определяющих профессиональное мастерство;

– формирование у обучающихся такие качества, как трудолюбие, любознательность, дисциплинированность, инициативность, креативность и организационные способности;

– научить обучающихся осознавать свое место и роль в социальном обществе, определять цели, усваивать необходимые знания и опыт, планировать деятельность, анализировать содержание собственной деятельности, самостоятельно работать с помощью информационных средств и технологий, организовывать и проводить различные духовно-просветительские мероприятия в коллективе;

– формирование навыков саморазвития в духовном, мотивационном, умственном и практическом аспектах;

– воспитывать в будущих высококвалифицированных специалистах, то есть, в молодежи, овладевшем профессиональное мастерство такие качества, как общественность, межнациональная дружба, гуманизм, толерантность, понимание других, принятие правильных решений в различных ситуациях, прогнозирование результатов осуществляемой деятельности и правильно формулировать выводы, непрерывно заниматься самообразованием и самовоспитанием, быть в курсе новшеств в своей области и т.д.

Эти свойства в свою очередь наряду с профессиональной компетенцией специалиста должны воспитывать такие качества, как гражданская ответственность и дисциплинированность, развить навыки самостоятельного анализа событий и явлений происходящих в обществе и природе, свободного выражения собственной точки зрения, регулярно работать над собой и саморазвитием, также развивать в студенческой молодежи культуру мышления, чувства национальной и религиозной толерантности, терпимости.

Содержание процесса духовно-нравственого воспитания опирается на общечеловеческие, национально-духовные ценности, древние, богатые культурные, духовно-нравственные традиции нашего народа, национальную идеологию и всеобщие идеи независимости, и в тоже время сочетает в себе интересы отдельно взятой личности, общества и государства.

Эфективность работы по духовно-нравственному воспитанию в высшем учебном заведении целесообразно определять на основе следующих условий:

- теоретико-методологическая, методическая обеспеченность воспитательных работ и наличие нормативных документов координирующих деятельность всех участников воспитательного процесса и административного персонала;
- наличие организационной структуры которая управляет процессом принятия решений на основе анализа достоверной информации, полученной с использованием двойных связей и воспитательную деятельность обеспечивающую четкое движение всех участников воспитательного процесса;
- с целью создания социальной, интеллектуальной и творческой среды для студентов наличие органов самоуправления студенческих и других общественных объединений;
- наличие методического обеспечения для осуществления воспитательных работ внеучебное время;
- имеющиеся самостоятельные и творческие инициативы студентов и уровень их поддержки.

Основные задачи, касающиеся воспитания студенческой молодежи в высшем учебном заведении:

- обеспечение высокого качества и эффективности воспитания;
- соответсвие содержания, формы и методов воспитания поставленным целям и задачам;

- системность и единство педагогических требований во всех высших учебных заведениях, на всех этапах обучения и во всех академических группах;
- в данном процессе необходимо принимать во внимание индивидуальные и профессиональные выгоды и интересы личности;
- создание условий способствующих реализации творческих способностей студентов и их развитие, и исходя из интересов и возможностей студентов привлечение их к разнообразным социально значимым видам деятельности;
- в любой форме, проявлении, этапах воспитательной работы строго соблюдать неразрывность и непрерывность данного процесса, также необходимо учитывать возрастные и личностные особенности студентов;
- предотвращение правонарушений, оказание помощи молодежи, которая попала в социально опасную ситуацию;
- поддерживать деятельность сообщества, общества молодежи функционирующий в высших учебных заведениях, и дальнейшее развитие их инициативности.

Как средство духовно-нравственного воспитания могут служить личный пример и авторитет педагога, традиции и ценности в академических объединениях, гуманная, человечная среда установленная в высшем учебном заведении. Так как, только нравственно и духовно гармоничная личность имеет способность положительно влиять, воздействовать на молодеж, только высококвалифицированный специалист может привить студенту чувство гордости своей избранной профессией, подтолкнуть его продемонстрировать профессионально-творческое самовыражение.

Таким образом, в системе высшего образования отправной точкой процесса организации духовно-нравственной воспитательной работы должна быть забота о качестве профессорско-преподавательского состава, соблюдение правовых и нравственно-духовных критериев со стороны профессорско-преподавательского состава, соблюдение поведенческих и внутренних дисциплинарных норм, подчинение профессиональным и научным нравственным правилам. Воспитательная миссия педагога проявляется в его поведении и деятельности, во внешнем облике, в общении, в тоне речи и в педагогическом мастерстве. Знания, которые студенты получают от преподавателя во время лекционного, семинарского занятия служат источником интеллектуального и духовного развития их в внеаудиторное время.

В качестве технологий совершенствования педагогической деятельности предлагаем следующие:

- систематически достигать социально-психологическую, организационную, интеллектуально-когнитивную, специально-профессиональную подготовку;
- непрерывное расширение объем профессиональных знаний современными знаниями;
- достижение уважения и авторитета путем повышения профессионального мастерства;
- развивать педагогические способности, оптимально (с учетом важности, значимости, уровня) распределять и реализовывать профессиональные задачи;
- формирование копинг поведение;
- осуществлять профессиональную самодиагностику;
- освоение техники определения коррекционных задач и ее использование и др.

Список литературы:

1. Каримов И.А. Высокая духовность - непобедимая сила. – Т.: Маънавият, 2008.
2. Абдуллаев А., Остонов К. Дидактические возможности компьютера в процессе обучения математике // Ж. Наука и Мир. № 5 (9), Том III, Волгоград -2014.
3. Гозиев Э., Самаров Р. Научное творчество и личность ученого //Ж. Проблемы образования. 2014. №2
4. Каширский Д.В. Психология личностных ценностей // Автореф...дисс... доктора психологических наук. - Москва, 2014.

5. Колесникова И.А. Педагогическая реальность: опыт межпарадигмальной рефлексии / Курс лекций по философии и педагогике. - СПб., 2001.
6. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. – М., 1994.
7. Ортиқов Н. Нравственное формирование личности ученика на основе национальных и общечеловеческих ценностей // докт. пед. наук.... дисс. – Ташкент, 2000. – С.305
8. Реан А.А. Психодиагностика личности в педагогическом процессе. - СПб., 1996.
9. Эсанбобоев Ф. Информационно-коммуникационные технологии как фактор интенсификации учебно-воспитательных процессов // Методика и технологии в образовании. – Воронеж, 2010. –№ 6. – С.71-76.
10. Zuriff G.E. Behaviorism: A Conceptual Reconstruction. - New York: Columbia University Press, 1985.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОГРАММНОЙ СТАТЬИ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» ПОСРЕДСТВОМ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ОБЩЕЖИТИЯ

НУРАХМЕТОВА Бакытжамал Батырхановна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико – математического направления
г. Костанай
Заведующая общежитием
г.Костанай, Казахстан

ДЖУМАБАЕВА Индира Талгатовна
Назарбаев Интеллектуальная школа физико – математического направления
г. Костанай
воспитатель
г.Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Ұсынылған жұмыстың өзектілігі заманауи мектептегі әлеуметтік-мәдени міндеттердің, әлеуметтік педагогтердің жаңартылған білім беру мазмұнындағы қажеттілігін қамтамасыз етеді. Оқушылардың эстетикалық, адамгершілік, тәрбиесі, жан-жақты дамуы үшін білім мен өмір арасындағы көпір ретінде қызмет етеді. Одан басқа бұл ақпаратты әдебиет, география, тарих сабақтарында қолдануға болады. Іс-шараларды іске асыру барысында оқушылар бойында патриоттық, азаматтық қасиеттер қалыптасады, тарихи құндылықтарға деген құрмет қалыптасады. Соңғы жылдары елімізде азаматтардың адамгершілік құндылығын жоғалтатындай экономикалық, саяси өзгерістер белең алып жатыр. Сондықтан өз елін сүйетін, халқының мәдениетін құрметтейтін, Отанының өткенін түсініп, болашағына көз тастайтын азаматты қалыптастыру керек екені сезіледі. Өткенді еске түсіру, ата-бабаларының ерліктері туралы, ұлттық жетістіктерді ояту, отансүйгіш тұлға тәрбиелеу, өз жерінің иесін тәрбиелеу, өткенге құрметпен қарау – лайықты азаматты тәрбиелеуге көмектеседі. Сондай-ақ, мектеп оқушылары арасында қазақ әдебиетін, соның ішінде педагог-ағартушы Ыбырай Алтынсариннің мұраларын үйренуге, шешендік өнерді насихаттауға, топ алдында сөз сөйлеуге, талантты оқушыларды анықтауға, тұлғаның зияткер – шығармашылық қабілетін зерттеу жұмыстары арқылы анықтауға көмектеседі.

Аннотация

Актуальность данной работы обусловлена насущной социально – педагогической потребностью обновления содержания образования, школы в современных социокультурных условиях. Оно служит мостиком между обучением и жизнью, содействует осуществлению общего образования, воспитания, эстетического,

нравственного воспитания учащихся, всестороннему развитию их способностей. Кроме того, имеется возможность применения полученной информации, сведений на уроках истории, географии, литературы. В процессе изучения и реализации мероприятий должно быть сформировано у учащихся уважение к историческому наследию, гражданские и патриотические качества. В последние годы в стране произошли экономические и политические изменения, которые привели к значительной потере общих для всех граждан страны духовных ценностей Поэтому в настоящее время остро ощущается необходимость возрождения духовности, изучения культуры своего народа, изучения прошлого и настоящего своей «малой родины», восстановление духовности для формирования нравственной личности гражданина и патриота своей страны. Память о прошлом, о славных предках, о вековых культурных традициях поможет восстановить связь поколений, пробудить национальное достоинство, воспитать патриота, хозяина своей земли, уважение к его великим свершениям и достойным страницам прошлого. А также популяризация среди школьников казахской литературы, в том числе литературного наследия великого казахского педагога-просветителя Ы. Алтынсарина, повышение интереса к чтению, пропаганда культуры публичного выступления и ораторского мастерства, выявление и поддержка талантливых учащихся, развитие интеллектуально-творческого потенциала личности путем совершенствования навыков исследовательского поведения и развития исследовательских способностей.

Сегодня, когда идёт активная переоценка нравственных ценностей, возвращение к историческим корням, и, в конечном счете, как отметил Н.А Назарбаев в своей программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания», «превращению казахстанской культуры в легкоузнаваемый сегмент глобального культурного пространства» [1] - меняются взгляды на прошлое нашей страны. Из архивов Республики поднимаются материалы, которые не были известны ранее. Мы понимаем, как важно для подрастающего поколения знание истории и культуры своего народа, своей Родины. Ведь без прошлого нет настоящего! Большое значение имеет сейчас работа по формированию знаний об истории, культуре, памятниках архитектуры, природе родного края посредством краеведческой, исследовательской, творческой деятельности детей.

Вся система воспитательной работы Назарбаев Интеллектуальных школ направлена на формирование гармонично развитой, творческой и высоконравственной личности, преданной своей Родине, способной успешно действовать в условиях конкурентной среды, обладающей высокой культурой и гражданской ответственностью. Являясь ядром всей воспитательной работы Интеллектуальных школ, патриотическое воспитание охватывает все направления работы с учащимися: духовно-нравственное воспитание, интеллектуальное развитие, физическое и психологическое развитие, поликультурное развитие, развитие лидерских качеств и художественно-эстетическое воспитание. Одним из ключевых событий воспитательной системы является краеведческая исследовательская экспедиция «Туған елге тағзым». Задачами проекта является возможность дать детям лучше узнать свою страну и улучшить свои знания и умения. Особенностью образовательных поездок является обмен маршрутами между Назарбаев Интеллектуальными школами для ознакомления и проведения исследований в регионах Казахстана. В рамках проекта экспедиционные группы посещают регионы Казахстана, исследуют их флору и фауну, памятные места, историческую значимость, культуру, индустриально - инновационные объекты, архитектурные сооружения и многое другое. В экспедициях участвуют ученики-победители лучших Шаңырақов, отобранных за учебные, творческие, спортивные и другие достижения. [3, с.7]. Учащиеся нашей школы смогли побывать в городах Астана, Тараз, Кокшетау, Орал, Актобе. Как форма воспитательной работы это вовлечение во все виды деятельности школы позволяет выявление характеров и способностей учащихся. В 2016-2017 учебном году наша школа сама принимала экспедицию ребят из городов Астана и Шымкент. Среди участников экспедиции были и воспитанники общежития. В рамках экспедиции были посещены историко - мемориальный

комплекс Әліби Тоғжанұлы Жангелдина, мемориально-педагогический музей Ыбырай Алтынсарина, литературный музей А. Байтурсынова и М. Дулатова., а также музей Шақшақ Жәнібек Қошқарұлы. Экскурсии по памятным местам не оставили равнодушными никого. Архивные документы, музейные экспонаты дали возможность по новому посмотреть на биографии этих людей, на исторические события далёких лет.

С сентября 2015 года воспитателями общежития филиала НИШ физико-математического направления г. Костанай (далее НИШ ФМН г. Костанай) реализуется проект «Өлке тарихы – Отан тарихының бастары». Основной целью данного проекта является изучение истории родного края, расширение и обогащение знаний учащихся о родных местах, пробуждение интереса к Родине и её истории, более полно ощутить и осознать связь истории с жизнью. Тем интересен наш проект, что в общежитии нашей школы проживают учащиеся из разных уголков нашей Республики. И они получают возможность познакомиться с историей, географией, с выдающимися представителями нашего края. Старт нашего проекта был приурочен к знаменательной дате - 175- летие Ы. Алтынсарина, выдающегося педагога, просветителя, писателя, общественного деятеля. Благодаря этому проекту учащиеся получили возможность больше узнать о жизни и творчестве нашего великого земляка. Мы постарались включить в свой план по проекту мероприятия разного направления и характера, чтобы как можно больше задействовать творческий потенциал детей. Но первым было посещение Областного мемориала Ы. Алтынсарина. Обновлённые экспонаты, богатый материал интересно представленный в музее, красивое оформление самого музея, не оставило равнодушных. Посещение мемориала было запланировано совместно с работниками областного музея Ы. Алтынсарина. Сотрудник музея Дусмагамбетова Ш.С. подготовила интересную экскурсию. 30 учащихся Назарбаев Интеллектуальной Школы посетили мавзолей Ы. Алтынсарина. Из рассказа экскурсовода учащиеся узнали новое о жизни Ы. Алтынсарина, о том, что именно по этой земле когда - то ступала нога этого великого поэта, и на месте мавзолея захоронены его предки, деды и прадеды. Узнали, что так же рядом было озеро под названием Инспекторское и на берегу этого озера жила семья Ы. Алтынсарина. Думаем, с этого начался интерес к более глубокому изучению биографии и жизни писателя. Именно здесь мы соприкоснулись с историей родного края. Мы пригласили музейных работников к себе в школу. У себя мы посмотрели интересную, полную развёрнутую экспозицию, множество документальных бумаг, фото, подробный рассказ о жизни и творчестве Ы.Алтынсарина. После этого инициативная группа учащихся, имея свои знания о выдающимся земляке, полученное и увиденное в музее, на встрече в школе, смогла объединить и подготовить презентацию о жизни и творчестве великого земляка для всех воспитанников интерната в актовом зале. Планируя юбилейные мероприятия, музей объявил творческий конкурс стихотворений об Алтынсарине. Среди воспитанников общежития НИШ много действительно творческих и одарённых детей. На конкурсе стихотворений «Ардақтаймын атыңды құрмет тұтып», посвященных Ы.Алтынсарину среди учащихся школ города, который проходил в музее, были представлены несколько работ и стихотворений собственного сочинения наших детей. Это работы Татамановой З., Амангельды А., Хайролла Н. Эти ребята были отмечены грамотами и дипломами. По материалам проекта в общежитии был оформлен стенд «Өлке тану тарихы», где мы смогли разместить первые результаты по проекту, фото, стихи детей и рисунки по произведениям Алтынсарина. Конкурс рисунков был проведён среди учащихся 7-9 классов общежития.

В рамках единых воспитательных часов, проводимыми воспитателями для всех воспитанников общежития, воспитателями был проведён открытый воспитательный час «Ыбрай мұралары мәңгілік». Воспитанниками общежития было инсценировано произведение Ы. Алтынсарина на казахском языке «Таза бұлақ». Были подобраны соответствующие музыка, костюмы и декорации к постановке, творческий подход к задуманному позволил представить интересно это небольшое произведение. По произведениям Ы.Алтынсарина в зале была проведена викторина, на большом экране

представлены эпизоды жизни и творчества просветителя. Учащиеся читали свои авторские стихи.

Летом 2017 года в рамках празднования 175-летия Ы.Алтынсарина, мы смогли посмотреть большую выставку в Сити-центре города Костаная «Тарих іздері», подготовленную КГУ «Костанайский областной мемориальный музей Ы.Алтынсарина». Второе полугодие начали с подготовки к приезду учащихся из других школ по республиканскому проекту «Туған елге тағзым». Одним из ключевых мероприятий было проведение ряда мероприятий для гостей из Шымкента и Астаны об Ы.Алтынсарине. Кроме посещений мавзолея, встречи в музее педагога и общественного деятеля, в школе была проведена конференция «Мыслитель, педагог, публицист». В ходе которой ребятами были показаны материалы проекта, подготовлены выступления, показана презентация, учащимися были прочитаны собственные стихотворения. На встрече приняли участие сотрудник музея и ныне здравствующий родственник просветителя Жүсіпбеков Әділбек. Он рассказал о своих воспоминаниях о знаменитом родственнике. Оставил свои пожелания почётный гость в оформленном журнале по экпедиции «Туған елге тағзым». Было очень отрадно, что и в других городах Казахстана знают и ценят нашего великого земляка, знают его как педагога, просветителя и общественного деятеля. Учебный год закончился подведением итогов по реализации первого этапа проекта «Өлке тарихы – Отан тарихының бастары». Был издан сборник стихотворений детей, оформлен журнал экпедиции с отзывами его участников, написаны статьи в наш школьный журнал «INTER NS». А дети получили незабываемые уроки погружения в историю края, в летопись знаменательных дат.

Значимое направление в системе воспитания учащихся в изучении истории родного края, истории своего народа, его богатого культурного наследия нашло продолжение своё в реализации проекта к 100-летию партии «Алаш». Благодаря этому проекту активизируются и обогащаются имеющиеся знания не только по истории Костанайской области, но и по истории и литературе казахского народа, так как они просматриваются через призму истории села, семьи, человека.

В рамках проекта «Өлке тарихы – Отан тарихының бастары» с целью реализации Программной статьи Президента «Рухани жаңғыру», темой этого учебного года стало «Алаш туының астында», к 100- летию партии «Алаш». Словами Н.А. Назарбаева «…В начале XX века задачу выработки казахской национальной идеи взяла на себя духовно-интеллектуальная элита, выдвинувшая идею национальной консолидации. Сам факт создания национальной политической организации в нашей отечественной истории не до конца осознается». Тем более, что многие положения, в свое время выдвинутые руководителями партии «Алаш», сохраняют свое значение и поныне. Это была не националистическая, а патриотическая организация, которая ставила своей целью постепенную трансформацию казахского общества и ее адаптацию к современным реалиям» была начата беседа по материалам большой выставки областного краеведческого музея «Алаш туының астында». Экспозиция на 3 стендах подробно представила организацию «Алаш», её представителей, программу. Большое значение имеет то, что сотрудничая с музеями города, мы имеем достоверные факты, документы для мероприятий, для бесед. Тесно сотрудничая с областным краеведческим музеем, Областной библиотекой им. Л.Н Толстого, казахским драматическим театром им. И. Омарова, преподавателями кафедры истории и самопознания нашей школы, нами были определены ключевые мероприятиями проекта. Знакомство с этими непростыми страницами истории Казахстана для учащихся было продолжено лекцией с сопровождением фильма «Алаштың көрнекті қайраткерлері. Қостанай облыстық өлке – тану музейі қорындағы материал негізінде», который представила нам заведующая отделом научно - методического обеспечения Областного краеведческого музея Назима Куынышпаевна Оташева. Перед учащимися прошли достоверные документальные кадры фильма, редкие музейные документы, фотографии алашордынцев. Считаем, что одним из значимых мероприятий стало участие в

заседании круглого стола «Опередившие время: становление партии «Алаш», организованной Областной библиотекой им. Л.Н Толстого. В ходе круглого стола учащимся была предоставлена возможность пообщаться с профессорами и доцентами КГУ им. А.Байтурсынова. Из рассказов участников конференции учащиеся ещё раз убедились, что правительство Алаш Орды занимает значительное место в истории Казахстана. Выдающиеся деятели, как А. Бокеиханов, А. Байтурсынов, М. Дулатов. Кроме того, многие деятели Алаш Орды скрывались втайне. В качестве примера участники круглого стола познакомили ребят с жизнью Х. Габбасова, который являлся заместителем организатора партии А. Бокейханова. Все его считали татарином или башкиром. Фактически, он был казахом. Планируя мероприятия по изучению движения «Алаш», мы попросили администрацию казахского драматического театра им. И.Омарова, показать нам постановку «Мыржакып», которую они поставили ещё год назад. Все сотрудники общежития, учителя посетили театр. Спектакль оказал большое впечатление на всех. На одном дыхании смотрели прекрасную игру актёров Бегайдарова К.Б, Иманова К.С, Шакиржановой А.С, Кенжеахметова Н.Ж, Бегайдаровой З.Ж, которые сыграли главные роли. Главный режиссёр театра Е.Төлеубай выступил перед учащимися со словами благодарности за изучение этой темы, за интерес к истории нашей страны и её великих людей.

Второе полугодие этого учебного года по планам проекта начали с просмотра документального фильма из фонда Президента Республики Казахтан «Алихан и Мустафа». Взаимосвязь с историей страны, с историей России, Казахстана учащиеся увидели в этом фильме. До конца учебного года запланированы конкурсы эссе и стихотворений среди учащихся с публикацией лучших в журнале INTER NS. На апрель 2018 года запланирован телемост с учащимися НИШ города Семей, Родиной движения «Алаш». По итогам работы проекта будет проведён исторический квест «По следам алашординцев» и как итог планируется выпуск буклета по данной теме. Учащимися по впечатлениям о мероприятиях и встречах были написаны стихотворения, эссе и отзывы. Так учащиеся приняли участие в республиканском конкурсе «Дарабоз» - «Алаш партиясының 100 жылдығына арналған үздік эссе», на школьной олимпиаде по истории по данной теме, получили второе место на республиканском конкурсе за свои собственные стихи.

Проект «Алаш туының астында» помогает нам и учащимся ещё больше проникнуться чувством уважения и гордости к тем, кто стоял у истоков формирования казахской государственности.

Надеемся, что реализация мероприятий проекта «Өлке тарихы – Отан тарихының бастары» вызовет ещё больший интерес учащихся для изучения истории родного края, истории своего народа, его богатого культурного наследия. В перспективе нашего проекта изучения наследия наших земляков Ш.Валиханова, Б. Майлина. Ведь поиск истоков возрождения нации в конечном итоге служит для реализации Программы нашего Президента и духовному обогащению подрастающего поколения.

Список литературы:

1.Назарбаев Н.А Программная статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». URL: www.akorda.kz (дата обращения: 12.04.2017 г)

2.Основные направления воспитательной работы АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», утверждённые решением Попечительского Совета от 29 ноября 2011 года.

3.Политика воспитания учащихся Интеллектуальных школ, утверждённая решением Правления АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» от 29 августа 2013 года (протокол №48).

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ: ДҮНИЕТАНУ ПӘНІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚ

НУРЖАНОВА Раушан Малдыбаевна
«Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы
Қостанай облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілікті арттыру институты
Мектепке дейінгі, бастауыш оқыту және тұлғаны тәрбиелеу кафедрасының аға оқытушысы
Қостанай қ., Қазақстан

Мақсатқа жету – кез келген бәсекеге қабілетті азаматтың алға қойған жоспарлы ісіне қол жеткізуі. Өзгермелі замандағы қазіргі уақытта сай өзгеру қажеттігі бір күннің ғана мәселесі емес. Соған орай рухани жаңғыру адамның өзінен, ішкі санасынан басталуы тиістігін Қазақстанда тұратын барлық азамат ұғынып уақыттың сұранысына байланысты талпыныс жасауда.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына 2017 жылы жолдаған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Жолдауында: «Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай. ... Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет.» [1] деп атап көрсетілген жағдай жаңартылған білім бағдарламасымен тікелей байланысты. Болашақ бүгінгі күннен басталатындықтан жас ұрпаққа өз ұлтымыз жайлы, сонымен қатар елімізде тұратын ұлттардың тыныс-тіршілігі, салт-дәстүрінің қажеттісін ала біліп, озығын көрсете білу, сондай-ақ ұлттық қодты қаншалықты сақтай алатынымызда білім алушылармен тікелей қарым-қатынастағы жүрген –педагогтердің үлесінде жатыр.

Рухани жаңғыру орта білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламасымен тығыз байланысты. Еліміздің бастан кешкен тарихының, бүгіні мен болашағының үйлесімді түрде бір-бірімен сабақтасуы десек, болашақ бүгінгі беріп жатқан білім мен тәрбиеден басталады. Әр отбасындағы өсіп келе жатқан бала ата-анасының өткен өмір жолынан сабақ алады, олардың өткен тарихы арқылы шежіресін біледі, ата-бабаларының тарихының үлгі боларлықтай жақсы қырын педагог пен ата-анасының дәріптеуі арқылы біледі. Яғни, қазіргі бастауышта оқитын баланың бойына рухани құндылықты дұрыс қалыптастырғанда ғана бәсекеге қабілетті азамат болады. Өйткені, келешекте халқымыздың жетістікті болуы, оның өндіріп жатқан қазынасымен емес, сол мемлекетте тұратын азаматтардың бәсекеге қабілеттілігімен анықталады. Бұның барлығы білім алушының кішкентай кезінен қалыптасып, бастауыш сыныптарда әрі қарай дамып жетіліп дамиды. Бұл кезеңде жүргізілетін пәннің бірі және білім алушының азамат болып қалыптасуына ықпал ететін пән – дүниетану. Осы пән арқылы білім алушы бойында рухани құндылықты дарыту мәселесі толық жүзеге асады деп айтуға болады. Жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес дүниетану пәнінің оқу бағдарламасына сүйенетін болсақ, дүниетану пәнінің нысандары – адам, табиғат және қоғам, оның ішінде отбасы, мәдениет, денсаулық, қарым-қатынас, ұлт, қауымдастық, мемлекет, қоршаған табиғи орта. Аталған нысандар арқылы тұлғаның дамуына әсер етеді. Оқу нысандары рухани жаңғыруға тікелей қатысты. Жаңартылған білім беру бағдарламасына сай «Дүниетану» пәні:

1) оқушыларда тұлғалық, қоғамдық және ұлттық сананы, патриотизм мен адамгершілікті қалыптастырады;

2) қоршаған орта туралы ғылыми негіздерді қалыптастырады, тарихи және географиялық тұрғыдан ойлауын дамытуға ықпал етеді;

3) Қазақстанның және бүкіл әлемнің тарихи және қазіргі оқиғалары, олардың себептері, өзгерістері, сабақтастығы, ұқсастықтары мен айырмашылықтары туралы білім қалыптастырады;

4) өткен және қазіргі оқиғалардың тигізетін әсері туралы түсінігін тереңдетеді;

5) өз халқының және өзге халықтардың мәдениетін, дәстүрін сыйлай білу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды құрметтеу сезімін қалыптастырады; [2, 3-4 бет]

Жаңартылған білім беру бағдарламасында қарастырылған тақырыптарға сай оқу мақсаттары білім алушылардың жан-жақты терең білім мен қатар ой-санасының жоғары деңгейлі дамуына да жол ашады. Аталған жағдайлар қалай және қай тақырыпты оқу арқылы жүзеге асырылады? Дүниетану пәнінің бағдарламасына сәйкес қарастырылған 3 бөлімнің бірі – «Тарих беттерінен» деп аталады. Бұл бөлім 5 бөлімшеден тұрады. Әр бөлімшенің өзіндік ерекшелігі бар. 1-кесте [2, 8 бет]

№	Бөлім	Бөлімше
3	Тарих беттерінен	3.1 Ежелгі мәдениеттер мен өркениеттер
		3.2 Қазақстанның тарихи тамыры
		3.3 Қазақстан тарихындағы маңызды оқиғалар
		3.4 Атақты тарихи тұлғалар мен мәдениет қайраткерлері
		3.5 Қазақстан тарихы: тәуелсіздік, мемлекеттілік және патриотизм

Осы бөлімшелерде берілген оқу мақсаттары білім алушылардың ұлтжанды, өз елінің белсенді, бәсекеге қабілетті азаматы, өмірден өз орнын табар жеке тұлға болып қалыптасуында зор роль атқарады. Жаңартылған білім беру бағдарламасы білім алушының бойында шынайы құндылықты жүйелі түрде іс жүзінде дамыта, дарыта отырып тәрбиелі азамат болуға жетелейді. Жүйелі түрде жеңілден күрделіге қарай біртіндеп берілген, сабақтастықпен ұсынылған, әрекет арқылы ұсынылған білім білім алушының санасына сіңетіні анық. Осы пәннің оқу мақсаттарының өзі жаңартылған білім беру бағдарламасына сай толық білім алуға жетелейді. Ескеретін жай- педагогтің оқу мақсатына сәйкес жоспарлы түрде жұмыс жасап, білім алушыны білім алуға жұмылдыра білуі.

Осы бөлім арқылы еліміздің өткені мен бүгінін ашып, сан қырынан бейнелеп сипаттауға болады.Мысалы, 1-сыныпта оқу мақсаты 1.3.1.1 көрнекі материалдарды зерделеу арқылы ежелгі адамдардың өмірі туралы әңгімелеу - бұл мақсатқа қол жеткізу барысында ертедегі мәдениеттер мен өркениеттермен таныстыруда ерте дәуірдің адамдары жайлы, мысалға алғанда олардың от жағуды білмегенімен табиғат құбылыстарын аңғара отырып отты қалай алуға болатыны 2 кремний кесегі мен құрғақ қабық, не шөпті пайдалана отырып от жағуға болатынына қарапайым түрде көз жеткізуге болады. Бұл мәлімет балалар үшін қажетті ақпараттардың бірі. 1-сыныпта сақтар туралы білім үстірт емес, нақтырақ айтқанда ерте дәуірде Қазақстанда мекендеген ежелгі көшпелі тайпа – сақтар екендігі, олардың мал өсірумен айналысып, сол дәуірге сай экономиканың қалыптасуына негіз болғандығын, бұл тек біздің елімізде ғана емес, көршілес Алтай, Жайық, Қара теңіз жағалауларында мекендеген елдің тұрмыс-салтында ұқсастығы бары жайлы айта отырып, өткен дәуір жайлы біршама мәлімет береді. Бұл білім алушыға көпұлтты Қазақстанда тұратын халықтың бір-бірімен ерте заманнан бері тіршілік етудегі ұқсастықтарын дәлелдейтінін көрсетеді. Педагог өз ісіне жауапкершілікпен қарап, ежелгі заманның танымал тарихи ескерткіштері жайлы қарапайым ақпарат немесе елімізде табылған көне жазулар туралы түсінік берумен қатар, мектеп табалдырығын аттаған оқушыны Мемлекеттік рәміздермен таныстырып, оларды сипаттауда асқан шеберлікпен ұсынады. Мысалы, оқу мақсаты 1.3.5.1 Қазақстан Республикасының рәміздерін өзге елдердің рәміздерінен ажырату - осы таныстыру арқылы елдің рәміздерін қастерлей алады. Өйткені, елтаңбаның негізгі бейнесі –шаңырақ. Шаңырақ пен отбасы бір-бірімен тығыз байланыста. Мемлекеттік рәмізде сипатталған шаңырақтың берілуі басқа

елдерде сондай белгі бар ма, неліктен олай берілгендігі әр білім алушыны саналы ойлауға жетелейді. Баланың бұдан түйетіні - отбасы кез келген бала үшін аса маңызды орын екендігі. Яғни, отбасының жылылығы мен шуағы күн сәулесімен ұштасып жатқандығы, отбасының бір шаңырақтың астында тұратын жай ғана адамдардың тобы емес, отбасы мемлекеттің бір бөлшегі екендігін ұғынады, сондықтан айналасындағыларға жанашырлықпен қарай алады. Өз елінің рәміздерін басқа елдердікінен нақты ажырата алуға ынталанады. Бұл бір жағынан қазақстандық патриотизмді қалыптастыру болса, екінші жағынан өз еліңе деген сүйіспеншілікті ұялату. Ежелгі өркениеттер туралы сөз қозғағанда «Алтын адам» туралы мәлімет 1.3.1.2 ежелгі заманның танымал тарихи ескерткіштері/жәдігерлері туралы әңгімелеу –оқу мақсаты арқылы беріледі. Балаларға осы ақпаратты беру арқылы ертедегі сақ дәуірі туралы ұғым қалыптасады. Сонымен қатар Қазақстандағы Бесшатыр, Есік, Боралдай қорымдары қасиетті орындарға жататыны да ескертіледі. Оқушылар табылған жәдігер арқылы ертедегі өмір сүрген адамдардың дәстүрі мен мәдениеті жайлы мағлұмат алды. Білім алушылар ежелгі дәуір ескерткіштері мен қазіргі ескерткіштер, бұрынғы жауынгерлер мен заманауи жауынгерлердің арасындағы ұқсастықтарды байланыстырып анықтай алады. Сақтардың мәдениетіндегі «Аң стилі» б.з.б. 7 ғасырдан бастап далалы аймақтар өңірінде аңдарды бейнелеу – **аңдық стиль пайда** болғандығын көреді. 1-сыныптың оқушысының санасында тарихтың көне беттерінен адамзаттың дамуы жайлы нақты түсініктері қалыптасады. Мысалы, 3-сыныптағы оқу мақсаты- 3.3.4.1 тарихи мысалдар негізінде хандар, батырлар мен билердің рөлін түсіндіру – Би – ерте заманда осы күнгі соттың да, тергеушінің де қызметін атқарған. Билер өздерінің бір ғана сөзімен небір шытырман даулы мәселелердің дұрыс шешімін тауып отырған. Осыған орай Қазыбек бидің шешендік сөздерінен үзінді келтірсек, мына берілген бір ғана өлең жолдарынан көп нәрсені аңғаруға болады. Төрт жолмен адамның өмірінде кездесетін қиындық пен кедергілер кездескенде, жан дүниесі рухани бай адамның өзін-өзі қалай ұстауы айналасындағы адамдардың қамқор болып, қолдау көрсетуі аса қажеттігін көрсетеді.

Өркенім өссін десең, кекшіл болма, кесепаты тиер еліңе.
Елім өссін десең, өршіл болма, өскеніңді өшіресің.
Басына іс түскен пақырға қастық қылма, қайғысы көшер басыңа
Бүгін сағы сынды деп, жақыныңды басынба! [3]

Шағын шумақпен даналық жолды, сабырлық пен байсалдылыққа шақырумен кез келген жағдайда тығырықтан шығу жолын нұсқайды. Сол кездегі қара қылды қақ жарған әділ билердің бірі Төлебидің: «Адамның басшысы - ақыл, шолушысы - ой, жетекшісі - талап, қорғаушысы - сабыр, сынаушысы - халық, таусылмайтыны - арман, ең қымбаттысы - ар сақтау, бәрінен ардақтысы - өмір сүру, соның ішінде ең тәттісі – сыйластық» [4] деген нақыл сөзінің тәрбиелік мәні өте зор. Өйткені сондай дана адамдардың сөздері арқылы оқушыларды көп нәрсеге үйретуге болады.

Білім алушының 3.3.5.1 Қазақстанның бейресми рәміздерінің мәнін түсіндіру («Алтын адам», «Бәйтерек» монументі, «Мәңгілік ел» қақпасы) –оқу мақсатымен жұмыс жасауында үлкен мән бар. Бір ғана «Мәңгілік ел» салтанатты қақпасына назар аударудың өзі халқымыздың бар болмысын, мемлекет болып дамуының қадамын көрсетеді. Қақпаның сол жағындағы даналықты, ұғламалықты, данышпандықты көрсетіп тұрған халықтың рухы мен ойының қорғаушысы Ақсақал тұрса, оң жағында – әйел – Ана. Ия, бір жағынан тікелей отбасымен байланысты болса, екінші жағынан Отан анамен байланысты. Білім алушы бар жақсылық пен ізгі ой ата-ана арқылы берілетіндігін ұғынады. Бұл ескерткіште әр мүсіннің жоғарғы жағында мемлекеттік рәміздің бірі – елтаңбаның берілуінің өзі білім алушыны ойландыратыны анық. Өйткені кез келген ескерткіште елтаңба беріле бермейді. Мәңгілік елдің шығыс жағындағы бөлігінде көшпелі жауынгер мен қазақстандық әскери қызметкердің сұлбалары орналастырылғандығының мәні зор.

Қорыта айтқанда, жаңартылған білім беру бағдарламасы білім алушының болашаққа деген сенімін арттырумен қатар жеке тұлға болып қалыптасуына жан-жақты ықпал ете отырып, рухы мықты, өз елінің ұлтжанды азаматы болып шығуына жол ашады.

Пайдаланған әдебиет:

1. https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanhghyru
2. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптары үшін «Дүниетану» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы Астана, 2016
3. Шешендік сөздер. Қазақтың би-шешендері. Шешендік сөздердің жанрлық тектері
4. Сабыр - Ұлағатты сөздер - Bilim - All bml.kz/tag/thoughts?tag=Сабыр&page

РИСС ПОТЕНЦИАЛЫНЫҢ ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫҚ ҚАСИЕТТЕРІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ ТЕОРЕМАЛАР

НУРМАХАНОВ Кайрат Ерпайызович
Нөкіс мемлекеттік педагогикалық институты
Математика оқыту методикасы оқытушысы
Нөкіс қ., Тажікстан

Аңдатпа

Бұл мақалада Рисс потенциалының дифференциалдық қасиеттеріне байланысты Карлесон тәрепінен дәлілденген әжайып теорема келтірілген, және осы теоремаға кері болған Уоллин теоремасы дәлілденген. Және де осы теоремалар бойынша $f(x) \in Lip_k(G)$ анықтамасы келтірілген.

Аннотация

В этой статье дается поразительная теорема, доказанная Карлесоном относительно дифференцированных свойств потенциала Рисса, и доказала противоположность этой теоремы, теорема Уоллина. И теоремы справочник по $f(x) \in Lip_k(G)$ пс.

Бұл мақалада Рисс потенциалының дифференциалдық қасиеттеріне байланысты швециялы математик Л.Карлесон тәрепінен дәлілденген әжайып теореманы келтіреміз.

1-теорема (Карлесон). *Мейлі,* α , β *лар* $0 < \alpha < n$, $0 < \beta < 1$ *болған ҳақиқый сандар,* μ *болса центрі* $x \in \mathbf{R}^n$ *нүктеде радиусы* $r > 0$ *болған қәлеген* $B(x,r)$ *шар үшін*

$$\mu(B(x,r)) \le const\, r^{n+\beta-\alpha},\ x \in R^n,\ r > 0$$

теңсіздікті қанааттандыратын сондай $\mathbf{R}^n$ *кеңістігінде компакт тасушылы шекті Борель өлшемі болсын. Сонда Рисс потенциалы* $Lip_\beta(\mathbf{R}^n) - \beta$ *тәртіпті Липшиц класына тиісті болады.*

Бұл теоремаға кері болған төмендегі теорема орынды.

2-теорема (Уоллин). *Мейлі,* α, β *лар* $0 < \alpha < n$, $0 \le \beta \le 1$ *болған базыбір ҳақиқый сандар,* μ *болса оң анықталған компакт тасушылы шекті Борель өлшемі болсын және Рисс потенциалы* $U_\alpha^\mu(x) \in Lip_\beta(\mathbf{R}^n)$. *Сонда барлық* $x \in \mathbf{R}^n$ *және барлық* $r > 0$ *үшін төмендегі бақалаулар орынды:*

$$\mu(B(x,r)) \le const\, r^{n+\beta-\alpha},\ егер\ \alpha > \beta,$$

$$\mu(B(x,r)) \le const\, r^n \ln\frac{1}{r},\ \textit{егер}\ \alpha=\beta,$$

$$\mu(B(x,r)) \le const\, r^n\ ,\ \textit{егер}\ \alpha<\beta.$$

Тұйық $G \subset R^n$ жиын үшін $Lip_k(G)-$ класының анықтамасын келтіреміз. $0<k\le 1$ үшін бұл класс төмендегі шартты қанааттандырушы f функциялардан тұрады:

$$|f(x)-f(y)| \le A|x-y|^k,\ x,y\in G,\ A-\textit{константа}.$$

Жоғары реттік $(k>1)$ үздіксіз функциялар үшін Тейлор көпмүшесі жәрдемінде төмендегіше анықталады.

1-анықлама. *Егер* $f^{(0)}=f$ *және*

$$\left| f^{(i)}(x+h)-\sum_{|i+l|\le k}\frac{f^{(i+l)}(x)}{l!}h^l \right| \le A|h|^{k-|l|},\ x,x+h\in G,\ |i|<k$$

бақалауды қанааттандырушы $f^i \in G,\ 0\le|i|\le k$, *функциялар табылса, онда* G *жиында анықталған* $f(x)\in Lip_k(G)$ *делінеді.* Бұнда мультииндексті белгілеулерден пайдаланылды.

Соны да айтып өтеміз, $G=R^n$ жағдайда, $Lip_k(R^n)-$ кеңістігі жай дифференциалдық мағынаға ие болады: ол $k-$ реттікке шекемгі туындыларға ие f функциялардан ібарат болады.

Әдебиеттер

1. Wallin H. Existence and properties of Riesz potentials satisfying Lipschits conditions// Math. Scand.- 1966.
2. Cartan H. Theorie du potential newtonien: energie, capacite, suites de potentials// Bull.Soc.Math.
France.- 1945.
3. Ландкоф Н.С. Основы современной теории потенциала. – М., Наука, 1966.
4. Calderon A.P., Zygmund A. Local properties of solutions of elliptic partial differential equations// Studia Mathematica.- 1961.

ҚАЗАҚ, ОРЫС ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕГІ ШЫҒАРМАЛАРДА СӨЗДЕРДІҢ АУЫСПАЛЫ МАҒЫНАДА ҚОЛДАНУЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ОРДАБАЕВА Жанар Мергалиевна
Көкшетау қаласындағы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Ағылшын тілі мұғалімі
Көкшетау қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақала қазақ,орыс және ағылшын тілдеріндегі шығармаларда сөздердің ауыспалы мағынада қолдануының ерекшеліктеріне арналған. Мақаланың мақсаты - лингвистика саласында сөздердің ауыспалы мағыналарының семантикалық ауқымдары, өзінің белгісін белгілейтін, динамикалық белгісі, қатынастың белгісі, белгілі бір класс құбылысқа жататынын, сондай-ақ лексико-семантикалық сөздердің қатынастарының зерттеуі өте өзекті және көкейкесті мәселе екенін және Джек Лондонның «Ақ азу» шығармасындағы

орыс, қазақ және ағылшын тілдеріндегі сөздердің ауыспалы мағынада қолдануының ерекшеліктерін зерттеу. Автор ауыспалы мағыналардың түрлеріне және олардың қолдану ерекшеліктеріне тоқталып, үш тілде мысалдарды келтіріп, оларды салыстырады. Мақала ғылыми жұртшылықты, жоғары оқу орындары студенттерді, білім саласындағы қызметкерлерді қызықтыруы мүмкін.

Түйін сөздер: ауыспалы мағына, синтагматиялық байланыстылық, мәнмәтін, фразеологизм, фразеологиялық түйдек, метафоралық құбылыс, мақал.

Аннотация

Статья посвящена собенностям использования переносных значений в произведениях на казахском, русском и английском языках. Целью данной статьи является определение переносных значений в области языкознания и семантических диапазонов, которые известны своим динамическим символом, символом принадлежности к определенному классу явлений, а также изучение лексических и семантических отношений между словами, что является очень важной и актуальной проблемой. А также рассматривается повесть Джека Лондона "Белый Клык". Автор рассматривает конкретные виды переносных значений и их применение. Статья актуальна в научном сообществе, среди учащихся средней школы, а также может представлять интерес для сотрудников в области образования.

Ключевые слова: переносные значения,синтагматическая связь, контекст, фразеологизм,идиома, метафорическое явление, пословица.

Кіріспе

Семантика жайлы зерттеу жұмыстарын жүргізу қазіргі қоғам дамуының өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Әсіресе Қазақстанда соңғы екі ғасыр көлемінде осы тақырып жайлы талқылау қарқынды түрде дами отырып, Оның себебі семантиканың дамуына, рухани құндылықтардың артуы мен ой еңбегінің ауқымының кеңеюіне байланысты. Лингвистика ойының 20 ғасырда семантиканың проблемасына үлкен қызығушылық көрсетілуімен сипатталады. Осыған куәгерлік лексико-семантикалық өрісіне және лексико-семантикалық сөздердің топтарына және олардың тарихи дамуына арналған көптеген зерттеулер. Мамандар лингвистика саласында ауыспалы мағынасының семантикалық ауқымдары, өзінің белгісін белгілейтін, динамикалық белгісі, қатынастың белгісі, белгілі бір класс құбылысқа жатуын жекелеп шығарып отыр. Бүгінгі таңда лексико-семантикалық өздерінің қатынастарының зерттеуі өте өзекті және көкейісті мәселе, бұл тілдің мән-мағынасына байланысты. Көркем әдебиетте сөздердің ауыс мағынада қолданылу ерекшеліктеріне қатысты зерттеулер жете зерттелмеген, сондықтан бұл зерттеу жұмысымен айналысуға тура келеді.

Негізі бөлім

Сөздің ауыспалы мағынасы – функционалдық ортақтықпен таңба, метафоралық тәуелділіктің қатынастарымен негізгі мәнмен сабақтас туынды лексикалық сөз мағынасы. Ауыспалы мағыналар мәннің тура мағынасына қарағанда (синтагматиялық алдын-ала келісіп алуды) үлкен синтагматиялық байланыстылық та кіші парадигма алдын ала келісіп болады. Сөздің ауыспалы мағынасы тура мағынасынға қарағанда контекстке өте тәуелді болады. Бұл мағыналар стилистикалық және экспрессиялық-бағалау сәттерімен әдетте шиеленістіріп алған. Ауыспалы мағынасындағы сөздер тура мағынадағы сөздерге қарағанда, (айқын семантикалық шекаралардың жоқтығы) диффузиялықты құбылысқа тәне қасиет. Ауыспалы мағыналардың пайда болуы сөздердің семантикалық біркелкі топтарында бола алады. Сөздің семантикалық құрылымында ауыспалы мағыналармен бірге тағы басқалар олардың баланысынң сипаты бас нақты мәндерден астам абстрактілірекке немесе абстрактілі нақтырақтарға дамытуды бағыт нақтылы заңдылықтарға бағынады. Бұл заңдылықтар және басқа да ауыспалы мағыналардың қасиеттері синхрониялық және диахроникалық мақсаттарда зерттеледі. Тілдің даму тарихында сөздің ауыспалы мағынасы

ең маңызды мәселе болып табылады. Егер де сөздің ауыспалы мағынасын сөздің семантикалық құрылымда бас позицияда бекітетін болсақ, сөздің тура мағынасын ығыстыруға және ұмытуға тура келеді.

Сөздің ауыспалы мағыналардың бір түрі – фразеологизм. Фразеологизм, фразеологиялық бірлік немесе фразема – құрамға және құрылым туралы сөз тіркесі немесе (сөздік бірлік) жеке лексеманың функция орындайтын ұсыныс мән бойынша бүтіндік бөлінбейтін орнықты, лексикалық сөйлем немесе сөз тіркесі. Фразеологизм жиі бір-ақ тілдің мүлігімен болып қалады; ерекшелік деп аталатын фразеологиялық кальктер болып табылады. Фразеологизмдер арнайы фразеологиялық сөздіктерде суреттеледі.

Фразеологизмдердің семантикалық біргелігі жеткілікті кей көлемде өзгерте алады: мағыналарын фразеологиялық тіркестерінен құрайтын сөздерінен (идиомалар) фразеологиялық түйдектің фразеологизмнің мәнісіне дейін өзгереді. Сөздердің тұрақты сөз тіркесіне айналуы лексикализация деп аталады.

Ауыспалы мағыналарының тағы бір таралған түрі – фразеологиялық түйдек (идиомалар). Фразеологиялық түйдек немесе идиома (грек тілінен – меншікті,өзіндік) –бұл мәні бөлінбейтін семантикалық айналым, оның компоненттерінен құрайтын мәне мүлде шығарылмайды. Көбінесе грамматикалық формалар және идиомалардың мәні қазіргі тілдің нормалармен және болмыстарымен шартталмаған, мұндай түйдектер лексикалық және грамматикалық архаизмдер болып табылады.

Жарқын және ашық мысалдарды біз мақалдардан көре аламыз. Мақалдар мен мәтелдер ұрпақтар ойының шежіресі мен халықтың рухани өмірінің практикалық энциклопедиясы. Мақал-мәтелдер ұрпақтар ойының қиыннан қиыстырылған жүйесі мен қоғамдық –тарихи тәжірибеде қорытылған жиынтығы, даналық ойдың шежіресі мен халықтың рухани өмірінің практикалық энциклопедиясы. Олар – әлеумет өмірінің алуан саласы көркем образ түрінде бейнелеп, адамның сонау сәбилік дәуірінен сыр тартып, ұрпақтар үнінің жаңғырығынан елес беретін елгезек жанр. Осындай қасиеттерінің арқасында ұрпақтан-ұрпаққа таралып, еңбекші бұқараның құдіретті еңбек ұраны мен ежелгі ережесіне айналған келісті көркем сөз кестесін халыққа әрқашанда қасиетті мұра ретінде қастерлеп отырған. Мысалы: «Келген дәулет-кеткен бейнет», «Ер тынысы-еңбек, ез тынысы-ермек» сияқты еңбектің неше алуан қасиетін өмір шындығынан алып түйіндеген тамаша мақалдар тудырған. Сөйтіп, сөздің зат, құбылыс, ұғым, түсінік, болмыс, амал-әрекеттерге тағылған атау түріндегі бастапқы мағынасын тура мағынаң дейді. Ал сөз мағынасы ауыстырылып, бастапқы мағынасынан өзге мағынада қолданылса, оны сөздің келтірінді немесе ауыспалы мағынасы дейді.

Сөз белгілі зат, құбылыс, ұғым, түсініктердің атауы болады да, негізінде, сол бастапқы қолданылмай өзге бір түсінік ретінде ауыспалы мағынада да қолданылады. Мысалы, Құрман ұстаның сегіз сиыры бар. Апай майлы төстікті отқа үйте бастады деген сөйлемдердегі сегіз, майлы деген сөздер өздерінің бастапқы тура мағыналарында қолданылған. Ал Семіздің аяғы сегіз («М.М.»), Ол үйдің дастарқаны майлы деген сөйлемдердегі сегіз, майлы деген сөздер өздерінің бастапқы мағыналарында айтылмай, ол сөздерге жаңа келтірінді, ауыспалы мағыналар жүктелген. Мұндағы сегіз деген сөз санды білдірмей, көп деген ұғымды білдіріп тұр, яғни мал семіз болса, еті көп болады деген ұғымды береді. Дастарқаны майлы дегендегі майлы сөзі дастарқанға май жұққан, кірлеген деген ұғымды бермей, ол үйдің дастарқанының үстінде асы мол болады, яғни ол үй асты мол береді деген ұғымда айтылып тұр.

Сөздің көп мағыналылығы. Тілдегі бір сөз, негізінде, бір мағынаға ие болады. Әр сөзді сөйлемде өз орнына, өз мағынасында дұрыс қолдану үшін сөздің негізгі мағынасын білу өте қажет. Сөздердің мағынасы сөйлем ішінде белгілі мәнмәтінде ғана айқындалады. Тілдегі сөздердің барлығы бірдей дербес ұғымды, бір мағыналы болып келмейді. Кейде бір сөздің әр сөйлемде әртүрлі сөздердің тіркесіне қарай беретін мағыналары құбылып, көп мағыналы болып та келеді. Мысалы, Жер бір тәулікте өзінің өсін бір айналып шығады. Колхозшылар жер жыртуға кірісті. Олар екеуі екі жерде тұрады. Шырағым, қай жерін

ауырады деген сөйлемдердегі жер сөзінің мағынасы әр сөйлемде әртүрлі мағынада қолданылып тұр. Бірінші сөйлемде планета ұғымында, екіншіде сөйлемде егіс ұғымында, үшіншіде сөйлемде орын деген мағынана, төртіншіде сөйлемде ара деген ұғымда қолданылып тұр.

Қорытынды

Джек Лондонның «Ақ азу» хикаяты көптеген ауыспалы мағыналар мен идиомалар, фразеологиялық сөз тіркестерге, метафораларға толы. Оны қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде зерттеп, ауыспалы мағыналардың әр тілде қалай қолданылуын салыстыру менің жұмысымның басты мақсаты. Метафора құбылысының негізінде туған қосымша мағынаны көп жағдайда туынды, келтірінді мағына екені бірден аңғарыла бермейді және сөздің туынды мағынасы ретінде қалыптасып орнығып кетеді. Мұндайда метафораның негізінде туған мағына сөздің сөздіктегі мағыналық мазмұнына еніп, оның туынды мағыналарының бірі ретінде қаралады. Метафора көркем сөз стилінде бейнелеуші, мәнерлеуші тәсіл ретінде айрықша қызмет атқарады. Бірақ жеке ақын-жазушылардың тіліндегі метафоралардың барлығы бірдей жалпыхалықтық сипатқа ие бола бермейді.

Метафоралық сөз саптаудың стильдік сырын «сөздік ауыс мағынада қолданылуы» немесе «сөздің астарлы қолдану» деп қана түсіндірсек, метафораның сыртқы қабығын көріп, ішкі дәніне үңілмегеніміз болар еді. Профессор М.Балақаев т.б. көркемдік арқау болатын тілдік тәсілдерді екі топқа бөліп қарайды: Бірі –бейнелеу тәсілдері-өмірдің реалды шындығын, құбылысты кісінің көз алдына елестететіндей етіп суреттеу, екіншісі –әсірелеу-оның үсітне кісінің эмоциялық сезіміне әсер беретіндей етіп көріктеу. Метафора-осының екеуін де қамтитын, яғни әсерлеушілік әрі бейнелеушілік қасиеті бар, астарлы тәсіл. Заттар мен құбылыстардың ішкі сыры мен сыртқы көрінісін, баяндалған оқиғаның сыр-сипатын оқушының көз алдына елестетіндей етіп бейнелі суреттеуле сөз шеберлері метафораны қолданады.

Қазіргі кезде жаңа инновациялық технологиялардың пайда болуы мемлекеттік білім стандартын жүзеге асыру үшін пайдалы. Мемлекеттік бағдарламада студенттер мен оқушылардың мәтіндегі ауыспалы мағыналарда қолданылатын сөздерді оқып-түсінуі тиіс және де олар ауыспалы мағыналардың көп түрлерін анықтап, оларды өз сөздеріне, өз пікірін білдіру үшін қолдану керек.

Осыған орай, осы гипотезаны дәлелдеу үшін біршама тапсырмалардың орындалуы талап етеді:

1) Ауыспалы мағыналарда қолданатын сөздерді тауып, оның мағынасын анықтау;
2) Студенттер мен оқушылардың әдеби шығармаларда қолданылатын ауыспалы мағыналарды анықтап, олардың білім деңгейін тексеру;
3) Қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі шығармаларда ауыспалы мағыналарда тауып, олардың аудару тәсіліне назар аудару.

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ЖҮЙЕЛІ-ӘРЕКЕТТІК ТӘСІЛ МЕН КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

ОРЫНБЕК Бақыт Аблайханқызы
Алматы қаласы физика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
География пәнінің мұғалімі
Алматы қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада география пәнін оқыту барысында жүйелі-әрекеттік тәсіл мен критериалды бағалау жүйесінің тиімді тұстары сипатталған. Сонымен қатар мысал ретінде шынайы сабақ барысында қолданылған тапсырмалар келтірілген.

Аннотация

В статье описаны эффективные стороны исползования системно-деятельностного подхода и критериального оценивания на уроках географии. Также, в качестве примера, рассмотрены задания из реального урока.

Жүйелі-әрекеттік тәсіл жеке тұлғаның дамуына бағытталған. Оқыту үрдісі мақсатты дамуды көздейтіндей ұйымдастырылуы керек. Сондықтан ең алдымен жүйелі-әрекеттік тәсіл шеңберінде сабақты ұйымдыстырудың қағидаларын білу керек.

Жүйелі-әрекеттіктік тәсілдің дидактикалық қағидалары:

1)**іс-әрекет** қағидасы – оқушы дайын материал емес, өз бетінше ақпарат іздеумен айналысады. Алайда өз бетінше жұмыс істеу барысында оқушы өз оқу үрдісінің мазмұны мен формаларын түсінеді, нормалардың жүйесін түсінеді және қабылдайды, оларды жетілдіруге атсалысады.

2)**үздіксіздік** қағидасы – оқу процесінің барлық кезеңдерінде технологиялық деңгейде, оқушының жас және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, мазмұн мен әдістемедегі сабақтастық.

3)**тұтастық** қағидасы – оқушының дүниені (табиғат, қоғам, өзін-өзі, социомәдени дүние мен іс-әрекет аясы, ғылымдар жүйесіндегі әр ғылымның орны т.б.) жалпылама жүйелі қабылдауы.

4)**минимакс** қағидасы – келесі түрде сипатталады: мектеп оқушыға оқу мазмұнын өзіне сай максималды деңгейде игеруге мүмкіндік беруі керек (жақын арадағы даму аймағы анықтайды) және әлеуметтік қауіпсіз минимум деңгейінде игеруін қаматамасыз ету (білімнің мемлекеттік стандарты).

5)**психологиялық жайлылық** қағидасы – оқу үрдісінде қолайлы атмосфера орнату, педагогикалық іскерлік идеясын жүзеге асыру, диалогтық қатынасты дамыту сияқты стресс құраушы факторларды жою болып саналады.

6)**вариативтік** қағидалары – оқушылардың түрлі варианттарды жүйелі түрде қарастырып, дұрыс таңдау жасауын меңзейді.

7)**шығармашылық** қағидасы – оқу үрдісінде максималды түрде шығармашылыққа бағытталу болып табылады.

Сонымен, жүйелі-әрекеттік тәсілді қолдана отырып құрылған сабақтың алгоритмі, яғни қадамдары төмендегідей болуы керек:

1.Сабақтың нақты мақсатын айқындап, нәтижеге бағытталған логикалық аяқталған бөліктері бар процесс ретінде көру керек.

2.Сабақтың тақырыбына, мақсатына, балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес нақты педагогикалық тәсілді таңдау.

3.Сабақтың сценарийін жүйелі-әрекеттік тәсіл тұрғысынан талдау. Осы таңдалған әдіс-тәсілдерді АКТ-ны қолдану мүмкіндігіне қатысты қарастыру.

4.Мұғалімнің минималды, ал оқушының максималды түрде жұмыс жасауына мән беру /1/.

Мысал ретінде 9-сыныпта өткен сабақтың талдауын ұсынамын.

Тақырып: Елді мекендердің түрлері (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде).

Оқу мақсаты: 9.4.1.3 елді мекендердің түрлерін, олардың функционалды зоналарын сипаттайды және көрсетеді, ерекшеліктерін талдайды (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде);

9.2.2.2 географиялық деректерді шығармашылық түрде визуализациялайды

Бағалау критерийі:

білу және түсіну	Елді мекендер түрін біледі. Елді мекендер түрлерінің өзара айырмашылықтарын ажырата алады.
қолдану	Елді мекендердің таралу ерекшеліктерін біледі, картада көрсете алады, мысалдар келтіре алады.
талдау	Территорияның функционалдық ұйымдастырылуына талдау жасай алады.

Сабақ барысында оқушы тек қана тапсырмаларды орындап қана қоймай, сонымен қатар бағалау үрдісіне де белсенді қатысады (өзін-өзі бағалау, өзара бағалау). Ол үшін арнайы бағалау парағын дайындау керек. Алдымен тақырып бойынша бастапқы білімдерін білу үшін өзін-өзі бағалау арқылы диагностика жасауға болады. Бұл график сабақ соңында өзгеріске ұшырауы мүмкін. Осындай тәсілді қолдану арқылы әрі оқушы, әрі мұғалім динамиканы көре алады.

***Бағалау 1.** Жаңа тақырып алдында бағалау критерийлері бойынша өзіңізді 5 балдық жүйемен бағалап, график сызыңыз.

Бағалау критерийлері: 1.Елді мекендер түрлерін білемін, ажырата аламын.

2.Елді мекендердің таралу ерекшеліктерін білемін, картада көрсетіп, мысалдар келтіре аламын. 3.Территорияның функционалдық ұйымдастырылуына талдау жасай аламын.

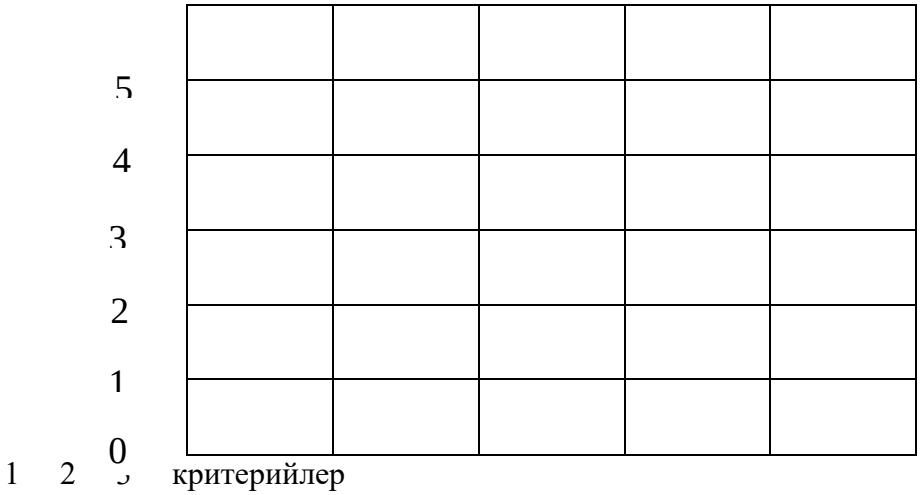

***Тапсырма 1.** (Ж) Картамен жұмыс. Әр оқушы Қазақстанның әкімшілік және тығыздық картасын қолдана отырып, халықтың орналасу ерекшеліктерін талдап дәптерге жазады. (жазылым). Жоспар:

1.Қазақстанның аса тығыз қоныстанған аймақтары. Себебі.

2.Қазақстандағы қалалардың аса кең тараған түрлері. (шағын, үлкен, ірі)

3.Қазақстандағы елді мекендердің пайда болу ерекшеліктерін сипаттаңыз. (пайда болу себептері, орындайтын рөлі).

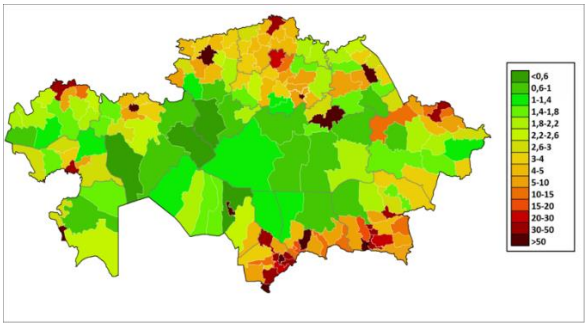

Осы тапсырманы орындап болған соң бірі-бірі бағалау жүзеге асады.

***Бағалау 2.** Өзара бағалауда өзге оқушының парақшасына баға қою керек. Өз парақшасыңызға да баға алуыңыз керек. +/-

Бағалау критерийлері:

1.Қазақстанның аса тығыз қоныстанған аймақтарын атап, көрсете алады. Себебін түсіндіре алады. 2.Қазақстандағы қалалардың аса кең тараған түрлерін біледі. (шағын, үлкен, ірі)

3.Қазақстандағы елді мекендердің пайда болу ерекшеліктерін сипаттай алады. (пайда болу себептері, орындайтын рөлі).

критерийлер	Баға +/-	Бағалаушының аты-жөні
1		
2		
3		

***Тапсырма 2.** (С) Мәтінмен жұмыс. Территорияның функционалдық зоналар жіктелуімен танысу. Оқушыларға алдын-ала дайындалған мәтін беріледі. Мәтіннен үзінді.

Функционалдық зонаның аталуы	Сипаттамасы
Селитебті зона	Тұрғын үйге арналған аумақ. Мұнда ықшам аудандар, тұрғын кварталдары, мәдени-тұрмыстық және коммуналды қызмет көрсету кәсіпорындары, жекелеген зиянсыз кәсіпорындар, көшелер, алаңдар, көгалдандыру нысандары, қоймалар, резервтік территориялар, көлік нысандары орналасуы мүмкін.
Өнеркәсіптік зона	Өнеркәсіптік кәсіпорындар мен оларға қызмет көрсететін мәдени-тұрмыстық мекемелер, көшелер, алаңдар, жасыл желектер кіреді.
Көлік зонасы	Сыртқы автомобиль, су, әуе, темір жол көлігі құрылымдары (автомобиль және теміржол станциялары, айлақтар, аэродромдар, теңіз және өзен вокзалдары, сұрыптау станциялары, т.б.)
Коммуналды-қойма зонасы	Түрлі қоймалар аумағы, мысалы, трамвай және автобус парктерінің, гараждардың, су құбыры және кәріз жүйелерінің құрылымдары, сонымен қатар сауда және шаруашылық қоймалары мен оларға қызмет көрсететін көлік құралдары.
Санитарлы-қорғау зоналары	Ені 50-1000 метрлік жасыл желектер. Олар тұрғын үй құрылымдарын көршілесс орналасқан өндірістік кәсіпорындар мен көліктің зиянды әсеріне қорғауға арналған.
Демалыс зонасы	Жасыл желектер, жағажай, жағалаудағы бульварлар, жаяу жүргінші зоналары, мәдени орталықтар, спорт кешендері т.б. тұратын аумақ.

Мәтінмен қатар сыныпқа түрлі суреттер таратылады. Талдау жасау барысында әркімде әртүрлі суреттер болады. Өзара талқылау барысында оқушылар өзге сурет иесімен жұптасуы керек. Мысалдар:

***Тапсырма 3.** (Ж) Суретпен жұмыс.

Оқушылар өздеріне берілген суреттегі түрлі функционалдық зоналарды анықтап, белгілейді. Әр зонаға сипаттама беріп, дәлелдей алуы керек. Және болашақта өзгерісіне болжам жасай алуы керек.

***Бағалау 3.** Өзара бағалауда өзге 2 оқушының парақшасына баға қойып кету керек. Өз парақшаңызға да 2 оқушыдан баға алу керек. +/-

Бағалау критерийлері:

1.Территорияның функционалды зоналарын дұрыс бөледі

2.Функционалды зоналардың анықтамаларын айтып, дәлелдей алады

3.Функционалды зоналардың өзгерісіне болжам жасай алады.

критерийлер	Баға +/-	Бағалаушының аты-жөні	Баға +/-	Бағалаушының аты-жөні
1				
2				
3				

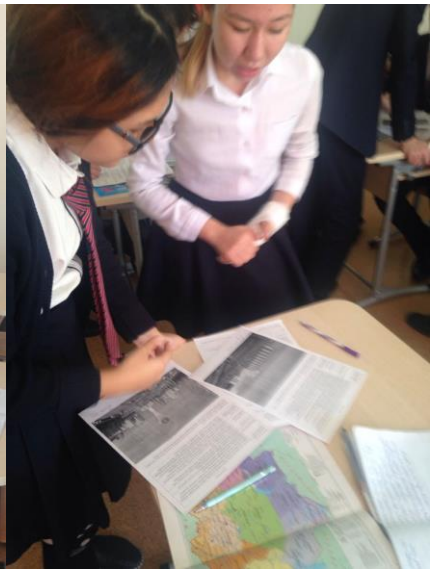

***Бағалау 4.** 1-ші бағалау графигіне оралыңыз. Сабақ соңында болған өзгерісті ескере отырып, сызбаға белгілеп, графигін сызыңыз.

Мысал ретінде оқушылардың сызбаларын ұсынамын:

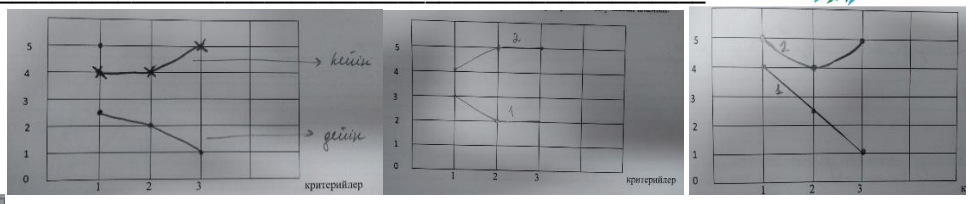

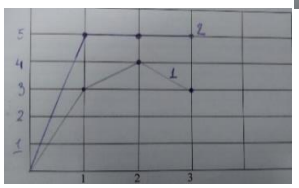

Жалпы алғанда оқытудағы жүйелі-әрекеттік тәсілді қолдану барысында білім берудің басты міндеті шешіледі, яғни ішкі резервтерді қолдана отырып, үйлесімді, рухани-адамгершілік қасиеттерге ие, әлеуметтік белсенді, кәсіби білікті, өзіндік даму дағдысы қалыптасқан тұлғаның қалыптасуы. Жүйелі-әрекеттік тәсілді жүзеге асыру үшін жекелеген пәндерді игеруден шынайы өмірдегі күрделі жағдайларды пәнаралық зерттеуге көшу керек. Соған сәйкес әрбір пәнге тән спецификалық іс-әрекет әмбебап пәнаралық оқыту әдістерімен толықтырылуы қажет /2/.

Сонымен қорытындылай келе, бұл сабақтың барысында әрбір кезеңі сабақтың мақсаттарына жетуге бағытталған жүйелі іс-әрекеттерден тұратынын көруге болады. Сонымен қатар қазіргі уақыттағы маңызды мәселелердің бірі болып табылатын бағалау стратегиялары да тиімді қолданылады. Сабақтың соңында міндетті түрде оқушылардың жұмысына кері байланыс беру керек және оқушылардан кері байланыс алу керек. Және бір маңызды жағдай – алдағы болатын сабақтар үшін жоспар құрғанда оқушы үнін ескеру керек.

Литература

1.https://sites.google.com/site/konstruktoruroka/ob-avtore

2.Аксенова Н. И. Системно-деятельностный подход как основа формирования метапредметных результатов // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 140-142. — URL https://moluch.ru/conf/ped/archive/21/1656/ (дата обращения: 15.03.2018).

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУДЫҢ ӨЗЕГІНЕ АЛҒАШҚЫ ҚАДАМ

ОРЫНГҮЛ Белгібайқызы Құсмолданова
Талдықорған қаласындағы физика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Педагогика ғылымының магистрі.
Өзін-өзі тану пән мұғалімі
Талдықорған қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мектепке дейінгі ұйымда тәрбиелеу-оқыту үрдісі мазмұнын жаңғыртуда жаңашыл-педагогтардың алдыңғы қатарлы үздіксіз тәжірибелері, мазмұны қамтылған. Балабақшаның педагогикалық ұжымы кәсіби шеберліктерін шыңдай жүргізген іс-әректтері Тілдік ортаға ену әдісі негізінде алынған. Бұл бағдарлама аясында балабақша мен мектеп арасындағы сабақтастық мәселесі бойынша серіктестік жоспарларын сөз етті. Үздік педагогикалық идеялар мектепке дейінгі мекемелерде жұмыс тәжірибелерін дәріптеуге жақсы дайындықтарын байқатты.

Аннотация

В обновленном содержании учебно-воспитательного процесса дошкольного образования передается инновационный опыт ведущих учителей. Основой педагогического мастерства коллектива детского сада является метод языкового погружения. В рамках этой программы рассматриваются вопросы взаимопланирования работы детского сада и школы. Учителя дошкольного учреждения показывают и транслируют свой передовой опыт.

Мектепке дейінгі мекемелерде өзектілігін айқындап үлгірген «Рухани жаңғырудың» мән-маңызын салт-санамызбен, болмысымызбен арнайы бағдарламалар негізінде жас ұрпаққа үйлесімді тәрбие берілуде. Қазіргі кезеңде келешек ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру қоғамымыздың әлеуметтік рухани жаңғыру жолындағы ең маңызды міндеттерінің бірі. Рухани жаңғыру тек бүгіннен басталатын жұмыс емес. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында «Мектепке дейінгі тәрбие – үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы. Ол баланың жеке бас ерекшелігін ескере отырып дамытатын орталық» делінген.

Болашақта еліміздің табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, сол ұлттың тұлғасының бәсекелік қабілетімен айқындалатыны айдан анық. Сол себепті, мектепке дейінгі тәрбие үрдісі жаңа кезеңге бағыт алуда. Ондағы тәрбиеленуші бүлдіршіндер жан-жақты дами отырып, XXI ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы тиіс. Елбасы Н.Ә.Назарбаев: «Ел келешегі жас ұрпақ тәрбиесіне тікелей байланысты,-» деп атап көрсеткендей, мектепке дейінгі кезең, рухани жаңғырудың өзегі, алғашқы қадамдары балабақшадан бастау алады. Халқымыз қолдап, ұлы көшке бастама болып отырған рухани жаңғыруда болашақ ұрпақтарымыздың тәрбиесі назардан тыс қалмақ емес. Рухани жаңғыру, қоғамдық талаптардың өзгеруі мектепке дейінгі ұйымдар мен мектептердегі білім беру мен тәрбие мақсаттарының да өзгеруіне әкелді. Тәрбие бастауы отбасында, балабақшада, бастауыш мектепте, орта буын, жоғарғы сыныпта, арнайы оқу орындарында, әлеуметтік ортада бірізділік ұстанымына сай дами береді. Осының негізінде, балабақшадағы жұмыстардың бағытына тоқталсақ, 2010 жылы Назарбаев Зияткерлік мектебі жанынан құрылған балабақшада үлкен жұмыс бағыт алды, ол жаңа әдіс негізінде тілдік ортаға ену. «Тілдік ортаға енгізу әдісінің негізінде балаларды мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту бағдарламасы» енгізілді. Тілдік ортаға енгізу – мақсатты тілге үйретудің тиімді тәсілдерінің бірі. Оның артықшылығы мен күшті жағы жүйелілік, әдістемелік бірлік және ғылыми негізі болып табылады.

Тілдік ортаға енгізу - бұл білім беру мекемелерінде баланы екінші (мақсатты) тілді үйренуге, оны ересектермен, құрдастарымен қарым-қатынас барысында және оқу әрекетінде қолдануға ынталандыратын әлеуметтік орта құруды талап ететін әдіс.

Алғаш рет тілдік ортаға енгізу бағдарламасы 1965 жылдан бастап Монреалда (Канада) қолданыла бастады. Олардың мақсаты французтілді Квебекте тұратын ағылшын тілінде сөйлейтін оқушыларға ресми тілді тез меңгеруге көмектесу болатын.

Алынған әдістемелік тәжірибе басқа да мемлекеттерде, соның ішінде Финляндия, Жапония, Эстония, Австралия, Испания, Америка Құрама Штаттарында және Қазақстанда қолданылады. Тілдік ортаға енгізу әдісінің эстониялық үлгісі және оның таралуы Қазақстанның қызығушылығын туғызды. Бүгінгі таңда Қазақстан өзінің тілдік ортаға енгізу бағдарламасын құрастырды, ол Талдықорған қаласындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінің балабақшасы мен бастауыш мектебінде, жүзеге асырылып келеді.

Соның біріне дәлел, бұл ұжымда тәжірибелі маман, өз ісінің шебері Үйсінбекова Гүлнар Нәсіпқызының басшылығымен жаңашыл-педагогтарының алдыңғы қатарлы үздіксіз тәжірибелері, психологиялық-педагогикалық зерттеулері.

Тілдік ортаға енгізу әдісі негізінде балаларды мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту бағдарламасын апробациялау мен ендіру кезеңдері:
I кезең 2012-2013 оқу жылы, дайындық. II кезең 2013-2014 оқу жылы, жобалық-диагностикалық, ұйымдастырушылық-түзетушілік. III кезең 2014-2015 оқу жылы, аналитикалық. Тәжірибенің қорытынды кезеңінде тәжірибе тарату үшін Тілдік ортаға

енгізу әдісі бойынша материалдар дайындалды, қала мектептері мен балабақшаларының педагогтеріне арналған семинарлар өткізіліп, бастауыш мектеппен сабақтастық мәселесі бойынша серіктестік жоспарлары құрылды. М. Монтессори әдісі бойынша жабдықталған кабинет жұмысын бастады, мұнда балалар өзін-өзі дамыту, алғашқы тәжірибелік дағдыларды меңгеру және тілдік дағдыларын ары қарай дамыту мүмкіндіктеріне ие болады. Бұл әдістің тиімділігі сонда, тілді үйрену барысында қарапайым практикалық дағдылар қалыптасады.

Балабақшаның педагогикалық ұжымы балаларға қазақ тілін түрлі қызықты ойындар, әңгімелер, өлеңдер, тақпақтар, әңгіме кітаптар мен мюзиклдер арқылы үйретеді. Балабақшада тәрбиелеу-оқыту үрдісінің мазмұны, апта тақырыптары танымдық-өнімдік әрекеттер арқылы жүзеге асырылады, мысалы мына тақырыптар көлемінде: «Менің сүйікті балабақшам», «Мен және менің отбасым» , «Табиғат әлемі», «Қоршаған орта», «Бабалар мұрасы», «Жер – ортақ үйіміз», «Мен және менің Отаным». Оқу іс-әрекеттері кіріктірілген сабақтар түрінде жүргізіледі. Балабақшаның оқу жоспарының құрылымдық және мазмұндық құрамдас бөліктері Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының талаптарына сәйкес және «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Басқармасының 2012 жылғы 31 тамыздағы шешімімен № 38 хаттамасында бекітілген «Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тілдік ортаға енгізу әдісінің негізінде балаларды мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту бағдарламасы» негізінде құрастырылды. Әр жас кезеңінде балалардың игеруі тиіс білік-дағдылардың көлемі кеңейе түседі. Кіші топта балдырғандар ересек адамның айтқанын тыңдап, оның нұсқаулары бойынша әрекет етуді меңгереді. Орта топ балалары өз бетінше әрекет ете алады, ал ересек топ тәрбиеленушілері ұжымда жұмыс істей алу дағдысын көрсетеді, құрдастарымен бірлескен әрекет түрлерін жүзеге асырады.

Балабақша тәрбиеленушілері алғашқы білім қорын өнімді, зерттеу әрекеттері түрінде еліктеу, бақылау, ойлану, әсерлену, тәжірибе жасау, еске сақтау және шығармашылықпен айналысу арқылы алады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеушілік қабілеттерін дамыту үшін тәжірибелік ойындарға ерекше көңіл бөлінуде. **«Reading times»** жобасы арқылы тіл дамыту, адамгершілік, эстетикалық құндылықтарды дамытуға қатысты көптеген мәселелер шешімін тапты. Балабақша техникалық құралдармен жабдықталғандықтан, педагогтер өз сабақтарында мультимедиялық жиынтықтарды, ғаламтор ресурстарын, NAU жұмысын кең көлемде пайдаланады. Мультитілді зияткерлік орталық мультитілділік қағидасын тәжірибеде жүзеге асыруға мүмкіндік береді (қазақ/орыс/ағылшын тілдері). Оқытудың үш тілде де қолжетімді болуы баланың тілдерді жайлы, ойын атмосферасында мультимедиялық бағдарламалар арқылы үйренуіне ынтасын арттыруға мүмкіндік беруде. Балабақша қабырғасында баланың ерік-жігері қалыптасып, өз қалаулары мен басқалардың қалауын ескере отырып ымыраға келуді, өз пікірін білдіруді үйренеді. Аталған білік-дағдылардың қалыптасуы «Көшбасшылыққа алғашқы қадам» курсы арқылы жүзеге асырылады.

«Көшбасшылыққа алғашқы қадам» курсының тиімділігін арттыру Педагогикалық шеберлік орталығының Кембридж Университетінің білім беру факультетімен бірлесе отырып құрастырған «Бағдарламаның 7 модулі» оқыту стратегиясын қолдану арқылы, сонымен қатар ертегі терапиясын пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Қойылған міндеттер тәжірибелік сабақтар арқылы жүзеге асырылады. Әр сабақта ертегілер, ойындар, сұрақтар мен тапсырмалар қолданылады. Оқыту іс-әрекеттеріне тек балалар ғана емес, олардың отбасы мүшелері де қатыса алады. Жасы үлкен балалардың кішкентай балалармен қарым-қатынас жасауы арқылы өзара үйренуге және толыққанды қарым-қатынас жасау тәжірибесінің қалыптасуына қосымша мүмкіндіктер пайда болатынын ескере келе Жаңа Зеландияның мектепке дейінгі білім беру жүйесінің тәжірибесіне сүйене отырып, «Менің мектептегі досым» жобасы бойынша жұмыс жүргізуді бастады. Жоба аясында бастауыш

сынып оқушылары мен балабақшаның ересек топтары тәрбиеленушілерінің бірлескен әрекеттері мен кездесулер ұйымдастырылады.

Бұл жұмыс түрі оң нәтиже берді, өйткені үлкен сынып оқушыларының жауапкершілік, ұйымдастырушылық қабілеттерін көрсетуіне мүмкіндік берсе, ал мектеп жасына дейінгі балаларды дамуға және мектепке жақсы дайындық алуға ынталандырады. Тілдік ортаға енгізу әдісі бойынша Талдықорған қаласының мұғалімдері мен тәрбиешілеріне арналған көптеген тәжірибелік практикалық семинарлар ұйымдастырылып өткізілді. Алматы облысының білім беру бөлімінің әдістемелік кабинетімен Тілдік ортаға енгізу әдісі бойынша тәжірибе тарату және мектепке дейінгі білім беру мәселелері жөнінде әдістемелік көмек көрсету бойынша бірлесе жұмыс жасау арқылы серіктестік орнатылды. Бұл серіктестік өзіндік жұмыс тәжірибесінің даму деңгейі мен тиімділігін көруге, сондай-ақ тәжірибе таратуға мүмкіндік береді.

«Мектепке дейінгі ұйымдар мазмұнын жаңғыртудың әдістемесі – білім сапасын арттырудың қажетті шарты» атты облыстық педагогикалық оқуға балабақша педагогтері белсене қатысып, I и III жүлделік орындарға ие болды. Осының барылғыда бүгінгі рухани жаңғырудың өзегіне алғашқы қадам болмақ. Балабақшаның жұмысын одан әрі жандандыруға, бала тәрбиесінің ұтымды жақтарына зер салуға, тілдік ортаға енгізу дағдыларын қалыптастыруда «Жас отбасы» ата-аналарына үздіксіз көмек қажет. Бұған арнайы орталық құру керек.

Осылайша «Жас отбасына көмек» көрсету орталығын құру, оларды шешу жолдары мен бағытын анықтауға мүмкіндік туады.

Осы бағдарлама негізінде жүргізілген ғылыми-әдістемелік жұмыстар, ең үздік педагогикалық идеялар қорытынды нәтижелерін беруде. Осындай тиімді бағдарлама негізіндегі жұмыстар барлық мектепке дейінгі ұйымдарда өз қолданысын тапса, тілдік ортаға енгізу әдісі оң нәтижесін беретіндігі даусыз. Бұған дәлел, осы балабақшадан келген бастауыш сыныпта оқып жүрген оқушылардың білім деңгейлерінің жоғарғы көрсеткіштері. Мектепке дейінгі мекемелерде жаңартылған білім беру мазмұнын осындай бағдарлама аясында дәріптеу жас ұрпақ үшін мүмкіндіктері мол қазына.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.
2. Ақпараттық-коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру. Ересек топтарға арналған әдістемелік құрал. (Талдықорған 2014ж.)
3. Тілдік ортаға енгізу негізінде мектепке дейінгі кіші топта кіріктірілген оқу іс-әрекетін өткізу (әдістемелік нұсқаулық) / Құраст.-авт.: Г.Н. Үйсінбекова, Б.З. Қазақпаева, Б.М. Кенжебаева, Н.М. Игисинова, Ә.Қ. Жаңабай, Н.А. Жабықбаева, З.Б. Хамидулина– 2014, – 144 бет.
ISBN 978-601-7800-14-7
4. Тілдік ортаға енгізу негізінде мектепке дейінгі ортаңғы топта кіріктірілген оқу іс-әрекетін өткізу (әдістемелік нұсқаулық) / Құраст.-авт.: Үйсінбекова Г.Н., Қазақпаева Б.З., Клышбаева С.А., Куанышева Қ.Е., Жаңабай Ә.Қ., Жабықбаева Н.А., Хамидулина З.Б. – 2014, -118 бет.
ISBN 978-601-7800-15-4
5. Тілдік ортаға енгізу негізінде мектепке дейінгі ересек топта кіріктірілген оқу іс-әрекетін өткізу (әдістемелік нұсқаулық) / Құраст.-авт.: Үйсінбекова Г.Н., Қазақпаева Б.З., Байтурганова М.А.,Құрмансейітова Р.М., Жаңабай Ә.Қ., Жабықбаева Н.А., Хамидулина З.Б.– 2014, - 90 бет.
ISBN 978-601-7800-16-1

РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИИ ПАШТЕТА ИЗ ПЕЧЕНИ ПАМИРСКОГО ЯКА С ДОБАВЛЕНИЕМ ПОЛЕЗНЫЕ ТРАВЫ

ПАРПИЕВА Мафтунахон Муротовна
Политехнического института Таджикского технического университета имени академика М.С. Осими в городе Худжанде
Старший преподаватель
г.Худжанд, Таджикистан

В настоящее время большое внимание уделяется развитию сырьевой базы мясной отрасли и созданию на основе новых источников сырья инновационных технологий производства пищевых продуктов здорового питания. Одним из перспективных направлений решения проблемы дефицита мясного сырья является развитие аборигенного животноводства, например яководства, и изучение возможности рационального использования продуктов убоя яка в производстве мясопродуктов.

В Республике Таджикистан активно изучаются этиология, биологические особенности, популяционная изменчивость яков бурятской породы. Однако недостаточно изучены технологические аспекты переработки мяса и субпродуктов, в том числе печени яка бурятской породы.

В последнее время значительно расширились научные исследования, посвященные разработке технологий мясопродуктов здорового питания с учетом биогеохимической ситуации регионов. Теоретическую и практическую базу таких продуктов составляют труды отечественных и зарубежных ученых (Лисицын А.Б., Тутельян В.А., Рогов И.А., Антипова Л.В., Липатов Н.Н. мл., Титов Е.И., Токаев Э.С., Устинова А.В., Хамагаева И.С., Чернуха И.М., и др.).

Актуальными задачами мясной перерабатывающей отрасли являются рациональное использование сырья, расширение ассортимента мясопродуктов, соответствующих требованиям качества и безопасности для здорового питания населения.

В связи с этим изучение возможности использования ценного пищевого сырья – печени от нетрадиционных видов животных в технологии мясопродуктов является актуальным.

Целью диссертационной работы является разработка печеночного паштета с мукой из пророщенной пшеницы, обогащенной селеном.

Для достижения поставленной цели были решены следующие задачи:

- исследовать пищевую ценность и технологические свойства печени яка;
- обосновать введение селенированной муки в рецептуру паштета из печени яка;
- исследовать влияние эмульсии из свиной шкурки на функционально-технологические свойства паштетного фарша;
- разработать рецептуру и технологию печеночного паштета из печени яка с вареной свиной шкуркой и селенированной мукой;
- оценить качество и пищевую ценность паштета из печени яка;
- исследовать срок хранения печеночного паштета в оболочке с селенированной мукой;
- разработать проект нормативно-технической документации на паштет из печени яка в оболочке.

Изучены пищевая ценность и технологические свойства печени яка. Установлено, что печень яка по сравнению с говяжьей, содержит больше железа на 15 %, витамина А - на 13,7 %, B_{12} – на 26,6 % и пантотеновой кислоты – на 14,8 %.

Доказано, что эмульсия из вареной свиной шкурки в количестве 37 % способствует повышению водосвязывающей способности печеночного фарша на(4-5) %.

Обоснована доза введения селенированной муки в состав печеночного паштета в количестве 1,0 % для обеспечения профилактической дозы органически связанного селена

(27-28 мкг/100 г продукта). Исследованиями показано, что использование селенированной муки способствует увеличению сроков хранения паштета из печени яка до семи суток.

На основании результатов исследований разработаны оптимальная рецептура и технология паштета из печени яка в оболочке с содержанием органической формы селена.

Опытно-промышленная апробация технологии печеночного паштета показала высокие потребительские свойства готового продукта. Разработан проект технической документации на паштет «Мэргэн» (ТУ 9213-002-02069473-2013).

Основные результаты диссертации были предметом докладов и обсуждений на международных, всероссийских и региональных научно-практических конференциях «Пища. Экология. Человек», (Москва, 1999); «Технология, биотехнология и оборудование пищевых и кормовых производств» (Улан-Удэ, 2000); «70-летие ВНИИМПа» (Москва, 2000); «Флора, растительность и растительные ресурсы Забайкалья» (Чита, 2000); «Экологическая безопасность и устойчивое развитие» (Москва, 2001); «70-летие высшего образования» (Улан-Удэ, 2001); «Современные проблемы геохимической экологии болезней» (Чебоксары,2001); «Современное состояние и перспективы развития пищевой промышленности и общественного питания» (Челябинск, 2009); «Инновационные технологии переработки продовольственного сырья» (Владивосток, 2011); «Биотехнология, технология пищевых продуктов» (Улан-Удэ, 2012); «Aktuální vymoženostivědy -2012», (Praha, 2012).

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСПЕРИМЕНТА

Экспериментальные исследования проводили в лабораториях кафедры «Пищевая промышленность и агротехнологии» ПИТУТХ, (г. Худжанд).

Объектами исследований служили печень яка, свиная шкурка, селенированная мука, модельные образцы паштетного фарша, новый вид печеночного паштета в оболочке. Контролем служил паштет «Столичный» (ОСТ 49-200-83).

Схема эксперимента представлена на рисунке 1.

Разработка технической документации.
Апробация технологии в условиях производства

Рисунок 1 - Структурно-логическая схема проведения исследований

Развитие яководства предполагает высокую степень экологичности сырья, для доказательства этого исследовали показатели безопасности печени бурятского яка. Результаты показали, что содержание токсичных элементов и радионуклидов в печени яка соответствует нормам СанПиН 2.3.2.1078-01. Антибиотиков и пестицидов не обнаружено в связи с номадным способом обитания яков в высокогорных районах республики.

Таблица 2 – Витаминный и минеральный состав печени яка

Наименование показателей	Значение показателя, мг %		
	Печень яка	Печень говяжья*	Печень свиная*
Массовая доля: витамина А (ретинол)	9,10	8,00	3,4
витамина B_1(тиамин)	0,39	0,38	0,52
витамина B_2 (рибофлавин)	3,12	3,00	2,70
витамина B_3 (пантотеновая кислота)	7,40	6,30	5,00
фолиевая кислота	224,3	220-240	220-240
витамина B_6	0,85	0,73	0,33
витамина B_{12}	0,019	0,015	-
РР (ниацин)	18,00	17,50	19,0
натрия	56,40	43-63	72
калия	281,60	214-240	180-250
кальция	13,30	5-14	7-13
магния	16,90	13-18	15-24
фосфора	332,81	260-340	310-350
железа	13,8	5-12	12-30

*Литературные данные

Для выработки мясопродуктов высокого качества важное значение имеют технологические показатели сырья.

Разработка рецептуры паштета из печени яка. Традиционным продуктом из печени является паштет, который пользуется спросом у населения благодаря доступности по цене, возможности употребления без тепловой обработки и вкусовым свойствам. В работе предложена технология паштета в оболочке в связи с тем, что термическая обработка мясных изделий при умеренных температурах способствует сохранению пищевой ценности готового продукта по сравнению со стерилизацией консервированного паштета.

Основным сырьем для производства паштета служила печень яка, которая участвует в формировании вкуса, аромата, структуры, эмульгирует жир. При бланшировании, которое является желательным технологическим процессом в производстве паштетов, повышается жесткость и снижается гидрофильная способность печени. Поэтому возникает необходимость введения стабилизаторов, жирового компонента, пряностей для формирования ФТС фарша и потребительских характеристик готового изделия.

Для формирования вкуса и структуры паштетного фарша в рецептуру вводили соевое масло в количестве 8 %.

На основе анализа использующихся в рецептурах тонкоизмельченных мясопродуктов стабилизаторов предложена вареная свиная шкурка. Вареная свиная шкурка – дешевое сырье, содержащее коллаген, выбрана в качестве жиросодержащего и структурирующего сырья.

Для эффективного введения вареной свиной шкурки в тонкодисперсный паштетный фарш из нее была изготовлена эмульсия. Экспериментально установлены оптимальные параметры получения гомогенизированной вареной свиной шкурки: варка в автоклаве при температуре 95^0С в течение двух часов, тонкое измельчение и гомогенизация (гидромодуль 1:3), при этом эмульсия обладает высокими вязкопластическими и водопоглотительными свойствами.

Одним из основных проблем рационального питания населения региона является снижение поступления с пищей незаменимого микроэлемента селена. В организме человека могут возникнуть ряд заболеваний, связанных как с избытком, так и недостатком этого химического элемента. Поэтому при решении проблемы дефицита селена в организме важно решить две задачи: это, во-первых, обеспечить высокую биодоступность микроэлемента и, во-вторых, обеспечить строгий контроль его поступления в организм. В связи с этим в рецептуру паштета введена добавка в виде пшеничной муки, содержащей органическую форму селена. В сутки человеку необходимо от 50 до 100 мкг селена, исходя из этого, доза внесения добавки в виде селенированной муки в рецептуру паштета составила 1 % для обеспечения профилактической дозы органически связанного селена (27-28 мкг/100 продукта).

Для выбора оптимальной рецептуры паштетного фарша была проведена органолептическая оценка модельных образцов шести вариантов паштетов, результаты которой представлены на рисунке 1.

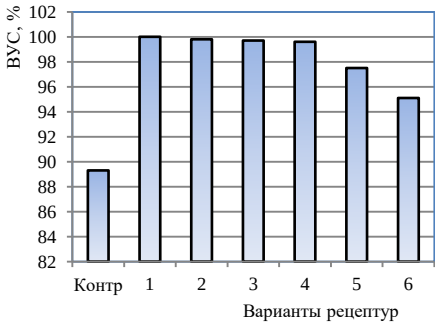

Рисунок 1 - Изменение водосвязывающей способности паштетного фарша из печени яка

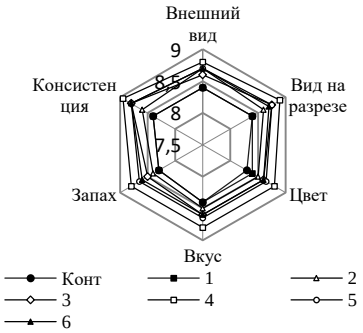

Рисунок 2 – Влияние рецептуры на органолептические показатели паштета из печени яка

Как показывают данные, уменьшение доли жиросодержащего сырья способствует улучшению вкуса и консистенции фарша. Дегустационный анализ выявил, что в результате комплексного использования эмульсии из гомогенизированной вареной свиной шкурки в количестве 37 %, соевого масла - 8 %, обогащенной муки - 1 % и обжаренного лука - 2 % паштет приобретает нежную консистенцию, мажущую структуру и высокие органолептические показатели (общий балл 8,8). Этому способствует максимальное развитие функционально-технологических свойств данной фаршевой системы (рис.4). В связи с этим состав паштета по варианту 4 принят оптимальным и дальнейшие эксперименты проводили с выбранной рецептурой.

Литературный обзор

1. Баженова Б.А. Исследование функционально-технологических свойств паштета с белково-жировой эмульсией / Б.А. Баженова, С.К. Бальжинимаева //: Мат-лы междунар.

научн.-практ. конф. «Инженерное обеспечение и технический сервис в АПК». Улан-Удэ: Изд-во БГСХА, 2011. С.15-16.

2. Баженова Б.А. Мясной продукт функционального назначения / Б.А. Баженова, С.К. Бальжинимаева. Г.Н. Амагзаева // Мат-лы межрегион. научн.-практ. конф. «Инновационные процессы в развитии сферы общественного питания». Красноярск: Изд-во КГТЭИ. 2011. С.59-61.

3. Баженова Б.А. Жирнокислотный состав паштета с биологически активной добавкой / Б.А.Баженова, С.К. Бальжинимаева // Мат-лы междунар. научн.-техн. конф. «Инновационные технологии переработки продовольственного сырья». Владивосток: Изд-во Дальрыбвтуз, 2011. С. 29-31.

4. Бальжинимаева С.К. Изучение качества паштета, выработанного с использованием белково-жировой эмульсии / С.К. Бальжинимаева, Ф.А. Мадагаев // Сб. научн. тр. ВСГУТУ. Сер.: Биотехнология, технология пищевых продуктов. Улан-Удэ: Изд-во ВСГУТУ, 2012. Вып. 19. С. 133-134.

5. Баженова Б.А. Улучшение свойств печеночного паштета / Б.А. Баженова, Т.М. Бадмаева, С.К. Бальжинимаева // Мясные технологии, 2012. № 11. С.41-43.

6.Bazhenova B. Research of functional-technological properties of meat product / B. Bazhenova, S. Balzhinimaeva, A.Budaeva // Materiály VIII mezinárodní vědecko – praktická conference «Aktuální vymoženosti vědy -2012». Praha: Publishing House «Education and Sience», 2012. С. 78-81.

Патенты РФ

7.Пат. 2444211 Российская Федерация, МПК A23L1/30, A23L 1/304, A23L1/10. Способ производства биологически активной добавки к пище / Баженова Б.А., Аслалиев А.Д., Данилов М.Б., Бальжинимаева С.К., Балыкина О.А. -№ 2010138722; заявл. 20.09.2010; опубл. 10.03.2012. Бюл. № 7.

8. Пат. 2485823 Российская Федерация, МПК A23L1/317. Способ производства паштета печеночного / Баженова Б.А., Бальжинимаева С.К., Аслалиев А.Д., Данилов М.Б., Амагзаева Г.Н. – № 2011151933; заявл. 07.02.2012; опубл. 27.06.2013. Бюл. № 18.

РЕФЛЕКСИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ В РАМКАХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

ПЕТРИК Екатерина Павловна
КГУ СОШ № 12 ГУ «Отдел образования г. Семей ВКО»
учитель начальных классов
г.Семей, Казахстан

ТАНЫРБЕРГЕНОВА Румия Сыдековна
КГУ СОШ № 12 ГУ «Отдел образования г. Семей ВКО»
учитель начальных классов
г.Семей, Казахстан

СУЛЕЙМЕНОВА Айжанат Амангельдиновна
КГУ СОШ № 12 ГУ «Отдел образования г. Семей ВКО»
учитель начальных классов
г.Семей, Казахстан

КОЖИБАЕВА Анар Калихановна
КГУ СОШ № 12 ГУ «Отдел образования г. Семей ВКО»
учитель начальных классов
г.Семей, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақалада мұғалімдер бастауыш сынып оқушыларының рефлексивті қызметі саласындағы зерттеу нәтижелері туралы әңгімелейді және сабақ барысында рефлексия қалыптастырудын тиімді стратегиясымен тәсілдерін сипаттайды.

Аннотация

В данной статье учителя – практики рассказывают о результатах исследований в области рефлексивной деятельности учащихся начальной школы и описывают наиболее эффективные стратегии и приёмы рефлексии на уроках.

В настоящее время в условиях обновления содержания среднего образования в учебном процессе внимание педагогов должно быть уделено не только процессу получения знаний, но и процессу осознания учеником своей деятельности. Преподавание и обучение строится в соответствии с возрастными особенностями учеников для развития метасознания учащихся через организацию саморефлексии на разных этапах урока.

Группа учителей начальных классов КГУ СОШ № 12 ГУ «Отдел образования города Семей ВКО» провела ряд исследований по этому вопросу и пришла к следующим выводам:

- без понимания способов своего учения, механизмов познания и метапознания учащиеся не смогут в полном объёме реализовать полученные знания;
- рефлексия помогает учащимся сформулировать полученные результаты, определить цели дальнейшей работы, скорректировать свой образовательный путь;
- рефлексивная деятельность позволяет осознать учащемуся свою индивидуальность и уникальность.

Хотим предложить несколько наиболее эффективных стратегий и приёмов рефлексии на уроках.

Стратегия «Круг, треугольник, квадрат»

Ученики могут нарисовать геометрические фигуры или учитель может раздать уже заготовленные фигуры. На фигуре круга ученики пишут то, что они недостаточно поняли. На фигуре треугольника, они будут писать то, что им интересно. На фигуре квадрата, они пишут о том, с чем они согласны.

Стратегия «Выходной билет»

Каждому ученику выдается билет для заполнения с вопросами: Что самое важное я узнал сегодня? Какие вопросы у меня еще есть? Эти билеты необходимо отдать учителю, когда ученики выходят из кабинета Учитель использует информацию для дальнейшего действия.

Стратегия «Ответ каждого ученика»

Каждый ученик получает две карточки разных цветов. Каждый цвет представляет собой конкретный ответ (да, нет). Ученики поднимают карточку при ответе на поставленный вопрос учителя.

Стратегия «Отпечатки пальцев»

Ученики рисуют отпечатки (или обводят карандашом свою руку) и на каждом пальце пишут, чему они научились сегодня.

Стратегия «Всё в твоих руках»

Ученики обводят карандашом свою руку и заполняют:

большой палец – я вспомнил…
указательный – я повторил…
средний – я узнал…
безымянный – я научился…

мизинец – я испытали затруднения…

Стратегия «Пантомима»

Учащиеся пантомимой должны показать результаты своей работы. Например, руки вверх – довольны, голова вниз – не довольны, закрыть лицо руками – безразлично.

Стратегия «Внешний и внутренний круг»

Ученики образуют внутренний и внешний круг, где становятся напротив своих партнеров. Учитель задает вопрос, ученикам дается время для дачи ответа своему партнеру. Следующий шаг, ученик с внутреннего круга двигается влево. Учитель задает другой вопрос, круг повторяет перемещение.

Стратегия «Коробка с вопросами»

В определенном месте класса располагается коробка. Ученики могут оставить вопросы, связанные с концепциями, принципами или процессами, которые они не понимают. Эта технология может помочь ученикам, которые чувствуют дискомфорт при устном ответе по теме, которую они не понимают.

Стратегия «Древо успеха»

В общей корзине лежат плоды, цветы, зеленые и желтые листики из цветной бумаги. Дети прикрепляют их на дерево:

плоды – дело прошло полезно, плодотворно;

цветок – получилось почти все, дело прошло довольно неплохо;

зеленый листик – не все получилось, но я старался;

желтый листик – не смог справиться с заданием, еще нужно поработать.

Стратегия «Незаконченное предложение»

Учащиеся должны закончить предложение, например,

На уроке мне было важно и интересно…

Сегодня на уроке я понял…

Хотелось бы узнать…

Этот вид работы часто использую на этапе урока «Рефлексия» как в устной, так и письменной форме.

Стратегия «Что, если…»

Что если мы не провели бы сегодняшний урок?

Что если вам было бы не позволено знать, что мы изучили сегодня?

Что если все, что я вам сказала неправда?

Стратегия «Волшебная линеечка»

Ученики на полях тетрадей чертят шкалу и отмечают крестиком, на каком уровне, по их мнению, выполнено задание. При проверке учитель, если согласен с оценкой ученика, обводит крестик, если нет, то чертит свой крестик, ниже или выше.

Стратегия «Лесенка (лестница успеха)»

Ученики на ступеньках лесенки отмечают, как усвоили материал урока: нижняя ступенька - не понял, вторая ступенька - требуется небольшая помощь или коррекция, верхняя ступенька – хорошо усвоил материал и работу может выполнить самостоятельно.

Стратегия «Обобщение в одном предложении»

Попросите учащихся обобщить изученную тему в одном предложении, которое отвечало бы на вопросы «кто? что? где? когда? почему? и как?».

Стратегия «SMS – сообщение»

Ученикам предлагается на бумажных сотовых телефонах написать сообщение другу (родителям) о том, как прошел урок, оценить, как плодотворно он работал.

Стратегия «Благодарю…»

В конце урока учитель предлагает каждому ученику выбрать только одного из ребят, кому хочется сказать спасибо за сотрудничество и пояснить, в чем именно это сотрудничество проявилось. Себя из числа выбираемых людей для благодарности следует исключить. Благодарственное слово педагога является завершающим. При этом

желательно выбрать тех ребят, кому досталось наименьшее количество комплиментов, стараясь найти убедительные слова признательности и этому участнику событий.

Стратегия «3-2-1»

Учащиеся думают о том, чему они научились, отвечая на следующие реплики в конце урока:

напишите о трёх вещах, которым вы научились сегодня;

напишите о двух вещах, о которых вы хотите узнать больше

напишите 1 вопрос, который хотели бы задать.

Это оценивание помогает учащимся рефлексировать и понимать ход урока.

Стратегия «3-минутная пауза»

3-минутная пауза предоставляет время учащимся на обсуждение проблемы для рефлексирования над концепциями и идеями, которые были введены, проведения связи над ранее приобретенными знаниями или опытом, разъясняющие вопросы. Образец может включать в себя следующее:

- я изменил своё отношение к . . .
- я осознал больше. . .
- я был удивлен по поводу. . .
- я почувствовал. . .
- я установил связь с. . .
- я придал особое значение. . .

Данные виды рефлексивной деятельности могут использоваться на всех этапах урока, так как охватывают разные аспекты состояния ребёнка – физическую (успел – не успел), сенсорную (комфортно – не комфортно), интеллектуальную, эмоциональную.

При регулярном использовании любой из предложенных форм рефлексии на уроках у учащихся развивается потребность в осмыслении своих учебных действий, желание анализировать, размышлять, исследовать. Таким образом, рефлексия работает на главную учебную цель - повышение эффективности учебной деятельности, развитие учебных компетенций обучающихся.

Литература:

1. Типовая учебная программа по учебному предмету «Математика» для 1-4 классов уровня начального образования
2. Активные методы преподавания и обучения. Образовательный портал www.cpm.kz
3. Формативное оценивание в начальной школе. Практическое пособие для учителя/ Сост. О. И. Дудкина, А. А. Буркитова, Р. Х. Шакиров. – Б.: «Билим», 2012.

https://ru.wikipedia.org/wiki/Рефлексия

ПРОБЛЕМА ПОНИМАНИЯ ДУХОВНОСТИ

АУЕЗМУРАТОВА Нуржамал Дастенбаевна
Каракалпакский государственный университет имени Бердаха
Студент
г.Нукус, збекистан

ПИРНАЗАРОВ Нурназар Рашидович
Каракалпакский государственный университет имени Бердаха
Студент
г.Нукус, Узбекистан

Аннотация

Анализируются современные теоретико-методологические подходы к изучению понятия «духовность».

Духовность рассматривается как высшая подструктура человека, подчеркивается ее интегрирующая, системо-образующая функция в формировании целостности психического мира личности, обосновывается основополагающая роль духовности как регулятора поведения и деятельности человека, его взаимоотношений с другими людьми.

Ключевые слова: душа, дух, духовность, нравственност, философия, сознание,ценностно-смысловая сфера личности, самоактуализация, само-реализация, глобализация.

Аңдатпа

«Руханият» түсінігін зерттеудің қазіргі заманғы теориялық және әдістемелік тәсілдері талданады.

Руханият адамның ең жоғарғы құрылымы, адамның ақыл-ой әлемінің тұтастығын қалыптастыруда оның интеграциялық жүйе қалыптастыратын функциясы, адамның мінез-құлқын және белсенділігін реттейтін басты рөлі, оның басқа адамдармен қарым-қатынасы негізделген деп саналады.

Түйінді сөздер: жан, рух, руханият, мораль, философия, сана, тұлғаның мәні-семантикалық саласы, өзін-өзі тану, өзін-өзі жүзеге асыру, жаһандану.

Проблема духовности и картины мира важна на современном этапе развития общества, поскольку XXI веке не выработал ориентиров развития общества. Развитые в экономическом отношении страны, опирающиеся на научно-технический прогресс, продемонстрировали нестабильность общества, неспособность противостоять военной агрессии и терроризму. Терроризм показали к тому же неприглядную сущность человека. Остается только надеяться на развитие души человека, его духовной сущности. Картина мира человека как целостное образование является единством трех компонентов: познавательного, эмоционального и волевого. Человек взаимодействует и живет в мире предметов, вовлеченных в его преобразовательную и познавательную деятельность. Человек формирует картину мира, и именно она определяет глубину и границы познания, эмоциональное отношение и готовность активного действия в нем. Картина, или образ, мира, с одной стороны, создается человеком, а с другой является условием активной жизни человека. Системные компоненты картины мира являются компонентами внутреннего мира человека как субъекта действия. Мы рассмотрим только одну из них познавательную или духовную. Не существует общего понятия духовности. Мы выделяем два аспекта рассмотрения духовности: духовность как единство души и духа и как субъективный, внутренний мир человека. Духовное как единство души и духа. В.И. Даль [1] дает определение души как бессмертного духовного божества, одаренного разумом и волею. И далее, душа есть бесплотное тело духа, в этом значении дух выше души. Дух он определяет также как бестелесное существо, обитатель не вещественного, а существенного мира, бесплотный житель недоступного нам духовного мира. Не только у В.И.Даля, но и у современных философов, а также в отечественной и зарубежной философии дух и душа относятся к духовному, бестелесному, бесплотному. Дух соотносится с устремленностью к божественному – это божественная искра в человеке.

Н. Кузанский еще в XV в. писал об универсальной природе души и в то же время о связи души с телом, но отрицал локализацию души в каком-то участке тела – «так наша

душа находится и повсюду, и ни в одной конкретной части тела: она и в любой части своей области, и нигде, ведь ни одна часть тела не будет ее местом больше, чем любая другая» [2, с. 255]. Но возникает другой, на наш взгляд более значимый, вопрос: определяется ли содержание души и духа только жизнедеятельностью отдельного человека?

Русский философ В.С. Соловьев писал о духовном: «Но в человеке кроме животной природы и социально-нравственного закона есть еще третье, высшее начало – духовное, мистическое или божественное» [3, с. 160]. Через любовь происходит воссоединение того, что неправедно разделено, требует отождествления себя и другого. И индивидуальное совершенство неотделимо от всемирного объединения.

Любовь как духовный акт определяет В. Франкл. Через любовь человек воспринимает любимого как единственного и неповторимого, но и такого, кем он в своей уникальности и неповторимости может быть и может стать. А это уже вступление с любимым в связь на духовном уровне. «Любящий в этом смысле затронут в своей духовной глубине, затронут духовным носителем телесного и душевного своего партнера, его личным ядром.

Любовь тогда – это прямая направленность на духовную личность любимого человека» [4, с. 136].

В.И. Мурашов [5] характеризует дух как беспредельную все начальную энергию, как высшее состояние материи. Затем дух у него выступает как социальный феномен, продукт эволюции человечества, и в этом качестве он есть взаимообусловленное единство универсальных способностей человека: мышления, чувства, воли, интуиции и т.д. Духовность как субъективный мир человека. Внутренний мир человека воспринимается как субъективный мир или духовный мир. Иногда его характеризуют как душу вне соотнесенности с духом. Некоторые психологи рассматривают внутренний, субъективный мир как часть психики, которая включает в себя все богатство мыслей, чувств, сновидений, представлений человека о самом себе. Авторы труда [6] отмечают, что в основе отечественной духовной психологии лежат особенности народного мировоззрения. Вот некоторые из ключевых положений духовной психологии как психологического онтологизма:

1. Рассмотрение души как сферы внутренней реальности, а внутреннего мира человека – не в его поверхностном выражении со стороны чувственно-предметных условий и феноменологических проявлений, а в его внутреннем содержании, изнутри, т.е. через выявление того, как душевное переживание или психическое явление дано самому человеку, его «Я», а не стороннему наблюдателю.

2. Признание психического мира человека как некоторой самостоятельной сущности, имеющей свои законы, не соотносимые с законами материального мира. В. Сатир [7] предлагает представить душу образно в виде котла, который с детства родители заполняют любовью, лаской или же противоположным содержимым. Затем, становясь старше, ребенок начинает заполнять этот котел своим содержимым.

Величина заполненности котла и качество содержимого определяют самооценку или самоценность, а внутренний голос озвучивает: «Я благополучен! Я успешен!» или «Я не благополучен! Я не успешен!» Самооценка определяет место человека в обществе и в мире в целом. Если самооценка высокая, то человек ощущает себя счастливым, если же он расходится со своей самоценностью, то, в худшем варианте, это приводит к суициду.

Р. Кэмпбелл [8] душу человека или его внутренний мир представляет образно в виде резервуара эмоциональности. Юнг [9] характеризует субъективный мир как самость, структурными компонентами которой выступают «персона», «эго», «тень», «анима», «анимус». Избестный психологи В.И. Слободчиков и Е.И. Исаев отмечают, что субъективность есть сердцевина сущности человека. С позиций антропологического принципа психологии развития субъективность конкретизируется ими как событийная общность -«это та первооснова – соборность, общность событийная, которая дана и задана человеку во всяком его наличном состоянии» [10, с. 17].

Итак, духовное – это душа, котел самоценности, резервуар эмоциональности, это внутренний, субъективный мир человека, это самость, событийная общность. Но, главное, как бы ни представляли внутренний мир человека, именно он определяет жизнедеятельность человека, благодаря ему человек конструирует свою реальность в виде картины мира, формирует смысложизненные ориентации бытия.

Процессы глобализации неоднозначны с одной стороны, это закономерность современного мира с его всемирной информационной сетью, с развитием наукоемких технологий и распределением рынка труда, с неизбежной интеграцией мировых образовательных систем; с другой опасность истребления природных ресурсов (особенно в тех странах, которые отстают в технологической гонке), вестернизация и духовной деградации. Суть современного духовного кризиса в неспособности осознать смысл и предназначение своего существования как страны и народа, как личности. Будучи существом «самодвижным» (Л. Карсавин), человек тогда и постольку человек, когда он сам выбирает цели и смыслы своего бытия, ставит себе задачи. Чтобы выжить в качестве суверенного государства и нации, нам остается только одно: свободно, достойно, целенаправленно научиться противостоять деструкции потребительства, выработать устойчивость духовных констант и главное научиться жить своим умом, научиться думать, ничего не принимая на веру, понимать другого и уважать его право на мысль и жизнь, сформировать цивилизованное правосознание, чувство ответственности за собственную судьбу и судьбу народа.

В этом, собственно, и состоит главная и новая задача современной школы: образование индивидуального духа на путях освоения (присвоения, «прорастания») духовного опыта отечественной и мировойкультуры, которая представляет сферу объективного духа.

Итак, образование это процесс становления субъективного духа в контексте ценностей мировой и отечественной культуры, и только на этом пути может идти речь об уникальности отечественного образования, о его достойном месте в мировом образовательном пространстве. Работая над новыми стандартами, внедряя инновационную программу подготовки гуманитарного технолога, надо помнить о том, что речь идет о становлении субъективный дух личности, отчетливо осознающей свою ответственность перед страной и ее уникальной культурой, владеющей искусством работы с людьми.

Литература:

1. Даль В.И. «Толковый словарь живого великорусского языка» М., 1998.
2. Кузанский Н. «Сочинения» В 2 т. Т. 1. М., 1979.
3. Соловьёв В.С. «Смысл любви: Избранные произведения» М., 1991
4. Франкл В. «Человек в поисках смысла» М., 1990
5. «Новые образовательные технологии в стратегии духовного развития общества» Материалы международная конференция Новосибирск, 2000.
6. Брушлинского А.В. «Психологическая наука в России XX столетия: проблемы теории и истории» М., 1997.
7. Сатир В. «Как строить себя и свою семью» М., 1992.
8. Кэмпбелл Р. «Как на самом деле любить детей» М., 1992.
9. Юнг К.Г. «Структура психики и процесс индивидуации». М., 1996.
10. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. «Антропологический принцип в психологии развития». 1998. № 6.

ЖАҢАША ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ БІРІ-МОДУЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯ

РАХМЕТОВА Сәуле Сайынқызы
Химия-биология бағытындағы Нзарбаев Зияткерлік мектебі Ағылшын тілі мұғалімі
Атырау қ., Қазақстан

Аңдатпа

Берілген мақалада педагогика ғылымында тиімділігі дәлелденген,білім процесінде оқу мақсаттарын орындап, білім сапасын арттыруға мүмкіндік беретін жаңа оқыту технологияның бір саласы-модульдік технология туралы айтылады.Бұл технологияның ерекшелігі – білімді меңгеруге емес,тұлғаның танымдық қабілеттерін және оның өзін-өзі өзектілендіру,өзін-өзі бекіту,қарым-қатынас,ойын,танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға,белсенді сөздік қорын дамытуға бағытталуы.
Кілт сөздер: оқыту технологиясы,оқу модулі,жеке тұлға,тарау,блок,тірек сызба,танымдық іс-әрекет, “қалпына келтіре қайталау”оқыту циклі,зерттеу.

Аннотация

В данной статье рассматривается один из эффективных видов новых технологии обучения-модульная технология.Модульное обучение обеспечивает повышение качества знания и достижения учебных целей.Отличие данной технологии от других систем обучения в том,что цель формируется для обучающего и содержит в себе не только усвоение знания, но и развитие личности ученика через создание условий по формированию индивидуального стиля учебной деятельности.
Ключевые слова: Обучающая технология, модульное обучение, личность, раздел, блок, схема, познавательная деятельность,цикл обучения “воспроизведение пройденного материала”

Annotations

This article discusses one of the most effective kinds of new learning technologies-modular technology.It improves the quality of knowledge and achievement of educational goals.The difference of this technology from other systems of training that is the purpose of the training is formed for learners and contains not only the acquisition of knowledge but also the development of the individual student through the creation of conditions for the formation of individual style of learning activities.
Key words: Educational technology, modular training, personality, section, block, diagram, learning activities, learning cycle “reproduction of learned material”.

XXI ғасырда әлемдік өркениет төрінен орын алып ,Қазақстанның жан-жақты дамуының бірден-бір жолы білім мен ғылымды әр қырынан меңгеру қажет болып отырғаны белгілі.Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев Білім мен ғылым қызметкерлерінің III съезінде :”Құрылымдық өзгерістер мұғалім кадрларын әзірлеу жүйесін оздыра отырып,дамытумен қамтамасыз етілуі тиіс.Жаңа формацияның педагогі қажет.Мұғалімдердің жаңа ұрпағы білім деңгейі жөнінен әрдайым саналып келгеніндей,біршама емес, әлдеқайда жоғары болуы тиіс, бұл- уақыттың талабы” деген еді.Олай болса,мектеп оқушыларын ғылми білімнің қоғамдық қажетті деңгейімен қамтамасыз ету,қазіргі заман мұғалімдеріне басты міндет болып табылады.Бұл үрдіс қазіргі қоғамдағы жалпы білім беру қызметіне жаңаша қарауды ,қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды,оқушылардың шығармашылық қабілетін қамтуды,сабаққа деген қызығушылығын арттыруды ,оқытудың озық технологияларын меңгеруді талап етеді.

Жаңалықты жүзеге асыруда дұрыс түсінбеушілік ұйымдастырушыға әртүрлі кедергілер жасайтыны белгілі.Жаңа технологияны сабақ үрдісіне қолдану үшін,әр мұғалім өз алдына жас ерекшелігін,сонымен қатар оқушылардың қай пәнге қызығушылығы бар екенін,қабілетін байқап,ары қарай дамытуға көп көңіл бөлуі,көмегін тигізуі қажет.

Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында болуы мүмкін.Біздің міндетіміз-оқушыға оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету.Кез келген оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысының нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады.Баланың қабілеті мен дарынын дамытуды неғұрлым ерте бастаса,соғұрлым оның қаілеті толық ашылуы мүмкін.

Білім негізінен пән арқылы берілгендіктен,әр пәнді заман талабына сай өз деңгейінде игерту,қай кезде болмасын, ең маңызды мәселе болып келгені даусыз.Технология мен әдістеменің мақсаты бір-оқыту мәселелерін қарастырады.”Сабақ беру жай ғана шеберлік емес,ол жаңадан жаңа табатын өнер”деп Аймауытов айтқандай бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп,нәтижелер беруде.Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып,азамат етіп тәрбиелеумен қатар оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге,тереңдетуге жағдай жасайды.

Ұстаз үшін ең басты мәселе –оқыту әдісін дұрыс таңдау.Жаңа технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып,шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады.Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік ,кәсіптік,адамгершілік,рухани азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді,өзін-өзі дамытып,оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.”Өз еңбегін талдай білген адам ғана тәжірибелі ұстаз бола алады”деген В.Сухомлинскийдің сөзін оқытушының талмай ізденген еңбегінің нәтижесінде ғана көрінетіні белгілі.Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр.Оқытушы баяндайды,әңгімелейдітүсіндіреді, ал оқушы тыңдайды,қабылдайды,ойлайды т.б. таным әрекеттерін жасайды.Жаңа технологияны пайдаланудың тиімді тұстары:

Оқушының пәнге деген қызығушылығын оятады;

Танымдық қабілеттілігін қалыптастырады;

Әлеуметтік мәдени тәрбие қалыптастырады;

Оқушыны шығармашылық жұмысқа баулиды;

Оқытушының уақытын үнемдейді;

Қосымша мәліметтер береді.

Жаңа технологияны пайдаланудың оқытушыға береріне келсек:

Оқушының жеке қабілетін айқындау,іздену;

Білім берудің үлгісін оңайландыру міндеттерін атқару;

Оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектесу.

Әлемнің бірнеше елінен сынақтан өткізілген жаңаша оқыту төрт бағытты қамтиды.Олар мыналар:

-Модульдік технология

-Рейтингтік жүйе

-Дамыта оқыту жүйесі

-Сын тұрғысынан ойлау.

Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс-тәсілдермен ерекшеленеді.әдіс-тәсілдерді мұғалім ізденісі арқылы оқушы кабілетіне,қабылдау деңгейіне қарай іріктеліп қолданылады.

Модульдік оқыту технологиясының мазмұны

1.Модульдік оқыту технологиясының құрылымы.

2.Оқу модулінің кіріспе бөлімі.

3.Оқу модулінің диалогтік бөлімі.

4.Диалогтік бөлімді дайындаудың негізгі этаптары.

5.Диалогтік бөлімді құру принциптері.

6.Танымдық іс-әрекеттерін ұйымдастыруда оқушылардың білімділік дәрежесін есепке алу.

7.Шығармашылық және технология.

8.Оқу модулінің диалогтік бөлімінің ерекшеліктері.

9.Психологиялық атмосфера және оның диалогтік бөлімдегі рөлі.

10.Диалогтік бөлім-оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыру.

11.Ойын арқылы оқыту технологиясы.

12.Дискуссиялық формалар.

13.Ойын арқылы оқыту технологиясы.

14. Диалогтік бөлімде оқу еңбегінің нәтижелерін бағалаудың мәні мен мағынасы.

15.Оқытушылардың іс-әрекетін бағалаудың оқу модуліндегі нұсқаулары.

16.Оқу нәтижелерін бағалау.

17.Оқу модулінің қорытындысы және бақылаудың басқа түрлері.Бұл педагогикалық технологиялық негізінде “қалпына келтіре қайталау”оқыту циклінің идеясы жатыр.Оның мазмұны:

1.Оқыту мақсатын жалпы анықтау.

2.Оқыту мақсатын анықтаудан оны нақтылауға көшу.

3.Оқушылардың білімділік дәрежесін алдын-ала бағалау.

4.Оқыту процедураларының жиынтығы (бұл кезеңде “кері байланыс”негізінде оқыту коррекциясы орын алады).

5.Нәтижені бағалау.

Осындай құрылымына қарай оқу процесі “модульдік”сипатқа ие болады.”Модуль”-қандай да бір жүйенің бөлігі,яғни оқу процесі –ортақ құрылымы,бірақ әр түрлі мазмұны бар жекеше бөліктерден тұрады.Модульдік оқыту технологиясы баланы оқытып қана қоймай,оның танымдық іс-әрекетін ұйымдастыруға, оқу процесін “диалогтік”қарым-қатынас негізінде құруға тырысу қажет.Сонымен қатар,оқыту процесі дидактиканың қазіргі талаптарына сай балаларды оқытуға емес,тұлғалық бағытталған,танымдық қызметін ұйымдастыруға ұмтылады.

Модульдік оқыту технологиясының құрылымы кіріспе,диалогтік және қортынды дейтін үш бөліктен тұрады.Оқу модулінің мазмұны бойынша оқушылар қаапайым білім,білік,дағдыны меңгеруден баста “білімді көшіру немесе пайдалануға ”дейінгі машықтарын көрсете білу керек.Бірнеше рет қайталау-қарапайымнан күрделіге қарай,репродуктивті тапсырмалардан шығармашылық ізденіске дейін итермелейді.Бұл әр оқушыға оқу материалын сатылап оқуға мүмкіндік береді.Ал мұғалім еңбегі мынадай тізбектен тұрады:

1.Оқушыларды оқу мақсаттарымен таныстыру.

2.Сыныпта берілген блокты немесе тарауды оқыту модулімен таныстыру.

3.Оқу материалын мұғалімнің қысқаша (сызба,графика,кестелер т.б. түрінде)баяндауы немесе зерттеу тұрғысында беруі.

4.Оқушылардың танымдық іс-әрекетін диалогтік негізінде әрбір оқушының іс-әрекетінің нәтижесін әр сабақ сайын бағалай отырып ұйымдастыру.

5.Жалпы тарауға қарағанда оқу материалын 4-7ретке дейін қайталай оқыту.

6.Тарау,блок бойынша тест алу.

7.Тарау бойынша сынақ алу.

Қайта жаңғыртылатын оқу циклі ретінде оқу модулі үш құрылымдық бөлімнен:кіріспеден,сөйлесу бөлімінен және қорытынды бөлімінен тұрады.Кіріспе бөлімі-модульге,тақырыпқа енгізу;сөйлесу бөлімі-оқущылардың танымдық қызметін өзара сөйлесу негізінде ұйымдастыру;қорытынды бөлім-бақылау.Мұғалімнің даярлық жүйесі-оқу модулін құрудың тағы бір ерекшелігі.Мұғалім бір оқу модуліне бөлінетін сағат санын анықтап алғаннан соң,оның мақсатын,мазмұнын және нәтижелерін ,сондай-ақ осы модуль сабақтарын ұйымдастырудың формасын ойластырып,оқу модулін құрады.Оқу модулінің кіріспе бөлімінде мұғалім :

А.оқушыларды оқу модулінің жалпы құрылымымен және мазмұнымен таныстырады;

Ә.оқушылардың осы оқу модуліндегі танымдық қызметінің мақсаттары мен міндеттерін анықтайды,әсіресе бұл мақсаттар мен міндеттерді әрбір оқушының "қабылдауында",түсінуіне ерекше көңіл бөледі;

Б.тірек сызбаларға ("орамаларға",белгілік үлгілерге) сүйене отырып,модульдің тұтас тақырыбы бойынша оқу материалын қысқаша (15-20минут ішінде) түсіндіреді.

Оқу модулінің сөйлесу бөлімін даярлағанда мұғалім оқу материалының негізгі мазмұнын бөліп,құрылымдайды.Мұнда оқушылар оқу материалына қайта оралып ,пысықтап,бекітуі үшін оның әр сабақта жеке бөліктермен берілетінін есепке алу керек,бұл бөліктерде қысқаша,сиымды түрде тұтас тараудың мазмұны беріледі.Пысықтауды қажет ететін материалды мұғалім үш күрделілік деңгейінде (қарапайым,орташа,күрделі дәрежеде)дайындайды.Үш деңгейдің қайсысын таңдайтынын оқушы өзі шешеді.Мұның маңызы-күрделі,ізденушілік,шығармашылық сипаттағы тапсырмаларды кез-келген күрделілік деңгейіндегі бағдарламалық материал тапсырмаларын орындаған оқушыға іс жүзінде барлық тапсырмаларды беруге болады.Бұл бөлімнің сабақтарын жоспарлағанда мұғалім оқушылардың өзара сөйлесуін қамтамасыз етуге баса көңіл бөледі.Сөйлесу бөлімінің сабақтары ұйымдастыру түрлеріне қарай тапсырмаларды қиықшаларға ,яғни "бағыттаушы парақтарға "жазуға болады,мұнда не істеу қажет,оны қалай істеу керек және қалай тексеруге болатыны (дайын жауап үлгілері бойынша бірін бірі және өзін-өзі тексеру арқылы) нақты көрсетіледі.Оқу модулінің қорытынды (бақылау)бөлімі-тарауды немесе тақырыпты оқытудың тұтас циклін аяқтайтын,соңғы бөлімі.Ол оқушылардың сөйлесу бөліміндегі танымдық қызметі барысында қалыптасқан білім,білік,дағдыларын бақылауға,тексеруге және бағалауға арналған.Нақ осы бөлімде оқушылар өз қызметін талдайды-баға алады,әр оқушының танымдық қызметінің жалпы оқу нәтижесін анықтайды.Білім деңгейін тексеру және бақылау тәсілі ретінде тестілеу оқыту нәтижесінің мөлшерлік көрсеткіші болып табылады,бұл аса маңызды.Қорыта келе,тестілеу бақылаудың қажетті түрі және оның мақсаты а)білім деңгейін әділ бағалау;б)бағасын жақсартуға мүмкіндік беру.Пәннің өзіндік ерекшелігіне қарай тапсырмалар ауызша немесе жазбаша сипатта немесе олардың қосылған түрі болу мүмкін.Бақылаудың бұл түрінен басқа бақылау жұмысын;диктант,семинар,оқу конференциясын жүргізуге болады.Оқушылардың білім білік дағдыларын тұтас модуль бойынша бағалағанда, нақты осы бағалар есептеледі.Солардан оқушыға жалпы тарау бойынша ортақ баға қойылады.

Зерттеушілік сипаттағы тапсырмалар бөлек есептеледі.Олар баяндама,хабарлама,реферат түрінде болуы және оқушылардың ғылыми қоғамына,конкурстарға және т.с.с. (оқушының жүргізген зерттеудің құндылығына қарай)ұсынылуы мүмкін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. М.М.Жанпейісова. «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде». Алматы 2006 жыл.

2.Қамзина М. «Модульдік оқыту технологиясы».//Тәрбие құралы. 2005 жыл, №4.

3.Педагогтың кәсіби деңгейін өсіруде әдістемелік жұмысты ұйымдастыру жолдары.//Ғылыми-практикалық жинақ. Алматы, 2008 жыл.

KAZAKHSTANI SCHOOLS IN THE FRAMEWORK OF TRILINGUALISM

РАХМЕТОВА Сәуле Сайынқызы
Химия-биология бағытындағы Нзарбаев Зияткерлік мектебі Ағылшын тілі мұғалімі
Атырау қ., Қазақстан

Аңдатпа

Берілген мақалада еліміздегі білім беру бағдарламасында жүзеге асырылып отырған “ үштұғырлы тіл „ мәдени жобасы айтылады.Көптілді оқыту - тиімділігі өте жоғары,қазіргі кездегі көптеген мүмкіндіктерге қол жеткізуге болатын маңызды идея .Үштілділік жан-жақты дамыған, білімді, әлемдік кеңістігіндегі ақпараттан хабардар,бірнеше тілді меңгерген жеке тұлғаны дамытудың бірден-бір жолы деп қарастырылады .

Аннотация

Одним из приоритетов образовательной системы Республики Казахстан – это культурный проект „Триединство языков“. Знание нескольких языков является требованием современного общества, фактором роста и процветания страны. Трехъязычие способствует полиязычному развитию личности, стать конкурентоспособным в современном мире.

Multilingualism is now becoming a critical factor in modern, multicultural world. Development of multicultural and fully harmonious personality is one of the main goals of education of the Republic of Kazakhstan.The state educational policy in the field of teaching foreign languages is based on the recognition of the importance of promoting multilingualism on the territory of Kazakhstan.In our country the program of trilingualism is successfully used in "Nazarbayev Intellectual Schools». The aim of trilingual education is the formation of a citizen with a sense of respect and understanding for other cultures able to live in peace and harmony with people of different nationalities.The effectiveness of the trilingual education is that students are more highly motivated, show high academic performance in all subjects develop communicative skills and knowledge of students through the study of the three languages. Multilingual education is the basis of formation of the polycultural personality. Kazakh language is the state language, knowledge of Russian language and one foreign language broadens the mind to know the students , contributes to the multilateral development, the development of culture of interethnic communication, influences the formation of planetary thinking and tolerance. In-depth study of the Kazakh language, and training in three languages is one of the main directions of the pedagogical process in secondary education today.

Trilingualism is declared, but in the society yet has not received it.. Because first we have to solve the problem with the Kazakh language, as it exists, and then to make steps towards the two and trilingualism. The purpose is beautiful, but very hard to teach the three languages to all students in schools. Today the state and each person understands how important the knowledge of languages. To speak the same language is not enough because we live in a certain geopolitical space. The modern young man, not knowing the languages will lag behind in getting the information that is necessary for professional growth.

An integral part of the educational program in Nazarbayev Intellectual schools (NIS) is the policy of trilingual education. It is implemented through a parallel study of subjects in Kazakh, Russian and English.

The projects on creation of Nazarbayev Intellectual schools were initiated by the President NursultanNazarbayev in 2008. Currently across the country there are 20 NIS with an enrolment of 510 students .

Kazakhstan should be perceived worldwide as a highly educated country which population can use three languages. They are: Kazakh language which is the state language, Russian as the language of inter-ethnic communication, and English as the language of successful integration into

the global economy. In order to integrate into the global inspection space of the Republic of Kazakhstan has chosen the strategic course of orientation to the world standards of inspection practices taking into account preservation of the best traditions and standards of national education.There is a need of revision of curriculum of secondary education as it contributes to the development of thinking skills.High education is overloaded with academic subjects ,when it is excessively focused on theory.In the framework of the transition to teaching in three languages in the model curriculum of primary education there was increased the number of hours devoted to the study of the target languages .In 2016- 2017 academic year in primary and secondary schools will be begun preparatory work for the transition to teaching in three languages.NationalAcademy of Education named after Altynsarin developed the program of additional education in three languages and a program of extra-curricular work in subjects of the senior classes whichis planned to be studied in English.In 2023-2024 academic year there will be a transition to the trilingualism of all secondary schools in the country as part of the transition to the study of trilingualism it is planned learning of the following subjects:

The History of Kazakhstan in Kazakh ;

The World history in Russian ;

Computer science, Physics, Biology, Chemistry in English.

the choice should be based on a joint decision of the educational organization

The model of trilingual learning involves a gradual transition to English language learning in high school.Since 2013-2014 school year English is taught from the first grade in Kazakhstan. For learning English in 1-4 grades it is given an hour per week and from 5th till 11th classes it is dedicated two hours.In the 2017-2018 academic year into the 5th class there will come the students ,who started learning English from the first grade, so fifth grade will begin preparing for the transition to English language learning in high school.in the primary school preparation of students is carried out according to the methods of subject-integrated education with the increase of hours of English for one hour. Subject integrated learning means that teaching material on English lessons is based on the content of subjects studied in English.the preparation for the transition to the study of terminology has been started in the subjects as computer science, physics, biology , conducting extra-curricular activity and studying of selected topics on elective courses in the English language from the fifth to the ninth grade.after the ninth grade there will be conducted external assessment of the language competence of students . It is planned to organize summer language schools for students in the fifth-eleventh grades with the third -fourth year students.

The main aim of education in NIS is the formation of polylingual personality of a graduate who speaks three languages ,knows the subject area in those languages, is able successfully to engage in dialogue on different fields of activities ,appreciate the culture of his people and understands and respects other cultures. the effectiveness of the trilingual education .International studies show that students enrolled in programs trilingual education:Firstly,more highly motivated, attentive to the work and clearly see the benefits of learning multiple languages,secondly,the best learning outcomes for all subjects ,in all the spoken languages than group education only in their native language. According to teachers participating in the research, there is no negative consequence in the development of learning skills and academic performance of students. "NIS is the experimental platform for the development, implementation and testing of innovative educational models. It combines the best traditions of the Kazakh education and advanced experience of the world pedagogical practice “In order the teacher will be able to cope with the task of trilingualismit is necessary to seriously revise the content of training and improve the quality of training of future teachers and strengthen the skills, enhancement the level of teachers already in surroundings of CLIL approach. Content and language Integrated Learning is a subject and language integrated learning .Method which integrates the teaching of curriculum content with teaching a second or third language. The obvious advantages of CLIL methodology:1formation of cross-cultural knowledge ; Developing students ' intercultural communication skills; improve language competence ,opportunities to explore the subject through different points of view, increasing

motivation and confidence of students in foreign language and the subjects taught An important feature of the educational process in such schools is the study of objects in three languages.The introduction of trilingual education suggests:

1.Ensuring the full preservation and development of national identity of students through strengthening the priority of Kazakh as the state language.

2. The feasibility of learning in 3 languages in terms of schools with profound studying of English language.

3. The development of model curriculum based on common core curriculum.

4.Creating public and private methods of multilingual education.

5. The definition of human, material, technical and methodical conditions for the gradual transition to learning in 3 languages Experts recommend several techniques consistent usage of the language: parallel translation, the message preliminary information, synthesis of information in their native language, as well as the transition from language to language. Parallel translation in the system of our education is replaced by the so-called technical transfer. These techniques assume unlimited use of various teaching materials, conducting innovative and creative lessons. We can already state some visible results of the program. The Ministry of Education and Science has promoted publishing trilingual dictionaries of terms (English-Kazakh-Russian), textbooks, workbooks; it monitors the implementation of the national budget program of professional training and retraining of teachers in public education institutions. The Daryn National center holds seminars and workshops, national English Olympiads, participates in developing English courses for schools with intensive English learning. Realization of Bologna Process principles in the Kazakhstani higher education is monitored which enables one to state the main achievements and gaps and develop a strategy for improvements. Regional programs of developing trilingualism have been designed. Links of universities with Kazakhstani and foreign organizations, enterprises and educational institutions have been reinforced. The number of English-speaking guest lecturers and professors who work in higher education institutions is rapidly increasing. More students participate in academic mobility and work programs abroad. In universities trilingual education centers which coordinate university policy in trilingual education and provide for the training and professional development of trilingual specialists, have been established. Several schools and universities of Kazakhstan have developed trilingual education programs and a number of integrated courses taught in English..The implementation of trilingualism in Kazakhstani higher education institutions has been further enhanced by the A Hundred Steps to Realize Five Institution Reforms Plan of the Nation (20.05.2015) [7] and the Plan of Enhancement of Trilingual Education for 2015-2016, as of October 30, 2015 [8].

In Part III of the A Hundred Steps to Realize Five Institution Reforms Plan of the Nation a gradual transition to English language education in high school and higher educational institution education (Article 79) was stated, in Part IV Identity and Unity – development and implementation of the “NurlyBolashak” National Program and development of the mangilik el values in the school education programs were mentioned (Article 89) [7]. The Plan of Enhancement of Trilingual Education for 2015-2016, approved by the State Secretary of the Republic of Kazakhstan G. Abdylkalikova [8] is a set of organizational and informative measures taken in order to motivate Kazakhstani people of all age to learn Kazakh, Russian and English languages.

Based on the analysis of the results of multilingual education, we can draw the following conclusions:

1. Such education is elitist. It is effective when training-trained and developed students. So in secondary school it is advisable to form on a competitive basis, special classes or groups. Language training involves introductory training at the primary education stage.

2. Studying all the subjects starts in the native language and is based on the cultural heritage of the country.

3. In the course of a partial inclusion of educational material in a foreign language is comparative analysis of the phenomena under consideration in the context of different cultures.

The theme of ethnic unity and harmony relevant in the world. Language is in this saturated society plays a huge role. In a pluralist society there is always the question of language. As world practice shows, it often happens that the language disputes lead to disastrous situations. In our country this problem does not exist. Timely and wise decision of the President on the implementation of the policy Trinity of languages – became the proper permission of the language policy in the country. On the topic of development and strengthening of Kazakh, NursultanNazarbayev noted that for his people, we may share the history, culture, customs only in their own language. However, he noted that in the modern world it is impossible to maintain a policy of prohibition of languages other than the state. The President once again drew attention to the fact that tolerance and multilingualism – is a necessary condition for the development of modern states including multinational Kazakhstan. Trinity of languages, which constantly urges the Head of state, the most optimal variant of the language policy and the development of our country in conditions of globalization. "No one is to blame for the fact that we are a multiethnic country. Historically. Our task is to preserve the unity of the society", - stressed the Head of state. After all, language is the development of nation and to convey its history, culture, customs to the next generations we can only their language, because each language has its own unique features.

Trilingualism carries some advantages.According to the most recent scientific discoveries,the study of languages forms new neural connections in the brain.Further development of mental abilities is important in the twenty-first century.But because the new educational system opens up brilliant prospects of Kazakhstan in the world space community and within the country in terms of communication,remove cultural barriers and forging new relations in all spheres of life.Knowledge of different languages enriches the world,as the ability to understand another language and therefore another culture gives a person the opportunity to think more broadly..The challenge in trilingualism is design and development of integrated courses as for that not only good language proficiency, but teaching techniques used in the formation of language skills are required. Therefore, school and university teachers who are to give integrated courses should be trained both in the language and in methods of teaching a foreign language as it is the only way to make a language integrated course effective. These are only some of many challenges Kazakhstani educators face, yet there is hope that support of the state, greater autonomy of the schools and competence of educators will help realization of trilingual educational system in the Republic of Kazakhstan.

List of reference:

1. Долгосрочная стратегия развития Казахстана «Казахстан-2030»
2. Ж.Жилбаев.Об особенностях образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2016- 2017учебном году.-Білімді Ел-№15(52)
3.http://kafu.kz/en/three-language-education/1650-trilingualism-in-kazakhstani-higher-education-prospects-and-challenges.html

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУДАҒЫ ТАБЫС ТІЗГІНІ- БІЛІМДІ БОЛАШАҚ ЖАСТАРДЫҢ ҚОЛЫНДА

РОМАНКУЛОВА Айгул Оразаухановна
Қостанай қаласындағы физика-математикалық бағыттағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Педагог –ұйымдастырушы-куратор
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

«Мәңгілік ел және мектеп құндылықтары», «Ұрпақтар үндестігі», «ҚР азаматтарын және патриоттарын тәрбиелейміз», «Туған елге тағзым», «Мен және отбасым» патриоттық тәрбие бағыттарын қамтамасыз ету мақсатында «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру шарттарындағы тәрбие берудің инновационды тәсілдері «Рухани жаңғырудағы табыс тізгіні- білімді болашақ жастардың қолында» мақаласында көрініс алады.

Аннотация

Статья «Успех прочности духовного возрождения в руках образованной молодежи» отражает инновационные походы в воспитании в условиях реализации Программы «Рухани жангыру», содержание ключевых направлений по патриотическому воспитанию: «Мәңгілік ел және мектеп құндылықтары», «Ұрпақтар үндестігі», «ҚР азаматтарын және патриоттарын тәрбиелейміз», «Туған елге тағзым», «Мен және отбасым».

Қазіргі XXI ғасырда технология қарқынмен дамып келеді. Біз қазіргі жастар интернетте отырып, әлеуметтік желілерде бір-бірімен танысып, шетел фильмдерін құмарлықпен қарап, кәріс актерлері қыздардың ең сүйікті кейіпкерлеріне айналып кеткен заманда өмір сүріп жатырмыз. Заманауи жастар осындай болу керек пе? Өз елінің патриоттары болатын ұрпақ қандай болу керек? Осы мәселелер барлық адамзатты толғандырып отыр.

Қазіргі таңда халқымыздың алдына қойған басты мақсаты, ұлы көш бастау алдындағы міндеті – ата-бабамыздың келешек өскелең ұрпаққа ғасырлар бойы маңызы бұзылмай, мағынасы жойылмай келе жатқан ұлттық құндылықтарымызды сана-сезімдеріне сіңіру, баға жетпес рухани байлығын алдағы уақытта өз еліне адал қызмет ететін, ұлтжандылық пен отансүйгіштікке баули отырып, өз Отанын, елін, халқын барынша қорғай алатын тұлғаларды тәрбиелеп шығару болып отыр.

Назарбаев Зияткерлік мектептерінің 2017-2018 оқу жылындағы тәрбие жұмысының басты ерекшелігі - оқушыларды Отанды сүюге, өз елін, тарихын білуге, жалпыадамзаттық құндылықтар мен терең көзқарастарды сіңіру арқылы таным белсенділіктерін арттыруға бағыттау мақсатында құрылған өзінің даму барысында, өмір бойы оқуға қабілетті, жоғары адамгершілік құндылықтары бар, жоғары білімді, зияткерлік жеке тұлғаны тәрбиелеуге бағытталған мектеп қауымдастығын құруға арналған мектеп миссиясы мен құндылықтарынан тұрады. Барлық оқу-тәрбие үрдістері НЗМ білім беру үрдісін анықтайтын миссия мен құндылықтарды іске асыруға бағытталған. [1]

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласындағы қоғамды рухани жаңғыртудың басымдықты идеяларын оқушылар арасында осы құндылықтарды кеңінен насихаттау болып табылады. Елбасы: «Мақсатқа жету үшін біздің санамыз ісімізден озып жүруі, яғни одан бұрын жаңғырып отыруы тиіс. Бұл саяси және экономикалық жаңғыруларды толықтырып қана қоймай, олардың өзегіне айналады» [2], – деп атап көрсетті.

Назарбаев Зияткерлік мектептері жеке тұлғаның қоғамдағы бірегейлікті, ерекшелікті, мәдениетті сақтау барысында заманауи әлемнің өзгерісі мен оған жауап бере алатын білімге бағытталған патриоттық әдіс-тәсілдерді іске асырады. [3]

Осы мақалада «Қасым хан» шаңырағының патриоттық тәрбие жұмысы туралы баяндалады. Патриоттық, Отанға деген махаббат сезімдерін қалыптастыру, белсенді азаматтық көзқарас, ұлттық сана, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті, толеранттық, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздеріне, қазақ ұлты мен Қазақстан Республикасы аймағында мекендеуші өзге де ұлттардың тіліне, тарихы мен салт-дәстүріне деген құрмет мақсатында шаңырақтарда жүйелі жұмыстар жүргізілді.

Жоғарыда айтылған мақсаттарға жету үшін «Мен өз елімнің патриотымын» атты патриоттық бағдарламасы жүзеге асырылады. Бұл бағдарлама негізгі бағыттардын құралған:

1. «Мәңгілік ел және мектеп құндылықтары» бағыты

Мақсаты: «Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясының құндылықтарын тәрбие үрдісіне енгізе отырып, рухани жаңғыру жолында оқушылардың патриоттық сезімдерін дамыту.

Міндеттері:

- «Мәңгілік ел жалпыұлттық идеясы» құндылықтарын ұйымдастырылатын тәрбие жұмыстарында оқушылар бойына сіңіру;
- Рухани жаңғыру жолында «Туған жерді» гүлдендіретін, дамуына іңкәрлікпен үлес қосатын рухани жан дүниесі бай тұлғаларды қалыптастыру;
- Бәсекелестікке қабілетті, өз елінің тарихын, мәдениетін, табиғатын құрметтейтін, өмір бойы оқуға дайын тұлғаларды тәрбиелеу.

Өткізу түрлері: шаңырақ сағаттары, таңғы жиындар, кураторлық сағаттар, тақырыптық әңгімелер, ұжымдық шығармашылық іс-шаралар, конкурстар, фото байқаулар, «100 ән», «100 кітап» жобаларын іске асыру.

2. «Ұрпақтар үндестігі» бағыты

Мақсаты: Отанның тағдырына, өткенге, бүгінге, болашаққа қатысу құндылықтарын оқушылардың сезінуі.

Міндеттері:

• Өз Отанына, халқының батырларына деген мақтаныш сезімдерін ояту.

• Жас ұрпақтың есінде ұрпақтың тарихи жадысын сақтау.

• Оқушы бойында өз тарихына құрметпен қарау мен елдің болашағы үшін жауапкершілікті қалыптастыру.

Өткізу түрлері: тақырыптық әңгімелер, Ұлы Отан соғысының ардагерлері, жауынгер-интернационалистермен кездесу, конкурстар, облыстық мұражайға бару, естелік күндерге арналған мерекелер, «Қоғамға қызмет көрсету» жобасын іске асыру.

3. «ҚР азаматтарын және патриоттарын тәрбиелейміз» бағыты

Мақсаты: оқушылардың азаматтық және құқықтық бағыттылығын, белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыру.

Міндеттері:

• Құқықтық сана-сезімін, өзге адамдардың және өзінің құқықтарын сыйлауға, құрметтеуге тәрбиелеу.

• Азаматтық ұстанымның көрініс мәдениетін қалыптастыру.

• Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін білуге, құрметтеуге баулу және қызығушылық жүйесін қалыптастыру.

Өткізу түрлері: ұжымдық шығармашылық іс-шаралар, конкурстар, викториналар, ауызша журналдар, қызықты адамдармен кездесулер, акциялар, пікірталастар.

4. «Туған елге тағзым» бағыты

Мақсаты: Оқушыларды туған өлкесін өзінің кішкентай Отанындай сүюге тәрбиелеу.

Міндеттері:

• Туған өлке тарихын зерттеу.

• «Мен Қостанайдың азаматым» бағыты бойынша оқушыларды тәрбиелеу.

• Экологиялық сананы қалыптастыру.

Өткізу түрлері: тақырыптық әңгімелер, конкурстар, фото байқаулар, ауызша журналдар, қызықты адамдармен кездесулер, акциялар, жобалар қызметі, TEDx конференциясы.

5. «Мен және отбасым» бағыты

Мақсаты: Оқушыларды отбасыны өмірдегі ең басты құндылық ретінде сезінуге тәрбиелеу.

Міндеттері:

• Отбасылық қарым-қатынас мәдениетіне, отбасылық құндылықтар бағытына тәрбиелеу.

• Ата-аналардың педагогикалық және психологиялық біліктілігін арттыру.

• Оқу-тәрбие үдерісіне ата-аналардың араласуына жағдай жасау.

Өткізу түрлері: әңгімелер, ата-аналармен кездесулер, бірлескен іс-шаралар, ата-аналар апталығына қатысу, сауалнама, отбасылық мерекелер, ата-аналармен байланыс сағаты.

Барлық бағыттар бір-бірімен тығыз байланысты және бірін-бірі толықтырады. Бағдарламадағы іс-шаралар жиынтығы оларды төмендегідей жүзеге асыруды көздейді:

• азаматтық мәселелер қаралатын өңірлік компонент;

• тақырыптық әңгімелер, шығармашылық кездесулер және сыныптан тыс білім беру іс-шаралары жүйесі;

• тақырыптық жарыстарға, көрмелерге қатысу;

• қоғаммен және үкіметтік емес қоғамдық ұйымдармен белсенді ынтымақтастық.

Бағдарламаны іске асыру нәтижелерін қорытындылай келе, оқу жылы ішінде шаңырақтың ең үздік және белсенді оқушылары мен ата -аналарын құрмет грамоталарымен, алғыс хаттармен және жүлделермен марапатталады.

Қорыта келе, Ел басымыз екі дәуір түйіскен шақта, бүгінгі жаһандану кезеңінде Қазақстанның игілігіне жарату жолындағы мақсат-мүдделер туралы өзекті мәселе көтеріп, түбегейлі жаңғыру және жаңа идеялар арқылы болашағын баянды ете түсудің теңдессіз тарихи мүмкіндігі беріліп отырғандығына сенім білдіреді. ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты еңбегінің мазмұнында жалпы білім беретін оқу мекемелерінде білім алушы өскелең ұрпақтың жас ерекшелігі мен даму психологиясы, дамушы тұлғаның рухани мәдениеті, танымдық қызығушылығы, сын тұрғысынан ойлау қабілеті ескерілген.

Әдебиеттер:

1. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының Қамқоршылық кеңесі бекіткен «Тәрбие жұмысы жүйесінің негізгі бағыттары», 2011 жылдың 29 қарашасындағы №4 хаттамасы;
2. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы;
3. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының Басқарма шешімімен бекітілген «Зияткерлік мектептер оқушыларын тәрбиелеу саясаты», 2013 жылдың 29 тамыздағы №48 хаттамасы.

ОТ ТРАНСДИСЦИПЛИНАРНОЙ ТЕМЫ ЧЕРЕЗ ИССЛЕДОВАНИЕ К РАЗВИТИЮ ГЛОБАЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ

САБИТОВА Амина Сатымкызы
Филиал «Международная школа г. Астана» АОО Назарбаев Интеллектуальные школы
Учитель русского языка и литературы
г.Астана, Казахстан
САРСЕНБАЕВА Гульден Казакбаевна
Филиал «Международная школа г. Астана» АОО Назарбаев Интеллектуальные школы
Учитель русского языка и литературы
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа

Мақала IB бағдарламасы мәнмәтінінде оқушылардың ғаламдық ойлауын дамыту мәселелеріне арналған. Мұнда оқушылардың халықаралық ойлауын қалыптастыруда

мұғалімнің зерттеу тәжірибесінің орны айқындалған. Зерттеу үрдісін ұйымдастыруға аса ден қойылған. Жұмыста білім беру мен оқытудағы тиімді әдістер мен тәсілдер ұсынылған, оқушылардың ғаламдық ойлауын ынталандыратын жағдайлар сипатталған**.**

Кілт (тірек) сөздер: ғаламдану, әлемдік кеңістікте ойлау, трансдисциплинарлық (пәнаралық) тақырып, зерттеу.

Аннотация

Статья посвящена проблемам развития глобального мышления учащихся в контексте Программы IB PYP. В ней актуализируется роль исследовательской практики учителя в формировании международного мышления школьников. Особый акцент сделан на организации процесса исследования. В работе представлены эффективные приемы и стратегии из практики преподавания и обучения, описаны условия, стимулирующие глобальное мышление учащихся.

Ключевые слова: глобализация**,** международное мышление, трансдисциплинарная тема, исследование.

В 21 век мир шагнул под знаком глобализации, охватившей все сферы общества в географическом, экономическом, политическом, человеческом измерениях.

Основой понимания современного динамично развивающего мира, его целостности и соподчиненности является глобальное мышление, развитие которого способствует конкурентоспособности наших учащихся, достижению ими больших высот в глобализованном обществе [2].

Глобальный подход находит отражение в Миссии школ Международного Бакалавриата, призванных воспитать здоровую, высоконравственную, интеллектуальную, творческую и успешную личность, способную ценить культуру своего народа и уважать другие культуры, готовую обучаться на протяжении всей жизни и вносить вклад в развитие мира.

- Способствует ли практика преподавания и обучения выполнению Миссии школы?

- Как ориентировать как содержание уроков, так и методы и стратегии на развитие глобального, интернационального мышления, формированию личности человека мира, способного как изменениям в себе, так и изменениям в мире?

Поиск ответов на эти вопросы стал основанием проведения Action Research (исследования практики учителя), цель которой развитие глобального мышления учащихся PYP через создание условий, стимулирующих глобальное мировосприятие. Актуальность темы исследования в том, что развивая навык глобального мировосприятия в начальных классах, тем самым готовим ученика к способности анализировать, находить решения глобальных проблем общества уже в старшем звене.

Исследование в действии – необходимая часть деятельности учителей-практиков по актуальным проблемам своей работы, совершенствования практики преподавания и обучения, заметно влияющее на успешность учащегося. Исследование собственной практики - процесс, позволяющий анализировать, размышлять в целях углубления и дальнейшего совершенствования содержания учебной деятельности [3].

Составляющими этапами исследования является изучение литературы, отбор приемов и стратегих, ориентированных на создание педагогических условий, как для реализации поставленных целей и задач, так и на глобальный контекст; планирование серии уроков, наблюдение, размышление, коррекция.

Продемонстрирую процесс Action Research на проведенных исследованиях в классах, обучающихся по программе PYP отметив, что они основаны на исследовании учащихся.

Произведение Д.Н. Мамина-Сибиряка «Серая Шейка» изучается в третьем классе в рамках трансдисциплинарной темы исследования «Планета наш общий дом». Знакомство

с биографией автора позволило выделить учащимся ключевую фразу: «Д.Мамин-Сибиряк – тонкий знаток природы», связанную с темой юнита. Раскрытие этой особенности писателя запланировано как вызов для исследования учащихся. По замыслу содержание урока призвано реализовать центральную идею: исчезновение животных, птиц и растений происходит по разным причинам и влияет на сохранение баланса в экосистеме Ее основные направления: причины исчезновения животных, птиц и растений; ответственность людей за сохранение видов животных и растений будут раскрываться через ключевые концепты как изменение и связь, развивая такие отношения как сопереживание и ответственность. Содержание урока призвано содействовать формированию таких качеств личности учащегося, как неравнодушность – способность сострадать и действовать, чтобы оказать заметное положительное влияние, как на жизнь общества, так и для окружающей среды.

Запланировано исследование изменений, происходящих в природе, как они влияют на персонажей произведения, взаимосвязи природных изменений и внутреннего состояния героев. Тема исследования должны начаться с установления связи с концептуальным каркасом, а не с темой, так как суть центральной идеи находит подтверждение в жизни учеников. Приемлемая форма работа парная, которая позволяет одному ученику выделять изменения в природе, другому находить детали в тексте, как эти изменения влияли на персонажей. Учащиеся через метод поискового, выборочного чтения выделяют признаки поздней осени по тексту, находят доказательства, что соответствует возрастным особенностям учащихся, обучающихся разным видам чтения. Думаю, исследовательский вопрос, с какой целью автор подробно описывает изменения, способствует поиску ответов, аргументов осознанию драматизма положения одинокой раненой птицы, сопереживанию. А далее учащимся предложено описать изменения в них после прочтения рассказа и проведенного исследования. Это углубляет концепт «изменение» и определяет отношения к проблеме произведения.

Исследование поступков персонажей Утки-матери и Селезня-отца другими парами, а затем обсуждение в группе позволяет учащимся понять их характер, выйти на понимание роли родителей в судьбе детей. Учащиеся высказывались о родительской ответственности и безответственности, приводили в пример отношение со своими родителями. В ходе сопоставления персонажей изменялось их отношение к персонажам.

Важный момент уже второго урока - просмотр новостного сюжета КТК о лебеде, найденном рабочими на замерзающей реке близ Астаны 16 ноября, за пару дней до начала заморозков. Останавливая в середине видео, предлагаю прогнозировать дальнейшие события. Дети выдвинули гипотезы: перелетная птица обречена на гибель из-за неблагоприятных погодных условий или ее съедят дикие животные, возможно, люди могут подстрелить. В лучшем случае помочь может только человек. Какой? Провоцирую на обдумывание: человек может и помочь, может и навредить. Мне важнее было, чтобы прозвучал вопрос, чтобы ученики держали его в голове для определения собственной позиции.

Это мотивировало учащихся к более глубокому осмыслению темы произведения, исследованию и сравнению с реальной ситуацией через диаграмму Венна. В ходе такой работы именно сходство сюжета новостей и сказки, судьбы персонажей вывело учеников на понимание того, что природные изменения влияют на все живое, что птицы погибают в осенне-зимний период; выходу от локальной проблемы к глобальной проблеме сохранения видов животных, птиц, растений, роли человека в этом процессе.

Учащиеся еще сказали, что уточке и лебедю повезло, их нашли хорошие люди, и, возможно, они станут домашними. Для меня это важно, что сказали не просто нашел, а именно повезло. Делаю вывод: понимают, что человек может и помочь, и навредить. Значит, верно оставила вопрос открытым вначале. Героиню новостей, названную рабочими Горводоканала Куралай, временно поместили в питомник для кошек и собак, подлечат и потом передадут в зоопарк. А пара пытливых учеников заинтересовалась тем, почему нет специальных мест в городе для таких случаев. Еще один ученик спросил, кто помогает

птицам в дикой природе. Пришлось затронуть профессию егеря, показав короткий сюжет, из которого выяснили, что средний возраст их 50-60 лет, молодые люди не выбирают эту профессию из-за низкой зарплаты. А сколько птиц погибает в природе, что пагубно сказывается на сохранении экобаланса системы. Увидели проблему, здорово, значит родилась тема для их собственного исследования, изучения опыта других стран.

И только теперь учащемся предложена письменная работа на выбор: написать продолжение истории раненного лебедя близ Астаны или Серой Шейки. Можно написать историю пережитого от имени героини сказки или новостного сюжета, обратиться к людям. Эти работы жду как результат, того над чем рассуждают ребята, что пишут, что предлагают.

Немаловажно, как этап дальнейших действий, учащиеся предложили выезд в Кургальджинский заповедник в Акмолинской области для знакомства с профессией егеря, наблюдения за жизнью птиц и животных в дикой природе, что поддержали и родители.

Центральная идея юнита «Где мы во времени и пространстве» в 4 классе «Географические особенности Земли влияют на взаимодействия людей и их поселения» побудила к проведению нового исследования, размышления и наблюдения над четвероклассниками. Начала с поиска нужных ресурсов, из которых мои ученики смогут извлекать информацию. Этап работы с географической картой на урок способствовал анализу географических условий, особенности местности: равнины, горы, возвышенности, а далее поиска информации о климате этих зон. Так ребята пришли к пониманию разнообразия географических условий.

Для исследования, как географические условия влияют на поселения людей, выбрала отрывок из произведения С. Муканова «Юный табунщик». Через поисковое чтение, выделение главной для ответа информации, одна группа характеризовала главного героя, его образ жизни, вторая – быт, форму хозяйствования, третья – особенности питания, одежды, Таким образом, ребята пришли к выводу, что условия проживания в данной местности связаны с образом жизни.

На следующих уроках разделила класс по темам исследования в две группы: одна - изучала материалы, выделяя необходимые сведения об образе жизни (питание, хозяйствование, жилье), климате, географических условиях Северных народов. На этапе общего обсуждения дети пришли к выводу, что гостеприимство северян вытекает из суровых условий климата, то есть если не принять гостя, не снабдить его для дальнейшего пути, он погибнет.

Другая группа, изучая жизнь людей горных местностей, отметила разнообразие как кухни, так и долголетие, связанной с проживанием в гористой, более чистой зоне.

На завершающем исследование уроке в форме круглого стола учащиеся сопоставили образ жизни степняков, северян, горцев, придя к выводу о влиянии географических условий на особенность жизни. Так формируются уважение к культуре, традициям, самобытности других народов, осознание общности народов; широта мышления от частного к общему, от культуры своего народа к культуре общечеловеческой.

Таким образом, исследование собственной практики учителем способствует развитию учащихся как исследователей, способных мыслить критически, глобально, необходимых качеств личности в стремительно меняющемся мире; совершенствованию практики преподавания и обучения.

Чтобы развивать и совершенствовать мышление младших школьников, направить в русло глобального мировосприятия необходимо создать способствующие этому педагогические условия:

- Задания, стратегии на уроках должны быть такими, которые побуждают детей размышлять, ориентируют их обосновывать и доказывать правильность своего ответа. Таким младшие школьники учатся рассуждать, сопоставлять разнообразные суждения, делать умозаключения.

- Учебный процесс лучше наполнять элементами, где ученик может сравнивать понятия, предметы, события, явления, понимать различия между общими признаками и

отличительными выделять существенные и несущественные признаки, анализировать, сравнивать и обобщать.

- Ресурсы урока должны быть связаны с жизнью, их нужно тщательно подбирать, они должны служить реализации общего замысла уроков, содействовать выходу на глобальные проблемы, размышлять над ними, искать и предлагать на своем возрастном уровне пути решения.

Л. С. Выготский подчеркивал, что сегодня ребенок делает в сотрудничестве с педагогом, завтра он сможет делать самостоятельно [4]. В младших классах актуально ориентировать учащихся через содержание уроков на поиск путей решения локальных проблем, размышления над глобальными проблемами общества, что создает основу формирования человека мира с международным мышлением.

Успех жизни в глобальном обществе связан с навыком глобального понимания мира, понимания как устроены страны, их культуры, языки. Глобально мыслящий человек видит дальше, что продвигает его вперед, он способен предвидеть причинно-следственные связи событий, находить решение и достигать цели. Ученик, способный глобально мыслить сможеть реализовать себя, найти выходы и решения как и в личностных проблемных ситуациях, так и будет готов решать их в масштабе своей семьи, города, страны и мира. Это, в свою очередь, укрепит доверие родителей к учителю, к школе в целом, пониманию ее созидательной миссии.

Список использованной литературы

1. Alberta Teacher Association. Action research Guide - Руководство по исследованию в действии. 2000 г. http://www.teachers.ab.ca/SiteCollectionDocuments/ATA/Publications/ProfessionalDevelopment/ActionResearch.pdf

2.Altrichter, H., Posch, P., & Somekh, B. Teachers Investigate Their Work (2nd ed.) [Учителя исследуют свою работу]. London: Routledge. 2007 г.

3. Carr, W., & Kemmis, S. Becoming Critical. Education, knowledge and action research [Стать критичным. Обучение, знание и исследование в действии]. Lewes: Falmer.1986 г.

4. Выготский Л.С. Мышление и речь, М., «Лабиринт»,1999 г., с. 233-234.

5. Давыдов В.В. Психологическая теория учебной деятельности и методов начального обучения, основанных на содержательном обобщении. Библиотека развивающего обучения. Выпуск 6. – Томск: «Пеленг», 1992.

6.“Inquiry as a stance on curriculum” by Kathy G Short, taken from “Taking the PYP forward”, edited by Simon Davidson and Steven Carber, published by John Catt Educational Ltd, 2009 г.

7.Лефрансуа Г."Психология для учителя. Прикладная педагогическая психология" – 11-е международное издание. – Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак; Москва: Олма-Пресс, 2005. – 416 с.

8. Д.Шварц «Искусство мыслить масшабно»

9. Making the PYP happen, IBO, 2009 г.

10. Программа IB PYP, Учебный план филиала «Международная школа г.Астана» АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»

11. https://www.youtube.com/watch?v=BRRy-eSdG-U

ЕУРАЗИЯШЫЛДЫҚ ФЕНОМЕНІНІҢ МӘДЕНИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

САҒАТОВА Тәттігүл Қинаятқызы
магистрант Казахского национального университета искусств
Астана қаласы, Қазақстан

Көркем мәдениетіндегі ориентализмнің теориялық қайнар көздері

Ориентализм тақырыбы біздің өміріміздің шамамен барлық салаларын қамтуымен қызықты: қоғамдық және тарихи сана-сезім, стереотиптер, фольклор, масс-медиа және бұқаралық мәдениет, әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар, білім беру саласы және т.б. [1]. Қарапайым түсінікте «ориентализм» термині барлық «шығыстықты» білдіреді. Сондықтан гуманитарлық білімде «ориентализмнің» синонимі ретінде «шығыстану» термині жиі қолданылады. Бірақ ориентализм кең ауқымды болып келеді.

Ориентализмнің теориясы мен әдістемесі көркем шығармашылыққа қалайша әсер еткендігін түсіну үшін әлемдік көркем өмірдің тарихи ретроспективасындағы ориенталистік сана-сезімнің эволюциясын шолып шығу қажет. Алайда ғылымда ориентализм әдістемесі біршама даулы түрде ұсынылады және жеке теорияшылдар үшін қазіргі таңға дейін жүргізіліп келе жатқан пікірталастар мен дебаттардың нысанына айналды. Аталмыш зерттеудің осы бөлімшесі нәтижесінде еуразияшылдықтың философиялық негіздемесіне айналған негізгі тұжырымдары зерттелетін болады.

Ғалымдардың пікірінше, ориентализм үш негізгі факторлардың ықпалымен пайда болған: «іргелі шығыс мәтіндерін жүйелі зерттеудің белсенділігі, жаңа ескерткіштер мен ежелгі тілдердің ашылуы; жабайы (варвар) шығыс халықтарын батыс өркениетіне бейімдеудің ағартушылық міндетінің шешімі; шоғырлық экспансия» [2, б.7]. Бірақ ориентализм тұжырымдамасының жалпы қайнар көздері өте тереңде жатыр.

Ориенталистік сананың ретроспективасы оның пайда болуы ұлы географиялық ашылулар кезеңінде орын алғандығын көрсетеді, бірақ А.А.Масловтың көзқарасы оны одан әрі екендігін білдіреді: «антикалық Грекияда «Шығыс-Батыс» дихотомиясының бір түрі бастау алады: нақты осы уақыттан бастап гректер өркениетсіз «жабайылар» туралы айтпағанның өзінде, өздерінің өмір салттарының олармен көршілес Шығыс халықтарының өмір салттарынан айырмашылығын байқап, белгілей бастады» [3, б.3].

Сәйкесінше, ориенталистік санасы Ұлы көші-қон дәуірінің Ескі Әлем және Ұлы Жібек Жолы бойында туындаған (олардың арғы түп-тамырларымен: «кәріптасты» жол, «нефритті» жол, «лазуритті» жол). Сонымен қатар континент аралық сауда Батыс пен Шығысты байланыстыратын жаһандық құралға айнала алды. Ұлы Жібек жолы Ескі Әлем халықтарының экономикалық-мәдени интеграциялануының қуатты құралы бола алды. Көптеген жүз жылдықтар бойына Батыс пен Шығыстың жан-жақты, көп векторлы және нәтижелі сауда-мәдени әрекеттестігі жалғасып отырды.

Жібек жолы екі өркениет өкілдерінің бір-біріне жанасу деңгейін арттырды және еуропалықтардың түсінігінде Шығыс туралы ғажайып адамдар мен жануарлар тұратын ғажайып әлем ретіндегі түсінік қалыптасты. Бұл көзқарас антикалық дәуірден шыққан және белгілі бір деңгейде әрбір келесі дәуір саудагерлері мен саяхатшыларының әңгімелерінің арқасында тарихи-мәдени арқауға өзіндік бір ғажайып бояуын қосып отырды. Саяхатшылар «ғажайып бай құпиялы Шығыс» туралы жалпы еуропалық аңызды белгілі бір деңгейде байытып және дамытып отырды.

Шығыс туралы еуропалықтардың түсініктерінің кеңеюіне 1095 жылы Урбан II папасымен жарияланған Крест жорықтары да өз септігін тигізді. Халықының саны тоқтамай өсіп жатқан еуропалықтар Шығыстың «сарқылмас байлығына» қызықты. Жорықтардың діни себептері ретінде христиандықтардың құрметті жерлерінің, ең алдымен Құдай қабірінің және жалпы Қасиетті жердің дінсіздер қолында сақталуының мүмкін

еместігі туралы идеялар айтылды. Сол уақытта Палестина толығымен мұсылмандардың қол астында болған еді.

Крест жорықтары Орта ғасыр тарихындағы маңызды кезең болып табылады. Оларға батыс еуропалық қоғамның барлық әлеуметтік санаттары тартылған еді: корольдер мен қарапайым адамдар, жоғары феодалдық тап және дін адамдары, рыцарьлар мен қызметшілер. Кресшінің ант суын ішкен адамдардың мақсаттары әр түрлі болды: бірі баюды көздесе, басқалары шытырман оқиға тап болуды армандаған, ал үшіншілері тек діни сезімдеріне байланысты әрекет етіп отырған [4, б.9].

Жалпы, Шығысқа шамамен тоғыз жылға созылған сегіз Крест жорықтары жасалған. Әрине, Крест жорықтары Батысқа шығыс халықтардың мәдениет пен техника саласындағы білімін иемдену түрінде пайда әкеліп отырды (желді диірмен, жетілдірілген су дөңгелегі, пошта көгершіндері жүйесі және тағы басқалары). Сонымен қатар суармалы, бақшалық, бау-бақша және гүлдердің жеке түрлері де алынған. Крестшілер жорықтардан музыкалық аспаптар да әкеліп отырған.

Бірақ осындай мәдени мұралардың саны тым мардымсыз, және Крест жорықтарына берілетін сол жаһанды әлемдік-маңызды рөлді ойнай алмады. Екі өркениеттің шығындары өте үлкен болды. Сонымен қатар католиктік шіркеу өзінің ықпал ету ауданын кеңейтіп, Шығыс тарапынан батыс әлеміне жауапты реакция ретінде джихад түрінде Батыс пен Шығыстың конфронтациясын одан әрі өршітті.

Осы себептерге байланысты Шығыста Батыс туралы құлдық ұстаушы және жаулаушы ретіндегі түсініктер қалыптаса бастады. Сонымен қатар «орта ғасырда Шығыстың белгілі бір мәдени-тарихи тип ретінде бөлінуі болған жоқ. Мысалы, орта ғасырлық Еуропаның философтары мен дін адамдары араб-парсы ойшылдарын басқа мәдениет пен философиялық дәстүрдің өкілдері ретінде емес, гректерден келе жатқан данашылдық мектебінің жалғастырушылары ретінде қарастырған» [5, б.14].

Шығыс туралы түсініктің түрленуінде Ұлы географиялық ашылулар дәуірінің, танымал теңіз жүзушілердің және алғашқы жол салушылар Христофор Колумбтың, Магелланның, Васко де Гамманың, Френсис Дрейк және басқалардың ұлы әрекеттерінің алған маңызы үлкен болды. Солардың арқасында Еуропа «Әлемдік мұхиттың кеңістіктеріне шыға алды, ал еуропалық өркениет әлемде бірінші орындарға ие болды» [6, б.21].

«Шығыстану» үрдісінде Марко Поло маңызды рөл атқарады, ол өз замандастары арасында «шекарасыз адам» атағына ие болып, өмірінің соңына дейін «Азияға тәуелділіктен емделмеді». Оның отаны – Венеция, оның рухы тұлғаны қалыптастыруға көмектесті, кәсібі көпес, бірақ рухани зерттеуші болып, еуропалықтардың Шығыс туралы түсініктерін кеңейтті.

Венециялықтардың іскерлік қабілеті сауданың адам айтқысыз ұлғаюына, сонымен бірге түсініктің кеңеюіне көп көмектесті. Еуропалықтар арасында Шығыстан әкелінген экзотикалық ерекше тауарлардың пайда болуы, сонымен бірге білім мен ақпараттың белсенді араласуына жағдай жасады. Сауда байланыстары әмиянмен қатар, ақылдың да көбеюіне алып келді. Мұндай тандем Венеция республикасы мен венециялықтардың басқа Еуропадан айтарлықтай алшақтатты. Ең соңғысы бақыланатын импорт болатын «минералдар, тұздар, балауыз, есірткі, камфара, гуммиарабика, мирра, сандал ағашы, даршын, мускатты жаңғақ, жүзім, інжір, анар, маталар (әсіресе жібек), тері, қару, піл сүйегі, түйеқұс пен тотықұс қауырсыны, маржан тас, темір, мыс, алтын құм мен кесектер» [6, б.4].

Марко Полоны «басқа» әлемді лайықты бағалаған бірінші еуропалық деп айтуға болады. Ол еуропалық емес мәдениетке сыйластықпен қарап, «басқа» әлемді тану барысында өзін де өзгертті. Марко Поло мен Крестік жорықтар философиялық Батыс-Шығыс концепциясының қалыптасуында ескертілетін Батыс пен Шығыс арасындағы өзара қатынас байланысады. Теңіз саяхатшылары еуропалықтар әлемін шығыстық экзотикаға қызығушылықтарын арттыра отырып кеңейте алды – дәстүрге, рәсімдерге, өнерге.

Сонымен, еуропалықтардың ориенталистік түсініктерінің дамуына әсер еткен жаһандық құралдар деп Ұлы Жібек жолы, Крестік жорықтар және Ұлы географиялық ашылуларды айтуға болады. Дегенмен, мыңдаған жылдар бойы еуропалықтар басқа алыс құрлықтарды әр түрлі елестетті. Басқа әлемнің келбетін көруге деген қызығушылықтарын оятқан мотивтер әртүрлі және қозғаушы болды.

Танымайтын мәдениет бейнесіне деген қызығушылық деңгейлері де әр түрлі болатын. Бұдан жалпы Шығыс туралы түсінік шекарасының белгілі шайылуы пайда болды, түрлі абстракті теориялық көзқарастар мен бейнелік түсініктерді өзіне қосқан көптеген радикалды трансформациялар өзгеріске ұшырады. Еуропалықтардың Шығыс туралы түсініктері көптеген күрделі тарихи дамулардан өтіп, еуропалық мәдениеттің барлық маңызды ағымдарында пайда болды: ортағасырлық символизм, ағарту мен романтизм, жаңа батыстық философия, модерн және жас контрмәдениет.

Көптеген жылдары Шығысты бірде дәріптеп, бірде оларды артта қалған, өзімен өзі бұйығы, тарихсыз, құлдық және кедейшілік өлке деп айыптады. Ал кейде адамды эмпирикалық тіршілігінен жоғарылатар рухани тереңдігі, даналығы мен тақуалығы үшін тамсанатын. Ең қарама-қарсы көзқарас еуропалық философтар, мәдениеттанушылар, саясаткерлер, әлеуметтанушылар мен тарихшылар орнатқан Шығыс туралы жасанды теория негізінде қалыптасты. Шығысты зерттеудің еуропалық форматы неден көрінеді?

Беделді зерттеулер бойынша, «негізінде Шығыс ерте заманда да, қазір де тұтас, бір эсхатологиялық бағытта қозғалушы мәдениетті көрсетпейді. Шығыс өркениетінің дамуын үш бағытқа бөліп қарастыруға болады: мадақты, критикалық және исламдық. Бірінші бағыт бойынша Шығыс, бәрінен бұрын, Қытай, жалпы береке, білімнің және ағартушылық мекені ретінде, даналық пен басқарушылық үлгісі ретінде қарастырылды. Екінші бағыт бойынша (Ежелгі Египет, Парсы, бірнеше басқа да Шығыстық озбыр елдер) зорлық, құлдық, қатыгездік және ұзақ тоқырау тұрғысынан сипатталды. Үшінші топтағы өркениет (Шығыс араб-мұсылмандық аудандар) араб-мұсылман өркениетінің Батысқа моральдік-этикалық ықпалымен сипатталады: алгебра, тригонометрия, астрономия, география, химия, психология, медицина және басқа да нақты ғылымдардың дамуы»[7, б.131].

Шынында, ориентализм Ағарту дәуірі XVIII ғасырда жеке ғылыми бағыт болып қалыптасты, және сол дәуірдегі атақты философтардың аттарымен байланыста болды. Мамандар оны үш бағытқа бөледі: мадақты, критикалық және исламдық.

Сонымен «мадақты бағыт жақтаушылары – Лейбниц, Вольтер, Кэне және басқалар Шығыс мәдениетіне тамсанып, оны Еуропаның дамуына үлгі ретінде санады. Критикалық бағыт жақтаушылары – Монтескье, Руссо, Вольней және басқалар – шығыс мәдениетін жағымсыз бағалады, олар шығыстағы еуропалық қоғамда жоғары бағаланатын тәуелсіздіктің жоқтығын кінәлады.

Әлемдік тарихқа әмбебап сызба құру мақсатында Ағартушылар шығыс мәдениетіне әмбебап қарау негіздерін орнатты. Бұл әдіс бойынша – Шығыс бүкіләлемдік тарих басталған, мәдениет туған орталық деп саналды, бірақ заманауи Ағартушылар бойынша әмбебап тарихи даму сатысы батыс мәдениетінің дамуын мойыедайды. Бұл бағыт бойынша Шығыс мәдениетінің бағасы ерте заманда, ал заманауи мәдени дамудың үлгісі Батыс болып есептеледі» [5, б.16].

Осылайша, Француздық революция кезінен шығыстық мәтіндерді іргелі оқу басталады. 1795 ж Парижде Азия бар тілдерін оқу мектебі ашылды, ол жетекші еуропалық ориенталистік орталыққа айналды.

Он жыл бұрын, 1785 жылы, ерте үнді әдебиетінің санскрит тілінде жазылған ұлы ескерткіші «Бхагавад-гита» («Әулиели жырлар») ағылшын, одан соң француз тіліне аударылды. Киелі мәтіннің аудармасының бірі еуропалық ортада «индомания» тудырды, ол әсіресе неміс философтары, ақын және критиктер ағайынды Август және Фридрих Шлегелдердің назарын аударды.

Кейінірек арнайы «Азиялық журнал» (1823), «Азия карольдіктерінің журналы» (1834), «Немістік шығыс қоғамы журналы» (1845) сияқты журналдар пайда болды, оларда

жетекші батыстық шығыстанушы ғалымдардың зерттеулері жарияланды. Іргелі және қолданбалы Шығыстану Франция, Англия, Италия, Дания және басқа да еуропалық державаларда ұлғайды.

Е.В. Середкин ойы бойынша, бірінші шығыстанушылардың басында Г.В. Лейбниц тұрды, ол конфуций іліміне өте жоғары қызығушылық танытты. Ол өз заманындағы барлық қытайлық жазбаларды біліп қана қоймай, Қытай миссионерлерінен бірінші болып жаңа ақпараттар алып отырды, олар хаттарынан көрініс табады. Оның қызығушылықтары медициналық дәрі-дәрмектерден қытай философиясына дейін жазылды. Одан артық ешқандай еуропалық философ конфуцийшілдік пен конфуцийшілдік емеске қанық [8, б.6]. Ол Қытай мен Еуропа мәдениеті бірін бірін толықтырушы деп санады, сонымен бірге екі мәдениеттің де теңдігі мен әр түрлілігі туралы ойды дамытты. Лейбництің Қытай туралы еңбектерінің арасында «санаудың бинарлық жүйесі және қытай философиясы туралы екі хат» трактаты ерекшеленеді, ол 1700-1703 жж жазылған.

Лейбництен кейін неміс философиясындағы шығыстанудың кең таралуы нақтыланған, бағытты сипат алады, ол И. Гердера, Вильгельм фон Гумбольта, Фридриха Шлегель және басқа да көптеген философтар мен мәдениет танушылар еңбектерінде бейнеленеді. Иоганн Готфрид Гердер – атақты ақын, аудармашы, тарих пен мәдениеттің ғылыми мәнінің негізін салушы алғашқы ойшылдардың бірі, ол тарихи және мәдени үрдістердің заңдылығын түсіндіруге талпынды, «Адамзат тарихы философиясына идеялар» (1784-179).

Шығыс халықтарының тарихи-мәдениетін сипаттауда Гердер шығыс философиясы мен тілін талдайды. Салыстырмалы тіл зерттеу бойынша Гердер идеяларының дамуын Вильгельма фон Гумбольд еңбектерінен көре аламыз, онда тілдің «халықтың рухани күшін қалыптастырумен» ажырағысыз байланысы жазылған.

Фридрих Шлегельдің Үндістан еліне деген махаббаты ерекше болған. Өзінің үші кітаптап тұратын «Үндістандықтардың тілі мен даналығы туралы» атты еңбегінің [9, б. 261] бірінші кітабы тіл туралы, екінші кітабында философия туралы және үшінші кітабында тарихи идеялар мен үндістан тарихы туралы баяндаған. Бірінші кітабында үнді тілі туралы, оның грамматикалық құрылымы және тілдердің пайда болуы қарастырылады. Екінгі кітабында, Алдын ала ескертпелерден кейін, рух пен эманация жүйелері туралы, астрология мен табиғаттың алғашқы мәдениеттері, екі бастама және пантеизм ілімдері туралы сөз қозғаалады. Үшінші кітабында Шлегель поэзияның пайда болуы туралы, жалпы үнді және шығыс зерттеулері, олардың мақсаттары мен құндылықтары туралы сұрақтарды қарастырған [10, б.59].

Осылайша, антикалық және Крест жорықтарынан және Еуропа-Батыстың үстемдік етіп, әлемге билік жүргізуіне алып келген Ұлы географиялық ашылулар кезеңінен бастау алатын ежелгі «Шығыс-Батыс» ось-векторы Ағарту кезеңінде Шығыс туралы шектеулі түсініктердің шегінен тысқары шыға бастады.

Әрине, тіршіліктің барлық салаларындағы жетістіктер еуропалық елдердің көркем шығармашылық өмірінде де өз көрінісін таба білді. Біртіндеп ориентализм көркем шығармашыықтың барлық салаларын байыта бастады: лингвистикадан бастап сәулет өнеріне дейін.

Көптеген шығыс мемлекеттері еуропалық супердержавалардың отарына айналды – Испании, Франции және Ұлыбритания. Сол елге барып, барлығын өз көзімен көру енді еш қиындық тудырмады. Сондықтан шабыт іздеуші көптеген суретшілер Шығысқа қарай ұмтыла бастады, оларды «қандай да бір ертегіні, мейрам салтанатын, қандай да бір мүлдем басқа болмысты көру үміт жетелеген. Еуропа жаңа ертегілерді көруге ынтық болды – ағайынды Гримм және Шарль Перро оларды жалықтыра бастаған еді. Және ол іздеген ертегісін таба алды...» [11, б.73], әдебиет шығармалары, сәулет ескерткіштері және көркем сурет өнерінің туындылары түрінде. Ағылшын суретшілері көбіне Үндістан, Египет елдеріне, Қасиетті жерге жиі саяхаттаған, ал француздықтар – Марокко және Алжирге, американдық және немір суретшілері – Египет және Палестинаға.

Ориентализм фомизмнен бастап сюрреализмге дейінгі модерн, импрессионизм, постимпрессионизм және көптеген басқа заманауи ағымдарды ынталандырады. Осыған байланысты Е.С.Штейнер ориентализмнің әр түрлі фазалары: романтикалық-академиялық (ориентализмнің тар мағынасы), импрессионистердің мен модерн жапонизмі, авангард привитизмі және т.б. жаңа еуропалық мәдени парадигманы кеңейтуде кезекті сатылар болған және батыс дүние танымы мен мәдени тәжірибесінің жаһандануына жол салып отырды деп жазады.

Сонымен қатар ориентализмнің бастапқы фазасы романтикалық-академиялық (ориентализм тар мағынасында) болды – яғни батыстың ресми байланысу тілін сақтай отырып, экзотикалық шығыс сюжеттері. Келесі толқын, импрессионистердің және модерн «жапонизмі», біршама маңызды трансмәдени құбылыс болды – мұнда тек сюжеттер ғана емес, байланысу тұрғысындағы ресми ерекшеліктер де Шығыстан иемденген болатын

Әрі қарай авангард және сюрреализмнің примитивизмі және оның африкалық және жергілікті өнерге жүгінуі келді, осыдан кейін (Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін) батыс көркем өнер дискурсының маргинализациясы лиминалды қоғамдың топтардың өз ойларын білдіру тілімен ынталандырылып отырды («аңқау өнер», есі ауысқандардың өнері) [12, б.3].

Сонымен, біздің көркем мәдениет материалдарының (негізінен, бейнелеу өнері мен әдебиеттің) негізінде тарихи ретроспективтегі Шығыс туралы түсініктің түрленуін түсінуге жасаған амалымыз келесі қорытындыларды тұжырымдауға мүмкіндік береді:

- ориентализм бірнеше жүз жылдықтар бойына еуропалық мәдениетті (идеология, ғылым және өнер) өзектендіріп отырды. Антикалық дәуірде пайда болса да, ол Крест жорықтары мен Ұлы географиялық ашылулар дәуірінде одан әрі нығайып, ал Ағарту дәуірінде Шығыс туралы «тар» және «бір жақты» түсініктердің шегінен тысқары шықты. Осылайша Батыс прогрессивті, рационалды, индивидуалды, реалистік, логикалық аспект, ал Шығыс оның толығымен қарама қайшылығы болатын: архаикалық, мистикалық, интуитивті, пассивті және тұйық әлем ретінде түсіндірілетін белгілі бір идеологиялық және көркем канон қалыптасты. Уақыт өте бұл сол дәуірдегі батыс философиясы мен мәдениеттану әдебиеттерінде көрініс тапқан тұрақты догмалық теориялық түсініктерге айналды;

- бірнеше ұрпақтың батыс еуропалық ориенталистері Шығыс тарихы мен мәдениеті туралы (оның ішінде ежелгі мәдениеттер мен жойылып кеткен халықтар турал) көптеген деректерді жинау, жүйелендіру және талдау бойынша үлкен жұмыстар жүргізген, бұл, әрине, көркем шығармашылықта көрініс тапты;

- Шығыс туралы түсініктің түрленуінде маңызды қадамдардың бірі романтизм дәуірі болып табылады, яғни ол Шығыстың аңыздардың, көркем сурет, сәулет өнері, музыка және әдебиет үшін үлгілердің, мотивтердің асыл қазынасы ретіндегі соңғы бейнесін қалыптастыра алды. Нақты осы романтизм дәуірінде еуропалық көркем ориентализм бұрын-соңды болмаған гулденуді бастан кешіреді;

- ориентализм идеялық тұжырымдама ретінде романтикалық-академиялықтан бастап авангардқа дейінгі бірнеше даму сатыларынан өткен және өзінің әрбір фазасының ағымында Шығыс турады түсініктер түрлендірілуге ұшырап отырды, бұл ең соңында қазіргі күндерде батыс жаһандану көркем үдерісінің бір жағы ретінде қабылданады;

- әрине, еуропалықтар жалпы «Шығыстың» белгілі бір типін өте жақсы білген: парсы, египеттік және араб, түрік, бірақ ең төмені түркі-монғол (тіпті, егер тек беунелеу өнерін алатын болсақ та).

Еуропалықтар көшпенділер әлемін назарға алмай, оларды мәдениетті әлем шегінен итеріп тастады деуге болады. Еуропалық әлемде Орталық Азияның көшпенділері жабайы халық болып табылатындығы туралы нақты түсінік қалыптасып, ол көптеген жылдар бойына ғылымға сіңіп үлгерді. Бірақ сонымен қатар ориентализм кезеңіндегі еуропалық ғылымның артықшылықтарын да төмендетуге болмайды, себебі Орталық Азияның жеке аудан екендігі туралы алғаш рет географ Александр фон Гумбольттың 1843 жылғы жұмысында айтылған. Жалпы, «Евразия» түсінігі Эдуард Зюсстің «Лик Земли» атты іргелі

еңбегінің арқасында ғылыми айналымға енгізілген, мұнда ол Еуропа мен Азияның шекарасы арасындағы шарттылықты ерекше айтып өткен.

Еуропаның ориенталистік санасының дамуын графикалық түрде ұсынуға болады. 1 сызба.

XIX ғасырдағы көркем ориентализм мәдени тәжірибе ретінде біршама қарама-қайшы құбылыс болды: бір жағынан, ол империялық саяси позицияға, мысалы музыкада, мәдениетте және бейнелеу үстемдік ету идеясына негізделген ғылыми дискурстың ықпалынан құтыла алмады. Себебі еуропалықтардың философиялық-мәдениеттану ізденістері әмбебап тәсіл шеңберінде Батыс және Шығыс мәдениеттерін дихотомиялық салыстыру тұрғысынан жүргізілген. Бұл тәсіл еуропалық мәдениетті магистралдық дамыту желісін декларациялайды және еуропалық тарихшылармен жасалған тарихты зерттеу әдістерін Шығыс тарихына пайдалану мүмкін емес деп санайды; басқа жағынан – ішкі имманентті күйден шығатын нақты көркем шығармашылық негізінде Басқаеы түсіну мен мифке айналдыру «бұтағы» пайда болады. Осылай әмбебаптық тәсілге оны үнемі сынау арқылы романтикалық тәсіл қарама-қайшы келіп отырған, ал кейінірек Шығысты мәдениет пен өркениетті дамытудың баламалы жолы ретінде қарастыратын революциялық тәсіл келді. Шығысты осылайша қабылдау көзқарасы шығармашылық зиялыларға тән болды. Бірақ соңында, XIX ғ. Аяғына қарай Шығыс пен Батыс мәдениеттерінің тепе-теңдігін түсінумен қатар мәдениеттердің диалогының қажеттілігін түсіну келді.

1 сызба. Еуропалық ориенталистік сананың дамуы.

Ориентализммен Эдвард вад Саидтің есімі байланысты [13]. Жан-Леон Жеромның «Заклинатель змей» жұмысын – автордың өзімен таңдалған қаптасамын, Линда Нохлин «он тоғызыншы ғасырдағы отарлау идеологиясының визуалды құжаты» деп атайды [14, б.19]. Міне шамамен қырық жыл бойына үлкен жетістікке жеткен және көптеген ізбасарлары болған, сонымен бірге әлемдік ғылыми кеңістікте сансыз пікірталастар мен дебаттар туғызған осы тұжырымдама айналасындағы дау-жанжалдар әлі де басылмай отыр.

«Ориентализмнің» негізгі трактовкасын Саид Шығыс жасап және сипаттап шығарған батыс дәстүріне ұқсастырады, сол арқылы оған саяси үстемдік және гегемония үшін жағдай қалыптастырды. Осылайша «жалаңдату» немесе Батыстың барлық шығыстанушыларының ғылыми ізденістерін ориентализм түсінігіне әкеліп ұқсастыру

XVIII-XX ғасырлардағы барлық «Шығыс» зерттеулерін Батыстың отарлау саясатына алып келуі көптеген сыни пікірлердің туындауына себеп болды.

«Батыс-ғылым-үстемдік» үшбұрышын ориентализм тұжырымдамасының шеңберінде зерттеу тек Э.Саидтың айрықша құзыреті емес. Осы үшбұрыштың күрделі өзара байланысын зерттемей Ролан Барттың [15], Жак Дерридтің, [16], Мишель Фуктың [17] және тағы басқалардың еңбектерімен ұсынылған заманауи француз пострструктуализмін көз алдымызға елестету мүмкін емес. Поструктурализм XX жүзжылдықтың екінші жартысындағы француз философиясының ең ықпалды ағымы болды. Оның тұжырымдамалары мен тәсілдері заманауи философияның жағдайына, оның ішінде Э.Саидтың ориентализм тұжырымдамасына өте қатты әсер етті.

Э.Саид тұжырымдамасының көптеген ережелері дәлелденгені және біршама өзекті негіздерге ие болуы мүмкін, себебі ориентализмнің ғылыми ағым ретінде қалыптасуы Батыстың империалистік саясатының дамуымен ұқсастырылады. Оның еңбегі жарыққа шыққанан кейін батыс ғылымында ориентализм пейоративтік сипатқа ие болды. Эдвард Саидтың еңбегімен ынталандырылған ориентализм шеңберіндегі қарқынды пікірталастар соңғы жылдардағы гуманитарлық ғылымның пәнаралық қарама-қайшылықтарының негізгі көзі болып табылды.

Сондықтан, біздің ойымызша, оның жүргізген зерттеулерінің сөзсіз артықшылықтарына келесі жағдай жатады: «ғылыми қауымдастықтың назарын нақты әрі күрделі мәселеге аудару: мәдениеттерді зерттеу қажеттігі тікелей пресуппозиялармен, ал кейде өзіндік мәдениеттің ырым-жорамалдарымен айтылған. Бұл кеңестік шығыстану үшін де орынды болды, себебі кеңес идеологиясы танымал батыс теорияларының қарапайым және догмалық нұсқасы бола отырып, өзін әмбебаптық дұрыс және рефлексия мен өзіндік сыннан толығымен айырылған деп санаған» [18, б.13].

Сонымен қатар оның еңбегі кең мағынаада ориентализм феномені түсінігінің қалыптасуына түрткі бола алды – «оның конструкциялануымен тікелей байланысты теориялық ишарат, ал «Шығыс-Батыс» конгломератына кіретін қоғам мен мәдениеттің арақатынасын зерттеу – жоғары өзін өзі талдау тәжірибесі ретінде» [19, б.25].

Бұл жаңа көркем ориентализм зерттеулерімен, нақтырақ айтсақ Джон Маккензидің «Ориентализм: Тарих, теория және өнер» атты еңбегімен дәлелденген [20]. Автор Ориентализм бойынша көптеген әдебиеттерді жан-жақта бағалауды ұсынады, қарама-қайшы академиялық интерпретациялар тұрғысынан талдау жүргізе отырып, Маккензи жаңа облыстардың талқылануына алып келеді, сонымен бірге батыс өнері (бейнелеу өнері, сәулет, дизайн, музыка және театр) тікелей Шығыстан шынайы шабыт алғандығы туралы бастапқы гипотезаға тексеру жүргізеді.

«Тюркери» стиліне арналған Кристин Пельттің зерттеулері де назар аударуға тұрарлық («Түркия және көркем ориентализм: ізденістің өзектілігі») [21]. Мұнда автор гаремді тек эротизм мен еуропалық суретшілердің сезімдік шабыттану көзі ретінде ғана емес, сондай-ақ гаремді әлеуметтік кеңістік тұрғысынан сипаттауға ұмтылады.

Көптеген зерттеу жұмыстарымен кеңейтілген заманауи ориентализмді XXI ғасырда ғылыми қауымдастық «мәдени өзгешеліктерді еуропалық ізденушіліктің бір формасы, жаһандану алуан қырлы көрінісі» және «көп полярлы әлемнің өзара байланысы» ретінде қарастыруға бейім [11, б.23].

Классикалық ориентализм философияны, филологияны, әлеуметтануды, тарихты, өнертануды, антропологияны, Шығыс дінтануын, сонымен қатар олардың батыс санасындағы бейнесін зерттеуші гуманитарлық пәндердің кешені болып табылады. Оның өзіндік зерттеу салалары бар: мысыртану, семитология, арабтану, африкатану, түркітану және басқалары.

Біздің ойымызша, көркем ориентализм Батыстың шығармашылық зиялылар ортасындағы Шығыс туралы түсініктердің трансформациясы жағдайларын визуалды, рельефті түрде жақсы көрсете білді: Шығысты аңқаулық-фантазиялық қабылдаудан бастап диалогтың тең құқықтық қатысушы ретінде қабылдауға дейін. Кез келген континттің, ал

біздің жағдайымызда Батыстың шығармашылық зиялыларының ғылым мен техниканың қарқынды дамуын, «қоғам мен тұлғаға, отарлы экспансияға, әлемнің саяси картасын қайта пішіндеуге және т.б. көзқарастардың өзгеруін қамтушы барлық өмір салаларындағы турбулентті үдерістерге бірігу жолындағы тұрақты ұмтылыстары суретшіні бұқараға жаңа әлем идеясын беретін авангардты қызметкер етті. Шығармашылық адамдар қызығушылықтарының, ұстанымдарының, идеялық пікірлерінің жақындығы бойынша топтарға бірікті және ұзақ жылдар бойы таңдаған жолдарына адал болды» [11, б.24].

Осылайша ориентализм «озық» еуропалық шығармашылық өмірге енді және қазіргі таңға дейін өзінің өзектілігін сақтап келеді. Еуропалық сана ориентализмі (еуропалықтың бір бөлігі ретінде ресейлік те) ескі «Шығыс-Батыс» мифтік идеологема әлемі тұрғысынан еуразиялық идеялардың пайда болуына ықпал етті.

Еуразияшылдық идеясының тұрғысынан «Шығыс-Батыс» дихотомиясын зерттеуге осы зерттеудің келесі бөлімі арналған.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Жусипбек Г. Ориентализм» – стереотипы, факты, попытка научного анализа (часть 1). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www. Horizonresearch.kz. Дата обращения 10 ноября 2014.
2. Султанова М.Э. Этническая память как основа современного казахского искусства // Моделирование этнокультурного пространства региона: сб. статей. – М.: Прометей, 2012. – С.79-87.
3. Маслов А.А. Восток-Запад: история и конфликты в современном мире. – Москва: Российский университет «Дружбы», 2008. – 134 с.
4. Мишо Г. История крестовых походов. – М.: Алетейа. 2001. – 368 с.
5. Малахова Н.И. Трансформация представлений о Востоке в западной культуре: диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук.: 24.00.01/Ростовский государственный университет. – Ростов-на-Дону, 2005. – 130 с. – Инв. № 61:05-9/667.
6. Беспалов Ю.Г. Эпоха Великих географических открытий. Лабиринты истории. – Харьков: «Клуб семейного досуга», 2002. – 320 с.
7. Байдаров Е.У. Проблемы дихотомии «Запад-Восток», «Восток-Запад» в глобалистике// CRED NEW. – 2007. - № 4(52). – С.131-156.
8. Середкина Е.В. Рецепция конфуцианского учения на Западе в XVII–XX вв.: историко-философский анализ// Путь Востока. Культурная, этническая и религиозная идентичность: материалы VII Молодежной научной конференции по проблемам философии, религии, культуры Востока. – СПб: Санкт-Петербургское философское общество, 2004. – С.6 -12.
9. Шлегель Ф. О языке и мудрости индийцев // В кн.: Эстетика. Философия. Критика. В двух томах. – Т. II. – М.: Искусство, 1983. – С.261-270.
10. Корнеев М.Я. Хайдеггер и востоковедная тенденция немецкой мысли. – СПб: Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – С.59 – 88.
11. Калмыкова В., Темкин В. История Мировой живописи XIX век. Ориентализм. Салон. – М.: Белый город, 2009. – 128 с.
12. Штейнер Е.С. Ориентализм как ур-феномен современности и глобализации// Ориентализм / Оксидентализм: языки культур и языки их описания: материалы Международной научной конференции. - М.: НЛО, 2011. - № 109. – С.3-7.

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІНЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

САЛПЫНОВА Каным Кыдырбаевна
НЗМ ФМБ Алматы қаласы
биология пәні мұғалімі
Алматы қаласы, Қазақстан

Аннотация

В современной дидактике уделяется достаточно внимания проблемам обучения предметам естественно-научного цикла, рассматриваются их различные аспекты. Анализ работ, раскрывающих основные категории исследования, положения и особенности естественнонаучного образования учащихся, выявил недостаточную разработанность проблемы формирования познавательных интересов учащихсия в условиях непрерывного естественнонаучного образования.

Summary

This article discusses about the problems in modern didactics, which examines various aspects of teaching strategies in natural science. The analysis of the works reveals the main categories of research, its positions and peculiarities of educating students to natural science through investigations. It also tells about the process of students' explorations while being involved in an experiment work in the field of subject.

Білім берудің жаңа бағыттарының басты ерекшелігі – оқытудың нәтижесін алдын-ала болжап, оқушылардың қызығушылығы мен ізденімпаздығы негізінде білімі мен біліктерін жетілдіріп, оны сана «сүзгісінен» терең зерделей отырып, танымдық қызметін үнемі дамытуға және рухани толысуға ұмтылысын қалыптастыруды бағдар тұтады.

Осыдан келіп, еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс-әрекетінде қызығушылығы басым жеке тұлғаны қалыптастыруға ерекше мән берілуде.

Бүгінгі жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу әрбір ұстаздың басты міндеті. Білім негізі мектепте қаланатын болғандықтан, оқушының жеке тұлғаалық күшін дамыту, оның шығармашылық мүмкіндігінің дамуы басты рөл атқарып отыр. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу. Бұл міндеттерді жүзеге асыру еліміздегі мектептерде оқыту үрдісінің мазмұндық болмысын жаңа әдіснамалық тұрғыдан негіздеуді талап етеді.

Жалпы орта білім беретін мектептердегі жаратылыстану білімінің құрылымын жаңарту білім беру үдерісіне қатысушылардың талабын, мүмкіндігі мен қызығушылығын толық ескеруді, оқыту сатылары бойынша оқу материалдарын сабақтастықта беруді көздейді. Қазіргі жаңа буын оқулықтары, оқытудың жаңа әдістері оқушылардың өз бетімен білім алып, дамуына мән беруде. Мұның өзі жас ерекшеліктері, қабілеттері әр түрлі деңгейдегі оқушының өз мүмкіндігін анықтауға жол ашуда.

Білім берудің жаңа бағыттарының басты ерекшелігі – оқытудың нәтижесін алдын-ала болжап, оқушылардың қызығушылығы мен ізденімпаздығы негізінде білімі мен біліктерін жетілдіріп, оны сана «сүзгісінен» терең зерделей отырып, танымдық қызметін үнемі дамытуға және рухани толысуға ұмтылысын қалыптастыруды бағдар тұтады.

Дарынды, білімді жастар ғана егемендігіміздің ертеңін баянды етіп, қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуына үлес қоса алады. Сондықтан орта мектепте оқушылар мұғалім берген білімді игеріп қана қоймай, оны әрі қарай өзінің танымдық іс-әрекетімен сабақтастыруға тиіс. Осыған орай, мектеп оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыруды арнайы ұйымдастыру - орта мектептегі оқу үдерісін жетілдірудің негізгі

шарты болып табылады. Оны жүзеге асыру оқушылардың танымдық қызғушылығы мен ізденімпаздығын қалыптастыруға септігін тигізетін оқу үдерісін ұйымдастырудың әдіс-тәсілдері мен нысандарын іздестіруде өзекті мәселе.

Қазіргі кезеңдегі білім берудің жаңа парадигмасы жағдайында жеке тұлғаның танымдық қызығушылығын қалыптастыру – оқушының оқу-танымдық іс-әрекеттегі танымдық қызығушылығына тікелей байланысты. Танымдық қызығушылық – тұлғаның ізденімпаздық қабілет сапасын дамытудың негізгі өзегі болып табылады. Сондықтан шығармашылық қызығушылықты жеке тұлғаның дамуына, оның рухани жетілуінде мәні терең, мотивациялық, білімділік бағдар құндылығы ретінде танылуының маңызы зор.

Әлемдегі алдыңғы қатарлы мектептер тәжірибелерін жалпылап, құнды бағыттары мен идеяларын ұлттық психологиямызға сәйкес пайдалана отырып, еліміздегі білім беру мәселесін жаңа жолға қою өзекті мәселе [1].

«Биология» оқушының ғылыми көзқарасын және жаратылыстану тұрғысынан ойлау қабілетін, тірі табиғат тіршілігінің құбылыстары мен үдерістерінің заңдары мен заңдылықтарының мәні туралы түсінігін қалыптастыруға және дамытуға бағытталған. Бұл пән жануарлар мен өсімдіктер әлемінің эволюциясын түсіну, адам әрекетінің қоршаған ортаға әсерін ұғыну негізінде органикалық әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруға бағытталған. Биологиялық үдерістердің өзара байланысы мен өзара әсерін түсіну, экожүйенің бұзылу проблемаларын талдай білу негізінде оқушылар меңгерген биологиялық білімін күнделікті өмір жағдайларына сай қолдануға дағдыланады [2].

Мектепте биологиядан шығармашылық деңгейде білім беруді жетілдірудің әдістемесінің маңызы өте зор. Қазіргі кезде білім беру саласында болып жатқан өзгерістер түрлі әдістемелік бастамаларға кеңінен жол ашуда. Осыған орай білім беруді жаңа сапада ұйымдастыру қажеттігі туындауда. Сондықтан да, қазір мұғалімдердің ең негізгі мәселесі – білім беру үрдісін, оқушылардың жеке басының ерекшелігін ескере отырып, сапалы түрде ұйымдастырып, оқушыларды шығармашылыққа баулу және оны жоғары деңгейде дамыту болып отыр.

Биологияны сапалы түрде оқыту, терең білім беру, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру – биология пәні мұғалімінің міндеті. Биология арнайы білім беру пәні ғана емес, сонымен қатар оқушының логикалық, шығармашылық, интеллектуалдық ойлау қабілеттерін шыңдай түсетін мықты құрал.

Оқушы өмірінде оқу - іс әрекеттің негізгі саласы. Оқу - сабақ, сабақтан тыс жұмыстар арқыды жүргізіледі. Оқыту, тәрбиелеу, білім беру, дамыту, қалыптастыру – бірге жүретін үдерістер. Оқудың міндеті – оқушыларға ғылымның негізгі ілімін, ақыл-ой еңбегінің дағдысы мен әдісін үйренуден тұрады. Тәрбиелік міндеттер оқушылардың дүниетанымына, ғылыми ілімнің негізіне, табиғат заңдылықтары дамуының жүйелік көзқарасын, өзінің сендіру мүмкіндігін құрайды. Оқу әрекетінің маңызды компоненті болып, оқу міндеті табылатыны анықталған. Оның анықтамасын беру үшін, оны нақты-тәжірибелік міндетпен салыстырмалы түрде қарастыру керек. Мысалы, тәжірибелік тапсырманы шешкен кезде, оқушылар субъект ретінде өздерінің әрекет объектісін өзгертуге қол жеткізеді. Мұндай шешім нәтижесі қандай да бір өзгерген объект болып табылады. Оқу міндетін шешуде де оқушылар өздерінің әрекетінде объект немесе ол туралы пікіріне өзгеріс енгізеді, бірақ оның нәтижесі қызмет етуші субъектінің өзіндегі өзгерістен байқалады [3].

Жаратылыстану курсы дүниенің жалпы суретін, өлі және тірі табиғаттың біртұтатстығы мен сан алуандығы туралы ұғымдарды қалыптастыруын жалғастыра береді, оқушыларды табиғат туралы ғылымдардың негіздерін игеруге дайындайды. Жүйелі биология, физика, химия курстары қоршаған әлем туралы білімдерді тереңдететді, ғылым жетістіктерін практикалық қызметте қолдану машықтарын иемденуге жәрдемдеседі. Оқушылар осы білім беру саласының шеңберінде алған білімдер мен машықтары дүниеге, адамзатқа және табиғатқа кең көзқарасты, қоршаған ортаға жауапты көзқарасты қалыптастырады. Білім берудің жаңа мазмұны альтернативті оқу бағдарламаларымен және

оқулықтармен айқындалатын нұсқалылық және мектеп оқушысының дара қабілеттерін дамытуға, шығармашылық белсенді тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік беретін түрлі білім беру деңгейлерінің болуымен өзгешеленуі керек. Білім берудің ақырғы сатысында саралау, оқушылардың базалық пәндермен қатар олардың ынталары мен қабілеттерін дамытуға жәрдемдесетін пәндерді еркін таңдауы маңызды [4].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Кусайнов А.К. Развитие общеобразовательной школы в Казахстане (сравнительно-педагогический анализ). – Алматы, 1995. – С.20.
2. Оқу бағдарламасы.«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ – NIS-Program.2017 ж.
3. Жақсыбергенова Р. Оқушылардың дүниетанымдық көзқарасын дамыту // Қазақстан географиясы және экология мектепте және ЖОО-да оқыту. − 2004. − № 4.2. − 4 Б.
4. Салпынова Қ.Қ. Жаратылыстану білімінің үздіксіз танымдық деңгейін көтеру жолдары: Дис.... п.ғ.к. Алматы,2010.

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА АКАДЕМИЯЛЫҚ БІЛІММЕН ҚАТАР ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН ТӘРБИЕДЕ МАҢЫЗДЫ

САХОВА Камила Калмурзаевна
Шымкент қаласы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
География пәнінің мұғалім-модераторы
Оңтүстік Қазақстан облысы,
Шымкент қаласы
Қазақстан

Аңдатпа

Құндылықтар мен білімді сабақтастыра отырып, жаһандану заманының көшіне ілесу, әлемнің озық елдеріндегі ұлттық құндылықтарды дамыту тәжірибесі туралы зерттеулер берілген. География пәнін оқытуда құндылықтар мен өлкетану принциптеріне негіздеу және аңартылған білім беру мазмұнында білім мен қатар талдау, зерттеу, бағалау дағдылары арқылы дамытыу берілген

Аннотация

Даны исследования опыта национальных ценностей передовых стран мира объединивших знания в соответствии с современной глобализацией, изучать географию на основе ценностей и краеведческих принципов.

Развивать знания и навыки по обновленной программе через применение исследования, анализ и оценивание.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Зияткер ұлт» қалыптастыру тапсырмасы-ұлтымыздың ұлағатын әйгілеп, ұрпақтың болашағына жол ашатын алып саясат болып табылады. Әлемдік тәжірибеден алып қарасақ, білім саласына инвестиция салып, ұрпақтың зияткерлік сапасын көтеру арқылы мемлекеттің жалпы қуатын алдыға сүйреген елдер санаулы-ақ. Қоғам мен жаһандану заманында білім беру жүйесі де өзерістер мен дамуға бейімделуде. Әлемнің дамыған мемлекеттерінің жетістіктері негізі білім саласын түбегейлі реформалап, жаңа көзқарастар мен қоғамның талаптарына сай дамуыныда болып отыр.

Әсіресе білім мен құндылықтарды қатар сабақтың ажырамас бөлігі ретінде пайдалануы болашақ ұрпақтың саналы және салиқалы болуына зор әсер етеді.

«Рухани жаңғыру» XXI Ғасырдағы ұлттық сананы өзгерту мен дамыту арқылы көптеген жетістікке жетуге мүмкіндік береді. Көптеген мәселелер әлем елдерінің қарқынды өзгеріп жатқанына қарамастан, бұқаралық сана-сезімнің «от басы, ошақ қасы» аясында қалуынан туындайды. Сондықтан ұлттық құндылықтар мен өзгелердің тәжірибесін алып, ең озық жетістіктерін бойға сіңіру мүмкіндігін тиімді және жүйелі дамытқан жөн. Азиядағы жетекші дамып жатқан елдер осы мүмкіндіктерді тиімді пайдаланудың нағыз үлгісі. Әсіресе Жапония, Қытай және Сингапур мемлекеттері. Бұл елдер жаһандық өзгерістер мен әлемдік қажеттілктерге ілесіп, қоғам мен ұрпақтарын дамытуда белсенділік танытуда.

2014 жылдың қараша айында Сингапур мемлекеті Ұлтттық білім Институты, Наньян Технологиялық Университетінде өткен «21 ғасыр оқушыларына 21 ғасыр мектептері» тақырыбындағы тағлымдама (стажировка) курсында білім мен құндылықтарды қатар дамыту жолдарымен танысуға мүмкіндік болды. Бұл тәжірибе жинақтау курсында әлемдік білім жүйесінде орны бар Сингапур елінің жетістіктері, ерекшеліктерімен танысып, «Өз елімізге қалай енгізу керек?», - деген сұрақтарға жауап іздедік. Қызықтырғаны Сингапур еліндегі білім беру жүйесі ел құндылықтарына негізделуі. Оқушыға бағытталған құндылықтарды енгізу реформасы 2012 жылдан бастап қолға алынып елеулі жетістіктерге әкелген. Осы тағылымдама барысында мектеп мұғалімдерінің өз тәжірибесінде құндылықтарға негізделген білім берудің түрлі әдісін қолданатынына назар аударып, осы бойынша тәжірибе барысындағы зерттеу басталды. Сонымен қатар Ш.А.Амонашвилидің біраз еңбектерін зерделеп, гуманды педагоиканың негізгі мақсатыда құндылықтарға бағытталған тәрбие беру, білім беруде адами құндылықтар мен қасиеттерді дамытуды қарастыудамын. Жинақтаған, түйген зерттеу нәтижелерін елімізде тиімді енгізіп, тәжірибемде таратудамын.

Құндылықтар біздің білім жүйемізде жоқ емес, осыған дейінде болған. Оқу мен тәрбие жұмысы қатар жүретін. Бірақ кемшілік тұстары болатын. Әлемдік білім беру жүйесінде әсіресе Сингапур, Корея, Жапония елдеріне ерекше көңіл бөлетіндігі ұлттың, жас ұрпақтың рухани бай, адал, толерантты болып өсуіне ықпал жасайтындығы дәлелденуде. Осы іс-тәжірибе Назарбаев Зияткерлік мектептерінде жүйелі енгізілген. Құндылықтар сабақтың ажырамас бөлігі ретінде жүретіні жақсы бастама болуда. Оқушылардың ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп өсуі жақсы қазіргі жаһандану заманында өте маңызды. Жас ұрпақтың бойында ұлтжандылық, денсаулық және салауатты өмір салтын ұстану, үздіксіз білім алу, азаматтық жауапкершілік, халықаралық ынтымақтастық және жаһандану, ұйымшылдық, толеранттылық сияқты құндылықтарды білім мен қатар сіңіретін болсақ, ол еліміздің, халқымыздың рухани жаңғыруына үлес қосады. Осы құндылықтарды жалпы білім беру саласына толық және тәжірибе жүзінде енгізу арқылы, тәрбие мен білімді қатар жүргізсек қазіргі таңдағы жасөспірімдер арасындағы келеңсіз жағдайлардың азаюына септігін тигізері анық. Болашағымыз жастардың қолында болғандықтан бойына ұлттық, рухани құндылықтарды сіңірген жастар, еліміздің болашағына деген сенімділік пен құрметті арттырады.

Қазіргі жаңартылған білім беру бағдарламасының мазмұны оқушының бойында білім мен қатар дағдыларды дамытатын, құндылықтарға негізделген болуда. Осыған орай әрбір ұстаз сабақта «Құндылықтарды білім мен қалай сабақтастырамыз?»-деген мақсатқа жұмыс жасауы қажет.

Құндылық нысаналары білім алу барысында өзінен-өзі қалыптасады деп есептеуге болмайды. Құндылық бағыттарының қалыптасуы тиісті сана-сезімді тәрбиелеп, адамның эмоциялдық өрісін дамытқан кезде ғана іске асады.

География пәнін оқытуда академиялық білімді дамыта отырып, құндылықтарға бағытталған тәрбие беріледі. Жаңартылған білім беру бағдарламасында география пәніндегі ерекшеліктерге назар аударуға болады. География пәнін оқытып, үйрету оқушының өз өлкесінен басталу керек, сондықтан жаңартылған білім беру мазмұнындағы

оқу мақсаттары өз өлкесін зерттеуге негізделген. Әр оқушы өз өлкесінің географиялық нысандарын біліп, құбылыстарын зерттеп, талдау жасау арқылы бойында өз аймағына деген мақтаныш сезімдері оянады немесе кездескен мәселелерді анықтап, өз көзқарасын ұсынады. Пән мазмұнындағы «Қазақстандағы су ресурстары мен сумен қамту мәселелері» тақырыбын өту барысында оқушыларда Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік көзқарастары қалыптасады. Мысалы, өз өлкесіндегі су ресурстарының таралуы, бағасы және үнемдеу жолдарына бағытталады.

Жаңартылған білім беруде Қазақстан мен оның азаматтарының мүдделері үшін қызмет етуге дайын және жан-жақты дамыған жаһандық көзқарасы қалыптасқан азаматтарды дайындауға бағытталған.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ш.А. Амонашвили Как любить детей (Опыт самоанализа)
2. «Рухани жаңғыру» http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy
3. Әлем тәжірибиесіндегі құндылықтар http://iac.kz/kk/singapur-kundylykka-bagdarlangan-trbie-de-akademiyalyk-korsetkishter-siyakty-manyzdy
4. Құндылықтар және олардың қоғаммен мен адам өміріндеге рөлі http://malimetter.kz/kundylyktar-zhane-olardyn-kogammen-men-adam-omirindege-roli/

КІРІКТІРІЛГЕН АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҒЫЛЫМИ ЛЕКСИКАНЫ МЕҢГЕРТУ ӘДІСТЕРІ

СЕМБЕКОВА Айнур Мейрамқызы
Қазақ Мемлекеттік Қыздар Педагогикалық Университеті
1-курс магистранты
Ғылыми жетекші: п.ғ.к., аға-оқытушы ҚАНСЕЙІТОВА Ұ.Р
Алматы қ., Қазақстан

Аңдатпа

Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасына сәйкес, биология, физика, химия, информатика сияқты жаратылыстану бағытындағы пәндер ағылшын тілінде өтілетін болады. Ал бұл өз кезегінде оқушылардың тілдік деңгейлері жоғары болуын және пәндік лексиканы ағылшын тілінде білулерін қажет етеді. Аталмыш мақалада ағылшын тілі пәнін жаратылыстану бағытындағы пәндермен кіріктіру кезінде оқушыларға тақырыпқа байланысты жаңа ғылыми лексиканы меңгерту үшін қолдануға болатын тиімді әдістер сипатталады .

Тірек сөздер: Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, тақырып бойынша арнайы лексика, тілдік дағдылар, ғылыми талқылау

Аннотация

Согласно дорожной карте развития трехъязычного образования на 2015-2020 годы, предметы естественного направления как биология, физика, химия, информатика должны будут преподаваться на английском языке. Чтобы это постепенно внедрить в практику, необходимо поднять уровень английского языка у учащихся, а также обучить их нужной лексике по предмету. В этой статье излагаются эффективные методы обучения научной лексике во время интеграции английского языка с преметами естетвенного направления.

Ключевые слова: Государственная программа развития образования и науки на 2016-2019 годы, специфическая лексика по теме, языковые навыки, научное обсуждение

Білім мазмұнын және білім беру жолдарын жаңғыртуға деген қажеттілік өмір заңдылығына байланысты туындайды. Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін, оның ішінде жалпы орта білім беруді жетілдіру бойынша кең көлемді іс-шаралар жүзеге асырылуда. Атап айтқанда, Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә Назарбаев Қазақстан Республикасы 2016 жылғы 1 наурызда «Қазақстан Республикасында білімді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын» бекітті. Осы бағдарламаның басты мақсаттарының бірі жалпы орта білім берудің мазмұнын жаңарту болып табылады . Бұл оқытудың құзыреттілікке бағдарланған оқыту моделіне біртіндеп өтуге жағдай жасайтын білім беру жүйесін дамыту бағдарламасын әзірлеуді және жүзеге асыруды талап етеді. Осы себептен үш тілде білім беруді дамыту бойынша кең ауқымды іс-қимыл жүргізу үшін 2015 – 2020 жылдарға арналған жол картасы әзірленді. Аталған бағдарламаны орындаудың негізгі жолдарының бірі пәнді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) және тілді кіріктіріп оқыту. Жаратылыстану пәндерін ағылшын тілімен кіріктіріп оқыту қажеттілігі еліміздегі үштілділік саясаты аясында ағылшын тілін білу деңгейіне талаптың жоғарылауына байланысты туындауда. Жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде оқытудың негізгі мақсаты- оқушыларды ағылшын тілін қарым-қатынас құралы ретінде қабылдап, сол тілде өзге де пәндерді меңгеріп, өз ойларын еркін айтатындай дәрежеге жеткізу. Осы тәсілді қолдану арқылы екі пәнді бірдей оқытуды іске асыра аламыз, алайда пәндік білімге ерекше көңіл бөлініп, тіл сабақта қолданылатын құрал ретінде қарастырылады.

Осы орайда Назарбаев зияткерлік мектептерінде 7-сыныптан бастап оқушылардың ағылшын тілі деңгейін көтеруге көп көңіл бөлінеді және ағылшын тілі сабақтары пәнаралық байланыстарды қолдану арқылы өткізіледі. Себебі бұл өз кезегінде оқушылардың білім тереңдігі мен оны шынайы өмірде икемді қолдануларына және оқушылардың тұрақты когнитивті мүдделерге тәрбиелеуіне үлес қосатынын бірауыздан атап өтуге болады. Атап айтқанда, Назарбаев Зияткерлік мектептерінің ағылшын тілі пәнінен 7-сыныпқа арналған бағдарламасында “Space”, “Clothes and fashion”, “Natural disasters” сияқты тараулар, 11-сынып бағдарламасындағы “Makinga science video”, “Make and solve a Maths crossword” тараулары, 12-сынып бағдарламасындағы “Carbon dating”, “Applying Maths” тараулары осының айқын дәлелі.

Дәстүрлі ағылшын тілі сабақтарында ешқандай пәнаралық байланыс жүзеге аспайтын және жаңа сөздер жиі оқшауланған күйде, ешқандай контекстсіз берілетін. Оқушыларға сөздікпен жұмыс жасау арқылы жаңа сөздің мағынасын табу, оның анықтамасын жазу немесе сол сөздермен сөйлем құрау тәрізді тапсырмалар жиі берілетін. Алайда, бұл дәстүрлі стратегиялар оқушыларға көптеген терминдердің мағынасын сіңіріп, шынайы өмірде қолдануға мүмкіндік туғызбайды. Сол себепті де сабақта жаңа сөздерді оқылым, тыңдалым тапсырмалары арқылы беріп, соларды қолдана отырып жазылым тапсырмаларын орындау немесе ауызша тақырыпты талқылау жұмыстарын жүргізу қажеттілігі туындайды.

Оқушыларға ғылыми сөздер мен жаңа терминдерді меңгертуде пайдалы оқу әдістерін келесідей тәсілдермен анықтайды: а) оқушылар әр-түрі іс-шараларға, зерттеу жұмыстарына қатысу барысында сөздік қорын қалыптастырады; б) оқушылар бірлесіп жұмыс істеу арқылы және басқалармен өзара әрекеттесіп, талқылау арқылы жаңа сөздерді меңгереді; с) практикалық сабақтар оқушыларға жазбаша, ауызша, графикалық сөйлеу түрлерін ұсынуға мүмкіндік береді. Олардың айтуынша ғылыми тәжірибелерді жаңа өтілген термин сөздерді қолдана отырып түсіндіру және олардың мәндерін талқылау, оқушылардың сөздік қорының өсуіне ықпал туғызады.Сабақ барысында ғылыми терминдер мен сөз тіркестерін қолдану арқылы мұғалім оқушыларға оларды қолдану

жолын көрсетіп , ғылыми ойлауды модельдейді. Нәтижесінде оқушылардың ғылыми пікірталастары неғұрлым табиғи болады.

Ағылшын тілі пәнін жаратылыстану бағытындағы пәндермен кіріктіру кезінде оқушыларға тақырыпқа байланысты жаңа ғылыми лексиканы меңгерту үшін келесі әдістерді қолдануға болады:

1.Әртүрлі көзқарасты ескере отырып процесті түсіндіру. Оқушылар орын алған немесе өздері бақылап көрген процесті оқушының, мұғалімнің және ғалымның көзқарасын ескере отырып, үш түрлі түсініктеме береді. Мысалы, 12-сыныпта химиямен пәнралық байланысы бар сабақта оқушыларға заттардың өзара әрекеттесуі туралы видео көрсеттім. Видеодағы іс-тәжірибені ағылшынша үш түрлі тұрғыдан(оқушы, мұғалім, ғалым) түсіндіріп беруді сұрадым. Нәтижесінде оқушыларым мынандай түсініктемелер берді:

Оқушы тұрғысынан: “They put this smooth powder in the bag along with the crunchy powder and the bag blew up and got hot.”

Мұғалім тұрғысынан: “They mixed baking soda and calcium chloride with water resulting in a gas, and heat was released.”

Ғалым тұрғысынан: “The combination of baking soda and calcium chloride is an exothermic reaction with the products of sodium choloride, calcium carbonate, and carbon dioxide.”

2. Нұсқауларды ұсынуда аудиалды және визуалды көрнекіліктерді қолдану.

Біз берілген нұсқаулықты көрнекіліктермен толықтыру арқылы оқушылардың ақпаратты өңдеуіне қолдау көрсете аламыз. Нұсқаулық түрлі көрнекілік немесе оқулық материалдарын қолдана отырып берілуі керек:

• сызбалар, диаграммалар және суреттер
• SmartBoard тағы жазбаша нұсқаулар
• жазбаша нұсқаулармен бірге аудио нұсқаулар

3. Мәтінге байланысты тұжырымдамалармен және терминдермен жұмыс

Мәтінді оқу барысында жаңа сөздермен жұмыс жасау оқушыларға олардың мағынасын жетік түсінуге көмектеседі. Оқушылар жеке немесе шағын топтарда жұмыс жасай отырып, келесідей тапсырмалар орындай алады:

-True, false. Оқушыларға мәтінге байланысты бірнеше тұжырымдама беріледі және оларды шын немесе жалған тұжырымдама деп сұрыптау ұсынылады. Оқушылар карталарды шын және жалған қадаларға сұрыптайды. Мысалы, 7-сыныпта «The solar system» атты сабағымда оқушыларға күн жүйесі туралы мәтін берілді және «Юпитер планетасы астероидтық белдеуден ары орналасқан», «Нептун күнді 160жылда бір рет айналады» деген сияқты тұжырымдамалар бердім. Оқушылар мәтіннен Юпитердің расымен де астероидтық белдеуден кейін орналасқанын біліп, оның шын екенін өздері тапты. Ал керісінше, Нептун Күнді айналуына 160 жылдан да көбірек уақыт керек екенін оқып, ол тұжырымдаманың шындыққа жанаспайтынын айтты.

-Agree/disagree. Бұл әдіс қарама-қайшылықтар туындаған тақырыптар үшін жақсы жұмыс істейді. Әрбір карточкада бір тұжырымдама (тиісті лексикалық сөздерді қоса) жазылып беріледі. Оқушылар тұжырымдамаларды үш санат бойынша сұрыптайды: «келісемін», «келіспеймін» немесе «сенімді емеспін». Нәтижесінде неліктен келісетіндерін немесе келіспейтіндерін түсіндіруге тырысады. Мысалы, 11-сыныпта «Maths in nature» атты сабағымда оқушыларға ,

• «Жұптарды сәйкестендіру» әдісі. Студенттерге карточкалардың бумасы беріліп, оның терминіне сәйкес функцияларымен, символымен, ғылыми атымен және т.б. сәйкестендірілуі сұралады. Мысалы, бумада дене бөліктерінің аттары бар карточкалар болуы мүмкін, оқушылар сол дене бөліктерінің функцияларымен сәйкестендіреді. Студенттер әрбір бөлімге тиісті функциямен сәйкес келеді. Жұптарды сәйкестендіру әдісін қолдануға болатын басқа да жағдайлар:

о құрылғының бөліктері және оның функциясы (мысалы, қарапайым машиналар)
о материал және оны жалпы пайдалану әдістері
о техникалық термин, мағынасы, бейнесі
о элементтің химиялық атауы және символыб т.б

4. «Кезектілік карточкалары» әдісі Су айналымы немесе көбелектің өмір сатылары деген сияқты циклдық ұғымдар үшін оқушыларға әр цикл жазылған карточкаларды ретімен қою ұсынуға болады. Студенттер циклдің кезеңдерін көрсету үшін дөңгелек формаларда карталарды ретімен орналастырады.

Мысалы: egg → larva → pupa → adult
Жұмыртқа → шабындық → пупа→ көбелек
Evaporation → condensation → precipitation → accumulation
булану → конденсация → жауын-шашын → жер бетіне жинақталу

5. «Сипаттамалар арқылы жіктеу» әдісі. Оқушыларға белгілі бір топтарды сипаттамаларына және ұқсастықтары мен айырмашылықтарына қарай жіктеп, таблица күйінде сызу тапсырылады. Мысалы,

Vertebrate	Characteristics
Birds	Feathers, beaks, lay eggs
Reptiles	scales, cold-blooded, leathery eggs
Amphibians	cold-blooded, life cycles on water/land
Mammals	fur, warm-blooded, mothers provide milk for offspring

6. «Графиктер сызу» әдісі. Оқушылар белгілі бір сөзді жан-жақты қарастырғанда оны есте жақсы сақтап қалатындары күмәнсіз. Осы әдісті қолдана отырып, өтілген жаңа сөздің синонимін тауып, оған сөйлем құрап және түсініктемесін жазып график түрінде сыза алады.

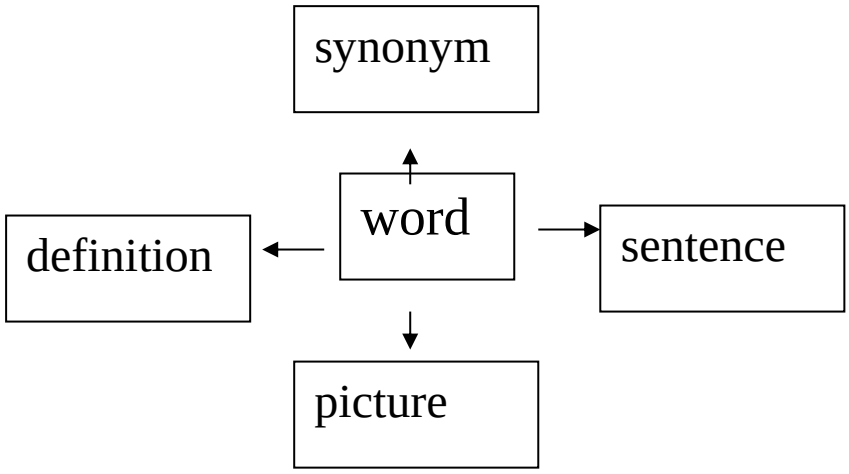

7. Талқылау және әңгімелесу. Оқушылардың сыныпта талқылауға тікелей қатысуы ғылыми лексиканы оқытудағы маңызды компоненттердің бірі. Стахл және Кларк (2006) бесінші сынып оқушыларына лексиканы оқытуда пікірталастың әсерін зерттеді. Олар талқылауда оқушылар сөздерді дұрыс қолданып үйренгендерін байқаған.

Қорытындылай келе, ғылым мен тілді үйрену – бір- бірімен қоса жүретін когнитивтік процестер. Оқу үрдісінде бақылау, болжау, қарым-қатынасқа түсу, жіктеу және талдау сияқты дағдылар арқылы оқушылар жаңа сөздерді меңгеріп шығад . Бұл дағдылар, шын мәнінде, мазмұнды оқытуды тілдерді меңгеруімен байланыстырады.

References:

1.Lemke, J.L., Talking science: Language, learning, and values, Norwood, NJ: Ablex Publishing, 1990.

2.Nelson, J.R. & Stage, S.A., "Fostering the development of vocabulary knowledge and reading comprehension though contextually-based multiple meaning vocabulary instruction," Education and Treatment of Children 30, 1 (2007): 1–22

3.“State development program for Education and Science” for 2016-2019 approved by the Ministry of Education on March 1, 2016

4.Stahl, S. A., & Nagy, W.E., Teaching word meanings. Mahwah, NJ: Erlbaum, 2006.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ СОЦИАЛЬНО-БЫТОВОЙ ОРИЕНТИРОВКИ

СИМАКОВА Ирина Владимировна
КГУ «Соколовская специальная (коррекционная) школа-интернат для детей сирот и детей, оставшихся без попечения родителей с ограниченными возможностями в развитии»
Учитель СБО и технологии
СКО, Кызылжарский район, село Соколовка,

Аннотация

Обучении в коррекционной школе большое значение имеют наглядные методы обучения, что хорошо реализуется при использовании ИКТ. Современные компьютерные технологии предоставляют огромные возможности для развития процесса образования.

Аңдатпа

Оқытуда түзету мектебінде үлкен мәні бар, көрнекі оқыту әдісі жақсы жүзеге асыруда АКТ-ны пайдалану. Қазіргі заманғы компьютерлік технологияларды дамыту үшін үлкен мүмкіндіктер ұсынады процесін білім.

Основные направления и пути достижения целей «Государственной программы развития образования **и науки Республики Казахстан** на 2016-2019 годы» прописано, что «всем участникам образовательного процесса будет обеспечен равный доступ к открытым образовательным ресурсам и технологиям, созданы условия для сетевого взаимодействия. Школы будут оснащены технической инфраструктурой в соответствии с базовым стандартом путем привлечения ГЧП. Ученик будет иметь возможность доступа к широкому спектру цифровых образовательных ресурсов из любого места, где есть выход в Интернет. Каждый ученик сможет сам определять темп обучения, не привязываться ко времени занятия и учителю за счет обеспечения персонализации процесса обучения. Содержание новых обновленных программ предусматривает широкое применение ИКТ в образовательном пространстве.[1]

Использование компьютеров в образовании в современном обществе уже стало повсеместным явлением. Уделяется довольно большое внимание техническому оснащению учебного процесса. Школы насыщаются компьютерами, достаточно быстро осуществляется „интернетизация” образования.

Необходимость использования ИКТ на уроках СБО неоспорима. Для детей с особыми образовательными потребностями ИКТ- помощник в освоении нового, развитии мотивации, один из способов социализации.

Отмечу несколько наиболее важных причин необходимости применения компьютера на уроках:

Во-первых, организация процесса обучения в соответствии психоэмоциональным и физиологическими особенностями детей.

Во-вторых, ИКТ - реальная возможность процесса индивидуализации и дифференциации обучения.

В-третьих, расширяется возможность соблюдения основных принципов коррекционного образования: от сохранного к нарушенному, многократность повторений, выполнение действий по образцу, коррекция психологических функций.[2]

Предмет СБО – социально-бытовая ориентировка – нацелен на практическую подготовку детей к самостоятельной жизни. В процессе занятий социально-бытовой ориентировкой учащиеся получают знания о разнообразных сферах жизни и деятельности человека, приобретают практические умения, которые позволяют им после окончания школы успешно адаптироваться в быту и социуме. При этом время, отведенное на уроки СБО, позволяет, в основном, лишь ознакомить учащихся с базовыми сведениями социально-бытового характера. Широкий круг социально-бытовых знаний и умений, которым необходимо обучить учащихся, и ограничение возможностей учителя СБО фактором времени, отсутствием необходимых дидактических материалов не позволяет ему осуществлять полноценное закрепление многих знаний и умений.

Таким образом, возникла необходимость внедрения дополнительных эффективных средств обучения - информационно-коммуникационных технологий.

Уроки с применением ИКТ имеют большой потенциал для проведения коррекционной работы, направленной на концентрацию внимания, развитие мышления, воображения, мелкой моторики, самостоятельности, повышение мотивации, формирование познавательной активности и как следствие успешной социальной адаптации.

Использование ИКТ на уроках позволяет в полной мере реализовывать основные принципы активизации познавательной деятельности: принцип равенства позиций, принцип доверительности, принцип обратной связи, принцип занятия исследовательской позиции. ИКТ вызывают у учащихся интерес: анимационные фрагменты приближают изучаемые процессы к жизни. Диапазон использования компьютера в учебно-воспитательном процессе очень велик. Компьютер значительно расширил возможности предъявления учебной информации. Применение цвета, графики, звука, современных средств видеотехники позволяет моделировать различные ситуации. Компьютер способствует формированию у учащихся рефлексии своей деятельности, позволяет учащимся наглядно представить результат своих действий.[3]

Но, чтобы применение компьютера на уроках СБО давало положительные результаты, необходима правильная организация работы учебного процесса:

1. Любое планирование урока, т. е. его проектирование, должно осуществляется в соответствии с общим уровнем развития всей учебной группы и индивидуальных особенностей каждого учащегося, что выявляется с помощью психолого-педагогического исследования.
2. Компьютерные задания должны быть составлены в соответствии с содержанием учебного предмета и методикой его преподавания, развивающие, активизирующие мыслительную деятельность и формирующие учебную деятельность учащихся.
3. Учащиеся должны уметь обращаться с компьютером на уровне, необходимом для выполнения компьютерных заданий.
4. Учащиеся должны заниматься в специальном кабинете, оборудованном в соответствии с установленными гигиеническими нормами, по которым допустимо использование компьютера (Санитарные правила и нормы).

Дефектологический смысл применения компьютерных технологий состоит, прежде всего, в перспективе реализации основополагающего преимущества этих

технологий по сравнению с другими средствами - возможности индивидуализации коррекционного обучения в условиях класса, обеспечения каждому ребенку адекватных лично для него темпа и способа усвоения знаний, предоставления возможности самостоятельной продуктивной деятельности, обеспеченной градуированной помощи. А также при обучении в коррекционной школе большое значение имеют наглядные методы обучения, что хорошо реализуется при использовании ИКТ. Современные компьютерные технологии предоставляют огромные возможности для развития процесса образования. Ещё К.Д. Ушинский заметил: «Детская природа требует наглядности».

Разумное использование в учебном процессе наглядных средств обучения играет важную роль в развитии наблюдательности, внимания, речи, мышления учащихся.

Компьютерные технологии качественно изменяют содержание, методы и организационные формы обучения и при определённых условиях могут способствовать коррекции и развитии высших психических функций, коррекции пробелов в знаниях, формированию познавательных способностей.

Использовать компьютерные средства в коррекционном учреждении необходимо, это обуславливается тяжестью и устойчивостью нарушений у детей с отклонениями в развитии.

К сожаленью, для детей с особыми образовательными потребностями нет специальных программ обучения с применением компьютерных средств. Как нет и самих учебников по СБО. Компьютерные технологии предоставляют огромные возможности для визуализации материала для развития детей.

Существует три основных способа (или подхода) использования мультимедиа:

Иллюстративный (традиционный). Удачно подобранный визуальный ряд иллюстрирует традиционный рассказ учителя. Этот же визуальный ряд затем используется при не менее традиционном опросе или обобщении, тестировании.

Схематичный (шаталовский). В основу обучения положено конструирование опорных конспектов или структурно-логических схем. Использование мультимедиа в данном случае лишь расширяет возможности построения таких схем. Они становятся более наглядными, яркими, дополняются движущимися элементами. Используются возможности программного обеспечения (как правило, Power Point).

Интерактивный. Наиболее сложный. Сочетает в себе элементы иллюстративного и схематичного подходов. Разница заключается в том, что использование разнообразного визуального материала, схем и анимаций сочетается, дополняется привлечением документов, отрывков из разнообразных источников. Самое главное в таком подходе — высокий уровень методической обработки материала.

Наглядность материала повышает его усвоение учениками, так как:

- задействованы все каналы восприятия учащихся
- зрительный, механический, слуховой и эмоциональный;
- сокращается время при выработке технических навыков
- учащихся;
- увеличивается количество тренировочных заданий;
- достигается оптимальный темп работы ученика;
- легко достигается уровневая дифференциация обучения;
- у большинства детей повышается мотивация учебной деятельности, процесс обучения становится менее утомительным.

Инновационный подход к учебному процессу, в котором целью обучения является развитие у учащихся возможностей осваивать новый опыт на основе целенаправленного формирования творческого и критического мышления, опыта и инструментария учебно-поисковой, исследовательской деятельности; обучения как организации учебно-игровой, моделирующей деятельности. Инновационные технологии на уроках социально-бытовой ориентировки могут быть использованы в процессе проведения всех видов занятий с учащимися. Это позволяет учителю изменить методику своей работы, внедрять

творческие инновационные подходы, изменяя психологию взаимоотношений на уровне «учитель — учащийся» с особыми образовательными потребностями. Соответственно изменились и формы организации учебных занятий: происходит переход от урочной к индивидуальной системе работы, формированию групп, проводящих самостоятельные исследования на доступном уровне. Организуя процесс обучения у учащихся с особыми образовательными потребностями, ориентируясь на достижения современной педагогической мысли, в последнее время особое внимание уделяется активному внедрению в коррекционно-развивающий процесс инновационных технологий, способных максимально корригировать дефекты развития и формировать навыки жизненной компетентности. Практика работы показывает, что наиболее эффективными с точки зрения коррекционной направленности являются элементы проблемного обучения и технология моделирования реальных ситуаций. Проблемное обучение — это тип развивающего обучения, в котором сочетается самостоятельная поисковая деятельность учащихся с усвоением готовых выводов.[4]

Использование информационных компьютерных технологий на уроках СБО способствуют повышению эффективности процесса обучения и воспитания воспитанников коррекционной школы VIII вида, дает возможность индивидуализировать и дифференцировать процесс обучения за счет изучения учебного материала в индивидуальном темпе, устанавливает межпредметные связи, помогает осуществлять управление учебной деятельностью и контроль за результатами усвоения учебного материала, облегчает процесс запоминания, позволяет сделать урок более интересным и динамичным. Регулярное использование дифференцированного материала с использованием мультимедийного оборудования на уроках СБО, вызывает у обучающихся эмоциональный подъем, повышает интерес к учебной деятельности, улучшает качество образования, тем самым способствуя основной цели – успешной социализации и интеграции детей в общество.

Список используемои литературы:

1. Государсвенная программа развития образования и науки на 2016-2019 годы (Указ Президента РК, от 1 марта 2016 года № 205)
2. Бейсенбаев А. А. Мендыгалиев Г. К. Теоретические основы интеграции науки и практики в инновационных типах школ. Алматы, 1999
3. Таубаева Ш. Т. Лактионова С. Н. Педагогическая инноватика как теория и практика нововведений в системе образования.Алматы, 2001.НИЦ«Гылым»
4. Педагогическая коррекция, Москва, Издательский центр Академия, 2010.- с.106–109 Конышева Н. М. / Секреты мастеров/

ОБУЧЕНИЕ, ОРИЕНТИРОВАННОЕ НА УЧЕНИКА

СЛОНОВА Ольга Николаевна
Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления г. Усть-Каменогорск
Учитель математики
г. Усть-Каменогорск, Казахстан

Аңдатпа

Тәуелсіз оқытудың негізгі элементі - мұғалімнен студентке оқу процесіне жауапкершілікті өзгерту. Бұл студенттердің өздерінің білім беру мақсаттарына қатысты

түсінігін игеруіне, өздерін үйретуге ынталандыруына және оқу ортасын құруға, мұғалімдермен ынтымақтастықта болуына байланысты. Тәуелсіз белсенді оқытуды оқушылардың мета-танымдық, мотивациялық және мінез-құлықты белсенді ету дәрежесі ретінде анықтауға болады.

Аннотация

Ключевым элементом независимого обучения есть сдвиг ответственности за учебный процесс от учителя к ученику. Это связано с тем, что студенты приобретают понимание целей своего обучения, мотивируют себя учиться, и сотрудничают с учителями, чтобы структурировать свою учебную среду. Самостоятельное активное обучение может быть определено как степень, в которой учащиеся метакогнитивно, мотивационно и поведенчески активны в обучении.

«Сегодня в Казахстанской образовательной системе
недостаточно внимания к практической стороне образовательного процесса,
слабо учитываются индивидуальные особенности учащихся»
Н.А. Назарбаев
(«Социальная модернизация Казахстана: 20 шагов…»)

Реформирование современного образования требует ориентации на индивидуальные образовательные потребности учащихся и должно быть направлено на воспитание высокоразвитой личности. С ростом числа новых технологий и расширяющейся глобализации самообучение населения растет. Образование больше не ограничивается только классом, а некоторые утверждают, что модель в классе устарела и не отвечает интеллектуальным потребностям людей в таком взаимосвязанном обществе.

Независимое (самостоятельное) обучение действительно требует дисциплинированности и может быть трудным сначала, но, как и любая попытка, со временем становится легче. Самообучение, когда все сделано правильно, является очень эффективным инструментом обучения, поэтому может быть, полезно при подготовке к экзамену или изучении совершенно нового предмета по своему усмотрению. Каждый класс состоит из конгломерата типов обучения и стилей. Учитель сталкивается с множеством студентов, у каждого из которых есть свое предпочтение тому, как изучать материал. Как тогда учитель должен создать урок, который отвечает потребностям 30 или более уникальных и индивидуальных учеников? Одна отличная стратегия заключается в том, чтобы развить самостоятельную учебную деятельность для студентов и позволить им взять на себя ответственность за свое образование.

Обсуждаемые концептуальные позиции представляют самостоятельность как системное многоуровневое явление, обладающее устойчивой совокупностью ведущих признаков, включающее такие проявления, как сознательность, мотивационная и ценностная ориентация, самоорганизация и саморегуляция.

Вышесказанное свидетельствует об актуальности поиска путей реализации новых подходов к организации обучения учащихся, предполагающей развитие их самостоятельности. Однако в ходе изучения научно-педагогической литературы выявлено лишь ограниченное количество работ, в которых комментируются пути и методы развития самостоятельности учащихся (Е.Я. Голант, Б.П. Есипов, М.Н. Скаткин, М.И. Махмутов, Л.И. Рувинский, Т.И. Шамова).[2]

Таким образом, проведенный анализ теоретический литературы позволил выделить противоречия между:

• объективной потребностью в развитии самостоятельности студентов средствами дидактического процесса и не разработанностью дидактических условий, путей и способов

- все возрастающим объемом теоретических знаний, необходимых студентам, и их недостаточной готовностью к самостоятельному решению учебных задач в аспекте развития соответствующих свойств личности.

В работе «Школа в век обучения», вышедшей в 2000 г., М.Барбер, работающий в Министерстве образования и занятости Англии, описал учебное заведение, которое являлось стратегической целью происходивших изменений и нововведений.

Школа будущего века выглядит так: «…Она станет защитником интересов ученика и гарантом качества его образования. Учителя и директора должны все больше расширять свое сознание, проникая не только за пределы школьного здания, но и за границы своего города и страны. Этот процесс означает, что школа действительно раскрывается, становясь частью более широкой системы обучения в течение всей жизни человека, востребованного XXI веком».

В этой же работе М.Барбер декларировал новый принцип образовательной политики, необходимой для создания такого учебного заведения, – «высокие требования, сильная поддержка» [3]

Анализируя внедрение в практику обновленного содержания образования, определим одну из траекторий современной казахстанской школы - создание условий для развития навыков самостоятельного обучения, движение по которой сопровождается решением следующих задач:

- формирование метапредметных компетенций для успешной социализации в современном мире через обучение самостоятельно учиться;
- содействие и поддержка одаренных детей в реализации их инициатив, раскрытию способностей и талантов;
- формирование интеллектуального развития, аналитического и критического мышления, обучающихся в процессе творческого поиска и выполнения исследований.

При изучении вопроса о выстраивании системы самостоятельного обучения, определили следующие направления:

- спланированная деятельность в классе по самоорганизации обучения, самоконтролю результатов;
- включение в урок надпредметного содержания, привлечение в проектно-исследовательскую деятельность, участие в олимпиадах;
- составление индивидуального образовательного маршрута для ученика, который направлен на личностное развитие и успешность, с учетом уровня подготовленности и направлений интересов по предмету;
- выход на индивидуальный учебный план, который предполагает самостоятельное изучение предмета (экстернат);
- определение индивидуальной траектории развития (профилизация).

Успешное независимое обучение зависит от ряда внешних и внутренних факторов. Внешние факторы связаны с созданием сильных отношений между учителями и учениками и созданием «благоприятной среды», в которой ИКТ может быть важным элементом. Внутренние факторы - это навыки, которые студенты должны приобретать. К ним относятся когнитивные навыки, такие как фокусировка на памяти, внимании и решении проблем, метакогнитивные навыки, связанные с пониманием того, как строить обучение, контролировать прогресс и взять ответственность на себя.

Кроме того, давайте установим несколько границ для самостоятельного обучения. Во-первых, оно не должно проходить за пределами классной комнаты или включать нулевое вмешательство учителя. Независимое обучение может и нередко происходит внутри класса с контролем учителя. Во-вторых, независимое обучение (построение индивидуального образовательного маршрута) может включать в себя участие нескольких студентов друг с другом. На самом деле исследования доказали, что это идеальная

методология для самостоятельного обучения. Наконец, независимое обучение переносит ответственность за процесс обучения на учащегося. Роль учителя меняется от передачи фактов в поддержку ученика, когда они работают над тем, чтобы открывать факты сами по себе.

«Новым этапом в осуществлении дифференциации обучения станет перевод

на профильное обучение учащихся 11-12 классов 12-летней общеобразовательной школы. Это обусловлено рядом социально- педагогических факторов: усилением требований государства и общества к формированию в системе непрерывного образования социально активной, профессионально компетентной и мобильной личности, способной к успешной

трудовой деятельности в избранной сфере…

В соответствии с проектом государственного общеобязательного стандарта 12-летнего образования обучение в старшей школе будет основано на принципе профильной подготовки. Данный принцип позволит выстроить индивидуальную траекторию для каждого школьника». [5]

Выявление одарённой личности, становление её индивидуальности, создание возможности саморегуляции в культурно – образовательном пространстве может быть при наличии свободы выбора учеником (в соответствии с его способностями) содержания образования с целью удовлетворения образовательных, духовных, культурных и жизненных потребностей личности.

Перечитывая статью Н.А.Назарбаева «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания», останавливаюсь на следующем высказывании: «…культ образования должен быть всеобщим. И тому есть жесткая и ясная причина. Технологическая революция ведет к тому, что в ближайшие десятилетия половина существующих профессий исчезнет.

И мы вступили в эту эпоху. В таких условиях успешно жить сможет только высокообразованный человек, который может относительно легко менять профессию именно благодаря высокому уровню образования».

Таким образом, идея развития самостоятельной учебной деятельности в школе является актуальным вопросом для дальнейшего обсуждения педагогической общественностью.

Литература:

1. Акимова Е. А. Индивидуальное обучение одаренного ребенка / Е. А. Акимова // Учитель в школе. – 2009. – № 3. – С. 85 – 86.

2. Библиотека авторефератов и диссертаций по педагогике http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-01/dissertaciya-didakticheskie-usloviya-razvitiya-samostoyatelnosti-u-studentov-pedagogov#ixzz59GXwlFF3

3. M.Barber. School in the Learning Age. Campaign for learning, – 2000.

4. Особенности технологии самостоятельного обучения http://diplomba.ru/work/100272

5. Особенности предпрофильного и профильного обучения в 12-летней школе. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, 2013. – 80 с.

6. Разработка примерных индивидуальных образовательных маршрутов http://www.school.mephi.ru/content/file/mm/2-3/individual.pdf

7. Свиридова Е.М. Теоретические основы индивидуализации обучения и варианты реализации. - Москва: АПКиППРО, 2009.-56 с.

СТРАТЕГИИ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ ОСНОВНЫХ ТРУДНОСТЕЙ АУДИРОВАНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ ДАННОМУ ВИДУ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

СЛУКБАЕВА Жибек Рашидовна
Казахский Государственный Женский Педагогический Университет
Магистрант 1 курса
Научный руководитель: к.ф.н.,
старший преподаватель АРГИНГАЗИНА Ш.Б.
г.Алматы, Казахстан

Аңдатпа

Берілген ғылыми мақалада студенттер ағылшын тілін тыңдалымдағы көптеген қиыншылықтарды кездестіретінін айтылады. Мұның барлығы сөйлеу әрекетінің осы түріне толық назар аудармайтынына , сондай-ақ ағылшын тіліндегі көптеген оқулықтар мен оқу құралдарында тыңдау жаттығуларының жеткіліксіз болуына байланысты. Мәдени айырмашылықтар, жазылған материалдардың сапасы, екпін, тыңдау жылдамдығы, ыңтаның жетіспеуі және тағы басқа кедергілер осы дағдыны толық меңгеру үшін бөгет жасайды. Студенттер, сонымен қатар ағылшын тілін үйренетін барлық өкілдер тыңдалымдагы барлық қиындықтарды ескере отырып , тиісті стратегиялар пайдаланып, оларды жеңіп алуды тырысу керек.

Тірек сөздер: тыңдалым, тыңдалымның қиыншылықтары, сөйлеу әрекетінің түрі, стратегия

Аннотация

Многие студенты сталкиваются с трудностями при аудировании английской речи. Все это происходит из-за ненадлежащего внимания к данному виду речевой деятельности. Существуют немало барьеров, препятствующих полноценному овладению данным навыком, такие как культурные различия, качество записанного материала, разновидности акцентов, скорость прослушивания, нехватка концентрации и многие другие. Студенты, а также все представители, изучающие английский язык, должны принять во внимание нюансы при изучении аудирования, пытаться их преодолеть, а также использовать стратегии для лучшего понимания воспринимаемой на слух речи. В данной научной статье даны предложения по преодолению трудностей при аудировании а также для улучшения навыков слушателей.

Ключевые слова: аудирование, преодоление трудностей, стратегии, слушание, вид речевой деятельности, навыки аудирования

Аудирование занимает важное место в обучении языку, поскольку оно является одним из четырех основных навыков в овладении языком. Несмотря на то, что другие навыки, такие как чтение, письмо и говорение также немаловажны для освоения языка на профессиональном уровне , слушание в первую очередь способствует языковой компетентности. Обучение аудированию улучшает языковые возможности учащегося. Чтобы выявить нюансы определенного языка необходимо уметь слушать. Понимание разговорного английского через слушание облегчает овладение остальными навыками и способствет уверенности при изучении языка. С точки зрения коммуникативного метода обучения основой для коммуникативной компетенции служит аудирование, поскольку оно дает возможность овладеть звуковой стороной изучаемого языка (его фонемным составом и интонацией; ритмом, ударением, мелодикой). Если студент понимает звучащую речь, ему легче понять и графическую речь, то есть изменить то, что он видит , на то, как это должно звучать. Таким образом, аудирование служит мощным средством обучения иностранному языку.

Каждое исследование, проведенное в области приобретения языковых навыков, доказало что, в период процесса общения , мы получаем 45% языковой компетенции от прослушивания, 30% от разговоров, 15% от чтения и 10% от письма. С наивысшей долей участия в обмене информацией в эффективном общении, прослушивание должно рассматриваться как предшественник языка.

Студенты сталкиваются с трудностями при изучении аудированию, поскольку слушание подразделяется на взамосвязанные между собой подклассы, такие как воприятие, понимание, память, оценивание. Но с появлением коммуникативного метода обучения языку изучению аудирования начали уделять больше внимания. Однако слушание еще не полностью интегрировано в учебную программу и необходимо уделять должное внимание языку обучения.

Согласно Yagang (1994) [1], трудности при аудировании сопровождаются четырьмя следующими факторами: сообщение, спикер, слушатель и физическая среда, а также проблемы, вызванные скоростью речи, лексикой и произношением [2]. Так Flowerdew & Miller (1996) [3] предположили, что проблемами, с которыми сталкиваются студенты являются скорость доставки материала, новая терминология и концепция, трудности в фокусировке и физической среде.

Основными причинами, по которым обучающиеся испытывают трудности при аудировании, являются:

I. Отсутствие усилий для понимания каждого слова во время прослушивания. Особенно студенты не могут легко использовать навыки своего родного языка в изучении иностранному языку.

II. Неудача или лень постепенно пополнять свой словарный запас, что напрямую зависит на процесс слушания и все это держит их в слабом духе в приобретении языковых навыков.

III. Проблема у студенов с пониманием различных произношений и акцентов, в то время как они зациклены на одной конкретной артикуляции.

IV. Концентрация слушателя или выносливость слушания в значительной степени влияют на их навыки аудирования, что не так в случае приобретения других языковых навыков (чтение, говорение и письмо), даже если они изучают их более длительный период времени.

V. Отвлечение от физической установки или среды, в которой происходит процесс. Это становится дополнительным вызовом для учащегося и основным противостоянием даже для хорошего слушателя.

Стратегии аудирования - это методы или действия, которые непосредственно влияют на понимание воспринимаемой на слух речи. В последнее время ряд стратегий аудирования были сформулированы так, чтобы соответствовать каждой ситуации прослушивания. Стратегии аудирования можно в целом классифицировать как стратегию «Сверху вниз» («Top-down» approach) и сратегию «Снизу вверх» («Bottom-up» approach).

Подход «Сверху вниз» основан на слушателях; слушатель опирается на знание уже имеющейся у него информации, на контекст прослушивания, тип текста и язык, и все это помогают слушателю интерпретировать идеи, которые он прослушал. Данная стратегия аудирования сосредотачивает внимание слушающих на общей картине и общем значении текста. Стратегии «сверху вниз» предназначены для:

- прослушивание основной идеи
- прогнозирование
- получение вывода
- подведение итогов

Упражнения при использовани сратегии «сверху-вниз»:

a) Teacher as a CD player
b) Self-analysis of what was difficult and why
c) Completing chunks
d) recorded alternative to «What did I just say?»

В свою очередь, подход «Снизу-вверх» основан на тексте, в котором слушатели используют свои лингвистические знания для получения информации в процессе слушания . Здесь студент опирается на язык в сообщении, то есть сочетание звуков, слов и грамматики и приходят к окончательному выводу. То есть начинают изучение с составных частей языка: слов, грамматики, фиксированных выражений. Стратегии «снизу – вверх» предназначены для того чтобы:

- сосредоточиться на конкретных деталях во время прослушивания
- распознавать шаблоны порядка слов.

Bottom-up listening techniques могут сосредоточить внимание на отношении между звуком и значением в английском.

Например: «Eye mill but I'll metre necks weak.»

Аудирование должно быть интерактивным, интерпретирующим процессом, в котором применяются как и предшествующие знания студентов, так и лингвистические знания в понимании сообщений. Но восприятие речи не ограничено только данными стратегиями.

Оперативные слушатели также используют метакогнитивные стратегии для планирования, мониторинга и оценки их слушания.

Метакогнитивное развитие можно описать как сознательное развитие. Это процедуры, с помощью которых человек регулирует свое познание, стремится к большему знанию, контролирует собственную учебную деятельность, выбориет и анализирует эффективность стратегий. Использование метакогнитивных стратегий активирует мышление студента и приводит к повышению эффективности обучения в целом.

Венден (1998) [4] утверждает, что учащиеся, которые используют свои метакогнитивные способности, имеют следующие преимущества над другими:

- Учащиеся становятся более стратегическими.
- Прогресс в обучении становится быстрее с улучшением качества и когнитивного развития.
- Они уверены в своих способностях и, следовательно, могут обеспечить точные оценки того, почему они являются успешными студентами.
- Они четко размышляют о неточностях во время сталкивания с трудостями при выполнении заданий .
- Они воспринимают себя как состоявшимися учащимися и могут успешно справиться с новыми ситуациями.

В заключение можно сказать, что без навыков слушания изучение языка невозможно. Это происходит потому, что нет общения там , где нет взаимодействия с человеком. Также, аудирование имеет решающее значение не только в изучении языка, но и в изучении других предметов. Но даже сегодня, со всеми технологическими достижениями в области образования, учащиеся сталкиваются с трудностями в процессе аудирования. Основные причины: они тратят слишком мало времени для улучшения своих навыков слушания; неподходящие стратегии, проверенные на них в обучении может быть важной причиной их плохого восприятия. Знание контекста материала прослушивания и цели прослушивания значительно уменьшают бремя восприятия. Слушатели могут использовать выше указанные «восходящие процессы» (лингвистические знания), стратегию «сверху вниз» (ранее полученные знания) и метакогнитивные стратегии для лучшего понимания. Учителя должны играть важную роль в обучении стратегий и способах их применения в заданиях и упражнениях. Это некоторые предложения по преодолению проблем при аудировании а также для улучшения навыков слушателей.

References:

1. Yagang, F., 1994, Listening: Problems and solutions. In T. Kral (ed.) Teacher Development: Making the Right Moves. Washington, DC: English Language Programs Divisions, USIA
2. Higgins, J.M.D., 1995, "Facilitating listening in second language classrooms through the manipulation of temporal variables", Unpublished doctoral thesis,

University of Kent at Canterbury.
3. Flowerdew, J. and Miller, L., 1996, “Student perceptions, problems and strategies in second language lecture comprehension”, RELC Journal 23 (2), pp.60–80
4. Wenden, A., 1986, “What do second language learners know about their language learning? A second look at retrospective account”, Applied Linguistics 7 (2), pp.186–205.

ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІНІҢ ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНЫСЫ

СЫЗДЫКОВА Гульмира Камбаровна
Алматы қаласыьфизика-математика бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Математика пәнінің мұғалімі
Алматы қ., Қазақстан

Аннотация

В статье обсуждаются методы применения конструктивных путей в процессе обучения, в основном основанные на различных видах учебной деятельности, используемых в классе, и рефлексия учителя сделанных на основе этих стратегий обучения.

Аннотация

Мақалада сыныпта қолданылатын оқытудың әр түрлі іс-әрекеттеріне негізделген, оқу үрдісінде қолданылатын құрылымдық жолдардың әдістері талқыланады және оқытудың осы стратегияларына жасаған мұғалімнің рефлексиясы баяндалған.

Бүгінгі Қазақстанның білім беру жүйесі әлемнің білім беру кеңістігіне бағыт алғанына аз болған жоқ. Бұл оқу-тәрбие үрдісінде оқу мен оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдерін қолдану арқылы білім берудің мазмұны жаңарып, оқыту парадигмасының өзгерісінен айқындалып отыр. «Ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс. Біздің міндетіміз – білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет» [1,4] деп, елбасымыз Н.Ә.Назарбаев айтқандай, заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады [2,4]. Осыған орай, мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттердің бірі – үздіксіз білім алулары арқылы кәсіби біліктіліктерін көтеріп, алған білімдерін өз тәжірибелерінде қолданып, оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытып жетілдіру. Қазіргі мектеп жағдайындағы білім беру жүйесі мұғалімнің заманауи технологиялар мен әдіс-тәсілдерді игерген, жаңашыл, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл болуды талап етеді. Оқу-тәрбие үрдісіне жаңа әдіс-тәсілдерді енгізу оқушылардың білім алуға деген қызығушылықтарын арттырып қана қоймай, өздіктерінен ізденіп, сыныпта өзара пікір алмасу нәтижесінде жаңа ойлар туындап, шығармашылық тұрғыда жұмыс жасауларын көздейді. Ал, бұл өз кезегінде мұғалімнің сабақта оқытудың белсенді әдістерін қолдануға әкеледі.

А.М.Смолькин: «Оқытудың белсенді әдістері – бұл тек қана оқытушы емес, студенттердің де белсенді болуы арқылы материалды меңгеру барысындағы олардың белсенді ойлауы мен тәжірибелік іс-әрекеттерін дамытатын оқу-танымдық әрекеттерінің тәсілдері» дейді өзінің кітабында [3,30]. П.Г.Щедровицкий болса: оқыту мен тәрбиелеудің

белсенді әдістері, ол – аз күш жұмсау арқылы өте аз уақыт ішінде қажетті оқу іс-әрекеттерінің қалыптасуы барысында, білім мен дағдыны тез игеріп алу. А.П.Панфилова оқытудың белсенді әдісіне интербелсенді технологияларды жатқызады, мысалы: ойындар, кейстер, тренингтер, жобалау [4,338].

Осылайша, оқытудың белсенді әдістеріне түрлі авторлар әртүрлі анықтама берген, десе де, барлықтарының ойлары түйісіп, тоғысатын қорытындысы біреу. Оқытудың белсенді әдістері – оқу мақсаттарына сәйкес, материалдарды меңгерудегі оқушылардың танымдық іс-әрекеттерін арттыруға негіз болатын оқыту тәсілі. Осы тұжырымдаманы математика сабағында қолдану барысында байқағаным, егер оқытудың белсенді әдістерін сабаққа қолданатын болсақ, тәсілдің оқыту кезеңіндегі тиімділігі орасан. Оқушылардың ізденушілік қабілетін дамыту мақсатымен, белгілі бір бөлімді постерлерге рәсімдеп, оқушылардың оларды бір-бірлеріне түсіндіру арқылы топтық жұмыстарын ұйымдастырамын. Топпен және жұппен бірігіп, басқа пәндермен өзара байланысты, деңгейлік тапсырмаларды орындайтын ойын сабақтарын да өткізіп отырамын. Оқушылар белсенді, олар өзара пікір алмасу арқылы өз бойларында жаңа идеяларды қалыптастырады, бір-бірлерін тыңдау арқылы ортақ нәтижеге келеді. Сабақ барысы да оқушылар үшін тез, қызықты өтеді, оқу мақсаттарын да түсіну жеңілге соғады. Бұл дәйек – оқушылардың сабақтан кейінгі жазып берген рефлексияларынан алынған тұжырымдама. Әрине, мұндай оң нәтижелі оқу іс-әрекеттерден кейін оқу мен оқыту сапасы да жоғарылайды.

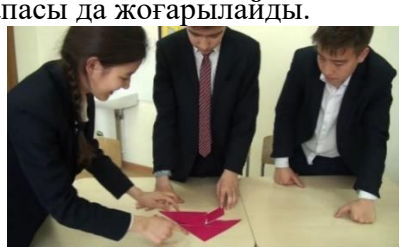

Жуық арада, өз тәжірибемізбен бөлісу мақсатында мектептегі әріптесіммен бірлесіп, Алматы қаласындағы пилоттық мектеп-гимназия мұғалімдерімен ғылыми-жаратылыстану және гуманитарлық бағыттағы пәндерге бөлініп, «Оқытудың белсенді әдістері» тақырыбына шеберлік сағатын өткіздік. Мақсатымыз – сабақта қолданылатын оқытудың белсенді әдістерінің ерекшеліктері, маңыздылығы және олардың оқыту кезеңіндегі тиімді қолданылуы жөнінде еді. Шеберлік сағатының тақырыбын айтпас бұрын, әріптестерді 4 топқа бөлдім. Мұндағы үлестірілген фигуралар 4 түрлі түске боялған, әрі цифрлар жазылған. Сабақ үстінде оқушыларды бір рет стратегияны қолданып, топтарға бөлу арқылы сол құралмен тағы да 2 рет бөлуге болатынын әріптестер түсінді. Топтарға бөлу кезінде «3-уі біреуінде» стратегиясын қолдануға болады: фигуралар, түстер және цифрлар арқылы.

Шеберлік сағатының тақырыбын ашу барысында 4 топқа түрлі-түсті әр тақырыптағы суреттер үлестірілді. Әр топ мүшелері бірлесе отырып, ынтымақтасқан ортада өздеріндегі барлық суреттерді мағыналары бойынша біріктіріп, бір шешімге келу арқылы 1 сөзден табады. Мұнда 4 топтың әрқайсысы «активный», «метод» және «обучение» деген сөздерді табу керек болатын. Бірінші топтың сөзі – «активный» сәтті шықты, ал қалған топтар синонимдес сөздерін баламалады. Барлық сөздер тақтаға жазылып, 4 топпен біріге отырып, тақырыпқа бірлесе келдік, яғни тақырып, «Активные методы обучения» болды. Әріптестер топпен жұмыс жасау кезінде өте белсенді болды. Яғни, бұл тәжірибеден түйгенім адамдар топтық жұмыста, команда да бір –біріне қолдау бола отырып үйренетін сияқты. Ал кері байланыс беру кезінде өздерінің ойларын ашық айта алды, бір-бірлерімен өзара пікір алмасты. Осы тәжірибе арқылы және бір түйгенім, жаңа тақырыпты үнемі мұғалім дайын күйінде жазып бере салмай, сыныппен де бірлесіп ашуға

болатынына көз жеткіздім. Кері байланыс беру барысында бұл әдістің сәтті және сәтсіз тұстары талқыланды. Егер, суреттердің мағыналары тақырыпқа мейлінше жақын, дәл таңдалса, онда тақырып сәтті ашылады. Әрине, бұл жұмыста уақыт жағы жоспарлағаннан да артық кетуі мүмкін екендігін әріптестер түсінді. Сол үшін шешім қабылдауға қажетті уақыт шектелмегені абзал.

Келесі маңызды әдістің бірі «шифрлеу», оның ұйымдастырылуы бойынша әр топқа қиылған сөздер және сөз тіркестері үлестірілді. Мұнда, әр топ «Оқытудың белсенді әдістерінің» анықтамаларын құрастырып, оларды А3 өлшемді картонға жапсырды. Негізгі сөз тіркестерінің астыларын сызып, маңызды ұғымдарды анықтады, оларды талқылап, бүкіл топтармен соңында жалпылама бір анықтаманы тұжырымдады. Оқытудың бұл жұмыс түрінде, әріптестер оқушылардың теориялық тұрғыдағы материалды, атап айтсақ, теоремалар, анықтамалар немесе формулаларды қалай түсінгендерін тексеру үшін қолдануға болатындығын қорытындылады. Осы тапсырмаға рефлексия жүргізген кезде, Блоб ағашы (Blob tree) «Талға өрмелеу, ортасында және ең биік бұтағында отыру», «Таудың етегінде, орта белінде және ең биік шыңында болу» көрсетілді. Мұндағы мақсат, сабақтың өн бойында оқушы өзінің қай деңгейде екендігін анықтап, алға қарай жылжу үшін, әлі де болса не істеу керектігін, әрекет жасап ұмтылуға бағыттау еді.

Шеберлік сағатының сәтті тұстары көп болды. Оған дәлел, әріптестердің жұмыла жұмыс жасауы, олардың шеберлік сабаққа қызығушылығы болды. Мұны олардың жазған кері байланыстарынан түсіндім. Осындай шеберлік сағаттары әріптестермен, сыныптармен

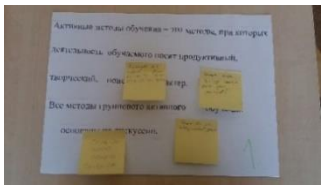
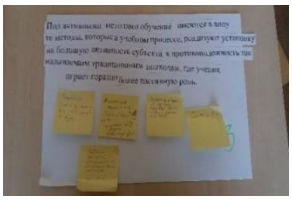
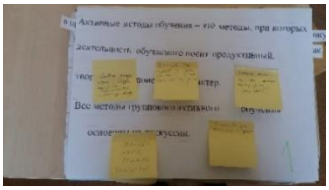

қазақ және орыс тілдерінде өтілсе деген ұсыныстары да болды. Орындалған жұмысты ой елегінен өткізу барысында аңғарғаным: мектеп мұғалімдері өз сабақтарында оқытудың белсенді әдістерін тиімді қолданулары үшін, тәжірибе алмасу мақсатымен шеберлін сағаттарын жиі жоспарлап өткізу; пән мұғалімдерімен белсенді әдістерді қолдануды бірлесе отырып жоспарлап; сабақты бірге беру және рефлексия жасау және сол арқылы келесі сабақтарды жоспарлау; пән мұғалімдерін өз сабағыма шақырып, соңында бірге талқылау маңызды екен.

Дегенмен, шеберлік сағатқа командалық әріптесіммен бірлесе отырып жоспарлаған «Метод иерархического ранжирования карточек» деген тапсырма жүзеге аспай қалды, себебі оған уақыт жетпеді. Осыған орай, әріптестерге таныстырылымның электронды нұсқасын қалдырдым, әрі осы тапсырманың орындалуын ауызша баяндап өттім.

Топпен жұмыс жасау кезінде оқушы парталарын топтарға ыңғайластырып қою керек екендігін байқадым, себебі әр топты бақылау кезінде парталар жүрісіме кедергі келтірді. Шеберлік сағаты үшін дайындаған активити түрлерінің біреуі артық болғанын түсіндім. Демек, жоспарлау кезеңінде тағы да уақыт мәселесі, оны есептей білу үстем болуы керек екендігіне көз жеткіздім.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Қазір бой жарыстыратын заман емес, ой жарыстыратын заман» - демекші, осы қоғамға құзырлы да, құзыретті, әрі шығармашыл тұлғаны қалыптастыруда мұғалімнің заман талабына сай, білімді де, ойшыл, рухы биік, ізденімпаз, өз ісінің маманы болатындай, ұстаз бола білу керек екендігін ойыма түйдім.

Оқытудың белсенді әдістерін өз сабақтарымда қолдану барысында оқушылардың белсенділіктерінің, сабаққа деген қызығушылықтарының артатынын, өзара пікіралмасу арқылы жаңа шешімге бірлесіп келуге, топтық жұмыстар балалардың өзара ұйымшылдығына жетелейтінін, әрі материалды балалардың өздігінен ізденіп, шығармашылық тұрғыда жұмыс жасауға бағыттауға болатынын байқадым. Сонымен қатар, өзім де ізденіп, оқу мақсаттарына сәйкес оқушылардың пән бойынша меңгерген білімдеріне

үнемі өзіме кері байланыс беру арқылы келесі сабақтарыма шығармашылық ізденіспен келуіме, оқытудың белсенді әдістері мен тәсілдерін тиімді қолдануды жоспарлап отырамын.

Қолданылған әдебиет:

1. Қазақстан республикасы Президентінің ресми сайты. (http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysy-nnazarbaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-2017-zhylgy-31-kantar). Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2017 жылғы 31 қаңтар (Төртінші басымдық, бірінші бөлім, бірінші абзац).

2. Мұғалімге арналған нұсқаулық, II (орта) деңгей, бірінші басылым, 2012ж.

3. Смолкин А.М. Методы активного обучения. М., 260 б. 1991.

4. Кирланов Т.Г. Классификация методов активного обучения применительно к высшей школе//Молодой ученый.-2010.-№4. - 337-339 б. - URL https://moluch.ru/archive/15/1455/.

СОВРЕМЕННЫЙ ПЕДАГОГ: КОМПЕТЕНТНОСТЬ, ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ, РЕЗУЛЬТАТ

ТАБЫНБАЕВА Алмагуль Каматаевна
Филиал акционерного общества «Национальный центр педагогических кадров «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Актюбинской области
Старший преподаватель кафедры инновационных технологий и методики преподавания естественно-научных (гуманитарных) дисциплин
г.Актобе, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтардың инновациялық қызметін дамыту мәселесі қарастырылған.

Кілтті сөздер: білім беруді модернизациялау, өскелең ұрпақ, кәсіптік қызмет, мұғалімнің біліктілігін жетілдіру, дағды.

Аннотация

Вызовы современного мира требуют качественного изменения всей образовательной деятельности, в центре котором «полюсные» положения занимают педагоги систем высшего, среднего образования и повышения квалификации педагогических работников.

Ключевые слова: педагогическое развитие, модель преподавателя, повышение квалификации учителя, профессиональное образование, навык, профессиональное умение, модернизация образования

«У кого единая Отчизна – у тех единое сердце, единые устремления»
Н.А.Назарбаев

Сохранение национального кода невозможно без изучения истории и

культуры. Об этом говорит наш президент Нурсултан Абишевич Назарбаев в своей программной статье: «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания».

Знать свои корни, сохранять традиции и вместе с тем шагать в ногу со временем – таков портрет современного успешного казахстанца.

Само понятие духовной модернизации предполагает изменения в национальном сознании. Во-первых, это изменение в рамках национального сознания. Во-вторых, это сохранение внутреннего ядра национального «Я» при изменении некоторых его черт. На практике разные страны выработали свои модели. Наши национальные традиции и обычаи, язык и музыка, литература и свадебные обряды, – одним словом, национальный дух, должны вечно оставаться с нами. Культ образования должен быть всеобщим. И тому есть жесткая и ясная причина. Технологическая революция ведет к тому, что в ближайшие десятилетия половина существующих профессий исчезнет. Такой скорости изменения профессионального облика экономики не знала ни одна эпоха. И мы вступили в эту эпоху. В таких условиях успешно жить сможет только высокообразованный человек, который может относительно легко менять профессию именно благодаря высокому уровню образования.

За годы независимости в Казахстане многое сделано в сфере образования для повышения его качества, конкурентоспособности и эффективной интеграции в международное научно-образовательное пространство. При этом на современном этапе в контексте третьей модернизации необходимо обеспечить качественно новый уровень подготовки казахстанских специалистов, «адаптированных к глобальной конкуренции в сфере знания».

Сегодня модель преподавателя XXI века предполагает, прежде всего, профессиональную, компетентную, творчески развитую личность с духовно-нравственными и деловыми качествами. Она включает личностную ориентацию педагогической деятельности, умение ставить и решать задачи, организовывать совместный поиск ценностей и норм поведения, уважительного отношения к культурной самоидентификации учащегося. Свободно и активно мыслящий, прогнозирующий результаты своей деятельности и соответственно моделирующий воспитательно-образовательный процесс педагог является гарантом решения поставленных задач.

Работа педагога связана со всеми ступенями роста профессионализма, инновационным подходом к решению образовательных задач, творчеством и открытостью к взаимодействию.

Одним из составных частей профессионализма является научно-исследовательская культура педагога.

Разработанная в филиале АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» ИПК ПР по Актюбинской области институте модель научно-исследовательской деятельности позволяет планировать работу по развитию методологической и исследовательской компетентностей преподавателей и тренеров института. Профессорско-преподавательским составом института продумана система работы по организации и реализации научно-исследовательской деятельности педагогов экспериментальных площадок, которая направлена на развития образовательных инновационных площадок региона и решения следующих задач:

– создание комфортной инновационной среды по развитию профессиональной компетентности педагога нового поколения;

– эффективное внедрение современных технологий в процесс обучения педагогов в курсовой и межкурсовой периоды в условиях перехода на новый формат повышения квалификации;

– организация и проведение научных исследований, опытно-экспериментальной работы, консультационной помощи, научной экспертизы программ,

проектов, рекомендаций и других материалов института по приоритетным направлениям развития образования;

– транслирование лучшего отечественного и зарубежного опыты по технологизации обучения и преподавания в системе повышения квалификации педагогических работников осуществляет опытно-экспериментальную деятельность по приоритетным направлениям образования Республики Казахстан.

Научно-исследовательская деятельность осуществляется по различным направлениям и уровням. Творческие работающие учителя области участвуют в областных экспериментальных проектах по темам: «Эффективность Smart обучения в повышении качества образования», «Квалиметрический подход в управлении обучением педагогов в системе повышения квалификации педагогов», «Критериальная система оценивания педагогической деятельности в условиях новой модели повышения квалификации», «Научно-методические основы формирования и развития функциональной грамотности учащихся в условиях перехода к модели образования, ориентированного на результат», «Развитие исследовательской компетентности в условиях перехода обновления содержания образования».

В стране идет процесс эффективной подготовки профессионально-технических кадров через тесное взаимодействие организаций образования и социальных партнеров, работодателей с целью решения главной проблемы профессионально-технического образования – устранения разрыва между теорией и практикой. Для качественного внедрения элементов дуального обучения в системе технического и профессионального образования Актюбинским филиалом АО «НЦПК «Өрлеу» заключены договора с 7 техническими и профессиональными учебными организациями области, которые стали успешными инновационными образовательными площадками региона.

Дуальное обучение способствует формированию профессиональной компетентности выпускников, их конкурентоспособности на рынке труда, развитию эффективной системы государственно-частного партнерства в сфере подготовки.

Институт оказывает научно-методическое сопровождение инновационным образовательным площадкам области: оказывает методические консультации учителям области, активно проводит международные, республиканские, областные научно-практические конференции, обучающие семинары, мастер-классы, разрабатывают образовательные контенты, методические рекомендации и пособия.

Одним из основных направлений работы института является установление и развитие международных связей с республиканскими и зарубежными организациями в области образования, участие в международных научных конференциях, семинарах, научных конкурсах и образовательных проектах. В период с 2013 по 2017г. были заключены 10 соглашений с Российской Федерацией, Республикой Беларусь, Германией, Финляндией, Китаем в сфере межкультурного и межконфессионального диалога.

Благодаря творческим стажировкам преподавателей и сотрудников в Южную Корею, Англию, Францию, Австралию, Россию изучены и проанализированы современные тенденции в системе образования и лучшие технологии обучения применяются в ходе курсового обучения педагогов.

В рамках реализации идей обновленного содержания среднего, профессионального и технического образования действуют шесть инновационных площадок на базе лучших образовательных организаций г. Актобе, в том числе и открытая веб-площадка с Челябинским институтом переподготовки и повышения квалификации работников образования, Оренбургским государственным педагогическим университетом и др.

Актюбинский институт повышения квалификации находится в активном поисковом формате самых передовых достижений в образовательной сфере, научных исследований и их практического применения. Обновление содержания обучения, создание сетевого сообщества сертифицированных учителей, внедрение SMART, STEM -образования, робототехники, структурно-модульный подход в организации учебного процесса,

совершенствование материально-технического и учебно-методического сопровождения позволили на новом качественном уровне предоставлять образовательные услуги.

Инновационная направленность, современные технологии, новые проекты, реализуемые филиалом, позволяют уверенно идти в ногу со временем и чутко реагировать на все образовательные запросы современных педагогов и обеспечивать комфортные условия по приобретению профессиональных компетенций, повышения их стремления к самообразованию, самосовершенствованию и модернизации педагогического мышления.

Литература:

1. Н.А.Назарбаев «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». Астана, 2017г.
2. Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. Методика организации повышения квалификации педагогов в условиях внедрения системы электронного обучения. – Алматы: АО «НЦПК «Өрлеу», 2013 г.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

ТЛЕУБАЕВА Алмагүл Серікқызы
Алматы қаласы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
Алматы қ.,Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес қазақ тілі сабағында берілген жазылым, оқылым дағдылары бойынша оқу мақсаттарына жетудегі оқушылардың зерттеушілік әрекеті қарастырылады. Балаға өз бетімен зерттеуге мүмкіндік туғызған сайын одан әрі жақсы оқи түсетіндігіне дәлел ретінде оқушы жұмысы мен еңбегінің нәтижесі ұсынылады.

Аннотация

В данной статье рассматриваются исследовательские способности учащихся по навыкам письма и чтение для достижения учебных целей в соответствии с обновленной программой обучения на уроках казахского языка. Чем больше предоставляешь свободу действий в исследовательской работе учащихся, тем больше вероятности того, учащиеся проявляет больше фактов. Для достоверности предоставляется работы учащихся и результаты труда их деятельности творческих способностей.

Қазақ тілі пәнінде жаңартылған бағдарлама бойынша қазіргі күні оқушылардың ұлттық дүниетанымын кеңейтуге, шығармашылық қабілеттерін арттыруға, коммуникативтік дағдыларын жетілдіруге, алған білімін өмірдің кез келген саласында тиімді қолдана білуіне ықпал ететіндей етіліп оқу мақсаттары таңдалынып алынған. Бұл мақсаттарды игеру оқушы үшін де, мұғалім үшін де көп ізденіс пен қажырлы еңбекті талап етеді. Теория жүзінде білгенімізбен, практика жүзінде әлі де жазылым тапсырмаларын жүйелі және сауатты түрде орындауда оқушылар толыққанды төселмеген. Мысалы, 10Т1-сыныптарында мынадай мақсаттар берілген:

Ж8 Мәтіндерді түзету және редакциялау. Әртүрлі жанрдағы, стильдегі өзінің және өзгенің мәтіндерін (іскерлік форма, ғылыми аргумент) анықтамалық материалдар арқылы түзетеді және редакциялайды; Ж2 Әртүрлі тақырыптар бойынша қажетті стильді қолдана отырып жазу. Әртүрлі тақырыптағы оқиға мазмұнын зерттейді, ғаламдық тақырыптар бойынша өздері дайындаған креативті мәтін, баяндама, мақала, есеп, жоба жазады; Ж4Өзіндік стильмен мәтін құру. Әңгіме, баяндама, жарнама, күнделік, мақала, жаңалықтардың әсері мен нәтижесін мақсатқа сай үгіттеп, сендіріп креативті жазады [1], т.б.

Бұл оқу мақсаттарына жету үшін оқушы алдында қажетті ақпаратты өз бетінше іздеу мен өңдеуге, алынған білімді практикада қолдануға, зерттеу жүргізуге (талдау, жинақтау, жалпылау), жұмыс барысы мен өз іс-әрекетінің нәтижесінің зерттеу сәттілігіне өзі баға беруге мүмкіндік алады.

Ал зерттеу іс-әрекеті дегеніміз бұл - алдын-ала шешімі белгісіз және ғылым саласындағы зерттеулерге тән мәселені қою, тақырыпты теориялық зерттеу, зерттеу әдістерін таңдау, практикада жүзеге асыру, өз бетінше ақпарат жинау, оны талдау және қорытынды шығару сияқты негізгі кезеңдерден тұруды болжайтын оқушылардың шығармашылық, зерттеушілік міндетті шешумен байланысты іс-әрекет[2,9].

Ал мұғалім оқушы бойында зерттеушілік құзіреттілігін дамыту арқылы оның шығармашылық қабілетін дамытады. «Балаға өз бетімен зерттеуге мүмкіндік туғызған сайын одан әрі жақсы оқи түседі» деп, Питер Клайн айтқандай, мұғалім алдында оқушы бойында мынадай қасиеттерді қалыптастыру міндеттері туындайды:

- Түрлі ресурс көздерінен ақпараттарды жинақтау, өңдеу, қорытынды шығару
- терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;
- өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
- өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру;
- пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;
- шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу;

«Мектеп бағдарламасында берілген оқу мақсаттарына оқушылар қалай жете алады?», «Түрлі жанрда мәтіндерді қалай құрастыруға болады?», «Олардың бір-бірінен ерекшеліктері неде?» Мысалы, «Мақала, үндеу хат, эссе, пікірталас, сценарий жанрларын жазуда қандай қиындықтар туындауы мүмкін?» тәріздес көптеген мұғалім мен оқушылар алдында жаңартылған білім бағдарламасында берілген оқу мақсаттарына қатысты көптеген сұрақтар туындайды. Ол үшін сыныпта топтық, жұптық, жеке жұмыстар ұйымдастырылады.

Ең алдымен түрлі ресурс көздерінен оқушылар топта өздеріне берілген жанр төңірегінде ақпараттар жинақтайды. Тек отандық ресурстардан ғана алынған ақпараттармен шектеліп қана қоймай, шетелдік ресурс көздерінен ақпараттарды да алып қарастыруға болады. Жинақталған материалдарды салыстырады, топ ішінде талқылайды, мұғалім көмегіне жүгінеді, өңдейді. Өңделген ақпаратты постерге түсіріп, сынып алдында қорғайды. Топтар өздерінің идеяларын ортаға салып, сынып ішінде талқыланады. Нені ескеру керектігіне мән береді.

Оқушылардың зерттеу жұмысын жүргізуде, менің байқағаным, зерттеушілік іс-әрекетінің маңызын түсінеді, олардың алдында мақсат туындайды, өз мүмкіндіктері мен шығармашылық қабілеттерінің шамасын бағдарлайды, ең бастысы әртүрлі деңгейдегі балалар бір жанұя мүшесіндей белсене отырып жұмыс атқарады. Оларда мақсатқа жету мотивациясы туындайды. Әр әрекет арқылы, рефлексия жүргізу арқылы оларда шығармашылық орта қалыптасады. Зерттеушілік іс-әрекетті жүзеге асырудың артықшылығы: мұғалім дайын ақпарат бермейді, оқушы мақсатқа өздігінен жетеді. Оқушы бойында ізденіс пен қажырлы еңбек арқасында өздігінен жаңа түсінік пен білім қалыптасады. Өз зерттеулері нәтижесінде оқушы өз идеясын түрлі аргументтер мен

дәлелдерге сүйене отырып, өздігінен дәлелдей алады, өз жауабының дұрыстығына деген сенімі артады.

Мысалы, мен оқушыларға «Ж3 Жоспар құру. Өз көзқарасын білдіріп, күрделі жоспар құру» және «Ж6 Әртүрлі жанрларға сай мәтіндер құрастыру. Бейнекөрініс, аудио, ақпараттық құралдар материалдарын тыңдап болған соң, шағын сценарий жазу» мақсаттары бойынша сценарий жазу тапсырмасын бердім. Оқушылар алдында «Сценарий дегеніміз не?», «Сценарий жазуда нені ескеру керек?» деген сұрақтар туындады. Алдымен сценарий жазуда оларда ақпарат тапшылығы, білімдерінің практика жүзінде әлі де таяз екендіктері байқалды. Олар қандай әрекетке сүйенеді? Әрине, ақпарат жинау, оны өңдеу, сыныпта талқылау, идеялары мен көзқарастарын сынып алдында қорғап шығу және сценарий жазу үшін оған тән критерийлер құру. 10Т1-сынып оқушылары бұл тапсырманы ойдағыдай орындап шықты. Алдымен, сценарий жазу шаблонын құрды. Сценарий дегеніміз-ол бір әрекеттің жоспары екенін түсінді.

Кіріспе бөлім	
Алғашқы көрініс	Уақыты, көрерменге берер алғашқы әсері, аудитория немесе түсірілім алаңының көрінісі, т.б.
Тезистік ой	
Негізгі бөлім (мәтінмен жұмыс)	
Аргумент	Көрініс, суреттер,бейнематериалдар, т.б.
Сараптама	Сұхбат, журналист сөзі
Қорытынды бөлім	
Соңғы көрініс	Көрерменге ой тастау немесе өзіндік қорытынды

Зерттеу жұмысының нәтижесінде оқушылардың берілген оқу мақсатын қаншалықты игергендіктерін тексеру үшін мұғалім міндетті түрде жеке жұмыс алып, кері байланыс береді.

Зерттеу жұмысының дәлелі ретінде оқушының жұмысын сіздерге ұсынып көрейін.

Үлгі: СЦЕНАРИЙ ЖАЗУ ҮЛГІСІ

Пән: қазақ тілі сыныбы 10В Аты-жөні: Қонақбаева Дина

6-бөлім: Барлығына арналған технологиялар

Сабақ мақсаты:

Ж3 Жоспар құрау. Өз көзқарасын білдіріп, күрделі жоспар құрады.

Ж6 Әртүрлі жанрларға сай мәтіндер құрастыру. Бейнекөрініс, аудио, ақпараттық құралдар материалдарын тыңдап болған соң, шағын сценарий жазады.

Ресурс көзі: https://www.youtube.com/watch?v=YiouMrtDIfE

Тапсырма. Аудиторияға бағытталған жұмыс. Сөз көлемі: 300-350 сөз.

1. *Жазатын сценарийіңізге жоспар құрыңыз.*
2. *Сізге журналист ретінде «Мектептердегі робот құрастыру және оның технологияның жемісі» туралы шағын сценарий жазу тапсырылды. Бейнематериалды басшылыққа ала отырып, технологияларды игерудегі адам жетістігі туралы сценарий жазыңыз.*

Жетістік критерийлері:

Адамның ойының шексіз екендігін бейнематериалға сүйене отырып жеткізе алады

Образдық жүйені экранда көрсету мақсатында сценарий жаза алады

Бейнематериалдағы сюжеттің толық әсерін жазба жұмысында көрсете алады.

Тақырыптан ауытқымай жоспар құра алады

Репортажға берілетін уақыт: 5 минут.

Мақсаты: Мектептердегі робот құрастыру және оның технологияның жемісі туралы көрермендерге ақпарат беру; мектеп оқушыларының жетістіктерін негізге ала отырып, көрермендерге ой тастау.

Маңызы: Қазақстандағы IT және робот технологияларының дамуындағы қол жеткізген жетістіктерге баға беру; басқа мектептерде осындай бағдарламаны енгізу шараларын қарастыру.

Түсірілім алаңы: Алматы қаласы ФМБ НЗМ-нің робот құрастыру бөлімі, мектеп алаңы, студия.

Алғашқы көріністе бағдарламаның басталысымен экранда тіректі сөздер мен тезистік ой бейнеленеді (10 секунд):

«Ел болашағы», «Жас толқын». «Жаңа технологиялар». «Робот құрастыру – технологияның жемісі».

Студиядағы жүргізушінің сөзі:

Армысыздар, құрметті көрермендер! Назарларыңызға «Ревю» жаңалықтарын ұсынамыз. Сіздермен бірге Дина Қонақбаева. Бүгін көретіндеріңіз... (10 секунд). Экран алдына ұсынылған бейнематериалдың қысқаша бөлігі (трейлер) шығарылады. Экран артындағы тілшінің сөзі:

Робот техникасының дүниежүзілік олимпиадалық ережесіне сай өткен «Робототехника – 2014» республикалық байқауының жеңімпаздары өздері құрастырған роботтармен таныстырды. (10 секунд)

Студия алдындағы жүргізушінің сөзі (тезистік ой):

Қазақстандық IT мамандары ҚР-да робот құрастыру бойынша халықаралық деңгейде бақ сынасуды жоспарлап отыр. Соның ішінде Астанада өткен республикалық «Робототехника – 2014» олимпиадасы өз мәресіне жетті. Жүлделі орынға ие болған НЗМ оқушылары өз туындыларымен сіздерді таныстырмақ. Келесі бейнесюжетті тамашалаңыздар (20 секунд).

Экранда НЗМ-нің алдында түсірілген бейнематериал ұсынылады. Берілген бейнематериалдың өң бойында жүргізілетін әуендер:———————————————. Бейнематериалда жалпы мектептің ішкі және сыртқы құрылысымен таныстырлу жүргізіліп жатады. Экран сыртындағы тілшінің сөзі:

НЗМ – жоғары мамандырылған мұғалімдер мен Кемридждің интегралды оқу жүйесімен кіріктірілген, арнайы жобалар бойынша, әсіресе робототехника, АҚШ, Литва, Корея, Сингапур, бір сөзбен айтқанда әлем ғажайыптарын көруге мүмкіндіктері бар.

Келесі бейнесюжет мектептің робототехника кабинетінде түсірілген (5-6 оқушының робот құрастырудағы жұмыс барысы көрсетіледі). Олимпиаданың бас жүлдегері деп атанған 10 «В»- сынып оқушыларының бір тобы өзінің жобасымен таныстырады. Қоманда капитаны Түзелбаев Әсеттен алынған сұхбат:

Біз бұл жобаны іске асыруда 3 ай еңбек еттік. Біз құрастырған роботтың міндеті - лазерлік сканер арқылы қандай да бір заттың құрылысын көшіріп, орнатылған әртүрлі қалыңдықтағы қарындаштардың көмегімен көшірмені қағаз бетіне түсіру. Роботты құрастыру оңай болғанмен, оны бағдарламалау жұмысының күрделілігіне байланысты уақыт пен ерең еңбекті талап етеді (1 минут).

Бейнесюжеттің жалғасы тілшінің сөзімен ұласады: ...

Соңғы көрініс. Студиядағы жүргізушінің қорытынды сөзі:

Болашақ ұрпақты ғылымға баули отырып, робототехника саласының мамандық түрлерімен ұштастыра отырып, қоғамның әртүрлі саласын дамыту – НЗМ-нің бірден –бір мақсаты.

Қорытындылай келе айтарым, қазақ тілі сабағында оқушылардың зерттеушілік құзіреттілігін арттыру арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыта аламыз. Олардың танымдық дағдысы қалыптасады. Зерттеу мақсатына жету арқылы олар практика жүзінде қолдану арқылы өз білімі мен дүниетанымының дамуына мүмкіндік алады демекпін.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Білім беру бағдарламасы – NIS-Program. Оқу жоспары. Қазақ тілі (Т1). 10-сынып.
2. Леонтович А. В. Учебно-исследовательская деятельность школьника как модель педагогической технологии // Народное образование. -1999. -№ 10.
3. «Зерттеу жұмысы – оқушының шығармашылық қабілетін жүзеге асыру құралы»,http://sc0029.arshaly.akmoedu.kz/documents/view/7a9fdb5cdd9d54c06f1b0ea855770927.html

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ И ПРОБЛЕМЫ

ТРУБНИКОВА Людмила Викторовна
Назарбаев Интеллектуальная школа
физико-математического направления г. Актобе,
г. Актобе, Казахстан

ПОЛЯКОВА Лариса Викторовна
Государственное Учреждение
«Средняя школа- гимназия №9»
г. Актобе, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақалада сараланған тәсілдің негізгі теорияларымен таныстырады және жинақта 7-9 класс оқушыларына биология және физика пәндері бойынша әртүрлі типтегі сараланған тапсырмалар қарастырылған. Дифференциялді оқыту оқу үрдісін әрбір оқушының жеке ынтасы мен білім деңгейіне сай ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Бұл басылым биология мен физика пәндері мұғалімдеріне арналған, сабақ жоспарлауына көмегін беріп,оқушылардың табысты болып қалыптасуын және ұтымды оқуын қамтамасыз етеді.

Аннотация

Статья знакомит с теоретическими основами дифференцированного подхода в обучении и содержит различные типы дифференцированных заданий по биологии и физике для 7-9 классов. Дифференцированный подход позволяет построить учебный процесс с учетом обученности и индивидуальных особенностей каждого учащегося.

Статья предназначена для учителей биологии, физики и поможет им в планировании уроков, которые обеспечат возможности для эффективного учения и формирования успешности ученика.

Дифференциация - это одна из актуальных проблем в образовании на современном этапе. Поскольку количество детей в классах растет, учителя сталкиваются со сложной задачей обучения учащихся различного уровня в одном классе. Задача учителя состоит в том, чтобы стимулировать и продвигать одаренных учеников, одновременно разрабатывая урок с различными видами поддержки для учащихся более низкого уровня.

Что такое дифференцированный подход? Дифференцированный подход - это практика изменения и адаптации инструкций, материалов, контента, ученических проектов, продуктов и оценки для удовлетворения потребностей учащихся в обучении.

В большом классе различия между учениками могут оказаться слишком многочисленными, чтобы их можно было количественно оценить, но дифференциация работает по трем ключевым аспектам, которые можно суммировать следующим образом:

- ✓ Готовность учиться
- ✓ Требования к обучению
- ✓ Интерес

Одним из основных приемов дифференциации является дифференциации по уровню задач, то есть постановка различных задач для учащихся с разными способностями. Одним из способов достижения этого может быть создание различных наборов рабочих листов или упражнений в зависимости от способностей учащихся. Использование на уроке одного рабочего листа, состоящего из задач, которые становятся все более сложными, позволяет более продвинутым учащимся перейти на вопросы высокого уровня, в то время как менее способные могут сосредоточиться на понимании основ.

Например, учащимся можно предложить следующие задания.

Предмет: биология	Класс: 8
Тема урока: **Строение ДНК.**	
Цель обучения: объяснить роль генетического материала - ДНК в хромосомах.	
«Задание 1. Используя термины: хромосома, ядро, ген, молекула ДНК, составьте логическую цепочку (расположите термины в порядке от большего компонента к наименьшему). □ → □ □ □ **Задание 2.** Рассмотрите рисунок 1. 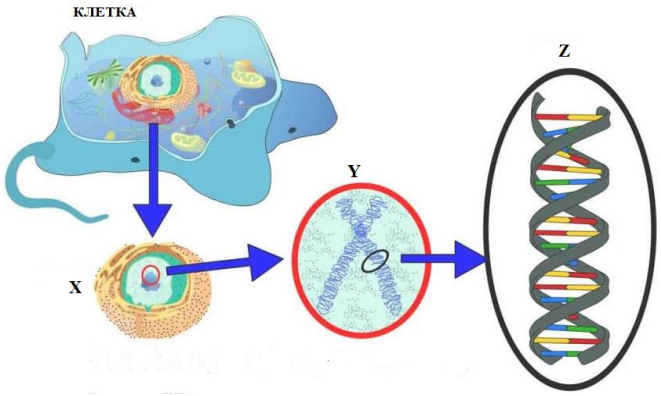 Рис.1 Определите компоненты клетки, обозначенные буквами: X_____ Y_____ Z_____ **Задание 3.** Объяснит пословицу: «Не расти яблочку на елке. Не бывать шишке на рябине» [1, 13с.].	

Совместное обучение имеет много положительных преимуществ, таких как возможность застенчивых учащихся более уверенно участвовать в занятиях. Небольшие группы смешанных способностей позволяют более ранним достижениям использовать преимущества поддержки сверстников, в то время как более способные ученики получают возможность организовывать и высказывать свои мысли в интересах всей группы.

Предмет: биология	Класс: 8	Тема урока: **Профилактика кожных заболеваний.**
Цель обучения: объяснять меры профилактики кожных заболеваний.		
«Задание: подготовьте сообщение на одну из тем:		

1.Грибком чаще заражаются в фитнес-клубе или в бассейне. Если нашли грибок, надо выбросить всю обувь. 2. Рыжеволосые люди реже других страдают от стригущего лишая. 3. Наиболее часто розовый лишай у человека встречается в возрасте от 20 до 40 лет. **Критерии оценивания:** 1. Подтвердите или опровергните выбранный вами факт, приведите доказательства. 2. Определите возбудителя кожного заболевания. 3. Укажите меры профилактики и лечение кожных заболеваний»[1,16с.].

Предмет: физика	Класс: 7	Тема урока: **Сила трения.**
Цель обучения: описывать трение при скольжении, качении, покое.		
«Задание: выполните одну из предложенных практических работ: 1.Сила трения покоя не зависит от площади соприкосновения тел. 2.Сила трения скольжения зависит от состояния трущихся поверхностей. 3.Сила трения зависит от нагрузки. **Критерии оценивания:** 1.Правильный выбор необходимого оборудования для выполнения работы. 2. Формулирование гипотезы. 3.Описание порядка выполнения работы. 4.Составление таблицы, с измеряемыми величинами. 5.Подтверждение или опровержение гипотезы с доказательствами. 6. Время презентации работы 2 минуты»[1,16с.].		

В классе занятия проводятся в течение определенного периода времени, независимо от уровня сложности для некоторых учащихся. Результатом этого является то, что более продвинутые ученики будут опережать по времени выполнения менее способных, которые в свою очередь не смогут идти в ногу со временем. Когда дифференциация используется при планировании уроков, доступное время используется гибко, чтобы удовлетворить потребности всех студентов. Студенты, которые быстро осваивают новый материал не должны терять время и им могут быть предложены более сложные задачи для расширения знаний по предмету или даже быстрее продвинуться по заданному курсу.

Предмет: биология	Класс: 8
«Углубление и расширение знаний. В 8 классе при изучении Раздела «Влияние деятельности человека на окружающую среду» способным учащимся можно предложить для расширения знаний темы из 9 класса: 1.Причины возникновения экологических проблем на территории Казахстана. 2.Влияние добычи нефти и других минеральных ресурсов на окружающую среду. 3.(М) Изучение причин парникового эффекта. 4.Причины и последствия разрушения озонового слоя[1,29с.]».	
Предмет: физика	Класс 7
Тема урока: Сложение сил, действующих на тело вдоль одной прямой.	
Цель обучения: графически находить равнодействующую сил, действующих на тело и направленных вдоль одной прямой.	
Примечание: при выполнении задания учащимся необходимо изучить материал 9 класса по теме «Сложение сил».	
«Задание: решите задачу. 1*. Используя данные рисунка № 1, найдите равнодействующую сил.	

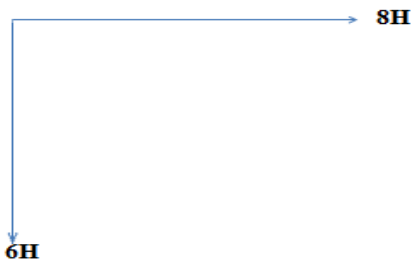

Рис. 1

а(ii) Изобразите равнодействующую силу графически, выбрав масштаб.
а(iii) Определите, совпадают ли математические вычисления с графическим изображением.
Примечание: для решения этой задачи вам необходимо знать правило сложения векторов и теорему Пифагора»[1,29с.].

Дифференциация - это способ для учителей изменить свои учебные стратегии, чтобы помочь учащимся со смешанными способностями и стилями обучения достичь своего академического потенциала. Дифференциация приносит пользу всем в классе. Для учеников, которым нужна дополнительная поддержка, дифференциация дает вам возможность работать с ними, в то время как другие могут работать независимо.

Дифференциация в обучении заключается в понимании того, что мы имеем дело с группой разных людей и адаптируем их процесс познания, чтобы все они имели доступ к обучению. Это должен быть непрерывный и гибкий процесс, который не только обучает детей, но также признает прогресс и области для совершенствования и соответственно корректирует, чтобы обеспечить удовлетворение потребностей в обучении.

Список литературы:

1. Акимова Т.А.,Полякова Л.В., Трубникова Л.В. Дифференцированный подход на уроках биологии и физики – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2017- 64 с.

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ УЧЕНИЯ - ВАЖНЫЙ АСПЕКТ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

ФАТЫХОВА Александра Александровна
КГУ ОШ №1 города Сарани
Учитель высшей категории высшего уровня
Учитель биологии
Карагандинская область город Сарань
Казахстан

Аңдатпа

Біздің бүгінгі қоғамға шығармашыл әрі белсенді, проблемаларды шеше білуге және шешім қабылдауға, сыни ойлай алуға, тың идеяларымен тиімді бөлісуге, топта және командада жұмыс істеуге қабілетті адамдар қажеттілігі туындап отыр.

Заманауи сабақ осы уақытта да және болашақта да бала үшін өзекті, қызықты және пайдалы болуы тиіс. Егер оқыту мен бақылау ойын түрінде белсенді жүзеге асырылса,

мысалы, білім беруде топтың бірлескен, танымдық жұмысы нәтижесінде қарым-қатынас жасау, жарыс немесе өзара көмек үдерісінде жүргізілетін болса.

Сонымен қатар интерактивті оқыту әдістері қазіргі заманғы оқыту тұжырымдамасының құрамдас бөлігі болып табылады. Мұндай сабақтар танымдық қызығушылықты ынталандырады, оқу-тәрбие үрдісін түрлендіреді, ой-өрісін және жалпы мәдениетін кеңейтеді, жеке тұлғаны жетілдіреді, білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі, балалардың өз қабілеттері мен мүмкіндіктерін жүзеге асыра алатын жағымды психологиялық ахуал, «жетістік жағдайын» тудырады.

Мысал ретінде өзімнің зерттеу сабақтарымда қолданған бірнеше сәтті стратегияларды атап өткім келеді. Білім берудің батыстық философиясынан бастама алатын Lesson study әдісін қолдануда барлық назар оқушыларға аударылады. Әріптестермен бірлескен сабақты жоспарлай отырып, кейс стадии үшін менің сабақтарымда әр түрлі топтарды құрайтын жоғары, орта және төмен көрсеткішке ие үш оқушыны бақыладық. Айта кетсек, ғылыми терминологияны білу, материалды жалпылай алу, сыни тұрғыдан ойлау және бағалау сияқты арнайы дағдыларға қатысты тапсырмалар іріктеліп алынды.

«Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдерді» анықтай отырып оқу үрдісінің сапасын арттыру мақсатында өз сабақтарымда аталған технологияларды қолдандым және бұл әрекетім оң нәтиже берді.

Үштілді білім беруді дамытуды жүзеге асыру аясында «Биология» пәнін ағылшын тілінде оқытуды енгізу әдістері ұсынылған.

Аннотация

Наше сегодняшнее общество испытывает необходимость в людях, которые были бы творческими и активными, способными решать проблемы, принимать решения, критично мыслить, эффективно обмениваться идеями и работать в группе и в команде.

Современный урок должен быть актуальным, интересным и полезным для ребенка сейчас и в будущем. Другое дело, когда обучение и контроль осуществляется активно, например, в форме игры, где образования происходит в процессе общения, соревнования и взаимопомощи, в результате совместной интеллектуальной работы группы.

Кроме того, интерактивные методы обучения являются составной частью концепции современного обучения. Такие уроки стимулируют познавательный интерес, вносят разнообразие в учебно-воспитательный процесс, расширяют кругозор, общую культуру, раскрепощают личность, помогают в развитии творческих способностей учеников, а так же создают благоприятную психологическую атмосферу, «ситуацию успеха», в которой дети готовы реализовать свои способности и возможности.

В качестве примера, я приведу несколько успешных стратегий, которые апробированы мною в уроках - исследованиях. Использование методики Lesson study, берущей начало в западной философии образования, в центре внимания которой, находится учащийся. Запланировав совместно с коллегами урок, мы наблюдали за тремя учащимся для кейс стадии, которые представляют различные группы учеников на моих уроках - это ученики с высокой, средней и низкой успеваемостью. Задания подобраны в отношении специальных навыков, например, таких, как знание научной терминологии, умение обобщать материал, критически мыслить и оценивать. Определив «новые подходы в преподавании и обучении», я апробировала на своих уроках данные технологии с целью повышения качества учебного процесса и отследила результат, который оказался положительным.

В рамках реализации по развитию трехъязычного образования представлены приемы внедрения обучения предмета «Биология» на английском языке.

Прием: ПЯТЬ ВОПРОСОВ

Навыки: Мышление, принятие решений, управление информацией.

Описание: Это упражнение на сбор информации, которое позволяет ученикам более глубоко изучить вопрос и разбить его на более мягкие подтемы и задания. Оно дает

ученикам возможность разобраться в сложных темах и позволяет исследовать все виды возможностей планирования действий и постановка целей.

Необходим большой, широкий лист бумаги и маркер.

Ученикам задается вопрос, начинающийся со слов «Как?» или «Почему?»

Предложения записываются на флипчарте.

Учитель использует одно и то же свое вопросительное слово, чтобы развивать идеи и исследовать дальнейшие детали.

Учитель продолжает использовать вопросы и с одним и тем же вопросительным словом до тех пор, пока идея или предложение не будет полностью изучена.

Учебная концепция: «Почему хрусталик имеет форму двояковогнутой линзы?»

-т.е собирающей линзы. Передняя (более плоска) поверхность хрусталика приближается к шаровидной форме и имеет радиус кривизны в среднем равный 10мм. Задняя поверхность (более выпуклая) имеет форму параболоида с кривизной в области вершины приблизительно 6мм.

«Почему у хрусталика двойная роль?»

- Потому что хрусталик воспринимает окружающий мир в целом и отдельные предметы, находящие на различном расстоянии.

«Почему к старости происходит изменение хрусталика?»

- Мышца, которая управляет хрусталиком с возрастом теряет свою эластичность и ослабевает - возникает дальнозоркость и др.

Прием: РОМАШКА БЛУМА

Описание: Простые вопросы (фактические вопросы) требуют знания фактического материала, ориентированы на работу памяти. «Что?», «Когда?», «Где?», «Как?».

-Уточняющие вопросы: «Насколько я вас понял…», « Правильно ли я вас понял, то….» , « Я могу ошибаться, но по- моему, вы сказали о…..?». Целью этих вопросов является предоставление учащемуся возможностей для обратной связи относительно того, что он только что сказал.

- Интерпретирующие вопросы (объясняющие). Обычно начинаются со слова «Почему?» и направлены на установление причинно-следственных связей. «Почему листья на деревьях осенью желтеют?» Если ответ на этот вопрос известен, он из интерпретационного «превращается» в простой. Следовательно, данный тип вопроса «срабатывает» тогда, когда о ответе присутствуют элемент самостоятельности.

- Оценочные вопросы (сравнение) – необходимо использовать, когда вы слышите, что кто-либо из учеников выражает соседу по парте свое удовольствие или недовольство от происшедшего на уроке.

- Творческие вопросы (прогноз) - 2 как вы думаете, что произойдет дальше….?».

- Практические вопросы - даны тип вопроса направлена на установление взаимосвязи между теорией и практикой.: «Как можно применить….?», Что можно сделать из…..?», «Где вы в обычной жизни можете наблюдать..?»[1]

Прием: АССОЦИАТИВНОЙ КАРТЫ

Навыки: Управление информацией, самоуправление, мышление, творческий подход.

Описание: Также как мозг хранит информацию при помощи древовидных связей, так и учеба наиболее эффективна, когда связи установлены и сформированы. Ассоциативные карты отражают эти связи и являются полезным инструментом планирования и переработки. Они могут быть применимы к различным стилям восприятия информации, таким как визуальные и кинестетические, и поощряют учеников к тому, чтобы размышлять о связях учебном контексте. Ассоциативные карты заставляют учеников использовать оба полушария мозга. Если их карты использовать для планирования, то их можно развивать и продолжить по мере обсуждения.

Ученики пишут основную тему или вопрос в центре большой страницы.

Используя ветви, ученики рисуют основные идеи вокруг центральной концепции, связывая их с центром. Ученики могут использовать различные цвета для каждой основной идеи и маркеры, чтобы выделить ключевые слова и концепции. Ученики также могут добавлять рисунки, чтобы развивать визуальный аспект на карте.

Ученики рисуют маленькие веточки, чтобы выделить идеи, связанные с главной веткой.

Если использовать эту игру в качестве средства повторения, ученики могут использовать ассоциативную карту в качестве трамплина для более обширного повторения. Они, например, могут составить заметки для повторения на открытке - одна открытка для каждой веточки. Эти открытки могут содержать те же самые цвета и изображения, которые относятся к веточкам на ассоциативной карте. Обсуждение после завершения ассоциативной карты может подтолкнуть учеников к размышлению о том, почему они сгруппировали определенные идеи, и как карта внесла ясность в их мысли.

Приём: «Синквейн»

Навыки: Управление информацией, самоуправление, мышление, творческий подход.

Описание: Это стихотворение из пяти строк, в котором автор выражает свое отношение к проблеме:

1 строка – одно ключевое слово, определяющее содержание синквейна;

2 строка – два прилагательных, характеризующих ключевое слово;

3 строка – три глагола, показывающие действия понятия;

4 строка – короткое предложение. в котором отражено авторское отношение к понятию;

5 строка – резюме: одно слово, обычно существительное, через которое автор выражает свои чувства и ассоциации, связанные с понятием.

Составление синквейна – индивидуальная работа, но для начала нужно составить его всем классом. Можно включить синквейн и в домашнее задание, тогда можно оценить, насколько верно поняли учащиеся смысл изученного материала [4]. Прилагательные и глаголы должны раскрывать понятие, а предложение – иметь смысловой характер. Например:

Дарвин

Трудолюбивый, обстоятельный.

Путешествовал, наблюдал, анализировал.

Определил главные движущие силы эволюции.

Гений.

Приём: «З-Х-У»

Описание: Стратегия З-Х-У была разработана профессором из Чикаго Донной Огл в 1986 г. Она используется как в работе с печатным текстом, так и для лекционного материала. Ее графическая форма отображает те три фазу, по которым строится процесс в технологии развития критического мышления: вызов, осмысление, рефлексия.

Формирует: умение определять уровень собственных знаний, умение анализировать информацию, умение соотносить новую информацию со своими установившимися представлениями.

Работа с таблицей ведется на всех трех стадиях урока.

На «стадии вызова», заполняя первую часть таблицы «Знаю», учащиеся составляют список того, что они знают или думают, что знают, о данной теме. Через эту первичную деятельность ученик определяет уровень собственных знаний, к которым постепенно добавляются новые знания.

Вторая часть таблицы «Хочу узнать» - это определение того, что дети хотят узнать, пробуждение интереса к новой информации. На «стадии осмысления» учащиеся строят новые представления на основании имеющихся знаний.

Полученные ранее знания выводятся на уровень осознания. Теперь они могут стать базой для усвоения новых знаний. После обсуждения текста (фильма и т.п.) учащиеся заполняют третью графу таблицы «Узнал» [3].

Пример: «Знаю»:

-Бабочка относится к классу многоклеточных членистоногих животных, имеет 4 стадии развития, 3 пары ног и др.

«Хочу узнать»:

-По каким признакам она относится к данному отряду, разновидности бабочки и ее расселение, строение органов.

«Узнал»:

-Ротовой аппарат сосущего типа. Систематические единицы: бабочка Атлас, Птицекрыл и др.

Ответы на поставленные вопросы учащиеся находят в тексте учебника в течение урока.

Приём: «Соединить слово - определение»

Match the words and definitions

1.Blood	a) The state of being protected against a particular disease
2.Blood plasma	b) Neutrophils, eosinphil, basophil, lymphocyte, and monocycte
3.Erythrocytes	c) A condition in which the blood is deficient in red blood cells, in hemoglobin, or in total volume
4.Hemoglobin	d) Iron-containing protein in red blood cells that carries oxygen for delivery to cells
5.Oxyhemoglobin	e)Process in which phagocytes engulf and digest microorganisms and cellular debris
6.Leukocytes	f) A fluid portion of the blood that contains 90 percent water and 10 percent other.
7. Phagocytosis	g)Compound formed when oxygen combines with hemoglobin
8. Antibodies	h) Proteins that attach to antigens, keeping them from harming the body
9. Immunity	i) Plasma protein that is converted to fibrin in the clotting process
10. Anemia	j) Red blood cells that transport oxygen
11. Fibrinogen	k) The fluid (red in vertebrates) that is pumped by the heart

Литература:

1.Методы Активного Обучения и Преподавания //www. nicurriculum.org.uk

2.«Руководство для учителя», Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012 г.-306 с. с илл. -107-212 стр.

3.Болотов В., Спиро Д. Критическое мышление- ключ к преобразованиям Российской школы // Директор школы. – М., 1995.-№1.- с. 63-73.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІГІН БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

ШАЙХИЕВА Нургул Шияповна
Химия - биология бағытындаы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Математика пәнінің мұғалімі
Атырау қ., Қазақстан

Аңдатпа

Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Көп жылдар бойы бағалау оқушының жетістіктерін басқа оқушының нәтижесімен салыстыру арқылы жүзеге асырылып отырды. Ұлы педагог Ы.Алтынсарин « Оқытушы бағалағанда олардың іске қатысы жоқ сөздеріне қарап емес, олардың егістерінің бетіне шыққан жемістеріне, яғни оқушыларына қарай бағалау керек» деп айтқандай, оқушы жетістігін нақты бағалау мәселесі – білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі. Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірде – бір жолы оқушы білімін критериалды бағалау жүйесі бойынша сараптау.

Аннотация

Одной из наиболее актуальных проблем современного общества является создание человека, который не только готов жить в социальных, экономических, изменяющихся условиях, но также способствует и улучшает его. На протяжении многих лет оценка была достигнута путем сопоставления результатов учащихся с результатами другого ученика. Один из ключевых вопросов в системе образования, как сказал великий учитель Ю. Алтынсарин, «Учитель, оценивая, должен смотреть не на их слова, которые не связаны с делом, а оценивать их плоды в зависимости от их плодородия, то есть их учеников». Один из способов справиться с этими потребностями - это анализ системы оценки, основанной на критериях.

Критериалды бағалау жүйесіндегі ең маңызды нәрсе – оқу процесінің өзі, сол арқылы оқушы өзін – өзі бағалауды үйреніп, өз білімінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көріп, әрі қарай қалай даму керектігін түсінеді, яғни бұл жүйеде оқушының қалай жұмыс жасағаны, қалай ойланғаны бағаланады. Өз кезегінде, білім беру сапасын жоғарылату оқушылар жетістіктерін бағалаудың нақты критерийлерін жасауды талап етеді. Бағалаудағы ерекше амал – критерий арқылы бағалау болып табылады.

Оқыту - мұғалімдердің оқушыларға жасаған сыйы емес, бұл құзіреттіліктер білім алу үшін оқушылардың өздері де оқу үдерісіне белсенді қатысуын талап етеді. Мұғалімдер, өз кезегінде, өзінің сабақ беруіне емес, оқушылардың оқу ептілігін дамытуға назар аударуы тиіс. Осы мақсатта мұғалім оқыту ортасын құру керек. [3]

Критериалды бағалау – бұл білім берудің мақсаты мен мазмұнына негізделген оқушының оқу – танымдық құзырлығын қалыптастыруда алдын ала белгіленген жетістіктермен салыстыру үрдісі, яғни белгілі бір критерийлер арқылы бағалау болып табылады.

Критериалды бағалауды енгізудің мақсаты: 1. Мектепте оқу сапасын жоғарылату. 2. Мектеп бітірушілердің білімін халықаралық стандартқа сәйкестендіру.

Білім сапасын бағалау жүйесінде жаңарту мәселесі: 1. Бес балдық жүйенің қазіргі заманға сай білім жүйесін қанағаттандыра алмауы. 2. Оқушы танымындағы өзгерістер мен білім саласындағы қалыптасқан қайшылықтар. 3. Әлеуметтік сұраныстардың өзгеруі.
Критерилды бағалаудың басты ерекшелігі: 1. Алдын ала ұсынылған бағалау шкаласы. 2. Анық, айқындылығы.3. Бағаның әділдігі. 4. Өзін – өзі бағалауға мүмкіндіктің берілуі.

Критериалды бағалаудың функциялары: ынталандыру, белсенділік, түзету, дамытушы. Принциптері: нақтылық, әділдік, жүйелілік.

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауда бірқатар дағдылар қолданады. Олар: білу, түсіну, қолдану, сыни ойлау, анализ, синтез, бағалау, зерттеу дағдылары, рефлексия, коммуникативті дағдылар, тілдік дағдылар, жеке, жұпта және топта жұмыс жасау дағдылары, мәліметті іздеу дағдылары, тәжірибелік дағдылар, шығармашылық дағдылар, IT – технологияларын қолдану дағдылары. Әр сыныптар мен пәндер көлемінде оқу бағдарламасының мақсатына сәйкес келетін ақпараттар, фактілер мен ойларын, пікірлерін ауызша және жазбаша ұсыну. Басқа адамдар ұсынған ақпаратты тыңдап және сәйкесінше

жауап қайтара алу қабілеттілігін, басқа адамдардың көзқарасын қабылдай отырып, өз көзқарасын түсіндіру арқылы ортақ ойға келу. Айтылған ойларды, пікірлерді ой елегінен өткізу арқылы шешім қабылдау немесе ой толғаныс нәтижесінде іс – әрекет жасау.

Критериалды бағалау - бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критериялармен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген процесс. [2]

Бұл критерийлер арқылы бағалау үшін әрбір оқушыны жеке және топтық жұмыстарын бағалауға арналған тиімді жетістік критерийлері құрылады. Әрбір жетістік критерийлері арқылы бала өз жұмысын бағалай алады.

Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалаумен ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалау оқытуды, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған болса, жиынтық бағалау мақсатты баға қою және сертификаттау немесе оқытудың алға жылжуын тіркеу үшін оқыту қорытындысын шығару үшін қажет. [3]

Жалпы қалыптастырушы бағалау сабақ жүйесінде жеке қарастырылмайтын, сабақпен қатар жүретін үрдіс. Қалыптастырушы бағалау – сабақта күнделікті жүзеге асатын, білім мен дағдыны меңгеру деңгейін анықтайтын бағалау. Қалыптастырушы бағалау білім беру процесінде оқушы мен мұғалімнің арасындағы өзара тығыз байланысты жүзеге асырады. Сонымен қатар, оқушыларға материалды меңгертуде тапсырмаларды қаншалықты дұрыс орындағандығын білуге және оқытудағы мақсаттар мен міндеттерді орындауға мүмкіндік туғызады.

Ішкі жиынтық бағалау – оқу ақпараты блогын оқып болғаннан кейін білім мен оқу дағдысының қалыптасу деңгейін анықтау. Сыртқы жиынтық бағалау – бастауыш мектепте, негізгі мектепте, жоғарғы мектепте оқу дағдысы мен білімін қалыптастыру деңгейін анықтайды. Қорытынды жұмыстарға қойылған баға, оқытудың есеп беру кезеңінің қорытынды бағасын анықтауға негіз болып табылады.

Қалыптастырушы бағалау жұмысы сабақтың толық бөлігін қамтуы міндетті емес. Ол сабақтың басында, сабақтың ортасында, сабақтың соңғы бөлігінде жүргізіледі. Уақыт көлемі тапсырма деңгейіне сәйкес 5-10 минут болуы мүмкін. Сабақ барысында қалыптастырушы бағалаудың формальді, формальді емес әдістерін тиімді әрі жүйелі қолдану қажет. Мен өз сабағымда оқушыларды терең ойлатуға және шығармашылық сипаттағы тапсырмалар бойынша жұмыс жүргізуге көп көңіл бөлемін. Сабағымды жоспарлауда нақты мақсат қоя отырып, күтілетін нәтижені анықтауға басты назар аударамын. Мен өз сабақтарымда, яғни сабақтың басында оқушылар нені білуі тиіс, не нәрсеге қол жеткізу керек деген мақсатпен сабақтың оқу мақсаттарын, жетістік критерийін интерактивті тақтаға жазып көрсетемін немесе оқушыларға қағазға жазылған оқу мақсаттарын, критерийлерді таратамын. Жетістік критерийі мұғалімге оқыту мақсатына жеткен және қол жеткізуге талпынып жатқан оқушыларды нақты анықтауға мүмкіндік береді. Бұл жетістік критерийі дағдылармен байланыста болып, оқушыларға оқу мақсатына қалай жетуге болатынын көрсетеді, ал мұғалімдерге кәсіби пайымдауына сүйене отырып, оқушылардың оқу мақсатына жеткендігі туралы шешім қабылдау үшін септігін тигізеді.

Мен өзім сабақ беретін сыныптарда жетістік критерийлер бойынша 10-шы сыныпқа дайындаған қалыптастырушы бағалау кебір тапсырмаларымды ұсынамын.

Негізгі тригонометриялық тепе –теңдіктер тақырыбы бойынша қалыптастырушы бағалау тапсырмалары:

Оқу мақсаты:

tanθ, cotθ функциялары мен cosθ, sinθ функцияларының байланыстырушы формулаларын түсінеді және есептер шығаруда қолданады, $\sin^2\theta + \cos^2\theta = 1$

$\tan^2\theta + 1 = \frac{1}{\cos^2\theta}$, $1 + \cot^2\theta = \frac{1}{\sin^2\theta}$;

Тапсырма 1

Сәйкестендіріңіз:

$1-\cos^2 x$		$\frac{1}{\sin x}$
$tgx \times ctgx$		tgx
$1+tg^2 x$		$1+ctg^2 x$
$\mathrm{cosec}^2 x$		$\sin^2 x$
$tgx \times \cos x$		$\sin x$
$\frac{1}{ctgx}$		1
$\mathrm{cosec} x$		$\mathrm{Sec}^2 x$

Тапсырма 2

Өрнектерді ықшамдаңыз:

а) $\frac{\sin x \cdot \cos x \cdot tgx}{\cos ecx}$ **б)** $\frac{1+\sin x}{\cos x} - \frac{\cos x}{1-\sin x}$ **в)** $\frac{tgx+ctgx}{\sec x \cdot \cos ecx}$

Тапсырма 3

Егер $\sin\alpha \cdot \cos\alpha = \frac{1}{3}$ болса, онда $\sin^4\alpha + \cos^4\alpha$ қрнегінің мәнін табыңыз.

Тапсырма 4

Ықшамдаңыз:

$$\frac{1+\cos\beta}{\sin^2\beta} \div \left(1+\left(\frac{1+\cos\beta}{\sin\beta}\right)^2\right)$$

Сабақ барысында көбіне топтық және жұптық жұмыс түрлерін жиі қолданамыз. Бұл жұмыс түрлері оқушылар үшін өте маңызды, себебі, топта және жұпта тапсырмаларды орындай отырып, түсінбеген тапсырмаларын бір-біріне түсіндіреді және бір–бірін бағалайды. Сабағымызда «тарсия» құрастыру, флипчартта тапсырмалар орындау, шығармашылық тапсырмаларды орындау сияқты топтық жұмыс түрлерін жиі пайдаланамыз.

Топтық жұмысты бағалаудың бірнеше бағыты бар:

- Мұғалімнің әр топтың әрекетін бағалауы;
- Мұғалімнің кейбір оқушылардың әрекетін бағалауы;
- Өзін-өзі бағалау, өзара бағалау, топтың жұмысын мұғаліммен бірлесе отырып бағалау.

Топтық жұмыстарды бағалау үшін бақылау формасын құрастырып, оны оқушылармен талқылауға болады. Мысалы; топтағы ынтымақтастық, тәртібі, тақырыптарды ашу, мақсатына жету, қолданылатын материалдар, басқа топтардың жұмыстарын тыңдай білу, бағалау, сұрақтар қою және оны толықтырып отыру.

Критерийлер бойынша оқыту мақсаттарының саны ерекшеленеді. Оқыту кезеңінде және қалыптастырушы бағалауда мұғалім оқушының оқыту мақсатына жеткені туралы шешім қабылдайды. Шешім екі түрде шығарылады: «жетті» және «талпынады». Оқушылардың тоқсан бойында оқыту мақсатына жетуіне бірнеше мүмкіндік беріледі. Шешім электрондық журналда белгіленеді.

Критерий арқылы бағалау мұғалімдерге: сапалы нәтиже алуды қамтамасыз ететін критерийлерді құруға; өз жұмысын талдау және жоспарлау үшін ақпарат алуға; оқу үрдісінің сапасын жақсартуға; әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың траекториясын құруға мүмкіндік береді.

Критерий арқылы бағалау оқушыларға: нәтижені талдау үшін бағалау критерийлерін білу және түсінуге; критерийлерді білу арқылы қате жібермеу, сапалы нәтиже беруге; рефлексияға қатысу, яғни өзін және өз достарын бағалауға; бағалау үрдісіне қатысу арқылы білімін тереңдетуге, нақты білімдерін қолдану, өз ойларын еркін жеткізе білу, сын тұрғысынан ойлай білуге мүмкіндіктер береді.

Ата-аналарға: баласының білім деңгейлерін, оқу үрдісін бақылай алуға;баласына оқу үрдісі кезінде қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, критериалды бағалау жүйесін қолдану арқылы біз оқушының тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттаймыз, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұлғалы нәтижеге, бағытқа жеткіземіз, білім алушылардың дайындық деңгейі мен өсу динамикасын кез келген кезеңде анықтаймыз, әртүрлі жұмыстардан алған бағаларды дифференциалдауға қол жеткіземіз. Бүгінгі оқушының білім сапасын критериалды бағалау жүйесі арқылы жетілдіруге болатынына күнделікті оқу үдерісінде қолдануымыздан көз жеткізуге болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Критериалды бағалаудың кіріктірілген моделі. Әдістемелік ұсыныстар, Астана – 2013 ж
2. http://www.nis.edu.kz/kz/programs/criter-eval/
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық «Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау».
4. Интернет ресурстары.

ТҮРКІ ТІЛДЕРІНДЕГІ ТӘУЕЛДІК КАТЕГОРИЯСЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУІ

ҚҰДАЙБЕРГЕНОВ Мамбеткерим Сарсенбаевич
Бердақ атындағы Қарақалпақ мемлекеттік университеті Қарақалпақ тіл білімі кафедрасы меңгерушісі, ф.ғ.д. профессор
Нөкіс қаласы, Өзбекстан Республикасы, Қарақалпақстан

ШАРИПОВА Жанар Ғанибаевна
Бердақ атындағы Қарақалпақ мемлекеттік университеті филология (қазақ тілі, түркмен тілі) кафедрасы меңгерушісі
Нөкіс қаласы, Өзбекстан Республикасы, Қарақалпақстан

Аңдатпа

Мақалада түркі тілдеріндегі тәуелдік категориясының зерттелуі жайлы сөз етіледі.

Аннотация

В статье рассматривается исследования притяжательных категории в тюркских языках.

Тәуелдік жалғауларының түркі тілдеріндегі варианттарын және олардың түбірге жалғану ерекшеліктерін барлағанда, мынадай жайт бай-қалады: түбірдің соңғы дыбысы дауыссыз дыбыстан басталады. Түрко-логияда В.В.Радловтың ізімен тәуелдіктің дауысты дыбыстардан басталған варианттары алғашқы болу керек дейтін пікір айтылып келеді.

Тәуелдік жалғаулары көне мұралар тілінде төмендегідей болып отырады:

Жекеше: *I ж.-м: (-ым, им,-ум, үм) (-ам,-әм); будуным (халқым), қаңым (әкем), құтым (құтым, бақытым); II ж.-ң (-ың, -уң, -аң,-әң): құтың (сенің бақытың);*

III ж.-ы,-сы (-ы,-и,-сы,-си) , (-зы,-зи); уйасы (оның ұясы, ұрпағы), қағаны (ханы), айғучысы (уәзірі).

Тәуелдіктің үшінші жағының бастапқы тұлғасы *(-ын,-сын (-ин,-син)* деген пікір бар.

Жазбалар тілінде тәуелдікте тұрған сөз жіктеу есімдіктерімен тіркесіп те, жеке де айтыла береді. Яғни қазіргі қазақ тіліндегідей, бірде *менің* түрінде, бірде *менің кітабым* түрінде де, бірде *кітабым* түрінде айтылады. Тәуелдік жалғауларының ашық дауыстылардан басталатын варианттары көне түркі тілі ескерткіштерінің бәрінде кездесе бермейді. Бұл варианттар көбінесе Шығыс Түркістаннан табылған жазбалар тілінде (манихейлік тексте, сол сияқты кейбір ұйғыр жазбаларында) ғана ұшырасады.

Тәуелдіктің III жағындағы сөз өзінің алдындағы сөздің ілік септікте тұруын бірде керек етсе, бірде керек етпейді. Бұл жағынан да қазіргі қазақ тілінің заңдылықтарымен астасып жатады (кілттің бауы, мемлекет қаржысы).

Түркологияда тәуелдік жалғауларының арғы негізі–жіктеу есімдіктері дейтін пікір көп тараған. Түркі тілдерінің, тіпті жалпы алтай тілдерінің тарихын зерттеушілер өте көне дәуірде екпін түскен буыннан кейін айтылған жіктеу есімдіктерінің бара-бара өзінен бұрын тұрған, негізгі логикалық екпін түскен сөздің энклитикасына айналған дейтін пікірді бекерге шығармайды. Осы постпозициялық қолданыстың соңғы нәтижесінің бірі - тәуелдік жалғаулары болса керек.

Тәуелдік жалғауларының I-II жағы да о баста шығу тегі жағынан жіктеу есімдіктерімен байланысты. Тарихи фактілер бойынша I-II жақтық тәуелдік жалғаулары жіктеу есімдіктерінің ілік тұлғасынан қалыптасқан дейтін пікір дәлелді.

XX ғасырдағы тюркологтардан тәуелдікті айрықша грамматикалық категория сипатында зерттеуге көбірек көңіл бөлген Н.К.Дмитриев болды [4, 58-60 бб].

Түркі тілдеріндегі тәуелдік формаларын зерттеу бұдан кейінгі дәуірде екі бағытта алып барылды: *біріншіден,* тәуелдік қосымшасының семан-тикасы әр жақты үйренілді, *екіншіден,* тәуелдік сөздерінің сөз тіркесіндегі синтаксистік қызметтері де арнайы зерттеле бастады.

В.В. Радлов, Н.К. Дмитриев, А.Н.Кононов, Э.В.Севортян, Н.А. Баскаков, А.М. Щербак, сондай-ақ, Ш.Х.Акбаев тәуелдік аффикстерін жіктеу есімдік-терінен келіп шыққан деп қарайды. Бұл пікірді барлық зерттеушілер де қолдайды. Бірақ олардың есімдіктерден қандай жолдармен қалыптасқанын дәлелдеуде бірдей пікір жоқ.

Н.К.Дмитриевтің анықтауы бойынша, тәуелдік категориясы –«бір уақыттың өзінде тәуелденуші затты және оны иелеуші адамды білдіретін грамматикалық категория» [3, 22б]. Н.К.Дмитриев жекеше және көпше түрдегі I және II жақ тәуелдік қосымшалары жіктеу есімдіктеріне қатнасты, бірақ олар арасындағы біздерге белгісіз қандай да бір байланыстар болған деп көрсетеді.

Э.В.Севортянның тәуелдік категориясы жайында зерттеуі де түркі тіліндегі бұл категорияның теориялық мәселелерін тереңірек үйренуге арналған [9, 38-44 бб]. Тәуелдік қосымшалары *біріншіден,* заттың бір жаққа немесе затқа тиістілігін білдірсе, *екіншіден,* заттың иесінің жекеше, көпше түрін және жағын көрсетеді.

Тәуелдеудің жекеше түрдегі I жақ формасы *-ым/-им,-м* аффикстерін Э.В.Севортянның пікірінше, тікелей «мен» жіктеу есімдігінен келіп шықты деп қарауға болмайды. Бірақ ол I жақ көпше түрдегі *-мыз/-ымыз* аффикстерінің I жақ «біз» есімдігінен келіп шыққанын бекерлемейді.

Э.В.Севортян тәуелдік мағынаның морфологиялық, синтаксистік, синтаксистік – морфологиялық тәсілдермен білдірілетінін көрсеткен.

II жақтың жекеше түрдегі *-ң,-ың,-иң* аффиксін В.В.Радлов және К.Броккельман екінші жақ «сен» есімдігінің ілік септігі формасынан қысқарып қалыптасқан деген пікір білдіреді.

А.М.Щербак өз жұмысында Б.А.Серебренников, Н.К. Дмитриев, Э.В. Севортянның кейбір пікірлеріне сүйене отырып, тәуелдік аффикстері жіктеу аффикстерінен келіп шыққан, ал жақтық аффикстері жіктеу және сілтеу есімдіктерінен қалыптасқан дейді.

Морфологиялық тәсіл арқылы бір уақыттың өзінде грамматикалық жақ (иелеуші) және иеленілуші зат көрсетіледі. Ал синтаксистік тәсілде меншіктелуші заттың аты және

иелеуші арасындағы қатынас анықтауыштық сөз тіркесі түрінде болып, анықталатын заттың жақ түрі көрсетілмейді, ол тек көпше түрде I және II жақта ілік септігіндегі жіктеу есімдіктері арқылы білдіріледі: *біздің ат, сіздің үй* т.б.

А.Н. Кононов өзбек тілінде тәуелдік мағынаның білдірілуінің мынадай тәсілдерін көрсетеді: 1) морфологиялық: *атам, атамыз;* 2) морфология – синтаксистік: *менің атам*; 3) синтаксистік: *бізің ата, сізің ата.* [5, 86-89 бб]

К.М.Мусаев арнаулы мақаласында қарапайым тіліміздегі тәуелдік мағынаның синтаксистік-морфологиялық және синтаксистік тәсілдермен білдірілуін көрсетеді [8, 78б]. Ол синтаксистік- морфологиялық тәсілде тәуелділік мағынаның үш түрін алып қараған:

1) бір зат есімнің тек тәуелдік қосымшасымен қолданылуы;

2)тәуелденген зат есімнің алдында ілік септікткгі зат есімнің қолданылуы;

3)тәуелденген зат есімнің алдында атау септігіндегі зат есімнің қолданылуы. Ал тәуелділік синтаксистік тәсілмен білдірілгенде тәуелден-етін зат есім атау септігінде келіп, оның алдында ілік септігіндегі жіктеу немесе сілтеу есімдіктері қолданылады деп көрсетеді.

А. М. Щербак тәуелдік формалардың (әсіресе III б) тек сөз өзгеруде емес, ал сондай-ақ кейбір сөз таптарының жасалуына да (мысалы үстеудің) қатнасты екенін көрсетеді.

Р.М.Бирюкович тәуелдік категориясының семантикасын заттың (обьекттің, жақтың) сөйлеу формасына кіру не кірмеуімен байланыстырып, коммуникацияға қатнасушылардың сферасына кіргендердің барлығы I немесе II жақта тұрады,- дейді.

Г.А. Абуханов өзінің кандидаттық диссертациясында қазақ тіліндегі тәуелдік категорияның мағынасын және сөз тіркесіндегі синтаксистік қызметін әр жақты талдаған.

Т.Тачмурадовтың кандидаттық диссертациясында түркмен тіліндегі тәуелдіктің білдірілу тәсілдері, олардағы фонетикалық және морфо-логиялық ерекшеліктер мен тәуелдік формаларының анықталушы синтак-систік сөз тіркестері қызметін де кең түрде ашып көрсеткен.

С. Аслиддинов кандидаттық диссертациясында қазіргі өзбек тіліндегі тәуелдік мағынаның білдірілу тәсіліне, тәуелдік аффикстердің әрқилы сөз таптарымен қолдануындағы мағыналары және қызметіне және олардың тәуелді сөз тіркесіндегі синтаксистік функциясына кеңінен тоқтаған.

Қарақалпақ тіліндегі тәуелдік категориясы бірінші рет кеңірек Н.А. Баскаковтың «Қысқаша қарақалпақша тил сабақлығы» еңбегінде алып қаралды.

Тілдердің грамматикалық құрылысын үйренуде тәуелдік мағынаның білдіру тәсілін анықтау–негізгі мәселелердің бірі. Бірақ бұл тәсілдерді анықтауда зерттеушілердің пікірлері бірдей емес. Мәселен, Н.К.Дмитриев тәуелдіктің білдірілуінде морфологиялық, морфология-синтаксистік және синтаксистік тәсілдерді көрсетеді. Ал А.Н. Кононовтың түркі тілі бойынша еңбегінде оларға төртінші тәсілді қосып:

1) морфологиялық тәсіл *(бабам, бабамыз)*;
2) морфология-синтаксистік тәсіл *(менің бабам*);
3) синтаксистік тәсіл *(бізің баба, сізің баба)*;
4) морфология-лексикалық тәсілдер *(менікі, сенікі)* деп бөлген [8,73-77] .

Тәуелділік категориясы З.К.Ахметжанованың еңбегінде орыс және қазақ тілінің материалдарында жаңаша - функциональдық грамматикалық көзқарастан алып қаралып, екі тілдегі тәуелділік мағынаның морфоло-гиялық, лексикологиялық, синтаксистік дәрежелерде білдірілуі салыстыр-малы түрде сөз етілген [1, 30-35 бб].

Тілдердің негізгі бірлігі болған сөз лексикалық және грамматикалық мағыналардың бірлігінен тұрады. Лексикалық мағына сөздердің негізін, мазмұндық жақындығын, ал грамматикалық мағына оның қосымша, формалық жақындығынан тұрады. Лексикалық мағына сөздің негізі болғанымен ол грамматикалық мағынасыз коммуникативтік қызмет атқаратын тіл бірлігі болған сөйлемді түзе алмайды. Сондықтан грамма-тикалық мағынаның тілдегі маңызы жайында Е.М. Галкина-Федорук: …..*Сөздердің грамматикалық мағынасы әр түрлі қатынастарды білдіреді, сондықтан грамматикасыз*

байланысты пікірді екінші біреуге жеткізу мүмкін болмаған болар еді. Тұрмыстың түрлі жақтарын білдіруге байланысты сөздерге қажетті форманы грамматика ұйымдастырады» –дейді [2, 35 б] .

Грамматикалық мағынада зат және құбылыстар жайында жалпы-ланған, жинақты байланыстар бірлескен болады. Бұл байланыстар грамма-тикалық формалар арқылы жүзеге шығады. Сондықтан грамматикалық мағынамен грамматикалық формалар арасында тығыз байланыс, тәуелділік бар. Олар екеуінің бірлігі грамматикалық категория түсінігін құрайды. Былайша айтқанда, грамматикалық категория жалпылық сипатқа ие грамматикалық мағына болып есептеледі [9, 5б].

Грамматикалық категория кемінде екі грамматикалық мағынада болуы және олар бір-біріне қарама-қарсы қойылып, өздерін жүзеге шығаратын арнайы грамматикалық формаларға ие болуы керек. Мысалы, қазақ және қарақалпақ тілдерінде зат есімдер тәуелділік категориясына ие. Себебі ол үш мағыналық жақтан құралған. Демек, тәуелділік 3 түрлі мағыналық бір-ліктен тұрып, әрбір мағына өзінің арнайы формаларына ие және олар бір-біріне қарама-қарсы қойылады.

Демек, тәуелділік категориясы қазақ және қарақалпақ тілдерінде бар және олар үшін тән болған мағына бар тілде білдіріліп, жоқ тілде білдірілмейді деген қорытынды шығаруға болады. Бұл жерде тек грам-матикалық категория түсінігін құрайтын құралдардың болу-болмауы түсініледі. Орыс тілінде тәуелділік мағынаны білдіретін арнайы грам-матикалық формалар жоқ болғандықтан, грамматикалық категория бола алмайды. Бірақ тәуелділік мағынасы басқа тәсілдер жәрдемінде білдіріле алады.

Әдебиеттер тізімі

1.Ахметжанова З.К. Функционально-семантические поля русского и казахского языков. Алма-Ата, 1989

2. Галькина-Федорук Е.М. Слова и понятие. М. 1956

3. Дмитриев Н.К. Категория принадлежности. Москва, 1956

4. Дмитриев Н.К. Грамматика кумыкского языка. Москва, 1940

5. Кононов А.Н. Грамматика современного узбекского литературного языка. М-Л., 1960

6. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка. Л., 1956

7. Құдайбергенов М. Қарақалпақ тилиндеги атлықларда анықлылық ҳәм анықсызлықтың аңлатылыўы. Нөкис, 2007

8. Мусаев К.М. Способы выражения принадлежности в казахском языке. Тюркологические исследования . М-Л., 1963

9.Севортян Э.В. Категория принадлежности. –Исследования по сравнительной грамматике тюркских языков.II, Москва, 1956

МОДЕРНИЗАЦИЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

ЭЛЕРТ Надежда Викторовна
КГУ СОШ № 10
учитель начальных классов
Павлодарская область
город Экибастуз
Казахстан

Аңдатпа

Қазақстан қоғамының өзекті мәселелерінің бірі – тек әлеуметтік және экономикалық өзгерістерге бейімделген тұлғаны емес, өмірге өз ықпалын тигізе алатын, өмірді жақсарта алатын тұлғаны қалыптастыру.

Зерттеушілердің айтуынша, қойылған мақсатқа жетуге бағытталған мұғалім мен оқушылардың іс әрекеті оқытуға лайық. Бұл екіжақты арнайы ұйымдастырылған үдеріс, білім танушылық әрекеттің барысында оқушылардың ғылыми білімі, қажетті әрекет тәсілдері, эмоционалды құндылықты және шығармашыл көзқарасы қалыптасады. Оқыту барысында баланың дамуы жүзеге асырылады.

Осымен, 12 - жылдық мектепте білім беру үдерісінің жаңғыртуы әрдеңгейлі, нұсқаулы білім беру мазмұны негізінде, репродуктивті және шығармашыл оқу технологияларын үйлесімді бірігуі, мұғалім мен оқушының ынтымақтастығы негізінде жүзеге асырылуы керек.

Аннотация

Одной из актуальных проблем казахстанского общества является формирование личности, готовой не только жить в меняющихся социальных и экономических условиях, но и активно влиять на существующую действительность, изменяя её к лучшему.

В современном понимании, по мнению исследователей, для обучения характерно упорядоченное взаимодействие учителя с учениками, направленное на достижение поставленной цели.Это двусторонний процесс их совместной, специально организованной, познавательной деятельности, в процессе которой у учеников формируются научные знания, необходимые способы деятельности, эмоционально-ценностное и творческое отношение к окружающей действительности. В обучении осуществляется развитие ребенка. (4).

Таким образом, модернизация образовательного процесса в 12-летней школе должна осуществляться на основе разноуровневого, вариативного содержания образования, гармонического сочетания репродуктивных и творчески преобразующих технологий обучения на основе сотрудничества учителя и ученика.

Основной целью модернизации школы в эпоху высочайшего динамизма, глобализации, интенсивного развития средств коммуникации является формирование и развитие образованной, творческой, компетентной и конкурентоспособной личности, способной жить в динамично развивающейся среде, готовой к самореализации как в своих собственных интересах, так и в интересах общества.

Исследования отечественных, зарубежных педагогов и психологов показывают, что именно младший школьный возраст является отправной точкой в осознании человеком своей личности, определении собственной позиции в учебном процессе и в других сферах жизнедеятельности(1).

Одной из основ в обучении и воспитании в 12-летней школе определён деятельностный подход, при котором полнее проявляются и развиваются способности личности. Согласно деятельностному подходу наибольший вклад в развитие человека вносит та деятельность, которая является ведущей на данном возрастном этапе.

С деятельностным подходом тесно связан личностно - ориентированный, который нацелен на учёт и развитие потенциальных возможностей учащегося.

Некоторые педагоги считают, что личностно - ориентированное обучение в условиях классно - урочной системы осуществить невозможно, так как в классе 25 и более учеников, и построить урок, учитывая интересы и потребности каждого, педагог не в состоянии. Но смысл личностно-ориентированного обучения заключается не в этом. Учет особенностей каждого ученика предполагает в индивидуализации обучения, а не в личностной его ориентации. В процессе индивидуализации педагог видоизменяет учебный процесс, подстраивая его к особенностям ребенка, адаптирует педагогические воздействия - к ученику. В личностно-ориентированном обучении ученик предстает как активная

личность, имеющая сложившуюся систему взглядов, активно действующая в окружающем мире. Возможность выбора в учебном процессе - отличительная черта личностно - ориентированного обучения.

В современном понимании, по мнению исследователей, для обучения характерно упорядоченное взаимодействие учителя с учениками, направленное на достижение поставленной цели.Это двусторонний процесс их совместной, специально организованной, познавательной деятельности, в процессе которой у учеников формируются научные знания, необходимые способы деятельности, эмоционально-ценностное и творческое отношение к окружающей действительности. В обучении осуществляется развитие ребенка. (4).

Каждая дидактическая система вызывает к жизни определенный вид обучения со своими особенностями и соответствующей технологией. Вид обучения - это «общий способ организации учебно-воспитательного процесса. Вид обучения определяется на основе анализа главных его структурных компонентов: характера деятельности учителя; особенностей обучения учеников; специфики применения знаний на практике и др.». По этому общему критерию, наряду с традиционным обучением, выделяются еще несколько видов обучения: развивающее, проблемное, программированное, проектное, интерактивное, личностно-ориентированное и др.

В основе построения личностно-ориентированного обучения лежат следующие принципы:

Принцип самоактуализации. Важно побудить и поддержать стремление учащихся к проявлению и развитию своих природных и социально приобретенных возможностей.

Принцип индивидуальности. Создание условий для формирования индивидуальности личности учащегося и педагога - это главная задача образовательного учреждения. Необходимо не только учитывать индивидуальные особенности ребенка или взрослого, но и всячески содействовать их дальнейшему развитию.

Принцип выбора. Педагогически целесообразно, чтобы учащийся жил, учился и воспитывался в условиях постоянного выбора, обладал субъектными полномочиями в выборе цели, содержания, форм и способов организации учебно-воспитательного процесса и жизнедеятельности в классе и школе.

Принцип творчества и успеха. Индивидуальная и коллективная творческая деятельность позволяет определять и развивать индивидуальные особенности учащегося и уникальность учебной группы. Достижение успеха в том или ином виде деятельности способствует формированию позитивной Я - концепции личности учащегося, стимулирует осуществление ребенком дальнейшей работы по самосовершенствованию и самостроительству своего «Я».

Принцип доверия и поддержки. Такая атмосфера раскрепощает учащихся, содействует раскрытию их собственного потенциала, развитию сильных сторон их личности, достижению максимально возможных результатов в выполняемой на уроке деятельности(2).

Личностно-ориентированное обучение - это такой тип образовательного процесса, при котором личность педагога и личность школьника выступают как его активные и основные субъекты. Основной целью образовательного процесса данного типа является формирование и развитие личности школьника, с учетом его индивидуальности и неповторимости, необходимым является также учет ценностных особенностей ребенка и его ориентаций, структуры убеждений и психологических особенностей, которые составляют основу внутренней модели мира ребенка.

Одной из форм реализации личностно - ориентированного обучения младших школьников является урок.

Цель личностно - ориентированного урока - создание условий для раскрытия личности ученика. Средствами ее достижения становятся:

использование разнообразных форм и методов организации учебной деятельности, позволяющих раскрывать субъектный опыт учащихся; создание атмосферы заинтересованности каждого ученика; стимулирование учащихся к высказываниям, использованию различных способов выполнения заданий без боязни ошибиться, поощрением и другими положительно направленными коммуникативными воздействиями;

использование на уроке материала, позволяющего ученику проявить свой субъектный опыт;

оценка деятельности ученика не только по результату (правильно - неправильно), но и по процессу его достижения;

поощрение стремления ученика находить свой способ решения задачи, анализировать его у других;

создание педагогических ситуаций на уроке, позволяющих каждому ученику проявлять инициативу, самостоятельность, создание обстановки для естественного самовыражения ученика.

Замысел личностно - ориентированного урока, по мнению ученых, заключается в создании педагогом условий для максимального влияния образовательного процесса на развитие индивидуальности ученика. Его осуществление возможно, по мнению исследователей, в том случае, если в качестве целевых ориентиров учебного занятия будут избраны:

формирование у учащихся системы научных знаний и освоение ими способов человеческой деятельности на основе актуализации и «окультуривания» их субъектного опыта;

оказание помощи ученикам в поиске и обретении своего индивидуального стиля и темпа учебной деятельности, раскрытии и развитии индивидуальных познавательных процессов и интересов;

содействие ребенку в формировании положительной Я - концепции, развитии творческих способностей, овладении умениями и навыками самопознания и самостроительства(1).

Важной особенностью личностно - ориентированного урока является взаимодействие учителя и учащихся на уроке.

Критериями эффективности проведения личностно-ориентированного урока являются:

наличие у учителя учебного плана проведения урока в зависимости от готовности класса;

использование проблемных творческих задач;

применение знаний, позволяющих ученику самому выбирать тип, вид и форму материала;

создание положительного эмоционального настроя на работу всех учеников;

обсуждение с детьми в конце урока не только того, «что мы узнали», но и того что понравилось (не понравилось) и почему;

стимулирование учеников к выбору и самостоятельному использованию разных способов выполнения заданий;

оценка при опросе на уроке не только правильного ответа ученика, но и анализ того, как ученик рассуждал, почему и в чем ошибся;

отметка, выставляемая ученику в конце урока, должна аргументироваться по ряду параметров: правильность, самостоятельность, оригинальность; при задании на дом называется не только тема и объем задания, но и подробно разъясняется, как следует рационально организовать свою учебную работу при выполнении домашнего задания(3).

Итак, раскрытие личности учащегося происходит, прежде всего, в его главной ведущей деятельности - учении, а урок - основная форма ее организации. В личностно - ориентированном уроке сотрудничество учителя с учениками опирается на поддержку и доверие. При построении учебно-воспитательного процесса в качестве основополагающих на уроке могут выступать идеи гуманистической педагогики и психологии, т.е. идет опора

на возможности каждого ребенка, на признание уникальности и неповторимости каждого учащегося.

Таким образом, модернизация образовательного процесса в 12-летней школе должна осуществляться на основе разноуровневого, вариативного содержания образования, гармонического сочетания репродуктивных и творчески преобразующих технологий обучения на основе сотрудничества учителя и ученика.

Список литературы:

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М., Педагогика 1995.
2. Капуслен Н.П. Педагогические технологии адаптивной школы. М., 2004.
3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Учебное пособие . –М. 1998.
4. Кларин М.В. Технология
5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия.- М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. 2004.

ВЛИЯНИЕ РАСПОЛОЖЕНИЯ ТУРБУЛИЗАТОРОВ НА ТЕПЛООТДАЧУ

ЮСУПОВА Н.К.
Каракалпакский государственный университет имени Бердаха,
г.Нукус
Узбекстан

Аннотация

В статье приведены результаты проведенного исследования процесса теплообмена и гидродинамики и по влиянии расположения турбулизаторов на теплоотдачу.

Ушбу мақолада турбулизаторларни жойлаштиришининг иссиқлик беришга таъсирини ўрганиш буйича олиб борилган тадқиқот натижалари келтирилган.

In article are brought results of the called on study of the process warmth and influence location turbulence to warmth.

Ключевые слова: Колонный аппарат, турбулизаторы, ламинарное течение, турбулентное течение, аммонизированный рассоль.

В технологии получения кальцинированной соды в процессе карбонизации аммонизированного рассола применяется колонный аппарат, состоящий из двух зон: абсорбционной и холодильной. Холодильная зона колонны оснащена трубно-решетчатыми тарелками. Нижняя часть колонны состоит из 8 холодильных царг, в каждой из которых в шахматном порядке установлены трубы диаметром 50х2 мм. В трубном пространстве движется охлаждающая вода, а в межтрубном – аммонизированный рассол, который контактирует с газом CO_2 и поглощает его. В процессе поглощения газа CO_2 аммонизированным рассолом выделяется тепло реакции, которое необходимо отводить для интенсификации процесса абсорбции [1].

Общеизвестно, что применение круглых труб с кольцевыми или спиральными диафрагмами, витые трубы и другие конструкции весьма эффективны при течении теплоносителя внутри труб [2]. Однако, образующиеся при накатке диафрагм внутри труб и кольцевые канавки снаружи труб могут обеспечить существенную интенсификацию

теплообмена в межтрубном пространстве только для тесных пучков труб $S_н/D_н<1,2$, практически редко применяемым.

Поэтому в тех случаях, когда коэффициент теплоотдачи по обеим сторонам теплообменника соизмеримы или когда они снаружи трубы меньше, чем внутри, необходима также интенсификация теплообмена в межтрубном пространстве.

Обычно некоторую интенсификацию дают различные дистанционирующие устройства, устанавливаемые в межтрубном пространстве. На наш взгляд, более эффективным является применение плотноупакованных пучков витых труб [3,5].

В работах Калинина Э.К. и сотрудников описаны исследования теплообмена и гидродинамики в переходной области течения в продольно-омываемом шахматном пучке труб с S/D=1,2 [4]. Характерно, что в продольно-омываемом пучке при переходе из ламинарной области течения в турбулентную, коэффициент сопротивления изменяется плавно, без скачка. Сначала турбулентное течение возникает в широкой части межтрубного пространства, тогда как в узких местах продолжает существовать ламинарное течение, затем по мере роста числа Re, турбулентное ядро расширяется и при больших Re проникает и в узкие области межтрубного пространства.

Для ламинарного и турбулентного течения жидкостей в межтрубном пространстве вопросы теплообмена и гидравлического сопротивления изучены досконально и глубоко [2-4]. Однако теплообмен и гидродинамика в переходной области течения потока жидкостей исследован недостаточно.

Поэтому, в трубно-решетчатой насадке карбонизационной колонны для интенсификации теплоотдачи в межтрубном пространстве можно использовать трубы с высокоэффективными теплообменными поверхностями, т.е. со спиральными канавками или витые трубы.

На рис.1 приведены результаты экспериментальных исследований по теплоотдаче при обтекании пучка гладких и спирально-накатанных труб аммонизированным рассолом.

Из графика видно, что функция α=f(h/S)имеет возрастающий характер независимо от скорости потока Re.

Согласно технологии неолучения кальцинированной соды режим течения рассола находится в переходной области и, поэтому, экспериментальные исследования проведены при числах Рейнольдса Re=2500-9800.

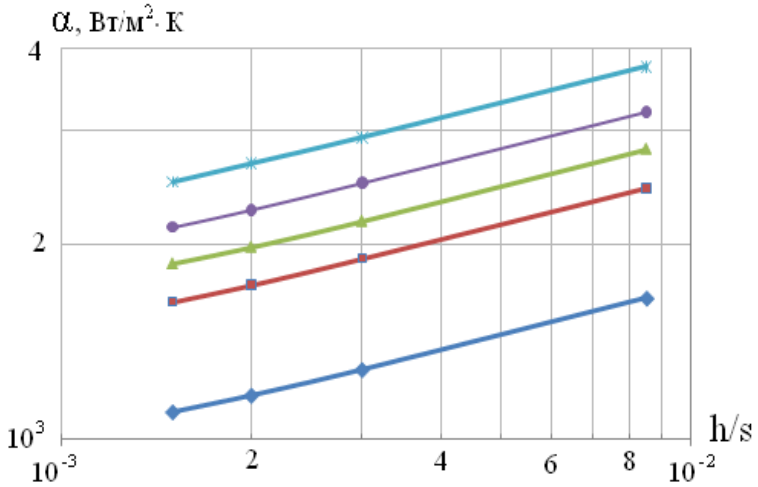

Рис.1. Влияние шага расположения спиральных турбулизаторов на коэффициент теплоотдачи при обтекании пучка труб аммонизированным рассолом.
◆ – Re=2500; ■ – Re=2500; ▲ – Re=2500; ● – Re=2500; ∗ - Re= 2500.

Так, при Re=2500 и h/S=0,003 величина коэффициента теплоотдачи равна α=1102, при h/S=0,004 значение коэффициента теплоотдачи равна α=1169, при h/S=0,006 величина

коэффициента теплоотдачи α=1281, и соответственно, при h/S=0,017 - α=1652 Вт/м^2·К. Такие же результаты получены и для других значений чисел Рейнольдса в переходной области течения аммонизированного рассола.

Анализ опытных данных показывает, что со снижением шага расположения спирально-накатанного канавок h/s турбулизаторов интенсификация теплоотдачи составляет 1,1-1,5 раза.

Влияние скорости потока также ведет к росту переноса тепла, т.е. коэффициента теплопередачи.

Например, при h/s=0,017, Re=2500 величина коэффициента теплоотдачи равна α=1652, при Re=6000, α=2799 и, наконец, при Re=9800 - α=3754 Вт/м^2·К. Как видно, рост числа Re от 9800 приводит к повышению численных значений коэффициента теплоотдачи в 1,4-2,3 раза.

В заключении следует отметить, что нанесение спиральных канавок – турбулизаторов ведет к разрушению пристенного вязкого подслоя и, следовательно, возрастанию переноса тепла.

Литература

1. Линкевич В.А. Технология кальцинированной соды // Т.: ГАК «Узкимёсаноат», 2005.

2. Керн Д., Краус А. Развитые поверхности теплообмена. // М.: Энергия, 1977.

3. Юсупбеков Н.Р., Нурмухамедов Х.С., Закиров С.Г. Кимёвий технология асосий жараён ва курилмалари. // Ташкент: Шарк, 2003.

4. Калинин Э. К. и др. Интенсификация теплообмена в каналах // М.: Машиностроение, 1981.

5. Бажан В.П., Каневец Г.Е., Селиверстов В.М. Справочник по теплообменным аппаратам. // М.: Машиностроение, 1989.

СОДЕРЖАНИЕ

1. **АБДРАХМАНОВА Б. К.** 2
Ағылшын тілі сабақтарында пайдаланылатын оқытудың тиімді түрлері мен әдістері
2. **АБИГУЗИНА Р. Н.** 5
Деятельность педагога - психолога с детьми задержанным психическим развитием
3. **АБИШЕВА Ж. С.** 7
Жаңартылған білім беру мазмұнында оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуда концептіні қолдану ерекшеліктері
4. **АБЫЛКАСИМОВА Л. О.** 11
Проектно-исследовательская деятельность учащихся с использованием методов активного обучения: структурирование текстов
5. **АДИЛГАЛИЕВА Ж. С.** 15
Современный урок математики в новом формате
6. **АЗМАХАНОВА В. Б.** 19
Өскелең ұрпаққа білім берудің әрбір кезеңін тәрбие элементтерімен ұштастырудың маңыздылығы
7. **АЙМЕНБЕТОВА Қ. Т.** 21
Қазақ тілі сабақтарында оқылымның ізденімдік, танымдық, зерделік түрлерін қолдану арқылы оқылым мәтінін талдауды дамыту
8. **АЙМУРЗИНА Ж. М.** 25
Информационная компетентность на уроках русского языка
9. **АЛИЕВА Ж. Ш.** 28
География сабақтарында GEOKESKIN бағдарламасы арқылы оқушылардың картографиялық сауаттылықтарын дамыту
10. **АМАНОВА Г. С., ИБРАЕВА Ж.С.** 31
Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқытудағы, белсенді әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану
11. **АХАТАЕВА Ж. О.** 35
Физика сабағында оқушыларды ағылшын тілінде сөйлетуді дамыту мақсатында CLIL әдістемесін қолдану
12. **МУКАТАЕВА Г. К.** 39
Көркем шығарманы талдау ерекшелігі
13. **АХМЕТКАЛИЕВА Г. К., АМИРГАЗИНА Қ. Н., МУКАТАЕВА Г. К.** 42
Оқылым дағдысын жетілдіру арқылы оқушының өзіндік көзқарасын білдіруге әсер ету
14. **АХМЕТОВ Д. М.** 46
Медиаөнімдерінің оқушы - жеткіншектердің ақпаратты қабылдау қабілетіне психологиялық әсері
15. **ӘЛЖАНОВА Б. Қ.** 50
Жаңартылған білім беру жүйесінің ерекшеліктері
16. **БАЙАРЫСТАНОВА А. Р.** 52
География сабағында ұлттық ойындарды ойнату арқылы, баланы тәрбиелеу
17. **БАЙЖАНОВА К. О.** 55
Латинский язык - значимый аспект в жизни человечества
18. **БАЙЖАНОВА М. М.** 57
Использование инновационных технологий на уроках английского языка
19. **БАЙЖУМАНОВА К.У.** 61
Применение средств современных информационных технологий в подготовке конкурентоспособного специалиста
20. **БАКТЫБАЕВА К. С.** 64
Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында сабақтағы рефлексияның рөлі
21. **БАУБЕКОВА Н. А.** 68
Инновациялық технологиялар арқылы оқушылардың креативті-жасампаздық дағдысын қалыптастыру
22. ***БЕЙСЕНБАЕВА А. К.,*** 72
БАЙБОЛТАЕВА Н.А.
Құзіреттілікті қалыптастыруда кейс стади әдісінің маңызы
23. **БЕЙСЕНОВА М. С.** 76
Проектный метод педагогических инноваций и его роль в формировании образного мышления на занятиях по искусству в средней школе
24. **БЕЙСЕУОВА Б. С.** 79

Работа над средствами выразительности в классе фортепиано
25. **БЕЛОЗЕРОВА О. И.** 83
Экспрессивные возможности синтаксических конструкций в казахстанской прозе
26. **ВАРАВА М. В.** 85
Новые стратегии в преподавании английского языка через влияние групповой работы на повышении познавательного интереса на уроках английского языка
27. **ВОРОБЬЕВА И. Ю.** 88
Дифференцированный подход в обучении математике
28. **МИРЗОЕВ Д. Н.** 91
Преподавание физики в техническом ВУЗЕ
29. **ДАУЖАНОВ А. Ш., НУРМАХАНОВ К.Е., АХМЕДОВ К.Э., ЖУМАБАЕВ А.Х.** 93
О свойстве непрерывности потенциалов РИССА
30. **ДЖАРКИНБАЕВА Г. А., ЕРКИМБАЕВА А.А.** 97
Білім берудің мазмұнын жаңартуда жаңа инновациялық технологияларды пайдалану
31. **ТОЙГУЛОВА А. А., ДЖАРЫЛГАМЫСОВА Г.С.** 100
«Geogebra» ресурсын қолдану арқылы планиметриядан есеп-жаттығуларды орындау әдістемесі
32. **ДОСИМОВА А. О.** 105
Формирование навыков исторического мышления у учащихся 8-10-х классов через развитие исследовательских навыков на основе исторического концепта – изменение и преемственность
33. **ДӨНЕНҚОЖАЕВА М.Ө.** 110
Топтық жұмыстарда дифференциациялық тапсырмалар арқылы оқушылардың өздігінен білім алуын жүзеге асыру
34. **ЕДИГЕНОВА Г. Т.** 114
Использование стратегий развития критического мышления на уроках русского языка и литературы как способов взаимодействия с идеями и информацией
35. **ЕҢСЕПБАЕВА Н. А., ГАБДЕШЕВА А.Е.** 118
Ағылшын тілінің артиклі және оның мәтінінің грамматикадағы рөлі
36. **ЕРМАГАНБЕТОВА А. Ж., ЖУНАЕВА М.Н, ҚАЗАМБАЙ А.С., СРАЙЫЛ Г.І.** 121
Критериалды бағалау – жетістікке жету жолы
37. **ЕРМАН А. М., ПОЛЯНИНА О.Г.** 125
Шетел тілі сабақтарында сөйлеуге үйрету барысында аутенттік материалдарды қолдану
38. **ЕРСУЛТАНОВА З. С.** 128
Development of a practical lesson on ict on "working with word"
39. **ЕСЕНТАЕВА Г. К.** 131
PBL (problem-based learning) – әдісін математикада қолдану маңызды ма?
40. **ЖАИЛГАНОВА Б. Б.** 136
Эффективный урок
41. **ЖАКУПБЕКОВА Г. О.** 140
Заманауи технологиялар элементтері және интербелсенді әдістерді пайдалану арқылы химия сабағында білім алушылардың танымдық іс – әрекеттерін белсендіру
42. **ЖОРАБЕККЫЗЫ Г.** 145
Педагогикалық риториканы оқытудың әдістері
43. **ИЗМУХАНБЕТОВА С. С.** 149
Основные подходы в реализации государственной политики образования в сфере повышения квалификации педагогических работников
44. **ИМАНБАЕВ А. К.** 153
О казахстанской исполнительской школе игры на саксофоне
45. **ИСАТАЕВА Л. Ж., ИСКАКОВА Н. А.** 157
Краеведение как инструмент формирования гражданской позиции
46. **ИСМАГУЛОВА А. З.** 161
Роль концептуального обучения в развитии критического мышления учащихся на уроках русского языка и литературы
47. **КАРИПБАЕВА Ш. Т.** 166
Кіші сынып оқушыларының жалпы оқу іскерліктерін қалыптастыру жолдары
48. **КАСЕНОВА Л. Ж.** 168
Современный урок в современной школе
49. **КЕНЖЕГАЛИЕВА Г. Б.** 171
Развитие навыков критического мышления на основе исторических концептов
50. **КИНЕЕВ А.А.** 175

Жолдастық кездесу
51. **КОЖАХМЕТОВА Л. Ж.** 176
Методика CLIL на уроках химии
52. **АТЫҒАЕВА К. М., ҚОШАНОВА Ж.Т.** 179
«Елбасының жолдауларын насихаттау» атты сабақ үлгісі
53. **КУАНДЫКОВА А. К.** 182
Өзін-өзі тану пәнінің психологиялық негіздері
54. **КУЛАНОВА Ф. Ә.** 184
Өнер пәнінде оқушыларының зерттеушілік дағдысы мен интерпретациялау қабілеттерін түрлі әдіс-тәсілдер арқылы дамыту
55. **КУЛЬШАРИПОВА З. К., КАЙРБАЕВА А.Г., БАГДАТОВ Д.К., КАИРБАЕВ А.** 188
Психологические знания и культура – стратегический ресурс модернизации общественного сознания по программе «Рухани Жаңғыру»
56. **КУНЕВА Қ. Е.** 193
Қалыптастырушы бағалау – оқу мен оқытудың ажырамас бір бөлігі
57. **КУШНИР М. П.** 198
Сотрудничество как ценность казахстанского образования
58. **ҚҰЛАБЕКОВА Г. Қ.** 202
Ұлттық тәрбие негізінде қоғамның белсенді азаматының өнегелі тұлғасын қалыптастыру
59. **МАМИШОВА А. К. , АСКАРОВА С.А.** 204
Метод КЕЙС-СТАДИ как иновационная методика обучения иностранному языку студентов
60. **МУРТАЗОЕВА С.К.** 208
Решение математических задач на основе краеведческого материала
61. **МУСАПИРОВА Ж. Т.** 214
Об исполнительской и педагогической деятельности Г.И. КОНОНЕНКО
62. **МЫНБАЕВА А. С.** 219
Теории и методики преподавания искусства
63. **НАЗАРОВА Н. Ж., ЖУМАНИЯЗОВА Н.С.** 223
Вопросы повышения эффективности духовно-нравственного воспитания в системе образования
64. **НУРАХМЕТОВА Б. Б.** 227
Реализация программной статьи «Рухани Жаңғыру» посредством проектной деятельности в условиях общежития
65. **НУРЖАНОВА Р.М.** 232
Жаңартылған білім беру: дүниетану пәніндегі құндылық
66. **НУРМАХАНОВ К. Е.** 235
РИСС потенциалының дифференциалдық қасиеттеріне байланысты теоремалар
67. **ОРДАБАЕВА Ж.М.** 236
Қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі шығармаларда сөздердің ауыспалы мағынада қолдануының ерекшеліктері
68. **ОРЫНБЕК Б. А.** 239
География пәнін оқыту барысында жүйелі-әрекеттік тәсіл мен критериалды бағалау жүйесін тиімді қолдану
69. **ОРЫНГҮЛ Б. Қ.** 244
Рухани Жаңғырудың өзегіне алғашқы қадам
70. **ПАРПИЕВА М. М.** 248
Разработка технологии паштета из печени Памирского яка с добавлением полезные травы
71. **ПЕТРИК Е. П., ТАНЫРБЕРГЕНОВА Р.С., СУЛЕЙМЕНОВА А.А., КОЖИБАЕВА А.К.** 252
Рефлексивная деятельность учащихся в начальной школе в рамках обновления содержания среднего образования
72. **АУЕЗМУРАТОВА Н. Д., ПИРНАЗАРОВ Н.Р.** 255
Проблема понимания духовности
73. **РАХМЕТОВА С. С.** 259
Жаңаша оқыту әдістерінің бірі-модульдік технология
74. **РАХМЕТОВА С. С.** 263
Kazakhstani schools in the framework of trilingualism
75. **РОМАНКУЛОВА А. О.** 266
Рухани Жаңғырудағы табыс тізгіні- білімді болашақ жастардың қолында
76. **САБИТОВА А. С., САРСЕНБАЕВАГ.К.** 269
От трансдисциплинарной темы через исследование к развитию глобального мышления
77. **САҒАТОВА Т. Қ.** 274

Еуразияшылдық феноменінің мәдени-философиялық негіздері
78. **САЛПЫНОВА К. К.** 282
Жаратылыстану пәндеріне оқушылардың танымдық қызығушылығын дамыту
79. **САХОВА К. К.** 284
География пәнін оқытуда академиялық біліммен қатар құндылыққа бағытталған тәрбиеде маңызды
80. **СЕМБЕКОВА А. М., ҚАНСЕЙІТОВА Ұ.Р** 286
Кіріктірілген ағылшын тілі сабағында ғылыми лексиканы меңгерту әдістері
81. **СИМАКОВА И. В.** 290
Использование информационно-коммуникативных технологий на уроках социально-бытовой ориентировки
82. **СЛОНОВА О. Н.** 293
Обучение, ориентированное на ученика
83. **СЛУКБАЕВА Ж. Р.** 297
Стратегии и пути преодоления основных трудностей аудирования при обучении студентов данному виду речевой деятельности
84. **СЫЗДЫКОВА Г.К.** 300
Оқытудың белсенді әдістерінің практикалық қолданысы
85. **ТАБЫНБАЕВА А. К.** 303
Современный педагог: компетентность, деятельность, результат
86. **ТЛЕУБАЕВА А. С.** 306
Қазақ тілі сабағында оқушылардың зерттеушілік құзіреттілігін арттыру арқылы шығармашылық қабілеттерін дамыту
87. **ТРУБНИКОВА Л. В.** 310
Дифференцированный подход в обучении: возможности и проблемы
88. **ФАТЫХОВА А. А.** 313
Формирование мотивации учения - важный аспект результативности на уроках биологии
89. **ШАЙХИЕВА Н. Ш.** 317
Математика сабағында оқушының оқу жетістігін бағалау критерийі
90. **ҚҰДАЙБЕРГЕНОВ М. С.** 321
Түркі тілдеріндегі тәуелдік категориясының зерттелуі
91. **ЭЛЕРТ Н. В.** 324
Модернизация учебного процесса в начальной школе
92. **ЮСУПОВА Н.К.** 328
Влияние расположения турбулизаторов на теплоотдачу

Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды.
Авторлардың көзқарасы, ұстанымы сақталады.
Жинақтағы деректердің нақтылығына авторлар жауапты.
Олардың байлам-тұжырымдары редакция көзқарасымен сәйкеспеуі де мүмкін.
Ғылыми басылымда жарияланған материалдар көшіріп басылған жағдайда
сілтеме жасалуы тиіс.

«Білім-Образование-Education» РҒПО қарасты баспа орталығында беттеліп, басылды. Басуға 22.03.2018 ж. қол қойылды. Пішімі 60х84/16. Қаріп түрі Times New Roman. Ризографиялық басылыс. Таралымы 500 дана. 01000, Астана қаласы